ספרות עזר · אנציקלופדיות · שדי חמד

שדי חמד קונטרס הכללים
מערכת ג ה

הרב חיים חזקיהו מדיני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שדי חמד קונטרס הכללים מערכת ג ה

הרב חיים חזקיהו מדיני

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שדי-חמד-קונטרס-הכללים-מערכת-ג-ה/

הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

מערכת הבי"ת א בין בין בהאי לישנא אין שייך לומר זו ואצ"ל זו.
כ"כ בשם הרב הפרישה וכבר עמדו ע"ז רבני האחרונים דמצינו סתירה לזה בארבע מקומות והם במס' ר"ה דף ל"ג. ובכתובות ד' פ"ב ע"א.
ובביצה ד' י"ד ובריש מסכת הוריות. עיין בדברי הרב משק ביתי במערכה זו אות צ"א ובחי' לגיטין על ד' ל"ז ע"א הבאתי מן החדש מתני' דמעשרות פ"ד מ"ד בין על החמין בין על הצונן דהוי זו ואצ"ל זו ועתה ראיתי דכלשון הזה נמצאו במקומות הרבה מאד אזכיר קצתם אשר פגשתי בהם דרך לימודי ברכות דף נ' ע"א בין שאמר ברכו וכו'.
פאה פ"ח מ"ב בין חי בין מבושל. תרומות פ"ז מ"ג בין גדולים בין קטנים.
שבת מ"ה ע"ב בין נטלת ביד אחת וכו'. ובדף פ"ד ע"א בין מדרסו וכו', וד' צ"א ע"ב בין חיין בין שחוטין.
ודף צ"ד ע"א. וד' קנ"ה ע"א בין דקה בין גסה.
מגילה ה' ע"א בין בזמנו בין שלא בזמנו. יבמות פ"ז ע"ב.
קידושין מ"ד ע"א בין מדעת עצמה וכו'. ב"ב ד' ס"ח ע"א.
כריתות ד' ח' סוף ע"א ר"א אומר בין על הודאי וכו'. נדה ד' י"ב ע"א.
פרה פי"ב מ"ד. וע"ע לשון הירושלמי שהביא מוהרש"א בח"א יבמות ד' ק"ה ע"ב בין חרב וכו' אינו זז משם.
ודברי הרב הפרישה הם ביו"ד סי' כ"ד בדיני הגרמה ועי"ש להרב יד דוד דף כ"א ע"ד ולהרבנים י"מ בכללי שאר פוסקים אות ד' ומשק ביתי שם שכתבו דלא נאמר כלל זה אלא בלשון הפוסקים ואין נראה כן מדברי הרב הפרישה הנ"ל. ובחידושי לגיטין כתבתי דאולי כונתו לומר דאע"ג דבעלמא דחיקא לן למימר דתני תנא בזו ואצ"ל זו מ"מ בבין בין לא דחיקא לן דהאי לישנא הוי הכל כדיבור אחד ואין שייך להק' כיון דתני שאינו פשוט כ"ש הפשוט והבאתי דברי תוס' במס' מציעא דף ע"ט ד"ה השתא שכ' בשם ר"ת דקושיית הש"ס התם דהוי זו ואצ"ל זו ואילו מרישא בין גדולה בין קטנה לא ק"ל והיינו משום דבלשון בין בין אין להקפיד ועתה ראיתי מ"ש הרב משק ביתי ד' פ"א ע"א ד"ה והבין וכו' עי"ש ותו"ח ה"ב נו"ח שא"ש הי"ו הערני דר"י בשבת ק"ח ע"ב דמפרש דברי ר"י והלא הוא הילמי בין מרובה וכו' להיתר ס"ל דזו ואצ"ל זו קתני ורבא נמי אי לאו גילויא דסיפא הוה ניח"ל לפרש כן והוא נכון.
וכתב מרן חיד"א בשיורי ברכה יו"ד סס"י פ"ג שבקונטרס אחורי תרע"א שבסו"ס דברים אחדים כתב קצת ישוב לדברי הרב הפרישה (ספר דברים אחדים שבידי חסר סופו) ובמחזיק ברכה שם הביא כלל הפרישה הנ"ל בשם הגהות דרישה יו"ד סי' ז' ולא מצאתי

שם מזה כיעי"ש. והרב שושנים לדוד בפי"ג דזבחים מ"ב דתנן בין קדש טמא בין קדש טהור דקדק דאיפכא הו"ל למתני בין קדש טהור וכו' דהא בטהור פשיטא דחייב וכו' ע"ש.

נראה דנקט בפשיטות דגם בבין בין מבעי ליה לתנא למתני בלשון לא זו אף זו וכ"כ בס' כל החיים במערכה זו אות ח' וכבר כתבתי דנמצא במקומות רבים דתני בין בין בדרך זו ואצ"ל זו (ובדברי מרן בש"ע אי בין בין הוא זו ואצ"ל זו רשמתי בקונטרס כללי הפוס' סי' י"ג אות ז ע"ש): ב בין בין כי תני תנא כי האי לישנא וקאי אפלוגתא או אקרא.

כתבו הראשונים דאורחיה דתני הפשוט תחלה ועיין להרב המגיה לס' משל"מ בפ"ב דתרומות דין י"ד שכ"כ בדברי האמוראים ולפניו היתה הגירסא בשבת ד' כ"א ע"א אמר ר"ה פתילות וכו' בין בחול בין בשבת אולם הגירסא שלפנינו הוא בין בשבת בין בחול וכבר הושג ע"ז מהרב מנחה טהורה ד' פ"ד ע"ג עי"ש.

ועי' במס' שבת דף קכ"ה ע"ב אמר ר' אבא אמר רב כהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן. ובמ"ש ע"ז הרב פרמ"ג בסי' שי"ג בחלק משבצות בריש הסימן ובמה שפלפל בזה הרב פתח הדביר בח"ג בריש סי' שי"ג: ג בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת.

כתב הרב מוהרש"א על דברי התוס' בכורות דף כ' ד"ה חלב פוטר דלא שייך לומר כן אלא בספק בשחיטה מחמת השחיטה אבל אם הס' בשחיטה הוא ספק טרפות דשמא במקום נקב שחיט לא אמרי בכה"ג בחזקת איסור עומדת. ועיין בשו"ת זית רענן נד"מ בד' כ"ב אות י' ובס' אור לי סי' צ"ז ד"ה איברא ובהשמטות: ד בני ישראל אי ממעטינן גרים בזמן הבית.

א) עי' פ"מ באשל אברהם סי' י"ד וסי' נ"ה שהביא דברי התוס' סוכה דף כ"ח ד"ה לרבות דמוכח מדבריהם דכל היכא דכתיב בנ"י מסתמא ממעטינן גרים זולת היכא דאיכא שום ריבוי וכ"כ בסנהדרין פ"ו ד"ה בני ישראל ומנחות ס"א ע"ב ד"ה אין לי (ועיין מ"ש ע"ד באור לי סי' נ"א גם מ"ש הפ"מ גר ועבד כנעני.

ומראה מקום לדברי התוס' סוכה לא יכולתי להבין כוונתו דהא התוס' לא מיירי אלא במשוחרר דדינו כגר גמור. עיין נקה"כ ע"ד הט"ז ס"א סק"ב.

ועיין לקמן במערכת הגימ"ל אות ס"ה) ומה שהביאו התוס' דוכתי דלא ממעטי' גרים וכתב דשמא יש איזה ריבוי ספקות שלהם ודאות הן כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' תר"מ נפק דק ואשכח דבכולהו איכא ריבוייא. והביא דברי ר' ישעיה הא' והראב"ד דנקטי הכי דמבנ"י ממעטינן גרים עיש"ב.

וע"ע סוטה כ"ו ע"א בנ"י למעוטי גרים ואמרת ריבוייא וכו' והירושלמי שרמז בזה רבינו המש"ל בפ"ב מהלכות סוטה ה"ו הוא בפ"ב דמס' סוטה סוף ה"ה תמן תנינן אין משקין לא את הגיורת וכו' ועי"ש להרבנים פ"מ וקה"ע בפי' הירושלמי הזה דמבנ"י מ"ש למעט גרים. ועיין להרב מטה אהרן דף נ"ח והלאה וכתב ג"כ ע"ד התוס' דלאו שמא יש ריבוי אלא ודאי יש ריבוי והראה מקום מת"כ וכו' (שם כתב דהנוסחא נכונה בהירוש' הנ"ל הוא אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב בנ"י ולא גרים וכו' והביא מ"ש בש"ס סוכה הנ"ל דהאזרח לרבות גרים ואילו הת"כ ממעט נשים מהאזרח וכ' דכבר הגיה הק"א בהת"כ האזרח לרבות גרים ועי' קרבן חגיגה דף מ"ד ע"א שהתרעם על הגהת הק"א דא"כ דברי רש"י בחומש דלא כמאן.

ועי' במחבר סי' תר"מ מ"ש ע"ד הק"א בזה). וכ"כ הגרל"מ בס' התורה והמצוה בפרשת ויקרא סי' קצ"א ע"ד התוס' הנ"ל דלאו שמא הוא והראה מקום לכל המקומות שהביאו התוס' שיש להם ריבוי (ועל מה שכתבו התוס' מגונב נפש דלא ממעטי' גרים והם בכלל בני ישראל סגר עליהם המדב"ר ולא הראה מקום ע"ז.

אך בברכ"י שם פקח עין הבדולח גם בזה דמברייתא שבסנהדרין דף פ"ה סוף ע"ב ומדברי הרמב"ם פ"ט מהלכות רוצח מוכח דמרבינן גר מדכתיב מאחיו כי אחינו הוא במצות ונעלם זה מהגרל"מ ע"ש). ומלבד המקומות שציינו התוס' ציין עוד כמה דוכתי דכתיב בנ"י ודרשו ז"ל בספרא וספרי לרבות גרים עי"ש ובמקומות אשר רמז בקונטרטו אילת השחר (אשר בראש ס' התוה"מ הנ"ל) סי' רס"א אלא דמה שהביא מהספרי כי תצא סי' רצ"א בד"ה ונגשה ונקרא שמו בישראל ולא בב"ד של גרים הנה בספרי שלפני כתוב בזה"ל נאמר כאן בישראל ונאמר להלן בישראל וכו' ולפי זה משמע דאי לאו גז"ש לא ממעטינן ב"ד של גרים.

אך נראה דהגירסא שהביא הגרל"מ היא נכונה דמתיבת בישראל הנאמר בגופיה ממעט ב"ד של גרים כדדריש הספרי בכמה מקומות למעט גר מישראל כמו שציין שם: ב) ושם בברכ"י הביא קושי' המע"מ ריש הלכות ציצית עמ"ש במנחות מ"ג דגריס חייבים בציצית פשיטא דהא כתיב תורה אחת וגו' ולגר שהשוה גר לישראל לכל המצות וכ' ע"ד דאף דאמת הדבר שכן דרשו בספרי פ' שלח תורה אחת וכו' לכל המצות (ועי' להגרל"מ שם שכן הוא בספרי גם במקומות אחרים ובמכילתא בא סוף סי' ט"ו) מ"מ ה"ד היכא דלא כתיב בנ"י אבל כי כתיב בנ"י צריך ריבוי ובציצית יש ריבוי ואמרת וגו' ובמחב"ר שם עמ"ש הקרבן חגיגה דבכל התורה אין ריבוי לגרים וכו' וכבר כתוב מפורש תורה אחת לאזרח ולגר וגו' כ' ע"ד דמאי דשוה גר לישראל ה"ד כי לא כתיב בני ישראל וכו' עי"ש.

והרב מטה אהרן דף נ"ט ע"ב כתב שהק' הרב חזו"ן עמ"ש בנדה ל"ד ובת"כ גבי זבים ואמרת לרבות גרים ל"ל קרא אטו בכל דוכתא דכתיב בנ"י נמעט גרים. וכ' ע"ד דודאי כן הוא כמ"ש בספרי נשא פסקא ט"ל דבר בישראל מעשה בישראל וצריך לרבות את הגרים והביאוהו התוס' בכריתות דף ז' ע"ב וכ"ה בספרי חקת פסקא קכ"ד (וע"ע להגרל"מ שם שכ"ה בספרי שלח פסקא ק"ט וקי"א ומכילתא בא סי' י') וכן באמת מרבינן גרים בכ' ע"י איזה ריבוי וכו': ג) גם הרב פתח הדביר בסי' נ"ה אות א' (ד"ה ודרך הביא קוש') הג' מוהרד"ף בספרי דבי רב דכיון דכתיב דרך כלל על כל מצות ששוה גר לישראל למה כתב גר באיזה מצוה בפרטות ותירץ דהוה אמינא דדוקא במצות שלא נזכר בהם בני ישראל יתירא אלא דבר אל בנ"י.

אבל בהנהו שהוצרך לאיזה טעם להזכיר פ"ב בנ"י מלבד דבר אל בנ"י דכתיב ברישא בהנהו הוה ס"ד דאתי למעט גריםאהכי אצטריך קרא לרבויינהו. נמצא דכל דכתיב בנ"י יתירה או האזרח וכיוצא אי הדר פריש לרבות גרים הוו בכלל ואי לא לא עכ"ל וכתב על דבריו דזהו היפך דברי התוס' בסוכה וסנהדרין ומנחות הנ"ל דבכל הנהו סוגיי דמייתו התוס' ממעטי' גרים מדבר אל בנ"י אף דלא כתיב בנ"י יתירה.

והיפך ממ"ש הוא עצמו בסדר נשא פסקא ל"ה עי"ש. והנה מכלל הסוגיאות שהביאו התוס' אחת היא ההיא דסוכה דאיצטריך קרא לרבות גר ואין משם סתירה להסד"ר דהתם כתיב ברישא דענינא דבר אל בני ישראל ואי הוה כתיב אזרח בישראל הוה ממעטינן שפור גר כיון דכתיב ישראל יתירה אהכי אצטריך לרבות (ועיין לקמן אות ק' יו"ד אי ממעטינן גרים מבישראל ומבואר שם דדעת הפה"ד דלהש"ס דילן ממעטינן גרים ודוק):

ד) ואני בער ולא אדע לפי שיטתו אמאי לא ק"ל על הג' מוהרד"ף דמה יענה ביום שידובר בו מקרא מלא (שמות י"ב מ"ט) בדין ערל לק"פ שנכתב רק פ"א כל עדת ישראל יעשו אותו וכתיב בתריה וכי יגור אתך גר וגו' המול לו כל זכר וגו' תורה אחת לאזרח ולגר (ומש"כ אח"כ אינו מן המנין כמובן) ובעינוי יוה"כ כתיב (באחרי ט"ז כ"ט והיתה לכם וגו' והגר וגו' ובההוא ענינא לא כתיב כלל בני ישראל אלא שלפי שנאמר לכם שהוא מיעוט הוצרך לכתוב גר כמ"ש הגרל"מ בס' התוה"מ ויקרא סי' קצ"א ודרשו בתו"כ לכם למעט גוים עי"ש (והא דתניא בת"כ בפרשת אמור (כ"ג כ"ד) גבי מקרא קדש לרבות גרים ועבדים דכתיב יהיה לכם מיהיה הוא דמרבינן דיש לחלק בין והיתה ליהיה) הרי דלא בעינן מיעוט יתירא ואין לומר דמאי דכתיב בההיא פרשתא עדת ישראל בני ישראל הוי כאילו נכתב גבי עינוי דא"כ ל"ל לכם למעט עובדי כו"ם וכן בפרשת עריות (שם י"ח כ"ו) ושמרתם אתם וגו' האזרח והגר.

וכן בנוקב שם ה' (שם כ"ד ט"ז) לא כתיב אלא פעם אחת ואל בנ"י תדבר וגו' כגר כאזרח. ועוד שם (כ"ד כ"ב משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח (ויש לומר דכיון דכתיב לכם הוי מיעוטא כמו בעינוי יוה"כ) ועכ"ל דכיון דכתיב אזרח הוי מיעוט כאילו כתיב בנ"י ב"פ. וא"כ גם מסוגיא דסוכה ל"ק. אך משאר סוגיא ודאי קשה.

וכן קשה ממאי דדרשו בת"כ פרשת צו (ז כ"ג) כי כל אוכל חלב לרבות הגרים וכבר כתב בפתח הדביר שם דהסיפרא דבי רב סותר עצמו בזה ממ"ש בפרשת נשא פסקא ל"ה ומסיק דגם בנכתב פ"א בנ"י ממעט עובדי כו"ם אי לאו דרבי קרא וציין נחל קדומים פרשת שלח לך ובאר בשדה ואהלי יצחק. ואין מצוים אצלי לעיין בדב"ק: ה) המורם מכל האמור דכל היכא דכתיב בנ"י הוא למעט גרים זולת היכא דאיכא ריבוי וכל מקום שנכתב גר לא לחנם נכתב אלא לפי שהיה מקום ס"ד למעטו הוצרך לכתוב גר הוציא מן המיעוט וכבר האריך הגרל"מ בהתורה והמצוה פ' ויקרא סי' קצ"א הנ"ל לבאר כמה מקומות שנכתב גר וביאר שהיה ס"ד מעט עיש"ב.

אך קלע"ד מעושק שכר שכיר בפ' כי תצא (כ"ד י"ד) ל"ת שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך למה לי דהא ליכא שום מיעוטא בההוא ענינא והאי גר הוא גר צדק כמ"ש בספרי שם סי' רע"ח וכיון דילפינן בכל התורה (היכא דליכא מיעוטא) דגר שוה לישראל בכל המצות מהיכא הוה ס"ד לומר דלא יהיה מוזהר על עושק שכר הגר מאחר שישראל גמור הוא לכל המצות (חוץ ממה שנתמעט).

ומצאתי לרז"ל בעלי התוס' בב"מ דף קי"א ד"ה מגרך שהקשה ל"ל מכתב מגרך הא מאחיך נפקא דגר נקרא אחיך בין לרבנן בין לר"י וכו' משמע דאי לאו מאחיך לא הוה ק"ל מידי ולא ידעתי למה. הלא בסמוך הוקש' להם מרבית אמאי אצטריך למיכתב גר ותושב פשיטא מה לי ישראל מה לי גר צדק וכי בכל המצות אין ג"צ בכלל ישראל דשם כתיב אחיך מ"מ משמעות דברי התוס' דאין כוונתם להק' דמאחיך נפקא אלא מסברא מאחר שהוא ג"צ פשיטא דהוא כישראל גמור.

וכן מדברי הרא"ש שהביא הא"ז שם וז"ל. וכן קשה גבי רבית דכתיב ג"צ.

וכן בכ"מ לאזרח ולגר מאי אצטריך פשיטא דג"צ בכלל ישראל הוא לכל המצות אפי' היכא דלא כתיב גר וצ"ל דלשום דרשה נכתב עכ"ל. ומבואר כמ"ש בעניותין דמסברא ק"ל בלא מאחיך א"כ הכי נמי תיקשי להו בעושק שכר שכיר.

ועל קושיתם מרבית עיין מ"ש באור לי סי' נ"א בסופו דמשום דכתיב בריש פרשת בהר בני ישראל והו"א למעט גר הוצרך לכתוב גר ותושב וגו'. ובאמת זה דוחק.

אך עתה ראיתי בספר התורה והמצוה בפ' בהר סי' ע"ב שפירש גר ותושב הכתוב ברבית דר"ל גר שהוא תושב והוי"ו הוא וי"ו הביאור והשיג על פירש"י בחומש שפי' גר צדק ממשמעות הש"ס בב"מ ד' ע"א ע"ש ולפי זה אין מקום לקושית התוס' והרא"ש הנ"ל כמובן, אך נעלם ממנו דברי התוס' הנ"ל שהבינו בכונת הכתוב כמ"ש רש"י אף אחר שראו הסוגיא דב"מ דף ע"א כיעי"ש.

וכן הבין הרא"ש שהביא בא"ז כנז"ל דנראה דהוו גרסי בש"ס גר זה גר צדק תושב זה אוכל נבילות כדאיתא בת"כ ולא משמע להו הפי' כמ"ש הגרל"מ דאי הוה כתיב גר הו"א דהוא ג"צ אהכי כתיב ותושב לבאר שהוא ג"ת. דאין זה פשט הברייתא אלא קושטא קאמר דגר הכתוב הוא גר צדק ותושב הוא ג"ת.

ולפי מה שהבין הגרל"מ בגר ותושב דרבית דלא אתי קרא לג"צ יגדל התימה גבי עושק שכר שכיר דמאי שנא דאצטריך למיכתב גר בהדיא ואילו ברבית לא אצטריך אלא לגר תושב אבל גר צדק ילפינן מסברא דהרי הוא כישראל גמור או משום דבכלל אחיך הוא והכי נמי נימא בעושק: ו) ומה שתי' התו' דאצטריך קרא בעושק משום דכתיב באחיך והו"א ממובחר שבאחיך כמו מקרב אחיך אי נמי הו"א ולא כל אחיך כמו מן העוף וגו' עי"ש.

לכאורה הוא תמוה דנראין דבריהם היפך ש"ס ערוך בסנהדרין דף פ"ה סוף ע"ב דדרשינן וגונב נפש וגו' אחד הגונב וגו' ואחד גר וע"מ וכו' ומשמע דמאחיו הוא דמרבינן גר וע"מ וכמ"ש בברכ"י סי' תר"מ וכתב שכ"כ הרמב"ם כנז"ל הרי דמאחיו דרשינן לרבות גר ולא דרשינן לרבות מובחר וכו' למעט גר צדק.

והיכי הוה ס"ד למעט ג"צ ממאחיך דאצטריך לכתוב בהדיא. ועיין בא"ז שם שהקשה הרא"ש ע"ד התוס' דלשתוק ממ"ם שמאחיך ולא לכתוב מגרך ותירץ דשמא נכתב לשום דרשה ע"כ הנה גם הרא"ש נראה כמסכים דמאחיך הוה ס"ד למעט גר דלאו מובחר הוא וכו' והוא היפך דרשת חז"ל בסנהדרין דמאחיו מרבינן גר כלומר דאע"ג דכתיב בנ"י לא ממעטינן גר כיון דכתיב אחיו וגר אחיו הוא.

והמ"ם הוא למעט עבדים לר"י או דלא משמע מיעוטא אליבא דרבנן שם דף פ"ו ע"א. ובספרי פרשת כי תצא סי' תל"א דריש מאחיו ולא מאחרים.

משמע דגר הוא בכלל אחיו והמ"ם לא אתא אלא למעט עכו"ם: ז) עוד קשה דאם כדברי התוס' דמאחיך משמע מיעוט גר משום דלאו מובחר או משום דדרשינן ולא כל אחיך א"כ מנ"ל לרבנן למפטר גונב מי שחציו עבד וחב"ח דהא טעמא דרבנן דפטרי הוא משום

דמאחיו לאפוקי עבד לא משמע להו משום דאחיו הוא במצות אייתר מיעוטי דבנ"י ומבני חד למעט עבד וחד למעוטי ח"ע וחב"ח.
ואמאי לא דרשי לחייב גונב מי שח"ע וחב"ח דנימא הכי מאחיו למעט עבד דלאו מובחר הוא וכו' דהא ודאי עבד גריע מגר וכיון דדרשינן מיעוטא דגר משום דלאו מובחר ה"ה וכ"ש דממעטינן ע"פ דרשה זו את העבד ומיעוטי דמבני דרשינן למעט חציו עבד וחב"ח ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.
אלא ודאי מוכח מהש"ס דלא דרשינן ממאחיו לאפוקי מי שאינו מובחר וכו' והכי נמי נימא במאחיך. ובעניותי איני יודע שום חילוק במשפט הלשון בזה בין מאחיו שבגונב נפש למאחיך שבעושק, ולכאורה צ"ע: ח) ואפ"ל בדוחק דכונת התוס' בב"מ היינו לומר דאי לאו דכתיב בעושק מגרך הוה ס"ד לדרוש ממאחיך מובחר וכו' כדדרשינן מקרב אחיך.
אבל בתר דגלי קרא מגרך אמרינן דאין כונת הכתוב לומר מובחר וכו' ולא זו בלבד בעושק אלא בכל דכוותי' נמי לא דרשינן הכי משום דלא דמי למאי דדרשינן בעלמא מובחר וכו' משום דהתם כתיב מקרב אחיך ואה"נ דאי כתיב רק מאחיך בלא מקרב לא הוה דרשינן מיניה מובחר וכו'. וכן אתה אומר בהס"ד האחר שכ' התוס' לדרוש ולא כל אחיך דלא דרשינן הכי (אחר שידענו ממגרך שבעושק) ואמרינן דלא דמי למן העוף דדרשינן ולא כל העוף משום דיש לחלק בין תיבה יתירה מן העוף לאות אחת דמאחיך זה נ"ל ליישב בדוחק.
ובדרשת הספרי דדריש מאחיו למעט אחרים צריך להבין אמאי אצטריך קרא הא בהדיא כתיב מבני ישראל ובכל דוכתא ממעטינן עכו"ם מבנ"י ורבנן ור"י דפליגי במבני ישראל איאתי לרבות מי שח"ע וחב"ח משום מיעוט אח"מ נראה דלכ"ע אין שום ס"ד לרבות עכו"ם ממש משום דמקרא מלא דבר הכתוב בנ"י דממעט עכו"ם, ועי' בהתורה והמצוה פ' ויקרא סי' ז': ט) עוד יש לתמוה עמ"ש התוס' (ב"מ קי"א הנ"ל דקשה דזימנין כתיב לאזרח ולגר וזימנין לא כתיב.
ומאי שנא והוא פלא שלא זכרו הספרי שהביאו התוס' בכריתות דף ז' ע"ב דמתבאר דכל היכא דאיכא מיעוטא בנ"י וכיוצא והוה ס"ד לפרש המיעוט על גר. מפרש הכתוב דלא נמעט גר וכותב גר בפירוש או ע"י איזה ריבוי ואין נראה בעיני לומר דקושייתם היא מדוע באיזה מקומות פרט הכתוב גר בפירוש.
ובאיזה מקומות לא כתב בפירוש אלא ע"י ריבוי דאין זה במשמעות דבריהם וצ"ע: י) ודע דכתב הרב פה"ד בסי' נ"ה הנ"ל דדוקא היכא דכתיב בני ישראל הוא פשוט דהוא

למעוטי גרים אבל היכא דכתיב בישראל כמו בחליצה דכתיב להקים לאחיו שם בישראל הוא שנוי במחלוקת בירושלמי פ' מצות חליצה ה"א איכא מ"ד דבישראל מרבה גרים. ואיכא מ"ד דבישראל ממעט גרים. והרא"ם פרשת אמור (כ"ג מ"ג) כתב דבישראל דכתיב גבי סוכה כל האזרח בישראל ישבו בסכות מרבה גרים וכ' הוא ע"ז דהש"ס דילן בסוכה כ"ח ע"ב ס"ל כמ"ד דבישראל ממעט גרים מדאצטריך למעט גר מהאזרח ושכ"כ הרב אהלי יהודא על הספרי עי"ש.

ועיין להרב קרבן חגיגה דף מ"ד ע"א שכתב שדברי הרא"ם הנ"ל הם לפרש. דברי רש"י בחומש שכ' דבישראל הוא לרבות גרים והוא מהת"כ.

ואע"ג דמש"ס דסוכה הנ"ל מבואר דמבישראל ממעטינן גרים שאמרו שלפי שנאמר בישראל והייתי אומר למעט גרים כתב האזרח לרבות. מ"מ תפס רש"י דברי הת"כ דנוחים יותר לפשט המקרא דאילו להש"ס קשה לא לכתוב לא ה"א ולא וי"ו לא לכתוב בישראל דמשמע מיעוט גרים ולא לצטריך לכתוב ה' דהאזרח ועם שי"ל וכו' מ"מ דברי התו"כ נוחים וכו' (עי' מחזיק ברכה סי' תר"מ שרמז בזה למ"ש בראש דוד פ' בהר ואמ"א).

והנה מה שהכריחו מהש"ס דסוכה דס"ו דבישראל הוא למעט גרים כתבו כן לפי גירסא שלפנינו. אך הרב מטה אהרן דף נ"ח ע"ג הכריח מדברי הריטב"א בחי' דגירסת הראשונים היא דמשום דאי הוה כתיב אזרח הו"א למעט גרים הוצרך לכתוב ה' דהאזרח לרבות.

ולכן ק"ל לריטב"א לא לכתוב האזרח כל עיקר וכו' ומסיק במט"א דגם הש"ם דילן ס"ל דישראל לא ממעט גרים וכדעת הת"כ דבישראל לרבות גרים. וכן הוא בת"כ בפרשת קדושים (כ' פ' ב') גבי עריות ובפ' אמור פ"ז דריש בישראל לרבות נשים ועבדים וכו' עיש"ב וא"כ מה שהביאו הרבנים קרבן חגיגה ופה"ד ואה"י מסוגיא דסוכה נפל פיתא בבירא דמשם אין ראיה (וכן ראיתי עתה להיד דוד בחי' לסוכה שכתב דמדברי הריטב"א שמעינן דברוב הנוסחאות לא היה כתוב האזרח לרבות הגרים ושרש"י בחומש אפשר דלא הוה גרים כן ואצטריך למילף מבישראל וכו' עי"ש): יא) אך אני תמיה על הרב מט"א דלפי הנראה נעלם ממנו סוגיא ערוכה ביבמות ק"א ע"ב דממעטינן ב"ד גרים מבישראל ש"מ דש"ס דילן ס"ל דבישראל מיעוטא לגרים הוא.

ואיככה נוכל להחליט דש"ס דילן ס"ל כהת"כ דבישראל מרבה גרים (וגם מהת"כ אין ראיה כמ"ש להלן בס"ד) ולפי הנראה גם מהרבנים ק"ח ופה"ד ואה"י נעלם ש"ס דיבמות הנ"ל דמוכח להדיא דמבישראל ממעטינן גרים. אלא דצריך להבין דשם איתא דלר"י

ילפינן דחליצה כשרה בהדיוטות מדכתיב בישראל ישראל כל דהו משמע דמדכתיב בישראל מרבינן וש"מ דבישראל הוי ריבוי ואתמהא היכי נדרוש חד בישראל ריבוי וחד בישראל מיעוטא.

וראיתי להרב שיירי קרבן ע"ד הירוש' הנ"ל שתמה היכי פליגי במשמעות בישראל ולמר הוי לרבות ולמר הוי למעט עי"ש. וא"כ כ"ש שיש להקשות על חד מ"ד היכי דריש חד בישראל ריבוי וחד מיעוט והש"ק תירץ לתמיהתו דתרי בישראל כתיבי והוי מיעוט אח"מ ומרבה גרים.

ומ"ד למעט ס"ל דחד בישראל הוא להדיוטות ואידך למעט גרים עי"ש ומובן מדבריו דלכ"ע בישראל ממעט גרים ומ"ד לרבות ה"ד משום דכתיבי ב' בישראל. דאי לא הוה כתיב אלא חד הוה דרשינן למעט.

ונראה דזהו ג"כ כוונתו במ"ש אח"כ בד"ה בישראל. דמ"ש בת"כ פ' קדושים פרשתא יו"ד בישראל לרבות נשים ועבדים והוקשה לו א"כ היכי ממעטינן גרים מבישראל דאם מרבינן עבדים כ"ש שנרבה גרים ותי' דאתי כמ"ד לרבות אינו ר"ל דמשמעות בישראל לרבות דעדיין לחלוחית הדיו קיימת שכ' בסמוך דכ"ע ס"ל דבישראל הוי מיעוט אח"מ ובטלה מחלוקת.

אלא ר"ל דכי היכי דמ"ד הכא לרבות דריש ממיעוט אח"מ. כמו כן גבי מולך איכא מיעוט אח"מ דנהי דלא כתיב תרי בישראל.

מיהו הכתוב ואל בני ישראל תאמר וגו' מבית ישראל וגו' בישראל. והוי מיעוט אח"מ לרבות (עיין יד מלאכי סי' כ"ט דשיטת הש"ס דילן דגם ג' מיעוטי הוי לרבות).

אלא דאין לשונו מדוקדק דלא הול"ל דאתי כמ"ד וכו' דלכ"ע ודאי היכא דאיכא מיעוט אח"מ הוא לרבות ומאי דהוה ק"ל היכי נדרוש חד בישראל לרבות וחד למעט יפה אמר חנ"ן ידי"ן תו"ח כרש"א הי"ו דלאו דדרשינן לבישראל ריבוי להדיוטות דודאי בישראל מיעוטא הוא אלא משמעות דקרא הכי הוא דבכל התורה כי כתיב ישראל הדיוטות נמי הוו בכלל עכ"ד הי"ו.

ואין לפקפק ע"ד ממאי דאמרינן שם ואידך בישראל אחרינא כתיב. דאם כדבריו אף אי ליכא אחרינא ילפינן שפיר תרוייהו כבכל התורה דכתיב ישראל והדיוטות בכלל וממעטינן גרים.

די"ל דהכא בעי קרא יתירה משום דלא באנו למעט גרים שלא יחוייבו בחליצה כי היכי דנימעוט להו מבישראל כמו בעלמא. אלא באנו למעט דיינים גרים וזה ענין אחר ואפשר היה לנו לומר דאף שאין חליצה ויבום לגרים מ"מ יהיו כשרים להיות ב"ד אהכי בעינן

קרא יתירה שלא יהיה בב"ד של גרים: יב) ועיקר תמיהת הש"ק בהורמנותי' דמר נלע"ד דאין זו מן התימה כלל דמצינו כיוצא לזה בש"ס עיין תמורה ל' ע"ב בית ה' אלהיך פרט לפרה וחכ"א לרבות הרקועים וכן הוא בספרי ובילקוט במקומו עי"ש (אלא שנראה מדברי הרמב"ם סופ"ד מהל' איסורי מזבח שהי"ל גירסא אחרת עי"ש בלח"מ) הרי דפליגי אי בית ה"א בא למעט או לרבות (ואולי כונת תמיהתו היא כששניהם אמרו על דבר אחד דמר מרבה אותו ומר ממעט אותו משא"כ בההיא דלמר ממעט פרה ולמר מרבה ריקועים).

וכיין סוטה י"ז ע"א דלמר ה"א לרבות ולמר למעט וע"כ לא ק"ל להתוס' אלא היכא דחד תנא מיחלפא שיטתיה עי"ש אבל ממר למר ודאי לק"מ ומעין זה עיין סנהדרין ע"ח בדרשת ואיש כי יכה כל נפש דלמר כל דהו נפש ולמר כל הנפש. ובבכורות דף ג' ע"ב גבי כל בכור ועי"ש בתוס' דבישראל משמע כוליה ישראל וכמה דרושים סמכו על זה בפסוק ולא יכרת כל בשר ובפסוק תועבת ה' כל גב"ל וכיוצא.

עיין בס' נאות יעקב בקונטרס מענה לשון אות הכ"ף דף כ"ב ע"ג. ולפי המשוער בדעתי נמצא הרבה כיוצא לזה אלא שאני עני בדעת ומחוסר זכרון למצוא דברי חפץ.

ועיין בנאות יעקב במע"ל במערכת הבי"ת דף ח' ע"א שהקשה ע"ד הרא"ם הנ"ל (באו"ק יו"ד) דס"ל דבישראל מרבה גרים. מדדרשי' בנדרים דף ל"א ובסנהדרין נ"ט ע"ב ביצחק ולא כל יצחק ומדממעטי' ביבמות גרים מבישראל.

וכבר כתבתי באו"ק יו"ד דדברי הרא"ם הם לפרש דברי רש"י מהת"כ ושכ' הרב ק"ח שאף שס"ל להת"כ היפך הש"ס תפס רש"י כהת"כ שהוא לפי פשט המקרא וא"כ לא נפלאת הוא לומר דהת"כ לא דריש הני למעט (אחר זמ"ר ראיתי בישרי לב דף ק"ט סוף ע"א וז"ל ואתה תחזה משה"ק הרב מע"ל מש"ס דיבמות להרא"ם ולק"מ דרא"ם בדעת הת"כ קאמר ובודאי דש"ס דילן פליג עכ"ל והוא כמו שכתבתי וציין לעיין בבאר שבע פ"ק דכריתות ד"ה אין לי אלא ישראל ואמצ"א לראות מה הציון הלז): יג) אלא דמה שהכריח הרב מט"א דהת"כ בשלשה מקומות ס"ל דמתיבת בישראל מרבינן נראה דאינו מוכרח דמה שהביא מפרשת עריות היינו הך דמייתי הש"ק ואמר דלאו משום דהוי ריבוי אלא משום דהוי מיעוט אח"מ וכן מ"ש מההיא דפרשת אמור (כ"ב י"ח) גבי בעל מום בישראל לרבות נשים ועבדים נראה דעיקר הדרשה היא לעבדים דאילו לנשים לא צריך קרא דלא גריעי מנשי הגרים דמרבינן להו שם מהגר וכו'.

ואם כן לגבי עבדים איכא מיעוט אח"מ דהכתיב בני ישראל מבית ישראל הגר בישראל ודרשינן ליה לרבות עבדים. וכן מ"ש מהת"כ אמור (כ"ג מ"ב) פרשתא י"ז היינו ההיא דסוכה עיין בש"ק שם ד"ה תמן שפי' בדרך זה דישמיעוט אח"מ.

וא"כ אינו מוכרח דהת"כ ס"ל דבישראל ריבוי הוא ועיין בספרי פ' שופטים סי' קע"ט ד"ה והוגד לך בישראל אין לי אלא ישראל גרים נשים ועבדים מנין ת"ל והוצאת. הרי דמבישראל הוה משמע למעט גרים וכו' אי לאו והוצאת.

ושם פרשת כי תצא בד"ה והיה הבכור דריש בישראל למעט גרים. ושם בפרשת קרח סוף ד"ה וידבר כל חרם בישראל לך יהיה אין לי אלא חרמי ישראל חרמי גרים נשים ועבדים מנין ת"ל כל חרם.

הרי דמשמעות בישראל הוא מיעוט. ועיין בהתוה"מ ויקרא סי' קצ"א דמשמע ליה דבני ישראל ובישראל חד שיעורא הוי למעט גרים והכי מסתברא כיון דכן הוא משמעות הש"ס והספרי וגם מהת"כ אין ראיה ברורה דס"ל בהפך כאמור: יד) הן אמת דלכאורה היה נראה להכריח דבישראל ריבוי הוא מדין בכור בהמה דכתיב ביה (בא י"ג) קדש לי כל בכור פט כל רחם בבני ישראל.

ומוכח ממ"ש בתוספתא פ"ב דבכורות דבהמת גרים חייבת בבכורה דגרסי' התם בהמת המדבר וגר שמת ואין לו יורשין פטורה מהבכורה. משמע דבחיי הגר חייבת בבכורה ועיין בהלכות יו"ט להג' מרן מוהריט"א בדף נ' ע"ב (מדפוס ווארשא) בד"ה והנה ראיתי להתוספתא וכו' דעביד צריכותא למאי דתני תרי גווני הפקר בהמת המדבר ובהמת גר וכו' ואמר מר דריבותא דגר וכו' הוא דאע"ג דנתעברה בחיי הגר ונראה למצות בכור בזמן שהיו לה בעלים פטור משום דאזלינן בתר פט"ר.

מוכח ודאי דס"ל דאם היה פט"ר בחיי הגר חייבת בבכורה. וכ"כ שם ע"ד בד"ה והנה צריך להבין וכו' שהוקשה לו אמאי אצטריך ג' קראי למעט שותפות הנכרי וכ' דתרי קראי אצטריכו חד לבהמה טהורה וחד לפט"ח וצריכי וכו' והג' אצטריך לשותפות עם הגוי ונולד הבכור ונתגייר אח"כ דפטור משום דפט"ר בישראל בעינן וחדית קרא דאף דנתגייר אח"כ ובר חיובא הוא וסד"א כיון דעיקר הבכור היה לישראל ומפני חלק הגוי נפטר עכשיו שנתגייר ובר חיובא הוא נחייבהו ליתנו לכהן קמ"ל דפטור עכ"ל הרי להדיא דבהמת גר איתא בבכורה.

וכן משמע ודאי מסתמיות דברי הפוסקים דלא מעטו לפטור אלא שותפות עם הנכרי וצריך לדעת דמאחר דכתיב בנ"י אמאי לא ממעטינן גרים נמי. אך אי אמרינן דבנ"י ריבויא הוא ניחא דהכתיב (במדבר ג') הקדשתי לי כל בכור בישראל ומרבינן מיניה

גרים זה היה נ"ר לכאורה: טו) אך ראיתי בילקוט סי' תשנ"ה (בפ' קרח) ד"ה פטר רחם לכל בשר.

וז"ל יכול אין לי שנכרת ברית על בכור בהמתו אלא משנכרת ברית על בכור בנו. אבל הלוים והגרים הואיל ולא נכרת ברית על בכור בהמתם אמרת פטר רחם לרבות לוים.

לכל בשר לרבות הגרים ע"כ הרי מצינו רבוי לגרים בבכור בהמתם (והוא מספרי זוטא) ומאי דלא נקטו בדרשתם לומר דמשום דכתיב בנ"י יש לומר דאין גרים בכלל ואהכי רבייהו קרא. פשוט דהוא משום דבעי למימר דגם לוים יש ס"ד אהכי נקטי הס"ד משום דהוה ילפינן פטורייהו מבנין אב וכו': טז) והנה באור לי שם (סי' נ"א) כתב לתמוה עמ"ש הרב פה"ד בשם הספרי פרשת שלח גבי חלה בני ישראל לרבות גרים דהוא היפך הש"ס דילן והספרי עצמו דמבנ"י ממעט גרים עי"ש.

הנה אחר שהשגתי ס' הספרי חפשתי שם ולא מצאתי שדרשו כן. אך השגתי (בשאלה) ספר הילקוט הנד"מ בווארשא וראיתי שם ברמז תשמ"ז בד"ה וידבר וכו' שכתב וז"ל בנ"י חייבים בחלה ואין נכרים חייבים בחלה או בנ"י למעט גרים.

אמרת דבר אל בנ"י לרבות גרים ואמרת אליהם ריבה נשים ועבדים. ובמראה מקום שם לא ציין ע"ז מי בעל דברים.

אך בסמוך קודם לכן (בסוף ד"ה וכי יגור) ציין ס"ז. ואם לזה נתכוון הפה"ד צ"ל דט"ס יש בפה"ד וצ"ל בנ"י למעט גרים.

ומשמעות הדברים הוא דס"ל להס"ז דאף דממעטינן גרים מבנ"י מ"מ דבר אל הוי ריבוי כמו ואמרת. ולפי זה בכל מקום שנאמר דבר אל בנ"י גם גרים בכלל וכן משמע שם בפ' נשא רמז תש"י ד"ה דבר אל בנ"י ריבה התולש והמורט ואמרת אליהם ריבה המשפשף וכו' בנ"י נודרין נזירות ולא עבדים וכו' או בנ"י פרט לגרים אמרת איש איש לרבות את הגרים (נראה דר"ל כיין דכתיב איש א"כ יש לנו לומר דאיש היינו גר דהכי נמי אמרינן בזבחים ק"ג ע"א אטו גר לאו איש הוא.

ועיין מה שרשמתי במערכת האל"ף אות שנ"ג. ומ"ש אמרת איש איש לאו למימרא דמדכפל תיבת איש מרבינן גרים דהא לא כתיב אלא חד איש ופשוט דהכוונה כמ"ש).

הנה משמעות הדברים האלה דמדבר אל מרבינן תולש וכו' ש"מ דדריש דבר אל לרבות ושם ג"כ נראה מהמראה מקום שהם דברי הס"ז. וסברא זו חדת היא לי ומדברי הש"ס והספרי ות"כ בכ"מ מתבאר דלא ס"ל הכי אלא אף דכתיב דבר אל ממעטינן גרים מבנ"י כי ליכא ריבויי.

ועי' עוד בילקוט פ' נשא סי' תש"א על מאי דכתיב דבר אל בנ"י איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם דריש שם בסוף ד"ה חביבין וכו' דבר אל בנ"י ישראל מתודים ואין מתודים לא ע"י נכרי ולא ע"י תושב או בנ"י פרט לגרים אמרת איש. והגיה שם בז"ר דצ"ל אמרת איש לרבות הגרים.

ובלא תוספת זה ג"כ מובן הכוונה. ודברים אלו הם מהס"ז למדנו דגם הס"ז בג' מקומות הנ"ל ס"ל דמבנ"י ממעטי' גרים ואיני יודע אמאי לא דרשו מדבר אל לרבות גרים כבסי' תש"י ותשמ"ז הנ"ל ומצאתי להגרל"מ בס' התורה והמצוה בפרשת מצורע סי' קי"ט שהביא דברי הס"ז שבילקוט פרשת שלח גבי חלה הנ"ל בזה הלשון בנ"י חייבים בחלה ולא גרים או בנ"י לרבות גרים ואמרת לרבות נשים ועבדים וכתב דיותר טוב להגיה שם בנ"י למעט גרים.

ת"ל ואמרת לרבות גרים נשים ועבדים משוחררים (וכמ"ש בילקוט הנד"מ) ושוב הביא מ"ש הספרי זוטא הובא בילקוט דף רכ"ח ע"ג (אין הדפים מכוונים להדפוס חדש) והוא ברמז תש"ן ד"ה דבר וכו' לענין ציצית בנ"י חייבים ולא עכו"ם או בנ"י פרט לגרים אמרת וכו' דבר אבנ"י לרבות הגרים ואמרת ריבה עבדים.

והביא ג"כ דברי הילקוט דף ר"ד ע"ג (שהוא בסי' תש"א שהבאתי למעלה) ולפי דרכו רוצה לומר דאין כוונת הס"ז לרבות מדבר אבנ"י אלא עיקר הריבוי הוא מואמרת (עי"ש דלא אתינן להכי) ועוד הביא מ"ש בדף רכ"ה ע"ב (הוא בסי' תשמ"ה בד"ה דבר אל בנ"י) דבר אבנ"י משל ציבור נסכים באים ולא מיחידים גרים נשים ועבדים מנין לרבות גרים נשים ועבדים אמרת וידבר ה' א"מ לרבות יחידים דבר אל בנ"י לרבות גרים ואמרת לרבות נשים ועבדים.

וכן בילקוט סי' תש"פ צו את בנ"י לרבות גרים ואמרת לרבות וכו' ושם סי' תשט"ן בפרשת פרה דבר אבנ"י לרבות גרים וכו' (עי"ש מ"ש לפרש לפי דרכו) למדנו מכל מקומות אלו דגם הספרי זוטא קאי בשיטה זו דאין גרים בכלל בנ"י ואצטריך קרא לרבות או מדבר או מואמרת. וכן מפורש יוצא ממ"ש בילקוט בסי' תשנ"א ד"ה דבר אל בני ישראל בנ"י עושין פסח ב' ואין גרים עושין פסח שני ע"כ ובסי' תשנ"ה ד"ה ביכורי כל אשר בארצם וכו' מנין ביכורי גרים ת"ל ביכורי כל.

וא"כ בעכ"ל דבפה"ד יש ט"ס וצ"ל בנ"י למעט גרים וכו': יז) והנה לפי כל הרשום נראה פשוט דמבני ישראל ממעטינן עבדים כי היכי דממעטינן גרים. וראיתי להרב מזל שעה בד' ל"ה סוף ע"ב שעמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהלכות חגיגה דמדכתיב בבוא כל ישראל ליראות ממעטינן מי שחציו עבד וחב"ח.

כתב דאע"ג דדרשה זו לא ידענו מקומה יש ראיה לזה מסוגי' דסנה' דף פ"ו ע"א גבי גונב ח"ע וחב"ח וקי"ל כחכמים וכמו שפסק הרמב"ם וכו' וכי היכי דהתם ממעטינן ח"ע וחב"ח מדכתיב בנ"י ה"ה גבי ראיה והוקשה לו ממ"ש בנדה דף ל"ד לענין זבין בנ"י ולא עכו"ם משמע דעבד מטמא בזיבה וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהלכות מטמאי משכב וצדד בזה ומסיק בצ"ע ונעלם ממנו משנה שלמה דפ"ב דזבים ופי' הרע"ב דמואמרת מרבינן עבדים.

וכן הוא בת"כ והביאו רבינו שמשון שם וכ"כ הרמב"ם בפי' המשניות עי"ש. וא"כ אין שום סתירה מההיא משום דאיכא ריבוי.

ועו"ק דלפי מה שרוצה להכריח מההיא דנדה דעבדים מיקרו בני ישראל (כאשר יראה הרואה בדב"ק) כ"ש דיש לנו לומר כן גבי גרים דנכללים בבני ישראל. והוא פלא איך נעלם ממנו כל הנז"ל דמבואר באר היטב דמבני ישראל ממעטינן גרים ואצטריך קרא לרבויינהו והיותר תימה דמר קעסיק בסוגיא דסנהדרין ולא ראה מ"ש התוס' דהוקשה להם מההיא דנדה (גבי גר) וכ' דיש ריבוי וכו'.

וכמו כן י"ל גבי עבד. גם מ"ש בתו"ד (כשהביא ראיה להרמב"ם מש"ס דסנהדרין הנ"ל) וקי"ל כרבנן וכו' לא ידעתי אמאי הוצרך לזה דהא גם מדר"י נשמע שפיר דבנ"י ממעט מי שחציו עבדוחב"ח והתם דמחייב היינו משום דהוי מיעוט אח"מ כיעי"ש.

ומצאתי למ"מ רל"צ בסה"ב מנחה טהורה דף קי"ג ע"ב שכתב ע"ד הרב מז"ש דנעלם ממנו התו"כ דמרבה עבדים מואמרת לנזירות ולזבין ע"ש שלא זכר מתני' דפ"ב דזבים ודברי המפרשים הנ"ל ודברי התוס' בסוף דסנהדרין הנ"ל והוא פלא שנעלם מהם דברי התוס' באותו פרק באותו מקום וצ"ע: יח) עוד כתב הרב מזל שעה שם דכי היכי דבגונב נפש אצטריך תרי קראי חד לעבד גמור וחד לח"ע וחב"ח הכי נמי צריכינן בראיה תרי קראי. את פני האדון לאפוקי עבד גמור שיש לו אדון אחר. וכל ישראל לאפוקי מי שח"ע.

והרמב"ם לא הוצרך לאתויי קרא המפורש בש"ס ולא מייתי אלא דרשא דקרא אחרינא כ"ל. וקלע"ד דהא מבואר בש"ס חגיגה דף ע"א דמאל פני האדון ממעטינן מי שחציו עבד וחב"ח שיש לו אדון אחר מיקרי וא"כ כ"ש עבד גמור ול"ל קרא דכל ישראל למעט עבד גמור וגם לפי מ"ש הרב דמכל ישראל ממעטינן מי שח"ע וכו' א"כ כ"ש שיש למעט כלו עבד ול"ל אל פני האדון.

ותו דבהדיא אתמר בש"ס שם דלמעט עבד גמור לא צריך קרא דיליף לה לה מאשה. וא"כ הדק"ל למה לי תרי קראי.

גם מ"ש דהרמב"ם לא הוצרך להביא דרשא המפורשת בש"ס וכו' אין דבריו נוחים לענ"ד דאין דרך הרמב"ם בכך. סו"ד דדברי הרב מז"ש בזה נפלאו ממני.
והיה נ"ל לומר דאולי הרמב"ם הוה גריס בש"ס האי ילפותא דמבבא כל ישראל. וכן סומא באחד מעיניו ממעטינן בש"ס מיראה יראה.
ואילו הרמב"ם בפ"ב שם ממעט מקרא דבבא כ"י לראות עי"ש בלח"מ וצ"ל דכך היה גורס בש"ס כמו שנראה ממ"ש בפיה"מ. אלא דשם כתוב פיטור העבדים מהאדון כיעי"ש.
ועיין להרע"ב שם שכתב דעבדים פטורים שכל מצוה שאין האשה חייבת וכו' ועוד הוא אומר בבא כל ישראל ועבדים לאו בכלל ישראל נינהו ע"כ כונתו לומר דעבד גמור ממעטינן מג"ש דלה לה. וח"ע מבבא כל ישראל.
והוא תימה דשביק דרשה דש"ס בדוכתה ונסיב קרא אחרינא ולא ידעתי אמאי לא העיר ע"ז רבינו התוי"ט. וצ"ל דהרמב"ם כשחבר ס' היד ראה גירסא אחרת בהש"ס ובחר בה מאיזה טעם שהוכשר בעיניו.
והרע"ב נמשך אחר גירסתו שבס' היד שהוא אחרון. ובחרש מאזנו אחת פי' הרע"ב מלמען ישמעו והקשה הג' שוש"ל אמאי שביק דרשה פשוטה שבהש"ס באזניהם עי"ש. ויותר יש להקשות על הר"מ בחבורו שכתב מלמען ישמעו (כי ממנו לקח הרע"ב) ואילו בפיה"מ כתב מבאזניהם וצ"ל כמו שכתבתי וק"ל. ש"ר מ"ש הרב מעיין גנים ה"ד בס' יקהיל שלמה דף נ"ה ע"ב האריך בדברי הרמב"ם שכתב הטעם מלמען ישמעו ע"ש.
(והגיע לידי משניות עם תוס' רעק"א וראיתי שהקשה ע"ד הרע"ב דלפי זה יהיה ח"ע וחב"ח חייב ואילו בסוגיין אמרינן דח"ע וחב"ח פטור שנאמר האדון מי שאין לו אלא אדון אחד וכו' והי"ל להרע"ב לבאר וכו' עי"ש. ולענ"ד הא ל"ק דודאי זהו כוונת הרע"ב דעבד גמור ממעטינן מהג"ש ושח"ע וחב"ח מקרא והוא כלשון הרמב"ם וכונתם לכך.
אך מה שיש להעיר הוא דשביק דרשה דבהש"ס בדוכתה כאמור וכן מ"ש לקמן גם גרים יהיו פטורים וכו'): יט) עוד יש להבין לפי דרשה זו דמכל ישראל ממעטינן ח"ע וחב"ח א"כ נמעט נמי גרים כדממעטינן בכל דוכתא גרים מדכתיב בני ישראל כמבואר בכל מה שכתבנו למעלה. וא"ל דהרמב"ם ס"ל דע"כ לא ממעטינן גרים בכ"מ אלא כי כתיב בני ישראל דמשמעות בני ישראל הוא דאביהם ישראל יצאו גרים שאין אביהם ישראל.
אבל כי כתיב ישראל לא ממעטינן גרים דגר שמל וטבל הרי הוא כישראל גמור ומשו"ה אינו בדין לפטור את הגר מדין ראיה. ומה גם דכתיב כל ישראל דמשמע כל שהו מישראל ומרבינן גרים מכל (אף, אם אין גר במשמעות ישראל) ואין לומר דמשום דקרא דבבא כל

ישראל נאמר בפרשת הקהל שגם גר חייב כדכתיב וגרך בההוא ענינא ה"ה נמי לראיה דגר חייב.
דהרי נשים דאף דחייבות בהקהל ליתנהו בראיה משום מיעוטא דזכורך א"כ אי משמעות ישראל ממעט בעלמא גר הכי נמי בראיה נימא דממעט גר כדממעט אשה אף דאיתא בהקהל. ועי"ש בסוף דחגינה ל"ל קרא מ"ע שהזג"ר וכו' סד"א נילף ראיה מהקהל וכו' וצר לי מאד שלא ראיתי בסד"ר דשכיחי גבאי מי שהתעורר ע"ז ואין ספק ששגיתי בדבר ואת"מ (ועי' לקחן אות צ"ד מ"ש שם עוד בעיקר כללין בס"ד): ה בני ישראל כי כתיב בקרא אי ממעטינן בנות.
כתב הרב מג"א סי' י"ד סק"ב דבכל דוכתא ממעטינן נשים דדרשינן בני ישראל ולא בנות. ומרן חיד"א בברכי יוסף שם כתב דכל היכא דליכא סברא שלא למעטן ממעטינן להו וגבי ציצית יש סברא שלא למעטן.
ועיין אור לי סי' ע"ז שהק' ע"ד דא"כ בברכת כהנים אמאי איצטריך ריבויא בסוטה ל"ח ע"א לרבות נשים הא איכא סברא שלא למעטן דאטו גברי בעו ברכה נשי לא בעו ברכה עי"ש מה שתירץ ובהכרח צריך לדחוק כמ"ש באור לי דהא חזינן בש"ס ב"ב ק"י ע"ב אלא מעתה למען ירבו וכו' בניכם ולא בנותיכם ברכה שאני.
ש"מ דלענין ברכה ידעינן מסברא שלא למעט נשים וא"כ בברכת כהנים צ"ל דהוה ס"ד למעט נשים משום דכל המברך מתברך וכו' צריך קרא ואפ"ל עוד דמאי דאמרו בש"ס סוטה הוא באשגרת לישן ועיקר קרא איצטריך לרבות גרים ועבדים ועיין זבחים ט"ו ע"ב בנ"י למעוטי מאי אי למעוטי נשים קרבן נשים מי קרב בטומאה משמע משום דאין סברא לא מעטינן להו.
והרב חקרי לב בזכרונותיו שבס' ישרי לב ד' ק' ע"ג ציין ש"ס יבמות ע"ז ע"ב בנים ולא בנות ואף ר"י משמע דהוה מודה אי לאו דתלאו הכתוב בלידה. וש"ס חגיגה ד' ט"ז ע"ב וקידושין ל' וד' ל"ו ושם כתב הריטב"א דמן הדין היה לנו לומר דגם במל"ת שנאמר בהם בני ישראל דנשים ליתנהו בהו וכן במצות עשה שלא הזמן גרמא אלא דהא רבינהו רחמנא וכו' שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל לא תעשה שבתורה וכן בנדרים ובנדבות אע"ג דכתיב בנ"י הא רבינהו רחמנא דכתיב איש איש לרבות נכרים וכו' וכ"ש נשים.
ובתרומה דכתיב בנ"י ואפי"ה כתיב ויבואו האנשים על הנשים מעצמן הביאו. אי נמי דנדבה הוא וכבר איתרבו לנדבה עי"ש ומשמע מדבריו שבמצות עשה שלא הזמן גרמא אף דכתיב בנ"י גם נשים בכלל אף בלא שום ריבוי ולפי"ז יש להבין אמאי צריך ריבוי גבי חלה כמ"ש הרב פתח הדביר ברס"י י"ד בשם הספרי פרשת שלח ואמרת אליהם

ריבה נשים ועבדים (עיין מ"ש לעיל אות ד או"ק י"ב) וכתב שם בשם הרמג"א בזית רענן דאע"ג דמ"ע שלא הזמן גרמא היא איצריך לרבויי נשים משום דכתיב ברישא בנ"י וכו' עי"ש ולפי המובן מדברי הריטב"א א"צ שום ריבוי.

ועי"ש עוד בפה"ד שכתב בשם הרבנים א"ר ופי שנים דחולקים על הרמג"א דבכ"מ בנ"י וה"ה בנות חוץ מב' המקומות שרמז הרמג"א והביא מ"ש רא"ם ריש פ' אמור דכל דליכא בני יתירה אמרינן בני וה"ה בנות ושהנח"י חולק על הרא"ם ובס' פי שנים הק' על הנח"י דמה יענה למצות שמיטה ומועדים ומלאכה בשבת וכתב בפה"ד דעל המ"ע יש רבוי ואמרת וכו' ועל ל"ת מלאכה דשבת כ' ליישב עפ"י מ"ש הרב לימודי ה' ד' ך' ע"ד דבמל"ת לא ממעטינן בנות וכו' וכן הביא בשמו בח"ג סי' ער"א סוף אות ה' ואינו מצוי אצלי לראות אם הביא תנא דמסייע ליה דברי הריטב"א הנ"ל.

ואתה תחזה להרב חתם סופר בחיו"ד סי' ס"ט שכתב כן מדנפשיה ולא זכר דברי הריטב"א הללו ועיין במקומות שציין הגרל"מ בס' התורה והמצוה בפ' ויקרא סי' קצ"א וראה בעיניך בהת"כ במקומות ההם דגם על מל"ת דרשי מכח ריבוי להביא הנשים וצ"ע לפי דברי הריטב"א הנ"ל למה לי בהן ריבויא כלל ועי"ש באות ח' מה שהאריך בבקיאותו הנפלא דכ"מ שנאמר בני הוא למעט בנות זולת היכא דאיכא טעמא או סברא וכן הוא דעת הרבנים ברכ"י ופה"ד ולימודי ה' שהביא שם ועיין להרב נאות יעקב בקונטרס מענה לשון ד' ח' ע"א שכ' על סברת הרא"ם הנ"ל דאין נראה כן מדברי התוס' קידושין ד' ס"ו ע"ב (שם כתוב ד' ס"ד והוא ט"ס) עי"ש והאריך בזה הרב מטה אהרן בד' מ"ה ע"ד והלאה וגם ע"ד הריטב"א הנ"ל עיש"ב ועיין תוס' שבועות ד' כ' ד"ה כל שה"ק דלמ"ד צצית מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות אמאי לא ליחייבו מהיקשא דכלאים ולחומרא מקישינן ותי' הרב מכתם לדוד חסאן ד' ע"ח ע"ב דכיון דכתיב בנ"י ולא בנות כדדרשינן בסמיכה הרי מפורש בקרא דנשים אינם בכלל ע"כ למידרש לקולא ע"כ.

ונראה דהתוס' ס"ל דאינו מוכרח למעט נשים מבנ"י דאפשר דבא למעט דוקא עכו"ם וכיוצא ולא בנות וכיון דלחומרא מקשינן לחייבו בציצית ובגליון מוהרש"א ליו"ד סי' קנ"ז כתב דבדבר שמואל סי' ס"ג נסתפק אם אשה מצטרפת ליו"ד לענין קידוש ה' וספקו הוא משום מתוך בניישראל. וצריך לעיין שם לראות מסקנתו ואמ"א.

ומה שציין בפ"ת שם ס"ק ז' למ"ש בסי' ב' בפ"ת שלפני בקשתי ולא מצאתי: ולפי הנראה בלשון בני אדם פשוט דבן ולא בת. עיין מתני' דנזיר דף י"ב ע"ב הרני נזיר לכשיהיה לי בן.

נולד לו בת וכו' אינו נזיר. וי"ל בש"ס ב"ב קמ"ג ע"ב ההוא דאמר נכסי לבני הוו ליה ברא וברתא מי קרו לחד ברא בני וכו'.
ומסיק דקרו לחד ברא בני ואין הבת בכלל עי"ש. ובתשו' הרא"ש כלל פ"ה סי' ג' ג'.
ועיין קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות קל"ה בשם הרשב"א ה"ד מרן הב"י בח"מ סי' רל"ה מחודש ס"ד דבן שאמרו חכמים שלא ימכור בנכסי אביו פחות מבן כ' כתב אין הבת בכלל. ועיין עוד שם במענה לשון ח"ג אות כ"ד בשם הריטב"א שהביא מרן הב"י סוף סי' רפ"א ותשובת הרב המבי"ט ח"א סי' ק"כ.
ועי"ש במדות חכמים אות נ"ב: ו ברכת המצות פשיטא לי שהם מדרבנן ומזה עמדתי מתמיה זה זמ"ר ע"ד הרב ב"ח באו"ח סי' ק' ס"א וז"ל ומ"ש מעומד כ"כ הסמ"ק וש"פ דגמרינן לה בג"ש לכם לכם מספירת העומר דכתיב ביה בקמה פי' בקומה ולא קשיא ג"ש למה לי הא גרסינן בירושלמי כל הברכות מעומד דאין זה אלא בברכת המצות דכיון שאומר בהם וציונו צריך לברך להקב"ה מעומד שציונו וקרבנו לעבודתו ועבודה בעי עמידה אבל לא ברכת הנהנין ועטיפת ציצית אע"ג דאומר בה וצונו הויא בכלל ברכת הנהנין כיון דאית בה נמי הנאה ולכך בעי הך ג"ש עכ"ל דמשמע דס"ל דג"ש כי אתאי לברכת ציצית הוא דאתא והוא תמוה דהלא מודעת זאת דכל ברכת המצות אינם אלא, תקנתא דרבנן והיכי נימא דאתיא ג"ש להצריך הברכה מעומד הלא מדאורייתא ליכא חיובא בברכה כלל.
ובעניותי לא ראיתי מי שיאמר דברכה שלפני המצות היא מדאוריתא זולת בברכת התורה שדעת הרמב"ן בסה"מ במצות ששכח הרמב"ם סי' ט"ו דהיא מדאורייתא וכן דעת הרשב"א והאריכו בענין זה רבנן בתראי לדעת הרמב"ם דמוכח דס"ל דהיא מדרבנן וקראי דמייתינן בש"ס אסמכתא נינהו דהרב פר"ח בסי' מ"ז האריך להכריח דהיא מדאורייתא ומרן חיד"א בס' ברכ"י ומחזיק ברכה דחה כל ראיותיו ואף שהביא שכדעת הרב פר"ח כן דעת הרבנים מר וקציעא ושאגת אריה מ"מ העלה לדינא דאינה אלא מדרבנן וכתב שכן העלה הרב מוהר"י עיא"ש בס' מטה יהודה עיש"ב גם שני גאוני דורנו בסוף ספר מפרשי הים האריכו למעניתם והעלו דאינה אלא מדרבנן וכדעת הרמב"ם והטור ושאר פוסקים עי"ש, לכ"ע מיהא ברכת כל המצות חוץ מברכת התורה אינם אלא מדרבנן ובהדיא אמרינן בברכות ד' ט"ו ע"א ע"כ לא אמר ר"י אלא ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה היא וברכה מדרבנן ודברי רש"י שם (שכתב ברכה דרבנן דאמור רבנן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן) צריכים ביאור ועיין מ"ש במכתב לחזקיהו שם ועכ"פ תלמוד ערוך הוא בידינו דברכה לפני המצות אינה אלא מדרבנן וא"כ עכ"ל דג"ש

כי אתאי לעיקר העטיפה שתהיה מעומד אתאי וההיא דירושלמי איצטריכא לברכת המצות לומר דכי תקון רבנן ברכה למצוה תקון נמי שתהיה מעומד ועיקר העטיפה מעומד מדאורייתא מהגז"ש ועוד הארכתי קצת בזה והבאתי דעיקר ג"ש זו אינה אלא אסמכתא בעלמא עיין בשו"ת אור לי סי' ב' אבל פשוט דברכה שלפני המצוה אינה אלא מדרבנן ועיין רש"י בפ' כיצד מברכין דף מ' אההיא דלא שכחתי מלברך וכו' ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר וכתב הרב תוי"ט במס' מעשר שני פ"ה מי"א אע"ג דמדרבנן היא אסמכוה אקרא דמי גריעא ברכה לאסמוכה אקרא משאר דברים רבנן דמסמכין על המקראות עי"ש הרי פשיטא ליה דברכת המצוה מדרבנן היא וכ"כ הרב ש"ך ביו"ד סי' י"ט סק"ג.

ורבינו הגדול בס' פאר הדור בסי' כ"ו כתב דרך כלל הדברים ידועים שכל ברכה שעל המצות מדבריהם היא בין שתהיה המצוה מן התורה וכו' עי"ש: והנה עמ"ש במכתב לחזקיהו ע"ד רש"י בברכות דף ט"ו הנז"ל שלח לי עתה רב גדול בדורנו אחד המיוחד מידידי נפשי מני"ר הגאון המפורסם חריף ובקי עצום ורב, כקש"ת מוהר"ר יצחק שלמה יואל יצ"ו האב"ד דעוב"י ראוונא יע"א פלפלא חריפא ועם כי מגודל טרדתי לעת עתה בסידור המערכות בהדפסת ספרי זה בעזה"י לא יכלתי להתבשם בדב"ק אמרתי אעלה בתאמ"ר אמירה נעימה.

מרגניתא דלית בה טימא. וחתום עלה שמא דמארה היינו תנא קמא שיח"לא.

וזה לשונו (במכתבו אלי מיום ד' תולדות שנת ויחי עוד לנצ"ח ידיד לבבי החכם חיים יחזקיהו לפ"ק): בספר מכתב לחזקיהו ברכות (ט"ו) ברש"י ד"ה ברכה דרבנן היא דאמור רבנן וכו' (דאינו מובן לכאורה מה שמביא שברכה דרבנן ממאי דאמור רבנן כל המצות מברך עובר לעשייתן). ולפענ"ד נראה דאולי כיון רש"י הקדוש ליישב בזה קושיא חמורה דלא תקשה אהא דאמרינן בסוגיין בפשיטות ברכה דרבנן היא ובתוספתא ובירושלמי מוכח לפום ריהטא שהוא דאורייתא דבתוספתא (ריש פ' בתרא דברכות) יליף לברכת המצות ממ"ש אשר נתן לך (גבי ברכת המזון) ולהלן הוא אומר ואתנה לך לוחות האבן והתורה והמצוה.

פי' וילפינן בגז"ש נתינה נתינה מבהמ"ז. מה בהמ"ז טעונה ברכה אף תורה ומצות טעונות ברכה.

ובירושלמי (פ' כיצד מברכין על משנה א') אמר ר' ירמיה וכו' ומנין שכל המצות טעונות ברכה ור' תנחומא ור' אבא בר כהנא בשם ר"א ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה (שמות כ"ד) היקש מצות לתורה מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונות ברכה

עכ"ל והובא בפרדס הגדול לרש"י ז"ל (סי' נ"א וסי' נ"ט עי"ש) וכיון דאיכא גז"ש והיקש ק"ל לרש"י ז"ל בסוגיין דקאמר דברכה דרבנן.
ועל כן יישב זאת במתק לשונו וע"כ אינן רק אסמכתא בעלמא דאי לא תימא הכי תיקשה הא דאמור רבנן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דוקא. ואמאי ממנ"פ אי ילפינן מגז"ש דברכת המזון.
יהיה ברכת כל המצות לאחר עשייתן כבהמ"ז. ואי ילפינן מהקישא דתורה יהיו טעונות שני ברכות קודם עשיה ולאחר עשיה כתורה.
א"ו מדאמור רבנן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. מוכח דהיקש וגז"ש זה אינו אלא אסמכתא בעלמא.
וגז"ש זו לא נתקבלה. והיקש זה אפילו לדברי הפוס' בר"פ לולב הגזול (ל"א) דהיקש אדם דן מעצמו ולפ"ד הכסף משנה (בפ"ב מהל' ק"פ) דגם רש"י ז"ל מודה לזה לרבנן דר' יהודה ע"ש.
אפ"ה ס"ל לתלמודא דידן דאסמכתא הוא ולא דרשינן היקשא. דמצוה דקרא לאו במצוה מעשיית קא מישתעי.
אלא בלימוד המצוה והלכותיה שבתורה שבע"פ קמיירי כדגרסינן בפ"ק דברכות (ה.) אמר ר' לוי בר חמא אמר רשב"ל מאי דכתיב ואתנה לך את וחות האבן והתורה והמצוה וגו' לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא, והמצוה זו משנה.
אשר כתבתי אלו נו"כ. להורותם זה גמרא מלמד שכולם ניתנו למ"מ ע"כ.
נמצא דהמצוה דקרא לאו בעשיית המצוה קאי רק אלמוד המשנה. וזהו פשטיה דקרא כדמוכח מסיפא דקרא דאשר כתבתי להורותם.
אלמא דבלימוד קמיירי, ומדוקדקים דברי רש"י ז"ל לפענ"ד איברא דלכאורה דברי ר' לוי בשם רשב"ל בפלוגתא מתניא וזה דבמס' מגילה (י"ט:) ארחב"א אר"י מאי דכתיב ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידים לחדש ומאי נינהו מקרא מגילה והתוס' יו"ט בהקדמתו לפי' המשניות דקדק ממ"ש מלמד שהראהו ולא אמרו מלמד שמסר או שלמד.
וכתב שאלו אמר אחד מאלו הלשונות היה מתחייב מזה שהוא ימסרם ויתנם ליהושע וכו'. אבל אמר שהראהו.
שזה בדרך ראיה בלבד. כאדם המראה דבר לחברו לראותו ואינו נותנו לו וזה דקדוק נאה עכ"ל.

ולפ"ז משמע דפליג עליה דר' לוי בשם רשב"ל הנ"ל. דדריש מקרא דואתנה לך וכו' מלמד שכולם ניתנו למשה מסיני.
שמלשון זה יתחייב נתינה גמורה כאדם המוסר דבר לחבירו בנתינה בפועל. שהרי מאמר ר' לוי כולל דברי רחב"א ועוד מוסיף עליהם שדברי רחב"א מסתיימין במקרא מגילה שהיא בכלל הכתובים ב"ב (י"ד:) מגילה (ז: י"ט.
) שכ"ז הוזכר בדברי ר' לוי. ונתוסף עוד בדבריו הגמ' שגם היא נתנה למ"מ מה שלא הזכיר זאת ר' חייא.
א"כ פליג ר"ח ב"א עליה דר' לוי וס"ל דלא הויא בנתינה כ"א בראיה א"כ אפשר דגם כל הני אמוראי דירושלמי פליגי עליה דר' לוי אך לולי שאיני כדאי לחלוק ע"ד מרן התנא תוספאה התוי"ט ז"ל. עמל הוא בעיני לאשוויי פלוגתא בכדי בין האיתנים הללו.
שאם היה הדבר במחלוקת פלוגתא. הויא לה להגמ' בברכות למימר ופליגא אדרחב"א אר"י.
ואני אשער בעניותי דל"פ הני אמוראי כלל. והאמת הברור שהשי"ת רמז באותיות התורה ובקוציהן בנקודות וטעמים ובתיבותבסדרן ובסמיכותן זל"ז אפילו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כדאיתא בירושלמי דמגילה (פ"ד ה"א) אריב"ל ועליהם ככל הדברים וגו' מקרא ומשנה ואגדה ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר לו למשה בסיני.
הה"ד יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא וכו' יעו"ש, ואפי' מילתא דאתיא בק"ו טוכל"ק (קדושין ד'.).
והר"ש מקינון בספר כריתות כתב דהה"ד בהיק"ש אמרינן הכי והר"ן בנדרים (ג') כתב דהה"ד בגז"ש אמרינן טרח וכל"ק. וכ"כ הראב"ד הובא בשיטה מקובצת ר"פ איזהו נשך. וכ"כ הש"מ פ' אלו נערות (נ"א:). והריטב"א בחדושיו ר"פ הלוקין (והתנה שלא יהיה בזה אריכות ויתור לשון), וכ"כ בחדושיו פ"ד דיומא (לענין מילתא דאתיא בק"ו (בדף מ"ג.
) דאמרינן טוכל"ק פי' כשא"צ לעקם הרבה וכו'). ומדברי רש"י ז"ל בסנהדרין (פ"א:) ד"ה והיכא רמיזא מוכח דאפילו מה שהוא הלכה למ"מ צריך שיהיה לו רמז מה בתורה (או בנביאים וכתובים).
דאם מרומז בנו"כ ודאי יש לו רמז בתורה כדאמרי' פרק קמא דתענית (ט'.) מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזא באורייתא ובירושלמי (פ"ו דפסחים ה"א) כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה ופי' הק"ע דאפילו אם הוא הללמ"מ אם אין לה סמך מאיזה היקש או גז"ש קרובה להשתכח וכו'.

ולפע"ד לא היה צריך לזה שקרובה להשתכח ע"פ המבואר בסנהדרין שם דבלא"ה צריך שיהיה לו רמז בתורה. ובזה יתיישב דקדוקו של התוי"ט במה שתפסו לשון שהראהו, דר' חייא תפס לשון הכתוב ועליהם ככל הדברים, ר"ל עליהם ממש שעליהם מרומז הכל באותיות ותגין וכו' כדאמרינן להדיא (פ"ו דשקלים ה"א) חנינא ב"א ר"י אומר בין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה כדכתיב ממולאים בתרשיש כימא רבא. מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין דבור לדבור דקדוקים ואותיותיה ש"ת וכו'. וזהו שאמרו מלמד שהראהו, רצונם לומר שהראהו הקב"ה למשה (כאדם המראה לחבירו כביכול) איך שהכל מרומז ונתלה באותיותיה ש"ת בכתב שע"ג הלוחות, כתובים באצבע אלהים כתב יושר ובאר על הלוחות, וממילא היו בנתינה גמורה בכלל נתינתם של הלוחות וכמאמרו דר' לוי דלעיל.

ומצאתי למרן הרדב"ז (ח"ג סי' תקמ"ט) תשובה ארוכה ונכבדות ידובר בה בענין זה, ושם מבואר שתופס הדברים כפשטן שבהלוחות היו מפורשות ממש כל דקדוקי תורה וז"ל שכל דבור ודבור היה שיטה בפ"ע, ואע"פ שא' מהדברות ארוך הרבה וא' קצר, ל"ק שהרי כתבנו שהיה הכל ממולא בדקדוקיה ואותיותיה ש"ת ממולאים בתרשיש וכו' הא למדת שהדברות היו אותיות גדולות, ובהפנויים היו אותיות קטנות דקות ובם מפורש כל דקדוקי התורה עכ"ל.

ואתם מורי ורבותי תנו לבכם על פי' בהשוואת ב' המימרות, ואף שהוא נגד פי' של רבינו התוי"ט אל ירך לבבכם כי בתורתינו הקדושה אמת כתיב בה ואין מחניפין בה אדם (וכמ"ש בשו"ת חוט המשולש סי' ט' יעו"ש) ואם יקשה הציור פלאי פלאות הללו איך יהיו מבוארים כל דברי תורה שבע"פ אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים על שתי לוחות ארכן ורחבן ששה (ב"ב י"ד, נדרים ל"ח, ותוס' בשבת פ"ד: ד"ה מנין) חלילה לנו לפקפק בדברי התנא הקדוש חנניא, והלוחות מעשה אלהים הם לא חלו בם ידי אדם ולא נגעה בהם חרט אנוש, והמכתב מכתב אלהים הוא, וה' אלהי כל בשר הממנו יפלא, ולא זו בלבד והלא כמה נסים מופלאים היו שם, כמו שאמרו בשבת (ק"ד.

) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ונקרא מבפנים ומבחוץ כגון נבוב בובן בהר רהב סרו ורס. והתוס' שם ד"ה נבוב, הקושיא דאמאי נקט להו להני דלא הוו בלוחות ונשארו בתימא.

ולפענ"ד דודאי כולהו מיהוו הוו בלוחות ביני שיטי כדר"ח ב"א ר"י, וכדברי הרדב"ז, וקמ"ל דלא מיבעיא גוף עשרת הדברות דודאי היו נקראים מבפנים ומבחוץ כמ"ש מזה ומזה הם כתובים אלא אפילו כל התו"כ שהיתה כתובה באותיות דקות בין השיטין היו

ג"כ כתובים משני עבריהן ונקרא מבפנים ומבחוץ וזה נכון לפענ"ד והרש"א ז"ל בח"א שם כתב דאין הכוונה דהיה נקרא בפנים מצד ימין לשמאל נבוב, ומבחוץ משמאל לימין בהפוך אותיות (נבוב) רק הכוונה דמבחוץ היה נקרא ג"כ מצד ימין, לצד שמאל רק בהיפוך אותיות נבוב בובן וכו' עכ"ד הקדושים וזה נס גדול מבהיל הרעיון שהוא כמו שני הפכים בנושא אחד ובזמן אחד.

אך כתיב היפלא מה' דבר הס כל בשר מפני ה', וגם הארון שהלוחות היו נתונים בו היה למעלה מגדר מקום כדאמר ר' לוי ואיתימא ר"י דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה (ב"ב צ"ט.) וכמ"ש הנה מקום אתי ודרשו חז"ל הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו מקומי טפל לי ואין אני טפל למקומי ומעתה שקטה התמיה איך מקום הלוחות הוא מועט מחזיק המרובה כי המקום בטל לגביה ית' שמו (ואורייתא וקוב"ה חד זוה"ק).

ובתו"כ מה שמיטה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מהר סיני אף כל המצות וכו'. ואתיא לה כהך דר"ע בפ"ק דחגיגה דאמר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באה"מ וכו'. ומה נמרצו אמרם ז"ל בסנהדרין (צ"ט.) הלא כה דברו ברוח קדשם אפילו אמר כל התו"כ מן השמים חוץ מדקדוק זה חוץ מגז"ש זו חוץ מק"ו זה וכו' על כן דברי רבינו התוי"ט בזה הוא לאין נכון לו, כי אחרי הודיעונו חז"ל אשר כל אלה דברי אלהים חיים, כולם ניתנו לנו מן השמים.

עתה מי זה איפה הורידמו ממרום אם לא ידי בן עמרם. הדרינן לדקמייתא, דלפענ"ד היקש זה וגז"ש זו אסמכתא בעלמא הוא.

וראיתי למני"ר בספרו הבהיר (מגילה בדפי הספר צ"ז ע"ב) שהביא דרשת הירושלמי הנ"ל וסיים וצריך להתיישב לעיין לדעת שיטת הירושלמי. ולפי ענ"ד כדכתיבנא איברא דלפ"מ שכתבנו בעניותן בספרנו בית יש"י (סי' ז' סכ"א סק"א) בשם גאון עוזינו מאור הגולה הקדוש מהר"ל מפראגזי"ע שיש ראיות חזקות מכמ"ד שגופי המקראות אע"פ שפשוטם מורה על ענין אחר מ"מ כיונו גם אל האסמכתות ויש להם אחיזה בדקדוקי המקראות ובספרו באר הגולה (באר הא') הביא לדוגמא דרשת חז"ל בחולין (ק"ו.

) כל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים. אר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנט"י מה"ת, א"ל רבא לר"נ מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף, הא שטף טהור הא טבילה בעי, אלא אא"ע לגופיה תנהו ענין לנט"י דאכילה והתוס' שם כתבו דפשטיה דקרא אתי לכדדרשינן במסכת נדה מה ידיו מאבראי וכו'.

וכתב הגאון הנ"ל דודאי אע"פ שעיקר הכתוב לדרשא דמה ידיו מאבראי ולמעוטי מגע בין הסתרים, מ"מ מדלא כתיב וראשו לא שטף דהא ראשו נמי מאבראי אלא כתיב וידיו לומר לך שידיו הם יותר ראויין לטומאה שהם כלי הנגיעה ועסקניות הן ולכך תקנו להם טומאה מיוחדת לחולין כלומר מפני שזכר הכתוב הידים ביחוד רק שהדרשא רחוקה ביותר לכך הוי מדרבנן, ומ"מ הוא יוצא מה"ת ויש לזה סמך ומזה תקי"ש לכל האסמכתות שמסתעפים מה"ת לא שיהיה הכתוב זכר ומליצה בלבד והאריך בדברי פח"ח וכעי"ז כתב השל"ה בח"ב אות ת' כלל רבנן שקבל כן מרבותיו יעו"ש א"כ יש לנו לקרב אל הדעת אסמכתא זו דהתוספתא והירושלמי דלכאורה דרשת התוספתא תמוה איך למדו אפי' דרך אסמכתא ברכת המצות לפניהם מבהמ"ז שהוא לאחר עשייה, עו"ק כיון דאיכא גז"ש דהתוספתא היקש דהירושלמי ל"ל או איפכא כיון דאיכא היקשא גז"ש ל"ל עו"ק כיון דמקיש מצות לבהמ"ז בגז"ש דנתינה נתינה א"כ תורה מי נפקא מכלל שאר מצות שבתורה והשתא תורה דפרט קרא מיותר דהול"ל לוחות האבן והמצוה ותורה בכלל (כהא דאמרינן בירושלמי דפ' ג' שאכלו אהא דהוי בעי למימר דדוקא בצבור יברך ברכת התורה ולא ביחיד וא"ר אבא מרי אחוהי דר' יוסי הרי היא כשאר מצותיה של תורה מה שאר כל המצות טעונות ברכה זו טעונה ברכה עכ"ל).

ועכצ"ל כדרש"א דר' לוי דוהמצוה זו משנה, ונראה לקרב אל השכל דרשתם ז"ל בזה על זה האופן דאס"ד דוהמצוה אמשנה לחוד קאי א"כ ניכתוב רחמנא בהדיא והמשנה ומדכתיב והמצוה שמעת מינה תרתי, וכעי"ז מצוי בש"ס (עיין בשבת (ע'.) תוס' ד"ה הבערה וי"ל דהוי מצי למיכתב בלישנא אחריתא וכו') ולענין יתר הדקדוקים י"ל דאי לא הוי כתיב תורה בקרא הוה מקשינן מצות לבהמ"ז בגז"ש למיגמר מינה דמברך לאחר עשייתן כבהמ"ז ובתורה ודאי הוה ידעינן בין ברכה מלפניה ובין ברכה דלאחריה, ברכה דלפניה מכי שם וכו' וברכה דלאחריה מגז"ש שגם תורה בכלל מצות כנ"ל א"כ לא הוה ידעינן הך כללא דכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן אבל השתא דתורה כתיבא בהדיא אמרינן אם אינה ענין לגופה כנ"ל תנהו ענין להקישא דשאר מצות להקיש שאר מצות לתורה מה תורה מברך עליה עובר לעשייתה כדילפינן מכי שם וגו' אף שאר מצות כן דמברכינן עלייהו עוב"ל דוקא אמנם זהודוקא במצות שיכול לברך עליהם עוב"ל אבל היכא דאי אפשר לברך עלייהו עוב"ל כגון טבילה דאכתי גברא לא חזי וכה"ג מברך עלייהו לאחר עשייתן מגז"ש דמצות לבהמ"ז, והטעם דבמצות דמציא לברך עליהן עוב"ל סמכינן אהיקשא יותר מעל הגז"ש.

דקיי"ל בזבחים (מ"ח) הקישא וגז"ש הקישא עדיף (בין לר"ע בין לרבנן יעו"ש). אבל במצות שא"א לברך עליהם עובר לעשייתן דלא הוקשו לתורה סמכינן אגז"ש לברך עליהם לאחר עשייתן דומיא דברכת המזון וא"ש הכל בסייעת"ד.

וא"ת למאי דכתב התוס' בזבחים שם בתירוץ הא' דהיכא דאיכא למימר אהני גז"ש ואהני הקישא עדיף טפי לקיומי לתרווייהו א"כ ה"נ אמאי לא נימא שיהו כל המצות צריכות ברכה בין מלפניהם ובין מלאחריהם לפניהם מהקישא דתורה, ולאחריהם מגז"ש דבהמ"ז דהשתא נמי תורה דכ' קרא לא מייתר דאי לא כתבינן קרא הו"א דמצות א"צ ברכה רק לאחריהם, ונימא דמשום הכי איצטריך תורה לאקושי מצות לתורה להצריכם ברכה אפילו לפניהם.

וי"ל דא"כ אכתי אפילו אי לא הוה כתב קרא והתורה, מ"מ כיון דתורה גופה הוה ידעינן שצריכה ברכה אפי' לאחריהם מפני שהיא בכלל המצות כדלעיל ממילא הוה ידעינן ג"כ שאר מצות שצריכות ברכה אפילו לפניהם, דהוה דיינינן לה לתורה בדבר שהיה בכלל כל המצות (לענין ברכה דלאחריהן שנכללה במצות דהקישא שהוקשו לבהמ"ז) ויצתה מן הכלל ללמד, שצריכה ברכה גם מלפניה לא ללמד על עצמו יצאת אלא ללמד על הכלל דכל המצות כולן יצאת וכדדרשינן בשבועות (י') במועדיכם הוקשו כל המועדים זל"ז, כלומר מפני שנכללו בתיבה אחת וה"נ הוי כלל א' במה שנכללו תורה ומצות בתיבת והמצוה והוקשו כל המצות זל"ז, וכשיצתה תורה ללמד על כולן יצאת וא"כ אכתי תורה דכתב קרא מיותר ועל כרחך כדאמרן דללמד על המצות נכתבה דא"צ ברכה רק מלפניהם אלא היכא דגברא לא חזי לא מיפטריה בלא ברכה ולהא אהני לן גז"ש דברהמ"ז שיברך בהם לאחר עשייתן וכדפי'.

והשתא פי' התוספתא לפענ"ד הכין פירושה ומנין שאף על התורה והמצוה וכו' (ר"ל מנין שעל התורה הוא חייב לברך לאחריה ועל המצות בין לפניהם באותן שיכול לברך לפניהם בין מלאחריהם היכא דגברא לא חזי וקאמר ת"ל אשר נתן לך (בבהמ"ז) ולהלן גבי תורה ומצות) הוא אומר ואתנה לך וגו' והתורה והמצוה כלומר וילפינן תורה מלאחריה וכן מצות היכא דגברא לא חזי מגז"ש והיכא דגברא חזי מהקישא דתורה שהוקשו זה לזה בהאי קרא נמצא לפ"ז דהתוספתא ג"כ אהקישא סמכא לענין מצות דגברא חזי: ועתה אחרי נטילת רשות ממני"ר ירשני נא לפשוט את ספיקו שנסתפק בדברי הירושלמי אולי ס"ל דדרשא גמורה היא ולי עפרא דארעא נראה דאא"ל כלל דדרשא גמורה הויא, דאיך ילפי' בתוספתא תורה מלאחריה לברכה הא אין מברכין על

התורה לאחריה רק בציבור כדתנן בפ"ג דמגילה (כ"א:) ואס"ד דדרשא גמורה היא אמאי אין מברך לאחריה גם ביחיד דהא ילפינן לה מגז"ש דבהמ"ז והיכא רמיזא כאן ציבור.
ומרן הב"י (בסי' מ"ז) הביא תשובת הרשב"א וז"ל שאלה כשאנו מברכין על התורה בכל בקר למה אין אנו מברכין לאחריה תשובה קריאת התורה מצוה ואין מברכין על המצות לאחריהם וכמו שאמרו בפ' בא סימן ואל תשיבני מקריאת התורה בביהכ"נ שמברכין לאחריה, דהתם תקנת משה ועזרא היא ועל התקנות מברכין לפניהם ואחריהם כבהלל ומגילה עכ"ל וכתב מרן הב"י ע"ז.
ול"נ דאפילו אם היו מברכין לאחר המצות לא קשיא דכיון דמצות הגיית התורה ביום ובלילה ואין לך שעה כו' לא שייך לברך לאחריה ע"כ והשתא דבין בתורה בין במצות אין לברך לאחריהם הן להרשב"א ז"ל והן לתירוץ הב"י ז"ל א"כ לא שייך ללמוד מברכת המזון לענין ברכה דלאחריהם אם לא מצות כאלו דגברא לא חזו או תורה בקריאתה בציבור א"כ פשיטא דכ"ז אסמכתא בעלמא הוי דהא עיקר קריאה בציבור תקנת משה ועזרא הוא ולא שייך ללמוד בגז"ש דבר שהוא מכלל התקנות, וא"כ הירושלמי נמי ע"ד סגנון התוספתא הוא ואסמכתא בעלמא הוא כנלפע"ד (ואני תמה על הגאון בעל שאגת אריה (בסי' כ"ד) שכתב אהא דיליף ר"י בברכות (כ"א.
) ברכת התורה לאחריה מבהמ"ז מק"ו וכתב דזהו ע"כ מדאורייתא דא"א לומר שזהו דרך אסמכתא דאין זה נכון דהאיך שייך לאתויי אסמכתא בעלמא לאיזו דבר ע"י ק"ו ואין זה דרך הגמרא עכ"ל. והרי בתוספתא מייתי לברכת התורה לאחריה ע"י גז"ש ובירושלמי ע"י היקש ואפ"ה אין זה אלא אסמכתא כדפרישית).
ודברי מרן הב"י דאתא לידן ראוי לשום להם לב דלפי דבריו דבתורה ל"ש לברך לאחריה מפני שהגיית התורה הוא ביום ובלילה וכו' א"כ איך יליף ר"י בברכות שם ברכת התורה לאחריה מבהמ"ז מק"ו הא ל"ש ברכה דלאחריה על התורה מפני שאין לה גמר שאין לך שעה וכו' ואין לומר דר"י איירי לענין קריאה בציבור אבל ביחיד באמת לא שייך בה ברכה זה ליתא, דא"כ ליכא ק"ו מבהמ"ז דאיכא למיפרך מה לבהמ"ז שכן נוהג ביחיד כבציבור תאמר בברכת התורה לאחריה שאינה נוהגת ביחיד ועוד דכבר הוכיח בס' שאג"א (סי' הנ"ל) דק"ו דר"י מדאורייתא הוא מדאיתותיב ממתני' דב"ק ע"ש ובצבור אפילו ברכה דלפניה אינו אלא מפני כבוד הציבור כמבואר בשו"ע (סי' קל"ט ס"ח) ובמג"א שם סק"ה) וכל עיקר קריאה בציבור אינה רק מצד התקנה כנ"ל אמנם יש ליישב זה על נכון דהנה תירוצו של מרן הב"י ז"ל הוא דוקא למ"ד דמצות לא ימוש וגו' והגית בו יומם ולילה הוא כפשטיהו, והשתא לק"מ דר' יוחנן לשיטתיה אזל דאמר במנחות (צ"ט:)

אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש (וכן פסק בשאילתות ואתחנן סי' קמ"ג) ועיין במנחות שם דזה תליא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן וא"כ ל"ק כלל אדר' יוחנן דלדידיה שייך שפיר ברכה אחר הלימוד שאין עיקר חיובו ביום ובלילה דמרן גופיה לא כתב כן אלא משום דמצות לא ימוש הוא ביום ובלילה ואמטו להכי אין כאן גמר מצוה לעולם, אבל לר"י דאין החיוב רק שחרית וערבית לדידיה כל שגמר ללמוד הרי זה גמר מצוה ויכול לברך, וטעמו של מרן ז"ל שכתב דמצות והגית הוא ביום ובלילה ואין לך שעה וכו' היינו דאיהו לא פסק כוותיה דר"י בהא רק דפסק כרבנן דר' יוסי במנחות שם דסברי גבי לחה"פ אלו מושכין וכו' ודלא כר' יוסי דאמר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אף זה תמיד, וסמך מרן על הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מהל' תמידין ה"ד) שפסק כרבנן דר"י ובגמרא שם אמר ר' אמי מדבריו של ר"י נלמד אפילו לא שנה אדם רק פעם אחת שחרית ופ"א ערבית קיים מצות לא ימושו, ש"מ דלרבנן לא קיים מצותה עד שיהגה ביום ובלילה.

אמנם ק"ל טובא אדברי מרן ז"ל, דלפ"ד דהברכה דמלאחריה בגמר ולאו גמר תליא מילתא א"כ גם ברכה דמלפניה בגמר ולאו גמר מיתלי תליא, שכל שאין לו גמר אין לו התחלה חדשה וכל שיש לו תחלה יש לו תיכלה, וכיון דמשו"ה אין מברכין לאחריה מפני שאין לה גמר א"כ איך מברכין לפניה הא אין כאן התחלה ואחר זמן רב מצאתי בספר השיב משה (חי' ב' מחאו"ח) שעמד בזה והביא שכיוון בזה לקושיית הפנ"י בברכות דכ"א:).

ויש לדחות דמשו"ה מברכין בכל בקר מפני שבכל בקר נעשה בריה חדשה כמ"ש חדשים לבקרים וכדברי הרשב"א ז"ל בטעם נט"י דשחרית) והרי זה כחיוב חדש ולא שייך לברך לאחריהם אחיוב דאתמול שע"י שהפסיקתו שינה כבר כלה חיובו (ומ"מ מצאתי להפ"מ בסי' מ"ז משבצות סק"ה שהביא בשם הלבוש דב' ברכות שמברכין בשחרית על התורה, האחת היא ברכה אחרונה על הלימוד דאתמול והב' על של היום ודפח"ח).

שוב מצאתי להפ"מ בא"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) שהזכיר הטעם דבריה חדשה לענין ברכת התורה אך בעיקר סברת מרן אני תמה מהך דשבת (קל"ג:) דתניא התם המל כל זמן שהוא עוסק במילה וכו' פירש (שסילק ידיו) על ציצין המעכבין אה"מ חוזר על ציצין שא"מ אינו חוזר, ואמרינן מאן תנא פירש אינו חוזר כו' אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר' יוסי היא דתנן ד' כהנים וכו' טפחו של זה בצד טש"ז אלו מושכין וכו' רי"א אפי' סילק וכו', ופירש"י ז"ל ולרבנן אי שבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא אתחלתא אחריתא היא ונמצא שמתעכב שולחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתחיל

אתחלתא אחריתא הוא אבל לר' יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחילי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא ה"נ אם פירש חוזר אע"פ שאין מעכבין דכולא גמר מילתא היא עכ"ל.
והשתא מצות הגיית התורה תמיד דתליא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן כדר' אמי ודאי דלעין אם פסק מלימודו והדר אתחיל אם מיקרי אתחלתא אחריתא או לא, הא נמי בפלוגתייהו תליא דלר' יוסי כי שביק למודו לשעה והדר אתחיל נמי תמיד הוי וחדא מילתא הוא, ולדידיה א"א לו לברך לסברת מרן הב"י דס"ל דברכת התורה בגמר ולאו גמר תליא מילתא דהא לר' יוסי אפילו כי פסק לא מיקריגמר וסילוק אבל לרבנן דס"ל דסילוק אפילו לשעה קלה לא מיקרי תמיד וכי פסק והדר אתחיל אתחלתא אחריתא היא א"כ לדידהו אם פסק מלמודו אפילו זמן מועט מ"מ כי הדר אתחיל צריך לברך דהא אתחלתא אחריתא הוא.
מעתה מ"ש מרן הב"י דלכך אינו צריך לברך מלאחריה משום דמצות הגיית התורה הוא ביום ובלילה ואין לך שעה וכו' שזהו כרבנן דר' יוסי הביא ראיה לסתור ואדרבא מהאי טעמא גופה צריך לברך: ולפי זה הדרא קו"ל דהא ר' יוחנן ס"ל כרבי יוסי דבפ"א שחרית ופ"א ערבית קיים לא ימיש ומיקרי תמיד, א"כ לדידיה אם פסק מלמודו לא מיקרי גמר וחדא מילתא היא א"כ לדידיה אי אפשר לברך לאחריה לפי סברת מרן דבגמר תליא והיכי יליף ר"י לברכת התורה לאחריה מק"ו הא לר"י לשיטתיה ל"ש ברכה בכה"ג לסברת מרן הב"י ז"ל.
ויש לתרץ דסברת מרן דהפסקה לענין ברכה ל"ד להך דמילה בשבת דהתם במל וסילק ידיו כיון דלרבנן דר"י הוי הפסקה וכשחוזר למול הו"ל אתחלתא אחריתא ממילא הו"ל ב' חלולים לכך לא דחי שבת שלא לצורך כיון שהם ציצין שא"מ אבל לענין ברכה בהפסקה לא תליא מידי בהסח הדעת תליא מילתא ולכך תורה שמצותה ביום ובלילה ואין לך שעה וכו' מה"ט אינו מסיח דעתו ממנה לעולם ומשו"ה אפי' לרבנן דר"י דס"ל דכשפוסק ללמוד הו"ל אתחלתא אחריתא מ"מ מאחר דדעתיה עלה, חדא מילתא הוי לענין ברכה.
וראיה מדברי הריב"ש (סי' שפ"ד) במי שנולד לו תאומים והמוהל א' וכו' ופסק דברכה אחת לשניהם. והביא ראיה מסוכה (מ"ו.
) ע"ש (וכיון בזה לדעת האו"ז הובא במרדכי פ' כסוי הדם שהביא ג"כ הראיה מהך דסוכה שם). וכ"פ המחבר ביו"ד (סי' רס"ה) אפילו אין הנער הב' בביהכ"נ אם רק היה דעתו עליו והדברים ק"ו ומה התם דהויין גופין מוחלקין מפטרו בברכה אחת אם לא הסיח דעתו כש"כ בנ"ד בתורה דחדא מצוה וחד גופא דודאי אע"ג דפסק והוי אתחלתא אחריתא לרבנן.

מ"מ מיפטר בברכה אחת בדלא אסח דעתיה תדע דהא מילה נמי מדמינן לה התם ללה"פ ותלינן לה בפלוגתא דרבנן ור"י ואפ"ה לענין ברכה לא חיישינן להפסקה אפילו בגופין מוחלקין וכ"ש תורה דמדמה במנחות שם ג"כ ללה"פ וחד גופה הוא דודאי ל"ח להפסקה אפילו אליבא דרבנן ובהא עדיפא תורה ממילא דאילו במילה מסתמא הויא הפסקה דחיישינן לשמא הסיח דעתו עד דידעינן דדעתיה אתרווייהו ואלו תורה מסתמא נמי אמרינן דלא מסיח דעתיה כיון דחיובה ביום ובלילה ואין לך שעה וכו' (לרבנן דר"י) ומשו"ה לא הויא הפסקתו הפסקה.

ובזה א"ש דאע"ג דר' יוחנן סובר כר' יוסי דלחה"פ דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ולדידיה אע"פ שמפסיק מלימודו כוליה חדא מילתא היא ולא הויא הפסקה אפ"ה יליף שפיר לברכת התורה לאחריה מק"ו דנהי דלמאי דסבר כר' יוסי לא הויא הפסקה מ"מ היסח הדעת מיהא הוי מהאי טעמא גופא דלדידיה יכול להפסיק אמטו להכי מסח דעתיה.

והדבר מפורש בתוס' בברכות (י"א:) ד"ה שכבר בשם ר"י. והשיב ר"י וכו' וא"ת מ"ש מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וכו' וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כיושב כל היום בלא הפסק.

אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה עכ"ל הרי בהדיא דלענין ברכה דלפניה ס"ל להתוס' דמשום מצות והגית אינו מייאש דעתו ובהיסח הדעת תליא מילתא ולא בהפסקה וה"נ ס"ל למרן הב"י לענין ברכה דלאחריה וז"ב לפענ"ד. והשתא דגם לענין ברכה דלפניה ל"ש לברך מה"ט דלא מסח דעתיה, וכמ"ש התוס' א"כ הא דמברכין בכל בקר ע"כ הטעם הוא מפני שאז נעשה בריה חדשה וכדפירשתי לעיל: איברא דאיכא למידק מהא דגרסינן בירושלמי פרק מי שמתו (בפיסקא דנשים מנ"ל) ומה בין סוכה ללולב סוכה אינה טעונה ברכה אלא לילי יו"ט הא' בלבד לולב טעון ברכה כל שבעה ר' יוסי ור' אחא הוו יתבין אמרין מה בין סוכה ומה בין לולב (כלומר מאיזו טעם הם חלוקים) סוכה נוהגת בלילות כבימים (לכך כל ז' כיומא אריכא ואינה טעונה ברכה רק ליל א').

לולב אינו נוהג אלא ביום (לכן כל יום הוי חיוב חדש וצריך ברכה כל ז') התיב ר' יעקב דרומיא הרי ת"ת דנוהג בלילות כבימים (ואפ"ה מברך בכל פעם) מאי כדון (פי' המפרש, מעתה מה יש לנו לתרץ ולי נראה דמאי כדון פירושו הכי השתא). סוכה אפשר לה להבטל, ת"ת א"א לה להבטל עכ"ל.

ותירץ זה לכאורה תמוה דבשלמא סוכה קאמר שפיר דמה"ט דאפשר לה להבטל ר"ל דאי בעי לא אכל א"נ דאכל פירא לבר מסוכה א"כ עיקר חיובא הוא רק לילה הא' דבע"כ

בעי מיכל בסוכה לכך אינו מברך רק בלילה הא' דעיקר החיוב אבל מאי קאמר ת"ת א"א לה להיבטל, שזהו כדכתב המפרש משום דכתיב בה והגית וגו' אדרבא מה"ט אינו מייאש דעתיה כדכתב התוס' בשם ר"י והו"ל למיפטר בברכה א' דהא לא מפסקי בה לילות מימים והא לדידן דמברכין אסוכה בכל פעם כדכתב התוס' בברכות שם אפ"ה כתבו שם בשם ר"י דאת"ת מיפטר בברכה א' דכיון דכתיב בה והגית לא מסיח דעתיה א"כ להירושלמי דסובר דבסוכה אינו מברך רק פ"א אי משום דלא מפסקי לילות אי משום צירוף הטעם דאפשר לה להבטל, לפ"ז כ"ש דבת"ת דלא מפסקי לילות וגם א"א לה להבטל דא"כ לא מסיח דעתו והו"ל למיפטר בברכה אחת.

אלא ודאי דעת הירושלמי דחילוק ברכות בהפסקה תליא (וכדסליק אדעתא דעני' מעיקרא) וס"ל נמי כדאמרינן בסוגיא דמסכת שבת הנ"ל דבדבר שחיובו תמידי אי אפסיק והדר אתחיל הו"ל אתחלתא אחריתא וכהך דלה"פ אליבא דרבנן והיכא דשרי להפסיק אע"ג דאפסיק כולא חדא מילתא היא וכמו בלה"פ אליבא דר' יוסי, והשתא ה"פ מאי כדון, ר"ל מאי קא מדמית תורה לסוכה סוכה אפשר לה להיבטל ודמיא ללה"פ אליבא דר"י דכיון שיכול להפסיק במצוה דסוכה ע"כ אע"ג דאפסיק כולה חדא מילתא היא ולכן אינו מברך רק לילה הא' ת"ת א"א לה להבטל דכתיב והגית וגו' משו"ה אי אפסיק והדר אתחיל אתחלתא אחריתא היא ולכך על כל הפסקה והפסקה כי הדר מתחיל צריך לברך, ולכאורה פי' זה מוכרח ביישוב תירוץ הירושלמי (ומהתימה על הרב בעל משכנ"י (בחלק או"ח סי' ז') שהקשה קושיית הירושלמי הנ"ל כתבניתה ולא תירץ כן, גם לא זכר השר מזה כלום) אך אכתי קשיא טובא, דלפי האמור ס"ל להירושלמי גבי ת"ת דחילוק הברכות הוא לפי ההפסקות, וא"כ זהו דוקא לרבנן דר"י אבל לר"י דס"ל דבפ"א שו"ע קיים והגית ומיקרי תמיד לדידיה לא תליא מידי בהפסקה א"כ מאי מקשי ר' יעקב דרומי' אדר"י ור' אחא מת"ת דלמא אינהו כר' יוסי דלה"פ ס"ל דלדידיה א"צ לברך בכל פעם דאע"ג דאפסיק כולא חדא מילתא היא וכ"ת דמקשה מכח הא דיחיד ורבים הלכה כרבים ז"א דהא במתני' בפ"ב דמגילה (כ"א.

) סתים לן תנא כר' יוסי דלה"פ ע"ש. ועוד הא קיי"ל בכ"ד דר' יוסי נימוקו עמו, וי"ל דלפ"ו סברת המקשה דלא ידע דתליא בסברא דאפשר לה להבטל הא פריך שפיר ולמסקנא אתיא כרבנן אלא דקשיא טובא דלפ"ז לר"י דלה"פ לא היה צריך לברך ברכה"ת רק פעם אחת כל ימי חייו (או עד שתעבור עליו לילה אחת בלא תורה ובלא ק"ש וכהך דשלא ילין שולחן לילה אחת בלא לחם) דהא בת"ת לא מפסקי לילות מימים וגם דלדידיה

אפשר לה להבטל כדפרישית דאי בעי פט"נ בק"ש שחרית וערבית וזה תימא דהא גרסינן בנדרים (פ"א.

) ויאמר ה' על עזבם את תורתי. ואמר רב יהודה אמר רב על שלא ברכו בתורה תחלה ובספר פ"ח (סי' מ"ז), ובשאג"א (סי' הנ"ל) הוכיחו מזה דברה"ת דאורייתא מדקא"ל הקב"ה ומדהיה העונש חמור כ"כ יע"ש.

ולר"י אדרבא יענשו בשביל ברכה שא"צ. ולא בשביל שלא ברכו וכו' והא מקרא קא דריש ר"י ואקרא ודאי ל"פ ר' יוסי.

ועוד דבכה"ג אורחא דתלמודן למידק. ור' יוסי האי קרא מאי עביד ביה.

ועו"ק טפי דבנדרי' (ח'.) אמר ר' גידל אמר רב האומר אשכים וכו' הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שו"ע משו"ה חיילה שבועה עליה.

ופי' הרא"ש ז"ל דבק"ש שו"ע פטר נפשיה ממ"ש והגית וכו' יעו"ש. וזה אתיא כר' יוסי דלה"פ כדאיתא להדיא במנחות (צ"ט ע"ב) וא"כ סובר רב דגבי ת"ת אע"ג דאפסיק חד מילתא הוא.

וא"כ לא היה צריך לברך ברה"ת רק פ"א כל ימי חייו לשיטת הירושלמי. והיכי אמר רב על שלא ברכו בתורה תחלה דזה אתיא כרבנן דוקא כדלעיל וקשיא דרב אדרב עו"ק מהא דגרסינן בירושלמי (פ' ר"א דמילה הלכה ו').

כאן תהיה לע"ע מקום שביתת קן קולמסי עד אזכה לקבל תשובתו דמני"ר ואז כשאראה שדברי הדלים פטפוטי דאורייתא ספונים בעינו. או אז אכתוב סיום הדברים בישוב שיטת הירושלמי הנ"ל בפלפולים רחבים (לערדעוד ב' בוגין) וגם בענינים אחרים אשר באו בספרי דבי רב מני"ר שליט"א שיש לפי מיעוט בקיאותי בש"ס ופוסקים הערות רבות בהן.

ויתברך מר ניהו רבה בברכת הדיוט קלה. יבליג שנותיו בטוב ובנעימים על מבועי התורה כנפשו שבעו ונפש ידידו באה"ר ואהבת איתן הק' יצחק שלמה יואל בהרב מוהרר"ש זללה"ה הרב ואב"ד דפ"ק ראוונע יע"א: ז ברכת הנהנין מרן חיד"א ביעיר אזן מערכת השי"ן אות ח' פשיטא ליה דהוי מדרבנן.

ועיין מכתב לחזקיהו בהשמטות לחלק השיטה דף ק"ה ע"ד וע"ע יעיר אזן במערכה זו אות י"ט לענין ברכת המוציא דמסיק דאינו אלא מדרבנן ואם נסתפק אינו חוזר ועיין דברי מנחם סי' קס"ז הגב"י אות ז מלא הרועים במערכת תדיר קודם אות ב' וכבר כת' במכת"ל שם דגם הפנ"י מודה דדעת כל הפוסקים דברכת הנהנין היא מדרבנן אלא שהוא כתב דיש לתמוה בזה וכו'.

ועיין להרב ש"ך בח"מ סי' שפ"ב סק"ג בד"ה (וכתבו התוס' ובמה שתמה עליו מרן חיד"א במחזיק ברכה יו"ד סי' כ"ח סק"ז לענין ברכת בפה"ג. ועתה ראיתי בשו"ת בית שלמה הנד"מ בא"ח סי' י"ד שכתב בשם רב השואל דברכת מהת"ו ונסתייע מדברי הפ"י וכתב ע"ד דלא הוטב בעיניו והפ"י עצמו לא אמר אלא דרך הערה.

אבל א"א לספק נגד כל הפוסקים ראשוני ואחרונים דהם מד"ר חוץ מבהמ"ז. וברכת מעין ג' מחלוקת עכ"ל.

ולקמן אות פ"ד ציינתי לענין ברכת מעין ג' ובשיטה מקובצת למס' ברכות (בס' ברכה המשולשת) במ"ש בש"ס דף מ"ח ע"ב לפניו מנין אמרת ק"י כשהוא שבע וכו' ורבי נתן ורבי יצחק ילפי לה מקראי כתב דכל זה הוא אסמכתא דודאי ברכה על הפת לפניה אינה אלא מדרבנן וכו' עי"ש: ח בכור שאינו קדוש אלא מדרבנן אם יכול להקריבו תם או הוי אוב"ע נסתפק בזה מרן מוהריט"א בספר הלכות יו"ט רפ"ב דבכורות ואני עני כתבתי במ"א דמהרמב"ם פ"ה ה"ג מתברר דאינו יכול להקריב אפי' כשיש ספק שמא אין בו חיוב מהת"ו כ"ש כשודאי אינו חייב מן התורה עי"ש: ט בכור בהמה קדושתו מדרבנן. נראה מדברי התו' בבכורות דף י"ג ע"א דאינו חייב ליתנו לכהן. ומרן מוהריט"א בהלכות יו"ט רפ"ב תמה ע"ד דאמאי לא נימא דמדר' חייב לתנו לכהן ואני עני כתבתי במ"א דכיון דבספק חייב מה"ת אינו חייב ליתן לכהן דקי"ל המע"ה ואפי' תפסו כהן דעת רובא דרובא דמוציאין מידו וכמה דיות משתפכות לישב דעת הרמב"ם דס"ל אין מוציאין מידו כידוע.

וספק תורה עדיף מודאי דרבנן עיין ר"ה ל"ד ע"ב ב' עיירות באחת תוקעין וכו' וכיון דבספק תורה ק"ל המע"ה לא ראו חז"ל לחייב בודאי דדבריהם: י בכור בעל מום דנאכל תוך שנתו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין להגאונים מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בפר' עד כמה אמתני' דבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום וכו' ובית אפרים טרפיות בשו"ת ס' ב' שיבת ציון סי' כ"ד בית מאיר יו"ד סי' ש"ו ס"ז.

ועי' במ"ש אור לי סי' ס"ב ד"ה וחזה הוית: יא במה דברים אמורים דנקטינן דהוא לפרש כמי שהאריך הג' יד מלאכי שא נא עיניך וראה נפלאות מתורתו בסי' ש"א כתב ע"ז שם בסי' שי"א בשם הרב יבין שמועה דדוקא אם אמר כן רבי יאודה אבל אם אמר כן תנא אחר אין לנו כלל בזה ועיין מלא הרועים בח"ב דף מ"ו אות ד' ואות י"א.

ונ"ל דיש להביא ראיה מדברי הרמב"ם בפיה"מ פ"ה דמעשרות מ"ה. ומרן כ"מ כ"א דתרומות דין ט"י.

וכ"נ קצת ממתניתין פ"ה דמ"ש מ"א. עיין בב"ק דף ס"ט ע"א דמשמע דפליג רשב"ג אלא דלזה י"ל לפי מ"ש היד מלאכי בסי' ש"א הנ"ל (בסוף ד"ה ואיך שיהיה) דכי מוכח בש"ס דפליגי לא נאמרו הכללים ועיין להרב מקנה אברהם במ"ב אות ר"ג שאחר שהביא כלל זה ציין לרשב"ם ב"ב ל"א ע"ב ד"ה אר"א אם כונתו להקשות אדברי רשב"ם נעלם ממנו דברי הי"ם גדול בסי' שי"א כיעי"ש.

ועיין להרב נחמד למראה ח"א דף קע"א ע"ד ואילך ומה שרצה לומר דבתנא אחר כי תני במד"א יש חילוק בין אמר ר"פ במד"א דאינו חולק לר"פ אומר במד"א וכו' דאז הוא חולק וחזר בו מכח הירושלמי עי"ש נראה דנעלם מהרב סוגיית שבת דף קכ"ו ע"ב אמר ר"י במד"א בכיסוי קרקעות וכו' עי"ש.

ובהרא"ש וגם ממ"ש הרמב"ם בפ"ה דמעשרות מ"ה ומרן כ"מ הלכות תרומות הנ"ל אנו למדין דבתנא אחר אף בלשון אמר הוא חולק ומ"ש שם על דברי הרמ"ז פ"ב דכתובות כבר קדמו הים גדול ובסמוך שם הזכירו. ולפי הנראה כל הרבנים הנז"ל לא זכרו דברי המפרש בנזיר דף ל"ב ע"א ד"ה לישנא אחרינא דעמ"ש בתוספתא רבי יוסי אומר בד"א וכו' כתב דקי"ל כל בד"א לפרש עי"ש.

וביד מלאכי סי' ש"א הביא דעת הרב ב"ח בא"ח סי' רנ"ה דס"ל דאימתי ובמה לפרש וכ"כ ג"כ בסי' ש"נ והרב מאמ"ר שם דשקו"ט על דברי הב"ח לא ערער עליו במאי דנקיט דכל אימתי ובמה לפרש עי"ש: יב בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. הג' מש"ל פ"ד מהלכות שבועות הלכה א' ד"ה ודע וכו' הביא מחלוקת רבנן ורע"ק ברפ"ג דשבועות בנשבע שלא אוכל ואכל כ"ש דלרע"ק חייב ולרבנן פטור וחקר לדעת במאי פליגי דהא קי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וא"כ קשה בלא ימנע ניחזי אנן אם בלשון בני אדם אכילה כל שהו מ"ט דרבנן ואם אינה כ"ש מ"ט דרע"ק וכתב דלא יתכן לומר דבהא פליגי אם בלשון ב"א אכילה בכזית או בכ"ש וצדד לומר דפליגי בהיכא דלשון תורה חולק אלשון בנ"א דלר"ע בהא נמי אזלינן בתר לשון בנ"א ולרבנן בכה"ג לא אזלינן בתר לשון בנ"א וחזר בו לפי שמצא בירושלמי דר' יוחנן ס"ל דהולכין אחר לשון בנ"א אף בסותר לשל תורה ואפי' לקולא ור' יאשיה דס"ל דהולכין אחר לשון תורה לא אמר אלא כשלשון תורה להחמיר וכתב דאין ספק דהלכה כרי"ו וכמו שפסק הר"ן.

ושוב הביא ראיה דהולכין אחר לשון תורה מרפ"ד דערכין דף י"ט דאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לב"א דאף לקולא אזלינן בתר לשון בנ"א אתד"ק עי"ש. ובמכתב לחזקיהו בתשו' סי' ה' דף כ"ז ע"ג ופלא בעיני איך לא זכר שר דברי רבותינו בעלי התוס' במס' פסחים דף ב' סוף ע"א ד"ה כדתניא הנודר מן האור וכו' וביבמות ד' ע"א ד"ה והני

מולין וכו' דבהני דוכתי שתים זו שמענו מדב"ק דכללא דבנדרים הלך אחר לשון בנ"א הוא אף כשסותר ללשון תורה ואפילו לקולא והביאו ראיה מההיא דערכין דאורייתא קיבורת כולה וכו' כיעי"ש.

והיותר תימה בעיני דהרואה יראה דהירושלמי שהזכיר הוא ברפ"ו דנדרים והביאו הר"ן שם בדף מ"ט ע"א וכיון שכבר הזכיר דברי הר"ן בזה עדות היא שלא נעלם ממנו סוגיית הש"ס דילן שם וא"כ היה לו להכריח מתלמודין דהולכין אחר לשון בנ"א כשסותר ללשון תורה. דהרי אהא דתנן הנודר מן המבושל מותר בצלי ותני עלה ור' יאשיה אוסר דהוה בעינן למימר דפלוגתייהו אי אזלינן בתר לשון תורה או בתר לשון בנ"א מסקינן דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולא פליגי מר כי אתריה דמבואר מסוגיא זו דהולכין אחר לשון בני אדם לקולא אף כשסותר לשון תורה כמו שהוכיח ממנה רבינו הריב"ש בסי' ש"ד עי"ש ולפום ריהטא נראה דהיה יכול למצוא בזה במאי פליגי רע"ק ורבנן דלימא מר כדמשני בש"ס דמר כי אתריה וכו' באתריה דרע"ק קרו אכילה לכ"ש וכו' אלא דזה לא יתכן דא"כ מאי קאמרי ליה רבנן היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב וכו' וק"ל הא מיהא שמעינן מינה דהולכין אחר לשון בנ"א להקל אף כשסותר ללשון תורה אף לר' יאשיה לפי מסקנא דתלמודין ואי הכי לא צריכינן למיתי עלה מדקי"ל כר' יוחנן כמ"ש הרב ז"ל דהא ודאי כתלמודין נקטינן ולתלמודין בטלה מחלוקת וכ"ע מודו בהכי.

גם מ"ש דהר"ן פסק כרי"ו תמוה בעיני שהרי הר"ן שם אחר שהביא כל דברי הירושלמי כתב וז"ל ולפום גמרא דילן דאפילו ר' יאשיה מודה דאין הולכין בנדרים אחר לשון בנ"א ש"מ דבין להקל בין להחמיר האומר בחג יו"ט האחרון של חג בכלל עכ"ל. הנך רואה שלא כתב דהלכה כרי"ו ואדרבא משמע מדבריו דלולא דתלמודין מסיק דגם ר' יאשיה מודה לא הוה ברירא לן האי מילתא למיפסק לקולא כרי"ו.

דברי רבינו המשל"מ בזה שגבו ממני וצ"ע ולעיקר קושית המשל"מ הנ"ל עי' בס' עצי ארזים סי' רי"ז ס"א וביד שאול שם אות ד נראה שלא ראה מ"ש הרב משל"מ דגם להירוש' דפליגי בזה ר' יוחנן ור' יאשיה פשיטא דקי"ל כרי"ו דאילו ביד שאול נקיט דהירו' ס"ל דאסור עי"ש. והשגתי עתה שו"ת מעשה אברהם וראיתי מ"ש שם בחח"מ ס"ו סי' י"ח בשם הרב ערך השלחן אה"ע סי' נ"ג דנראה מדבריו שכבר עמד ע"ד הרב משל"מ הנ"ל ואין מצוי אצלי לעיין בדב"ק:גם מ"ש המשל"מ דלא ניתן ליאמר כלל דפליגי רע"ק ורבנן אם בלשון בני אדם אכילה בכל שהו או בכזית תמיה לי אמאי לא הרי מצינו כיוצא לזה דפליגי ר"מ ורבנן בלשון בני אדם.

עי' נדרים דף ל' ע"ב גבי נולדים וילודים דאמרינן בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ופירשו הר"ן והרא"ש שם דפליגי בהכי דרבנן סברי דנולדים כולל בלשון בנ"א הנולדים והעתידים להולד ור"מ סבר דלא מיקרו נולדים בלשון בנ"א אלא העתידים להולד וא"כ לא נפלאת לומר דגם רע"ק ורבנן פליגי במציאות זה בלשון בנ"א אי אכילה בכזית או בכ"ש ואולי מ"ש דלא ניתן ליאמר כן לא מפני שלא יתכן שיהיו חולקים במציאות זה הוא דהא ודאי דרך זו לא רחוקה היא כדאשכחן דפליגי בהכי ר"מ ורבנן אלא כונתו מדהשיבו רבנן לרע"ק היכן מצינו באוכל כ"ש וכו' דאי טעמיה דרע"ק משום דס"ל שכן הוא לשון בנ"א מאי מקשו ליה הא ודאי דינא הכי ואמאי לא השיב להם רע"ק כן וק"ל.
ומסוגיא זו נמי מתבאר יפה דהולכין אחר לשון בני אדם אף כשהוא היפך לשון תורה לכ"ע אלא דפליגי היכי הוי לשון בני אדם. וכן מתבאר עוד שם בדף נ"א ע"ב דגה משמע גדולים ומשמע קטנים ובנדרים הלך אחר לשון בנ"א.
ועיין להרב ערוך השלחן יו"ד סי' ריז אות ה' עמ"ש מרן סי"ב הנודר מן הדגים וכו' כתב דפליגי מתני' וראב"ש בלשון בני אדם דמתני' ס"ל דבלשון בני אדם בין גדולים בין קטנים וראב"ש ס"ל דבלשון בנ"א נמי הוא כלשון תורה גדול ולא קטן: ומצאתי לרבינו בה"ג ה"ד הר"ן פ"ג דמס' שבועות דמתבאר דס"ל דהולכין אחר לשון בנ"א לקולא אף כשסותר לשון תורה דעמ"ש בש"ס אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב אבע"א קרא ואי בעית אימא סברא הקשה וכי מאחר דקרא למה לי סברא (עיין מה שכתבתי בזה במערכת הסמ"ך אות ס"ג) ותי' מהו דתימא אע"ג דמדאורייתא שתיה בכלל אכילה בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולא קרו אינשי הכי קמ"ל עכ"ל מתבאר דאי לקושטא לא הוו קרו אינשי הכי אע"ג דבלשון תורה שתיה בכלל אכילה לא הוו משגחינן בה והוה אזלינן בתר לשון בני אדם ועיין הר"ן בנדרים דף נ"ה ע"ב ד"ה תוספתא.
ותוספות בר"ה דף י"ב ד"ה תנא. ובבכורות דף נ"ד ד"ה ושני והרש"ח ריש מס' מעשרות רבינו מוהרלנ"ח בסי' ט' ולקמן אות צ"ד או"ק ח' ובמערכת היו"ד אות מ"ג ובדברי הריטב"א שאכתוב בסמוך: ודע דכ"ז היינו כשידוע כשברור הוא שלשון ב"א הוא היפך לשון תורה אבל כשאינו ידוע איך הוא לשון ב"א ילפינן מלשון תורה כמ"ש התוס' ביבמות הנ"ל וכ"כ במס' ע"ז דף כ"ז ד"ה אלמא וכ"כ הריטב"א ברפ"ו דנדרים וז"ל ומהדרינן דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א אע"ג דאיכא לשון תורה דפליג אלא היכא דלא ידעינן לשון בני אדם נקטינן לשון תורה עכ"ל.
גם הריב"ש בסי' שנ"ד הנ"ל אחר שכתב להוכיח דלשון השטרות והתקנות והסכמות הולכין בהם אחר לשון בנ"א כמו בנדרים. הוקשה לו ממ"ש בב"ב דף קמ"ג דאיבעיא לן

קרו אינשי, לחד ברא בני ופשיט מדכתיב ובני פלוא אליאב ותירץ דמשום דלא בריר לן היכי הוי לשון בני אדם משום הכי אזלינן אחר לשון תורה.
אבל אי לישנא דאינשי בריר לן הולכין אחר לשון בנ"א וכו' עכ"ד הריב"ש (ובמ"ש שלשון התקנות הוא כנדרים שהולכין בהם אחר לשון בני אדם כ"כ הריטב"א רפ"ו דנדרים ד"ה גמרא תאנא ר"י אוסר וכו' בשם מורי רבינו וכן בכל לשון הכתוב בתקנות קהל דינו כנדרים ע"כ). וכ"כ בשאלת שלום על השאלתות בסוף שאלתא ע' אות ע"ו וגם בפ' נשא אות קכ"ב ד"ה שם עי"ש וביד שאול סי' רי"ז אות יו"ד הביא מ"ש הש"ש אות קכ"ב הנ"ל וכתב שכדבריו נראה מכמה מקומות בנדרים דמקשה מנדרים אקרא ולא משני דלשון תורה לחוד עיין נדרים דף נ"ה ודף נ"ו ע"כ וכ"כ בשו"ת רמ"ץ חא"ח סי' ו' אות ד' ומיישב בזה סוגיא דמנחות דף ק"ה וכ"כ הרב מעשה אברהם בחח"מ סוף סי' י"ח בשם הרב ערך השלחן באה"ע סי' נ"ג דף ל"א בשוכר בית לשנה סתם דחדש העיבור בכלל אה לא נתברר איך הוא לשון בנ"א דכל שלא נתברר לשון בנ"א ילפינן מבתי ערי חומה ותמה עליו שלא נסתייע מתשו' הריב"ש סי' ש"ד הנ"ל שכתב לחלק כן עי"ש:
וכתב ביד שאול סי' רי"ז אות י' בשם תוס' ישנים בנדרים דף נ"ד אהא דמתיב רב יוסף וכפרוץ הדבר וכו' דלשון הכתוב בדה"י כלשון בני אדם הוא ומשו"ה מקשי מניה לנדרים והסביר הרשב"א בחי' דשאני לשון תורה שהם דברי הקב"ה אבל דה"י שמספר קורות הדורות ובלשון בנ"א הוי כלשון בנ"א ומיישב בזה מה שמקשים אש"ס נדרים דף מ"ט דמייתי קרא דויבשלו את הפסח ולא מייתי מקרא דובשלת ואכלת עי"ש.
והנה הא דמותיב ר"י וכפרוץ הדבר וכו' הוא בדף נ"ה (ביד שאול נרשם בטעות דף נ"ד) ושם כתבו התוס' שלנו כמ"ש הגאון יד שאול בשם תוס' ישנים ולא היה צריך להביא מתוס' ישנים ובענין זה אתה תחזה מה שהאריך מאורנו הג' נציב"ב מלך יצ"ו בסה"ב העמק שאלה בפ' לך שאילתא ח' ס"ק י' ומיישב בזה תמיהת הרב מנחת שי בפרשת ויגש עמ"ש בב"ב דף קמ"ג דקרו אינשי לברא בניי ומייתו מדכתיב ובני פלוא אליאב ורבא אמר מהכא ובני איתן עזריה.
ומה הוסיף רבא אקרא דאורייתא אלא משום דאירי בשטרות שהוא לשון בני אדם מייתי מקרא דדה"י שהוא גם כן לשון בני אדם והוכיח מלשון השאילתות שם דגם תהלים הוא כדה"י לענין זה. וכן כל כתובים שלא נאמרו אלא ברוה"ק ובלשון האיש המדבר הכל בלשון בני אדם משתעי.
וכן באיוב וכל שכן לשון התפלות והתחנות וברכת הנהנין וכיוצא. ומשום הכי אומרים בתפלה ובקידוש שמ"ע חג וכו' עי"ש דב"ק: יג בעל כאשתו לענין עדות אם הוא מן

התורה או מדרבנן הרב מוהר"י עיאש בשו"ת בית יהודה בחאה"ע סי' ד' בסופו פשיטא ליה דמאי דדרשינן בפרק זה בורר דאשה כבעלה מדודתך היא הוא דרשה גמורה וה"ה בעל כאשתו מה"ת הוא עי"ש ומריש הוה ק"ל דמדברי רמב"ם רפי"ג מהלכות עדות מתבאר יפה דהוא מדרבנן לפי מה שפירשו דבריו נושאי כליו כידוע.

ועי' בח"מ סי' ל"ג ובמרן הב"י אה"ע סוף סו' מ"ב בשם מ"כ וא"כ כיון דכלל הרמב"ם כל קרובים שמצד אישות ואמר דמדרבנן הם הא ודאי בעל כאשתו נמי בכלל ולפי זה באנו למחלוקת שנחלקו עם הרמב"ם בזה כידוע ולא הול"ל בפשיטות דהוי דאורייתא והנה אמת דלפי מ"ש מרן בכ"מ בטעם הר"מ דס"ל דהם מדרבנן דהיינו משום שנלמדו באם אינו ענין.

א"כ אשה כבעלה דלאו באם אינו ענין הוא וממקרא מלא הוא דילפינן הכי משמע דהוא מה"ת אלא דאכתי י"ל דאימור דוקא אשה כבעלה הוא דהוי דאורייתא אבל מאי דאמרינן דבעל כאשתו אולי הוא רק מדרבנן. שוב אחר זמ"ר ראיתי להג' נו"ב בח"ב באה"ע סי' ע"ו ד"ה אבל באמת וכו' עמד בספק זה ופשיטא ליה טובא דלדעת הר"מ ודאי דאינו אלא מדרבנן אלא שנסתפק אם יחלוק שום אחד בזה וכ' דמ"ש דאשה כבעלה הוא אסמכתא דעדות מעריות לא ילפינן ואת"ל דהוא ילפותא גמורה היינו דאשה כבעלה.

אבל בעל כאשתו רחוק בעיני שיהיה מה"ת והאריך בזה ונראה דעתו אינו אלא מדרבנן אפילו אשה כבעלה וכ"ש בעל כאשתו: יד בפניו משמע בידיעתו אע"פ שאינו רואה כ"כ בס' קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות לק"ט בשם הרמב"ם והרא"ש ומוהרשד"ם וע"ע שם בח"ג אות תי"א ולמרן החבי"ב בכנה"ג אה"ע סי' קס"ט הגב"י אות מ"ו יד מלאכי בכללי הדינים סי' קל"ה ונעלם כ"ז תזכרנו לחיים דף ע"ח ע"ב ואחר שנים נדפס ס' זל"ח ח"ב וע"ש בדף ק"ז ע"א ועי' כנה"ג אה"ע סי' קמ"ב אות ה': טו בכורים אי אוסרין הפירות משום טבל קודם הפרשת ביכורים הרשב"ץ בפי' האזהרות במ"ע סי' קנ"ו מסתפק בזה והרב משנת ר' אליעזר בח"ב בזכרונות דף ד' ע"ג אות נ"א כ' ע"ד דמשנה מפורשת היא פ"ב דביכורים מ"ג עי"ש: טז ב"ד מתנים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת אם יש כח בידם לאסור דבר שהתירה תורה בפירוש, עיין לקמן במ"ע היו"ד בס"ד מאות י"ז והלאה: ואי יכולים ב"ד לייסר הפריצים כשיש לחוש שעי"ז יצאו מן הדת, עיין במה שרשמתי במערכת האל"ף אות קע"ט: ושם אות ק"פ לענין ב"ד אם יכול לבטל דברי ב"ד חברו: ובית דין זריזים הם כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' סופר דמשום הכי תוקעין בשבת בפני ב"ד ולא חיישינן משום גזרה דרבהוהבין מדבריו הרב ארעא דרבנן בסוף אות ד' ובמהדורא

בתרא במערכת הדל"ת אות נ"ד דבכל דבר שאיסורו משום גזרה מדרבנן לא גזרו בב"ד כדרך שלא גזרו שבות בכהנים במקדש משום דזריזין הם.
והרב עפרא דארעא שם כתב על דבריו דלא מהני זריזותא דב"ד אלא לגבי אחרים העושים דבר בפניהם אבל כשהם בעצמם עושים הדבר פשיטא דיש לחוש בהם כשאר כל אדם ובין למר ובין למר קשה למה לא תקנו ליטול לולב במקדש בפני ב"ד מטעם דזריזין הם דאף דלא דמי לולב לשופר דבלולב לא סגי דלא נטיל כל חד מנייהו ולדברי הרב מט"א בכה"ג לא אמרינן ב"ד זריזים הם.
מ"מ אם כל אחד מהם יטול בפני חבריו שבב"ד הגדול נראה דתו ליכא למיחש מידי דהב"ד יזרזו את כל אחד. אך במחכ"ת נעלם מעיניהם מ"ש הר"ן בפ"ג דר"ה דטעמא דהתקין ריב"ז בשופר ולא בלולב הוא כדי שלא ישתכח תורת שופר (נראה דר"ל דכיון דאין חיוב תקיעתו אלא יום אחד אם לא יתקעו בשנה זו שחל בשבת תשתכח מצות שופר אבל לולב אף אם לא יטלו בשבת מ"מ יטלו בשאר הימים ולא תשתכח תורת לולב כנלע"ד ביאור דבריו והרב מטה אהרן בדף י"ב (בד"ה והנראה) לא הבין כן ע"ש במ"ש ועוד שככר כתב הר"ן וכו') אי נמי שופר אתי לזכרון טפי מלולב ותירוץ זה כתב התוס' בר"ה דף כ"ט ד"ה אבל לא במדינה עכ"ל מבואר דדוקא בשופר הקלו וסמכו אמאי דב"ד זריזים הם מטעם שכתבו הר"ן והתוס' אבל לא בלולב וה"ה בכל דבר שהוא משום גזרה. וכמ"ש הרב מטה אהרן שם ע"ד הרב ארעא דרבנן הנ"ל (עי"ש שלא ראה דברי התוס' הנ"ל). וע"ע בדברי הר"ן רפ"ד דמס' סוכה בסוד"ה אינהו דידעי.
ולהרב חינא וחסדא ח"א דף ל"ד ע"א והלאה: יז בל תשחית אי איכא מה"ת בכל מילי או דוקא בקציצת אילן לפי הנראה הוא מחלוקת דהתוס' ע"ז י"א ד"ה עוקרין ס"ל דהוי מדאורייתא. עיין להרב ארעא דרבנן אות ל"ו שהבין כן מדבריהם כן מתבאר מדברי הרמ"ז בס' לחם סתרים בחי' לע"ז שם ואף דהרב פרשת הכסף דף פ"ו ע"ב מבין מדבריהם דאינו אלא מדרבנן וכן מדברי הרב נו"ב ח"ב יו"ד סי' יו"ד מ"מ מדברי התוס' ב"מ ל"ב ע"ב ד"ה מדברי מתבאר דס"ל דהוי דאורייתא וכמ"ש בנו"ב שם.
אך הרמב"ם בפ"ו דמלכים נראה דס"ל דהוא מדרבנן וכן הבין בשו"ת נו"ב שם וכן הבין הרב בקהלת יעקב בתוס' דרבנן מ"ע הקו"ף אות עד"ר ובארעא דרבנן אות תקל"ו. ועיין להרבנים מוהרי"ץ הירש חיות בהגהותיו לב"ק צ"א ע"ב ומראה הנוגה בהלכות מלכים שם ומגילת ספר דף קי"ג ע"ב ונדחקו לישב דברי הרמב"ם בס' המצות עם מ"ש בחיבורו וע"ע בקהלת יעקב אות קס"ז וי"ל ע"ד הרב חיי אדם כלל י"א אות ל"ב ה"ד הרב פתח הדביר בח"א דף מ' ע"א דתפס בפשיטות דהוא מדרבנן עי"ש.

ועי' רש"י מנחות דף פ"א ע"א ד"ה ומשני לא אפשר בהכי וכו' עי"ש בסופו ודוק ועיין להרב רוח אליהו בחי' לע"ז ושו"ת אור לי סי' פ"ו וסי' קל"ה ובהשמטות ותמיה לי על הגאון מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד יו"ד סי' נ"ה ד"ה, ואיכא וכו' דתפס השיטה בפשיטות דאיכא בקריעת בגדים איסור דאורייתא עי"ש ובתשו' זו פלפל בחכמה הרב נח"ל בח"א דף קצ"ז ע"א ובדבר זה אחז פלך השתיקה כיעי"ש.

ועיין בהקדמת ספר טוב לישראל הנד"מ ודע דכשהוא לצורך ליכא בל תשחית כמ"ש באור לי הנז"ל וע"ע שו"ת פאר הדור להרמב"ם בסי' ד"ן וחי' מוהר"ץ ה"ח לברכות ל"א ע"א ועיין לקמן אות ק"ב וראיתי בס' ויען אברהם דף כ"ד סוף ע"ב שכ' דהרב כס"א ביו"ד סי' קכ"ג תמה על מ"ש הרשב"א שהביא מרן בב"י שם בדין אם לעשות מרחץ מסתם יינם וכו' דאמאי לא אסר משום ביזוי אוכלין דאיכא לתא דבל תשחית דהוא דאורייתא דכל הפסד נכנס תחת לאו זה.

ומלבד מה שהקשה ע"ד הרב המחבר נר"ו דכיון שעושה צרכו משום רפואה ליכא משום ב"ת זאת ועוד תמיהני על תמיהתו דנקיט בפשיטות דאיכא בל תשחית מדאורייתא והרי להרמב"ם ודעמו ליכא ב"ת מדאורייתא אלא בקציצת אילן ולא נפלאת לומר דכן נמי דעת הרשב"א. ואף אי לא פשיטא ליה כסברת הרמב"ם הוצרך לטעמים אחרים שיועילו לאסור אליבא דכ"ע וק"ל והרב יפה ללב בסי' תקס"ה סוף אות ג' נקיט בפשיטות דאיכא לאו בהשחתת מידי דמיכל ומישתי ולא זכר דאינו פשוט לומר כן עי"ש.

ומדברי הרא"ש בפרושו למס' מדות פ"ב גבי מאי דתנן ניכר שהוא ישן חובטו במקל ורשות היה בידו לשרוף את כסותו שכתב דמשום בל תשחית ליכא דהפקר ב"ד הפקר היה נ"ל דס"ל דאיסור זה הוא רק מדרבנן והם אמרו והם אמרו דאל"כ משום הפקר ב"ד לא היה להם להתיר איסור תורה והוה סגי שיפקירו כסותו וכל מי שרוצה ליטול יבוא ויטול ומה להם להתיר איסור תורה כדי לקונסו לזה מאחר שהיה אפשר לקונסו בלא שום איסור אלא שראיתי להרב תפארת ישראל שם שנרגש גם הוא במתני' דהאיכא בל תשחית וכתב דכיון דעושים כן משום קנס הוי כאילו עושים לצורך אדם דליכא משום בל תשחית עי"ש ולפי זה אין הכרח דס"ל להרא"ש דהוא מדרבנן: יח בל תשקצו דאיכא במשהה נקביו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין להג' מחבר א"ח סי' ג' אות ט"ז דהרב מו"ק ס"ל דהוי מדאורייתא והוא ז"ל כתב דאינו אלא מדרבנן ושכ"כ הריטב"א בחי' למכות דף ט"ז ועיין להרב קובץ על יד רפ"ד מהלכות דעות ציין מרן הב"י יו"ד סוף סי' קט"ז ועי"ש בט"ז סק"ו ובכתבי הק' להרב מוהר"י אליקים ראיתי שכתב בשם הרב דינא דחיי סוף לאו קמ"ח דאינו אלא מדרבנן וציין להרב קה"י בתוס' דרבנן אות קס"ד ע"כ

מ"כ והרב הלבוש בסי' קט"ז ס"י והרב פר"ח שם ס"ל דהוי מדרבנן ועיין פר"ח יו"ד סי' פ"ד סק"ג ויעיר אזן מערכת הלמ"ד אות י"ט ומ"ש בס' יפה ללב סי' ג' סוף אות כ"א ע"ש ובנמוקי ליו"ד סי' קט"ז אחר שציינתי שו"ת דד"ח הנ"ל כתבתי בזה"ל ולע"ד אחרי המחי"ר אין משם ראיה דדילמא לוקה מ"מ משום דהוי לאו שבכללות ע"כ.

ואין ספר דד"ח מצוי אצלי עתה להבין הדברים. ועיין תפארת ישראל (פיה"מ) בסוף פ"ח דברכות ע"ד הט"ז הנ"ל ומש"ש בעיקר דבר זה ובשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ג סי' קכ"ב ד"ה והנה: יט בעיא דלא איפשיטא במידי דרבנן אם דינו כספק דרבנן למיזל לקולא.

כתוב בקונטריסי מזמן רב דמתבאר דעת כל הפוסקים בבעיא בב"ק דף ט' ע"ב בהידור מצוה עד שליש מלגו או מלבר דנקטינן בכה"ג לקולא שהרי יש שפוסקים לקולא והפוסקים לחומרא כתב המפר' בטעמם דבהידור מצוה מינקט לחומרא עדיף. עיין הר"ן וקרבן נתנאל ר"פ לולב הגזול ובית השואבה בדיני שצריך לחזור אחר הידור מצוה אות ה'.

וכן פשיטא ליה לרבינו המשל"מ בפ"ג מהלכות סוטה ה"ט דכל בעיא במידי דרבנן נקטינן לקולא ונראה מדבריו דמרן כ"מ שהצ"ע מה שפסק הרמב"ם לחומרא הוא משום דמשמע ליה דנתאכמו פסול דאורייתא הוא ע"ש. וכ"כ מרן הב"י בא"ח סי' י"ב סוד"ה ומ"ש רבינו גבי וכו' דהרי"ף והרמב"ם ס"ל לקולא מדהשמיטו הבעיא גבי עניבה וכו' (עיין מה שרשמתי על זה בקונטרס כללי הפוסקים סי' ג' אות ד' אם ממה שמשמיטים בעיא בדרבנן מוכח שדעתם להקל) אמנם הרא"ש בבעיא ההיא פסק לחומרא כמ"ש מרן הב"י שם והוא היפך שיטתו שבבעיא דהידור מצוה כמו שמתבאר מדבריו בב"ק שם ואולי ס"ל דהשיעור הוא מדאורייתא והוי בעיא בדאורייתא וכיון דסלקא בתיקו אזלינן בה לחומרא וקצת משמע כן מדקדוקי מרן הב"י שכתב בטעם הרי"ף והרמב"ם שפסקו לקולא משום דסברי דשיעור זה מדרבנן דנראה דאינו פשוט כ"כ דשיעור זה הוא מדרבנן ואינהו הוא דסברי הכי.

והרא"ש לא ס"ל הכי אלא שיעורא דאורייתא הוא אבל בדרבנן מודה דאזלינן לקולא. וכ"כ הרא"ש מפורש בפ' לולב הגזול סוף סי' ח"י גבי בעיא דאתרוג שנימוח בפנים וכו' דאזלינן בהך בעיא לקולא דהני פסולין אין עיקרן אלא דברי סופרים (ובמ"ש שם הרא"ש שכן דעת הרי"ף עיין מ"ש ע"ד הג' קרב"ן ומה שכתבתי ע"ד בקונטרס כללי הפוסקים הנ"ל שם) ומרן הב"י בסי' תקל"א סוף ד"ה אין מגלחין וכו' תמה על מה שנראה דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לפסוק לחומרא הבעיא דאומן שאבדה לו אבדה בערב הרגל

דסלקא בתיקו דאמאי לא פסקו לקולא מאחר דאינהו סברי דמלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן.

ואזיל לשיטתיה שבב"י סי' י"ב הנ"ל. ועיין בדין ההוא בדברי הרבנים מרן חיד"א בס' מחב"ר סי' תקל"א אות ג' וירך אברהם בח"א בחח"מ סי' ט' ובמ"ש במכתב לחזקיהו בחי' למ"ק בסוגיא הנ"ל ובמאי ופשיטא ליה למרן הב"י דהרי"ף ס"ל דמלאכה בחוה"מ הוא איסור דרבנן עיין להרב נהר שלום סי' תק"ל והבאתיו לקמן במערכת המ"ם, אות קל"ו:

עתה ראיתי שדבר זה הוא מקצוע גדול האריכו בן רבנן בתראיולרגל מלאכתי ארשום פה ספרי דבי רב אשר ראיתי שדברו בענין זה ואכתוב איזה הערות על דב"ק, הכהן הגדול בספר יד מלאכי במערכת התי"ו סי' תרל"ד האריך בבקיאותו הנפלאה להביא שכן דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כמו שכן פירשו המפרשים הר"ן וה"ה ומרן כ"מ וכמה גדולים בכמה מקומות והביא מ"ש מהגמ"י בהלכות חמץ דהגאונים ומכללם ר"א ממיץ סוברים דבשל סופרים נמי תיקו דאיסורא לחומרא ותמה עליהם מה ראו על ככה להחמיר בדרבנן מאי שנא מכל ספק דרבנן דלקולא.

ולא נתקררה דעתו במ"ש הרב מוצל מאש סי' י"ג דדוקא בבדיקת חמץ הוא שכתבו הגאונים לילך לחומרא דמשמעות דברי ההגמ"י אינו כן אלא בכל מילי דרבנן נקטי בתיקו דאיסורא לחומרא ושכן מצא בס' היראים להרא"ם בכמה מקומות אתוד"ק, ונעלם מהם מ"ש מרן החבי"ב בכה"ג יו"ד סי' פ"ד הגב"י אות מ"ח וז"ל ובסמ"ג כתב דבאיסורין רוב רבותינו שוין דכל תיקו בדרבנן לחומרא ע"כ הרי מבואר דבכל איסורין דרבנן סוברים הג' דתיקו בדרבנן נמי לחומרא ומ"ש ביד מלאכי שם דמ"ש בס' היראים דרבינו חננאל נקיט תיקו דאיסורא דרבנן לחומרא הוא ט"ס וצ"ל ר"מ במקום ר"ח שהרי ר"ח ס"ל כהרמב"ם למינקט לקולא כמ"ש בהגמ"י עיין למרן חיד"א בס' יעיר אזן מערכת התי"ו אות ל"ב שהכריח דזה לא יתכן אלא צ"ל דט"ס הוא בהגמ"י ובמקום ר"ח צ"ל ר"מ והוא רבו של הגמ"י.

ומ"ש בס' היראים בשם ר"ח כדקאי קאי שדעתו כדעת הגאונים דנקטינן לחומרא: ושם (ביעיר אזן) באות ל"ז כתב בשם הרב חשק שלמה בכלליו אות פ"ט דדעת הרי"ף והרא"ש דתיקו דרבנן לקולא. וכי הוה בעי הש"ס למיפשטה לקולא ודחי לה וסליק בבעיא אזלי לחומרא והרמב"ם וסמ"ג לא סברי הכי עכ"ל.

ואני בער ולא אדע כונתו במה שסיים דהרמב"ם והסמ"ג לא סברי הכי דאם רצונו לומר דהרמב"ם והסמ"ג סברי דבכל גוונא אזלינן לקולא נראה דלא יתכן לומר כן בדעת הסמ"ג לפי מ"ש הכנה"ג הנ"ל בשם הסמ"ג דבאיסורין רוב רבותינו שוין דנקטינן לחומרא ואם

כוונתו לומר דהסמ"ג ס"ל דבכל גוונא אזלינן לחומרא א"כ אין להשוות דעתו לדעת הרמב"ם דהא ודאי הרמב"ם ס"ל דאזלינן לקולא וכמ"ש ביד מלאכי בשם כל נושאי כליו כנז"ל וא"כ אינו מובן בלא ימנע וצ"ע.

ועיין להרבנים משק ביתי סי' קי"ט וסי' שנ"א. דרכי שלום דף קי"ד.

פתח הדביר דף קע"ד ע"ג ובדף קפ"א ע"ב. שלחן גבוה סי' תל"ח סק"ו.

דברי מנחם סי' תפ"ט אות ד. דברי חמודות בפ"ק דברכות ע"ד הרא"ש סי' ח' בית מאיר ליו"ד סי' כ"ט.

קהלת יעקב בתוס' דרבנן מע"ר התי"ו אות ש"ה. מקנה אברהם במ"ב סי' תמ"ד.

מלא הרועים בח"ב דף מ"ט בערך תיקו שבש"ס אות ב'. יד דוד (ליו"ד) סו' פ"ד הגב"י אות י"ד הביא תמיהת מרן המש"ל פי"ג מהלכות שכירות על מ"ש הסמ"ג בענין אמירה לנכרי להחמיר דאמאי הא כיון דספקא דרבנן הוא הו"ל למיזל לקולא וכו' וכתב ליישב דהסמ"ג אזיל לשיטתיה דבאיסורא כל תיקו לחומרא וכ"ס הרא"ם וכו' עי"ש.

וכן כתב מדעתו הרב ישמח לב (בדף ו' ע"ג והלאה והאריך בענין זה) דאפשר דהסמ"ג ס"ל כהס' יראים וכו' ובדף ט' הביא דברי הסמ"ג הנ"ל אלא שמצא להסמ"ג במקו"א דנראה דס"ל בהפך עי"ש. ובמה שכתבתי במערכת האל"ף אות קמ"ב.

ועיין בספר מי שלמה בדף קמ"ו ע"א וע"ב (ידי"ן הרב המגיה נר"ו כתב ע"ד המש"ל כמ"ש ביד דוד וישמח לב הנ"ל דהסמ"ג אזיל לשיטתו וכו' ע"ש שלא הזכירם) וכתב הרמ"א בד"מ סי' תל"ח לדעת ראבי"ה דאזיל בשיטת הרא"ם דכל תיקו דאיסורא לחומרא (ביד דוד הנ"ל כתב דהד"מ בסי' תל"ח אזיל בשיטת הרא"ם וכ' ואינו מדוקדק דלאו סברת עצמו היא אלא אליבא דראבי"ה קאמר) ועיין להרבנים אבני שהם דף ד' ע"ג פתח הדביר ח"ג סי' ש"א דף ק"ע ע"ג.

ובתה"ד סי' פא"ר כ' בתיקו דרבנן אזלינן להקל. ובנו"ב מ"ת חיו"ד סי' ס"ד הובא ויכוח ע"ז אי בתיקו דרבנן אזלינן לקולא ותמה עליהם וכי דבר חדש הוא.

כבר נחלקו הראשונים הרי"ף והרא"ש בשבת ס"ה ע"ב העידו דקי"ל כל תיקו בדרבנן לקולא וכ"ד הרבה מהראשונים ויש חבל נביאים והרא"ם ושאר גאונים הסוברים להחמיר ומי יכניס ראשו בזה ואם איזה מורה הורה להקל אין מוחין בידו ופשיטא דלא מהדרינן עובדא עכ"ל: ותמיה לי על שלשת הרועים שבשו"ת נו"ב הנ"ל דשקו"ט בבעיא דאברי בשר נחירה אי אזלינן בה להקל בענינים דרבנן כיעי"ש דאמאי לא מייתו דברי רבינו התה"ד בסי' פא"ר הנ"ל דמיירי בההיא בעיא ואמר מר דבענינים דרבנן אזלינן לקולא כיעי"ש.

ועיין להרבנים זכור לאברהם אביגדור בשו"ת א"ח סי' נ' ד"ה איך שיהיה. ט"ז וש"ך יו"ד סי' רי"ח.

ובברכ"י א"ח סי' תקנ"א אות ו' כתב שהפוסקים פסקו בבעיא דבשר נחירה דבעניינים דרבנן אזלינן לקולא. ובמכתב רב אחד גדול בדורנו תי' הק' עמ"ש הרמ"א בד"מ א"ח סי' תל"ח דאבי העז"ז ס"ל דבעיא דסלקא בתיקו בדרבנן אזלינן לחומרא.

ממ"ש בטור וב"י סי' תפ"ט בשמו היכא דפתח וכו' דספי' דאורייתא וכו' דמשמע דאי ספירה דרבנן הוה אזלינן לקולא עכ"ד. ולע"ד קשה ג"כ ממ"ש בהגמ"י פ"ב מהלכות חמץ דראב"ן פסק לחומרא כהאת"ל ול"ן לראבי"ה דסד"ר הוא.

וכ"כ המרדכי פ"ה דע"ז סי' תתנ"ט גבי טבילות כלים דפסק בעיא דל"א לקו' עי"ש. ומה שהקשה הכותב הנ"ל כן הקשה הרב עיני ישראל ה"ד הרב דברי מנחם בסי' תפ"ט הגב"י אות ד' והדמ"ן כתב ליישב ע"פ כלל רש"ל בישש"ס פ"ק דביצה סי' מ"ז.

אך בחלקו"ת ישית דאם מסיק השס"ס באותה בעיא בלשון תיקו אזלינן בה לחומרא. ואם לא נפשטה ולא מסיק בתיקו אזלינן לקולא עי"ש ועם כי אין הכל מודים בכלל זה.

ומ"ש במלא הרועים בח"ב בערך תיקו שבש"ס אות ב' בפשיטות ובהחלט גמור דהרי"ף והרא"ש ס"ל ככלליה דרש"ל עי"ש לע"ד אינו פשוט וצריכא רבה להחליט כן בדעתם.

ובמחזיק ברכה סי' תקל"א כשהביא כלל רש"ל כתב ע"ד דכלל זה לא יתכן דהמצא ימצא כמה בעיות דסלקי בתיקו ופסק הרי"ף והרא"ש לקולא, וכ"כ ביעיר אזן מערכת התי"ו אות ל"ז ורמז להיד מלאכי אות תרל"ד וכלומר דשם רמז דברי הפוסקים שפסקו לקולא ומתוך הרשום יתבאר שאין כלל זה שריר וקיים.

ושם באות תרל"ה הביא הי"מ כלל רש"ל הנ"ל וסיים וז"ל ותו דמרגלא בפום רבנן לומר כל תיקו דרבנן לקולא וכדברירנא בכללין דלעיל ואם כדבריו בכולהו מילי דמסקי בתיקו הו"ל למיזל לחומרא ע"כ. מ"מ לא נפלאת היא לומר בדעת ראב"י דס"ל לחלק כן ולא תקשי לן דידיה אדידיה וכמ"ש בדברי מנחם (ליישב ההיא דספירה).

אך מאי דק"ל מההיא דע"כ אינו מתיישב בזה כמובן ולכל הדברות אנן בדידן לא מצינן למיתפס האי כללא (ותלמידי החביב לנצ"ח הי"ו הראני מ"ש בזה בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קל"ב והאריך הרב השואל לתמוה ע"ד הקרב"ן הנ"ל והרב המחבר כתב ליישב דדוקא כשאומר תיקו אמידי דלא פגע אלא באיסור דרבנן הוא דאמרינן דמדאמר תיקו הכונה הוא להחמיר.

אבל היכא דזימנין הוא דאורייתא וזימנין דרבנן י"ל דנקט תיקו משום דאורייתא כגון בבדיקת חמץ בלא בטלו וכיוצא לזה עי"ש, וצריך להתיישב בזה. והשגתי עתה ספר

שושנת העמקים וראיתי בכלל י"א ד"ה ספק בבעיא וכו' שכתב וז"ל וביש"ש ב"ק פרק החובל חידש כל מקום דסיים בש"ס תיקו לא הוי חסרון חכמה כיון דהם לא ידעו דרבנן לקולא משא"כ כשלא סיים תיקו י"ל דידוע להש"ס דיש למפשט הוי כחסרון חכמה ושקו"ט בדבריו עי"ש, ולפי"ז מיחלפא שיטת רש"ל ממ"ש הרבנים הנ"ל בשמו.

וכעת לא אוכל לחפש באיזה סימן הם דבריו הללו דסתראי נינהו וצ"ע (ועיין לקמן במערכת הסמ"ך אות ב"ן ובפתח הדביר ח"ג בהשמטות לסי' קפ"ו). וראיתי להרב פתח הדביר ח"ג דף קע"א ע"א שהביא דברי הרב תוספת שבת סי' ש"ג סקמ"ח שכתב כל בתר איפכא מכלליה דרש"ל.

דבעיא דסלקא בתיקו אזלינן בה לקולא מפני שהוא ספק לכל העולם עד שיבא אליהו וכשלא בתיקו הוי ספק מחסרון ידיעה כמ"ש ברא"ש ספר מנח"י. וכתב שזה דעת הרי"ף והרא"ש עי"ש.

ולענ"ד קשה להחליט כן בדעתם עיין להר"ן סופ"ק דביצה בבעיא דג' גברי ותלתא מיני (בדף י"ד ע"ב) דסלקא בתיקו וס"ל להרי"ף לחומרא שלא כדברי התו"ש הנ"ל בדעת הרי"ף ולעומת זה עיין בדברי הר"ן פ"ב דביצה בבעיא דעבר ואפה בד' י"ז ע"ב דלא סלקא בתיקו וכ' דאזלינן לקולא ולזה י"ל עפ"י מ"ש הרא"ש שם דהאמוראי בתראי וכו' עי"ש דוק ושם כ' הר"ן דראב"ן כתב כיון דלא אפשיטא אזלינן לחומרא.

וממ"ש ההגמ"י פ"ב דחמץ הנ"ל נראה קצת דאי לאו האת"ל הוה אזלינן לקולא. ועיין קרב"ן פ"א דביצה אות ח"ק דפס' ראב"ן לחומרא בעיא דתלתא גבר ותלתא מיני והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם בהלכות ברכות כלל ה' אות א'ייחס לר"י שבתוס' בברכות דף י"ב דפסק לחומרא גבי בעיא דנקיט כסא דשכרא ופתח בדחמרא דס"ל כדעת הגאונים דכל תיקו דאיסורא בדרבנן לחומרא וציין מנחת יעקב כלל א' סק"ו וכיון דאסור ליהנות בלא ברכה חשיב איסורא דרבנן וכו' עי"ש והבעיא דנקיט כסא וכו' לא סלקא בתיקו ולפי מ"ש הרב פתח הדביר בשם המנח"י הוה לן למינקט לקולא.

וצריך לעיין בגוף דברי המנח"י ואין מצוי אצלי: והנה בפה"ד הנ"ל בדף ק"ע ע"ב הביא מ"ש הרשב"א בפ' כירה וז"ל מכלל בעודן בידו וכו' פסק רבינו האי כל"ק ולחומרא כיון דאיכא תרי לישני בדאורייתא לחומרא וה"נ גבי מאי דאמרינן בהו תיקו ע"כ וכ"כ ר"ח ולאו דאורייתא ממש קאמרי דהני דרבנן נינהו וכו' אבל דעתם של הגאונים כיון שאסרוהו משום דהוי כמבשל וקרוב לבא לידי איסור תורה הו"ל כדאורייתא ולכן הלכו להחמיר ע"כ וסיים בפה"ד וז"ל הרי דכריך ותני תרי לישני ובעיא דסלקא בתיקו

בחדא מחתא ועל שניהם הוא אומר דכל דקרוב לבא לידי איסור תורה הוי כדאורייתא ומחמרינן בה עכ"ל.
וחי' הרשב"א לשבת אמ"א לראות אם הוא סובר כר"ה ור"ח הנ"ל או לא שאם אינו חולק עליהם יש סעד וסמך למ"ש המכתב לחזקיהו בח' השיטה דף ס"ט ע"ד שדעת הרשב"א דכל תיקו בדרבנן לקולא דה"נ מוכח ממ"ש בחי' לשבת הנ"ל דדוקא בההיא דקרוב לבא לידי איסור תורה הוא דאזלינן לחומרא הא בעלמא בשאר איסורי דרבנן דאין קרוב לבא לידי איסור תורה אזלינן לקולא דלא כהרב זרע אמת שבמכת"ל שם שכתב שדעת הרשב"א דגם בדרבנן לחומרא.
דמדברי הרשב"א הללו מוכח בהיפך: הן אמת דבפה"ד שם ע"ג וע"ד הביא מ"ש הי"מ סי' תרל"ד דר"ח ס"ל דאזלינן לקולא כמ"ש הגמ"י פ"ב מהלכות חמץ והביא מ"ש ביעיר אזן מערכת התי"ו אות ל"ב דמסתברא להגי' בהגמ"י ר"מ במקום ר"ח וכו' וכתב ע"ז בפה"ד דכ"נ להכריע ממ"ש הרשב"א הנ"ל בשם ר"ח ותמה על הי"מ שלא ראה חי' הרשב"א הנ"ל שהם דלא כוותיה עי"ש.
אן לעני"ד איפכא מסתברא דנראה מדקדוק דב"ק דדוקא היכא דקרוב לבא לידי איסור תורה הוא דס"ל להחמיר כאמור. ועיין מעין זה בדברי ה"ה פ"ב מהלכות יו"ט ה"ז.
ועיין ביצה דף ל"ד ע"א בבעיא דר' ירמיה בעוף הנדרס אם שוחטין אותו ביו"ט ולא איפשיטא וכתב הרשב"א בעבודת הקודש דיני יו"ט שער ב' סי' ב' דיש מי שפוסק לחומרא ויש לקולא וסיים ובזה יראה לי ע"כ משמע דס"ל דבעיא דלא איפשיטא בדרבנן נקטינן לקולא. אלא שראיתי להה"ה פ"ב מהלכות יו"ט ה"ד שכתב דהרשב"א הוכיח בספרו לפסוק לקולא.
ואיני יודע איה מקום דב"ק בזה כי אולי הוא מכריח כן רק בענין זה ולא ללמד על הכלל כולו דכל בדרבנן אזלינן לקולא ובקהלת יעקב אות ש"ה כתב דהרשב"א באו"ה כלל מ"א כתב בשם הסמ"ג דרובא דרבוותא שוים דתיקו דאיסורא אפי' בדרבנן לחומרא ואין מצ"א לראות אם הרשב"א מסכים לס' הסמ"ג (את חטאי אני מזכיר כי איני יודע אם יש להרשב"א חבור אשר בשם או"ה יכונה ואם הרשב"א מזכיר את הסמ"ג אחר זמ"ר ראיתי בשו"ת הרשב"א ח"ד שבסי' מ"ח כתב השואל מה שמצאתי לרב ר' משה מקוצי וכו' ושאלת דעתי וכו' ואין מזה הכרח שראה גוף ספר הסמ"ג רק שכתבו לו כן בשמו.
ושם באותה תשובה כתב לעיקר תחומין דעת רבותי שאין תחומין למעלה מעשרה דתחומין דרבנן ובעיא דלא איפשיטא היא וכל ספק דרבנן להקל אפילו לכתחלה אלא שאני יש לי בו דעת אחרת בעירובין פרק מי שהוציאוהו וספרי יש בידכם ספר עבוה"ק

וחי' עירובין לשם תמצאו הכל עכ"ל) ובתשו' הרשב"א ח"ה סי' ח' נשאל בתבשיל שנתבשל ביו"ט א' לצורך יו"ט שני אם מותר.

והשיב דהוא בעיא דלא איפשיטא ומסתברא דשרי חדא וכו' ועוד דהו"ל ספק בשל הסופרים וכו' וספק בשל הסופרים להקל וכן נראה מדברי הרמב"ם אע"פ שלא כתב כן בפירוש עכ"ל והביא דבריו מרן הב"י בסי' תק"ג (בסוד"ה כתב המרדכי) מתבאר דדעתו דכל בעיא דלא איפשיטא בדרבנן אזלינן בה לקולא: ודע דכתב הג' חק"ל בתשו' שבס' סמיכה לחיים דף י"ד ע"ג לדעת הפוסקים דקס" היא תקנת נביאים דבתקנת נביאים כשיש בעיא בתיקו אזלינן לחומרא דכד"ת חשיב לענין זה והכרית כן ממה שפסקו הפוסקים בעיא דבין פסוקא לפסוקא ברכות דף ח' לחומרא וכתבו הרבנים קרבן אליצור דף ס"ג ע"א ופרי מגדים בא"א סי' תקפ"ו סק"ו דאע"ג דכל תיקו בדרבנן לקולא משום חומרא דע"ז אזלינן לחומרא ולפי זה מ"ש בס' שו"ת רמ"ץ בא"ח סי' ט' אות א' בבעית ר"ל בע"ז מ"ו המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה דלא איפשיטא וכו' וכיון דרבנן הוא מהראוי להקל ע"כ אינו פשוט לומר כן די"ל כמ"ש הפמ"ג וק"א הנ"ל דמשום חומרא דע"ז אזלינן לחומרא ועי' ישועות יעקב סי' תרמ"ט סוף סק"ד ובשו"ת בית שלמה א"ח סי' ל' ע"ד הפרמ"ג הנ"ל ובנחלת יעקב שרשמתי במערכת המ"ם אות ר"ט: והן עתה ראיתי לידידי הג' מוהרי"א נ"י בספר עמודי אש בדף ד"ן ע"ב שהשיג עמ"ש במכת"ל בשם זר"א דס"ל להרשב"א דכל תיקו דרבנן להחמיר שנעל"מ דברי הרשב"א בעהק"ו שער ב' סי' ח' דפסק לקולא בעיא דסלקא בתיקו.

ובהשמטות כתב בשם הרשב"א בתשו' ח"ד סי' מ"ח בבעיא דלא איפשיטא בתחומין דסד"ר לקולא לכתחלה עי"ש. והוחזק בזה שדעת הרשב"א להקל בבעיא בדרבנן וראיתי שם שהאריך מאד בענין זה ופנאי אין לי לעמוד עוד בזה ונראה בעליל שלא ראה דברי היד מלאכי ויעיר אזן ועוד איזה ספרים שרשמתי למעלה כיעי"ש.

עוד הראני בזה תלמידי החביב לנצ"ח הי"ו שו"ת כתב סופר א"ח סי' ט"ו ושם נקיט בפשי' דבעיא דלא איפשיטא בדרבנן לקולא ושכן דעת הרי"ף והרא"ש ושם הביא קושית בנו ע"ד הראב"ן שהביא הקרב"ן פ"ב דביצה סי' יו"ד (והם דברי הר"ן שם כמו שכתבתי למעלה) דאמאי פס' לחומרא הא סד"ר הוא ועוד יותר קשה מש"ס דגיטין וכו' ועל קושיתו מהש"ס כתב ליישב אך על מה שהקשה דהו"ל לראב"ן לפסוק לקולא לא השיב כלום כיעי"ש ונראה בעליל דנעלם מכ"ת סברת הרא"מ והגאונים דנקטי לחומרא בבעיא דלא איפשיטא וא"כ לא נפלאת לומר שכן הוא דעת ראב"ן וכמ"ש באמת בקרב"ן בכלליו על הרי"ף והרא"ש אות כ"ב שהביא בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קב"ל הנ"ל

וכו' ע"ש ואין נראה בעיני לומר דמשום דראה מ"ש בהגמ"י הנ"ל בשמו דפסק כהאת"ל הוא דתופס כן בדעת ראב"ן וכמו שדקדקתי למעלה דמשמע דאי לאו האת"ל הוה נקטינן לקולא דא"כ הי"ל להביא כל זה ולחזק קושיתו לכן נראה ודאי דנעלם ממנו לפי שעה דאינו פשוט לומר כן.

ועיין שו"מ מ"ק ח"ג סי' קנ"א וכבר כתבתי למעלה דגם בעיא דתלתא גברי וכו' פסק ראב"ן לחומרא דמזה מוכח טפי דס"ל כדעת הגאוני וכן ראיתי לגאון מופלא בדורנו יצ"ו בס' תורת חסד חא"ח סי' כ"ח אות ב' שהבין כן בדעת ראב"ן: ובעיקר כללין ראיתי בשו"ת כתב סופר סי' קכ"א ד"ה והנה לפי וכו' (שם ראה וידע שיטת הסוברים דאזלינן לחומרא בבעיא דלא איפשיטא) שכתב בשם הפנ"י לענין דיחוי במצות דאינו אלא מדרבנן ובבעיא דלא איפשיטא אזלינן לקולא וכתב ע"ד דאינו פשוט כן עיין בב"י סי' תל"ז דיש כמה שיטות דבאיסור לא אמרינן סד"ר להקל ויש חולקים ובמנח"י כלל א' סי' א' כתב דרבו כמו רבו דס"ל דלא אמרינן להקל ונכון אשר דבר במנח"י דדוקא כי סליק בתיקו הוא דאיכא למימר להקל וכתב עוד דהיכא דאתחזק בחיוב מצוה לא אמרינן ספיקא דרבנן להקל את"ד עי"ש שהאריך וצריך להתיישב בזה ואני אמרתי בחפזי: כ בשר בחלב האוכל בב"ח צונן בצונן ביחד בלתי בישול שניהם ביחד אלא בישול כל אחד בפ"ע אי איכא איסור תורה עיין להרבנים אהל יצחק בלקוטים דף י"ב יד דוד סי' כ"ז הגהט"ו אות ז וכתב שם בשם הרב לשון לימודים חיו"ד דף ה' ע"ד ד"ה ודע דאינו אלא מדרבנן והוכיח כן מסוגיא דר"פ כל הבשר אמתני' דאסור להעלות על השלחן וכו' והצ"ע דברי הרב דמש"א וכנה"ג בהגב"י אות י"ב עי"ש וצריך לעיין בספר חקרי לב יו"ד סי' נ' שציין בזה בס' רוח חיים בסי' פ"ז ואמ"א: ובשר בחלב שבישל הנכרי בשלו אם אסור בהנאה לישראל מן התורה או מדרבנן.

או מותר אף מדרבנן הנה מרן חיד"א בספר מחזיק ברכה יו"ד סי' פ"ז אות ט"ו כתב דהרב סלת למנחה נשאל על נרות של חלב שהנכרים מערבין חמאה אם מותרים והיה שעה"ד שהחלב ביוקר ואין הצבור יכולים לעמוד וצדד להתיר להדליקן דחשיב טיגון ואינו בכלל בישול ועוד לדעת הרמב"ם וסיעתו אין אסור מן התורה כיון שאין כזית בכדי אכ"פ וכיון שאינו אסור מן התורהמותר בהנאה, מתבאר מדבריו דאם הוא דרך בישול ממש ואית ביה כזית בכדי אכילת פרס אסור בהנאה לישראל אף שהבישול הוא ע"י נכרי בשלו ומרן חיד"א השיב על דברי הסלת למנחה דטיגון הוי בישול מן התורה.

וגם עמ"ש לדעת הרמב"ם וכו' כתב כבר הגדיל התימה עליו הרב פרמ"ג בפתיחתו דלא נאמר זה בבב"ח ועוד הביא דהרב אהל יוסף בסי' כ"ד כתב שהרב ב"כ נסתפק בזה

ושהוא פשיט להיתרא והאריך לסתור דבריו וראיותיו ומסיק דהנרות שמערבין הנכרים חמאה בחלב וקנו ישראל אסור להדליקן וטעונים קבורה כהוראת הרב מוהרח"א גם בשיורי ברכה שם אות ח' כתב נרות חלב שהנכרים מערבין חמאה עיין מ"ש בעניותין בנדפס אות ט"ו ובמ"ש הרב שבות יעקב ח"א סי' ס' ודוק, והן עתה נדפס ספר שמן המר וראיתי בחיו"ד סי' ב' האריך הרבה בזה ומסיק דנרות הללו יש להם דין בב"ח גמור עי"ש נפלאות מתורתו עכ"ל מתבאר מכל זה דלא מפני שנתבשל ע"י נכרי בשלו יהא מותר לישראל בהנאה דאיסור הנאה מבב"ח הוא בין אם נתבשל ע"י ישראל בין אם נתבשל ע"י נכרי בשלו והרב יד דוד שם באות י"א ציין לעיין בקונטרס זכרון לראשונים שבסו"ס ברך משה גאלאנטי דף זק"ן ע"א שצדד בזה ושוב כתב ששמע מפי מגידי אמת שהרב מוהרח"א הכריז על נרות הללו באיזמיר וגזר להשליכם לאיבוד.

ועוד כתב שראה בסלת למנחה שהתיר בשעת הדחק. והנה מאי דשקו"ט בברך משה ושמן המר הנ"ל הוא אם יש לומר דלא חל איסור בב"ח על איסור חלב ונבלה משום דאין איסור חל על איסור עי"ש בדב"ק וגם מרן חיד"א במחזיק ברכה שם עמד בזה בהשגתו ע"ד הרב אהל יוסף עיש"ב וס' משה ידבר שציין בזה ביד דוד אינו מצוי אצלי ומדברי הרב רביה דמרן חיד"א בתשו' כת"י שהביא בשיורי ברכה שם אות א' והיא לו נדפסה ספר נחפה בכסף ח"ב בחיו"ד סי' א' מתבאר ג"כ דס"ל דאסור ליהנות מנרות שידוע שהנכרים מערבין חמאה בחלב וז"ל וראיתי למורי הרב בתשו' כ"י שנשאל בנרות שעוה (צ"ל חלב) דיש ספק אם ערבו חמאה בחלב והשיבו להתיר מטעם ס"ס ספק אם יש וס' אם נתבטל בס' ודוקא אם כבר קנאם.

אבל לכתחלה לא יקנה אותם והאריך וכתב דיש עוד ספק ג' דאפשר דהלכה כמ"ד עכ"ל השיורי ברכה ועין רואה דלא סיים מלתיה וכצ"ל דהלכה כמ"ד דאינו אסור אלא מדרבנן משום גזרה דבישול ובכה"ג דבישלו נכרי לא גזור כמו שהגיה הרב יד דוד שם וכתב שעוד כתב בנחפה בכסף הנ"ל טעמים אחרים להתיר ומכל מ"ש שם יראה להדיא דדוקא בספק אבל בודאי ערבו ליכא צד והמסדר המפתחות (שכתב מסתפק והולך בנרות של חלב שערבו בהם חמאה אם יש לאסרם בהנאה מטעם בב"ת והסכים להתיר עכ"ל) לא דק עכ"ד היד דוד ומתבאר מכל זה דבודאי ערבו חמאה בחלב אין שום היתר מצד שהוא של נכרי דאף שהוא של נכרי אסור לישראל ליהנות ממנו לולא הטעמים שכתבו המתירים עליונים למעלה.

ועיין עוד להרב שו"מ בח"ב סי' קצ"ג הבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים במערכת בשר בחלב אות י"א: וראה זה חדש מה שראיתי להרב המלי"ץ הביא דבריו הרב ישרי לב

בדף י"ג ע"ד אות ג' שכתב וז"ל בשר בחלב דאסור בהנאה לדעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות מוכח דס"ל דאיסורו הוא מדברי סופרים.
ומרן כ"מ בפ"ה מהלכות טו"מ כתב דטעם איסור בישול בב"ח דאסרה תורה היינו כדי שלא יבא לאכול ממנו א"כ מינה אתה דן דאם הנכרי בישל בב"ח בשלו מותר לישראל בהנאה ובחמץ בפסח דאיסורו בכרת ובכל שהו ואסור בהנאה ד"ת אפי"ה כתב הא"ח בהלכות פסח דף ע"ו דחמץ של נכרי בפסח מותר בהנאה כ"ש וק"ו בבב"ח של נכרי שמותר בהנאה ואפילו למאי דאיפליגו בירושלמי בחמץ של נכרי אי שרי בהנאה ופסקו הפוסקים כמאן דאסר איכא למיפרך מה לחמץ בפסח שכן בכרת כדפריך הש"ס בפכ"ש דף כ"ה ובערלה וכלאי הכרם דאסור בהנאה כתב הרמב"ם בפיה"מ דבשל נכרי מותר ובספרי ונטעתם כל עץ מאכל פרט לנכרי ואף למאי דפסק הרמב"ם בהלכות מ"א ועיין בירושלמי סו"פ ג' דערלה ובתוס' קידושין דף ל"ו אכתי איכא למיפרך כמובן.
מעתה אני תמיה על ה"ה חיד"א במחזיק ברכה סי' פ"ז שאסר בהנאה נרות שעשו הנכרים מחמאה וחלב וצריכים קבורה ולפי קו"ד היא חומרא יתירה להפסיד ממונם של ישראל ועם שאיני כדאי לחלוק על שני גדולי הדור חיים שנים (הרבנים מוהרח"א ומחב"ר) תורה היא וללמוד אני צריך. שו"ר מ"ש רש"י בחולין דף ט"ו ע"ב ד"ה כל שתיעבתי וי"ל עכ"ל.
והרב ישרי לב ציין לעיין בס' משה ידבר הלכות מ"א סי' ב' ע"ד סי' ה' ושהרב נחפה בכסף בח"ב חיו"ד סי' א' התיר אלו הנרות והרב המגיה נר"ו ציין שו"ת שמן המר הנ"ל ושני אליהו בארעא דישראל מערכת הבי"ת אות י"ד אלו תורף הדברים שבישרי לב הנ"ל והנה מ"ש דמוכח מדברי הרמב"ם בפרק ט' דמא"ס דאיסור הנאה מבב"ח הוא מד"ס לפי הנראה משמע ליה הכי ממ"ש הרמב"ם בדין א' בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו וכו' עי"ש הרי שדקדק לכתוב מן התורה גבי איסור אכילה ובישול ואילו גבי הנאה לא כתב רק ואסור בהנאה.
אמנם איני יודע אם דקדוק זה כדאי הוא לדחות שיטת הסוברים בדעת הרמב"ם בחבורו דגם בהנאה מבב"ח איכא איסור תורה וכמדומה לי שהכל מודים בזה כי פליגי אי לוקין על ההנאה ועיין בדברי הרבנים לח"מ שם ופר"ח בסי' תמ"ג (ס"א בד"ה ואומר) אבל איסור תורה ודאי איכא וצריך להתיישב במה שציינתי במערכת ה"ה אות ע"ח בדין מלקות על ההנאה והוא מקצוע גדול, ומ"מ למאי דאתי עלה הרב המלי"ץ ללמוד מחמץ דבשל נכרי מותר נראה דאף אם נאמר שדעת הרמב"ם דאיסור הנאה מבב"ח הוא מן התורה מ"מ יש ללמוד בק"ו מחמץ דאיסורו בכרת ומותר בשל נכרי לדעת הא"ח (ומה

שכתב בשם מרן כ"מ בפ"ה מהל' טו"מ כעת לא מצאתי וגם לא ידעתי למאי איצטריך ליה) וס' א"ח אמ"א לראות דב"ק ולא ראיתי מי שהזכיר סברתו כי רק בשם האו"ה כתבו רבני האחרונים ברס"י תמ"ח דחמץ של נכרי בפסח שרי בהנאה ודחו דבריו עיין במה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' א' אות א'.

ומ"ש בשם הירושלמי והפוסקים לא ציין איה מקום כבוד דב"ק ולא נטפלתי לחפש בזה אמנם מ"ש דאף למה שפסקו הפוסקים כמאן דאסר איכא למיפרך וכו' נלע"ד דזה שייך דוקא אם באנו ללמוד בב"ח מחמץ איכא למיפרך אבל לפי הנראה אם נניח דגם בשל נכרי אסור בהנאה לא מפני שנלמוד מחמץ הוא אלא דקרא סתמא כתיב לא תבשל גדי וכו' ומוקמינן חד קרא להנאה או משאר ילפותות שבש"ס וכל שאין מיעוט בהדיא בקרא גם של נכרי בכלל וכ"כ איזה רבנים לענין הנאה מחמץ של נכרי בפסח מדכתיב סתמא משמע לא שנא של ישראל לא שנא של נכרי אסור וכן י"ל בהנאת בב"ח.

ומה שיש לומר שהנאה מבב"ק הוא מדרבנן הוא דוקא בבשר נבלה או חלב בחלב די"ל דמשום דאין איסור חל על איסור אין בו איסור תורה כלל ולאו דוקא למלקות איתמר אין איסור חל על איסור כמו שהאריך הרב נחפה בכסף לדעת הרמב"ם בפיה"מ בפ"ג דמס' תמורה מ"ג ואסור מיהא מדרבנן דלא דמי לבשר בהמה טמאה בחלב דמותר בהנאה גם מדרבנן משום דלא נאסר בבשול מן התורה משא"כ חלב נבלה ובשר נבלה בחלב עי"ש אבל בב"ח שאינו נבלה ודאי אסור בהנאה מן התורה, ואין לומר דגם הרב המלי"ץ לא אמר דהנאת בב"ח לדעת הרמב"ם הוא מדרבנן אלא בשל נכרי שהוא נבלה או בחלב שאסור בלאו הכי נמי דמלבד דאין זה במשמע לשונו אף גם זאת אין מדברי הרמב"ם בחבורו הוכחה לזה כלל והיה לו להביא מדברי הרמב"ם בפיה"מ במס' תמורה הנ"ל ולפלפל בדבריו ולומר דמודה הרמב"ם דאסור מיהא מדרבנן ואם כונת הוכחתו מדברי הרמב"ם (שבשר נבלה או חלב בחלב הוא מדרבנן בלבד) היא ממ"ש הרמב"ם בפ"ט הלכה ו' אבל המבשל בשר מתה או חלב בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח שאין איסור בב"ח חל על איסור נבלה או איסור חלב וכו' עי"ש אין זה מוכרח שהרי מצינו במקומות הרבה שכותבים הפוסקים בלשון זה (אינו לוקה) ומפרשים דבריהם דר"ל דאיסורא מיהא מדאורייתא איכא ועם שגם לעומת זה נמצא במקומות רבים כמו שרשמתי בקונטרס זה לעיל במערכת האל"ף אות ל"ח עכ"פ אין מלשון זה הכרע ולולא דברי הרמב"ם שבפיה"מ בתמורה הנ"ל שפיר מצינן לפרש דהרמב"ם לא מיעט אלא מלקות אבל איסור תורה איכא וא"כ אסור בהנאה, ועי"ש בנחפה בכסף בסוף הסימן שבאר דלדעת התוס' יתכן דבשר מתה בחלב אסור בהנאה מן התורה משום

דאיסור הנאהלא הוי איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא ובמחב"ר שם (בד"ה שוב אשוב) עמד מתמיה עמ"ש הרמב"ם בפיה"מ דכריתות דמתבאר ס"ל דמבשל חלב או נבלה בחלב שרי כמו בשר טמאה בחלב דמותר לבשל ומותר בהנאה והלא אנן קי"ל דמבשל חלב או נבלה בחלב לוקה על בשולו וכן פסק בחבורו וכן הק' הרב חזו"ן וא"כ נימא דכשם דלוקה על בשולו והא איכא איסור בב"ח כך אסור בהנאה ומה שהכריח הרמב"ם בפיה"מ י"ל כמ"ש הלח"מ ותו דהרמב"ם בפיה"מ נראה שתופס דאיסור בב"ח נפקא לן מלא תאכל כל תועבה רב אשי בחולין והנאה נפקא מלא תאכל כדר' אבהו וכו' ומשו"ה כתב דכל שאינו חייב משום אכילת בב"ח דאין איסור חל על איסור אין לומר איסור מוסיף משום הנאה דכשלא יש איסור לא יש איסור הנאה דליכא אלא לא תאכל לאיסור אכילה ואיסור הנאה, אמנם למאי דנקטו רוב הפוסקים כמ"ד דתלתא קראי לא תבשל חד לאיסור אכילה וכו' וגם הרמב"ם עצמו כ"כ בסה"מ והרב לח"מ רפ"ט כתב דגם בחבורו סובר כן א"כ אכילה והנאה לא נפקי מחד קרא ושפיר מצינן למימר דאף דאין חל איסור אכילת בב"ח על איסור אכילת חלב או נבלה הוא אסור בהנאה דנפיק מקרא אחרינא.

וכבר הרב חזו"ן שם כתב דבחבורו חזר בו דנפק"ל איסור אכילה מאיסור בשול וגם כתב בפי"ד ממ"א דבב"ח לא נאמר בו אכילה ולפיכך אסורין אף שלא כדרך הנאתן וזה היפך מ"ש בפיה"מ דתפס דרשת לא תאכל כל תועבה וא"כ למאי דנקטינן כדרשת ג' קראי אסור בהנאה וכו' וכן משמע מדברי ג"ע המשל"מ וכ"כ הרבנים בית הלל ופרמ"ג בפתיחתו וכו' עי"ש דב"ק באורך דאין לחוש למ"ש בפיה"מ דכריתות דהוא היפך מ"ש בחבורו או שיש לפרש דבריו בענין אחר וא"כ נראה ברור דנקיטינן דהנאת בב"ח אפילו בנבלה וחלב בחלב אסור מן התורה וגם בשל נכרי אסור לכל הפחות מדרבנן ואין היתר לנרות שבודאי מערבין הנכרים חמאה בחלב: ומה שהרב המלי"ץ נרגש מדברי רש"י בחולין דף ט"ו (ט"ס הוא וצ"ל דף קי"ד ע"ב) שכתב דכי אמרינן כל שתיעבתי לך וכו' הוא אפילו אם נעשתה התועבה ע"י קטן וע"י נכרי הנה כן מתבאר מדברי התוס' שם דף קט"ו בד"ה כל שתיעבתי לך דגם כשהתועבה היא ע"י נכרי בכלל כל שתיעבתי לך הוא. ומה שהקשה הרא"ם בפ' ראה (בד"ה כל תועבה) ע"ד התוס' הנ"ל עיין להרב שונה הלכות בח"ב דף נ"ד ע"ג. אבל אין מזה סתירה לסברת הרב המלי"ץ די"ל דדוקא כשעשה נכרי בשל ישראל הוא בכלל כל שתיעבתי.

ומ"ש הרב ישרי לב שהרב נחפה בכסף התיר אלו הנרות במטו מניה דמר לא דק כי לא התיר אלא בספק אם מערבין בהן חמאה כמפורש בדברי תשובתו ואם נמשך אחר

מ"ש במפתחות לא זו הדרך לרב גדול שכמותו ואין להאריך: וחקר הרב פרמ"ג בפתיחה להלכות בב"ח (בד"ה ודע) ובסי' פ"ז במ"ז סק"ב בבב"ח שנתן טעם לתבשיל אחר ואין התבשיל מתרבה ממנו אם מותר למוכרו לנכרי דאין הנכרי נותן יותר בשביל טעם הבב"ח או גוף התבשיל נאסר בהנאה משום דטעם כעיקר וכו' ודעתו כהצד הראשון כיעי"ש.

והרב בית שלמה חיו"ד סי' קס"ב נראה כמסכים לסברתו לולא שבנדונו כתב דאין שייך לומר כן דודאי הבארשט שנתבשל עם בשר שוה יותר מאשר נתבשל בלא בשר וכו' עי"ש. אך הרב שבילי דוד בפתיחה לבב"ח אות ח' ובפנים סי' צ"ד אות ה' חלק על הפרמ"ג וס"ל דכולה מיתסרא בהנאה ורק בסתם יינם היקלו וכן יבש ביבש מותר למכור חוץ מדמי איסור הנאה וכן קדרה שבלעה מבב"ח דלא שייך הקדרה עצמה נאסרה ע"ש: וכבוש בב"ח אם הוא מדאורייתא, עיין במה שרשמתי לקמן במערכת הכ"ף אות מ"ג: כא בטול תערובת שני דברים היתר בהיתר.

הנה הרשב"א בתשו' סי' רנ"ט כתב כלל גדול הוא כל שאחד מהתערובת מותר והשני אסור כנבלה וטרפה ושאר איסורין ונתערבו בהיתר בטיל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות אבל כל שזה וזה היתר אלא שתערובתן אוסרתם כגון כלאים מי יבטל את מי הילכך אין להם ביטול ובשר בחלב שהן היתר בהיתר לא היו בטלים ב"ס אלא מדאפקיה רחמנא בלשון בישול כדאיתא בפרק כל הבשר אבל בכלאים לא נתנה תורה שיעור שהן היתר בהיתר עכ"ל.

ומשמע לענ"ד דלא אמר הרשב"א כלל זה אלא לשני דברים שהם היתר בהיתר ונאסרו ע"י תערובת אבל שני דברים שהם היתר כל אחד בפני עצמו וגם כשנתערבו עדיין אין להם שם איסור שפיר מתבטל המועט ברוב והיה כלא היה כדתנן בכלאים והיא הלכה פסוקה ביו"ד סי' רצ"ט צמר רחלים וצמר גמלים שטרפן זה בזה אם רוב מהגמלים בטל הצמר רחלים וחשיב כולו צמר גמלים ומותר בפשתן שהם שני דברים שמותרים בפני עצמם וגם ע"י תערובותם לא נאסרו לכן מותר אח"כ ליתן בפשתן כיון שמעט צמר הרחלים נתבטל ברוב של הגמלים משא"כ בגד צמר שאבד בו חוט פשתן או בהיפך שהם שני דברים המותרים בפני עצמן ונאסרין ע"י תערובותן אין להם ביטול כן נ"ל מדקדוק דברי הרשב"א ומרן הב"י שם בסוף הסימן בדין בגד שאבד בו כלאים הביא מ"ש הרא"ש דלא אמרינן שיבטל ברוב דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור וסיים ע"ז וכ"כ התוס' וכ"כ הרשב"א בסי' רנ"ט וכ"כ סמ"ג הרי

שהביא דברי הראשונים הנ"ל אדין בגד שאבד בו כלאים שהן שני דברים שמותרים בפ"ע וע"י תערובת זה הן נאסרין בכי הא הוא דאמור רבנן דהיתר בהיתר לא בטיל אבל צמר גמלים וצמר רחלים שגם ע"י תערובותם לא נאסרו שפיר הם בטלים.

והרב ב"ח שם הביא מ"ש המרדכי בפרק כ"ש בדין צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאע"ג דאיסור כלאים הוי במשהו וכו' כיון דמקודם בטל ברוב צמר גמלים אינו חוזר ונעור אח"כ עם הפשתן לאסור במשה אע"ג דכלאים במשהו דאורייתא הרי כל אפיא שוין דהיתר בהיתר שנתערב ולא הועיל התערובת לאסרו שבטל המועט ברוב.

והרמ"א ביו"ד סי' צ"ט ס"ו כתב כזית חלב שנפל למים ונתבטל בששים ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר ששים נגד החלב שהרי נתבטל במים. וכתב שם הרב ש"ך בס"ק כ"ב ואין להקשות אנוף הדין פשיטא דהא כל איסור בטל ב"ס י"ל משום דלקמן סי' רצ"ט סק"א נתבאר דהיתר בהיתר לא בטיל קמ"ל דהכא לא אמרינן הכי ועי"ש עכ"ל.

הנה מה שציין למ"ש בסי' רצ"ט סק"א היינו ששם הביא מ"ש הפוסקים בדין בגד שאבד בו כלאים דלא שייך ביטול בשני דברים היתר בהיתר שע"י תערובותם נאסרים כנז"ל, ומ"ש דקמ"ל דהכא לא אמרינן הכי נראה דכונתו משום דהא דכזית חלב שנפל למים לא דמי לבגד שאבד בו כלאים שהרי החלב והמים שניהם היתר בפני עצמם ולא נאסרו ע"י תערובותם אלא הן עדיין היתר והרי הן דומין לצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאע"ג שהן היתר בהיתר כיון שלא נאסרו ע"י תערובתן הם בטלים.

ובחידושי ר"ע איגר כתב על תירוץ הש"ך וז"ל זה תמוה דהא אדרבא התם איתא דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם הרוב של גמלים בטל של רחלים ומותר לתפרו בפשתן עכ"ל ואין זה מן התימה לענ"ד דקמ"ל האו"ה דזה דומה לצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן ואינו דומה לבגד שאבד בו כלאים לפי שיש לחלק ביניהם, ועל כל פנים למדנו מכל האמור בענין דלא אמרו היתר בהיתר לא בטיל אלא כשע"י תערובתם נאסר אבל אם גם ע"י תערובתם עדין הן היתר שפיר בטלי היתר בהיתר וכ"כ הרב פר"ח שם ס"ק כ"ב ע"ד הרמ"א הנ"ל וז"ל שהרי נתבטל במים פי' דאע"ג דהוי התירא לגו התירא מ"מ שייך ביטול דתנן צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מגמלים מותר לערב עמהם פשתן אלמא דהיתר עם היתר דומיא דצמר גמלים וצמר רחלים מבטלי אהדדי ושייך בהו לשון ביטול וכו' שאף היתר בהיתר שייך ביה ביטול ואף לכתחלה ש"ד ליתן מים אלו לקדרה של בשר ואין זה מבטל איסור אלא מבטל היתר וכו' והוא מסכים למה שכתבנו דגם היתר בהיתר בטל כל שעדין ע"י תערובות לא נאסרו ומתבאר

מדבריו שם דלח בלח עדיף לענין זה כיון שהן נבללין יפה יפה מתבטל המעט בהיתר המרובה עי"ש.
ומזה תמיה לי על מה שראית להרב שלחן גבוה תס"ב סק"ד מחודש א' ששמע מהרב מוהר"א גאטיניו שבהיותו לפני הרב משל"מ שאל ממנו מאי שנא איסור שנתערב בהיתר שמתבטל בששים ומאי שנא מי פירות עם מים דאינו בטל בששים ושהשיב לו הרב משל"מ שמרן הב"י ביו"דסוף סי' רצ"ט כתב בשם הראשונים דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביטול והכא היתר בהיתר הוא עכ"ל ולא זכיתי להבין דב"ק דלפי הנראה מי פירות עם מים דמו לתערובת צמר רחלים עם צמר גמלים דכל אחד בפני עצמו היתר הוא וגם ע"י התערובותם לא נאסרו ובטיל ומותר לתפור אח"כ בפשתן והכי נמי המים והמי פירות כל אחד בפני עצמו היתר הוא וגם כשנתערבו עוד לא חל עליהם שם איסור יתבטלו ויהא מותר ללוש בהן עיסה, ובאמת מאי דפשיטא להו דמי פירות עם מים אין להם ביטול בששים אין כן דעת רבני האחרונים דיש מהם סוברים דמעט מים בטלי בששים מי פירות וכן בהיפך ויש סוברים דדוקא מעט מי פירות בטלי בששים במים אבל מים במי פירות אוסרין תערובתן בכל שהו ויש מחמירין בין בזה ובין בזה בכ"ש כמבואר היטב ממה שהבאתי בזה בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' י"ג אות יו"ד ע"ש.
ולדעת המקילין בהכרח לומר דמי פירות עם מים לצמר גמלים עם צמר רחלים מדמינן להו דהוו היתר בהיתר שאין נאסרין ע"י תערובת ובטלי ונכון לומר דכ"ע מודו דהיתר בהיתר כי האי גוונא בטיל אלא דפליגי במי פירות עם מים בסברא דהמקילין משמע להו דבתערובת מעט ברוב נחלש כח המועט והיה כלא היה ואין כאן אלא מין אחד יין וכיוצא או מים והמחלקים בין מעט מים למעט מי פירות סברי דאין כח במי פירות להחליש כח המעט מים והוו מי פירות עם מים וממהר להחמיץ והמחמירים סוברים כיון דסתמא אמור רבנן מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ ולא פלוג בין רב למעט אלמא קים להו לרבנן דאפילו כל שהו אין כחו נחלש ופעולתו לפניו למהר להחמיץ כאילו היו שני המינים בשוה אבל לענין איסור והיתר דתלי בטעמא כ"ע מודו דהיתר בהיתר שגם ע"י תערובותם לא נאסר הרי הוא בטל ומותר ליתן אח"כ ממנו בדבר אשר היה אוסר איזה מן המינים אם לא היה מתבטל כההיא דכזית חלב שנפל למים שבהרמ"א סי' צ"ט ולא אמרינן בכה"ג היתר בהיתר לא בטיל: והרב שלחן גבוה מדנפשיה מר הוא דאמר ליישב שאלת הרב מוהרא"ג וז"ל ואצלי היינו טעמא משום דחמץ בפסח לכך אין לו ביטול ואפילו באלף משום שהוא דבר שיש לו מתירין שאחר הפסח חוזר תערובתו להיתרו

כמ"ש הרמב"ם והרמב"ן וש"פ וא"כ הכא נמי שנתערבו מי פירות עם מים אף שבפסח אסור ללוש בהן מותר לקיימן לאחר הפסח וחוזר להיתר הראשון ללוש בהן ולכך אפילו באלף לא בטיל עכ"ל ובמחכתה"ר לענ"ד אין דבריו נראים בזה דמלבד מה שכתבתי שהרבה פוסקים סוברים דמעט מי פירות עם מים בטלי ואילו מעט מים לתוך מי פירות לא בטלי ואם הטעם משום דבר שיל"מ גם מעט מי פירות לא ליבטלו ברוב מים ועוד הרי כל חומרת דבר שיל"מ דלא בטיל אינו אלא מדרבנן ולא מצינו שאמרו שלא להתבטל אלא כשנתערב איסור בהיתר אבל כשנתערב היתר בהיתר מי זה אמר דגם בזה החמירו חומרתם ומסתברא לומר דלא החמירו אלא בתערובת איסור בהיתר, ועוד אי משום לתא דשיל"מ הוא הלא אין חומרא זו אלא במין במינו ומים עם מי פירות שלא במינו הוא וליבטלו ואף דבחמץ גמור קי"ל דגם מין בשאינו מינו לא בטיל אף למ"ד טעמא משום דשיל"מ משום חומרא דחמץ מ"מ במים ומ"פ שאינם עדיין חמץ מנ"ל להחמיר כל כך משום הטעם שיל"מ.

ולזה יש ליישב לשיטת הרי"ף דפת שאפאה עם הצלי חשיב דשיל"מ משום שיש לו מתירין עכשיו שאפשר לאוכלה בלא כותח והכי נמי מים עם מי פירות שנתערבו כיון שאפשר להשתמש בהן עתה לדבר אחר זולת לישה חשיב שפיר דשיל"מ אף בהיתר ואף באינו מינו ולא בטיל אלא דאין שיטה זו מוסכמת כמו שרשמתי לקמן במערכת הדל"ת אות פ"ה ובלא"ה הא דחמץ חשיב דבר שיל"מ אינו מוסכם כמו שמתבאר ממה שרשמתי שם באות ע"ז והא דמי פירות עם מים ממהרים להחמיץ הוא מוסכם כמעט לרוב לכל הפוסקים וא"כ למאן דלא חשיב חמץ דשיל"מ ובמי פירות עם מים מודו דממהרים להחמיץ מה שיישב הרב שלחן גבוה אינו מן הישוב לדעתם.

וראיתי להרב לב חיים ח"ב סי' ר"ו שכתב דבר פשוט שאם נפל טיפת שמן או שאר מי פירות למים נאסרו דלא אמרינן דבטיל ברובא משום דהיתר בהיתר לא בטיל כמ"ש הרב משל"מ שהביא בשלחן גבוה וכו' וגם הרב של"ג נתן טעם אחר ולכל הפירושים מי פירות עם מים אפילו באלף לא בטיל עכ"ל.

ותימה בעיני דמלבד דמאי דנקיט בפשיטות גמור דטיפת שמן וכיוצא אוסר כל המים אינו פשוט ודעת הרבה פוסקים דמעט מי פירות בטלי בששים או ברוב מים כמו שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים שם. ועוד תימה איך לא העיר ע"ד רבנן קדישי דיש לפקפק בין על טעם הרב משל"מ ובין על טעם הרב של"ג, ולי ההדיוט צ"ע: ומצאתי בחפשי בספרים שהרב אהל יצחק בשו"ת א"ח סי' ט"ו הביא מ"ש הרב שלחן גבוה בשם הרב משל"מ ונשא ונתן ליישב מה שהקשה בשל"ג ע"ד המשל"מ מדברי המרדכי וכו',

ועל מ"ש השל"ג ליישב דהוי דבר שיל"מ כתב דזה טעות גמור דהא דשיל"מ אינו אלא במינו אבל מין בשאינו מינו בטל בששים, ואף לדעת הר"ן בנדרים הביא דבריו הרב פר"ת בסי' ק"ב סק"ב שחילק בין דבר שיש לו מתירין עכשיו דאז אפילו שלא במינו לא בטיל לדבר שיל"מ אחר זמן דבטל בשאינו מינו בנ"ד הוי יש לו מתירין אחר זמן ובפסח דוקא אוסר תערובתו במשהו וכו' אתוד"ק.

והנה מה שדחה ישובו ע"פ שיטת הר"ן איני מבין בעניותי דלפי הנראה מתיישב שפיר ע"פ שיטת הר"ן (לולא מה שכתבתי למעלה דאין שיטה זו מוסכמת) דשיטתו היא דדוקא בדבר שאין לו מתירין עכשיו כי אם לאחר זמן הוא דאמרינן דבמין בשאינו מינו בטל אבל דבר שיש לו מתירין גם עכשיו אף בשאינו מינו לא בטיל והיינו טעמא דמים ומלח דלא בטיל לפי שיש לו מתירין עתה להוליכן במקום רגלי שניהם וכן פת שאפאה בצלי חשיב דשיל"מ לדעת הרי"ף לפי שאפשר לו עתה לאוכלה בלא כותח לכן לא בטיל אפילו בשאינו מינו.

וא"כ גם במי פירות עם מים הוא כן שעכשיו יש להם היתר להשתמש בהם לתבשיל וכיוצא (חוץ מלישת קמח) ולכן אף בשאינו מינו דין הוא. שלא יבטלו ומה שיש לו מתירין גם אחר הפסח אינו מועיל להתיר לו וזה פשוט לענ"ד ולכן מצד זה היה אפשר ליישב דברי הרב של"ג לולא ששיטת הר"ן וגם שיטת הרמב"ם (דחמץ חשוב דבר שיש לי מתירין) אינן מוסכמות כמו שכתבתי למעלה ותמיה לי שלא העיר ע"ד הרב משל"מ דלפי הנראה יש סתירה לדבריו מההיא דצמר רחלים וצמר גמלים שטרפן ומההיא דכזית חלב שנפל למים כנז"ל.

שוב מצאתי שהרב פרי העץ (אשר בסו"ס תורת נזיר) בדף קכ"א ע"ב וע"ג עמד ע"ד הרב משל"מ דקשה עליו מההיא דצמר גמלים וכו' והוסיף להקשות ממ"ש מרן בסי' תנ"ה ס"ד דמים שלא לנו שנתערבו במים שלנו בטלים וכו' וכתב ליישב דלא דמי כלל הא דמ"פ עם ההיא דצמ"ג וצמ"ר וכן עם מים שלא לנו דשאני ההיא דצמ"ג וצמ"ר דצמר רחלים בפני עצמו אסור עם הפשתן אף בלא התערובת עם צמר גמלים ומפני שנתערב בצמר גמלים לא ניתוסף לו שום דבר של איסור אלא הוא היתר בהיתר ולא נאסר עדיין ולכן מתבטל ברוב ויכול לערבו עם הפשתן וכן הא דמים שלנו עם מים שלא לנו דמים שלא לנו בפ"ע אסור ללוש בהן וכשנתערבו עם מים שלנו לא נתוסף בהן שום איסור והוא היתר בהיתר משו"ה מתבטל ברוב ויכול ללוש בהן אבל מי פירות עם מים דכל אחד בפ"ע מותר עם הקמח לעשות בהם עיסה וכשנתערבו המי פירות עם המים הוא היתר בהיתר ובהתערבם יחד נעשו איסור דמי פירות עם מים ממהרים להחמיץ ואסור

ללוש בהן נמצא דהוי ממש דומיא דכלאים שהוא היתר בהיתר וכשנתערבו נעשו איסור ומשו"ה יפה קאמר הרב דלא מיבטלי בששים דהוי דומיא דכלאים ממש וההיא רמים שלא לנו בלא"ה לא קשיא כפי מ"ש הרב שלחן גבוה ליישב מה שהקשה בס' גן המלך עי"ש עכ"ל ומתיישב ג"כ ההיא דכזית חלב שנפל למים שמתבטל בששים דהוא דומה לצמר רחלים שגם בלא המים היה אסור ליתנו בבשר וכשנתערב במים לא נתוסף בו איסור משו"ה דין הוא שיתבטל היתר בהיתר ועם שלענ"ד עדיין יש לפקפק דלא דמי כ"כ לכלאים דהתם היו היתר בהיתר ומחמת תערובותם נאסרו עתה מה שא"כ במי פירות עם מים דעדיין לא חל עליהן שום איסור בתערובת זה רק שיהיו אסורין אח"כ ללוש בהן מי זה אמר דגם בכי האי גווני לא בטיל והרי אינו דומה לכלאים מ"מ שליש ישוב מיהא הוי ומי שדעתו רחבה וצלולה יברר וילבן הדברים כשמלה וארשום פה ספרדבי רב המדברים בכלל זה דהיתר בהיתר אי בטיל להקל על המעיין עיין חת"ס א"ח סי' ק"ז, ישועות יעקב בא"ח סי' תנ"ג אות ג' וסי' תס"ז סק"ד וסק"ה וסק"ו, וביו"ד סי' צ"ט סק"ו נו"ב מ"ת א"ח סי' ע"ב ושם ביו"ד סי' קפ"ו, עטרת חכמים בשו"ת א"ח סי' ה', יד שאול בהגהותיו ליו"ד סי' רצ"ט, ובתשובותיו שו"מ מהדורא ג' ח"ב סי' קמ"ט, שם אריה חא"ח סי' ח', בית שלמה בחא"ח סי' צ"ג, יד יהודה (על הלכות דם ומליחה להג' מוהרי"ל לאנדא) סי' ס"ט אות י"ז דף ס"ב והלאה.

כב בישול אחר בישול דקי"ל לענין שבת בסי' שי"ח דיש בישול אחר בישול היינו דוקא בדבר שהוא בעין אבל בלוע שנתבשל כבר כיון דליתיה בעיניה אין בו משום בישול אחר בישול ומדינא שרי לבשלו ומצד חומרא אף בזה אסור ברכי יוסף סי' תרע"ג אות א' ועי' מחזיק ברכה יו"ד סי' פ"ז אות טו"ב: כג בטל אפשר לפרש דלא בוטל לגמרי אלא שאינו מצוי כ"כ כדמעיקרא עיין תוס' שבת דף כ' ד"ה אנן וחולין דף פ"ד ד"ה בזכוכית וב"מ כ"ט ע"ב ותימא על מרן חיד"א בדבש לפי מערכה זו אות י"ט שנעלם ממנו דברי התוס' בהני תלת דוכתי והיה לו להקשות מדבריהם על מ"ש בתוס' חדשים פ"ט דסוטה מט"ו שהביא שם כיעי"ש ומזה י"ל קצת על מ"ש הרב מטה יהודה הביא דבריו הרב יפה ללב נר"ו דף ט' ע"ג דלשון ביטלום לגמרי משמע עי"ש שו"ר דהרמב"ן והר"ן משמע להו דבטיל לגמרי משמע עיין למרן הב"י בסי' תקנ"א ד"ה ומ"ש וכן המכובסים קודם לכן וכו' ובספר מנחת זכרון מערכה זו ציין לב חיים ח"א סי' ה' ואמ"א ועי' לרבינו יהודה החסיד ולהרא"ש בתוספותיהם לברכות (בס' ברכה המשולשת) ר"פ אין עומדין דף ל"א ע"א.

ובפיה"מ תפארת ישראל בסוטה שם פירש כמ"ש בתו"ח הנ"ל. אך מקרוב נדפס ס' זכרון יהודה על המשניות ושם הביא בשם הרב"ד שפי' דבוטל כבוד התורה אינו לגמרי

ובטהרה דהוא לגמרי תני ומתה וכמו שפי' בדבש לפי הנ"ל: ואי דיחוי מיום אל יום מיקרי ביטול רשמתי במערכת האל"ף אות קפ"ה: כד בטל בגט הוא מדאורייתא ופסול מד"ס הרמב"ם פ"ב מה"ג הלכה ז.

ועיין להרב הפרישה סוף סי' קכ"ד דריב"ה אינו מדקדק בזה ולפי זה יש לדקדק עמ"ש הרב דברי אמת בקונטרס י"א סי' ח' דמדברי הרמ"ץ שהביא הרכנה"ג בסי' קכ"ט הגהט"ו אות ל"ג מוכח דבשינוי הגט בטל מה"ת מדקאמר בטל עי"ש ולפי האמור אינו מוכרח שהרי הריב"ה אינו מדקדק בזה וכ"ש שיש לנו לומר כן על רבני האחרונים ובלא"ה עיקר הוכחתו תמוהה וכבר עמדו ע"ד רבים ונכבדים ככתוב אצלי במ"א בס"ד והגאון מליבוויץ בשו"ת צ"ץ אה"ע סי' רמ"ז סוף אות א' כ' דה"ה והרב מכמ"א כ' פסול ור"ל בטל כי רק בדברי הרמב"ם יש לדקדק בין פסול לבטל ואני ההדיוט מצאתי כן בדברי מרן בש"ע דכותב פסול ור"ל בטל עיין בש"ע אה"ע סי' קל"ד ס"ו אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין וכו' פסול ואעפ"כ פסולה לכהונה ועל כרחין דבטל מן התורה קאמר כמ"ש הרב מוהרמ"ר גאלאנטי בשו"ת דברי מרדכי סי' ט"ז דף קמ"ד ריש ע"א דאי ס"ד דמדרבנן הוא פסול דמדאורייתא כשר צריכה למימר דפסלה לכהונה הא ודאי כיון דמדאורייתא מגורשת גמורה היא מהיכא תיתי שתהיה כשרה לכהונה וא"כ מוכח דמרן אינו מדקדק בזה וכותב פסול ור"ל בטל ועי"ש בב"ש סק"י: כה בשר בחלב נסתפקתי בחתיכת בשר בחלב שנפסדה מאוכל אדם אם מותרת מן התורה לפי מאי דקי"ל בנבלה דכשאינה ראויה לגר מותרת מן התורה רק מדרבנן אסור עי' בס' מ"כ בשער התערובות ובפר"ח סי' ק"ג והה"ד בבב"ח או דילמא דוקא בנבלה שאינו חייב עליה שלא כדרך אכילתה הוא דכשאינה ראויה לגר אינה חשובה נבלה.

אבל בב"ח דלוקין עליו אף שלא כדרך הנאתו כגון שעירב לתוכו דבר מר עיין בהרמב"ם פי"ד מהל' מ"א דין י"א אפשר דגם כשאינה ראויה לגר לוקין עליו מה"ת וכ"מ בפלתי ופרמ"ג סי' פ"ז אך בחוות דעת סי' ק"ג כתב דגם בב"ח אם נפסל מאכילת אדם פקע מניה איסור בב"ח ושרי אבל אם גוף החתיכה מבב"ח הוא ראוי לאכילה ויש בו איסור בב"ח אף שעירב לתוכו דבר מר ואכלו שלא כדרך אכילתו נהי דבשאר איסורין פטור מ"מ בב"ח חייב גם על אכילה שלא כדרך אכילתן כ"כ רב השואל בשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' מ"ח והרב המחבר שקו"ט בזה ומיישב מה שהוקשה לו לשיטת הפרמ"ג ופלתי אך בגוף הדין לא כתב להכריע אם בב"ח אסור אף כשנפסל מאוכל אדם עי"ש.

והנה מ"ש הרב השואל דנבלה שאינה ראויה לגר אסורה מדרבנן וציין ס' מ"כ ופר"ח נראה דאין כוונתו לומר דשניהם שוים דנבלה סרוחה אסורה מדרבנן משום לתא דאיסור

נבלה דזו היא דעת הרב מ"כ אבל אי אפשר לומר שתהא כן דעת הרב פר"ח שהרואה יראה בר"ס ק"ג שכתב דאוכלין שנסרחו מותרים כדאמרינן נבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה ומ"ש הרמב"ם בפי"ד אכל אכילת איסור אחר שהסריח והבאיש ה"ז פטור דמשמע אבל אסור מדרבנן לאו משום איסור נבלה אלא משום בל תשקצו כיון דמאיס ובטל מאוכל אדם וע"י תערובת דלא מאיס מותר דלא כמנ"ב שאסר והביא ראיה מנטל"פ דאסור לכתחלה וכו' וליתא דנהי דאסור לעשות נטל"פ לכתחלה כגון לבשל בקדרה שאינה ב"י אבל אם עבר ובישל מותר והכא נמי כבר נעשה נטל"פ ושרי לאכלו. ותו התם מיירי בנוטל"פ קצת בהא איכא למימר דההחמירו חכמים לכתחלה אבל הכא דהוי עפרא בעלמא אפשר דשרי אף לכתחלה עכ"ל. הרי דחולק על המ"כ וס"ל דאינו אסור מדרבנן משום נבלה כלל אלא שלכאורה לא ידעתי מאי נפ"מ ממחלוקת זו כיון שגם לדעתו אסור משום בל תשקצו והרי לענין תערובתו גם להרב מ"כ שרי ואין צריך ביטול בששים דמשום הפסד המתערב חשיב דיעבד וזו ג"כ סברת הרמב"ם לפי מה שפירש הרב פר"ח דטעמו משום בל תשקצו והיינו שלא ע"י תערובות אבל ע"י תערובות דלא מאיס שרי וא"כ מאי בינייהו דודאי דלערבו לכתחלה אי אפשר אף אם איסורו משום בל תשקצו למאי דקי"ל דאין מבטלין איסור דרבנן לכתחלה עיין בסי' צ"ט ס"ו.

גם מה שסיים הרב פר"ח לחלק בין נוטל"פ בעלמא דאינו אלא פגום קצת אבל נסרח לגמרי אפשר דמותר לכתחלה דמשמע דר"ל דמותר לכתחלה בלא תערובות תמיה לי דאיך יתכן לומר כן והא איכא איסורא משום בל תשקצו וצ"ע ועכ"פ מתבאר דלדעת הרב פר"ח אין שום איסור דרבנן משום לתא דנבלה.

אמנם הרב פרי תואר שם בסק"ב כתב בזה"ל ומ"ש הפר"ת שאם נסרח גוף האיסור מותר ואין בו אפי' איסור דרבנן לא כוון יפה וכבר העליתי בסי' פ"א דאיסור מוסרח אסור וכו' ומה שדחה ראית המ"כ מדברי הרמב"ם ואמר דמאי דאסור הוא משום בל תשקצו אין דבריו נראים וכו' והעיקר כהמ"כ עכ"ל מתבאר דמסכים לסברת הרמ"כ דאסור מדרבנן משום לתא דנבלה וכן הוא משמעות דברי הרב צ"ץ בסי' מ"ז בדין טעימת הבורית שנעשה מחלב ואפר שכתב דאע"ג דכל האיסורין הפנומין אסורין מדרבנן מ"מ בטעימה שרו והרב ערך השלחן באות א' הביא מחלוקת הפר"ח ומ"כ הנ"ל וכתב דבהא פליגי רבוותא קמאי דהרשב"א בתשו' סי' ער"ב ובמשמרת הבית סוף בית ו' כתב דפגום גמור מותר ומוכח שם אפילו ראוי לכלב אם אינו ראוי לאדם כנבלה סרוחה מותר משא"כ נוטל"פ דפוגם קצת וכ"כ הרא"ה בבדה"ב דף ק"ט (מדפוס ברלין) וסוף דף קכ"ו דנבלה סרוחה שאינה ראויה לגר מותר לאכלה כשהיא בעין אך מדברי ריא"ז שהביא בסי' ק"ד

אות ד' נראה דס"ל דאיכא איסור מדרבנן משום נבלה ושהרב החינוך בסי' ת"ף כתב ומה"ט נהגנו להגעיל כלי שאינו ב"י במים רותחין אע"פ שאין במים ס' וכו' לפי שהוא כנבלה סרוחה וא"ת איך אנו מתירין נבלה סרוחה לאכלה לכתחלה הא איכא משום בל תשקצו התשובה דכל שהוא דבר מועט כזה ועוד שנבלע בכלי ונפגם בתוכו ונחלש כמו בענין זה ליכא משום בל תשקצו ומותר לכתחלה עכ"ל והיינו כדברי הרב פר"ח דאין איסור מצד נבלה אלא משום בל תשקצו ויש לתמוה דמדבריו שבס' החינוך הנ"ל מתבאר דכל שלא נתערב ונחלש אסור משום בל תשקצו מיהא ואיך כתב בבדה"ב דנבלה סרוחה שאינה ראויה לגר מותר לאכלה כשהיא בעין וצריך לדחוק שכונתו לומר שמותר מדין נבלה אף שאסור משום בל תשקצו וכבר כתבתי בקונטרס כללי הפוסקים שנמצא כן בדברי הפוסקים שכותבים מותר ור"ל מצד איסור דאיירו ביה אף דאיכא איסורא מאנפא אחרינא עי"ש בסי' ט"ז אות י"ד.

שו"רדמרן חיד"א בס' שם הגדולים בח"א במערכת האל"ף (באות רבינו אהרן הלוי) העיר על מ"ש קצת מרבנן בתראי דס' החינוך הוא להרא"ה מדמצינו באיזה מקומות בספר החינוך דלא כמ"ש בבדה"ב עי"ש וגם זו כאחת מהם. ועיין לקמן מ"ש בשם הרב שאג"א בדין זה ומה שכתבתי למעלה דלא אדע מאי נפ"מ לדינא בין הרבנים מ"כ ופר"ח ראיתי עתה להרב פרמ"ג במשבצות ר"ס ק"ג שכתב די"ל נפ"מ אי שרי לערובי בידים למ"כ אסור ולפר"ח משום מאוס אפשר דשרי לערב בידים ואין זה מוכרח עכ"ל ולענ"ד לא מסתבר כלל לומר שמותר לבטל איסור דבל תשקצו לא מבעיא לדעת קצת הסוברים דבכל דבר מאוס עובר בבל תשקצו מדאורייתא אלא אף לדעת רובא דרובא דסברי דאינו אלא מדרבנן וכמו שרשמתי לקמן באות צ"ו מ"מ איסור זה לא גרע משאר איסורין דרבנן ומה גם דאית ליה אסמכתא בקרא פשיטא דאסור לבטל לכתחלה: ובמה שנחלקו הרבנים פלתי וחו"ד בבב"ח שאינו ראוי לאכילה אם שוה לנבלה שאינה ראויה לגר דשריא מדאורייתא הרב פרי העץ דף קכ"ד ע"ב כתב שהרב חקרי לב בחיו"ד ח"א סי' ע"ב חקר אם בכלאי הכרם נוטל"פ מותר או אסור ושאחר שפלפל בזה הביא בסו"ד מ"ש הפלתי בסי' כ"ז ס"ק ט"ו וצ"ד ס"ק ט"ז דבב"ח דנאסר אף שלא כדרך הנאתו גם נוט"ל אוסר בו דהיתר נוטל"פ מהיתר נבלה מסרחת דשלכ"ד הנאה והרי בבב"ח גם שלכ"ד הנאה לקי עליה וכתב ע"ד וכבר נתבאר שזה אינו שהרי כלאי הכרם נוטל"פ שרי אף דשלכ"ד הנאה לקי.

שוב הביא דברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' מ"א דין ל' שכתב בבב"ח ויי"נ וערלה וכלאי הכרם דנוט"ל מותר, גם הרב פרי העץ הרבה להקשות על סברת הרב הפלתי דבבב"ח

לא אמרינן נוטל"פ מותר ודעתו לחלק דבב"ח שהוא פגום ואוכלו בעיניה ודאי אסור ולוקה עליו אבל אם הבב"ח יהיב טעמא לדבר אחר והוא נוטל"פ מותר ומיישב בזה דברי הרמב"ם וסוגיאות הש"ס עי"ש והיה נ"ל דכיונה דעתו לדעת הרב מוהרלנ"ח בסי' פ"ח ה"ד, הרב ערך השלחן בסי' פ"ז אות י"ח שעמ"ש הרמב"ם בפט"ו דין ל' שאם היה בבב"ח וכו' טעם רע שפוגם הכל מותר כתב דמשום דבבב"ח וכלאי הכרם אפילו עירב בהם דבר מר חייב סד"א דנוטל"פ נמי אסור קמ"ל דדוקא כשאוכל הבב"ח בפני עצמו חייב אפילו שלא כדרך הנאתו אבל לאסור התערובת דינו כשאר איסורין דאם נוטל"פ בתערובת כאילו לא נתערב עכ"ל ושכ"כ הרב זרע אברהם בא"ח סי' ד'.

אמנם נראה דאפ"ל דע"כ לא כתב הרב מוהרלנ"ח דכשאוכל בפ"ע חייב אלא בבב"ח שלא נבאש והסריח מעצמו רק שנפגם טעמו מחמת שנתן בו דבר מר וכיוצא אבל אם הבב"ח עצמו הבאיש והסריח עד שאינו ראוי לגר מודה דשרי ונ"ל שזה דעת הרב מטה יוסף בח"ב סי' ח' שהביא שם הרב עה"ש שכתב דדוקא אם ערב בו דבר אחר חייב כיון דטעם בב"ח עצמו אינו פגום אלא ע"י דבר מר אבל אם הבאיש או נטל"פ מותר וכתב ע"ז הרב ערך השלחן דלא זכר דברי מוהרלנ"ח דנראה דס"ל דכל שהוא בפ"ע אם הבאיש או נוטל"פ אסור אלא דאינו אוסר התערובת ולענ"ד אין לזה הכרח מדברי הרב מוהרלנ"ח וכמו שכתבתי וגם הרב עה"ש הוכיח מהש"ס דנוטל"פ שרי בבב"ח וכלאי הכרם וכו' וסיים דמשמע מהוכחתו דאפילו בפ"ע מותר כדברי הרב מטה יוסף עי"ש.

והרב שבילי דוד סי' ק"ג אות ב' הביא מה שחולק החו"ד על הפלתי וכתב שעם שיש לדחות ראיתו וכו' מ"מ הדין אמת כיון דעכ"פ נסרח עד שאינו ראוי לגר מותר וזה אינו תלוי בין אם נאמר בו לשון אכילה ללא נאמר בו לשון אכילה ואפילו תקנו אח"כ וראוי לאכילה מותר ועי"ש בפתיחה אות י"ד והרב שאג"א בסי' ע"ה נסתפק אם מותר לחולה שאין בו סכנה לאכול ולשתות ביוה"כ אוכלין שאינן ראוים לאכילה משום רפואה והוכיח מדברי הר"ן בפ' כ"ש (דף כ"ה) גבי ההיא דרבינא הוה שייף לברתיה בגוהרקי דערלה וכו' דאיסורי תורה שאסורין שלא כדרך הנאתן מדרבנן אין להתיר אכילתן שלא כדרך הנאתן לחולה שאין בו סכנה וא"כ י"ל דהכי נמי ביוה"כ דאסור מדרבנן לאכול אוכלים שאינם ראוים לאכילה אסורים לחולה שאין בו סכנה, ושוב כתב דיש לחלק דשאינם ראוים לאכילה קילי טפי דהא ביוה"כ אם אכל אוכלין שלא כדרך הנאתן חייב כרת ואילו באוכלין שאינם ראוין לאכילה אסור רק מדרבנן וכן בב"ח וכלאי הכרם לוקין עליהן שלא כדרך אכילתן והנאתן ואילו בשאינם ראוים מסתברא דאפילו בבב"ק וכה"כ פטור עליהן שהרי נוטל"פ בבב"ח נמי שרי וטעמא משום דאין ראוים לאדם ש"מ דאוכלין

שאין ראוים קילי טפי משלא כדרך אכילתן ולכך י"ל אף את"ל דבשלא כדרך אכילתן אין מתרפאין מ"מ באינם ראוים מתרפאים ביוה"כ ומותר לאוכלן לרפואה בחולי שאין בו סכנה דקילי טפי עכ"ל מתבאר דס"ל דנוטל"פ ודברים שאינם ראוים לאכילה שרו בבב"ח אע"ג דשלא כדה"ן אסורין ולוקין עליהם משום די"ל ביניהם דזה שם אוכל עליו וזה אין שם אוכל עליו אלא שראיתי שם שסיים לעיקר ספקו וז"ל ומסתברא לי דאוכלים ומשקין שאינם ראוים אפילו לרפואה דכיון דאכלן אחשבינהו וכה"ג כתב הרא"ש בר"פ כ"ש אהא דאינם ראוין לגבי חמץ חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעפשה יש רוצים לומר לאו דוקא הנאה אלא ה"ה נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא ולא מסתבר דאע"ג דבטל דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכ"כ הרב הברצלוני ע"כ הרי אע"ג דנפסל מאכילת כלב ועפרא בעלמא הוא אפי"ה אסור וה"ן גבי יוה"כ אמרינן הכי וכו' והשתא נקיטינן דאוכלין שאינם ראוים לאכילה ושתיה אע"פ שפטור עליהן ביוה"כ איסורא מיהא איכא ואפילו לרפואה אסור בחולי שאב"ס עכ"ל, ולפי זה נראה דה"ה לבבב"ח וכלאי הכרם כשאינם ראוים לאכילה אסור לאכלם בפ"ע משום דכיון דאיהו קאכיל ליה הרי אחשביה ואסור מדרבנן מיהא מה"ט, ונראה עוד דלדידיה לאו דוקא בבב"ח וכלאי הכרם אלא בכל נבלה שאינה ראויה לגר אע"ג דמדאורייתא שריא משום דאינה קרויה נבלה מ"מ אסורה באכילה בפ"ע משום דאחשבה דטעם זה דאחשביה שייך שפיר בכל האיסורין וצ"ל דמאי דנוטל"פ מותר בעלמא אפילו מדרבנן הוא משום דהוא בדיעבד ונמצינו למדים דהרא"ש לא ס"ל כדעת הרשב"א והרא"ה בבדה"ב הנ"ל דנבלה סרוחה מותרת לכתחלה, ואינהו נמי לא סברי סברת הרא"ש לאסור דבר שנפסל לאכילה משום דאחשביה ע"י אכילתו אלא סברי כדעת היש רוצים לומר שהביא הרא"ש, וכן היא דעת הר"ן שם דמותר באכילה ולא מהני מידי מאי דאחשביה לאסרו באכילה וצ"ע בכל זה, ועיין להרב פר"ח בא"ח סי' תמ"ב ס"ט (בד"ה ומ"ש מותר לקיימו) ולהרבנים ערך השלחן שם אות ה' (ומיישב שם קושית השאג"א על הטור מסי' תמ"ב לסי' תרי"ב דיוה"כ שאני דתלי ביתובי דעתא) ובסי' תרי"ב אות ד', ונהר שלום שם אות ו' וישועות יעקב שם אות ח', ובריש סי' תרי"ב ולא יכולתי להתיישב ללקט אורות מדב"ק ואתה תחזה בדב"ק ובמ"ש לקמן במערכת הכ"ף אות כ"ב (בד"ה ואם לחולה שאין בו סכנה) כו בריה לא בטיל אם הוא מדאורייתא, עיין בפר"ח סי' ק' סק"ג ומש"ש בשם שו"ת מוהרי"ל סי' ע"ו דהוא מדאורייתא עיינתי שם ולא מצאתי.

ומ"ש שכ"ן מדברי התוס' ב"מ דף ו' ד"ה קפץ עיין בהגהות ה"ג מוהרצה"ח לשם, ועיין באר יעקב ליו"ד סי' פ"ד ד"ה ועוד וכו', ומש"ש בשם ב"ח הוא ט"ס וצ"ל פר"ח, ועיין יד דוד ליו"ד סי' פ"ד בהגהט"ו אות יו"ד ובהגב"י אות ז"ך ד"ה ומהתימה, ובמסגרת השלחן דף צ"ט ע"ד (ד"ה ועוד וכו') כתב דהפר"ח ומ"ך ח"ג פרק א' וכל האחרונים העלו דבריה וחהר"ל ודבר חשוב ודשיל"מ ובעלי חיים מדאורייתא בטלים בשיעורם וכ"כ בשיורי ברכה וחגורת שמואל וט"ז וכנה"ג ונפ"מ לענין ספיקא וכו' עי"ש, ובישועות יעקב סי' ק' סק"ג כ' דעת רוב הפוסקים דבריה ודבר חשוב וחהר"ל דאין בטלים הוא רק מדרבנן ושקו"ט שם אי אמרינן כן אף לקולא או דוקא לחומרא: והא דבריה לא בטיל מבואר בדברי מרן בסי' ק' דלא חשיב בריה אלא דבר שאסור מתחלת בריתו ועי"ש בפ"ת בסק"א שכתב דהכו"פ למד היתר על התולעים הגדלים בפירות וקמח דבטלים בששים דלא חשיבי בריה כיון שאין אסורין מתחלת ברייתן קודם שפירשו וכ' דבשו"ת טורי אבן חולק ע"ז ופסק דחשיב בריה עי"ש.

ובמחכ"ת קיצר בהעתק והיה לו להביא מה שסיים בזה הכו"פ וח"ו להקל עם כ"ז בשום אופן ואל תטוש תורת אמך רק עכ"פ יש התנצלות כי בעוה"ר א"א למיקם ביה ומי האיש אשר יאמר חף אני מפשע זה בארצות האלו וכתבתי זה כתריס בפני הפורעניותאבל ח"ו לסמוך ע"ז להקל כל דהו מהאמור בש"ע ופוסקים עכ"ל.

ומ"ש דבשו"ת טורי אבן חולק בזה ס' הנ"ל אינו מצוי אצלי וארשום מה שראיתי בספרים הנמצאים בידי הרב אהל יצחק בשו"ת יו"ד סי' ה' ד"ה ואגב וכו' כתב בשם הרב ב"ד ביו"ד סי' כ"ב שנסתפק בתולעת אי חשיב בריה מאחר שאינו אסור מתחלת בריתו כי אם אחר שפירש וכתב ע"ד דכיון דגם בתחלה היו אסורים משום לא תשקצו חשיבי אסורים מתחלת בריתו ושוב דחה זו כיון שאין איסור זה אלא מדרבנן משום מיאוס לא חשיב אסור מתחלתו שיהיה בזה דין בריה ושוב הביא מ"ש הר"ן בפ' וא"ט בהני תמרי דכדא לבתר י"ב ירחי שתא דשרו דיש בעלי נפש שהחמירו ואמרו דדוקא לאוכלן כמו שהם אבל לא לבשלן דחיישינן שמא יהיו פורשין ובריה ל"ב.

וכתב דהחומרא הוא מה שחוששין לזה אבל אם פירשו אסור מן הדין דבריה ל"ב ושכ"ד הרב דמש"א והוכיח כן גם מדברי ה"ה בשם הרמב"ן שהביא הרב פר"ח בסי' פ"ד ס"ק כ"ו דלולא דנימוח לא הוה בטיל בס' ש"מ דדין בריה יש לה. וכן הוכיח מדברי הפר"ח עצמו שם ובס"ק ל"ג ושכ"כ הגו"ר ביו"ד כלל א' סי' ח"י וכתב ליישב דשפיר חשיב זה איסור מתחלת בריתו משום דכל דלא פריש אינו נקרא תולעת דהיינו רביתיה וכשפירש נקרא תולעת ואסור מתחלת בריתו.

ושוב כתב לקיים מ"ש בתחלה דכיון דאסורים משום לא תשקצו אף דהוא איסור דרבנן חשיב אסור מתחלתו עיש"ב ומרן חיד"א במחזיק ברכה סי' פ"ד אות יו"ד ובשיורי ברכה סי' ק' אות ד' פשיטא ליה ג"כ דמיקרי בריה עי"ש. והרב מקנה אברהם באות ע"א ד"ה והנה הבית דוד וכו' הביא מ"ש במחזיק ברכה הנ"ל ועם שפקפק ע"ד בכל זאת כתב דמתשובת הרבנים מ"מ בח"ג חיו"ד סי' ג' וחקרי לב יו"ד ח"א דף ס"ה מתבאר דסברי דחשיב בריה עי"ש.

גם הרב חות דעת בסי' ה' ס"ק ה' האריך לחלוק ע"ד הכו"פ בזה והרב יד דוד בסי' פ"ד בהגהות הטור אות ו' הביא סברת מרן חיד"א דחשיב בריה ושם באות ט"ז כתב דהרשב"ש בסי' תרי"ג קאי בסברת הכו"פ שהרי כתב שאחד מהתנאים שיחשב בריה הוא שיהיה איסורה מעת יצירתם ותולעים אלו אינם אסורים מעת יצירתם כי אם לאחר שפירשו עי"ש ובסי' ק' הגהט"ו סוף אות י"א והדבר פשוט דלפי מ"ש הרב אהל יצחק הנ"ל וכן כתב במחב"ר הנ"ל דתולעים עד שלא פירשו לא מיקרו תולעים וכשפירשו מיקרו תולעים א"כ אין סתירה לסברתם מדברי הרשב"ש דכיון דהיינו רביתייהו חשיבי בעת פרישתם כיצירה ומיתסרי וכ"כ סברא זו בישועות יעקב סי' פ"ד סק"א ע"ד הכו"פ הנ"ל ועי"ש מה שהאריך בזה.

גם הרב תפארת אדם בשו"ת יו"ד סי' י"ב נשאל בתולעים הגדלים בתלוש דאינם אסורים אלא א"כ פירשו אי חשיבי או לא כיון שאין אסורים מתחלת ברייתן אלא א"כ פירשו והביא ע"ז מ"ש הכו"פ ומחב"ר ואהל יצחק הנ"ל ושקו"ט בזה ומסיק דחשיבי בריה וכתב שראה כן להרב חק"ל בסי' ס"ג שהעלה דהתולעים הוו בריה משום דקודם שפירשו הוו פירשא בעלמא עי"ש.

ובחידושי מוהרש"א שבס' משחא דרבותא הובא ביד דוד סי' פ"ד אות ח' כתב דיש חילוק בתולעים דאתו מעלמא וכו' לתולעים שבמים שמתחלה מותרים ולית בהו משום בריה ושוב כתב דהא ליתא דה"נ איסורו מתחלה ליקח התולע מן המים ולאכלו יכו' ולא הותר אלא בתוך המים ולא פירש וכו' ע"כ ומשמעות דבריו הוא דכונתו דבאמת חשיב בריה מטעם שכתבו הרבנים הנ"ל ושם בהגב"י אות כ"ט (עמ"ש התה"ד שהביא מרן הב"י בד"ה כתב הרשב"א עבר ובישל תוך יב"ח וכו' ואע"פ שאמרו בריה אינה בטלה וכו') כתב וז"ל מכאן ראיה למה שנסתפק הרב ג"ד וכו' הנה מכאן נראה בפירוש דבריה הוי. וכן העלה להלכה הרב חק"ל ביו"ד ח"א סי' ס"ג דף ס"ז דחשיב בריה לכ"ע ואין בדבר שום פקפוק או מחלוקת עכ"ל וציין עוד איזה ספרים עי"ש. גם גאון בדורנו בס' דרכי הוראה ח"ב פרק ס"ו הביא מ"ש הכו"פ הנ"ל ושהשיג עליו בשו"ת טור האבן ומני"ר נר"ו

כתב דע"פ דברי מרן חיד"א בברכ"י (ט"ס הוא וצ"ל בשיורי ברכה ולפי שבדפוס חדש סינפו השיו"ב להברכ"י מייחסו להברכ"י) סי' ק' נסתרו דברי הפלתי עי"ש.
ודע דמ"ש במחב"ר לעיין בשפתי דעת סק"ד הוא ט"ס וצ"ל ס"ק ל"א (ד"ה כתב) ששם הביא דברי הכו"פ וכתב לדחות דקודם שפירשו לא היה שם שרץ עליהם וחשיב שפיר אסור מתחלת בריתו וכו' וכתב דכן דעת כל הפוסקים דחשיב בריה עי"ש: ובמ"ש הפוסקים בשם הרשב"א דבריה בטלה בתתק"ס. וכתב הג' בכו"פ שם דיש לסמוך עליו בשעה"ד האריך הג' בספר דרכי הוראה שם ומסיק דנפל האי היתרא שכ' הפלתי בבירא ועוד הביא מ"ש בשו"ת משכנות יעקב חיו"ד סי' ל"א דדעת הראב"ד דבריה בטלה במאה או במאתים ושקו"ט בזה ומסיק דמ"ש המשכנות יעקב דשיטת הראב"ד דבטלה במאה אין לה שום מקום אך מצאנו דבטלה במאתים עי"ש: כז בבת אחת, מצינו לשון זה על שני הדברים שנעשו בזה אחר זה בלא הפסק דבר אחר בנתיים, עיין יומא דף ו' ע"א לא צריכא דאקדים: כח בעל מום כהן שעבד עבודה אי חייב מיתה ובנכנס מבין האולם והמזבח בלא עבודה אי איכא איסור תורה רשמתי לקמן במערכת הכ"ף אות י"ד ט"ו: כט בהמתן של צדיקים דאין הקב"ה מביא תקלה על ידן וכו' רשמתי במערכת האל"ף אות רמ"ב ורמ"ג: ל בעייא דלא איפשיטא והוה מצי למיפשטה מאיזו מימרא ולא פשיט רשמתי לקמן במערכת הפ"ה אות י"ג: לא ברירה מאי דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה עיין מלא הרועים במערכה זו אות נ"ג דדעת מוהרש"ל ביש"ש פרק הפרה דהוא מתורת ודאי בין לקולא בין לחומרא ושדעת הב"ש ופנ"י דהוא משום ספק ודרבנן לקולא, ובדאורייתא לחומרא ועיין בית מאיר לא"ח סי' תצ"ה ס"ד (ד"ה ובעיקר) שלא זכר מחלוקת זו ומדעתיה דנפשיה ס"ל דהוא מתורת ספק וכתב עוד דאף אם נאמר דהוא מתורת ודאי בדרבנן יש ברירה מ"מ במוקצה דחמיר כעין דאורייתא כמ"ש תו"י ביצה דף ג' (הובא במוהרש"א שם) יש לומר בו אין ברירה ובס' חתן סופר דף קל"ב אות ח"י לא זכר דעת הב"ש ופנ"י הנ"ל ועי"ש כמה חידושי דינים בענין ברירה ובעיקר כללין עיין להרב צרור החיים בפ"ד מהלכות ע"ז דין י"א: ואי במידי דרבנן שיש לו מתירין אמרינן דיש ברירה עיין מלא הרועים אות ל"ג דלדעת רש"ל דבדרבנן דאזלינן לקולא הוא מדין ודאי אין חילוק אך לדעת הב"ש ופנ"י דהוא משום דסד"ר לקולא א"כ בדשיל"מ דאזלינן לחומרא י"ל דאמרינן אין ברירה וכו' גם בבית מאיר שם מתבאר דאי אמרינן דהוא מדין ודאי אז גם בדשיל"מ אף דבספקו אזלינן לחומרא אמרינן אין ברירה: ועל מ"ש התוס' תמורה דף ל' ד"ה ואידך וכו' כל דבר שניכר האיסור בתחלה לא סמכינן

אברירה כתב בשו"ת זכרון צבי מנחם דף ד' ע"ג דהיינו אפילו במידי דרבנן וכו' עי"ש עפ"ד המק"ח ר"ס תמ"ח דסוגיא ההיא מיירי בדרבנן.
ועיין צרור החיים פ"ד מהל' ע"ז דין י"א: ורבי דס"ל אין ברירה ועיין מלא הרועים אות כ"ח) עיין בזה בשו"ת נחלת יהושע סי' א' דף ד' ובדרושים שם דף כ"א והאריך שם בעיקר כללין וכן בשו"ת מכתם לדוד להג' מוהרד"ף בחיו"ד סי' מ"ח ובעיקרי הד"ט יו"ד סי' ל"ג אות י"ז ובס' פרת יוסף להג' מסלאנים בסי' ה': לב בורר דהוי מלאכה ואסור בשבת לא הוי בורר אלא בדברים נפרדים שנתערבו אבל דבר הדבוק לדבר אחר ובא להפרידו אין זה מיקרי בורר ולכן שרי לקלוף תפוחים בשבת אפילו להניח דלא כמ"ש המג"א ובאה"ט סוף סי' שכ"א.
כ"כ בספר בית מנוחה בדינים השייכים לסעודת ליל שבת אות ז"ך וכתב באות מ' שכ"כ הרב המאירי לשבת דף קל"ד גבי אין מסננין את החרדל, וביאר שכן הוא דעת מוהרי"ל עי"ש: לג ברכה על אכילת איסור עיין בסי' קצ"ו ובחונים על הטוש"ע שם. ועיין מאי דשקו"ט רבנן בתראי בשו"ת בירך משה גאלאנטי סי' ו' וסי' ז' מטה אהרן דף י"ג ואילך נתיבות השלום ח"ב בשו"ת שבסוה"ס דף ז' חתם סופר א"ח סי' ר"ב שואל ומשיב ח"א סי', ח' ובמהדורא ב' ח"נ סי' קי"ז: לד בהמה דאסורה באכילה עד ח' ימים ללידתה אם הוא מדאורי'או מדרבנן מחלוקת הפוסקים עיין בשו"ת אור לי סי' ס"ב ובהשמטות שם ועיין להג' מוהר"י מבריסק סי' י"ג: לה ברכה אי איכא אמידי דמחשבה עיין בשו"ת אור לי סי' ט' ובהשמטות ובסי' מ"ט וי"ל בדברי הג' חק"ל במערכי לב ח"א דף קמ"ז ע"א והרב"ח סו"ס תל"ד ס"ל כהרב הלבוש שהובא באור לי עי"ש.
ועיין מכתב לחזקיאו בח' התשו' סי' ד' ושם בד"ה ואחר זמ"ר וכו' (בדף כ"ד ע"ד) כתב לפקפק מתרומה דנטלת במחשבה ומברכים עליה. ובהשמטות לשם דף כ"ד ע"ב כתב דכ"כ מרן הב"י בסי' תב"ל דאין מברכים על הביטול משום שהוא מחשבה.
ומצאתי בשו"ת רעק"א סי' כ"ט ד"ה אולם ובסו"ס ל' שעמדו בזה ע"ד מרן הב"י עי"ש ובאור לי דף קל"ז ע"ד: ועתה יצא לאור ס' עמודי אש לאחד מגאוני דורינו יצ"ו וראיתי שכתב ליישב דשאני תרומה דמחשבה דידה הוי כמעשה וכמ"ש תוס' קידושין נ"ט ע"ב ואינו נח לי. גם רצה לדחות דשמא כשנטלת במחשבה אינו מברך עי"ש בסי' ב' אות כ"ח. ושוב כתב לי במכתב דאין זה דחיה דהרי מתבאר מדברי הרא"ש בפ"ד דע"ז סי' ט' דבנותן עיניו בצד זה וכו' דהוי מחשבה איכא ברכה. וכתב לתרץ עוד ע"פ מ"ש הבנין עולם סי' ו' לדעת הגר"א דהמהרהר בד"ת צריך לברך אע"ג דגבי ביטול כ' בעהע"י דאין מברכין על ההירהור והיינו משום דביטול עיקר מצותו הוא בלב שיעשנו כעפר ממש והדיבור הוא

רק לגלות מחשבות לבו לכן אין לברך משא"כ ת"ת עיקר מצותו הוא בדיבור אלא שיוצא גם בהרהור לכן יש לברך ולפי זה אתי שפיר גם הקושיא מתרומה והבן עכ"ד נר"ו.

ולא בינת אדם לי להבין תי' זה דהא כל השקו"ט הוא ליישב מה שקשה עמ"ש הרב הלבוש בסי' מ"ז בהטעם דהמהרהר בתורה אין צריך לברך שהובא שם במכת"ל דף כ"ד ע"ב. וכן ע"ד מרן הב"י בסי' תב"ל שהובא בהשמטות דמאי שנא מתרומה כיעי"ש ואיך תנוח דעתינו ע"פ ס' החולק (ביאור הגר"א לא"ח אינו מצ"א ולפי הנראה מדברי הבנין עולם הוא חולק על מה שפסקו מרן והרב הלבוש.

ועיין ג"כ בח"א כלל ט' אות יו"ד שהגר"א נוטה דעתו לברך גם על ההרהור ועי"ש בנשמת אדם) והלא אם באנו לדמות תרומה לד"ת א"כ כשם שבדברי תורה אף שעיקרו הוא בדיבור. מ"מ כשעושה ע"י הרהור אינו מברך הכי נמי בתרומה אף שעיקרה במעשה כשעושה בהרהור דין הוא שלא לברך ודברי הבנין עולם יועילו ליישב דעת הגר"א דס"ל דמהרהר בד"ת צ"ל אבל לא לדעת מרן והרב הלבוש, ואם לא היה נזכר במכת"ל קושיא מתרומה רק על ביטול כסגנון שבשו"ת רעק"א הנ"ל החרשתי דודאי היה מקום ליישב עפ"ד הבנין עולם אך אחר שהקושי' על הפסק דמהרהר בד"ת אצ"ל ולטעמו של הרב הלבוש, לא ידעתי מקום ישוב בזה לקוע"ד ועיין בשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' פ"ו שרב אחד הקשה עמ"ש מרן הב"י גבי בדיקת חמץ דאין לברך אמחשבה מדברי הרא"ש דע"ז הנ"ל ותי' דכוונת מרן דמשום דבדיקה עדיף שהוא במעשה תקנו על הבדיקה וכן בד"ת דדיבור עדיף תקנו על הדיבור אבל שלא יברך על נותן עיניו וכו' זה אינו נכון עי"ש.

ודבריו צ"ב ועי' בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג סי' ח"ן אות ז מ"ש גאון אחד ע"ד הגר"א הנ"ל והמחבר שם בסי' נ"ט אות כ"ד כ' דאין כונת הגר"א להצריך ברכה אמידי דבהרהור אלא כונתו לומר דכשבא להרהר בד"ת יש לו לברך בה"ת ולומר איזה פסוקים ואח"כ להרהר והגאון הנ"ל שם בסי' ס' אות כ"ד כ' דאף דהוא דוחק בלשונו איישר חיליה שהצדיק את הצדיק וכו': והנה ע"פ האמור דאין ברכה אמידי דבמחשבה כתבתי מאז דאיכא למישדי נרגא על מה שהכריח הגאון שאגת אריה בסי' כ"ד דר' יוחנן ועוד אמוראים הסוברים דברכת התורה היא מן התורה עכ"ל דסברי הרהור לאו כדבור דמי דאי כדבור דמי הו"ל לתנא למיתני דבעל קרי מברך בהרהור ברכת התורה כדרך שמברך ברכת המזון שהיא מן התורה אלא ודאי הרהור לאו כד"ד וכיון שאינו קורא בע"ק אלא ע"י הרהור לא נתחייב בבה"ת וכו' דיש לדחות דאף אי סברי הרהור כדבור דמי מ"מ אינו מברך אמידי דמחשבה וכתבתי שכן מצאתי להג' מלא הרועים במערכת הרהור כד"ד שכ"כ ע"ד השאג"א (עיין באור לי סי' מ"ט).

ועתה נלע"ד דאפשר ליישב לדעת הג' שאג"א דודאי לא נעלם ממנו דברי הפוסקים הנ"ל שכתבו דאין לברך על הביטול משום דאין ברכה אמחשבה מ"מ ס"ל דהיינו דוקא בברכת מצות שהברכה עצמה היא מדרבנן לא מצינו לרבנן שתקנו ברכתם אלא אמעשה או אקריאה ולא אמחשבה וכיון דלא מצינו כן בפירוש לא נוכל לברך מספק דשמא לא היה דעתם לחייב בברכה אמחשבה בלבד אבל ברכת התורה שהיא עצמה מן התורה (למ"ד כן) וכיון דאית ליה הרהור כד"ד אין סברא לפוטרו ממנה כשמהרהר דכיון דכד"ד הו"ל כמוציא בשפתיו ודילמא כונת התורה לחייב גם כשמהרהר דכד"ד ומהיכא תיתי לפוטרו ממנה אלא ודאי מדלא תני תנא דמברך ברכת התורה בהרהור כדרך שמברך בהמ"ז מוכח דמהרהר לאו כד"ד: לו בנים הא דקי"ל היו לו בנים בילדותו יהיו לו בזקנותו אם הוא מדאורייתא, עיין לקמן במערכת הוי"ו אות י"ד: לז ב"ד של מעלה דאין מענישים לפחות מבן כ', במערכת האל"ף אות י"ט רשמתי בזה: לח בעינן מצינו בפ"ק דסוכה לר"י סוכה דירת קבע בעינן ופי' הרא"ש שם כלומר דמכשיר אף בד"ק כ"כ הרב קה"י במע"ל ח"ב אות קל"ז ועמו הסליחה דלר"י ודאי ד"ק בעינן לעיכובא כדמוכח מכמה דוכתי.

וכבר הגיה הג' קרבן נתנאל דלר"י דוקא ד"ק בעינן ע"ש שהוא מוכרח וממילא אזדא ליה כלליה דרב ז"ל, אולם לקוע"ד הכי מוכח במס' ע"ז ל"ז ע"ב מר סבר רובא כל דהו בעינן וכו' והתם ודאי הכונה דאף רובא כל דהוא מהני וזה היה לו להביא והיא ראיה נכונה ואם באנו לדחות דאיידי דאמר מ"ס רובא דמינכר בעינן נקיט נמי ומר סבר רובא כ"ד בעינן א"כ גם בההיא דד"ק איכא למימר הכי וק"ל, ועיין עירובין דף ס"ב ע"א ורב ששת אמר שכירות רעועה בעינן: לט בין השמשות כמה פרטי דינים נאמרו בדין בין השמשות קבצם כעמיר הרב כרם שלמה (חאאס) ביו"ד סי' רס"ו.

ומ"ש שם בהתשו' לענין אם בין השמשות חשיב ספק חסרון ידיעה, עיין במה שרשמתי בענין זה במערכת הסמ"ך אות ב"ן (בד"ה ויש לתמוה): ומ"ש שם לענין מאי דקי"ל דלא גזרו שבות בבין השמשות שנסתפק המג"א אם הוא דוקא בבין השמשות דעיולי יומא או אפילו בבין השמשות דאפוקי יומא וכתב דהרבנים שער המלך פכ"ד מהל' שבת ותוספת שבת העלו דאין לחלק הנה הרב באה"ט בסי' ער"ו סק"ה כתב בשם הרב א"ר לחלק בין עיולי לאפוקי יומא, ובענין זה האריך מרן חיד"א בברכי יוסף ובמחזיק ברכה בסי' שמ"ב והביא כמה מרבנן קדישי שהוכיחו מדברי הראשונים דאין חילוק בין בה"ש דערב שבת לשל מוצאי שבת.

ואני עני כתבתי בנימוקי לא"ח סי' תר"ח (בימי חרפי) בזה ועמדתי ע"ד הרבנים אגורה באהלך דף י"א וחמד משה והארכתי קצת, אחר זמן רב נדפס ס' פתח הדביר ח"ג וראיתי

שברוב הדברים כיונתי לדעתו עי"ש דב"ק באורך וע"ע להרב יד דוד בחי' לעירובין דף ל"ה, והרב מלא הרועים במערכת השי"ן (שבות אי גזרו עליו בבין השמשות אות ז) כתב דהא מילתא תלי בפלוגתא דחומר הספקות אי מדאורייתא או מדרבנן.

ובאות ט' כתב דתלי בדין תוספת שבת אי מדאורייתא או מדרבנן. אך באות יו"ד סתר זה עי"ש והרב תפארת ישראל במס' מועד בקונטרס כלכלת שבת בדין אמירה לנכרי (בדף ל' ע"ב) כתב בשם מר אביו דהכריח דשני בין השמשות שקולים הם עי"ש, ובשו"ת שו"מ מהדורא ה' סי' ס"ג (בד"ה והנה שאלה), ולדעת הסוברים דבאפוקי יומא גזרו שבות בבין השמשות מתיישב מה ששמעתי בשם רב גדול בדורנו שחקר חקירת חכם ביו"ט ראשון של ר"ה ושל סוכות שחל בשבת דאין תוקעין ואין נוטלין משום גזרה דרבה למה לא תקנו לתקוע בבין השמשות דאין בו משום שבות וכיון דספקא דאורייתא לחומרא היה להם לתקן לתקוע בבין השמשות דלא גזרו בו משום שבות ולסברתם ניחא כמובן.

ובעיקר דין זה (אם יש לחלק בין עיולי יומא לאפוקי) אתה תחזה לידידי אישי כ"ג הגאון המפורסם מוהרש"ך יצ"ו בספר הבהיר בנין שלמה סי' ל"ו שהאריך מאד לענין תענית שאין צריך להפסיק מבע"י אם צריך להחמיר להתענות עד צה"כ משום דאפוקי יומא איתחזק איסורא והביא גם דברי המג"א הנ"ל עי"ש (השמטות):ואם דוקא שבות אחד לא גזרו בבין השמשות או אפילו שני שבותין עיין במה שרשמתי במערכת האל"ף אות רפ"ב בד"ה עוד ראיתי כלל: מ ברכה על שילוח הקן וקבורת מתים ומצות מעקה וכו' אי מברכים, עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות ט"ז: וכתבו הפוסקים דעל הלאוין אין מברכים עיין להרבנים פרמ"ג ביו"ד סי' י"ט במ"ז סק"א בשם האו"ה ומחזיק ברכה סי' י"ג סוף אות י"ד ובסי' ט"ל אות ב' בשם הרב כנה"ג ברס"י כ"ט ונו"ב מ"ת חא"ח סי' ס' בשם הר"ן והרא"ש בפ"ק בכתובות סי' י"ב וכ"כ כמה פוסקים הלא בספרתם ומשמע לי מדברי רש"י בס' הפרד"ס דף כ"ח ע"א הביא דבריו הרב ביד דוד ליו"ד ברס"י כ"ט דלאו מילתא פסיקתא שאין שייך כלל לברך על הלאוין אלא דוקא בלאוין שאין להם זמן קבוע הוא דאין מברכין שכתב וז"ל הרי דיהיב טעמא על שאין מברכין על הלאוין לפי שאין להם זמן קבוע ומשמע דבלאוין שיש להם זמן קבוע יש לברך כמו על מצות עשה.

ובזה נלע"ד ליישב שיטת הרז"ה בסוף פסחים שהקשה למה אין מברכין כל שבעה על אכילת מצה אם רוצה לאכול מצה אף דהיא רשות כי היכי דמברך אסוכה באכילת כל שבעה אף דהיא רשות דאי בעי לא אכיל וניחא ליה דסוכה לא סגי בלא שינה. ותמה עליו הרב בתי כהונה וה"ר מרן סיד"א בברכ"י סי' עת"ה אות ו' מאי קשיתיה מאכילת

מצה הלא באכילת מצה כל שבעה אינו מקיים אלא מצות ל"ת לא תאכל חמץ ולא תקינו רבנן ברכה אמצות ל"ת אבל בסוכה מקיים מ"ע בסכות תשבו אף דאי בעי לא אכיל בעי ברוכי כמו שחיטה דאי בעי לא אכיל וכי תאוה נפשו לאכול בשר מברך ועי"ש שהביא חקירה זו בשם הכלבו ובשם הרשב"א בתשו' כ"י ולפי המובן מדברי רש"י בס' הפרדס מתיישבת תמיהת הרב ב"כ די"ל דהרז"ה ס"ל כשיטת רש"י דהטעם שאין לברך על מצות ל"ת הוא משום דאין להם זמן קבוע וא"כ בחמץ דיש לו זמן קבוע שייך שפיר לברך ושפיר קמותיב למה אין מברכין על אכילת מצה כל שבעה ומה שתלה קושיתו באכילת מצה היינו משום דרק בשעת מעשה הוא דשייך לברך אבל בשעה שהוא בשב ואל תעשה אין שייך לברך על השב ועל תעשה שא"כ יהיה כל היום וכל הלילה יושב ומברך על מה שאינו עובר הלאו וזה ודאי לא יתכן אבל בשעה שאוכל מצה שאז מקיים הל"ת ע"י מעשה אכילת מצה היה שייך לברך אף שאינו אלא מקיים ל"ת בלבד כמו בסוכה דאף דאי בעי לא אכיל דמברך אי בעי ואכיל וע"פ זה יש לפקפק על מה שהוכיח הרב נו"ב שם דאיכא עשה דתשביתו גם בפסח מדכתב הרמב"ם דמברכים על הבדיקה שבפסח ואי ליכא עשה ברכה זו מנין הלא אין מברכין על הלאוין וכו' עי"ש, ולפי דברי רש"י הנ"ל אינו מוכרח דכיון שאיסור זה קבוע לו זמן שייך שפיר לברך עליו.

אמנם מצאתי שידידי הגאון עמודי אש נר"ו הכריח דדעת הרמב"ם דגם על ל"ת שקבוע לו זמן אין מברכין ושכן כתב הנו"ב במ"ת א"ח סי' ס' עי"ש בסי' ב' דף י"א סוף ע"א ומ"מ לדעת הרז"ה יתכן לומר דקאי כשיטת רש"י שבספר הפרדס כאמור, ויש לתמוה על הרב פרמ"ג בפתיחה הכוללת לא"ח במ"א אות מ"א שהביא קושית הר"ן בפרק ולב וערבה אההיא דאמרינן (בדף מ"ד) למ"ד דערבה היא מנהג נביאים לא מברכינן עלה דא"כ היכי מברכינן אמצה בליל יוט"ב של פסח ולזה תירץ הפרמ"ג וז"ל ואפשר דצונו שלא לאכול כל זיי"ן ימי פסח ואע"ג דכונתינו נמי וציונו בלילה הזה מ"מ שייך וצונו עי"ש, ותימה הא אלאו דלא תאכל חמץ אין שייך לברך דלא תקנו חכמים ברכה על הלאוין ואין לומר משום דלאו זה משום דזמנו קבוע אפשר ברך שכבר הבאתי מ"ש דמהרמב"ם מוכח דגם בלאו שזמנו קבוע לא תקנו ברכה וכדעת הנו"ב הנ"ל: מא ברכה שיעור ברכה אחרונה על האוכלין פשוט בא"ח סי' ר"י דהוא כזית ולברכה ראשונה אין צריך שום שיעור כן הוא הלכה מוסכמת כמבואר בדברי הפוסקים ודבר הג' מוהרי"ץ הרש חיות בברכות כ' ע"ב בההיא דמדקדקים על כזית ועד כביצה כו' במחכ"ת לא הוכשרו בעיני כי הוא יושב ודורש ומפרש דברי הש"ס דלא כאליבא דהלכתא ואין זה נכון ותמיהת הקדמונים

שהביא שם היא תמיהה קיימת אליבא דהלכתא עי"ש וק"ל: מב בלא כלום מדלא אמר מותר ואמר בלא כלום משמע דאיסורא מיהא איכא.

הרא"ש פ"ג דפסחים סי' א' ועיין להרב אבני שהם דף ס"א ע"ב שכתב לחלק בין לשון בלא כלום ללשון אינו עובר בלא כלום עי"ש, ויש לפקפק קצת ולומר דאיפכא מסתברא כמו שיראה הרואה: מג בית הכנסת קדושתה אם היא מדאורייתא או אינה אלא מדרבנן הנה הרב זכר דבר ב"ד א' אות ב' כתב דהרב חק"ל א"ח דף ז' צדד להוכיח שהיא מדרבנן ושכ"כ הרב מוהר"י ב"ד סי' ה' בשם הר"ן לדעת הרמב"ן שלא כמ"ש הרב פר"מ בח"ב סי' י"ח (השמטות) וכתב הרב זכ"ד דהרב המבי"ט בקרית ספר בפ"א מהל' בית הבחירה דין ד' דעתו נוטה דקדושתה מדאורייתא שהביא ההיא דדרשינן והשימותי את מקדשכם לרבות בכ"נ ואמר מר דנראה שהיא דרשה גמורה ותמה על הרב חק"ל שלא הזכיר דרשה זו ואי ס"ל דהיא אסמכתא דלא כהרב המבי"ט היה לו להזכירו עי"ש, ואנכי הרואה דדבר זה מפורש יוצא מפי חד מקאמיא הוא הרא"ם בספר היראים בעמוד אחד עשר סי' שכ"ד דפשיטא ליה דדרשה גמורה מדאורייתא היא שכ"כ וז"ל ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או לבית הכנסת או לבהמ"ד שינהוג בהם מורא וכבוד וכו' ומצינו בבהכ"נ ובהמ"ד שנקראו מקדש ומביא בת"כ והשימותי את מקדשכם בכ"נ ובמ"ד ואמרינן במגילה ואהי להם מקדש מעט אמר ריי"ץ אלו בכ"נ ובמ"ד שבבבל למדנו שכשאמרה תורה ומקדשי תיראו שבכ"נ ובמ"ד בכלל והמורא איך היא אינה מפורשת מן המקרא ופירשוה חז"ל וכו' ע"כ תוד"ק.

הנה מתבאר באר היטב דס"ל דדרשה גמורה מדאורייתא היא וא"כ קדושת בהכ"נ היא מדאורייתא, וכ"כ הרב חיי אדם כלל י"ז אות ו' ע"פ דברי הרא"ם הללו (מה שנרשם שם ס' יראים סי' שצ"ד הוא ט"ס וצ"ל סי' שכ"ד) וכן מתבאר לענ"ד ממה שהביא הרב שלמי צבור בקונטרס חלבי השלמים (בדיני קדושת בהכ"נ אות ז) דף י"ד ע"ג שרבינו הרוקח כתב דהרגיל לדבר בבהכ"נ דבור של חול אפילו שלא בשעת התפלה יתענה מ' יום וילקה וכו' וכתב שכתבו הראשונים ע"ד שטעמו משום דקי"ל אסור לכהנים ליכנס לביהמ"ק ביאה ריקנית ובכ"נ שלנו הם מקדש מעט ולכן אסור ליכנס בהן אלא לתפלה שהיא כנגד עבודה או לת"ת דעדיף מזבח ומנחה ולכן כתב שילקה בכל יום וכי איזה לא תעשה עבר שיתחייב מלקות אלא לפי שביאה רקנית אסורה ולוקה עליה וכן בעת שמדבר שיחת חולין הוא ריקני מהעבודה וכו' ודבריו דברי קבלה וכו' עי"ש מתבאר דמשמע להו להראשונים בכונתו דלוקה מן התורה קאמר כמו שלוקה הנכנס ביאה ריקנית למקדש ועם כי לענ"ד יש לפקפק בזה מ"מ מדבריהם למדנו דנקטי דקדושת

בהכ"נ היא מדאורייתא: וע"פ האמור נלע"ד דלא נפלאת לומר דמ"ש המרדכי בפרק בני העיר סי' תקכ"ו בהכ"נ נקרא מקדש מעט ולכך אסור לנתוץ דבר מבהכ"נ דתניא בספרי מנין לנותץ אבן מן ההיכל ומן העזרות שעובר בל"ת ת"ל ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה"א עכ"ל דאיסור תורה קאמר וכדעת רבנן קדישי הנז"ל דסברי דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא אלא שראיתי להרב מטה יהודה בס"ס קנ"ב (ששם פסק הרמ"א דין המרדכי הנ"ל) שכתב וז"ל ואף שיש לחלק בין מקדש לבהכ"נ לענין כניסה במקל דלהר הבית אסור ובבהכ"נ מותר י"ל היכא דנתבאר ההיתר בהדיא בגמרא שרי אבל גבי נתיצה דלא הוזכר בגמרא להתיר אסור ויש רמז מהמקראות דגבי הנך מילי דמפיק להו מדכתיב מקדשי תיראו וכתיב מקדש בהדיא משמע דוקא מקדש אבל בנתיצת אבן מהיכל דנפיק מדכתיב לא תעשון כן לה"א ולא כתיב מקדש גם בהכ"נ נקרא לה"א ששכינה שרויה בו ואע"פ כן נראה דאין איסור זה מן התורה אלא במקדש אבל בהכ"נ אין איסורו אלא מדרבנן ועיין מג"א סק"מ עכ"ל.

ונראה ברור בעיני דכל מ"ש הרב בזה הוא מפני שלא ראה דברי הרא"ם בס' היראים הנ"ל שמ"ש דמדכתיב מקדש ממעטינן בהכ"נ וכל הני דנפקי ממקדשי תיראו אינם בבהכ"נ וכו' נהפוך הוא לדברי הרא"ם דהא קאמר דמקדשי תיראו כולל גם בכ"נ ובמ"ד. וגם מ"ש דאיסור נתיצת אבן מבהכ"נ הוא מדרבנן דמשמע דנקיט בפשיטות דקדושת בהכ"נ הוארק מדרבנן הרי מדברי הרא"ם נראה בעליל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא כאמור ומ"ש לעיין במג"א סי' קנ"ג סק"מ עיינתי שם ולא יכלתי להבין מה הציון הלז כמו שיראה הרואה: ומה שהביא הרב זכר דבר הנ"ל בשם הרב מוהריב"ר שכ' הר"ן לדעת הרמב"ן שקדושתה מדרבנן הנה ספרו אין מצוי אצלי לראות איה מקום כבוד דברי הר"ן בזה כו' לענ"ד מדברי הק"ן בר"פ בני העיר (בד"ה ומאן דשרי אמר אי לאו דהו"ל הנאה) מתבאר דהרמב"ן משמע ליה דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא כנויי סוכה וכו' ואבני המזבח והיכל וכו' אלא דהר"ן כתב סברא דנפשיה ליישב קושיות הרמב"ן (שלא הוכשר בעיניו דרך הרמב"ן בזה) ואמר דחכמים הטילו קדושה על בהכ"נ מדבריהם וכו' עי"ש. אבל לדעת הרמב"ן משמע לי דגם הר"ן מודה דסובר דהיא מדאורייתא אלא שמדברי הרב מוהר"ם אלשקאר בסי' פ"ו נראה בעליל דסובר דגם להרמב"ן אינו מוכרח דס"ל שהיא מדאורייתא שהרי ע"ד החכם שכתב דאין קדושת בהכ"נ אלא מדרבנן וכל ספק שיסתפק בה ראוי לילך לקולא ואילו היה מן התורה היה הולך לחומרא השיג דהא איכא (בנדונו) ס"ס וידוע דס"ס מתיר אף איסורי תורה.

ומדלא השיגו בעיקר מ"ש החכם דקדושת בהכ"נ אינה אלא מדרבנן מוכח דמודה לו בזה והרי שם הביא דברי הרמב"ן בנימוקיו והן הן הדברים שהביא הר"ן בשמו כמו שיראה הרואה ואם היה מבין מדברי הרמב"ן דס"ל דהיא מדאורייתא היה לו לחזור בו ממה שהודה לסברת החכם אלא ודאי מוכח דס"ל דגם להרמב"ן יתכן לומר דהיא רק מדרבנן אך אין נלע"ד כן כמ"ש: ובמקום אחר הבאתי דברי הרמב"ם במנין המצות שבס' היד במל"ת סי' ס"ה וז"ל שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או במ"ד.

וכן אין מוחקין את השמות המקודשים ואין מאבדים כתבי הקדש שנאמר אבד תאבדון וכו' לא תעשון כן לה' אלהיכם עכ"ל. דמתבאר מדב"ק דלענין נתיצת דבר שוו בהכ"נ ובמ"ד למקדש ומוכח מזה דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ויוכל להיות דטעם הרמב"ם מדכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם דמשמע כל המיוחד לשמו יתברך הוא בכלל זה ובכ"נ ששכינה שרויה בהם הרי הם בכלל זה כמ"ש הרב מטה יהודה, אבל יש לתמוה עליו איך פשיטא ליה דנתיצת דבר מבהכ"נ הוא איסור דרבנן ונעלם ממנו דברי הרמב"ם הנ"ל ושם הבאתי דברי הרב פרמ"ג בסי' קנ"ב בא"א סק"ו ואני מסופק אם נתץ אבן מבהכ"נ או בהמ"ד דרך נתיצה והשחתה אם לוקה דומיא דמקדש דלא תעשון כן לה"א ל"ד מקדש ונ"מ דפסול לעדות וצ"ע עכ"ל.

שוב הביא בשם מוהר"י הלוי דמעכב לבנות בהכ"נ הוא בכלל נתיצה וכתב ע"ד ונהי דאינו לוקה עון גדול הוא וכו' עי"ש, ותמהתי עליו דנראה דלא ראה דברי הרמב"ם במנין המצות הנ"ל וכתבתי דמשמע לי דאף למה שנסתפק אם לוקה מ"מ מודה דאיסור נתיצת דבר מבהכ"נ הוא מדאורייתא וא"כ קדושת בהכ"נ היא מדאורייתא והרב חת"ס בחא"ח סי' ל"ב (בד"ה ועל השלישית) עם כי לא כתב בפשיטות דנתיצת בהכ"נ הוא איסור תורה מ"מ נראה דדעתו נוטה יותר לזה שכתב וז"ל ואפילו נאמר דנתיצת בהכ"נ שלנו הוא מדרבנן מ"מ הו"ל שבות וכו' עי"ש.

ומאד תמהתי על הרב השואל ומשיב במ"ק ח"ב סי' כ"ה שכתב בפשיטות דהנתיצה בבהכ"נ אינו אסור רק מדרבנן דנקרא מקדש מעט אבל במקדש אסור מן התורה עי"ש והוא חידוש שלא ראה אף דברי הפרמ"ג הנ"ל ומעתה כיון דלדעת הרבנים הנ"ל איסור נתיצה מבהכ"נ הוא מה"ת וכמו שמבואר בדברי הרמב"ם הנ"ל א"כ פשוט דקדושת בהכ"נ היא מן התורה: אמנם צ"ע דהרב פרמ"ג בסי' קנ"ג במשבצות סק"א כתב דע שקדושת בהכ"נ ובהמ"ד מדרבנן היא ולא מן התורה עי' ר"ן בפרק בני העיר גבי מתנה במאי תפקע (דף כ"ו ע"ב) סיים וקדושת בהכ"נ מדבריהם הוא משמע לא מן התורה עכ"ל.

והני מילי דמר סתראי נינהו למ"ש בסי' קנ"ב בא"א סק"ו דמשמע דפשיטא ליה דלנתוץ אבן מבהכ"נ איכא איסורא דאורייתא וא"כ בהכרח שמן התורה יש לה קדושה ואפילו תימא דלפי מה שצדד דאינו לוקה גם איסור תורה אין בו עכ"פ משמע דלא ברירה ליה דאינו אסור מן התורה והכי נמי י"ל דאינו ברור דאין בו קדושה מן התורה היפך ממ"ש בסי' קנ"ג הנ"ל בפשיטות דאין בה קדושה מן התורה ומלבד סברת הרא"ם הנז"ל שכתב מפורש דקדושת בהכ"נ היא מן התורה עוד מצאתי להרב פתח הדביר בח"ג בהשמטות דף ש"ה ע"ד שכתב וקדושת בהכ"נ ומוראו מתבאר מדברי הרב ישעיהו באסן בס' לחמי תודה סי' י"ט דהוי מדאורייתא וכן הביא שם בשם ס' יראים ונפק"ל מדכתיב והשימותי את מקדשכם ושנינו קדושתן אע"פ שהן שוממין וכ"כ הרב הסמ"ק באופן שכל ספק קדושה שאנו מסתפקים בקדושת בהכ"נ הוי ספק תורה דקי"ל להחמיר עכ"ל וחידוש הוא שלא הזכיר בענין זה דברי הרב פרמ"ג כדרכו בקדש דכל יומא שמעתתיה בפומיה כמבואר אצל עין רוג"ל בס' פה"ד בכל הג' חלקים.

ועכ"פ לפי דרכנו למדנו דשלמים וכן רבים נקטי דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ובדברי גדולי הפוסקים לא ראיתי מי שכתב בפירוש שהיא מדרבנן זולת הר"ן וכבר כתבתי למעלה (בד"ה ומה שהביא) דנראה לענ"ד דגם הר"ן מודה דסברת הרמב"ן דקדושתה היא מן התורה וכן מצאתי להרב שו"מ במהדורא ה' סי' ס"ג (בד"ה והנה בבהכ"נ של כרכים) שכתב מפורש דלהר"ן קדושת בהכ"נ היא מדרבנן ולהרמב"ן היא מדאורייתא עי"ש וגם כתבתי (בד"ה ובמקום אחר) דלפי מ"ש הרמב"ם במנין המצות דכלל בכ"נ ובמ"ד בכלל מקדש לענין נתיצה מוכח דס"ל דקדושתה מן התורה וכיון דרבני האחרונים הנ"ל (דנקטי דקדושת בהכ"נ מדרבנן) לא הזכירו דבריו ולא דברי הרא"ם וסמ"ק הנז"ל מוכח דלא ראו דבריהם ואיכא למימר דאילו הוו חזו למילתייהו הוו הדרי בהו: והנה בשו"ת בית שלמה חא"ח סי' ס"ד כתב בשם הרב השואל שנטל להקל בנדונו ואמר ובפרט שקדושת בהכ"נ אינה רק מדרבנן והוי סד"ר ולקולא והרב המחבר לא פקפק ע"ד בזה רק כתב בסוף תשובתו כי דבר חמור הוא אע"פ שאינו אלא מדרבנן גם בסי' כ"א כתב דקדושת בהכ"נ אינו אלא מדרבנן וכ"כ בסו"ס כ"ג ושם ראיתי שהביא דברי הרמב"ם בס' המצות ל"ת ס"ה שכתב וז"ל שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל ומאבד ספרי הנבואה שלא למחוק השמות וכו' והבין מדבריו שאיסור נתיצת אבן מבהכ"נ הוא מן התורה אלא שכתב שאינו מוכרח כ"כ ושהאריך במק"א ונראה מדבריו דר"ל דאף דקדושת בהכ"נ אינה אלא מדרבנן מ"מ יתכן לומר דמן התורה אסור לנתוץ אבן מבית הכנסת ואנכי לא ידעתי איך אפשר לומר שני הפכים בנושא אחד דאם מן התורה אין המקום הזה מקודש

מהיכא תיתי שיהא אסור מן התורה לסתור דבר ממנו והתורה אמרה לא תעשון כן לה"א וכל שאינו מקודש לה' איך תבא עליו האזהרה דלא תעשון כן לה"א.
ומה שכתב, שאין הכרח כ"כ מדברי הרמב"ם דאיסור נתיצה מבהכ"נ הוא מדאורייתא אומר אני שכ"כ לפי שלא ראה אלא דברי הרמב"ם שבס' המצות הנ"ל דאילו היה רואה דבריו שבמנין המצות שבס' הי"ד הנז"ל היה מודה דדעת הרמב"ם בבירור דגם בבהכ"נ הוא מדאורייתא כמפורש בדבריו שם וגם מ"ש בסה"מ שהזהירנו מנתוץ בתי האל יתברך כונתו לכלול גם בכ"נ וב"מ וילמד סתום מן המפורש וזה ברור לענ"ד.
ומ"ש שהאריך במקום אחר מצאתי שדבריו הם בסי' כ"ח (בדף י"ח סוף ע"א) שכ' וז"ל בפרט בענין בהכ"נ שלא מצינו מפורש שיש בנתיצה איסור תורה דהא כל קדושת בהכ"נ אינו רק מדרבנן כמ"ש הר"ן במגילה רק שמלשון הרמב"ם בס' המצות משמע קצת דגם בהכ"נ בכלל אזהרה אף שאין זה הכרח גמור דהא כתב ג"כ ומאבד ספרי הנבואה ומפורש ברמב"ם בחבורו שמאבד ספרי הנבואה אינו לוקה רק מכת מרדות וכן בסה"מ סיים וכל מי שעבר על ד"ז שהורס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה, שם מהשמות הרי זה לוקה משמע דוקא בזה לוקה מ"מ אף אם נאמר דאף בנתיצה בהכ"נ יש איסור תורה משום שמאבד בתי האל וכו' ע"כ לענייננו מבואר דרפיא בידיה אי איכא איסור תורה או אינו אלא מדרבנן.
וכן שם בעמוד ב' כתב ואם הנתיצה איסור תורה אף שוגג קנסינן וכו' עי"ש וכל זה הוא מפני שלא ראה דברי המנין המצות שבס' היד כמו שכתבתי ובאמת שגם אני עני ראיתי דברי הרמב"ם שבס' המצות ל"ת ס"ה טרם שראיתי תשו' הרב בית שלמה ועם כי עלה בדעתי שבכלל בתי האלשכתב הרמב"ם נכללו בכ"נ וב"מ לא רציתי להכריח מזה מאחר שלא כתב מפורש בכ"נ וב"מ יש ביד הדוחה לדחות שאין בכ"נ בכלל אך אחר שראיתי דבריו שבמנין המצות שבס' היד הנ"ל נ"ל ברור שבכלל בתי האל שכתב בס' המצות ישנם בכ"נ וב"מ כאמור.
ומ"ש הרב בית שלמה דאין הכרח מדברי רבינו בס' המצות שהרי כתב ומאבד דברי נבואה ובחבורו כתב מפורש דמאבד ספרי נבואה לוקה מ"מ לא ידעתי איה מקום כבוד דברי הרמב"ם בזה כי בפ"ו מהל' יסודי התורה ליתנהו להני מילי (דמאבד ספר נבואה לוקה מ"מ) ומ"ש הרמב"ם שם בדין ח' כתבי הקדש כלן ופירושיהן וביאוריהן אסור שרפן או לאבדם ביד והמאבדן ביד מכין אותו מ"מ פשוט לענ"ד שאין כוונתו על ספרי נביאים בלבד אלא על כל כתבי תנ"ך וכונתו דאף אם אין בהם אזכרות משמות שאין נמחקין אסור לאבדן מדרבנן ובזה לוקין מ"מ אבל אם יש בהם משמות שאין נמחקים

המאבדן לוקה מלקות של תורה ואין חילוק בין ספרי תורה לספרי נביאים (כמו שנראה מדברי הרב בית שלמה) וגם בספר המצות הנ"ל שכתב שהאזהרה היא שלא לאבד ספרי הנבואה ביאר דבריו ואמר שלא נמחוק את השמות הנכבדים וכלומר דכשמוחק שם הנכבד עובר בלא תעשה כן לה' אלהיכם אבל אם אינו מוחק שם רק גוף כתבי קדש אינו בכלל אזהרה זו ואסור רק מדרבנן וזהו שכתב או שימחה שם מהשמות לוקה דמשמע דדוקא בזה הוא דלוקה וכלומר דאם אינו מוחה שם רק גוף כתבי הקדש אינו לוקה כנלע"ד כונת הרמב"ם ודברי הרב בית שלמה בזה לענ"ד צ"ע: וראיתי להרב דברי מנחם בסי' קנ"ג תוך אות ה' שכתב בדף ע"ד ע"ב בשם הרב מוהריא"ג בכת"י דבהדי דקשו"ט בדין תשמישי קדושה אם קדושתם מדאורייתא כמ"ש הרב חק"ל שהביא שם וכתב דלא ידע מנין לו זה וכו' כתב דאי דעת החק"ל ס"ל דת"ק קדושתם מדאורייתא הוא מהא מילתא דמעלין בקדש ול"מ דהוי מדאורייתא הא לאו מילתא היא דזהו דוקא בקדושת משכן ומזבח דקדושתן מדאורייתא אבל בת"ק מנ"ל דקדישי מדאורייתא ומאי דאמור רבנן בהו מעב"ק ולא מורידין הוא משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ועכ"ל כן דהא קדושת בהכ"נ מדרבנן היא כמ"ש החק"ל ואפ"ה אמרינן בה מעלין בקדש וכו' ומ"ש חז"ל ואהי להם מקדש מעט אלו בהכ"נ שבבבל וכתב המרדכי דמטעם זה אסור לנתוץ דבר מבהכ"נ דמשמע דקדושת בהכ"נ דאורייתא וא"כ אפשר דגם תשמישי קדושה קדושתם מדאורייתא לא היא דודאי פשיטא דאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא שהרי כתב הר"ן דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן ומהיכא תיתי שתהא קדושת תשמישי קדושה מדאורייתא ושכן ראה להרב גו"ר כלל ב' סי' ל"א שכתב דת"ק קדושתן מדרבנן עכ"ד הרב מוהרא"ג והרב המחבר הביא ע"ז דברי הרב מטה יהודה הנז"ל (בד"ה וע"פ האמור ובהעתקתו מה שציין הרב מט"י לדברי המג"א בסי' קנ"ג העתיק ס"ק מ"ו לא ככתוב במט"י שלפני סק"מ אפריון נמטייה דשם יש שייכות לזה כמו שאבאר בס"ד) ואחר שהעתיק דברי המט"י ודברי המג"א שבס"ק מ"ו כתב נמצא דהרב מג"א לא קא משתעי בדין אי קדושת בהכ"נ מדאורייתא או מדרבנן אלא בענין איסור אתנן קמיירי דאיסור אתנן בבהכ"נ אינו אלא מדרבנן דקרא דלא תביא אתנן בית ה"א כתיב דהייינו בהמ"ק ולא בבהכ"נ ולא ידעתי מה יוכיח מזה לענין קדושת בהכ"נ ועיין בס' נר מצוה ח"א סי' י' אות ח"י דף ס"ד שכתב דמה שלא הזכיר הרמב"ם איסור נתיצת דבר מבהכ"נ ובה"מ היינו משום דבכלל מקדש הם וכמ"ש המרדכי ומיהו נראה אם נתץ דבר מבהכ"נ וכו' אין בו מלקות מן התורה מאחר דהרמב"ם לא כתב בהדיא דלוקה אלא בסותר אבן מן המזבח עכ"ד הרב נר מצוה ולא זכר שר לדברי הר"ן הנז' ולא דברי הרב מט"י והמעיין

בדבר מוהריק"ו שרש קס"א יראה דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה מדאורייתא עכ"ל הרב דברי מנחם.

הנה תרווייהו קדישי נקטי בפשיטות כשיטת הר"ן דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן ותמה על הרב נ"מ שלא זכר דברי הר"ן והא גרמא לזה מה שלא ראו דברי הרא"ם וכל דברי הרבנים עליונים למעלה דסברי דקדושת בהכ"נ היא דאורייתא וספר נר מצוה אין מצוי אצלי לראות דב"ק. אבל נראה שכוון להלכה במאי דמתבאר ממ"ש בשמו בד"מ הנ"ל דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ומ"ש הרב דב"מ דהמעיין בדברי הרב מוהריק"ו שרש קס"א יראה דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה מדאורייתא הנה עיינתי שם ודבריו בזה הם בסעיף ז' ולא ראיתי הוכחה בדבריו דס"ל כן ואדרבא דבריו מטים דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא אלא שאינו מוכרח כן עכ"פ גם לאידך גיסא איני רואה בעניותי שום הכרח לזה.

ומה שתמה על הרב מט"י עד דלא ידע מה היתה כונתו בציון דברי המג"א נלע"ד דלא היתה כונתו להוכיח מדברי המג"א לדין קדושת בהכ"נ אם היא מדאורייתא או מדרבנן. אלא כלפי מה שכתב דבנתיצת אבן דנפקא לן מלא תעשון כן לה' אלהיכם גם בהכ"נ נקרא לה' אלהיכם שהשכינה שרויה בה ואע"פ כן אינו מדאורייתא אלא במקדש ולא בבהכ"נ אהא קאמר ועיין מג"א וכו' כלומר ששם כתב כיוצא לזה לגבי אתנן דאע"ג דמדכתיב בית ה' אלקיך היה אפשר לומר דגם בהכ"נ בכלל בית ה"א היא שהשכינה שרויה בה מ"מ כתב שם הרב מג"א דאינו מן התורה אלא במקדש אבל בבהכ"נ הוא רק מדרבנן זה נ"ל פשוט וברור בכוונת הרב מטה יהודה: ודאתאן עלה אם קדושת בהכ"נ היא מדאורייתא השגתי עתה ס' תוכחת חיים ח"ב למרן החבי"פ וראיתי שם בפרשת תרומה דף פ"א שהאריך בענין קדושת בהכ"נ והביא דברי הרא"ם בס' היראים (נרשם שם סי' שס"ד וצ"ל שכ"ד), ועוד הביא דברי רז"ל בש"ס בכמה מקומות ודבריו מטין דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא וכדעת הרא"ם הנ"ל (חידוש הוא שלא הזכיר דברי מ"ז הרב תק"ל דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה אלא מדרבנן ולפלפל בסברתו שיש לתמוה עליו מדברי הרא"ם וכו' הנז"ל) עי"ש, וכן מתבאר מדברי הרב שנות ימין בח"א דף ט' דמשמע ליה דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא שהרי הרב חק"ל שסובר דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן הכריח סברתו מדלא מצינו חיוב מן התורה לבנות בהכ"נ ואם אין חובה מדאורייתא לבנות בהכ"נ מהיכא תיתי בה קדושה מדאורייתא, כמ"ש בשמו הרב זכר דבר שם ואילו הרב שנות ימין שם כתב דבכלל מנות עשה ועשו לי מקדש הוא לבנות בהכ"נ משמע דלדעתו צריך לומר דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ויותר מתבאר כן

מדברי הרב נחמד למראה בפ"ח דמס' פאה דף מ"ב ע"ב שכתב דאף דלא מצינו מצוה מפורשת בכתוב לבנות בהכ"נ וגם מוני המצות לא מנו מצוה זו מ"מ נכלל בעשה דועשו לי מקדש כיון דדמו אהדדי כמ"ש מוהריק"ו בשרש קס"א והוכיח כן ממה שדרשו ואהי להם למקדש מעט אלו בכ"נ וממ"ש קדושתם אע"פ שהן חרבין ומתוך זה למד המרדכי דאסור לנתוץ דבר מבהכ"נ וילפינן דבהכ"נ תהיה גבוהה מבתי העיר מדכתיב לרומם בית אלהינו אע"ג דקרא כתיב גבי מקדש.

והמרדכי בפ"ק דשבת כתב ושמא דומה לעליות היכל שנתקדשו וכו' הרי דאפילו למ"ד עליות עזרה לא נתקדשו עליות בהכ"י דמו להיכל אלו תו"ד רבינו מוהריק"ו וסיים, הנחמ"ל ובזהר פרשת נשא דף קפ"ז ע"א ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש איקרי א"כ איכא למימר דאף דקרא דועשו לי מקדש בבנין בהמ"ק כתיב מ"מ בכלל נמי קאי לבנין בהכ"נ כדיליף המרדכי לענין נתיצת אבן מבהכ"נ דאף דליכא לאו בפ"ע עכ"ז כתב דאיכא איסור ולאו דילפינן מלאו דמקדש וה"ה בעשה דועשו לי מקדש ילפינן בהכ"נ מניה עכ"ל דמתבאר דמשמע ליה דהרבנים מוהריק"ו ומרדכי נקטי דמדאורייתא שוו בכ"נ לבהמ"ק לבנין ולנתיצה וא"כ ודאי דלפי זה קדושת בהכ"נ מדאורייתא היא ונראה דהרב נחמ"ל לא ראה דברי הרב מטה יהודה הנז"ל (בד"ה וע"פ האמור) דלדבריו אין ראיה מנתיצה דלא כתיב בה מקדש לבנין דכתיב מקדש, ומ"ש דהמרדכי יליף לאו לנתיצה בהכ"נ מלאו דמקדש אינו מדוקדק שהרי במרדכי לא הוזכר שיהא נותן דבר מבהכ"נ עובר בלאו רק כתב דאסור, ומ"ש עובר בלאו הוא לנתיצה מהמזבח כיעי"ש.

גם בס' מעשה אברהם חא"ח סי' ל"ז כתב דבכלל עשה ועשו לי מקדש הוא בנין בהכ"נ, כמו שמתבאר מדברי מוהריק"ו וכו' והזה"ק בפרשת נשא וכו' והוסיף שם דגם צריך שיהא הבנין לשמה לשם בהכ"נ דומיא דבנין בהמ"ק וכו' ומטעם זה אסור לבנותה ע"י נכרים כשאפשר ע"י ישראל משום דנכרי אדעתא דנפשיה עביד ושקו"ט באם ישראל עומד ע"ג ומסייע קצת אי מהני עיש"ב:מד בית הכנסת כתב הרב זכר דבר באות ב' בשם הרב חק"ל לא ראינו חיוב מד"ת לבנות בית מיוחד לבהכ"נ דאע"ג דכתיב ואהי להם למקדש מעט ודרשו לבהכ"נ אסמכתא דרבנן היא עכ"ל.

והרב שנות ימין בח"א דף ט' ע"א כתב ומצות בנין בהכ"נ היא כלל מצות עשה ועשו לי מקדש כמ"ש מוהריק"ו סוף שרש קס"א ראוי לדמות נדבת בהכ"נ לנדבת המשכן שהרי בכ"מ דמו רבותינו בהכ"נ לבהמ"ק וכו' עי"ש שהאריך והרבה להביא ראיות דקדושת בהכ"נ דמי לקדושת בהמ"ק, וכן איתא בזוה"ק פרשת נשא דף קפ"ו ע"א ועשו לי מקדש

דכל בי כנישתא דעלמא מקדש איקרי עכ"ל, נראה דס"ל דמצוה מן התורה היא לייחד בית להשרות שכינה בית תפלה יקרא, וכן מתבאר מדברי הרב נחמד למראה שהבאתי באות מ"ג (בד"ה ודאתאן עלה), וממ"ש בס' מעשה אברהם שהבאתי שם עי"ש.
אמנם מרן החבי"ף בס' ברכת מועדיך לחיים דף קכ"ח ע"ד כתב שבמקום אחר האריך דאין חיוב וציווי מבואר בכתוב לבנות בהכ"נ אלא מ"ע מדרבנן עכ"ל. ולפי מה שכתבתי באות מ"ג (בד"ה ודאתאן עלה) בשם הרב חק"ל דמדלא מצינו חיוב בתורה לבנות בהכ"נ מוכח דגם קדושתה אינה אלא מדרבנן א"כ לפי מה שהבאתי שם בשמו בס' תוכחת חיים שנראה דעתו מסכמת לסברת הרא"ם בס' יראים דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא א"כ יש לתמוה איך יסבור דבנין בהכ"נ היא רק מ"ע דרבנן אחרי שקדושתה מן התורה ויותר יש לתמוה על מה שנראה מדבריו בתשובתו שבספר יד ימין סי' ג' (בחא"ח) דס"ל דגם מדרבנן אין שום מצוה לבנות בהכ"נ אף אם אין להם בהכ"נ כלל שכ"כ בדף ט"ז ע"ב (בד"ה ברם) וז"ל ברם במאי דקמן בענין נדו"ד (מר קעסיק במה שנשאל מעיר רודים שיש להם ב' בהכ"נ מפוארות ואין להם שום דוחק לבנות אחרת לולא שמפני חילוקי דעות שנפל ביניהם בענין המסים רצו איזה יחידים לפרוש מן הצבור ולבנות להם בהכ"נ אחרת עצמם וכשנגדם מעכבים בידם כי נמשך מזה נזק רב לכוללות העיר ככתוב שם בציור השאלה עי"ש) בנין בהכ"נ חדשה אף דנימא שהיא מצוה לא מצינו במצוה זו חיוב על האדם בפירוש לא מד"ת ולא מדרבנן שחייב כל אדם מישראל בפרטות במצוה זו לקיימה ולא בהבטל ממנה מלבנות בהכ"נ חדשה שיהיה חייב איזה עונש אפילו בד"ש מפני שלא בנו ובטלו מצוה זו כי אפילו בכללות הצבור כשאין להם בהכ"נ כלל ומקום להתפלל עכ"ז אין במצוה זו שום חיוב ולא עונש משום ביטול מצות עשה זו כ"א משום דינא שחייבים בני העיר וכופין זה את זה לבנות בהכ"נ כשאר צרכי רבים ואין הכפיה משום קיום מצוה כמי שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה וכו' אלא משום חיוב כשאר צרכי העיר שכופין בני העיר זה את זה וזה ברור עכ"ל דמתבאר מדבריו אלה דאף אם אין להם בהכ"נ ולא מקום להתפלל אם כל אנשי העיר מרוצים בזה ואין מי שימחה לכוף זה את זה לבנות בהכ"נ אין להם שום עונש ולא שום ביטול מצוה דאורייתא ולא דרבנן כלל וזה היפך ממה שנראה מדבריו שבס' תוכחת חיים הנ"ל דבנין בהכ"נ היא מצוה של תורה לפי מה שנראה דנקיט דקדושת בהכ"נ היא מן התורה כמו שכתבתי למעלה.
וגם הוא היפך ממ"ש בפירוש בברכת מל"ח הנ"ל דאיכא מיהא מ"ע מדרבנן וכעת לא מצאתי בדברי הפוסקים מבואר אם יש מצוה מדאורייתא או מדרבנן לבנות בהכ"נ כשיש להם בית מיוחד להתפלל. ומן התימה על הרב יפה ללב נר"ו בסי' ק"נ אות א' (עמ"ש

מרן כופין בני העיר זה את זה לבנות בהכ"נ) שהביא בשתיקה מ"ח הרב ארחות יושר בפי"ג דף קע"א ע"א וגם כופין לחזק בהכ"נ כמו שכופין בכל מ"ע דכשם שמ"ע לבנות בית הבחירה ולחזק בדק הבית שנאמר ועשו לי מקדש כך הוא בזה"ז לבנות ולחזק בדק בהכ"נ וב"מ וכ"כ שם באות ב' וג' דקדושת בהכ"נ שוה לקדושת מקדש לכל דבר עי"ש. והוא חדוש שלא זכר מילי דר' אבה"ו בספרים הנ"ל בענין זה ועינתי ביושר לבב (שבסו"ס יפ"ל) וראיתי בסי' ק"נ שהביא דברי הזוה"ק נשא דף קכ"ו ובתקונים דף קל"ב ע"א דכל בי כנישתא מקדש איקרי וציין לעיין בס' דר' אב"א ס' חיים סי' מ"ה אות ד' וגנזי חיים מערכת הבי"ת אות כ"ב ואין מצוים אצלי לראות דב"ק: ואם בנין בהכ"נ קודם להספקת ת"ח ולפרנסת עניים וחולים הנה ידוע מ"ש בירושלמי סוף מס' פאה וסוף פ"ה דמס' שקלים כ' חמא בר"ח ור' הושעיא הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד אמר ר"ח כמה ממון שקעו אבותי כאן א"ל כמה נפשות שקעו אבותיך כאן לא הוון בני נשא דילעון באורייתא ועוד אמרו בשקלים שם ר' אבון עבד אילין תרעיא דסדרא רבה אתא ר' מנא לגביה א"ל חמי מאי עבדית א"ל וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות לא הוה בני נש דילעון באורי' ושם ציין בגליון הש"ס לשו"ת מוהר"ם מרוטונבורק סי' תרצ"ב ואין בידי ספר התורה הזה אולם ראיתי דב"ק הביאם הרב נחמד למראה בח"א והוא שנשאל במי שנדר צדקה סתם ליתן כל דבר שירצה ויש לפניו ליתן הצדקה לנרות לבהכ"נ או לחולים איזה מהם חביב והשיב דנלמוד מהירושלמי הלז.

ונראה שכונתו להוכיח דליתן לחולים קודם וע"ז תמה הרב חק"ל בח"ג ליו"ד סי' קי"ד (ה"ד בנחמ"ל שם) דמהירושלמי אין להוכיח אלא דהספקת ת"ח קודם ולא חולים דעלמא ורצה ליישב דמ"ש בירושלמי כמה נפשות שקעו כאן ר"ל שיש כאן חולים ולא נתן להם ממון להבריאם ומ"ש לית בני נשא דילעון באורייתא ר"ל שיאמרו לאבותיך הדין דחולים קודמים לבהכ"נ אלא שהוא דוחק בפי' הירושלמי ובפרט דממ"ש בעובדא דעבד תרעא נראה שלהקדים לומדי תורה לבהכ"נ אמר כן ולא נחה דעתו אלא ע"פ מ"ש הרב מוהריק"ו שרש קכ"ח והובא במרן הב"י יו"ד סו"ס רמ"ט דגרים בירושלמי או חולים המוטלים באשפה וכו' והביא מ"ש הרב מוהר"ש יפה בפי' להירושלמי דמ"ש בירושלמי דלימוד התורה עדיף היינו כשאין צריכים לבהכ"נ אלא לציורים וכיורים דאף דאמרינן התנאה לפניו במצות ומצוה לפאר בהכ"נ מ"מ לזה ת"ת עדיף אבל הוצאות לבנין הצריך ודאי שהיא קודמת ותמה עליו שמדברי הראשונים נראה שגם מגוף הבנין עדיף לימוד התורה ושהרא"ש כתב בכלל י"ג סי' י"ד וכיון שמוכרים בהכ"נ ליקח תורה וספרים כ"ש שמוכרים אותם ללמוד תורה כי מה תועלת בקניית פרים אם לא ללמוד בהם וכו'

וכדבריו ממש כתב הרשב"א במיוחסות סי' רע"ו ואיך כתב דבנין בהכ"נ קודם ללומדי תורה אלו תוד"ק והרב נחמ"ל האריך להשיב על דבריו בכמה דיוקים וגם שקו"ט באם יש לחלק בין כשבאים לבנות בהכ"נ ויש להם צורך להספיק לדברים הללו איזה מהם קודם לכשבאים למכור בהכ"נ שכבר נבנה כדי להספיק לדברים הללו ולפי שבא לו בארוכה לא אוכל להעתיק תו"ד ואתה תחזה: ומרן החבי"ף בס' סמיכה לחיים בקונטרס שלמי סמיכה דף קל"ו ע"ד הביא מ"ש הרב מוהרש"י הנ"ל ושכדבריו כתב הרב אגדת אליהו שם ותמה עליהם דמשמעות דברי הירושלמי הוא דלתת ללומדי תורה קודם לעיקר בנין בהכ"נ ושכן פירשו הרבנים מוהר"א ליב בסוף פאה ותקלין חדתין במס' שקלים ותמה גם מדברי התשב"ץ לתלמיד מוהר"ם בסי' תקל"ו שהורה הר"ש דעדיף טפי ליתן לנערים ללמוד יותר מבנין בהכ"נ ושלמד כן מהירושלמי הנ"ל ושכ"כ מוהריק"ו שרש קכ"ח ה"ד מרן הב"י סו"ס רמ"ט ומה שהכריעו הרבנים הנ"ל דבנין בהכ"נ מצוה רבה היא דנקרא מקדש מעט מה בכך הלא ת"ת כנגד כולם ות"ת גדול מבנין בהמ"ק דאמרינן בהדיא בפ"ק דמגילה.

ושו"ר להרבנים כבוד חכמים בסוף פאה וחק"ל הנ"ל המה ראו כן תמהו ע"ד הרב מוהרש"י ועוד הביא דברי הרשב"ץ בתשב"ץ ח"ג סי' ק"צ שהוכיח מהירוש' דיותר היא המצוה ללמד התלמידים ולפרנס עניים מבנין בהכ"נ. ובדרש לא נתן שלמה מקדשי דוד אביו דבר למלאכת המקדש אמר רעב היה בימי, אבא ג' שנים והיה לו לבזבז הקדשות האלה להחיות בהם עניי ישראל עכ"ל וס' סמיכה לחיים נדפס כמה שנים טרם שנדפס ספר נחמ"ל הנ"ל.

ומ"ש הרשב"ץ בשם דרש חז"ל לא נתן שלמה מקדשי דוד אביו וכו' כונתו למ"ש בילקוט במלכים א' סי' ז' דעל מה שנאמר, בכתוב ותשלם כל המלאכה כתיב בתריה ויבא שלמה את קדשי דוד אביו שיש שדרשו לשבח וכו' ויש שדרשו על שהיה הרעב ג' שנים בימי דוד וכו' מה שהיה מתקן לבהמ"ק היה צריך להוציאו להחיות בו את הנפשות ולא עשה כן א"ל הקב"ה בני מתים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בהמ"ק חייך אין שלמה בנך נצרך מהם כלום עכ"ל.

ואחר זמ"ר נדפס ס' ברכת מועדיך לחיים וראיתי שבדף קכ"ח ע"ג הביא מ"ש הרב נחמ"ל דמצות בנין בהכ"נ עדיף ממצות צדקה ודחה דבריו וכתב שמר בריה דרב חק"ל בחק"ל מ"ב חיו"ד סי' כ"ג דחה ג"כ דבריו, ושוב הביא דרשחז"ל הנ"ל להוכיח דגדולה צדקה יותר מבנין בהמ"ק ושקו"ט להחזיק בסברא זו עי"ש, והרב חת"ס בחא"ח סי' ר"ג על מה שנשאל אם בנין בהכ"נ בעיהק"ו ירושת"ו קודם להספקת ת"ח עניים כתב בסוף

התשו' (בד"ה אבל) לא ידעתי מקום הספק הנה בתשו' הרא"ש שבב"י א"ח ר"ס קנ"ג מבואר דמוכרים בהכ"נ להספקת ת"ח ק"ו מס"ת ובסוף הסי' מביא דברי הרמב"ם מעות שגבו לצורך בהכ"נ משנים למצוה אחרת אבל אם קנו קורות אין משנים אלא לפדיון שבוים ואם בנו אז אפי' לפ"ש אין מחלפים.

והאמת כמ"ש ט"ז וש"ך ביו"ד סי' רנ"ב ואוסיף נופך וכו' עי"ש דברי קדשו: מה בשר בחלב לענין מעושן הרב מטה יוסף ח"ב סי' ז' דף ל"ט הבין מדברי הרב המגיד לדעת הרמב"ם דאסור מה"ת משום דספיקא דאורייתא לחומרא עי"ש. והוה תמיה לי דלהרמב"ם חומר הספקות מדרבנן הוא ומצאתי למרן חיד"א במחב"ר יו"ד סי' פ"ז אות י"ג שהשיגו בזה עי"ש ד"ק ובקונטרס אסיפת דינים במערכת בשב"ח הבאתי איזה פרטים בדיני בשב"ח עי"ש: ומה שנאסר ע"י כלי בן יומו אסור מדאורייתא כדמוכח מדברי הרא"ש בפ' כל שעה וא"כ אסור גם בהנאה וכ"כ האו"ה כלל ל' דין ח'.

וכן מבואר בסי' צ"ד בתוחב כף חולבת ב"י דהכל אסור בהנאה ואפי' כלי א' שהעבירו מעל האש אסור מדאורי' כמו שהוכיח הפר"ח סי' פ"ח וכ"כ המ"מ בפ"ט מהלכות שבת והרשב"א בפרק כירה דחייב משום מבשל דלא כהרב חסדי דוד בפ"א דמעשרות כ"כ הרב ערך השלחן ביו"ד סי' פ"ז אות ה' וע"ש לענין עירוי שאוסר כדי קליפה שהביא מחלוקת הפוסקים אם אוסר מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ועי"ש באות י"א לענין בשר בהמה בחלב חיה דהרב מגילת פר כ' דאסור מה"ת ונחלק עליו (השמטות): מו ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין אמרינן כן גם בזה"ז כן כתב מרן החבי"ף בתשובתו שבס' יד ימין דף ט"ז ע"א וטרח וכתב שכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש והרשב"א והריב"ש ורבינו המאירי והסמ"ג והטור וש"ע בסי' ב' עיש"ב ועם שהדבר פשוט כן כיון דאיכפל תנא למיחשב גברי רברבי דסברי הכי אף אני אביא שכן מתבאר מתשו' רבינו מוהר"י אבן מיגאש בסי' קס"א שכתב וז"ל ואף ע"פ שאמרו פטור שהכוונה בו פטור לגמרי מ"מ אם היה בעיר דיין קבוע ונראה לו לענשו על כך עושה כמ"ש מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג לתורה ובתנאי שתהיה השעה צריכה לכך כגון שזה קדמה לו עשיית פעל כזה פעמים או שהיה במדינה עושין כפעל זה שיש לחוש שאם יתרשלו מלענות ע"ז ירבו לעשות כיוצא בו אבל אם חסר אחד משני תנאים אלה אין ב"ד יכולים לחייב את העושה פעולה כזו שום דבר כ"ש מי שאינו ב"ד והצבור אינם בזה כדיין קבוע עכ"ל, גם הרדב"ז בתשו' כת"י הביאה מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' רמ"ד על איש עשיר יר"ש שעשו הבנאים מלאכה בשבת.

שלא מדעתו ותכף כששמע עיכב המלאכה וביום ראשון שלחו ב"ד אחריו ושאלו מדוע עשה זאת ונשבע כי עשו שלא בידיעתו ושמסכים ליתן קנס ממון ולא קבלו דבריו ונידוהו וישב בנידויו חמשה ימים ומאד הרע לו ושאל מהרדב"ז אם כדין נידוהו והשיב דאף דהעובר אדרבנן מנדין אותו בזה שלא ידע וכשידע עיכבם אפשר דאינו חייב נידוי אבל רשאי הקהל שנדוהו יש לדונם לכף זכות כי מפני שרוב העולם עכשיו אינם בני תורה קרוב הדבר לבא לידי תקלה גדולה ונמצא ש"ש מתחלל וכל כיוצא בזה מצוה ומנהג ותקון וגדולה מזו אמרו ב"ד מכין ועונשין שא מה"ד ואין העשיר ההוא נגרע מערכו בכך מוטב שיתנדה זכאי ולא ראוי לכך משיתנדה חייב וראוי לכך עכ"ל.

הרי מפורש יוצא מפ"ק דיש מצוה ותקון לכל ב"ד להעניש למי שאינו חייב באותו העונש מחשש שלא יצא תקלה ח"ו ומביא הא דמכין ועונשין שלא מן הדין. והדבר פשוט וברור דמה שהוצרך מרן החבי"ף להביא אבוהא דרבנן קדישי דסברי הכי הוא לאפוקי מסברת הרב הנמק"י שבפרק ד' מיתות ב"ד (בד"ה גרסינן) וה"ד מרן הב"י בח"מ סי' ב' דס"ל דדוקא סנהדרין יכולים לעשות כן או שיהיו עכ"פ שמוכים מב"ד של ארץ ישראל אבל לא שאר ב"ד, וכן ראיתי להרב שמש צדקה בחיו"ד סי' מ"ח (בד"ה זאת ועוד אחרת) שכתב בשם הרב בני שמואל בקיצור הסברות והדינים סי' ב' שחילק בין סנהדרין בארץ ב"ד בחו"ל ונראה דלשלול סברא זו האריך להביא דדעת כל הרבנים שהביא שם דאין חילוק בין סנהדרין לשאר ב"ד אלא שראיתי שם בשמ"ץ שכתב שאפילו לדברי הרב בני שמואל הנ"ל מ"מ טובי העיר שהמחום רבים עליהם יכולים לדון בחו"ל ד"נ ומכות ועונשים אם נראה להם שצורך שעה וכו' ולפי זה בנדון שביד ימין שהב"ד וטובי העיר מסכימים בדבר כח בידם לעשות משום מיגדר מילתא: ודע דהא דמכין ועונשין וכו' היו מתנהגים בה גם קודם מתן תורה כמו שמתבאר מדברי התוס' על התורה בפרשת וישב על פסוק הוציאוה ותשרף שפי' רא"פ מקשאה דבת כהן היתה ודנוה שרפה והקשו עליו דלא היה התראה ועדים ועוד שהיתה פנויה ואין בת כהן בשרפה אלא כשהיא ארוסה ותירץ ר"י איש ירושל' שדור פרוץ היה וחייבוה כדי שלא ירגילו בדבר עי"ש: מז ב"ד מכים ועונשים שלא מן הדין אף שנחלקו הראשונים אי בעינן לזה סנהדרין וכתבתי באות מ"ו דהרב בני שמואל מחלק בין סנהדרין לשאר ב"ד עי"ש נראה פשוט דהיינו דוקא לדון דיני נפשות אבל לדון שאר עונש אין חילוק וכן מתבאר יפה מדברי הנמק"י שהביא מרן בב"י כיעי"ש ופשוט דהרב בני שמואל לא החמיר יותר ממה שהחמיר הרב הנמק"י וכן מתבאר מדברי מרן חיד"א בס' דברים אחדים בדרוש ט' שבת זכור דף ל"ט ע"ג שאחר שכתב שנחלקו הראשונים אי בעינן סנהדרין כתב והרב בני שמואל כתב דלא

היה מיקל בענין מיתה אלא בחתיכת אבר כההיא דכתב הרא"ש בתשו' (והביאה מרן בב"י סי' ב') לחתוך חוטם הנואפת ותהיה דוגמא ונאקה בחוטם וכרב הונא דקץ ידא.
ולפי זה בנדון שביד ימין וחיים ביד (שהזכרתי באות מ"ח) דלא באו לענוש מיתה כיעי"ש נראה דהכל מודים שיש כח ביד ב"ד לענוש ועל סברת הנמק"י דבעינן סנהדרין כתב מרן חיד"א שם דאין להקשות מאגדה שבזהר חדש במדרש רות והביאה מרן הב"י בבדק הבית משם מוהר"ם ריקאנטי אמרו בשם ר' יודן יש מי שאינו דן את הדין לאמתו ומקבל שכר כגון אבא שראה אחד מחבק ומנשק אשת איש אפיק לקולפין וקטיל לון לעשות סייג לתורה דהגם דנראה שכשאירע מעשה זה לא היו סנהדרי גדולה י"ל שהיו סמוכים ובזה מודה הרב הנמק"י עי"ש.
שוב עיינתי בברכ"י שם אות ג' ואתה תחזה מה שהאריך בסברת הרב הנמק"י והביא גם דברי הרב בני שמואל וע"פ מ"ש שם בדעת הרמב"ם יש לעמוד על מ"ש הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות תט"ו דמדקדוק דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק כ"ד דין ד' ודין ה' מוכח דנקיט בס' הרב הנמק"י עי"ש דמלבד דלא זכר שכבר קדמוהו בהוכחה זו אף גם זאת דאין הכרח מדקדוק דבריו כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י שם, שוב מצאתי שכבר הושג בזה הרב יד מלאכי ממרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכת המ"ם אות ס"ג עי"ש: מח ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין כתב מרן החביי"פ בתשו' שבס' יד ימין בדף ט"ו ע"ב (אחר שכתב ששני האחים שבנדונו הם פרוצים לחרחר ריב ומדון שכבר עשו כן פעמים שלש כתב עוד וז"ל) ועוד אפילו לא היו פרוצים לחרחר ריב עכ"ז אם נראה להרב וט"ה כי בהניח להאחים שיפרשו מהצבור יצא פרצה בעיר מכאן ולהבא שיצאו גם אחרים וכו' כמו שכן ראיתי להרב מוהרמ"ל שכ' דאפילו אם לשעבר לא היו פרוצים אלא שרואים ב"ד שאם לא יענשו את זה בדינא רבה כמיתה וכיוצא יהיה סבה שמהיום והלאה יהיו העם פרוצים גם זה מיקרי שעה צריכה לכך וכו' עכ"ל עי"ש, ונ"ל שכתב כן לפי שלא ראיתי דברי מי שגדול רבינו מוהר"י אבן מיגאש בתשובה שהבאתי באות מ"ו דקרי בחיל דדוקא אם כבר קדם זה בפעל זה פעמיים או שיש עושין כן במדינה ויש לחוש שאם יתרשלו וכו' ירבו העושים כן והוא חידוש על מרן החביי"ף דכל רז לא אניס ליה ובימיו כבר נדפס ספר התורה הזה ונעלם ממנו דב"ק (גם ראיתי שמרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' ל"ב הביא תשובה זו שראה בכת"י כיעי"ש) גם בס' חיים ביד סי' צ"ח דף קי"א ע"ג נמשך אחר דברי הרב מוהרמ"ל הנ"ל כיעי"ש, וכן הרב שמש צדקה בחיו"ד סי' מ"ח ופשיטא לי דאילו הוו חזו דברי רבינו מוהר"י אבן מיגאש הנ"ל הוו הדרי בהו.

ועי' לקמן באות נ"ב:מט ב"ד מכין ועונשין וכו' לאו דוקא להענישו בגופו או בממונו אלא אף להענישו לבטלו ממצות ה' שלא יתפלל בעשרה ולא יזמן בג' ולא למול לו בן ולא לקבור לו מת ולהוציא בניו מבית הספר ואשתו מבהכ"נ עד שיקבל עליו את הדין כמ"ש בנמק"י ובמרדכי בפרק הגוזל בתרא ובאורחות חיים בשם תשו' רב פלטי גאון וכתב הרשב"א במיוחסות סי' רמ"ד הטעם משום דמכין ועונשים וכו' וכ"פ הרמ"א והרב הלבוש ביו"ד סי' של"ד סעיף י' והרב בנימין זאב סי' קפ"ט כ"כ מרן החבי"ף בתשו' שבס' יד ימין דף ט"ו ע"ג ועיין שם בדף ט"ז שהביא חולקים בזה.

ועיין עוד להרב הנ"ל בס' לב חיים ח"ב סי' קע"ה על עבריין אם יכולים לתקן שלא לקרותו לס"ת (ספר ל"ה שבידי חסר דף קכ"א שהוא סיום סי' קע"ה אך ראיתי תמצית דב"ק בדברי הרב מר בריה נר"ו שבס' חיים ומלך הלכות ממרים דף נ"ח ע"ב עי"ש לענין מי שמגלח זקנו ומי שבא על הזונה וכיוצא) וצ"ע היטב במ"ש לב חיים סי' קל"ג דלא ניחא ליה לקנוס את העבריין בביטול מצוה כיעי"ש.

ועיין מה שרשמתי בקונטרס זה במערכת הקו"ף אות כ"ג: נ ב"ד מכין וכו' אם יש לחלק בין יחיד לצבור הרב מוהרשד"ם בחיו"ד סי' קי"א הביא מ"ש הרב השואל בשם הרשב"א במיוחסות סי' רמ"ד דיכולים לעשות משום מיגדר מילתא שלא למול בניו וכו' וכתב דאין שייך זה בנדונו דאם אמרו בקדשי יחיד יאמרו בקדשי צבור היטב בעיני ה' לדחות עשרה מישראל או יותר בשתי ידים חלילה לעשות כדבר הרע הזה וכו' וכתב מרן החבי"פ בס' יד ימין דף ט"ו ע"ד שכ"כ הרב משפטי שמואל וכתב לנדונו דכיון דהעיקר הם שני האחים שהם מפתים את אחרים וכו' כיחידים דמו לענין זה ועוד חילק בין נדונם לנדונו עי"ש: נא ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ליתא אלא לצורך שעה למראית ב"ד אבל לעשות תקנה קבועה אין לנו שאין נביא רשאי לחדש דבר ומצוה עולמית וכ"ש לחדש מיתה למי שאינו מחויב לה תקנה עולמית כ"כ הרב יד מלאכי באות קי"ח בשם הר"ן, בחידושיו לסנהדרין דף ל' ע"ד ואין מצוי אצלי לראות תנא היכא קאי ועכ"פ תמיה לי למה לא הביא הרב יד מלאכי שכ"כ מפורש הרמב"ם בפכ"ד מהלכות סנהדרין הלכה כ"ד והביאו הריב"ה בח"מ סי' ב' הכל להוראת שעה ולא שיקבעו הלכה לדורות (וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות ממרים הלכה ד' ויש לב"ד לעקור דברים אלו לפי שעה וכו' כיצד ב"ד שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעבור העם על דברי תורה מכין ועונשים שלא כדין אבל אין קובעים הלכה לדורות ואומרים שהלכה כך היא עכ"ל.

וכתב מרן בכ"מ דרבינו מפרש מ"ש ראב"י שמעתי שמכין ועונשין וכו' ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה דלעבור על ד"ת ר"ל לקבוע הלכה לדורות ולעשות סייג

כלומר לפי שעה עי"ש. והרב אהל יעקב במערכה זו דף כ"ד ע"א דקדק כן מדברי רש"י בפרק נגמר הדין מדכתב לפי שעה משמע דבא למעט שלא לקבוע כן לדורות והביא שכ"כ בפשיטות הרב פר"ח בסו"ס תקפ"ח ומיישב בזה דברי מרן כ"מ בפ"ג מהלכות ממרים דין ו' מקושית הרב לח"מ עי"ש: נב ב"ד מכין ועונשין וכו' כתב הרב הסמ"ג דלאו דוקא אם העם פרוצים בעבירות אלא אפילו יחיד מהם יכולים לקונסו שלא כפי הדין כפי ראות עיניהם רק כשהעם פרוצים יכולים לתקן ולגדור כל העם ולהעניש העובר על תקנתם אף שאין העובר פרוץ והרב אורים ותומים כתב דלא מצא ראיה לדבריו דהא בעינן שיהיה צורך שעה ואם אחד פרוץ ולא רוב עם מה צורך יש שנעשה עם הפרוץ שלא כתורה ולמה נעשה שלא כדין בשלמא אם רוב העם פרוץ יש כאן צורך שעה למען נוסרו שאר אנשים אבל זולת זה מה צורך שעה יש.

וצ"ל כוונת הסמ"ע שרואין אף שעדיין אין הדור פרוץ אם יניחו להעובר בלתי לעשות בו משפט חרוץ ילמדו ממנו קלי הדעת וכו' עי"ש. והרב חשק שלמה בסי' ב' בהגהט"ו כתב דהרב דב"מ הוקשה לו ע"ד הסמ"ע דמהש"ס לא משמע הכי ושתירץ דלמד כן מדברי רש"י במ"ש בש"ס דרב הונא קץ ידא שהיה אחד שהיה רגיל וכו' ושמוהר"א גאטינייו שם כתב דמהגמרא למד כן וכתב הרב חש"ש ודבריו אמת וצדק ונ"מ דמ"ש הסמ"ע אפילו אחד לבד היינו ברגיל אבל בלא רגיל והוחזק לא, אבל כשכל העם פרוצים אז יכולים לתקן ולהעניש אפילו למי שלא הוחזק וכן משמע מדברי הסמ"ע עכ"ל הנך רואה דיש ראיה מהימנא לסברת הרב הסמ"ע מדברי רש"י ומלבד זה מסתייעא מילתיה מדברי רבינו מוהר"י אבן מיגאש שהבאתי באות מ"ו שכתב מפורש דאם קדם היחיד בפעל כזה פעמים מענישים אותו משום דמכין ועונשין שלא מן הדין וכבר מרן חיד"א בספר דברים אחדים דף ט"ל ע"ד הביא דברי הרב אורים ותומים והעיד עליה מדברי רש"י הנ"ל וכתב דהגם דמה שתירץ הנה אמת נכון מ"מ קשה עמ"ש שלא מצא ראיה לדבר, שהרי רש"י בסנהדרין דף נ"ח אההיא דרב הונא קץ ידא כתב שאדם אחד היה רגיל להכות את חברו וקנסו בכך כמ"ש ב"ד מכין ועונשין וכו' הרי מבואר בדברי הסמ"ע דאם אחד פרוץ בדבר יש לענשו משום סייג וגדר ופשיטא דהטעם כדי שלא יתפשט הנגע למילף מקלקלתא אי לזאת למען דעת כל עמי הארץ ענש יענש כאשר ישית עליו בעל העצה ולא יפרוץ פרצה.

והזכיר ג"כ דברי הרבנים דב"מ ומוהרא"ג הנ"ל וכתב דמה שהכריח מוהרא"ג דיוקיה לאו דוקיא וישובו לא סליק שפיר וביאר דרש"י הוכרח לפרש שהיה רגיל וכו' מדאמר סתם רב הונא קץ ידא ולא אמר הוה עובדא חד גברא מחי לחבריה וקץ ר"ה ידיה הורה

בזה כי זאת היתה יד המרבה ורגילה בכך וכו' עי"ש, ומ"ש הרב חש"ש דאם כל העם פרוצים יכולים להעניש אף למי שאינו פרוץ הנה בדברי רבינו מוהר"י בן מיגאש הנ"ל מבואר דלא בעינן שיהיו כל העם פרוצים בזה אלא כל שנמצא פרוצים בזה ויש לחוש שירבו מכין ועונשין שלא מן הדין: נג בן אשתו אם אדם כותב על בן אשתו בני.

עיין להרב שבט בנימין סי' קל"ח וחידוש הוא בזה שלא ראה דברי הרבנים קהלת יעקב בלשון בני אדם אות כ"ט ואות ע"ב ושם בחלק מדות חכמים. ומרן חיד"א ביעיר אזן במערכה זו אות ל"א ועיין להרב חת"ס א"ח סי' קס"ד ואה"ע ח"א סי' ע"ו.

ומה שמחלק ביעיר אזן בין נתגדל בביתו וכו' כן נראה דעת השאלת יעב"ץ שהביא בפ"ת יו"ד סי' רט"ו סקי"א. ומתוך מ"ש ביעיר אזן אתה תחזה מה שי"ל ע"ד החת"ם הנ"ל ועיין להרבנים נחמד למראה ח"א דף כ"ח ע"ד זכר דבר דף מ"ד ע"א עמודי אש סי' ט"ז אות ל"א: נד בן אי משמע כשר או אפילו פסול, עיין תוס' קידושין ס"ו ע"ב ד"ה ולזרעו ולהרבנים מענה לשון שבסו"ס נאות יעקב דף ח' ע"ב ודף י"ז ע"ב שעה"מ פ"ו מהל' ע"ז ה"ה ולפי מ"ש בנאות יעקב דהתוס' דק"י דמשמע להו דבניו ר"ל כשרים היינו דס"ל דר"י אמר שמואל דדריש מזרעו קאי בשי' ר' יהודה דדוקא בעושים רש"מ קרוים בנים וכו' וסוגיין כר"מ דר"ע נמי ס"ל הכי דאף כשאין עורש"מ קרוים בנים.

מתיישב תמיהת המראה פנים בפ"ד דסוטה ה"א על הרמב"ם דנקיט דרשת ברך ה' ולא נקיט מולזרעו עי"ש ולהנ"ל ניחא דכיון דדרשת ולזרעו אתי דלא כהלכתא נקיט הרמב"ם דרשת ברך ה' חילו, ועיין לקמן אות ע"ג: ואי בכלל בן נכלל גם בת, עיין תפארת ישראל בנזיר פ"ב מ"ז אמתני' דהריני נזיר לכשיהיה לי בן וכו' דאע"ג דלענין יבום מיקרי בן וגם בלשון רבים נקבות בכלל בנים מ"מ בלשון יחיד לשון בני אדם בן ולא בת, ומתשובת מוהר"ם שהביא במרדכי ר"פ מי שמת סי' תר"נ נראה דאין חילוק בלשון בני אדם בין לשון רבים ללשון יחיד ואף באומר בנים אין הבת בכלל: נה ברייתא לא שמיע ליה כן דרך הש"ס לומר על האמוראים דאין דרכם לידע הברייתות ומתברר מדברי הרבנים גופי הלכות והרב"א בכלליו פי' בשם תוס' שאנץ הו"ד ביעיר אזן במערכת הכ"ף אות י"ח דאין לומר כן בברייתא השנויה בלשון ת"ר כיון שהיא ידועה לכל כמו המשניות עי"ש, ועיין רשב"ם ב"ב דף צ"ז ע"א ד"ה שמרים שגם על ברייתא שנויה בלשון ת"ר כתב דלא הוה שמיע ליה עי"ש וקצ"ע.

ודע דאף בברייתא שלא נישנית בלשון ת"ר מצינו שהיא שגורה בפי הכל ומשו"ה פריך הש"ס על האמורא מאי אתא לאשמועינן, עיין תוס' מנחות דף ו' ע"ב ד"ה אלא ועיין פסחים ק"א ע"ב אלא רב הונא מתני' אתא לאשמועינן וכו'. ועיין בספר עיני כל חי

בחידושים למס' גיטין דף ל"ח ע"ב שהק' הרב רמת שמואל עמ"ש בש"ס אמר שמואל כל המשחרר עבדו וכו' דהול"ל הל' כר"ע(בברייתא דמייתי שם בסמוך) ותירץ הרב המחבר דכיון דאין דרך האמוראים לידע הברייתות שמואל לא שמיעא ליה הך ברייתא.

ולפי מ"ש המפ"ר הנ"ל דבשנויה בלשון ת"ר שגורה בפי כל שפיר מקשי הרמ"ש וק"ל, ועיין מה שרשמתי במערכת האל"ף אות קכ"ג אם יש לחלק בזה בין שאר אמוראים לסתמא דש"ס: נו בעיא דלא איפשיטא אי חשיב ספק לצרפו לס"ס עיין להרבנים פר"ח בכללי הס"ס סק"ד יד דוד על טויו"ד סי' ל' דגהט"ו אות ב' פתח הדביר ח"א סי' קפ"ו אות ב' ומבואר דבמחלוקת הוא שנוי ומזה י"ל קצת על רבינו עקיבא איגר בנימוקיו על היו"ד שעשה ס"ס בסי' שע"ג ע"פ בעיא דלא איפשיטא ולא זכר דאינו פשוט לומר כן, ועיין מכתם לדוד בתשובת בנו הרב מוהרי"פ בדף פ' ע"ב, ועיין נו"ב מ"ת חיו"ד סי' ס"ד ולהנ"ל י"ל דלא חשיב בנדונו ס"ם להחמיר בדרבנן כיעי"ש אלא דבדגול מרבבה אע"ה סוס"י קנ"ה נראה דנקיט עיקר כמ"ד דמצטרף עי"ש, ומרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בפ"ב דבכורות אות כ' (בד"ה והנה) כתב שכ"כ מרן הב"י ביו"ד סי' נ"ט לדעת הרמב"ם ושכן דעת הרבנים מוהריק"ש ופר"ת סי' ל' וכ"נ דעתו עי"ש: נז בעיא דלא איפשיטא יש חילוק בין היכא דסלקא בתיקו להיכא דלא סלקא בתיקו, והאריך בזה הרב פתח הדביר בח"א סי' קפ"ו אות ב', ועיין להרב חשק שלמה סי' ד' הגב"י אות כ', ובפתח הדביר ח"ג דף קע"א ע"א וצריך להתיישב לעיין בזה בספרים שרשמתי לעיל אות י"ט אם דברו בזה:

נח בעיא איכא דוכתי דבעי הש"ם אליבא דמאן דלא קי"ל כותיה ומפרש בהדיא לדברי פלוני מהו, עיין שבת דף קי"א ע"ב ועירובין י"א ע"ב ופסחים ע' ע"א ויבמות קי"ג ע"א וכתובות ק"ד ע"א ותמורה ט' ע"א ולא חייש הש"ס דשמא תיסק אדעתין דמדבעי אליביה אות היא לעולם שהלכה כמותו דכיון דפריש בהדיא לדברי פ' מהו ש"מ דלדידיה הוא דמבע"ל לדעת אמיתות כונתו דהגם דלית הלכתא כותיה כדאי הוא לפרש מילתיה ע"ד שכ' התוס' והריטב"א ורב"א בש"מ על ב"ש דזימנין שקו"ט הש"ס אליבייהו דכדאי הם לפרש דבריהם עיין מכתב לחזקיהו בחי' לביצה לדף ט' ע"א.

וע"ע כתובות פ"ו ע"ב וחולין ל"ט ע"ב לר"א יהיב ליה זוזא וכו' ואיכא נמי דלא פריש בהדיא לדברי פ' מהו אלא דמוכחא מילתא טובא דאליבא דפ' הוא דבעי, עיין כתובות נ"ג ע"ב סוטה ד' ע"א דלמאן דעסיק ביה הוא דבעי והוי כאילו פריש להדיא לדברי פלוני מהו ולא דחיקא לן מאי דבעי אליבא דמאן דלא קי"ל כוותיה מטעם הנ"ל האמנם כי בעי סתמא ולא פריש לדברי פלוני מהו ולא מוכחא מילתא טובא אלא דע"פ הכרח מבחוץ נצטרך לומר דבעי אליבא דפ' בכי הא ודאי אמרינן דמדמב"ל לש"ס אליבא דפ' הלכתא

כוותיה זולת היכא דגלי דעתיה דלא קי"ל כאותו פ' עיין עירובין צ' ע"א דהבעיא היא אליבא דרב ורב אמר למילתיה אליבא דחכמים ובהדיא אמר רב דלית הלכתא כחכמים עי"ש בדף צ"א ע"א.

וע"פ הדברים האלה נראה דיש ליישב מה שהקשה הרב יד מלאכי באות צ"א על דברי מרן בפרק ט' מהלכות ע"ז ה"ד ופ"ב דטו"א ה"ו שכתב דמדמבעיא לן אלייהו הכי הלכתא דהוא היפך מכמה דוכתי הנז"ל (עי"ש בד"ק כי ממנו לקחתי את בקיאות הנז"ל ולא מזכרון שלי) ולהנ"ל ניחא דכיון דבעי סתמא ולא קאמר לדברי ר"י לדברי ר"מ מוכחא מילתא דמשום דקי"ל כוותיה בעי בסתמא.

ועיין למרן כ"מ בהל' נזירות פ"ה הי"ד שכתב דר' ישמעאל לפרש מילתיה דת"ק אתא עי"ש ולא ניחא ליה לומר משום דבש"ס בעי אליבא דרי"ש כמ"ש הרבנים לח"מ שם ובהל' שבת רפ"א ותיו"ט פ"ו דנזיר מ"ג משום דההיא דמיא להההיא דכתובות וסוטה הנ"ל דמוכחא מילתא טובא דאליבא דרי"ש הוא דבעי.

ומ"ש ריב"ה בטור א"ח סי' פ"ז בשם הגאון והביאו הרט"ז שם (שציין זה הי"מ גדול) ניחא לפי האמור דלפום מאי דמשמע ליה דהבעיא אזלא ליבא דרשב"ג ובעי סתמא ולא קאמר לרשב"ג מהו אמטו"ל ס"ל דהלכה כוותיה והיינו נמי טעמייהו דהרא"ש והר"ן ר"פ מציאת האשה ס"ו ע"א עי"ש דלפום מאי דמשמע להו דהבעיא היא אליבא דר"ע וקא בעי הש"ס סתמא מוכח דהכי הלכתא ותימה על הרב י"מ המלך שם שהביא דברי הש"מ לכתובות שם ולא זכר שר דברי הרא"ש והר"ן באותו פרק באו"מ דסברי בהיפך, ומ"ש עוד מדברי הרמב"ן בחי' לשבועות כ"ב ע"ב עי"ש תמיה לי שלא זכר דברי התוס' שם ד"ה אהיתרא עי"ש: אכן דברי מרן כ"מ רפ"א מהלכות מתנות עניים והרבנים לח"מ ותיו"ט הנ"ל ופר"ח שהביא בי"מ שם ודאי צ"ע דאף דקאמר לדברי פלוני מהו ס"ל דמדמבע"ל אליביה הלכה כמותו עי"ש והלא בדוכתי טובא בש"ס בעי בכה"ג אף אליבא דמאן דלא קי"ל כוותיה וכמ"ש הרב יד מלאכי שם ומ"מ יש להם על מה שיסמוכו דמלבד דהתוס' ביצה כ"ז ע"א שהביא בי"מ שם סברי דגם בכה"ג אמרינן מדמב"ל אליביה הלכה כוותיה ומשמע דאחר שראה דברי תוס' ביצה הנ"ל מסכים הולך דכן הוא כונת התוס' שבת דף קנ"ג שהביא שם כיעי"ש.

מצאתי ראיתי לרבינו בה"ג וריצב"א ה"ד הג"א הרב המרדכי ר"פ הכותב שכתב מדבעי אי לר"י פרי פירות דוקא וכו' ש"מ דהלכה כמותו ועי"ש בהר"ן ולה"ה וע"ע למרן כ"מ פ"ג מהל' שבועות ה"ח ד"ה והשתא וכו' ועיין להרב אות היא לעולם במערכה זו דף ס"ו ע"ג מה שהפליא לתמוה ע"ד הרב תוי"ט פי"ב דזבחים מ"א ד"ה אפילו וכו' עי"ש

דדמי פומיה דמר כאילו דבר זה לא ניתן ליאמר כלל ואין הדבר כן כאמור וק"ל והרב קרבן אליצור בדף ז' ע"ד שכתב בשם הרב כנה"ג דמדבעי רב אשי שם (ע"ז מ"א ע"א) תפסי להו צואה מהו משמע דהלכה כרשב"ג וכתב ע"ד דמהא לא אריא דמצינו בכמה מקומות דבעי אליבא דלית הלכתא כוותיה וכו' יש לפקפק בדב"ק כמ"ש הרואה, ועיין שבת דף ס"ו ע"ב ת"ר יוצאין באבן תקומה ר"מ אף במשקל אב"ת וכו' משקל דמשקל מאי תיקו, וכתבו שם הרי"ף והרא"ש דהלכה כר"מ מדמתרצי מילתיה וכו' ועוד מדבעי רב אשי משקל במשקל מאי מכלל דכר"מ ס"ל ע"כ והרמב"ם פסק ג"כ כר"מ, וכן פסק כל הפוסקים ואין מדבריהם הכרח שהוא משום מאי דבעי הש"ס אליביה דאפשר דהוא משום מאי דמתרצי מילתיה וכו' אך בדברי הרי"ף והרא"ש מבואר הטעם מדבעי וכו' אע"ג דמוכחא מילתא טובא דלר"מ הוא דבעי (דמשקל מאן דכר שמיה זולת ר"מ) ש"מ דסברי דגם בכה"ג טובה תוכחת היא דקי"ל לש"ס כוותיה מדבעי אליביה, ואולי י"ל דלא כ"כ הרי"ף והרא"ש אלא לסניף ועיקר הטעם הוא דמדמתרצי וכו' ולכל הדברות נראה דלא זכר שר הרב יד מלאכי דבריהם מדלא הזכירם כיעי"ש: נט בטלה דעתו אצל כל אדם לא מצינו בש"ס רק באיסורי אכילה דבאיסורין כל דלא הוי כדרך אכילתו פטור בזה בעינן שיהיה נחשב אכילה לכל או לרוב ואם לא נחשב אכילה לרוב בני אדם אף דאיהו אחשביה סו"ס כדרך אכילתו לא הוי אבל בקנין ממון וכסף כיון דבאמת קנין זה הוי קנין בישראל אלא שבקונה מנכרי לא סמך דעתיה א"כ אם הוא סומך דעתו מהיכא תיתי לא יקנה כיון דהקנין מצד עצמו הוי קנין.

כן ראיתי בשו"ת הג' מוהר"ש קלוגר אשר נדפס בסו"ס שו"ת השיב משה בדף ד' ע"ג ובדף ה' סוף ע"ב כתב בשם רב אחד דהט"ז חו"מ סי' קצ"ד כתב בטל"ד גם בקנין והשיבו דדברי הט"ז גופיה תמוהים דלא מצינו בש"ס לומר בזה בט"ד אלא באיסורי אכילה עכ"ד. והנה ראיתי אלה הדברים בהיותי עסוק בענין אחר ולא אוכל כעת לעיין בזה וכתבתי לזכרון דברים כי לפי השערתי יש סתירה לדבריו מאיזה מקומות שנאמר בטלה דעתו אף שאינו איסורי אכילה וצריך להתיישב במה שרשמתי באות ע"ז ע"ח: ס בני בנים הרי הם כבנים.

כתב הרב יד מלאכי בכללי דינים אות קמ"ו בשם הרב מוהריק"ו שרש מ"ד דדוקא לענין פריה וריביה הם כבנים ולא לענין אחר עי"ש וכ"כ רשב"ם ב"ב קמ"ג ע"ב ועיין להרב גופי הלכות סי' רכ"ב ה"ד הרב נאות יעקב במענה לשון דף ח' ע"ב דק"ל בקרא דוהודעתם לבניך ולב"ב דלמה ליה למכתב ולב"ב כיון דקי"ל דב"ב הם כבנים עי"ש ולדברי מוהריק"ו

הנ"ל ניחא, וכ"ר להרב מקנה אברהם באות ס"ה דק"ל מדנפשיה כקו' הרב גו"ה ותירץ ע"פ דברי מוהריק"ו ע"ש.
ועוד הביא דברי הרמב"ם בהל' ת"ת פ"א ה"ב א"כ למה נצטוה על בנו להקדים וכו' עי"ש, ותימה על הרבנים גו"ה ומע"ל הנ"ל שנעלם מהם כ"ז, ובמ"ש עוד הרב מקנ"א דאיצטריך לחלק בין בשכר לחנם כתבתי על דבריו בקונטרס כללי הפוסקים סי' ט"ז אות יו"ד בס"ד, ועיין להרבניששמן המור בדרוש ד' ק"י אהל יעקב במערכת הכ"ף אות כ"ו משק ביתי אות צ"ה אות היא לעולם דף נ"ג ע"ג משנת ר"א ח"ב חיו"ד סו"ס מ"ב כנסת יחזקאל הובא בשו"ת קרית חנה סי' ל"ה ד"ה משנכנס וכו' תשובה מאהבה סי' קע"ח: ובלשון בני אדם בני בנים אינם כבנים.
עיין ש"ע יו"ד סי' רטו"ב סמ"ו וח"מ סי' רנ"ז ורמ"ז וכתב ידידי הגאון עמודי אש סי' ט"ז אות ל"א בשם נמ"י והר"ן הו"ד בש"מ לב"מ דכשאין לו בנים קורא לבן בנו ואם נדר מבנו ואין לו בנים רק בן בנו אסור בו, ועיין נחמד למראה ח"א דף ס"ו ע"ד וס"ז ע"א לענין בני בנים בלשון בני אדם, ולענין כשאין לו בנים כתב שם ע"ב בשם הרמ"ה וז"ל וכתב הרמ"ה דכל הני דאמרינן דלא הוו בכלל בן אי לא הוה ליה בן בההיא שעתא כולהו מיתקרי בן וסברא נכונה היא וכתובה בס' החשן סי' רמ"ז עכ"ל ועיין להרב פ"ת בח"מ סי' רמ"ז סק"ג: ודור רביעי אי הוי בכלל בני בנים.
עיין להרב פ"ת ח"מ סי' רמ"ז סק"ב: סא בני בנים הרי הם כבנים היינו דוקא כי כתיב זרע כ"כ הרב נאות יעקב במע"ל דף ח' ע"ב ויישב בזה קו' הרב גו"ה הנ"ל באות ס'. ולכאורה ק"ל דמהש"ס יומא ס"ו ע"ב דמוקי ואת בניו לא ידע בבן בתו מישראל שמעינן גם כי לא כתיב זרע, ותימה דשם בסמוך הביא סוגיא זו ולא העיר ע"ד התוס' הנ"ל ועיין להרב אהל יעקב במערכת הכ"ף אות כ"ו ולדברי התוס' הנ"ל יש להבין בקרא דלא ימושו מפיך וכו' דל"ל ומפי זרע זרעך כיון דבכלל זרע יש בו זרע זרעך וצ"ל דאתי לומר גם דור ג', ובזה י"ל גם קו' הרב גו"ה הנ"ל באות ס', ועיין נחמד למראה ח"ב דף א' ע"ג ודוק: סב בנות בנים אם הם כבנים.
עיין להרב נחמד למראה ח"א דף קפ"ח ע"ב בשם תוס' עהת"ו פרשת יתרו על פסוק ויתן את צפורה בתו דבת בתו היתה וב"ב ה"ה כבנים ושם בע"ג כתב שכן דרשו במד"ר פ' ויגש ע"פ בניו ובני בניו ע"ש ובדף קפ"ט ע"א וקצת תימה שלא זכר להרב נאות יעקב במע"ל דף ח' ע"ב עיין שם: סג באמת אמרו דהוי הלל"מ אם הוא דוקא במשנה או גם בברייתא, עיין להג' מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לביצה דף י"ז, ובמכתב לחזקיהו בחי' לביצה שם, וע"ע למוהר"ץ הנ"ל ביומא דף י"א ע"א: סד באמת אחרו הלכה היא הכי

אמרינן בש"ס דילן בב"מ דף ס' ע"א הדא אמרה כל באמת אמרו הלכה היא (ובשבת דף צ"ב ע"ב תניא כל באמת הלכה) ומשמע מדברי רש"י דאין הכוונה לומר שהדבר ההוא הוא הלל"מ אלא הכוונה לומר דאית לן למינקט כדין ההוא ואין לגמגם בדבר וכן מבואר בדברי הרב בפיה"מ בריש פ"ב דתרומות שכתב כל היכא דתנינן באמת אמרו כאילו היא הלכה למשה מסיני אבל לאו דוקא הלל"מ שהרי שנינו באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קורין ומדרבנן היא, וכתב הרב תיו"ט שלמד כן מההיא דב"מ ש"מ דמשמע ליה דלאו הלכה למ"מ קאמר, וכן מתבאר לענ"ד מדברי רש"י בסוכה דף ל"ח ע"א בד"ה באמת אמרו כל באמת הלכה היא ואין חולק בדבר כונתו שהוא דין ברור ומוסכם ולא שהוא הלכה למ"מ כנלע"ד אלא שהרב חק"ל בזכרונותיו שבסו"ס ישרי לב דף ק"ד אות ל' נראה שהבין מדברי רש"י דהלכה למ"מ ממש קאמר וכתב דקאי בשיטת הרמב"ם והתוס' דבדבר שהוא הללמ"מ לא יפול בו מחלוקת והקשה על שיטה זו כיעי"ש ולפי מה שפירשתי מסולקת קושיתו מעל רש"י, והרב תפארת ישראל בפיה"מ דב"מ הנ"ל כתב כל באמת הלכה פסוקה ומכוון להנ"ל אך בפ"ב דתרומות מבין שהוא הלכה למ"מ ממש אלא שכתב שזהו על הרוב ונראה שהבין כן בכונת רבינו שמשון שאחר שהזכיר מ"ש בירושלמי בכל מקום ששנו באמת הללמ"מ סיים ומיהו לאו דוקא והבין שר"ל לאו דוקא בכל מקום אלא ר"ל ברוב מקומות, אבל לענ"ד יותר נכון לומר שכונתו דמ"ש הלכה למשה מסיני לאו דוקא אלא ר"ל כאילו הוא הללמ"מ וכמ"ש הר"ב וכן צ"ל שהבין רש"י במס' מציעא הנ"ל בכוונת הירושלמי שאל"כ היה לו לפרש מ"ש בש"ס דילן ג"כ כשיטת הירושלמי דמ"ש הלכה ר"ל הלמ"מ אלא דזה אינו מוכרח לפי שאם היה מפרש כן לא היה מובן היכי קאמר הדא אמרה כל באמת הלכה כלומר הלמ"מ דבשלמא לפירש"י יש הכרח לזה ממשנתינו אבל אם נפרש דר"ל הלכה למ"מ הלא אין לזה הכרח ממתניתין כמובן.

והרא"ש בסוף מס' נדה בריש הלכות מקואות כתב דמ"ש גבי פיסול מקוה הללמ"מ כלומר דבר ברור כאילו הוא הלכה למשה מסיני וסיים וכן כל באמת הלכה היא שאומר בש"ס גבי מילי דרבנן כגון ההיא דהחזן רואה היכן תינוקות קוראים שכתוב בירושלמי שהוא הלכה למ"מ אע"ג דאיסור רואה לאור הנר מדרבנן אלא דבר ברור כהלכה למ"מ קאמר עכ"ל וציינו הרב יד מלאכי במערכת הכ"ף אות שכ"ו הרי דמפרש מ"ש בירושלמי הלכה למ"מ דל"ד הוא אלא כלומר דבר ברור כאילו הוא הללמ"מ וגם מדברי רבינו יהונתן שהביא באס"ז לב"מ והובא ביד מלאכי שם שבאמת הוא לשון שבועה ומדנשבע שכן הוא ש"מ להודיענו בא שהלכה כמותו ואין לגמגם בדבר עכ"ל מתבאר ג"כ דמפרש

דהלכה לאו הללמ"מ קאמר אלא שהלכה כמותו גם הרב שו"מ בגליון הש"ס לירושלמי בפ"ב דמס' כלאים הלכה א' אחר שהביא מ"ש הר"ב דהלכה למ"מ לאו דוקא וכו' הוקשה לו לשון הירושלמי בכמה מקומות דקאמר כל באמת אמרו הלכה למ"מ וכתב דלפי מ"ש מרן כ"מ בהלכות מתנות עניים פ"ו דין ה' דמ"ש הרמב"ם שם הלכה למ"מ לאו דוקא אלא ר"ל כאילו הוא הללמ"מ י"ל שגם בירושלמי הכונה היא כן ולאו הללמ"מ ממש קאמרי והביא שכ"כ במש"ח מסברא דנפשיה.

שוב הביא דברי הרא"ש שבהלכות מקואות הנ"ל וציין לעיין בשו"ת חו"י סי' קצ"ב עי"ש ובהשמטות מציון ירושלים אשר לו בריש ס' זרעים ע"ד הירושלמי דכלאים הנ"ל וחידוש הוא שראה דברי הר"ב ברפ"ב דתרומות ולא ראה דברי הרש"מ שם שכתב דמ"ש בירושלמי הללמ"מ לאו דוקא כמש"ל שו"ר מ"ש בגליון הש"ס הנ"ל בשבת פ"ק הלכה ג' אההיא דבאמת אמרו החזן רואה וכו' שאמרו בירושלמי כל מקום ששנינו באמת הללמ"מ) וז"ל כן אמרו בירושלמי לקמן פ"י הלכה ד' ובתרומות פ"ב הל' א' אמנם שם ניחא אבל כאן דאינו רק משום גזרה דרבנן שמא יטה היאך שייך בזה הלמ"מ ובאמת בש"ס בבלי בשבת דף צ"ב וב"מ דף ס' אמרינן כל באמת הלכה הוא ופירש"י בב"מ שם דאין לגמגם בדבר והיה ניחא כאן אבל לשון הללמ"מ אינו מדוקדק וגם הרמב"ם פ"ה מתרומות ה"ז העתיק לשון הללמ"מ עי"ש ועי' ברע"ב בתרומות שם שנתעורר על דברי ירושלמי כאן.

אמנם בר"ש שם כתב דהלכה למ"מ לאו דוקא עכ"ל ונראה שהבין דמ"ש הרש"מ דהללמ"מ לאו דוקא ר"ל דאינו הללמ"מ ממש אלא ברור כאילו הוא הלכה למ"מ (דלא כמו שנראה שהבין הרב תפא"י הנ"ל) ומ"מ מדברי הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לסדר זרעים (בסוף ד"ה וכאשר מת יהושע בן נון) מתבאר דס"ל דבכל המקומות שאמרו בירושלמי שבאמת אמרו הוא הללמ"מ והם ברפ"ב דתרומות ובפ"א דשבת ובפרק יו"ד ובפ"ד דב"מ הכונה שהם הללמ"מ ממש וכן ההיא דמעשרין מעשר עני וכו' דמיירי בה מרן כ"מ בהלכות מתנות עניים הנ"ל היא הללמ"מ ממש דקא כייל להו בהדי שאר מילי טובא דמייתי דאינון הללמ"מ ממש לוג שמן של מצורע וכו' שיעורין חציצין וכו' עי"ש. ותימה הוא על הרבנים הנז"ל שלא ראו דברי הרמב"ם הללו ועיין בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות לב"מ דף ס' שהבין ג"כ מדברי הרמב"ם בהקדמה דההיא דב"מ היא הללמ"מ ממש מדכייל לה בהדי מילי דהללמ"מ ממש נינהו גם בהגהותיו למסכת שבת דף צ"ב (אההיא דאשה החוגרת בסינר) הבין כן ותמה עליו שזו תקנת עזרא היא דאשה חוגרת בסינר כמ"ש בב"ק דף פ"ב ובשבת שאמרו לשון באמת לא אמרו על עיקר התקנה כי

אם על ההוצאה בשבת וצע"ג דברי הרמב"ם עי"ש ובאמת שקושיא עצומה היא לולא שצ"ל שנשמט בדפוס תיבת חייבת וכונתו אההיא דשבת דף צ"ב ולא כיוון לתקנת עזרא וצל"ע בדברי היבין שמועה שציין המגיה בדברי הרמב"ם בהקדמה הנ"ל ומי שנמצא אצלו יעיין בו (עיין לקמן בד"ה ומה): ומצאתי שמרן חיד"א במחזיק ברכה סי' ער"ה אות ז העור בזה ששם הביא מ"ש הרמ"ע בס' אלפסי זוטא כ"י דבאמת אמרו היא הלכה פסוקה שאין בה ספק כעין הללמ"מ והביא דברי מרן כ"מ דהלכות מת"ע ודברי הר"ב בריש תרומות ועל כולם תמה מה יענו לדברי הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לסדר זרעים דמנילהנך בהדי כמה מילי שהם הללמ"מ ממש ושמצא שכן הק' בס' יד אליהו להרב מוהר"א גאליפאפא בריש תרומות ע"ד מרן כ"מ וציין לעיין בס' ראשון לציון וס' טורי אבן לחגיגה ושו"ת חו"י סי' קצ"ב וראיתי להרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו למס' ביצה דף י"ז ע"א (אהא דת"ר באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר) שכתב וז"ל כבר אמרו בירושלמי פ"ק דשבת ובפ' המצניע דכל באמת לשון הללמ"מ, וע' מבוא התלמוד ובהקדמת הרמב"ם לפיה"מ אולם יפה דקדק הרמב"ם דוקא היכא דנמצא לשון זה במשנה דהכא כל עיקר יו"ט ב' ש"ג אינו אלא מנהג ומשום ספק ותני לשון באמת. אולם ראה רש"י סוכה ל"ח ושם ברייתא היא וצ"ע עכ"ל הנך רואה דנקיט דברי הירושלמי כפשטן דהללמ"מ ממש קאמרי ולפי הנראה כ"כ על סמך דברי הרמב"ם שבהקדמה אבל תימה שנעלם ממנו דברי הרש"מ, והר"ב ברפ"ב דתרומות והרא"ש בהלכות מקואות הנ"ל, ומ"ש דיפה דקדק הרמב"ם דוקא כשנמצא לשון זה במשנה כעת אגב ריהטאי לא מצאתי דברי הרמב"ם בזה אך תמיה לי איך יאמר כן הרמב"ם דמי קאמר בירושלמי במשנתינו (דנידוק מינה ולא בברייתא) בכל מקום קאמר ואי משום דק"ל ההיא דביצה הלא אף אי נימא הכי אכתי תיקשי לן ההיא דהחזן רואה דמשנה שלמה היא וכל עיקרו אינו אלא מדרבנן: ולייישב דברי הרמב"ם שבהקדמה שמבין בההיא דהחזן רואה וכו' דהוא הללמ"מ ממש אע"ג דכל עיקרו אינו אלא מדרבנן נלע"ד דיתכן לייישב על דרך שכתב רש"ל ע"ד התוס' בערובין דף ה' ע"ב ד"ה שפרצתו שכתבו דגמירי לה מסיני דמהני וכתב דיש מתמיהין הלא מבוי וחצר מדרבנן הוא דאסירי ואיך שייך לומר בכאן הללמ"מ וכתב ליישב דצריך לומר דהכי גמרי לה מסיני כשיבואו לגזור ולאסור המבוי והחצר אזי יתוקנו המבוי בלחי וקורה והחצר בעומד מרובה וכו' וסיים וכמדומה לי שמצאתי כעין זה עכ"ל ועם שהרב מוהרש"א שם כתב שדבריו דחוקים מ"מ שליש ישוב מיהא הוי ליישב דעת הרמב"ם דמשמע ליה דדבר שאמרו עליו בירושלמי דהוא הלכה

למשה מסיני הוא הלכה למ"מ ממש ואע"ג דכל עיקרו הוא מדרבנן כך נאמרה הלכה שכשיבואו לגזור בדבר ההוא שיהא ענין זה מותר.

וכיוצא לזה כתב הרב נהר שלום הובאו דבריו בתשו' מר רבו מרן מוהרד"ף בספר מכתם לדוד בחא"ח רס"י י"ז ליישב מה שהקשה הרשב"א לשיטת הרמב"ם דחומר הספקות מדרבנן מההיא דאמרינן גבי ערלה כך נאמרה הלכה ודאה אסור ספיקא מותר דמוכח דמן התורה הוה אזלינן לחומרא אי לאו דבאה ההלכה ואמר מר הרב נה"ש דאי לאו הלכה היו אוסרים חז"ל כמו בכל התורה דספקא דאורייתא לחומרא ובאה ההלכה ואמרה דספקא מותר כדי שלא יבואו חכמים לאוסרו ועם שמרן המחבר כתב דדבריו לא נהירין ותסברא שבאה ההלכה ואיצטריכא לאפוקי חומריהון דרבנן זו לא אמרה אדם מעולם ומה שנסתייע מר תלמידו שדומה לזה כתב הפר"ח בשם מוהרי"ט ליישב לשיטת הרמב"ם ההיא דמפני מה אמרו שתוקי פסול וכו' אינו ענין לזה וכו' עי"ש וכמ"ש במכתב לחזקיהו דף מ' א ודף ע"ט ע"א בהורמנותיה דמר נראה דאין להזניח דברי מר תלמידו ויש לו אילן גדול לסמוך עליו הוא הרש"ל הנ"ל (עיין השמטות) לקצת סמך לזה דמצינו דקרא קאי אהלכתא עיין תוס' זבחים דף ה' ע"ב בד"ה הגהה ניתק אין, ועיין בגליון הש"ס לרבינו עק"א ע"ד התוס' בנזיר דף ס"א ע"ב בד"ה ואימא, ועיין במה שציינתי לקמן מערכת הקו"ף אות כ"ח (נחזור לדברי הרב מוהרצה"ח) ומה שהצ"ע דברי רש"י דסוכה כבר כתבתי דכונת רש"י לומר שהדין הוא כן (ולא כיוון לומר שהוא הלכה למ"מ) וכמו שמתבאר מפירושו בההיא דב"מ דף ס' וגם מ"ש בירושלמי שהוא הלכה למ"מ יתכן דמפרש לה כמו שפירשו הראשונים הנז"ל דברור הדבר כהללמ"מ הוא דאמור רבנן דמערבא, ואעיקרא דמילתא במחכת"ה איני רואה שום הכרח לזה שהרב הבין דרישא דברייתא ומאי דסיים עלה באמת אמרו קאי אמיום טוב לחברו וא"כ לא יתכן שתאמר הללמ"מ דין על יו"ט שני שאינו אלא מנהג אך כבר כתב במכתב לחזקיהו בדף נ' ע"ג די"ל דעיקר הדין נאמר על מיו"ט לחול אלא דלפי האמת שיש עתה ב' יו"ט שנה התנא הדין מיו"ט לחברו ועתה ראיתי בהגהות הרב מו"ה וואלף באסקאוויץ שציין שגירסת הרי"ף והרא"ש אינה מיו"ט לחברו והכריח שכן גם גירסת הרמב"ם בהלכות יו"ט פ"א ה"ט שלא העתיק אלא אין אופין מיו"ט לחול ולא העתיק עדיפא מינה מיו"ט לחברו עי"ש ולא נפלאת לומר דגם גירסת רש"י כן היא וא"כ אין שום הכרח לשיטת הרמב"ם ולא תברא לדברי רש"י דסוכה אף למה שהבין בכונתו הרב מוהרצה"ח הנ"ל כמובן: ומה שהקשה הרב מוהרצה"ח בחי' לשבת עמ"ש הרמב"ם דהאשה החוגרת בסינר היא הללמ"מ דהלא תקנת עזרא היא וכתב בהגהותיו למסכת ב"ק דף פ"ב שבספרו תורת

נביאים כתב על זה באריכות וספר זה לא ראיתיו כלל הנה עתה השגתי ספר ה"ע עם כללי הגמרא למרן הב"י וראיתי להעתיק כל הכתוב בזה כי הספר היקר הזה איננו מצוי ביד כל אדם והוא דבהליכות עולם שער ה' פ"ג בד"ה עדות הלכה כתב וכן כל באמת אמרו הלכה היא וכתב ע"ז מרן הב"י וז"ל ומ"ש וכן כל באמת אמרו הלכה היא בסו"פ הזהב אהא דתנן באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו אמר ר' אלעזר הדא אמרה כל באמת אמרו הלכה היא פירש"י באמת הלכה מדיהב טעמא למילתיה מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט לה למתני' באמת ש"מ כל היכא דתני באמת הלכה ואין לחסום ולגמגם בדבר עכ"ל והרמב"ם כתב בהקדמת פיה"מ שדין זה הלכה למ"מ וכתב עוד שם שחזן רואה היכן תינוקות קורין הללמ"מ וכן יש לתמוה עמ"ש שם שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית הוא הלכה למ"מ ובמ"ו בסוף מס' ידים מפורש שאינו אלא מעשה זקנים ואע"פ שאמר ר"א שהיא הללמ"מ וכן פי' הרב ר' עובדיה הלכה למ"מ לאו דוקא דאין זה מן התורה אלא כאילו היא הלכה למ"מ אבל כתב מיהו בתוס' משמע דהללמ"מ ממש קאמר עכ"ל.

ולפי התוס' נ"ל שמה ששנינו גבי עמון ומואב שהוא מעשה זקנים הוא מאי דס"ד קודם שידע מאי דאמר ר"א. וכתב עוד הרמב"ם שם האשה חוגרת בסינר בין מלפניה וכו' הלכה למ"מ ויש לתמוה עליו שהאשה חוגרת בסינר תקנת עזרא כדאיתא בסוף מרובה ומה ששנינו בפ' המצניע באמת אמרו האשה חוגרת בסינר וכו' לענין הוצאת שבת היא שנויה ומ"ש רבינו עובדיא בתוס' משמע דהללמ"מ ממש קאמר.

גם בירושלמי בפ"ב דתרומות אומר בפירוש שכל מקום שנאמר באמת הוא הלכה למ"מ צ"ל דלאו הללמ"מ ממש קאמר וההיא דהחזן רואה תוכיח, וכן נראה מדקדוק לשון הר"ן בפרק לולב הגזול עכ"ל והרב יבין שמועה שם (בכלל רס"ג) וז"ל וכתב עוד הרמב"ם האשה החוגרת וכו' פי' ומה ששנינו בפ' המצניע וא"כ לא תקשי להרמב"ם שהרי שנינו שם באמת אמרו וסובר הרמב"ם דכל באמת הלכה ר"ל הלכה למ"מ וכ"כ הכריתות ימות עולם ש"א סי' י"ט באמת הלכה למ"מ עכ"ל.

לזה כתב לענין הוצאות שבת שנויה פי' ההיא דפ' המצניע והרמב"ם לא כיון אההיא דפרק המצניע דא"כ הול"ל האשה החוגרת בסינר בין מלפניה וכו' חייבת ומדלא כתב מלת חייב שהיא גזרה השנויה בהמצניע ש"מ דלא כוון אלא אההיא דפ' מרובה שתקנו שאשה חוגרת בסינר משום צניעות בין מלפניה בין לאחריה וא"כ תקשי להרמב"ם דתקנת עזרא היא עכ"ל הנך רואה דשאלת הראשונים היא שכבר עמד מרן ע"ד הרמב"ם ומה שסיים מרן דצ"ל דלאו הללמ"מ ממש קאמר נראה דכונתו לפרש כן מ"ש בתוס'

ובירושלמי, אבל מודה הוא דאין לפרש כן בדברי הרמב"ם בהקדמה דודאי מדכייל להו בהדי שאר מילי דהלכה למ"מ ממש אינון משמע ודאי דהא נמי הלכה למ"מ ממש היא ומ"ש מרן וכן יש לתמוה עמ"ש שעמון ומואב וכו' אינו מובן לענ"ד מאי וכן ונראה דיש חיסור לשון דאחר מ"ש וכתב עוד שחזן רואה וכו' הללמ"מ צ"ל ותימה דהא ודאי מדרבנן היא דכל עיקר איסור קריאה לאור הנר אינו אלא מדרבנן וכן יש לתמוה וכו' ומ"ש בשם רבינו עובדיא אם כוונתו למ"ש ברפ"ב דמס' תרומות הנה בדברי הרב שלפנינו ליתנהו להני מילי (סיום הלשון שהביא מרן בשמו מיהו בתוס' משמע דהלכה למשה מסיני ממש קאמר) ומ"ש שכן נראה מדקדוק לשון הר"ן לפי הנראה כוונתו למ"ש הר"ן בפ' לולב הגזול (אמתני' דמי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול) דמייתי הרי"ף הא דת"ר באמת אמרו בן מברך לאביו וכו' כתב הר"ן וז"ל ת"ר באמת אמרו כל באמת הלכה היא ואין חולק בדבר עכ"ל.

ואם לכך נתכוון תמיה לי שלא הזכיר דברי רש"י שם שדברי הר"ן הם ממש דברי רש"י ועכ"פ למדנו שהבין מדברים אלו דלאו הלכה למ"מ קאמר וכמו שכתבתי למעלה ע"ד הרבנים חק"ל ומוהרצה"ח ובס' כל החיים למרן החבי"ף ציין לעיין בעיקר כללין בס' משמרות כהונה דף כ' ע"ב ושבת של מי ונחמד למראה ח"ג דף קפ"א ע"א ובאהל ישרים מערכת הכ"ף ואין גם אחד מהם מצוי אצלי: סה בת קול הטעם שקורין בת קול ולא בן. כתב מרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכה זו אות מ"ב דרבינו בחיי בפרשת הברכה כתב שיש סוד בענין וטעמא טעים וציין לעיין במ"ש בפתח עינים פרק הזהב בשם ס' הקדוש קנה דבת קול נמשך מהשכינה ע"ש, וחידוש הוא שלא זכר שר דהרב תוי"ט בפרק בתרא דיבמות מ"ה ישנו בנו"ט לשבח דמפני תשות כחו נגד נבואה קרו ליה בת קול ובחידושי הראשונים שבסוף ס' חמרא וחיי כתוב בשם הרא"ש דמפני זה מיקרי בת קול מפני שיוצא במדה ואין כל אדם שומעו אלא הראוי לשומעו והביא זה הרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו למס' נהדרין דף י"א ע"ד התוס' בד"ה בת קול וכתב דמפרש הרא"ש בת לשון מדה כמו אלפים בת יכיל וכתב שיש לו מאמר מיוחד לבאר כ"מ שנמצא בש"ס לשון זה (אולי הוא בספרו תורת נביאים שמזכירו בעינים כאלו בהגהותיו על הש"ס) ומסתמא הזכיר שם דברי הרב תוי"ט ועי"ש מ"ש עוד בענין בת קול מהמד"ר והירושלמי **(עיין בשו"ת הרי"ף סי' א' בענין זה.

המבלה"ד))**: ועל מ"ש חז"ל אין משגיחין בבת קול רשמתי במערכת האל"ף אות ק"א: סו בכור בהמה טהורה אי נוהג בחו"ל ידוע מ"ש הרמב"ם דאינו נוהג והראשונים הבאים אחריו כל ישרי לב אשר היו תמהים בזה שדבריו הם היפך ש"ס ערוך בכמה דוכתי וכ'

מרן כ"מ בפ"א מהלכות בכורות ה"ה דנוסחא מוטעת נזדמן להם והאמת הוא כנוסחא שלנו דגם בזמן הזה נוהג עי"ש ובב"י סי' ש"ז וראיתי להרב שונה הלכות בח"ב דף ע' ד"ה תנן וכו' שהאריך בענין זה והביא בשם שו"ת שע"א שכ' ליישב כל מה שהקשו הראשונים ע"ד הרמב"ם (לפי הנוסחא שלהם) והיה בהניח דמ"ש הרמב"ם דאינו נוהג בחו"ל היינו מדאורייתא אבל מודה דנוהג מדרבנן ובכן כל המקומות שהזכירו הראשונים דמבואר בש"ס דנוהג בזה"ז היינו מדרבנן, והשוה"ל כ' ע"ד דלא יתכן לומר כן דא"כ קשה אמאי לא תני במתני' בפ"ק דקידושין וכו' ועכ"ל או דנוהג מה"ת או דאינו נוהג כלל עיש"ב ס' שע"א אמצ"א.

ותמיהני דמרחיק דברי השע"א כאילו לא נמצא מי שיסבור כן והלא בהגמ"ר בחולין סי' תשמ"ב כת' בשם סמ"ג כי' רמ"ב ועוד מצאתי בכור בזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן לפי שאינו ראוי להקרבה ובמעי אמו מותר אף מדרבנן עכ"ל. וכ"כ הרב החינוך בפרשת בא סי' ח"י דבכור בח"ל מדרבנן, וכיון דנמצא מפורש מי שסובר כן אין להרחיק מלייחס סברא זו להרמב"ם ומה שניישב להסמ"ג ניישב להרמב"ם.

ובהגהות יד שאול בסי' ש"ז כתב ע"פ הכרח קושיא חמורה דצ"ל כמ"ש הרב שע"א עי"ש. ועיין בס' דרך פקודיך במ"ע י"ח וז"ל כ' הרמב"ם בסה"מ שאינה נוהגת אלא בא"י וביאר החינוך דבחו"ל הוא מדרבנן והרמב"ן בהשגות תמה עליו ומרן כ"מ כ' דנוסחא האמיתית היא נוהגת בארץ ובחו"ל.

ויש ליישב כן בחבורו אבל בסה"מ א"א לפרש כן. ול"נ דכוונת הרמב"ם על קידוש בפה דזה אינו נוהג בח"ל גם מדרבנן, ובא"י בזה"ז נוהג דשייך הקרבה דמהרה יבנה בהמ"ק ויקריבנו ע"כ תו"ד, הנה מ"ש בשם הרמב"ם בסה"מ הוא במ"ע ע"ט.

ומ"ש בשם הרמב"ן בהשגו' לפי הנראה כונתו עמ"ש הרמב"ן בהקדמתו שאחר השרשים ושם רמז למ"ש בהלכות בכורות והוא בסוף פ"ה דמס' בכורות והובא שם בהרא"ש עי"ש, ובס' סדר המצות שנד"מ לאחד מרבני דורנו בסי' כ"ו בהגהה כתב שבהגהות מוהרי"ף שעל החינוך תמה על החינוך שכ' דבכור טהורה אינו נוהג מה"ת רק בא"י שהוא כנגד גמרא ערוכה וכ' הוא ע"ז וק' שלא על החינוך לבד תלונתו שגם הרמב"ם בסה"מ סי' ע"ט כ"כ וכבר קדמו בהשגה זו הרמב"ן בהקדמתו שאחר השרשים ותימה שכ"ז נעלם ממנו עכ"ד ולפי הבנתו בדברי הגאון רי"ף יותר הי"ל לתמוה שנעלם ממנו דברי מרן הב"י ובכ"מ במקומו אבל האמת הוא דלא ראי זה כראי זה כי השגת הרמב"ן וכל הראשונים היא עמ"ש רמב"ם ולפי הנוסחא שלפניהם) דבכור בזה"ז אינו נוהג בחו"ל וע"ז הקיפוהו בהלכות דמכמה דוכתי בש"ס מתבאר דגם בחו"ל איתיה למצות בכור כמו שיראה

הרואה בד"ק ואילו השגת מוהרי"ף היא עמ"ש החינוך דנוהג בחו"ל רק מדרבנן דלמה לא יהי מה"ת הרי חובת הגוף היא ונוהג בכ"מ מדין תורה וכו' עי"ש.
ואין זכרון לראשונים הנ"ל מענין זה כלל כי כל המשא ומתן שלהם הוא לומר דנוהג גם בחו"ל ולא נחתו להכי אם מדאורייתא או מדרבנן והג' רי"ף הוסיף דצ"ל נוהג בח"ל מד"ת וזה פשוט. וע"ש עוד בס' הנ"ל בשם הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' ר"ג שהעתקה מוטעית נזדמן אליו וכו' ודברי הרדב"ז סובבים ע"ד רמב"ם בסה"מ אשר מרן בב"י ובכ"מ לא הזכיר דבריו בזה.
ומ"ש הדרך פקודך בכונת דברי הרמב"ם דעל קידוש בפה קאמר הנה המעיין בגוף דברי הרמב"ם בהראיות שהביא יראה דכוונתו על גוף המצוה ואין להאריך ועיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים בהפתיחה למערכת בכור בהמה. ועיין חת"ס יו"ד סי' שט"ו ד"ה ולא, שתמה ע"ד צ"צ סי' ס"ג בענין אלמות הנכרי שפוטר מהבכורה ולמד כן מדברי התום חולין ט"ל ע"ב כיעי"ש דאיך יביא ראיה להקל בקדושת בכור דאורי' גם בזה"ז בח"ל עיין כ"מ פ"א מהלכות בכורים ה"ה (נראה שצ"ל בהלכות בכורות) ועיין הגמ"ר דחולין סי' תשמ"ב ומנ"ל ללמוד משם קולא בדאורייתא עכ"ל.
והנה בדברי מרן כ"מ הנ"ל אין הכרח דכונתו דנוהג מדאורייתא וביותר מ"ש בשם ההגמ"ר נהפוך הוא דשם מפורש דהוא מדרבנן בזה"ז שאינו ראוי להקרבה כמש"ל. איברא דעיינתי בסמ"ג סי' רי"א (מ"ש בהגמ"ר סי' רמ"ב הנה שם אין שייכות לזה כ"א בסי' רי"א) ולא מצאתי מ"ש בשמו בהגמ"ר ונראה דמ"ש בהגמ"ר ועיין סמ"ג וכו' אדלעיל מיניה קאי ולא אדלקמיה ועכ"פ בהגמ"ר מפורש דכל שאין ראוי להקרבה אינו אסור אלא מדרבנן והחת"ס מביא ממנו דבכור בזמן הזה הוא מדאורייתא ונהפוך הוא וצ"ע.
אחר זמן רב ראיתי בקונטרס בנין יחזקאל אשר בקובץ יגדיל תורה סי' קי"ט אות ל"ח שכתב דבהגמ"ר הנ"ל יש ט"ס וצ"ל בכור בזה"ז אינו אסור להטיל בו מום אלא מדרבנן וזהו שסיים אבל במעי אמו אף מדרבנן מותר עכ"ל ודברי פי חכם חן. ואפשר דגם הרחת"ס הבין כן בדברי הגמ"ר וא"כ משמע דעיקר קדושתו היא מה"ת דאל"כ מהיכא תיתי איסור הטלת מום מדאורייתא דאיצטריך לאשמועינן דאינו אלא מדרבנן וק"ל ועי"ש בקונטרס הנ"ל דנקיט בפשיטות דבכור בהמה אסור בגיזה ועבודה מה"ת גם בזה"ז בחו"ל אלא דמן התורה מותר לשוחטו ונעשה בע"מ ע"י השחיטה ומדרבנן אסור לשוחטו ואם עבר ושחטו אסור מקנס וכו'.
ועיין בשו"ת אגודות אזוב מדברי יו"ד סי' ל"ז דף ל"ב ע"ד ד"ה אמנם וכו' דאף דבשע"א האריך להצדיק דברי המ"ב דמקילין בס' בכור משום שיטת הרמב"ם דבכור בחו"ל דרבנן

והוי סד"ר מי יקל נגד כל המחברים דנקטו דס' בכור גם בח"ל הוי ספק דאורייתא: ואי בכור בהמה נוהג בלוים.

עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור שם: סז ברייתא אם אומר הש"ס על ברייתא דתנן או על משנה דתניא היה כתוב אצלי מראה מקום ציון היא דוכתי דאיכא בש"ס הכי והכי שו"ר דהרבנים י"מ ומש"ב אות קי"ד וקט"ו האריכו למעניתם לא הניחו זוית ופנה הלא בספרתם ועיין בטור א"ח סי' תר"ל בחי' הג' מוהרל"ח ויעיר אזן אות י"ב ואות נ' ובמערכת המ"ם אות ל"ד, ועיין נדרים דף נ' ע"ב תנן מלא תרווד רקב שאמרו ובעיני כל חי דף מ"ה ע"ב כל החיים דף י"ד אות ל"ט ואות מ"ב ובהגהותיו רחמים לחיים לתשו' הרשב"א חלק ה' סי' מ': סח ביומו תתן שכרו כתב הרמב"ם בסה"מ במ"ע ר' דגם בגוי שבא"י איכא עשה זו והוא חידוש ובמתני' פ"ט דמציעא ובחיבורו פי"א מהלכות שכירות לא הוזכר אלא גר תושב.

והנה הפוס' בח"מ סי' של"ט לא כתבו דין גר תושב ונראה טעמם משום שאין דין גר תושב בזה"ז עיין ערכין כ"ט ע"א ופס' הרמב"ם בהל' ע"ז פ"י ה"ו ובהל' שחיטה פ"י ה"ט ובהל' איסורי ביאה פי"ד ה"ח דאין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, ומ"מ לגבי עכו"ם היה להם לכותבו בפ"י ואדרבא מדקדוק לשון אחד שכר אדם וכו' יש להוכיחקצת למעוטי עכו"ם דגם בפוס' איכא דוכתי דדייקינן אדם למעט נכרי עיין לעיל במערכת האל"ף אות רע"ח וסבור הייתי לומר דמ"ש בהה"מ נכרי לאו דוקא אלא ר"ל גר תושב אלא דמלבד שהוא דוחק גם אין נראה כן מדברי הרב החינוך פ' קדושים שכתב בסו"ס ר"ל וז"ל ומה שאמרו בגר תושב מפורש במשנה פרק המקבל וכ' הרמב"ם הוא הדין לבן נח עכ"ל.

מוכח שהבין דברי הרמב"ם כפשוטן, ולי ההדיוט צ"ע: סט בישולי גוים פשיטא לי טובא דאין איסורו אלא מדרבנן ולית ביה דררא דאיסור דאורייתא כלל ולרוב פשיטותו משנה שא"צ היא להביא דברי הפוס' דמוכח כן מדבריהם ואשר מפורש כן בד"ק ותמיה לי על הרב קב הישר סוף פרק ע"ה שכתב שהוא מדאורייתא עי"ש והוא פלא.

אחר שנים רבות נדפס ס' עמודי אש לידידי הגאון מוהר"י אייזשטיין יצ"ו וראיתי שם בחי' על הירושלמי פ"א דשבת ה"ד שתמה כן ע"ד קב הישר הנ"ל ובקונטרס אסיפת דינים במערכת בישולי א"י הבאתי איזה פרטים בדינים אלו עי"ש: ע בישול ושליקה החילוק שביניהם בין תבין בדברי מרן חיד"א במחב"ר יו"ד סי' נ"ב אות ל"ו רמזו ביעיר אזן מערכ' זו ובמ"ש על דבריו הג' בית אפרים לטרפיות בקונטרס הראיות סי' כ"ז (דף קי"ד ע"ב מד' לבוב) ועיין להרבנים כרם שלמה (חאאס) יו"ד סו"ס פ"ז יד שאול סי' רי"ז

סק"ב ערוך השלחן סי' תע"ג וסי' תרמ"ח אות ה' רבינו הרלנ"ח סי' ט' נחמד למראה ח"א דף קס"ז ע"א משק ביתי אות תצ"א: עא בעיא לא בעי בש"ס אם לא נ"מ לדינא הרא"ש בפסקיו לחולין דלא כרש"י שם כ"כ הרב ויקרא אברהם דף קי"ח אות י"ג דברי הרא"ש הם בדף י"ז ע"א בבעיא דאברי בשר נחירה ולפי הנראה לא ראה דברי ב' המאורות הגדולים יד מלאכי אות צ"ב ויעיר אזן מע' זו אות ד' עיש"ב ועיין רש"י שבת כ"ח ע"ב ד"ה אלא וכו' מאי דהוה הוה וקשה דנימא משום דרוש וקבל שכר הוא כמ"ש בחולין שו"ר מ"ש הריטב"א שם דלישנא משמע דאתי לאשמועינן דבר הוראה עי"ש.

ומ"ש זה הי"מ גדול שם דמצינו בר"פ ז' דנגעים יכו' עי"ש. כמו כן מצאתי מימרא דרב שבת ל"ה ע"א המטלטל טהור עי"ש ומה שהקשה הרב תהלה לדוד ח"ב דף ע' ע"ב ד"ה ואגב אש"ס דמכות דף ז' ע"א במאי דבעיא בש"ס במילתיה דראב"ע דמאי נפ"מ מאי דהוה הוה עי"ש לא זכיתי להבינו: עב בין זה לזה כשאמרו איזה שיעור בין שני דברים כגון ממקום פלוני למקום פלוני כך וכך או בין אכילה כו"כ אם גם הדברים ההם בכלל השיעור או דוקא ריוחא דביני ביני עיין מה שהאריך בזה הרב פתח הדביר בח"ג סי' מש"ה ובמ"ש ע"ד הג' ר' זלמן (שבס' תולדות אדם מאמר ב') עיין מ"ש בזה הג' בית אפרים בשו"ת א"ח סו' נ"א רמזו הג' מוהר"צ הירש חיות בהגהותיו לתענית דף ה': עג בנים כשאין עושים רצונו ש"מ אי נקראים בנים דנחלקו ר"מ ור"י כנודע עיין למרן חיד"א בחומת אנ"ך ר"פ ויקהל דקי"ל כר"מ אך ביעיר אזן במדבר קדמות מע' זו אות ב' כתב בשם הרמב"ן פרשת האזינו דקי"ל כר"י ועיין להרבנים אמת ליעקב ניניי דף צ"א ויוסף אברהם פ' וילך דף צ"ד, ולעיל אות נ"ד נמשכתי אחר דברי הרב נאות יעקב דנקיט בפשי' דקי"ל כר"מ והא קמן דאינו פשוט.

וגם בעיקר דבריו יש לפקפק דדוקא לגבי קוב"ה אמרינן דכשאין עושין רש"מ אינם ראוים לקרותם בנים לה'. אבל לגבי בני אדם אף כשאין עושין רש"מ נקרא בן לאביו: עד בשר אדם חי אם אסור יש בזה ג' סברות אסור דאורייתא מותר מה"ת ואסור מדרבנן מותר גם מדרבנן, עיין ביו"ד סי' ע"ט ועיין ביד דוד שם שהביא דעת כמה מרבנן בתראי דסברי דנקטינן להחמיר כדעת הרמב"ם דאסור מן התורה עיש"ב, ועיין למרן חיד"א במח"ב יו"ד סי' ח' אות ב' דכ' בפשיטות דנקטינן דאפילו מצות פרוש אין בו וכמ"ש הרפ"ח וכו', ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' מ"ג אי פליטת בעלי חיים אוסרת: עה בי דינא בתר ב"ד ל"ד אי אמרינן כן גם בזה"ז, עיין להרבנים מקנה אברהם אות נ"ח, יעיר אזן מערכה זו אות כ"ה סמיכה לחיים דף נ"ז ע"א ועי"ש כמה חילוקים בענין זה, ובחקקי לב ח"א דף ע"ח ע"ג, ובחקת החיים הנד"מ דף ב' ע"ב, ועיין חיים ביד דף ח' ע"ג, פורת

יוסף דף מ"ב: עו ברבי אם הוא שם העצם או שם התואר ר"ל גדול הדור, האריך בזה מרן חיד"א בשם הגדולים ח"א מערכה זו, ובמחב"ר א"ח סי' קי"ב ועיין להג' נו"ב מ"ת א"ח סי' קי"ג שחילק היכא דמזכיר ברבי אצל השם ר"א ברבי וכיוצא הוא לשון כבוד וכו' ומ"ש ע"ד רש"י חולין י"א ע"ב עיין במחב"ר שם מה שביאר בזה ובחולין ק"ו ע"א כתב רש"י ר"ג ברבי בנו של רבי וכתב רבינו המי"ט שם דאע"ג דבשאר דוכתי מפרש גדול הדור הכא פי' האמת, ועיין סוכת דוד אשר בסו"ס בית המלך דף י"ד ע"א: עז בטלה דעתו אצל כל אדם נראה דגם לקולא אמרינן הכי כדמוכח משבת צ"ב ע"ב עי"ש וכ"ת כיון דאיכא למיחש משום חוב"ע משו"ה מאי דפטרינן ליה מקרבן לא חשוב קולא א"כ מש"ס שבת צ"א ע"א מוכח דאמרינן לקולא.

וע"ע שבת קמ"ד ע"ב ובפוסקים סי' ש"כ דמתבאר דאמרינן לקולא וכן מוכח מפסחים מ"ד ע"א ונזיר ל"ו ע"ב עי"ש וע"ע מנחות פ"ז דף ע' ע"א דאי גחין ואכיל בט"ד אכ"א, וע"ע ברכות מ"ב ע"א והרא"ש שם סי' ל' ובפוסקים סי' קס"ח ס"ו ואין לומר דמשום ס' ברכות הוא דאזלינן לקולא דלגבי בהמ"ז לא שייך סב"ל אלא דלפי מ"ש הג' מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' קס"ח סי"ב דמה"ת די בברכה אחת מעין ג' עי"ש י"ל ראיה זו.

ומ"ש הרא"ש שם בשם הר"מ והראב"ד לא ידעתי מקום מחלקותם כי בפ"ג מהל' ברכות לא ראיתי זכר מזה כמ"ש הרואה. ושו"ר להרב מעש"ר שם שנתעורר בזה עי"ש וגם יש להבין סברת הראב"ד שהביא הרא"ש דלפי הנראה י"ל כס' הרמב"ם מש"ס ברכות ל"ה סוע"ב ואי קבע עליה מאי איכא למימר וכו' בטלה דעתו וכו' עי"ש והגם שיש לחלק בין מין לשיעור מי גילה לנו רז זה לחלק וסתמא דמילתא כי הדדי נינהו ופלא בעיני כי לא ראיתי מי שנתעורר בזה וצ"ע וע"ע רש"י חולין ל"ג ע"ב ד"ה ודלא כר"י ודף ק"מ ע"ב ד"ה דילמא ומג"א סי' ט"ז סק"ב ומרן הב"י בשם הרשב"א לענין חציצה עי"ש ומג"א סק"ו ובב"י יו"ד רס"י קצ"ח וב"ח ויש"ש חולין פ"ח סוס"י כ"א ודוק.

שו"ר משנה שלמה שנינו במסכת כלים פרק מ"ט הסל והכלכלה וכו' שהתקינם לישיבה טהורים ופי' ז"ל שם משום דבט"ד אכ"א עי"ש וע"ע שו"ת הרדב"ז ה"ד הרבנים מג"א סי' קנ"ח ופה"ד שם אות ב' שכתב בט"ד אכ"א לקולא עי"ש ועיין רש"י פסחים דף ב' ד"ה משעת האור, ועיין שיורי ברכה יו"ד סי' קי"ג ובספרו מחזיק ברכה א"ח סי' רנ"ד אות ב' לענין בש"ג בדבר הנאכל כמו שהוא חי ויש מי שאינו יכול לאכול אותו הדבר בלא בישול אי אמרינן בט"ד אצל כל אדם ולא יאסר עליו משום בש"ג, וכן לענין גזרת חיתוי עי"ש: עח בטלה דעתו אי אמרינן באתרוותא עיין להרבנים פר"ח יו"ד סי' קי"ג ס"ג ד"ה ויש לדקדק וכו', ומרן חיד"א בשיו"ב שם וביעיר אזן אות כ"ז וקהל יהודה דף מ"ג ע"ד

ולהג' מוהרי"ש הלוי נר"ו בנימוקיו על הירושלמי בהשמטות לריש מס' כלאים ברכ"י א"ח סי' קס"א מג"א סי' ש"א ס"ק ט"ו מחזיק ברכה א"ח סי' רנ"ד אות ב': עט בטלה דעתו וכו' לענין דברים המאוסים, כ' הרפ"ח סוס"י קט"ז דבכל הדברים המוזכרים שם אם הוא נפש היפה לא אזלינן בתריה אלא בטלה דעתו אצל כל אדם, ובשאר דברים דאיכא דמימאסי בהו ואיכא דלא מימאסי למאן דלא מאיס ליה שרי עי"ש ובמקומות שציין והרב משנת ר"א ח"ב בזכרונות דף כ"ב אות צ"ח כתב דהרב כנה"ג ס"ל דאף דלדידיה אינו מאוס אזלינן בתר רובא דעלמא ולהרפ"ח אזלינן בתר דידיה וכו' ע"כ ולפי מה שמתבאר מדברי הרפ"ח וכנז"ל צ"ל דהרב כנה"ג מחמיר גם בדברים שלא הוזכרו בסי' קט"ז ולא ידעתי איה מקום דברי הרב כנה"ג כי עיינתי בכנה"ג במקומות אשר דבר בזה הרפ"ח ולא חזינא כהס' זולת שבסי' ק"ד סוף הגב"י כתב לעיין בסי' קט"ז ול"ז למצוא דברי חפץ בכנה"ג אשר לפני, וע"ע תוס' מנחות ע' ע"א ד"ה בצי עוף וכו' מ"ש בשם ר"ת וע"ע להרב פר"מ באשל אברהם סי' קנ"ד ס"ק י"ט בשם הרבא"ר ובמ"ז שם סק"י ולהרב פתח הדביר ח"ג סי' רס"ד אות ח' ולהרב הלבוש יו"ד סי' ס"ו ס"ז:

פ במתניתא תנא כ"מ שהובא בתלמודינו איננה ברייתא מר"ח ור"א וב"ק ולוי שסידרו ברייתות שלהם בא"י רק ברייתות בבליות כמו תני ר"י או אייתי מתניתא בידיה וכל דלא נשנית בי ר"ח ור"א אינם עיקר לפסק הלכה כ"כ הג' מוהר"ץ הירש חיות לגיטין דף ו' ע"ב שהכריח כן במ"א: פא בעיא מצינו בכמה דוכתי דבעי הש"ס כמעט דברים בלתי אפשריים, עיין להג' יד מלאכי תוך אות צ"א מה שציין ועי"ש הטעם ועיין בספר כל החיים אות כ"ב שציין משנת חכמים אות שכ"ה ואמצ"א: פב ביטול איסורין לכתחלה, עיין מ"ש במערכת האל"ף (אין מבטלין איסור לכתחלה) בס"ד: ובמאי דאמרינן חד בתרי בטיל רשמתי במערכת החי"ת אות ע"ט: פג ביטול אי שייך בדבר שתחלתו ע"י תערובת, עיין להרב מוהריט"א בגט מקושר דף ע"ג ע"ג ומ"ש ע"ד הרב מוהרי"ף ה"ד מר בריה בס' חיים ומלך בהל' מקואות דף ט"ז ע"ב משנה למלך פ"א מהלכות מטמאי מו"מ, כרו"פ סי' י"ד וסי' ק"ב, נו"ב מ"ת יו"ד סי' נ"ד, ישועות יעקב יו"ד סי' י"ד, ועמ"ש בזה בשו"ת השיב משה יו"ד סס"י ל"ח דף כ"א ע"ג ומ"ש ע"ד בשו"ת בית שלמה יו"ד סוס"י קע"ז בהגהה מבן המחבר, ועיין בשו"ת חת"ס או"ח סי' קל"ג ובמ"ש ע"ד בשו"ת בית שלמה א"ח תוך סי' ע"ב, שו"ת ענג יו"ט סי' ל"ד ד"ה אולם, שם אריה א"ח סי' ח' ד"ה עוד יש לכאורה, שו"ת עטרת חכמים א"ח סי' ה', ישרי לב דף י"ז ע"ב ד"ה וכזאת: ואי שייך ביטול באדם באדם או אמרי' בעלי חיים חשיבי ולא בטלי, בס' מערכי לב ח"א דרוש נ"ג דף קי"ח ע"ב כתב בשם משאת שה חיו"ד סי' א' דיצא לידון בדבר חדש דבתערובת אדם

באדם לא אמרינן בע"ח חשיבי ולא בטלי וכתב ע"ד דאין דבריו נראים וכמו שהאריך בחק"ל יו"ד סי' פ"ט להוכיח דגם באדם אמרינן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי: ואי שייך ביטול בדבר המחובר לקרקע או חשיבי ולא בטלי רש"י בגיטין דף נ"ד גבי נטיעה של ערלה וכלאי הכרם שנתערבו כ' דכ"ז שהוא במקומו כמחובר חשיבי ולא בטלי, ובפר"ח במים חיים בנימוקיו לגיטין כ' דלהרמב"ם מחובר לא חשיב ובטיל.

ובמערכי לב הנ"ל כ' דהראב"ד בתומת ישרים סי' רל"ט והגמ"ר פ"ק דקידו' כ' דלא בטיל וציין למ"ש בחק"ל יו"ד סי' ק"ז: וכתב עוד במערכי לב שם דאי מחובר חשיב ולא בטיל כ"ש קרקע דל"ב וכן מתבאר מדתנן פ"ט דתרומות מאה לגינה של תרומה ואחד של חולין וכו' ופי' הר"ש דכיון שזרעה אין הקרקע עולה וכן הוא בתוספתא להדיא, ועיין בפרמ"ג או"ח סי' תס"א במ"ז סק"ד ואם ספק שא"י מקומו איה לכאורה אף בקרקע יבש ביבש חד בתרי בטיל ועי"ד קי' בחנות קבוע ודברי הכריתות בנחל איתן וכו' ובפריי שם הארכנו (עי"ש בשפ"ד סקי"ד בד"ה החלק השני) ובשו"ת חקקי לב א"ח סי' י"ד דף י"ח ע"ב ה"ד הפרמ"ג ושם בהשמטות דף קי"ט ע"ב דחה דבריו ע"פ מ"ש בס' מערכי לב הנ"ל: וביטול איסורין דרבנן אי סגי ברוב או בעינן ששים רשמתי במערכת האל"ף אות ת"א ועי"ש בהשמטות: פד ברכת המזון דאורייתא היינו באכל כדי שביעה ולענין כביצה אי הוי שביעה מדאורייתא, עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' ד' אות י"ב: ואי ברכת מעין ג' דאורייתא רשמתי שם סי' א' אות ל"ה, ועיין בשו"ת מוהרי"מ סי' נ"ה: פה בהמה מעוברת אם מקבלת זכר, עיין בכורות דף ח' גבי נחש לכמה מוליד והא שמושי משמש וכו' וברש"י, ועיין להרבנים דרך המלך דף פ"ו ע"ד, משק ביתי במערכת הפ"ה אות שפ"ה ומ"מ בסה"ב מנחה טהורה דף ק"ד ע"א: פו בן תלמיד נקרא בן כידוע מדרשת רז"ל וכן אני קורא לתלמידיי העי"א בני, וכן מצינו דבזמן התלמוד היו קורים לתלמידיהם בנים ועיין לקמן אות צ"ד אות קטן יו"ד: פז בדיקה לענין מה דצריכה בדיקה לספירת ז"נ כמבואר ביו"ד סי' קצ"ו כ' הגאונים חות דעת שם אות ג' בביאורים וסד"ט שם סקט"ו דבדיקה זו היא מה"ת עי"ש.

והרב מוהר"א לאריד הו"ד בשו"ת חיים ביד סי' מ"ח שקו"ט בזה להוכיח דבדיקה זו היא מה"ת עיש"ב: פח בד"א דקי"ל דהוא לפרש אם הוא גם בברייתא, עיין להרבנים יד מלאכי אות ש"ב, ומקנה אברהם מהדורא בתרא אות ר"ג ועיין בפירוש המכונה לרש"י בנזיר דף ל"ב ע"א ד"ה לישנא אחרינא דנשתמש בכלל זה בדברי התוספתא: פט בני מקרא אי דינם כישראל לכמה דברים, עיין לקמן במערכת הקו"ף אות נ"ג: צ בעיא בבבלי ופשיטות בירושלמי היכי נינקוט, עיין למרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות י"א,

ובשיורי ברכה יו"ד סי' קמ"ה אות א', ולהרב באר יעקב שרמז שם, ולהרב שער המלך בחופת חתנים ס"ד ד"ה האמנם.

ועתה ראיתי מ"ש הר"ן בסופ"א דתענית עמ"ש הרי"ף בשם הירושלמי אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך וכו' עי"ש דמבואר בדבריו דפסקינן כס' התלמודין ולא כפשיטות הירושלמי וגם הריב"ה בק"פ הרא"ש שם אות י"ט הבין בדעת הרא"ש כמ"ש הר"ן בדעת הרי"ף ולכן השמיט מנודה עי"ש וע' מ"ש הרבנים הנ"ל בדעת הר"ן וצ"ע (ועוין לקמן במערכת ה"ה אות קי"ג) ועיין להרב מאמר מרדכי לגיטין דף קי"ח ע"ג, ומ"ש בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' ט' אות א' בבעיא דר"ל בע"ז מ"ו לולבו מהו למצוה דלא איפשיטא בש"ס דילן ומהירושלמי פ"א דביכורים נראה דאיפשיטא לקולא, וכבר כתבו הפוסקים דכיון דאין הירושלמי סותר בהדיא להבבלי ראוי לפסוק כוותיה ע"כ הנה לפי כל הרשום עיניך הרואות דאינו פשוט לומר כן ואדרבה דעת הרבה פוסקים דנקיטינן כהבבלי, ועיין ביד מלאכי במערכה זו אות צ"ד ובמראה הפנים ע"ד הירושלמי דסנהדרין בפ' חלק ה"ז ד"ה נישמועינה מהדא דבהרבה מקומות מוזכר דהרמב"ם פוסק כפשיטות הירושלמי ושכ"כ מוהריק"ו שרש ק' ורמז למ"ש בפ' השואל (את הפרה ה"ג ד"ה שאלה מן), ועיין בשו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים בחא"ח סוף סי' ט' בדברי המה"פ הנ"ל, ובזכרונות הג' חק"ל שבספר ישרי לב מערכת הלמ"ד אות ל"ז כ' דמוכח מתוס' קידושין דף י' ד"ה ומקבל לפי מ"ש שם מוהרש"א דנקיטינן כפשיטות הירושלמי נגד ש"ס בבלי וכן ממ"ש מרן ב"י יו"ד סי' ר"מ גבי בנו והוא רבו עי"ש דבין להר"ן ובין למרן נקיטינן כפשיטות הירושלמי: צא ביתו זו אשתו אי הויא ביתו בקידו' לחוד או בעי' חופה, עיין להג' פר"ח בס' מים חיים הלכות יוה"כ פ"א ה"ב דפליגי הש"ס דידן עם הירושלמי בזה ולהירושלמי סגי בקיד' ועיין להג' שעה"מ בהלכות אישות בחופת חתנים ס"ד ד"ה האמנם וכו' דמעיקרא הוה בעי למימר דלהירושלמי שהביאו תוספות יומא דף י"ג ד"ה לחדא דמקדש ביוה"כ ה"ה דכניס לה ביוה"כ ומזה הוקשה לו על ס' הר"מ דבעי חופה הראויה לביאה. ושוב הביא דברי הג' פר"ח הנ"ל ונראה דמודה לו עי"ש, והרב יד דוד בחי' לפב"ת דיומא ע"ד ע"ו ע"א נראה שהבין דהכי מסיק השער המלך הנ"ל דלהירושלמי גם חופה היה עושה הכהן גדול ביוה"כ, ושוב הביא מ"ש הפ"ח וכ' עליו שהוא דוחק ומסיק דהירושלמי ות"ד פליגי בתשמיש אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עי"ש ומדברי השעה"מ שרשמתי אין נראה כן כמ"ש הרואה (בי"ד שם כתב בשם שעה"מ ח"ב דף נ"ה והשעה"מ שבידי הוא מדפוס חדש ואי אפשר לכוון הדפים ואולי מ"ש הי"ד בשמו הוא במ"א), אף גם תמיה לי דהגם דהג' שעה"מ שם צידד לומר דמשום איסור דרבנן לא חשיב חופה

שאינה ראויה מ"מ עין ל"ו תשורינו שם בסו' דנחית להאי ספיקא ושקו"ט בה ומסיק להוכיח מדברי ה"ה והג"א דגם משום איסור דר' חשיב חופה שאינה ראויה לביאה לדעת הר"מ וכ' שכן מבואר בתשו' הריב"ש עי"ש ורמזו השעה"מ עצמו.

ומעתה הרי הוא בבל יאמר דהר"מ ס"ל דגם להירושלמי היה כונסה וחשיב חופה הראויה משום דשאר עינוים דרבנן לדעת הירושלמי כמ"ש הרבי"ד ז"ל כמבואר. ומ"ש דודאי ארוסה לאו ביתו היא לא ידעתי מנ"ל הא דנהי דש"ס דילן הכי ס"ל מ"מ לא נפלאת היא לומר דהירושלמי ס"ל דכיון דע"י אירוסין חשיבא אשת איש גמורה (עיין רמב"ם ריש הל' אישות ולעיל במערכת האל"ף אות שמ"ו) היינו ביתו דקאמר רחמנא והנה אמת דמדברי התוס' במס' ביצה דף ל"ו ד"ה והא נראה דס"ל דלדעת הירושלמי נמי היה כונסה לחופה שכ' ולישני וכו' מצוה לישא אשה אחרת עי"ש ולא כתבו מצוה לקדש ודוחק לומר דכיון דלא נחתו הפוס' להכי לא דייקי בלישנא ועכ"פ לדעת הר"מ שפיר י"ל כמ"ש הג' פ"ח והסכים לזה הג' שעה"מ, ואף אי נימא כמ"ש הרב יד דוד דגם להירושלמי לא סגי בקידושין אלא בעי נמי חופה מ"מ ודאי דהיינו בלא ביאה דכיון דביוה"כ הוא דהוה מקדש לה הרי אינו רשאי לבא עליה ביוה"כ ובעכ"ל דבלא ביאה נמי מיקרי ביתו ודברי הרב שכנה"ג סי' תרי"ט ה"ד הרב ש"ץ דף רצ"ט ע"ד שכ' בשם מוהרמ"א סי' קכ"ה דאפשר דלא מיקרי ביתו בחופה בלא ביאה אחרי המחי"ר תמוהים מאד דמבואר הוא בירושלמי בהפך כאמור וצ"ע, ועיין בס' ימי שלמה בהלכות עריוה"כ שקדם בתמיה זו ע"פ משמעות הסוגיא ודברי הרב פ"ח הנ"ל ולדידי מוכרח כן לשיטת הירושלמי דס"ל דלא היה קודם יוה"כ אלא הזמנה לבד והקיד' וכניסה לחופה (למאן דס"ל הכי) היה ביוה"כ עצמו כאמור, ועיין להג' שאג"א סי' צ"ג שהכריח דע כ כניסה זו בלא ביאה דהא ר"י דאמר אף אשה מתקנים לו ר"ל בתוך שבעה הימים ואי אפשר לו אז לגשת אל אשה וכמ"ש בש"ס שמא תמצא ס' נדה וכו' עי"ש והג' תשובה מאהבה סס"י קל"ה כ' עד דודאי כניסה זו היתה גם בביאה ויכול לבעול דדוקא באשתו הוא דאיכא משום ס' נדה וכו' אבל האשה המתוקנת לו שהיא בתולה אף אם תמצא דם תלינן בדם בתולים ואפילו אם תראה דם אחר מעל"ע אינה מטמאה למפרע וכו' עי"ש, ולפי זה נתישבה דעתנו דלא תיקשי לן דברי מוהרמ"א הנ"ל מסוגית הש"ם דילן דאין הכרח לומר כניס ולא בעיל כמובן והרב דברי ריבות סי' ש"ה האריך להוכיח דאין בכלל אשה ארוסה מסוגיא דפ"ק דיומא ומ"ש שם ללמוד מזה לגזרת רגמ"ה שלא לישא שתי נשים דאין בכלל זה ארוסה יש לפקפק דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כדאמרי בכמה דוכתי (עיין תוספות בקידושין דף ל"ז ד"ה ממחרת) אלא דמ"מ כל שאין לנו הכרח לומר

בהפך מסתברא ודאי לומר שלא לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים, ועיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת אישות סי' ב' אות י"ג:

והא דאמרינן ביתו זו אשתו לאו דוקא בביתו הכתוב בתורה אלא גם בלשון חכמים ביתו זו אשתו כן הכריח הרב פר"ח בליקוטי א"ח סי' רצ"ח וגם בלשון בני ביתו נכללת אשתו עי"ש: צב בתר השתא אזלינן או בתר מעיקרא, עיין מה שרשמתי במערכת האל"ף אות שמ"ט: צג בשר בחלב זכר או מתה מדאורייתא שרו ומדרבנן אסור, כמ"ש ה"ה פ"ט ממ"א אבל נראה מדברי הרשב"א דחלב זכר ליכא איסור אפילו מדרבנן ממ"ש בתה"ב שיש בב"ח מותר לגמרי לבשר דגים וכו' אי נמי בשר בהמה בחלב זכר ובחלב קיבה עכ"ד הרב ארעא דרבנן אות צ"א דברי הרמב"ם בחלב מתה הן שם הלכה ל' וכתב ה"ה שסובר הרמב"ם דבכל אלו (היינו מי חלב וחלב מתה וחלב זכר שכתב שם ביחד ועליהם כתב פטור) הוא פטור אבל אסור עי"ש ומזה משמע ליה להרב אר"ד דאיסורם רק מדרבנן והיינו דוקא ענין בישול אבל לענין אכילת בשר בחלב מתה דעת מרן הב"י ביו"ד סי' פ"ז (ד"ה כתב הרמב"ם) דאסור מדאורייתא משום נבלה והרב הדרישה שה תמה ע"ז וס"ל דאינו מדאורייתא דדמי לביצת נבילה דמבואר בסי' פ"ו דאינו אלא מדרבנן משום דלא גדלה באיסור ואינו מגוף העוף וה"ן החלב נתהוה בחיים ולא גדל לאחר מיתה וכו' והרב"ח בקו"א שם כ' דלא דמיא לביצה דדמי כמאן דמנחא בכדא אבל חלב כיון שנבלע בגומות חשיב כגופה וא"כ אסור מה"ת עי"ש.

והרב פרי מגדים בשפתי דעת סי' פ"ז אות י"ד כ' וז"ל כבר כתבנו במ"א חלב נבילה יש בו איסור תורה אלא שאין לוקין עליו והפרישה כתב, דהוא מדרבנן כביצת נבילה והבית חדש כ' בקו"א דלוקה עליו ובסי' פ"א כתבנו דלדעת הרמב"ם יש בו איסור תורה ולא מלקות ע"כ ובסי' פ"א בש"ד סק"א כתב וחלב נבלה כ"כ דאיסור תורה יש בו ולא מלקות דלא כפרישה וכו' ודלא כלח"מ פ"ג ה"ד ממ"א (לפי הנראה ט"ס הוא וצ"ל פ"ו ה"ט ע"ש) ועיין לח"מ שם עכ"ל מה שרמז בב' מקומות הנ"ל שכ"כ במ"א וכו' לפי הנראה כונתו למ"ש בפתיחה להלכות מליחה ששם הביא מ"ש הדרישה והב"ח הנ"ל וכ' שם וז"ל ואני תמה איך יאמר חלב מתה מותר מה"ת והא ציר נבילה דבר תורה הוא כמבואר בסי' פ"א מהטמאים ומוכח בבכורות ו' ע"ב דחלב הוי כציר דפריך למה לי גמל ועי"ש בתוס' ד"ה לאסור וה"ה ציר נבלה וחלב שלה הוי ודאי ד"ת ומלקות אין בו וכו' עי"ש מ"ש להכריח דמלקות אין בו.

והנה מ"ש דמבואר בסי' פ"א דציר נבלה הוא ד"ת לא חזינא כי האי סימנא דכל הפוס' שם לא הזכירו אלא ציר טמאה וטרפה אבל ציר דנבלה לא הוזכר כלל, איברא דגם הג' פר"ח

בסי' ע' ס"ק י"ח כתב דציר נבילה וטרפה ושרצים הוי מדאורייתא כמ"ש התוס' והרשב"א בפ' גיד הנשה (דף צ"ט ע"ב אמ"ש בש"ס דציר הוא זיעא בעלמא) דלא כמוהר"ם שהביא המרדכי דציר נבילה וטרפה מדרבנן דליתא וכו' ע"כ ועיינתי שם בתוס' ולא הוזכר ציר דנבלה אלא דטרפה כיעי"ש ואולי משמע להו דכי היכי דאסרי' ציר דטרפה אע"ג דליכא קרא לזה אלא דילפי' מציר דטמאה הכי נמי אית לן למימר בציר של נבלה דמאי שנא, והוא דוחק וצ"ע: והנה ע"ד הפרמ"ג הנ"ל הקשה אברך אחד הי"ו דמה ענין חלב טמאה לחלב מתה דאף דחלב טמאה הוי כמו ציר ואסור מהטמאים.

היינו משום דהחלב הוי דבר היוצא מן הטמא והוי כמו ציר אבל חלב מתה הוי כביצת נבלה כלומר כמו ביצת נבלה שנתגדלה בחיי העוף ולא אחר מיתה ולכן מותרת מה"ת ואף החלב כן שנתגדל והיה כנוס בבהמה בעודה בחיים ולא אחר מיתה עכ"ד הי"ו. והנה חילוק זה לא נעלם מהפמ"ג דהן הן הדברים שכתב הדרישה לחלק בדבר כמו שכ' לעיל בשמו.

ולכן הציע הפמ"ג מקום דמבואר בסי' פ"א דציר נבלה אסור מה"ת וא"כ כיון דמוכח בבכורות דחלב דינו כציר ובציר דנבלה פשיט"ל דאסור מה"ת א"כ ממילא קם ליה חלב דנבלה באיסור תורה כיון דחלב דינו כציר דודאי אין סברא לומר דחלב דטמאה דוקא הוא דדינו כציר ולא חלב דנבלה. ומהאי טעמא הוא דהוצרך להצעתו דציר נבלה הוא מה"ת וכו' כי היכי דלא נידחי דאין ראיה מסו' דבכורות וזה פשוט.

ובאמת נראה דעכ"ל דחלב אינו דומה לביצה וכמ"ש הב"ח הנ"ל מדחזינן דבביצת טרפה אינו פשוט דאסור מדאורייתא דהגם דהריב"ה בסי' פ"ו כ' בשם סה"ת דספק נבלה לקולא וס' טרפה לחומרא וכ' מרן בב"י דהטעם משום דביצת נבילה מדרבנן וביצת טרפה מדאורייתא מ"מ אינו מוסכם דהרי בשט"מ לב"ק לדף מ"ז ע"א כ' בשם תוס' שאנץ דגם ביצת טרפה אינה אסור אלא מדרבנן כמ"ש בשמו הרב יד דוד סי' פ"ו הגב"י אות ח' וכ"כ בכנה"ג שם הגב"י אות כ"א בשם מוהרע"י בכ"י שכתב דלפי מ"ש הר"ן דביצה פירשא בעלמא הוא דחשיב ומשו"ה בנמצאת בתרנגולת מותר לאוכלה בחלב ובטרפה דמדאורייתא החמירו בה א"כ לפי דבריו נראה דביצת טרפה לא אסירא מדאורייתא עכ"ל (ויתכן להעמיס כן בדעת בה"ג שהביאו התוס' חולין דף נ"ח ע"א וכל הראשונים שם דמחלק בין בשר עוף בחלב דרבנן לטרפה דאורייתא דהיינו מה"ט משום דס"ל דביצה חשיבא פירשא וכו') הרי דבביצת טרפה איכא מ"ד דהוא מדרבנן, ואילו בחלב טרפה מוסכם לכ"ע דאסור מדאורייתא.

ע"כ לומר כמ"ש הרב"ח דחלב אינו דומה לביצה כיון דמובלע בגומות חשיב כגופה וכשמתה ונתנבלה בשרה וכל אבריה אף החלב בכללם ואחר איזה ימים הראה לי תלמידי לנצ"ח הי"ו מ"ש בשו"ת שם אריה חיו"ד סי' נ"ב דמ"ש הפרמ"ג דהוי כציר נבלה הוא תמוה. ולא פי' מהו התימה ואולי כונתו למ"ש האברך הנ"ל וס' ערוגת הבושם שרשם שם אמצ"א וכ' דבמקום אחר הביא ראיה לדברי הפרישה מבכורות דף ו' דלומד הש"ס דחלב שרי מחריצי חלב וכדומה שתמהו דילמא מיירי בחלב שחוטה דליכא איסור אמה"ח ולדעת הפרישה ניחא דהשחיטה לא מהני להחלב דכנוס ועומד דמי.

ושהביא דברי התוס' בכורות דף כ"ה שמבואר מדבריהם דגם להס"ד ליכא בחלב שחוטה אמה"ח וזה דלא כהפרישה ע"כ. והנה מה שהביא מבכורות עיין להג' נו"ב במ"ת יו"ד סו"ס ל"ו שדחה ראיה זו דקי"ל לרבנן דחלבשחוטה אינו מעמיד.

וכן הלימוד מבלי כסף ומחיר יין וחלב ל"ק די"ל דאולי אין טעם חלב שחוטה טוב שימשול בו תורה עי"ש ומ"ש דמתוס' מוכח דליכא בחלב שחוטה אמה"ח דלא כהדרישה לפי הנראה הוא ט"ס וצ"ל דאיכא במקום דליכא דאי ליכא משום אבמה"ח א"כ הוי כהדרישה דמדמי לה לביצה אלא דאין נראה כן מהוכחתו דהא הוכחתו לפי הנראה הוא ממ"ש התוס' שם ד"ה שער, דמאי דאסרי' חלב פסולי המוק' לאו בחלב שחוטה דההיא שרי לכ"ע מדבעי' למילף בפ"ק היתר חלב מדאצטריך לאסור בפהמ"ו ולא דחי דאיצטריך קרא לחלב שחוטה וכו' ומזה מוכח דבחלב שחוטה ליכא משום דרא דאבמה"ח דאי איכא משום אמה"ח בשחוטה לא הוה מידחי בהכי דסוף סוף הא שמעינן דחלב שחוטה בעלמא שרי אף דשייך ביה משום אבר מן החי וה"ה לחלב גמור.

וצ"ל דלא כהב"ח במקום דלא כהדרישה: והנה תו"ד הנז"ל כתבתי במכתבי להג' מוהרי"א בע"ס עמודי אש נר"ו וכ' אלי וז"ל ואת אשר עורר ע"ד הפרמ"ג שכ' דחלב נבלה אסור מה"ת כציר נבלה דמבואר בסי' פ"א דאסור מן התורה וע"ז כ' כת"ר דמ"ש דבסי' פ"א מבואר ל"ח כה"ס כלל וכל הפוס' שם לא הזכירו אלא ציר טמאה וטרפה והפר"ח בסי' ע' כ"כ בשם תוס' והרשב"א ועיינתי בדב"ק ולא הזכירו מדב"ר ציי"ן כיעי"ש ודוחק לומר דס"ל כי היכי דילפינן ציר טרפה מדטמאה ה"נ ילפי' דנבלה עכ"ל.

אולם אנכי הרואה דכל הפוסקים כלם בפה אחד אמרו דצ"ג אסור מה"ת ודימו אותו לטמאה דצירה אסור מהטמאים לאסור צירן ורוטבן ה"ה לנבלה דז"ל הסמ"ג מל"ת סי' קל"ז ובשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה אפי' בכלי מנוקב כבר בארנו שהשחוטה נאסרת מה"ת דצירן של טמאים מה"ת ואם ס' לחומרא עכ"ל.

וכן הוא בסמ"ק סי' ר"ה בשר שחוטה שנמלח בנבלה אסורה וס' נמי אסורה משום דהוי ס' דאורייתא ע"כ. ובסה"ת סי' ס"ז כ' בשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה נאסר מה"ת ואם יש ס' אזלינן לחומרא עכ"ל.

ובשערי דורא סי' כ' כתב אם מלח בשר נבלה עם בשר שחוטה אסורה מה"ת דציר של בשר נבלה אסור מה"ת כדאמר רבא הטמאין לאסור צירן ורוטבן. ובס' הוי ס' דאורייתא ולחומרא עכ"ל ובמרדכי פרק כל הבשר סי' תש"ז בשר שחוטה ס' אם נמלח עם נבלה ס' דאורייתא לחומרא ע"כ.

וכ"ה באו"ה כלל י"ב בשר כשרה נבלה שנמלחו יחד ודאי בולע זה מזה וכו' והוא מטעם שציר טמאים דאורייתא וכו' ושם סי' ג' כ' דס' לחומרא מבואר דפשיטא להפוס' לדמות ציר נבלה לטמאה וכי ילפי' לאסור מהטמאין לאסור צירן וכו' ה"ה לדנבלה. וכ"כ היה פשוט בעיניהם עד שלא נמנעו להעתיק ההוא עובדא דרב מרי בר רחל דאימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טרפה שבחולין קי"ב ע"ב והם העתיקו בשר נבלה כאשר תחזה בס' התרו' סי' ס"ו שכ' רב מרי בר"ח אימלח ליה חתיכה נבלה בהדי בשר שחוטה א"ל רבא הטמאין לאסור צירן ורוטבן, ובחי' הרשב"א חולין צ"ט ע"ב כתב ואע"ג דעובדא דרמב"ר דאמלחא ליה ב"ש בהדי בש"נ וכו'.

ובתה"ב הארוך בית ד' ש"א כ' גרסי בפ' כה"ב רמב"ר אימלח ליה ב"ש בהדי' בש"נ, וברוקח סי' תי"א איסור נבלה שנמלח עם השחוטה אסורה דרמב"ר אימליחא ליה חתי' דנבלה בהדי שחוטה. וכן באו"ה כלל י"ב כדחזינא בעובדא דרמב"ר דאימליחא ליה ב"ש בהדי בש"נ וכו' והנה לפום ריהטא היה נראה דכן היתה גירסתם בהש"ס דהעובדא הוה דאמלח ליה בש"נ ולא טרפה.

אך אחרי ראי להרא"ש פרק כה"ב סי' ל"ג כתב גם הוא ר"מ אימלח ליה שחוטה בהדי' בש"נ. ועכ"ז כתב הוא שם סי' מ' כשהביא העובדא דר"מ ב"ר העתיק בשר טרפה.

מוכח דמ"ש בשר נבלה הוא משום דדומה להם ציר נבלה עם ציר טרפה בלא הבדל כלל. וז"ל התורת חטאת כלל כ' סי' ב' ציר של בשר נבלה דאורייתא ובהגה' דבש"ד כ' דהכי קי"ל ולא קי"ל כתשו' מוהר"ם דאף ציר נבלה דרבנן עכ"ל.

ולא תימא דמוהר"ם מחלק בין ציר נבלה לדטרפה דהא ליתא דהא תשו' מוהר"ם היא במרדכי פרק גיד הנשה סי' תר"ע ושם כ' בזה"ל ומיהו מה שאני רגיל לומר דציר נבלה וטרפה דרבנן דדוקא בשרצים דאית בהו קרא דהטמאים וכן בהמה טמאה דיליף בת"כ מטמאים הם הוי דאורייתא אבל בטרפה דליכא קרא הוי דרבנן ע"כ מבואר דלמוהר"ם גם ציר טרפה מדרבנן.

אולם לפי מאי דקי"ל דלא כמוהר"ם גם ציר נבלה הוי דאורייתא, ועיין במנ"י בת"ח שם שכ' עמש"ש הת"ח דציר נבלה דאורייתא כ' לאו דוקא נבלה וה"ה טרפה עכ"ל מוכח דנבלה עדיפא ועכ"פ שוים הם, ועיין בישש"ש פ"ח דחולין סי' ע"ח שכתב ולו"ד ציר טרפה דציר נבלה דאורייתא וכו' מוכח דציר נבלה וטרפה שוים.

וא"כ צדקו דברי הפרמ"ג דכיון דציר נבלה דאורייתא וחלב דומה לציר כמבואר בבכורות ו' ע"ב וכ"ה בסה"ת סי' ס"ו דחלב דומה ממש לציר ע"כ בודאי נבלה אסור מה"ת וזה ברור עכ"ד נר"ו ואפריון נמטיה דאנהיר לן עיינין אתא ואייתי מתניתא בידיה תורתם של ראשונים דמפורש יוצא מפ"ק דצי"נ אסור מה"ת (אף כי לא מצינא למימר ניתי ס"ת וניחזי כי הני ספרי די רשים לן לא שכיחי גבאי.

אאסהדותיה דמני"ר ניסתמיך וניזיל) מיהו אכתי לא איפרק הפרמ"ג מחולשא דלא הול"ל כמבואר בסי' פ"א דמשמעותו הוא שכן מבואר בטור ושו"ע והא ליתא שם. גם הפר"ח שכ' שכ"כ התוס' וכו' הרי ליתנהו להני מילי בתוס' כאמור, ואחר זמן כתב לי דמ"ש במכתבו הקודם (הנ"ל) שלא היתה גירסת הראשונים בעובדא דרמב"ר דאימלח לי' בש"נ.

הנה גירסת הרי"ף היתה דאימליחא ליה בשר נבלה, וכ"ה בא"ז הל' מליחה סי' תע"ג עכ"ד: ולענין בשר בחלב זכר שכתבתי למעלה דפליגי בה קמאי דלהרמב"ם אסור מדרבנן והרשב"א ס"ל דמותר השגתי עתה ס' ערך השלחן חיו"ד וראיתי להרב בסי' פ"ז אות י"ז שכתב דהאו"ה כלל ל"א דין י"ג כתב דמותר ושהרב כנה"ג באות כ"א כתב שדעת הרי"ף נראה דאסור מדהשמיטו וכתב שכן משמע קצת מדאמרינן בחולין דף ק"ט ע"ב דאמרה ילתא לר"ן כל מאי דאסר לן רחמנא וכו' בעינא למיכל בשרא בחלבא ואמר ר"ן להאכילה כחל ולמה לא אמר לה הא איכא חלב זכר אלא ודאי דאסור ושפיר עבד דכתב דמשמע קצת די"ל דאמר לה מידי דשכיח וחלב זכר לא שכיח (השמטות): צד בני ישראל אי ממעטינן גרים עיין מה שרשמתי באות ד' בענין זה וראיתי להרב יפה ללב נר"ו בסי' י"ד שעמ"ש מרן ציצית שעשאם נכרי פסול כתב דהוא מדכתיב בנ"י ושכן הוא במנחות דף מ"ב ושהתוס' שם דף ס"א כתבו גבי תנופה ולידה דמבני ישראל ממעטינן גר וגיורת וא"כ אמאי הכא אימעיטו עכו"ם דוקא וצ"י ע"כ ואילו היה רואה דברי הרבנים מע"מ ריש הלכות ציצית וברכ"י סי' תר"מ שה"ד באור לי סי' נ"א לא היה מצ"ע דגבי ציצית לא ממעטי' גר כמ"ש במנחות דף מ"ג ע"א משום דאתרבו מואמרת כמ"ש בברכ"י והמע"מ הוקשה לו אמאי איצטריך למימר דגר חייב בציצית פשי' ומני"ר אזיל בתר איפכא, דליפסלו גרים.

שוב ראיתי להג' חק"ל בזכרונותיו שבספר ישרי לב דף ק"ט ד"ה ישראל שאחר שציין כמה דוכתי דישראל ממעט גר כתב צ"ע דבמנחות מ"ב ישראל ולא עכו"ם ובדף מ"ג גר חייב בציצית והרי כתיב בני ישראל וכו' ובסו"ד ציין לברכ"י ומחב"ר סי' תר"מ עי"ש ופשוט שע"פ מ"ש בברכ"י דואמרת לרבות נחה דעתו בזה: וחדשות אני מגיד אשר ראיתי בחי' הגהות מצפה איתן שנדפס בהש"ס החדשים שבדפוס ראם בווילנא שבמס' סנהד' דף פ"ו ע"ד התוס' ד"ה בני ישראל תמה ע"ד מדתנא שם דף פ"ה מאחיו לרבות גרים וכ"כ הרמב"ם (וכמו שתמה בברכ"י) וכ' וז"ל וי"ל דאזלי לטעמייהו שכתבו בב"מ קי"א ע"ב דלחד תי' מאחיו ולא כל אחיו ממעט גר.

ונהי דלתי' ראשון אינו מיעוט מ"מ ריבוי נמי לא משמע ולא מצי לאפוקי ממיעוטא דבנ"י. ומיהו י"ל כיון דאיתא בספרי מאחיו פרט לאחרים ש"מ דמבני ישראל לא ממעט גר דא"כ מאחיו למעט אחרים ל"ל.

וגם מ"ש מזיבה וערכין מרבינן להו בת"כ מואמרת וכה"ג איתא בסוטה דף כ"ז וכן בסמיכה מרבינן מאדם ע"כ דברי הג' מצפ"א ודבריו נפלאו ממני דמ"ש דהתוס' אזלו לטעמייהו וכו' לא ידעתי איך נחה דעתו בזה דכיון דאמר מר דמהברייתא מוכח דמאחיו מרבינן גר איך הפה יכולה לדבר ולומר דהתוס' אזלי לשיטתם וכו' דמי מצו התוס' לחלוק על מה שמפורש בברייתא משום דאזל' לשיטתם ואדרבה משיטתם הנ"ל אית להו למיהדר שכן ראוי להיות חוזר כיון דמוכח מהש"ס דלא דרשינן ממאחיו למעט גר וה"ה גוימאחיך דמ"ש.

גם מ"ש דלתי' א' נהי דלא הוי מיעוט וכו' איני מבין אמאי לא חשיב מיעוט מאי דדרשינן מאחיך מובחר שבאחיך דמשמעותו ולא מי שאינו מובחר והיינו מיעוטא, ומ"ש ומיהו י"ל וכו' וכוונתו ליישב בזה קושית התוס' דסנהדרין כמובן, קשה דא"כ חוזר ונעור קושית התוס' דב"מ קי"א הנ"ל דהא התם נמי דרשינן מאחיך ולא מאחרים ומינה נילף לגר דהוא כישראל דאל"כ ל"ל למעט אחרים וא"כ אמאי איצטריך מגרך: עוד ראיתי בש"ס החדש הנ"ל בגליון מוהרש"א (להג' מוהר"ש איגר) ע"ד התוס' דסנהדרין דף פ"ו בנ"י מטמאין בזיבה אבל גרים ומשוחררים לא ממעט כתב וז"ל וכן בבכורות מ"ו ע"א נתגיירה מעוברת וכו' וברש"י שם עכ"ל הנה המציא לנו הג' הנ"ל דבר חדש שלא הוזכר בדברי התוס' והוא תימא רבתי על התוס' וכל רבנן קדישי הנז"ל שלא זכרו שרים משנה שלימה הנ"ל דגר כמו ישראל לפדיון הבן אף דכתיב בנ"י, וגם צריך לדעת מאיזה מקום נתרבו גרים.

ומזה נתעוררתי דיש לתמוה עמ"ש בילקוט סי' תשנ"ה בשם ספרי זוטא הבאתיו לעיל באות ד' או"ק ט"ו דלא נכרת ברית לגרים על בכור בניהם וכו' והוא היפך מתני' דבכורות הנ"ל וכן פסקו הפוסקים מתני' הנ"ל כיעי"ש. והנה בספרי פ' קרח ד"ה כל פט"ר לא הוזכר שם גרים וז"ל באדם ובבהמה את שיש לך בו באדם יש לך בו בבהמה, יצאו לוים שאין לך בו באדם לא יהיה לך בהם בבהמה ע"כ.

וקרוב בעיני לומר שאף בהס"ז צריך להשמיט תיבת גרים, וכן בהילפותא אמרת וכו' צ"ל אמרת לכל בשר לרבות הלוים אלא דבין הכי ובין הכי קשה על הספרי דמשמע דלקושטא קאמר דלוים אינם בבכור בהמה לפי שאינם, בבכור אדם ומשמע דבין מבכור טמאה ובין מטהורה פטורים והוא היפך מתני' רפ"ב דבכורות דלא נפטרו אלא מבכור אדם וטמאה.

וגם יל"ד הלשון לא יהיה לך בהם בבהמה דזה הלשון הוא על הרוב לשון ס"ד כשאומר יכול וכו' ומוציא אח"כ הס"ד ע"י איזה ילפותא והכא אי לקושטא קאמר דיש להוציא הלוים הול"ל יצאו וכו' אין לך בהם וכו' ואם נאמר דמ"ש לא יהיה לך וכו' הוא להס"ד ויש חיסור לשון בהספרי וצ"ל לא יהיה לך וכו' ת"ל וכו' וניגרוס בהספרי הכל כאשר כתוב בהילקוט דלבתר דמרבי לוים לבכור בהמה קאמר דמבכור טמאה פטורים וכו' עי"ש וגם מהס"ז נשמיט תיבת גרים מתיישבים שפיר דברי הברייתות הנ"ל וצריך להתיישב.

ואני אמרתי בחפזי ועיין למרן מוהריט"א בהל' יו"ט אמתני' דדף ג' ע"ב כהנים ולוים וכו' שהאריך לפלפל בדברי הספרי הנ"ל, ושכן הוא במכילתא וכו' עי"ש בדף ג' ע"א (מדפוס ווארשא) בד"ה והנה וכו' וצריך לעיין היטב בדב"ק לעה"פ בל"ן: איך שיהיה לדאתאן עלה דמוכח ממתני' רפ"ח דבכורות דגרים חייבים בפדיון הבן וצריך לדעת מהיכן איתרבו (ואין לומר דמדכתיב כל בכור בישראל (במדבר ג' י"ג) מרבינן גרים כמו שמתברר ממש"ל אות ד' או"ק יו"ד והלאה) ואפ"ל דמדכתיב קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה וכו' דבאדם יתירה הוא דהוה סגי דלימא בבני' ובבהמה וכן כתיב בהאי עניינא כמה פעמים תיבת אדם כידוע ואמרינן בת"כ ר"פ ויקרא אדם לרבות את הגרים (גבי אדם כי יקריב מכם) ה"ן מרבינן גרים מתיבת אדם (אף שלא נמצא כן בדברי רז"ל בענין זה ממש יכולים לומר כן מדעתנו כמ"ש בברכ"י סי' תר"מ ובפה"ד סי' נ"ה שהבאתי באות ד' עי"ש) אלא שיש לפקפק דכיון דכתיב אדם כמה זימני נימא אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט וצריך להתיישב.

ואני לא באתי אלא להעיר אזן ואפ"ל עוד דכיון דכתיב בבנ"י וכתיב נמי (שמות ל"ד) בכור בניך והוי כאילו כתיב בנ"י ב"פ ודרשינן במיעוט אח"מ לרבות גרים (ולא מסתבר

כלל לומר דא"כ נרבי נמי גוים וק"ל) אי נמי אפשר דדרשינן בבנ"י כדדרשינן ממבני בני מבני בסנהד' דף פ"ו ע"א אי נמי מדכתיב בפ' קרח (י"ח ט"ו) באדם ובבהמה יהיה לך ויהיה ריבויא הוא כמש"ל אות ד' או"ק ד' עיי"ש, ועיין ברכות דף י"ט ע"א ברש"י ד"ה לא את הגיורת וכו', ובמה שציינו שם בהגהות הג' מוהרצה"ח וביפה עינים הנדפס בש"ס ווילנא הנ"ל: והנה מעין מה שכתבתי דמרבינן גרים משום דהוי מיעוט אחר מיעוט גבי פדיון הבן.

כן ראיתי להרב פתח הדביר בפי' ר"ה שכתב להוכיח מהש"ס דסנהדרין דף ע"ד ע"ב דגר הוא כישראל לענין קידוש ה' דבעינן יו"ד מישראל והוקשה לו דהכתיב ונקדשתי בתוך בנ"י ומבנ"י ממעטינן בעלמא גרים ותי' דבי"ת דבתוך הוי מיעוט וגם בני ישראל מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עי"ש, ועיין לקמן מערכת הגימ"ל אות ע"ז: וראיתי להביא פה מה שכתב אלי הגאון המופלא בישראל גדול שמו מוהר"ר ישראל אייזינשטיין נר"ו בע"ס עמודי אש בתשובה ששלח לי בעסק חליצה אחת, הן הראנו את כבוד עשרו ובקיאותו הנפלאה בש"ס ופוסקים ואתיא תוך תוך שקו"ט בהאי ענינא דבנ"י למעט גרים, ולפי רוב האהבה אמרתי להעתיק דב"ק לזכרון בין עיני ואחלק דבריו לאותיות קטנות להקל על הקורא.

א) מר קעסיק ע"ד רבינו מוהרימ"ט ח"ב חיו"ד סי' מ"ז ד"ה ויש לעיין וכו' מי שנשבע שלא ישא בת ישראל על אשתו אם מותר לישא גיורת וכתב דבפ' מצות חליצה פסלינן גר מונקרא שמו בישראל ש"מ שבן גר אינו נקרא ישראל ע"כ וכתב ע"ד ול"ז להבין דב"ק דאדרבה משמע דישראל גרידא נקרא ורק כיון דכתיב בישראל ממעטינן שיהיה מכל צדדין ישראל.

עוד כתב המוהרי"ט ומ"מ נראה דמצי למקריא בת ישראל אפילו גיורת, ובפ"ק דביכורים תנן הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכו"ל אש"ן לאבותינו ואמרו בירושלמי דהלכה כר"י דאמר מביא וקורא מ"ט כי אב המון גוים נתתיך וכיון דמקריא בת אברהם מקריא נמי בת ישראל דהא אלהינו ואלהי אבותינו קאמר עכ"ל.

וק"ל ע"ז דהא קי"ל דגרים לא מיקרו בני ישראל כמ"ש התוס' סוכה כ"ח סנהדרין פ"ו ומנחות ס"א. וכן הוא שיטת הת"כ דהנה בויקרא דבורא דנדבה פ' ב' מ"ג לענין הבאת קרבן איתא אדם לרבות הגרים ועי"ש בר"ש ובראב"ד בביאוריהם דלא מיקרו בני ישראל לפי שאינם בני יעקב, וכ"ה בויקרא רבה פ' ב' ושם דרשינן מדלא כתיב איש (מוכת דס"ל דאיש ממעט גר ואדם כולל גם גרים, אולם בזבחים ק"ג א' אמרו אטו גר לאי איש הוא

מוכח דאיש כולל גם גר) ועי"ש בר"ש שהקשה מנזיר ס"א ע"א דמרבה מבנ"י עבדים ולא גרים אף דכתיב בנ"י משמע דגרים בכלל בנ"י והניח בקושיא.
אולם י"ל דואמרת אליהם הוי ריבוי לרבות הגרים (וצ"ע על שהשמיט הרמב"ם הך דינא דגרים מביאין קרבן וסומכין עליהם). ב) וכן הוא בת"כ שם דיבורא דחובה פרשה א' לענין חטאת בנ"י מנין גרים ת"ל ונפש כי תחטא.
ובפ' צו פ' יו"ד מ"ב לענין חלב בנ"י מנין לרבות גרים (עיין בר"ש שם שתמה דבכמה מקומות מצינו דגרים בכלל ישראל וי"ל כמ"ש התוס' דיש ריבוי לגרים) ושם פרשתא י"א מ"א לענין תנופה מנין לרבות הגרים. ובפ' תזריע לענין יולדת מנין לרבות גיורת, ובפ' מצורע פרשתא זבים פ"א מ"א, ובפ' אחרי פר' ו' מ"א לענין שוחט ומעלה וכו' (ושם פר' ח' לענין דם, ופי"א לענין כיסוי ובקדושים פרשה יו"ד לענין מולך ופ' אמור פ"ז לענין מום בקרבן אמרו דהוצרך לכתוב גר משום דכתיב בנ"י ובית ישראל), ובפ' אמור פרשה י"א לענין מקרא קדש מנין לרבות גרים, ובבחקתי פ"ג לענין ערכין מוכח מהת"כ דבכ"מ דכתיב בנ"י ממעטינן גרים.
ג) וכן דעת הספרי (דאף דשיטת הספרי דהיכא דכתיב בתורה סתם גם הגר בכלל כמש"ש בפ' חקת לפי שהוא אומר לאלה תחלק הארץ הכל במשמע וכו' וגרים, ובפ' בהעלותך אין לי אלא בפסח שוה גר לאזרח בכל המצות מנין ת"ל חקה אחת וכו' השוה גר לאזרח לכל המצות שבתורה (וצע"ק דאיתא שם בפ' שלח לענין הציץ מרצה לגרים מנין וכו' בא הכתוב והשוה גר לאזרח בכ"מ שבתורה, ולמה לי ב' כתובים ע"ז), ובפ' תצא לא תטה משפט גר והלא כבר נאמר לא תטה משפט וכו' מוכח דהיכא דכתיב סתם גם הגר בכלל מ"מ כי כתיב בנ"י ממעטינן גר) כמבואר שם בפ' נשא על ברכת כהנים לגרים מנין ואני אברכם, ובפ' שלק האזרח בבני ישראל מביא על שגגת ע"ז ואין הגר מביא, ובפ' מסעי לענין ערי מקלט אין לי אלא לבנ"י לגרים מנין, וכ"ה שם גבי הורג חבירו בשוגג לגרים מנין וכו' (וצע"ק דשם איתא ואמרת אליהם דהוי ריבוי ולמה צריך בערי מקלט לכתוב גר בהדיא), ובפ' תצא בפסקא והיה הבכור בישראל ולא בגרים.
ד) (הן אמת שנראה דלאו מבנ"י ממעטינן רק הוא פירוש שהספרי מפרש הקרא בישראל שדוקא אם אמו מישראל חייב ביבום וחליצה משא"כ בגר מטעם דרחמנא אפקריה לזרעיה דנכרי כמ"ש ביבמות צ"ח ע"א דאילו מבישראל גרידא לא היינו ממעטים גר דגם גר ישראל מיקרי רק לא בני ישראל דאינם מזרע יעקב דאין לפרש דממעטינן מבישראל דא"כ קשה למה הצריכה בספרי בפסקא ונגשה יבמתו לדרוש על ונקרא שמו בישראל נאמר כאן בישראלונאמר להלן בישראל מה בישראל האמור להלן פרט לגרים (כצ"ל)

אף בישראל האמור כאן פרט לבי"ד של גרים ול"ל גז"ש הא נוכל למעט מבישראל גרידא אלא ע"כ דסובר הספרי דמבישראל לא היינו ממעטים גרים ולכן הצריכו למילף בגז"ש. ולפי ילפותא זו נראה שאם הב"ד הורתם ולידתם בקדושה סגי כמו בישראל האמור להלן דלא כשיטת הש"ס דבעי' שיהי' ישראל מכל הצדדין) מוכח דסובר הספרי דמבנ"י ממעטינן גרים והיינו משום דהמעשה בישראל כדאיתא בספרי פ' נשא בפסוק כה תברכו ובפ' שלח בפסוק וכי יגור ובפסוק וכי תשגו ובחקת בפסוק והיתה.

ה) וראיתי בס' אור לי סי' נ"א שתמה עמ"ש בפתח הדביר בשם הספרי פ' שלח לענין חלה בני ישראל לרבות גרים וכו' והוא היפך מה שהוכיחו התוס' מכמה דוכתי דממעטינן גרים מבנ"י, והספרי אמר דהוא לרבות גרים והוא פלא ע"כ ואין כאן פלא דהדרשא הזאת לא נשנית בספרי ונראה דהפה"ד הוציא זאת מהילקוט תורה רמז תשמ"ז והוא מהספרי זוטא וא"כ אפ"ל דהס"ז ס"ל כמ"ד דבישראל לרבות דפליגי בזה בירושלמי יבמות פי"ב ה"א אית תני חלי' בגרים כשרה בישראל לרבות הגרים וכו' וא"כ י"ל דהספרי והס"ז חלוקים בזה אי מבישראל מרבינן גרים או ממעטינן.

וראיתי להש"ק שהקשה איך יחלוקו בזה שזה ידרוש לרבות וזה ידרוש למעט ונדחק ע"ש. אך י"ל דפליגי בשימוש הבי"ת מבישראל אי הוי להורות על כולו או מקצתו וכה"ג איכא פלוגתא בקידושין ע"ח מזרע בית ישראל דחד דריש כלו ישראל וחד דריש למקצתו, והזית רענן בפ' שלח כתב דט"ס הוא בילקוט וצ"ל בנ"י חייבין בחלה ולא נכרים אי בני ישראל למעט גרים אמרת דבר אבנ"י לרבות גרים ע"כ ולפי הגהתו קושית האור לי מעיקרא ליתא דמדבר אבנ"י הוא דמרבינן גרים ונראה דהוא מואמרת אליהם דהוא ריבוי.

אך לדעתי אין צורך להגהתו דנראה דשיטת הס"ז דמבנ"י מרבינן גרים שכ"כ בשמו בילקוט סי' תשמ"ה גבי נסכים דבר אבנ"י לרבות גרים ואמרת אליהם לרבות נשים ועבדים, וכן הוא שם רמז תשמ"ח בשמו גבי כפרת ע"כ עדת בנ"י מנין לרבות גרים נשים ועבדים ת"ל ע"כ עדת בנ"י. וכ"ה בשמו ברמז תש"נ גבי ציצית דבר אבנ"י לרבות הגרים ואמרת אליהם ריבה עבדים משוחררים מבואר דדעת הס"ז דבנ"י כולל גם גרים עמהם וחולק בזה על הספרי וא"כ מיושבת קושית האור לי.

ו) ועכ"פ הנה נתבאר דדעת הש"ס דילן והת"כ והספרי דמבנ"י ממעטינן גרים וא"כ כמו שגרים אין נקראים בני ישראל כן גיורת אינה נקראת בת ישראל, וא"כ יש לתמוה על המוהרי"ט שכתב דנקראת בת ישראל דזה הפך הש"ס והת"כ והספרי, ומה שהביא ראיה ממה שהגר יכול לומר לאבותינו וכמו שאברהם נקרא אביו כן הגיורת נקראת בתו י"ל

דלא דמי אהדדי דשם אב נקרא בשיתוף בלשוננו גם למי שגדול מחבירו וכן נקרא המורה שלו אב כמו אבי אבי רכב ישראל וכן למי שהוא ראשון וקודם לחברו, וכן שיתופים רבים וע"כ יוכל אברהם להקרא אב להגרים לפי שהוא ראשון וקודם להם אולם בת לא תקרא רק למי שהוליד אותה כמו שבן לא יקרא הגר לפי שלא הולידו אברהם ואיככה תוכל ותקרא בת כיון שאינה מיוצאי חלציו אברהם ע"כ דברי המהרי"ט צ"ע עכ"ד הגאון מוהרי"א הנ"ל נר"ו בענין זה, מכאן ואילך דברי צעיר אנכי המחבר הי"ו.

ז) הנה מ"ש באות א' להשיג ע"ד מוהרי"ט דאדרבה משמע דמשום דכתיב בישראל הוא דממעטינן דבעינן שיהיה מכל הצדדין אבל ישראל גרידא נקרא נראה כונתו דאע"ג דמדוכתי טובא איתי לן למילף דאין גרים בכלל בנ"י וכמו שהאריך מני"ר לקמיה מ"מ מהא דפ' מצ"ח לא אריא די"ל דישראל לחוד מיקרי, ולענ"ד דברי המוהרי"ט נכונים דודאי גם מהא דפ' מצ"ח מוכח דלא נקרא ישראל דמאי דצריכינן לבישראל לדרוש שיהיה ישראל מכל הצדדין הוא להיכא דאמו מישראל דלא נימא כיון שאמו מישראל מיקרי ישראל קמ"ל דרשה דבישראל שיהיה ישראל מכל הצדדין אבל גר גמור שאין בו צד ישראל ממעטינן שפיר מישראל בלא אות הבי"ת.

ח) ומה שהרעיש ע"ד הג' מוהרי"ט דדבריו הם היפך הש"ס והת"כ והספרי בכ"מ הנה המעיין בדברי המוהרי"ט בגופן שלהן ישר יחזו פנימו דאין מכל הנ"ל סתירה לדבריו כי אחר שכתב דבפ' מצ"ח פסלינן גרים מונקרא שמו בישראל כתב ואפשר דבלשון בני אדם גר נמי ישראל מיקרי כדתניא בתוס' ומייתי לה הרא"ש פ"ג דנדרים סי' ט"ז הנודר מישראל אסור בגרים דאע"ג דגר לא נקרא ישראל בלשון הכתוב מ"מ בנדרים אזלינן אחר לשון בני אדם אף כשהוא היפך משמעות הכתוב כידוע (עיין מה שרשמתי בזה לעיל אות י"ב) וכן תניא בתוס' הנ"ל הנודר מן הלוים מותר בכהנים דאע"ג דבלשון הכתוב נקראו הכהנים לוים מ"מ אזלינן להקל דמדה היא בתורה דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם אין הכהנים בכלל לוים כמ"ש בקרב"ן שם וא"כ כיון שמצינו שבלשון בני אדם גר נמי בכלל ישראל זה שנשבע שלא ישא בת ישראל י"ל דגם גיורת בכלל, ועיין להריטב"א על ההלכות שם שכתב ג"כ כמ"ש הקרב"ן דאע"ג דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים כדאיתא ביבמות דף פ"ו מ"מ בלשון בני אדם לא קרו לוים אלא ללוים ממש, וכ"כ שם הרב הנמק"י בשמו והוסיף עוד דכן אמרו בתוס' (ובב"ב קמ"ג וטוש"ע יו"ד סי' רי"ז סמ"ו) הנודר מן הבנים מותר בבני בנים אע"ג דבלשון תורה בני בנים הרי הם כבנים דבנדרים הלך אחר לב"א.

ושוב כתב מוהרימ"ט ומ"מ נהי דגרים ישראל מיקרו בת ישראל מיהת לא מקריא דבפ' נערה שנתפתתה אמר וכו' (מה שיש לפקפק בדבריו אלו יתבאר לקמן אי"ה) ובקידושין דף ע"ח ע"א אפליגו תנאי בכתוב כי אם בתולות מזרע בית ישראל וכו' ושוב סיים ומ"מ נראה דמצי למקרייא בת ישראל אפילו גיורת דבפ"ק דביכורים תנן הגר אינו קורא שאינו יכו"ל אש"ן לאבותינו.

ובירושלמי פסקו כר"י דמביא וקורא שנא' כי אב המון גוים נתתיך ואמר ריב"ל הלכה כר"י ופירש"י נראה דצ"ל הר"ש עי"ש שכתב דמ"ש בירושלמי דאתא עובדא ואורי כר"י לא שהיה ביכורים בזמנו אלא לענין תפלה) לענין תפלה דמצי למימר אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם וכו' וכיון דמקריא בת אברהם מקריא נמי בת ישראל דהא אלהינו ואלהי אבותינו קאמר, ועוד נראה דבת ישראל בת ברית משמע לאפוקי נכרית כדתנן בת ישראל לא תילד כו'.

וכן נכרי ועבד הבא על בת ישראל עכ"ל, וכונתו מבוארת לענ"ד דר"ל דאע"ג דבלשון הכתוב גיורת לא מקרית בת ישראל כמו שלא נקרא גר בנ"י מ"מ בקריאת בני אדם מיקריא בת ישראל וכו' והיינו דאיצטריך לאתויי פירש"י (הר"ש) דלענין תפלה קאמר כלומר דבלשון בני אדם בקריאה בעלמא שייך לומר דמיקריא בת אברהם ובת ישראל וכ"כ הריטב"א ה"ד הנמק"י שם ומסתבר דאפילו הגרים אינם בכלל זרע אברהם אבל ישנם בכלל בני אברהם דהא קי"ל כר"י דאמר שהגרים אומרים בתפלה אלהי אבותינו ע"כ וכי היכי דנקראים בני אברהם ממאי דאמרי אלהי אבותינו ה"ן נקראים בני יעקב מה"ט דהא אמרי אלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יעקב וה"ד לענין קריאת בני אדם, אבל ודאי בלשון הכתוב בני ישראל ממעטינן גרים וגם המוהרי"ט יודה בזה.

ותמיה לי על הג' מוהרי"א נר"ו שלפי מה שהבין בדעת המוהרי"ט דגרים בכלל בני ישראל הם אדמקיף אדרי לארכובי עליה קבא דקשייתא מכמה דוכתי בש"ס וספרא וספרי וכו', תיקשי ליה על מוהרי"ט ממ"ש איהו גופיה בסמוך מלפניו דבת ישראל לא מיקריא מדאמרינן בפ' נערה דף מ"ד ע"ב בתולת ישראל ולא בתולת גרים ובעשרה יוחסין וכו' ואיך יכתוב תוכ"ד בהפך, אבל האמת נראה כמו שכתבתי דכוונתו לומר דאע"ג דמדכתיב בעלמא בני ישראל ממעטינן גרים דס"ל דלאו בכלל בני ישראל דבקרא אינהו מ"מ בלשון בנ"א נקראים בני ישראל כדאשכחן בתפלה ובלשון חז"ל, וכ"נ שהבין בדעתו הג' חק"ל הו"ד בס' ישרי לב דף ק"ט וז"ל הרימ"ט חיו"ד סי' מ"ו כתב דבלשון בנ"א קרוי ישראל והביא ראיה מנדרים וגיורת מתקריא בת ישראל בלשון חכמי עכ"ל.

ומלבד שדקדוק לשונו מורה שכן כונתו ועוד דאל"כ לא הוה שתיק מלהקשות עליו כמו שהקשה ע"ד התוס' ב"ב ק"ח ע"ב ד"ה יכול וכו' עי"ש וק"ל: ט) ואמנם מה שיש לתמוה ע"ד מוהרי"ט הוא מ"ש שם (אחר מ"ש לחלק דבלשון בני אדם גר נקרא ישראל) מ"מ נהי דגרים ישראל מיקרו בת ישראל מיהא ל"מ דבפ' נערה אמרינן וכו' בתולת ישראל ולא בתולת גרים וכו' ולא זכיתי להבין דב"ק דאחר שכבר נחית לחלק חילוק ברור ואמתי דבנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם א"כ מה ראיה מדבתולת גרים לא הויא בכלל ישראל הרי גם ישראל סתם אין בכללו גרים כמו שהוכיח מההיא דפ' מצ"ח ובכ"ז אמר מר דבלשון בנ"א נקרא גם הגר ישראל וא"כ כמן כן יש לנולומר דאע"ג דבלשון הכתוב לא מקריא בת ישראל אפשר דבלשון בני אדם מקריא.

ומה הלשון אומרת מ"מ נהי דישראל מקרו וכו' הא היכא אשכחן דישראל מקרו היינו ודאי מ"ש קודם לזה לענין נדרים וההיא דבתולת ישראל לאו לישנא דאינשי הוא ומאי מייתי מינה ואפ"ל בדוחק דס"ל דמסתמא אין לנו לבדות מדעתנו (אם לא כשברור לנו) בלשון בנ"א חלוק מלשון תורה ולכן בישראל דמצינו בתוס' שאמרו דבלשון בנ"א גם גרים בכלל ישראל על כן אמרינן דאף דבלשון תורה אין גרים בכלל בלשון בנ"א אתיא מכללא אך בלשון בת ישראל דמצינו בש"ס דבת גרים ל"מ בתולת ישראל (ומינה יליף דה"נ ל"מ בת ישראל) ולא מצינו מפורש דבלשון בנ"א גם גיורת נקראת בת ישראל מסתמא יש לפרש הלשון כמו בלשון תורה וגיורת לא מקריא בת ישראל ואפשר היה לו להביא מכמה סוגיות שבש"ס דמוכח דגר אינו בכלל בני ישראל אלא דניח"ל להביא מדדמי וק"ל: י) נחזור לדברי הגאון מוהרי"א מ"ש באות ו' לדחות ראיית מוהרימ"ט דיש חילוק בין לקרוא אב שהוא שם משותף וכו', לא ירדתי לכונת חילוקו שהרי כמו שמצינו שקורא האדם למי שאינו אביו אבי בשיתוף כמו אבי אבי וכו' כן מצינו שקורא בני למי שאינו בנו כמ"ש בדברי רז"ל בדוכתי טובא אפס קצהו תראה שקורא הרב לתלמידו בני (על שם דרשת הספרי ואתחנן ושננתם לבניך אלו תלמידיך) עיין עירובין דף נ"ד ע"א אמר רב לרב המנונא תלמידו (עיין תוס' שם דף ס"ג ע"א) בני אם יש לך היטב לך ובדף י"ב ע"א א"ל בני עשה לחי אחר ובב"ב ז' ע"א אמר רבי ואלעזר בני קבע בה מסמרות ור"א תלמידי דר"י הוה (אלא שנחלקו אם תלמיד חבר או תלמיד גמור כמו שרשמתי במערכת האל"ף אות שמ"ח), ובזבחים נ"ז ע"א א"ל בני שלמים קדשים קלים וכו', וביבמות קכ"א בני מי העלך וכו' בני מי העלך וכו', ובאבות דר"נ סו"פ י"ד א"ל ר' אלעזר בני נחמתני וכאלה רבים, ועיין להרב עיר גבורים (דרושים) בסוף הספר בפתיחה ב' דף י"ג ע"ב שכתב דמ"ש רז"ל כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה ר"ל שאינו

מניח תלמיד (כי אין הקב"ה בא בטרוניא ח"ו ומה יעשה מי שאין בידו להבנות מיניה או מינה וכמה צדיקים וצדקניות עקרות כידוע.
אך ללמד יכול לקיים כל אדם או בעצמו או ע"י ממונו להחזיק ביד התלמידים שמהם תצא תורה וכו') ותלמידיי הי"ו הזכירוני עוד כמה מקומות בש"ס דאומרים בני למי שאינו בנו ונלאתי לכותבם כי ברבים היו, ובסנהדרין דף י"ט סוף ע"ב כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו וכו', ועיין שבת דף י"ג ע"ב בתי בימי ליבוניך וכו', ויבמות ק"ו ע"א בתי עמודי וכתובות ס"ז ע"ב (אלא דבספרי נצבים וילך לא נזכר תיבת בתו), ובמנחות מ"ד ע"א בתי שמא עיניך נתת באחד מהתלמידים אף שלא היו בניהם ובנותיהם קראום חכמים בשיתוף בני בתי וע"כ מ"ש מני"ר דבת לא תקרא אלא למי שהוליד אותה וכו' ור"ל דגם בלשון שיתוף לא תקרא הנה ראינו דאינו כן כמבואר מכל דוכתי הנ"ל וכמו זה כן זה כשם שקורין אבי למי שאינו אביו הכי נמי קורא בני למי שאינו בנו יא) ומ"ש ע"ד הרש"מ שהניח בקושיא מנזיר וכו' די"ל וכו' כמ"ש באו"ק א' הנה פי' הרש"מ להת"כ אמ"א ולפי הנראה קו' הרש"מ הוא דבש"ס אמרי' מה"מ דת"ר בנ"י ולא כותים ואמרת רבות נשים ועבדים ומדלא אמרו לרבות גרים נמי מוכח דגרים לא הוה ס"ד למעטינהו מקרא דבנ"י כי היכי דליצטריך לדידהו, ריבויא דואמרת דגרים בכלל בני הם והוא הפך הנשמע מהת"כ דאיצטריך דם לרבות הגרים דאל"כ הוה ממעטינן להו מבנ"י, ובאמת שקושיא סף ואינו מתיישב במ"ש מני"ר נר"ו דואמרת ריבויא הוא לגרים דהא ודאי כן הוא והכי אתמר בש"ס ואמרת לרבות העבדים וה"ה כ"ש דמרבינן גרים אלא קושייתו היא מדלא אמרו הכי גבי גרים כמ"ש לעבדים ש"מ דלגרים א"צ ריבוי כאמור ומ"ש בשם הרש"מ הת"כ פ' צו גבי חלב לפי הנראה כונת הרש"מ להק' אמאי איצטריך ריבויא לגר הרי בכמה איסורין שוה גר לישראל ומהיכא תיתי למעוטינהו בחלב דליצטריך קרא ואהא קמשני מני"ר נר"ו דבכל דוכתא דכתיב בנ"י וגם הגר בכלל היינו ע"י איזה ריבוי וגם חלב איצטריך לריבויא, ודברים נכונים הם: יב) ומה שהקשה באות ג' דאמאי נכתב גר בערי מקלט דהא כתיב ואמרת כמו כן יש להק' בפ' אחרי (י"ז ח') גבי שחוטי חוץ, ושם (י"ז י') גבי דם, ושם (י"ז י"ג) גבי כיסוי דהא כתיב ברישא דענינא ואמרת אליהם, וכן שם (י"ח כ"ו) בפרשת עריות דהתם נמי כתיב ברישא דענינא ואמרת אליהם, ועיין לעיל אות ד או"ק ג' קושית הג' מוהרד"ף בסד"ר (שהב"ד הרב פה"ד): יג) ומ"ש באות ד' דהספרי בפ' תצא בפסקא והיה הבכור לאו מבישראל ממעט והכריח כן מפסקת ונגשה וכו' וחדש בטובו דלהספרי סגי בדיינים שהורתם ולידתם לקדושה דלא כש"ס דילן ככתוב בדב"ק עיין לעיל אות ד או"ק א' הנה הבאתי דברי הגרל"מ דל"ג

בהספרי דיליף בגז"ש אלא מבישראל הוא דממעט ואתי הספרי כש"ס דילן דלא מהני ב"ד שהורתם ולידתם בקדושה ודברי הספרי בפסקא והיה הבכור כפשטן דמבישראל הוא דממעט.

ומ"ש באו"ק ה' עמ"ש באור לי עיין מה שכתבתי לעיל באות ד' או"ק ט"ז ושם או"ק יו"ד לענין אי בישראל משמע ריבויא לגרים או מיעוטא, ונלע"ד דאפילו נימא דאיכא מ"ד דבישראל משמע ריבויא לגרים היינו דמפרשינן הטפלים שהם בתוך ישראל וכמו שפי' הרא"ם בקרא דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות מ"מ כי כתיב בני ישראל כ"ע מודו דממעטינן גרים דאל"כ קשה ליישב כל המקומות שנכתב בתורה גר למה לי דכתבינהו רחמנא הרי בכלל בני ישראל הם וכמה מהקושי להמציא מחלוקת הס"ז עם הש"ס וספרא וספרי בדבר שאינו מפורש להדיא ולכן מסתברא לקוע"ד דגם הס"ז מודה דמבנ"י ממעטינן גרים מדאינם בני יעקב וכמ"ש מני"ר נר"ו בשם הראב"ד והרש"מ בביאוריהם ורק היכא דאיכא ריבויא מואמרת וכיוצא הוא דהוו גם גרים בכלל והמקומות שהזכיר מני"ר נר"ו מהילקוט בשם הס"ז הן לו הובא שם בדברינו לעיל אות ד או"ק י"ד ועי"ש.

ומה שהביא עוד מ"ש בילקוט רמז תשמ"ח (כמ"ש באות ה') לפום ריהטא לא יכולתי להלום דב"ק כי לפי הנראה הביא עזר לנגדו דאדרבה משם מוכח דדעת הס"ז דמבנ"י ממעטינן גרים אי לאו דכתיב על כל עדת בני ישראל דמעל כל עדת הוא דמרבי גר ועבד ואשה ומ"ש ע"ד הש"ק פי"ב דיבמות, עיין מה שכתבתי באות ד' או"ק י"ב ולמודעי אני צריך כי מדקדוק לשון הריטב"א בפי' על ההלכות סופ"ג דנדרים ד"ה תוספתא וכו' נראה דס"ל דגר נקרא ישראל גם בלשון הכתוב שכתב בזה הלשון הנודר מישראל אסור בגרים פי' דגרים נמי בכלל ישראל והיינו גר שמל וטבל מן הכהנים מותר בלוים וכו' פי' אע"ג דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים לא קרו אינשי לוים אלא ללוים ממש ובנדרים הלך אחר לשון בנ"א עכ"ל ומדלא כתב גבי אסור בגרים טעמא דבנדרים וכו' כמ"ש גבי לוים וכו' משמע דבחלוקה דגרים לא צרכינן לה"ט דאע"ג דבנ"י לא מיקרו מ"מ ישראל מיקרו גם בלשון הכתוב וצ"ל לפ"ז דמאי דאמרינן בש"ס סוכה כ"ח (לפי גירסא שלפנינו, ועיין מ"ש אות ד' או"ק יו"ד) וביבמות ק"א למעט גרים מבישראל ה"ד היכא דכתיב בישראל, אבל ישראל לחוד גם גר הוי בכלל כי הבי"ת דבישראל הוא דממעט דדרשינן בישראל ולא כל ישראל כמו ביצחק ולא כל יצחק כ"נ לכאורה, ואם כנים אנו בזה מצינו סעד וסמך למ"ש בעניותין לעיל אות ד או"ק י"ז ליישב מאי דהוה ק"ל על הדרשה דמיעוט ח"ע וחב"ח מדכתיב בבא כל ישראל דנימעוט נמי גרים עי"ש, וחדשים מקרוב נדפסו ש"ס מוכתר בכתר תורה חידושים נפלאים והגהות יקרות בווילנא דפוס ראם, ומצאתי

שם בחידושי הגאון הרש"ש שהביא דברי הרמב"ם והרע"ב שכתבו הילפותא מבבא כל ישראל וכתב וז"ל טעם זה ל"מ בגמרא וגם ק"ל דמישראל אימעוט נמי משוחררים, כמ"ש התוס' סוכה כ"ח ע"ב וע"כ צ"ל שיש שום ריבוי כמש"ש התוס' א"כ ח"ע וחב"ח ג"כ יהיה חייב מאותו ריבוי ע"כ הנה לא נחית לחלק בין בנ"י לישראל ומשמע ליה דגם כי כתיב ישראל לבד ממעטינן גרים דלא כמ"ש בעניותין ולע"ד אינו מוכרח לומר כן ומ"ש דעכ"ל דיש איזה ריבוי וא"כ גם ח"ע יהיה חייב מאותו ריבוי נלע"ד דאינו מוכרח ואפ"ל דגר וח"ע וחב"ח אינם שוים והרי בגונב נפש מרבינן גרים וממעטינן מי שח"ע וחב"ח בסנהדרין דף פ"ו ש"מ דגבה טורא בינייהו, וגם מצד הסברא הוא, כן דיש לחלק ביניהם וא"כ לא נפלאת היא לומר בראיה דהגם דגר חייב מאיזה ריבוי מוקמינן להההוא ריבוי לגר דוקא וממעטינן מישראלמי שח"ע וחב"ח וק"ל (ומדברי הג' חק"ל שרשמתי באות זה או"ק ח' נראה דס"ל דבני ישראל וישראל כי הדדי נינהו למעט גרים עי"ש בד"ק):

יד) ודע דראיתי בתשובת הג' מוהרי"א הנ"ל נר"ו שהביא מ"ש הש"ק בפי"ב דיבמות שהבאתי לעיל אות ד או"ק י"א דהת"כ ס"ל דבישראל ריבויא הוא וכתב ע"ז וז"ל כ"נ ג"כ מהת"כ פ' אמור (גבי סוכה) בישראל לרבות גרים והר"ש בביאורו כתב שם דלאו דוקא דאדרבה מבישראל ממעטינן גרים ובגמרא מרבו לה מהאזרח ע"כ, ועמ"ש הש"ק לקמן ד"ה תמן אולם אי נימא דהת"כ ס"ל דבישראל ריבויא הוא לרבות גרים א"ש עכ"ד נר"ו ומתוך מאי דכתיבנא בעניותין באות ד' יתבאר דגם הת"כ אין הכרח דס"ל דבישראל הוי ריבוי ואפשר דס"ל כהש"ס דילן אלא משום דאיכא תרי מיעוטי ושזה כונת הש"ק עי"ש, ולפי דרכינו מצאנו תנא דמסייע להרב קרבן אהרן שהגיה בהספרי כנז"ל שם שכן הוא דעת הרש"מ דגם הת"כ ס"ל דמיעוטא הוא וכו' וק"ל (ועיין בדברי החק"ל שרשמתי באות ד' או"ק י"ב שכתב גם הוא דמוכרח הוא דהת"כ ס"ל כמ"ש הרא"ם דבי"ת דבישראל הוא לרבות דהרי הת"כ בכ"מ דריש בני ישראל ולא גרים, וקצ"ת שלא הזכיר דברי רש"מ וקרבן אהרן הנ"ל): טו) עוד כתב הש"ק ליישב מה שהקשה מברייתא דת"כ גבי מולך דדריש בישראל לרבות נשים ועבדים דא"כ כ"ש דנרבי גרים מבישראל דטפי אית לן לרבות מבישראל נשים ועבדים לחיובינהו מלמעט עבדים למפטרינהו דקי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וה"נ כן ע"כ, וכתב ע"ז הג' מוהרי"א נר"ו הנ"ל וז"ל ולא ברירא לי הך מילתא דהא לאיסורא לא צריך קרא דלא גרע מנכרי שמוזהר על ע"ז ועיקר הילפותא הוא שיסקלו אותם וא"כ לענין דיני נפשות י"ל דלקולא מקישינן דכאשר הצצתי וראיתי במקומות שאמרו דלחומרא מקישינן ראיתי שנאמר רק באיסורין שבזה י"ל שהיתה דעת התורה להחמיר שסמכה א"ע שודאי נלך להחמיר באיסורין

דאורייתא וא"כ שוב הוי ודאי איסור דאמרינן דעת התורה שרצתה שנחמיר בזה דאם היה דעתה לקולא היתה מבארת להדיא דהא עתה כלך להחמיר (וע"כ בדרבנן אמרינן לקולא מקישינן כמ"ש בשבת פ"ג ע"ב ותענית כ"ז ע"ב דבדרבנן הסברא בהיפך דמסתמא נקל בדבר ואם היה בדעתם להחמיר הי"ל לבאר להדיא דנחמיר ומדלא ביארו מסתמא סמכו את עצמם דנלך להקל ושוב הוי ודאי היתר ולא מחמת ספיקא) ואלו הן המקומות דלחומרא מקישינן יבמות ח' א', קידושין ס"ח ע"א ע"ז מ"ו ע"ב, תוס' יבמות נ"ט ע"ב ד"ה דומיא וע"א א' ד"ה בו, וקידושין ל"ד ד"ה ונילף, וסנהדרין ל"ו ד"ה ומה, ושבועות כ' ד"ה כל וכ"ג ד"ה גמר, וזבחים נ"ז ד"ה ואני, וחולין צ"ח ד"ה מאי וק"א ד"ה תלמוד וקכ"ז ד"ה תלמוד ושם קל"ו ע"א ברש"י ד"ה ואמ"ר חנינא, ותוס' תמורה כ"ת ע"ב ד"ה או חילוף מבואר דהך כללא רק באיסורין שהולכים בהן להחמיר ולולא דמסתפינא הייתי אומר דגם באיסורין לאו כ"ע אית להו הך כללא, עיין יבמות ח' ע"ב ממאי דהאי עליה לאיסורא משמע דלא ס"ל דלחומרא מקישינן (ועיין תוס' שם ג' ע"ב ד"ה טעמא יש לדחות) ולכן אמרו שם תירוץ אחר אבע"א הכא תרי איסורי ור"א ב"ר יעקב דאמר בקידושין ס"ח ע"א אתיא בק"ו וכו' משמע דלא ס"ל כלל זה וי"ל דכן ס"ל להש"ס יבמות ס"ט ע"א מי שיש לו אלמנות וגירושין ואימא וכו' והניחו בתוס' שם בתימה דהא לחומרא מקישינן ומתיישב בזה די"ל דהך סוגיא לית ליה האי כללא וכן מתיישב קושית התוס' פסחים ל"ב ד"ה מעילה ושם מ"ג ד"ה סלקא, וקושית התוס' קידושין ל"ד ד"ה ונילף והיינו דסתם התוס' בסנהדרין ל"ו הנ"ל לא תירצו דלחומרא מקישינן.

ומתיישב קושית התוס' תמורה הנ"ל דמשום שאינו כלל מוחלט כמו שהקשה ר"פ לאביי בע"ז דף מ"ו. ומתיישב בזה קושית הרב יבין שמועה שהביא היד דוד דף רמ"ה ע"א אמ"ש בסוכה מ"ג ע"א נאמר ימים במילואים וכו' או כלך לדרך זו עי"ש דל"ל הג"ש דתשבו הא כל דאיכא למילף לקולא ולחומרא ילפינן לחומרא עי"ש ביד דוד שנדחק בזה ולהנ"ל ניחא) וכיון דמה שמצינו הכלל הוא רק באיסורין י"ל דבקטלא נקיטינן להקל דבזה אמדינן דעת התורה להקל כמו בכל ס' קטלא הן אמת דהתוס' ב"ק ג' ע"א כתב בשם ר"ת דמדה היא בתורה ואפילו בממון דהיה ראוי להקל אמרינן לחומרא ילפינן.

אך ר"י הראשון הובא באסיפ"ז וכן התוס' שאנץ שהובא שם שתירץ תירוץ אחר ולא כתב כר"ת נראה דלא ס"ל כר"ת. והרשב"א בחידושיו לב"ק דף ב' ע"א ד"ה אבל כתב דבנזיקין ס' דידהו להחמיר כמו באיסורין ולפי"ז מעיקרא ל"ק קושית התוס' ולא מוכח מה שחדש ר"ת, ועיין באר יעקב כלל מ"ה בשם הריטב"א דלענין קרבן לקולא מקישינן משום חוב"ע וזה כעין דברינו, והבאר יעקב כתב דכן מוכח מתוס' שבת כ"ח ד"ה מה

לשרצים עי"ש, אך לפי מ"ש הפנ"י שם לא מוכח מידי, ומ"ש עוד להק' ע"ז מתוס' חולין ק"א ד"ה תלמוד וכו' עי"ש דהא הוי חומרא דאתי לידי קולא להביא חטאת על שבת ועל יוה"כ ע"כ אחד בפ"ע וכו' דבריו תמוהים וכי ס"ד דהתוס' דנילף דבשבת ויוה"כ לא יביא קרבן בפ"ע הא ע"ז יש קרא מיוחד שמביא קרבן ע"כ אחד בפ"ע, אך כונת התוס' לענין איסור חל על איסור דנילף משבת דאחע"א וגם יש ללמוד מתרומה דאין איסור חל על איסור ע"ז הק' דאדילפינן משבת נילף מתרומה ותי' דלחומרא ילפינן דאיסור חע"א ולא מיירו כלל לענין קרבן רק לכל התורה ולא מוכח מדברי התוס' הנ"ל שיהיו חולקים על כלל דהריטב"א.

אך אני תמיה על הבאר יעקב שהי"ל להביא דברי התוס' חולין קכ"ז הנ"ל שכתב דלחומרא מקישינן אף שישרפו תרומה וקדשים: וראיתי להפרמ"ג בגינת ורדים כלל י"ג שכ' יש לעיין היכא דאם נימא לאיסורא נפק"ל קולא בעלמא ואי נימא להיתרא נפק"ל מזה חומרא בדבר אי שייך בכה"ג לחומרא מקשינן או לא והדבר צ"ת ע"כ, ותמיהני דנעלם ממנו דאמרינן בקידושין ס"ח ע"א לענין דלא תפסי קידושין בשאר עריות דלא מקישינן לנדה דליתפוס קידושין משום דלחומרא מקישינן וכתב שם בתוס' והראשונים דאע"ג דכי נימא דלא תפסי בה קידושין יהיה קולא דאינה צריכה גט ואי תפסי צריכה גט עכ"ז יש חומרא שיהיה הולד ממזר מוכח דיש חומרא אף שיצמח מזה קולא לענין אחר עכ"ז אמרינן דלחומרא מקישינן ונפשט ספקו של הגו"ר.

ומסוגיא דקידושין הנ"ל יש להעיר עמ"ש למעלה דהיכא דספיקו להקל לא אמרינן דלחומרא מקישינן דאמדינן דעת תורה דדעתה להקל א"כ איך אמרו כאן דלחומרא מקישינן הא בממזר ספק מותר מה"ת. גם יש להעיר מיומא ט"ו ע"ב ואימא לאחר כפרה כלפני כפרה ומועלין בו.

והצל"ח לברכות דף ל"א הוכיח דהתוס' ס"ל דמאי דאמרינן לפני כפרה כלאחר כפרה היינו דוקא למעילה אבל איסור דאורייתא אית ביה קודם כפרה ואסור בהנאה וכו' עי"ש וכיון דכל הילפותא היא רק לענין מעילה ק' מאי פריך שיהיה לאחכ"פ כלפני כפרה והיינו שיהיה בו קרבן מעילה (דהא לענין איסור אין נפ"מ) ומוכח מזה דלא ככלליה דהריטב"א, וי"ל דעכ"ז נפ"מ לענין איסור בדם שלאחר כפרה דעתה אין בו איסור ונקיש לחומרא שיהיה הדם שלאחר כפרה אסור בהנאה (ודברי הצל"ח צ"ע דלדבריו הפירוש בגמרא ואימא וכו' יש בו מעילה וכו' היינו קרבן מעילה א"כ מאי מקשה שם עמ"ש אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו והרי תה"ד דהא התוס' הכריחו שם דאין מעילה בתה"ד רק איסור בעלמא עי"ש) ועיין בת"כ אמור פ"ז מ"א דאיתא התם בישראל לרבות

נשים ועבדים ושם הוא לענין הבאת קרבן והקולא הוא חומרא דמביא קרבן לעזרה וא"כ א"א ליישב שם תירוץ הש"ק לפי שיטת הריטב"א אולם י"ל דעיקר הילפותא שאסורים להביא קרבן בעל מום אולם עיקר קושית הש"ק לק"מ דאף דמבישראל ממעטינן גרים דאינם מישראל עכ"ז מרבינן נשים דהן הן מישראל וכיון דנשים חייבות שוב ממילא עבדים חייבים מג"ש דלה לה וז"ב עכ"ד הג' מוהרי"א הנ"ל יחיה הבאתי כל דבריו לזכות את הרבים בבקיאותו הנפלאה וארשום איזו הערות קטנות עד"ק: טז) והנה מ"ש דלאיסורא ודאי לא צריך קרא דל"ג מנכרי.

הנה לכאורה איני מבין אמאי הוזקק לזה דהא אף אי נימא דלאיסורא צריך קרא מ"מ הש"ק קרי בחיל דכונתו לומר דמסתברא דאתי קרא לחיובינהו ולא למפטרינהו דאלמא לענין חיוב קאמר ואי הכי תקשי ליה לדידיה לפי שיטתו (דלחיובינהו אתי קרא) דזה לא יתכן משום דלענין חיוב סקילה לא אמרינן לחומרא מקשינן וכו' ואי כונתו דמשום הא לא אריא דמצינן למימר דמ"ש הש"ק למפטרינהו ולחיובינהו לאו דוקא אלא כלומר למישרינהו ולמיסרינהו ואהכי הציע דלאיסורא ודאי לא צריך קרא דלא גרע מנכרי שמוזהר על ע"ז וכלומר דדברי הש"ק באו בדקדוק לפטור וחיוב אם לכך נתכוון תמיה לי דמנ"ל דלאיסורא ל"צ קרא הלא תנאי פליגי בסנהדרין דף ס"ד אי מולדהוא ע"ז או לא וקי"ל כראב"ש דאמר לאו ע"ז דסתם לן כותיה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ז ה"ג וכ"כ שם הרב לח"מ.

ומה שנראה מדברי מרן בכ"מ שם בסוד"ה ולפיכך וכו' דמולך הוא ע"ז עמד ע"ז הרב מהרק"א והצ"ע, והרב מעשה רוקח שם נדחק מאד ופשטה דהסוגיא הוא דמולך לאו ע"ז. ובת"כ קדושים פ' י' אמרו אשר יתן מזרעו למולך לא שיתן מזרעו מיכך כך, ופי' הרב ק"א ה"ד הגרל"מ בהתוה"מ שם סי' פ"ט דאתיא כראב"ש דס"ל דמולך לאו ע"ז עי"ש וא"כ שפיר מצינו למימר דמה שדרשו בת"כ בישראל לרבות נשים ועבדים הוא לאיסורא ול"ק דל"ג מנכרי וכו' דהא מולך לאו ע"ז הוא ואפשר דאין ב"נ מוזהר על מולך כיון שאינו בכלל ע"ז הן אמת דמדברי הרב החינוך בפ' אחרי סי' ר"ח מתבאר יפה דס"ל דב"נ מוזהר על מולך והוא ג"כ בכלל ע"ז.

ולפענ"ד צ"ע דלפי הנראה הוא היפך סברת ראב"ש דתנן במתני' כותיה וכן מתבאר מדברי הרמ"ה בחי' לסנהדרין שם דמולך לאו ע"ז הוא כלל ורק חק נכרים בעלמא הוא כיעי"ש: יז) ומ"ש די"ל דדוקא באיסורין אמרינן לחומרא דאמדינן דעת התורה דסמכה את עצמה דניזיל לחומרא וכו'. הנה בהשקפה ראשונה אמרתי דהתינח לסברת הרשב"א ודעמיה דחומר הספקות מה"ת בזה יש סברא לומר כיון דמדה היא בתורה דבכל מקום

ספק ניזיל לחומרא א"כ בהקש דלקולא ולחומרא סמכה התורה שבודאי נלך להחמיר ואע"ג דבעלמא אינו אסור מן התורה מתורת ודאי אלא מתורת ספק.

מ"מ בזה שהקיש סתם ולא גילה אם ההקש להקל או להחמיר הרי הוא ודאי איסור וזה היה כונת התורה להקיש ולא לגלות מה טיבו של ההיקש אם להקל או להחמיר אבל לדעת הרמב"ם ודעמיה דחומר הספקות מדרבנן ומה"ת ספק מותר, א"כ הא חזינן דכל היכא דלא כתבה התורה איסור בפירוש על הספק דעתה שנקל, א"כ כמו כן י"ל היכא דהיקש ולא פורש ההיקש אם להקל או להחמיר דעת התורה שנקל וא"כ אמאי קי"ל דלחומרא מקישינן אלא ודאי דאין הכונה משום אומדנא דאמדינן דעת התורה וכו' דהא לדעת הרמב"ם ודעמיה אין לה על מה לסמוך אלא מידה היא בתורה כשאר מדות שהתורה נדרשת, וחפשתי בספרים וראיתי במלא הרועים במ"ב במע' היקש אות ד שכתב דבס' מדות אהרן כתב דמאי דלחומרא מקישינן הוא משום ספק ואי איכא טעמא ללמוד לקולא מלחומרא ילפינן לקולא ושבס' שושנת העמקים הקשה ע"ז דמקשינן צרת ערוה לחומרא לפוטרה מחליצה וכתב ע"ז במה"ר הסביר דברי המדות אהרן באורך והמורם מדבריו דבזה גם להרמב"ם אזלינן לחומרא דאינו דומה לשאר ספקות (עי"ש כי נלאתי לכתוב כל דבריו) ושזה דעת ר"ת שהביאו התוס' ז"ל בב"ק דף ג' ד"ה דומיא דבקושיתם הוה משמע להו דמאי דמקשינן לחומרא הוא משום ספק וזה לא שייך בממון ור"ת חידש דלאו משום ספק אלא מדה היא בתורה וכו' עי"ש, ועיין עוד במלא הרועים שם במע' או אם לרבות וכו' דף ה' ע"ב אות ב' ויש לפקפק בדבריו ולענין ממון אי אמרינן לחומרא שכתב הג' נר"ו דלפי מ"ש הרשב"א מעיקרא אין הכרח לס' ר"ת וכו', עיין במה"ר במע' היקש אות י"ג שהביא בשם הבאר יעקב כלל ל"ז שכתב דדוקא בדבר הנלמד בלתי היקש ס"ל לרשב"א דלקולא דייקינן אבל בהקש מודה דלחומרא מקשינן כדעת ר"ת בתוס' הנ"ל אלא שכתב שזה דוחק ע"כ, ועיין מקנה אברהם במ"ב סוף אות קמ"א וז"ל ולענין ממונא הוי חומרא להוציא ממון כך נראה פשוט וכ"כ בתשו' הגהות דשייכי לס' משפטים סי' ל"ה, ועיין בקי' הרשב"א קמא דף ב' ד"ה אבל עכ"ל, ועיין לקמן במערכת הכ"ף אות קמ"א: צה בישול מים בשבת אם אסור מה"ת וכן בכל דבר שהוא נאכל כמות שהוא חי.

יש לעיין בדברי הפ"ח יו"ד סי' ס"ח ס"ק י"ח ד"ה עוד הביא, ט"ל אורות במלאכת האופה דן ל"ז ע"ד, תפארת ישראל בקונטרס כלכלת שבת סי' י"א במלאכת האופה, מטה אהרן במערכת האל"ף דף כ"א ע"ג ברכ"י א"ח סי' שח"י, וראיתי להג' בשו"ת שו"מ מהדורא ג' בח"א כי' ר"ל וז"ל הן אמת דהפר"ח יו"ד סי' ס"ח נסתפק אי שייך במים משום בישול,

ואני תמה דש"ס מפורש בע"ז דף ל"ז ע"ב מה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור אף אוכל שלא נשתנה ע"י האור, ועיין פנ"י דף מ' בשבת שכתב דלא שייך בישול משום דבמים אין הבישול ניכר בהם כלל.

ואני כתבתי עה"ג דלכאורה גם במים ניכר הבישול שנשתנו ע"י הבישול כמ"ש בחולין דף ק"ה דיד סולדת אסור לנט"י ופירש"י משום שבישלו ונשתנו ולפי מאי דר"ל בסי' ק"ס דמים ראשונים אף שי"ס בהם נוטלים והיינו משום שלא עיין בב"י רס"י ק"ס א"כ ל"ש בישול במים וכו' עי"ש והנה המעיין בפר"ח שם יראה דלא נסתפק במים אי שייך בישול אלא פשיט"ל דשייך בישול והביא שתי ראיות לדבריו ועוד רצה להוכיח כן ממ"ש בשבת דף ע"ד ע"ב האי מאן דאתיך כופרא וכו' ודחה ראיה זו משום דבכופרא בשעת הבישול מיהא ניכר השינוי משא"כ במים דאינו ניכר השינוי כלל וסיים דשאר הראיות הן מכריעות למ"ש הרמב"ם דיש בישול במים עי"ש, ומ"ש לתמוה מש"ס דע"ז הנ"ל לא ירדתי לסוף דעתו מאי בעי בזה אי כונתו להוכיח דאין בשול במים מדאינו משתנה מברייתו ע"י האור ועל דרך שכתב הפנ"י משום שאין הבישול ניכר בים וכו' תימה על תמיהתו דאיך יתכן לומר כן דהרי ראיות הג' פר"ח מש"ס שתים זו שמענו דיש בישול למים עומדות כנגדו וגם דברי הרמב"ם שהביא שם וגם על הפנ"י יש לתמוה במה שפשוט בעיניו דאין במים משום בישול (ס' פנ"י אמצ"א ואסהדותיה דשו"מ קאמינא) דהוא היפך הש"ס והרמב"ם, ובמסקנת השו"מ נראה דר"ל דאין במים משום בישול והוא פלא לע"ד.

והנה שו"ת שו"מ הלזו נדפסה גם בספר שם אריה בשמו בחיו"ד סי' י"ט, ובסי' כ"א השיב הג' המחבר על קצת מדבריו ולא נתעורר עליו עמ"ש ע"ד הפר"ח הנ"ל. ואני בער ולא אדע להבין דבריהם דרבנן קדישי בזה, הן אמת דבשו"ת ויקרא אברהם א"ח סי' ט"ו האריך בענין זה, והביא מ"ש הכס"א בסי' שי"ח שמבשל מים בשבת חייב חטאת ודחה ראיותיו וגם ראיות הפר"ח הנ"ל כיעי"ש.

הנה כבר כתב ע"ד הפתח הדביר בח"ג סי' שי"ח אות ט' דנעלם ממנו דמבואר בש"ס ותוס' והר"ן והרמב"ם ומדברי הטור ומרן דגם במחמם מים לבד חייב משום בישול, וציין שם חדש דף נ"ו ועי"ש מה שהאריך בזה, ובמקנה אברהם במערכת הדל"ת אות פ"ד שקו"ט בתשובת הרדב"ז שהביא בברכ"י הנ"ל ולא ראה מ"ש בברכ"י וטל אורות הנ"ל כיעוי"ש: צו בל תשקצו בדברים המאוסים הוא מדרבנן פר"ח יו"ד סי' קט"ז ס"ק י"א ועי"ש בדברי מרן בב"י ובט"ז וקהלת יעקב בתוס' דרבנן אות קס"ד ויעיר אזן במערכת הלמ"ד אות י"ט דכונת הרמב"ם לומר שהוא מדרבנן ושכ"כ בחידושי הריטב"א למכות דף ט"ז בשם כל

המפרשים חוץ מהרמ"ה ושכ"כ הרשב"ץ בזה"ר לאוין קנ"ד ודלא כהתב"ש סי' י"ג סק"ב עיש"ב גם בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' קט"ו נראה דנוטה דעתו בדרך כלל על כל דברים האסורים משום מיאוס דהוא מדרבנן כיעי"ש, אף דבעיקר מאי דעסיק (בעופות שלא גדלו הנוצות) לכ"ע הוא מדרבנן כמ"ש הפמ"ג בסי' ט"ו בשפ"ד סק"ב מ"מ משמעות לשונו מורה קצת דדעתו כהפר"ח סי' קט"ז הנ"ל, ועכ"פ נראה דאינו פשוט לומר שהוא מדרבנן דהרמ"ה ס"ל דהוא מדאורייתא ומרן הב"י מספק"ל ולא היה לו לרבינו משל"מ בהלכות מא"א פי"ז הל' כ"ז ד"ה גרסי' וכו' לכתוב הדבר ידוע דבל תשקצו בדברים שנפשו של אדם קצה בהם אינו אלא מדרבנן וכו' עי"ש ועיין אבני שהם בחי' על הטוש"ע א"ח סי' ש"מ דף ס' ע"ב וע"ג דמצדד אי איסור זה מדאורייתא ויותר נוטה דעתו דהוא מדרבנן ולא הזכיר מכל הנז"ל.

והרב פתח הדביר בח"ג סי' שמ"ג אות יו"ד אף שראה מה שרמז בקה"י אות קס"ד דהט"ז ס"ל דהוא מדאורייתא וכו' בכ"ז כתב דפשוט דאינו אלא מדרבנן וכמ"ש המשל"מ וכו' עי"ש, וכן בתפארת ישראל בסופ"ח דברכות נקיט בפשיטות דהוא מדרבנן וכן בפרמ"ג סי' קנ"ד בא"א סקי"ט כתב דכמה דוכתי משמע דאסמכתא הוא, וכן נקיט הרב אהל יצחק בשו"ת יו"ד סי' ה' וכתב כן בשם הרב פר"ח בס"ק ג', ועיין בשערי תשובה סי' ר"ב: צז בן סורר ומורה, עיין בש"ס וברמב"ם פ"ז מהל' ממרים ה"ה דאינו אלא מבן י"ג שנה שהביא ב"ש עד שיקיף זקן וכו', וראיתי למוהרש"א בס' לחם דמעה בסי' א' ע"פ כל עמה נאנחים וכו' שכתב בשם מוהרי"ע שפי' הכונה שהיה מתלונן כי מאחד מתנאים של הזולל שיהיה הנידון פחות מי"ג שנה, וע"ד רז"ל משביא שנישערות אע"פ שלא הגיע לכלל איש, וע"ז אמר כל עמה נאנחים ולא הקטנים בלבד עכ"ל.

והם דברים תמוהים דלא יתכן שיהיה נענש פחות מיג"ש ולולא דבריו הראשונים היה אפ"ל דמ"ש וע"ד רבותינו וכו' שלא הגיע לכלל איש אין ר"ל שלא הגיע ליג"ש אלא ר"ל שלא הקיף זקן וכו' אך ממ"ש בתחלה בהדיא פחות מי"ג מוכח דמ"ש אע"פ וכו' ר"ל שלא הגיע לכלל י"ג שנים ואין לומר דבתחלה קאמר דפשטיה דקרא מדכתיב בן משמע אפילו פחות מיג"ש אלא דע"ד חז"ל משביא ב' שערות אע"פ שלא הגיע לכלל איש ר"ל שלא הקיף וכו' (וכ"נ באמת משמעות דבריו) דא"כ קשה חדא מנ"ל להבין כן מפשטי' דקרא היפך דרשת חז"ל ותו א"כ מאי אע"פ שלא הגיע לכלל איש דקאמר דמשמע דר"ל דל"מ אם הגיע לכלל איש דהיינו שהקיף וכו' אלא אפילו לא הקיף וכו' הא לדרשתם דוקא קודם שהקיף הוא דנעשה בסו"מ, וזכורני שבילדותי שמעתי מקשים ע"ד רבינו

יונה המובא בחק לישראל יום ה' פ' כי תשא דבן סו"מ נענש כשהוא קטן ואיני זכר אם נמצא ישוב לזה וכעת צ"ע:

צח ביטול חמץ דאמרינן בש"ס מבטלו בלבו ודיו, עיין בד' מרן הב"י סי' תל"א סוד"ה ומדאורייתא וכו' דהר"ן כתב בשם איכא מ"ד דלאו דוקא בלבו אלא צריך להוציא בשפתיו ושרבינו הטור ס"ל דא"צ שיוציא בשפתיו, ועיין בבית חדש סי' תל"ד ס"ז שכ' לדעת בעהע"י דס"ל כדעת הר"ן ושרוב הגאונים ס"ל כהריב"ה וכ"כ בתיו"ט רפ"ק דפסחים ד"ה בודקין דא"צ שיוציא בשפתיו ובמחשבה בעלמא סגי, וכ"כ בלקוטות הרמב"ן לפסחים וז"ל ונראין הדברים שהביטול בלב הוא וא"צ שיוציא בשפתיו וזהו ששנינו בכ"מ מבטל בלבו וכן פירש"י וכן לענין ע"ז וכו' עי"ש בדף י"ב ע"א מהספר ותמיה לי מאד עמ"ש בחי' הריטב"א לקידושין דף מ"ב ע"ב בשם רבינו הרמב"ן דלאו בלבו ממש קאמר דההוא מהרהר מיקרי אלא ר"ל שאינו משמיע לאזנו ע"כ והוא היפך ממ"ש בלקוטות הנ"ל, ובשו"ת עונג יו"ט סי' כ"ד ד"ה ובר מן דין וכו' שכתב שמצא להריטב"א בקידושין דף מ"ב שכתב בשם הרמב"ן וכו' (והביא כל דברי הריטב"א הנ"ל וסיים למאי דעסיק שם) א"כ א"ש מה דלא הוי הת"ס דמשכחת שקנה חמץ וראוהו שלא הוציא בשפתיו עד שחיטת הפסח עכ"ל, ולא ראה דברי הרמב"ן בלקוטות הנ"ל דס"ל בהפך, וכן דעת הטור ורוב הגאונים כנז"ל ותירוצו היה לו להעמיד ע"פ מ"ש הר"ן הנז"ל וכמבואר ועיין בבית מאיר לא"ח סי' תל"א דהאיכא מ"ד שהביא הר"ן הם התוס' בדף ד' דע"כ דסברי דבלבו ל"ד וכו' ומצינו כיוצא לזה דאף דנאמר לשון בלבו הכונה הוא בפיו אלא שאין צריך להשמיע לאזנו דתניא לא יברך אדם ברהמ"ז בלבו וכו' וכתב תר"י וה"ד מרן הב"י בסי' קפ"ה הא דאמרינן בלבו לא במחשבה קאמר דודאי בהרהור לא יצא וכו' אלא ר"ל שלא השמיע לאזנו וחתך בשפתיו וכו' וכ"כ הריטב"א שם בשם הרמב"ן, והרב מחנה אפרים בהלכות זכיה מהפקר סי' ג' הביא מ"ש הר"ן דלא מהני בלב משום דהוי דברים שבלב וכתב ע"ז ולי נראה דכל כה"ג מהני ביטול בלב דהוו דברים שבלב דמוכחי והכא אנן סהדי דבטל בלבו כדי שלא לעבור באיסורא כדאמרינן גבי גיגית בפ"ק דשבת וכה"ג אשכחן גבי ע"ז דביטול בלב מהני והביאו המרדכי וראיה מהניחוה עובדיה וכו' עי"ש שלא זכר מדברי הראשונים הנז"ל והוא חידוש, ובעובדא דמס' כלה דאמר ר"ע על ההוא דגילה ראשו שהוא ממזר ובר הנדה וחקר ר"ע מאמו והיה נשבע לה ומבטל בלבו שהקשו הראשונים היכי מהני בטול בלב הא דברים שבלב אינם דברים כתב הריטב"א בחי' לקידושין דף נ' ע"א בשם רבינו הגדול דהיה מוציא בשפתיו ולפי שלא השמיע לאזנו קרי ליה בלבו כדתניא לא יברך בלבו עכ"ל ומסתמא כונתו על הרמב"ן וכן מצאתי להרב יד דוד (ליו"ד)

בסי' ד' אות כ' שהביא דברים אלו בשם שיטת הרמב"ן לק"י ושה"ד הריטב"א עי"ש ולפי הנראה אין הדברים מכוונים עמ"ש בלקוטות לפסחים הנ"ל וקצ"ע:

צט בכוליה משערינן אי אמרינן גבי חמץ קודם הפסח, עיין בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ד' אות ו' מה שרשמתי בזה בס"ד: ומאי דאמרינן כן בשאר איסורין נראה קצת מתשו' הרדב"ז דלא ס"ל כן והוא ממ"ש מרן מוהרמב"ח בכלליו שבסו"ס אור צדיקים בשרש הראשון דף כ"ד אות נ"ז וז"ל במוהרדב"ז סי' קקצ"ו בענין הנזהרים שלא לאכול בבית מי שמזמין אותם מפני חשש השוחט וגער בהם הרב מכמה טעמים ותו דהא איכא כמה ספיקי בדבר ספק שחט אותו הפסול או לא ואת"ל שחט שמא באותו הפעם שחט יפה וא"ת לא שחט יפה שמא הכלים לא היו בני יומן ואת"ל בני יומן שמא נתבטל בס' וכו' עכ"ד ואי ס"ל ככללן דכל דלא ידעינן בכוליה משערינן היכי קאמר שמא נתבטל בס' והרי סתם כלים אין מחזיקים ס' כנגד כולו, ואולי ס"ל דדוקא בודאי איסור אמרינן דבכוליה משערינן ולא בספק אלא דבלא זה בענ"ד לא זכיתי להבין דב"ק דבתחלה כתב דאת"ל דהפסול שחט משמע דר"ל דאף אם נאמר דמה שאנו באים עתה לאכול נשחט ע"י אותו הפסול מ"מ אין לחוש די"ל שמא הפעם הזאת שחט יפה, וא"כ כי הדר אמר רב וא"ת לא שחט יפה כונתו ודאי דלא שחט יפה בשחיטה זו וא"כ איני מבין איך סתר זה באומרו שמא הכלים לא היו בנ"י דמה יושיענו מה שהיו הכלים אינם בנ"י הרי אין כונתינו לאסור מחשש גיעול הכלים אלא משום השחיטה שנשחט זאת הפעם ע"י פסול ומה יועיל בזה מה שהכלים שנתבשל בהם בשר זו היו אבנ"י וצ"ע להבין דב"ק כפי מה שכתב בשמו מרן מוהרמב"ח.

ועתה שהשגתי שו"ת הרדב"ז ראיתי תשובה זו הלא היא בח"ד סי' רצ"ו (בדפוס ווארשא היא אלף שס"ח) והרואה יראה שדבריו מפורשים יפה ורבינו מוהרמב"ח קצר בההעתק ונתן מקום לעני בדעת כמוני שלא להבין דב"ק כי ממרוצת הדברים נראה שכל מ"ש הרדב"ז הוא על אכילת בשר בבית איזה בעלי בתים, אבל המעיין בתשובה הנ"ל ישר יחזו פנימו דמ"ש שמא הכלים אב"י וכו' כונתו בזה רק על גיעולי הכלים של הבעה"ב וכו' שנשאל שקצת חכמים החמירו שלא לאכול משחיטת מקצת שוחטי הק"ק מפני שאין נזהרים או מפני שיצא טרפה מתחת ידם וכשמזמין אותם אחד מהבע"ב חוששים אפילו לגיעולי הכלים ומגעילים אותם והשיב שלא היה להם לחוש לגיעולי כלים מכמה טעמים חדא דרוב הטבחים כשרים ורוב מצויים אצל שחיטה מומחים ואפילו מאותו שיצא נבלה מתח"י לדעתם מותרים לאכול משחיטתו שאם באותו פעם לא שחט יפה

בפעמים אחרים שחט יפה כיון שהוא בק"י וכ"כ מוהריק"ו וכו' ותו דטעמו ולא ממשו קי"ל שהוא מדרבנן.

ותו דסתם כלים אינם בני יומן ונותן טעם לפגם הוא ותו דרוב הפעמים יש בתבשיל יותר ששים מכדי פליטה ואפילו לדעת המחמיר דבעינן כדי לבטל כל הכלי וכו' לא החמירו אלא באיסור ודאי לא בספק איסור עכ"ד ומבואר דמ"ש ותו דטעמו ולא ממשו וכו' ותו דסתם כלים אב"י וכו' לאו אדסמיך ליה קאי למיהב טעמא למישרי לאכול משחיטת אותו שיצא נבלה מתח"י אלא אריש דמילתיה מיהדר דלא היה להם לחוש לגיעולי כלים משום דאיכא רוב וכו' אהא קאמר ותו דסתם כלים אב"י וכו' ודבריו עולים יפה וכן סיים שם אבל מ"מ לגבי דינא כיון שיש בה כל הקולות שזכרנו לא היה להם לחוש לגיעולי כליהם אפילו לכתחלה דהא איכא כמה ספיקי בדבר שאיסורו מדרבנן ספק שחט אותו הפסול ואת"ל שחט שמא בפעם הזאת שחט יפה ואת"ל לא שחט יפה שמא הכלים לא היו בני יומן ואת"ל ב"י שמא נתבטל בששים וכו' ע"כ ומבואר דכונתו רק על גיעול כליהם שלא היה להם לחוש, משום דאיכא כמה ספיקי ס' שחט אותו הפסול כלומר שמא הבשר שנתבשל אתמול בכלי זה שנתבשל בו היום שאר דברים או בשר משוחט שאין בו חשש היה משחיטת הפסול או היה משחיטת הכשרים ואין שום חשש על הגיעול, ואת"ל משחיטת הפסול היה של אמש שמא בפעם הזו כלומר בשחיטה של אתמול שחט יפה ואין חשש על הגיעול כלל ואת"ל אתמול לא שחט יפה ויש לחוש על הגיעול שמא הכלים של היום אב"י ואת"ל ב"י שמא נתבטל בששים וכו' דבספק איסור לא אמרינן בכוליה משערינן והרי מבואר בדבריו דגם הוא נרגש מדאמרי' בעלמא בכוליה משערינן אך בחלקות ישית בין ודאי איסור לספק, וכן ראיתי עתה ביד מלאכי בכללי הדינים אות ק"מ שכתב בשמו דלא אמרינן בכוליה משערינן אלא בודאי איסור וכו' אלא דמשמעות דבריו הוא דלדינא ס"ל דלא אמרינן בכוליה משערינן אלא דבנדונו לכ"ע לא אמרינן בכוליה משערינן משום שהוא רק ספק וכבר ידוע דהראב"ד ס"ל דלא אמרו בכוליה משערינן אלא בכחל וכדומה לושאינו חוזר להיתרו אבל דבר שניתר ע"י הכשר הגעלה לא אמרינן ביה בכוליה משערינן אלא במאי דנפיק מיניה באומד יפה ועם דלא קי"ל הכי, ועיין במרן הב"י סי' צ"ד וסי' צ"ח וסי' ס"ט מ"מ סבר הראב"ד לא נפלאת היא עיין בס' באר המים סי' כ"ג שהביא תשובת תמים דעים סי' ז' תשו' שלמה להראב"ד בסברא זו ובא בשאלה שם להרב מוהר"ם בר יאודה כן דעתו ודעת חבירו וכתב הראב"ד שכן נוהגים היתר מפי רבותינו ע"כ ובדברי הראב"ד שהביא הרשב"א בתה"א בית ד' ש"א כתב שנעזר בקבלה זו מפי הרר"י אבן פלט וכתב שם בבאר המים

דגם בס' ארחות חיים הביא דרד"ך ור"י מפאריש ס"ל דבטל בס' ולא משערינן בכולו וכן עשה מעשה הרב גו"ר חיו"ד כי' כ"ט מכלל א' להתיר כדעת הראב"ד וכו' עי"ש ואם כן אינו רחוק לומר שכן הוא גם דעת הרדב"ז מעיקר הדין אלא דבנדונו העדיף כח ההיתר אליבא דכ"ע משום שאינו אלא ספק איסור והאריך שם בבאר המים להביא דדעת כל הפוסקים קמאי ובתראי דלא כהראב"ד ושמוהר"ש גאון כתב לצרף דעת הראב"ד לס"ס ושכנה"ג בבעי חיי חיו"ד סי' ק"ז דחה דבריו דכיון דרובא דרובא פליגי על הראב"ד אין לעשות מסברתו ספק לחשבו ס"ס ועוד שכבר קבלנו הוראות מרן וכו' עיש"ב ודברי הרב גו"ר שרמז הובאו בשו"ת אהל יצחק בחידושיו להרמב"ם פ"ו מהל' מא"א ה"ו דראוי לפסוק כהראב"ד שחכם גדול הוא ומצינן למיקם עלה דמילתא כיון דעיקר איסור זה אינו אלא מדרבנן דמין במינו בטיל ברוב אף דדם ובשר הוי מין בשא"מ משום דדם האברים שנפלט מן האברים טעם האברים יש לו וכו' עי"ש שכתב דר"י בן פלט והר"ר בן לוי והא"ח שהביא ריו"ו והרא"ה ס"ל כהראב"ד ושמוהרש"ג שבשו"ת בעי חיי עשה ס"ס ע"פ סברת הראב"ד וכן מוהריק"ש בסי' ס"ט ס"ו וצרור הכסף בשו"ת יו"ד סי' ג' וב"ד סי' ט"ז עשו ס"ס כן, וביד דוד ליו"ד סי' ס"ט בהגב"י אות כ"ט (ע"ד מרן הב"י בד"ה בשר שנמלח בלא מליחה) הביא כ"ז וכתב דהרב מוהר"ם אלגאבה בכת"י אחר שהביא מ"ש הכנה"ג דאין לעשות וכו' כתב ולענין דינא סוגיין לעשותה סניף ומ"ש הכנה"ג דאין לעשות ס' נגד דעת מרן דבריו תמוהים וכו' ורמז עוד לס' ערך השלחן ליו"ד ומחושקים כסף בסוה"ס ביו"ד כי' יו"ד ואמ"א לראות דב"ק, ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ד' אות ו' סק"ט הבאתי מ"ש בקהל יהודה דף כ"ו ע"א שדעת האגור כהראב"ד ועי"ש מ"ש בשם שע"ת ושו"ת רמ"ץ לעשות סניף סברת הראב"ד.

ומ"ש הרב החבי"ב בבעי חיי הנ"ל דאין לעשות ס"ס ע"פ סברת הראב"ד לפי שקבלנו הוראות מרן, עיין לקמן במערכת הסמ"ך אות י"ח מה שרשמתי בזה: ומ"ש הרדב"ז דלא אמרינן בכוליה משערינן בספק איסור ראיתי במקנה אברהם במערכת הכ"ף אות קנ"ב שכ"כ בשם תש"ו כנה"ג יו"ד סי' ח' ד' ו' ושכ"כ בכנה"ג יו"ד סי' צ"ד הגב"י אות ו' וכתב המקנ"א ליישב בזה דעת רש"י ממה שתמה מרן הב"י א"ח סי' תמ"ז בד"ה ומ"ש רבינו בשם רש"י עי"ש, ועיין פרמ"ג ביו"ד סי' צ"ד במ"ז אות א' ד"ה כתב האו"ה וכו' מ"ש ע"ד הכנה"ג ועי"ש ביד דוד הגהט"ו אות ה' ובסי' צ"ח אות טו"ב: ובשומן הדבוק בכלי ולא ידעינן כמה הוא אי צריך לשער בכל הכלי משום דכל דלא ידעינן בכוליה משערינן, עיין פר"ח סי' קכ"ב סק"ג וסק"ה ד"ה וראיתי ועי"ש בסי' צ"ה סק"ג.

והרב תפארת אדם ביו"ד סי' ט"ו כתב דמשערינן במה שיוכל להיות לכל המרבה ולא משערינן בכל הכלי אלא כשאיסור בלוע בכלי וכתב להסביר בשפת חלקות שיש לחלק ביניהם וכ"כ שם בסי' י"ז, ועיין זכור לאברהם באות ביטול דף קפ"ה ע"ב דמסתמא יש ששים נגד הנדבק בה, וכן באות טעם לפגם בדף קצ"ח ע"א דמסתמא בכל הקדרה יש ששים נגד הדבוק והוא הסכמת רוב האחרונים וכו' ע"כ: ק ביצת טרפה אי אסורה מדאורייתא, עיין מה שרשמתי לעיל במערכה זו אות צ"ג ובהגהות הג' מוהרש"ק ע"ד הפרמ"ג סי' פ"ו בשפ"ד סק"ח כתב וז"ל בחידושי להלכות יו"ט סי' תקי"ג כתבתי בהשמטות טעם הדבר דהוי מה"ת אבל בתוס' ב"ק דף מ"ו ד"ה מ"ט פירשא מבואר שהוא מדרבנן עי"ש ע"כ, ולפי הנראה אין הכרח מדברי התוס' דהם לא כתבו דאיסור טרפה מדרבנן אלא לאותם שנולדו מיד לאחר שנטרפה ובזה גם למרן הב"י הוא מדרבנן וכמ"ש הפמ"ג ע"ד הש"ך דמ"ש בזה דאסור מן התורה הוא שלא בדקדוק דאינו אסור אלא מדרבנן ועי"ש במשבצות סק"ח כנלע"ד פשוט ואדרבא משמעות דברי התוס' הוא דביצת טרפה אסורה מה"ת ומשו"ה אסרו מדרבנן ביצת נבלה כיעי"ש:

קא בעל חוב קונה משכון אי מהני קנין זה להחשיבו כשלו לדברים שנאמר בהם לכם כאתרוג וכיוצא, עיין שעה"מ פ"ה מהלכות אישות הל' כ"ג ושו"ת שו"מ מהדורא ה' סי' נ"ד, ובחידושי הרשב"א לקידושין דף ח' בד"ה התם במשכון דאחרים כתב ואע"ג דגופו אינו קנוי לו ממש ואי אקדיש מלוה או זבין לא עביד כלום וכו' עי"ש דלא חשיב קנין גמור אלא מקצת קנין ומהני לקידושין וכו' ובשו"ת צ"ל להג' מליבוויץ בח' יו"ד סי' רל"א דף מ"ז ע"א ד"ה ומ"ש וכו' כתב בשם הרב השואל דכיון דבע"ח קונה משכון חשיב כשלו ומכירתו לנכרי הוי מכירה וכתב דאין נראה לו כן והביא דברי הרשב"א הנ"ל והכריח דמ"ש הרשב"א כן הוא אף במשכנו שלא בשעת הלואתו ושכן מבואר בהריטב"א שם אלא דס"ל דאם לא פדאו הלוה והחליטהו לו ב"ד אז הוי זביני למפרע אבל אם פדאו לא הוי זביני כלל, ולהרשב"א י"ל דאף אם יחליטהו ב"ד לא הוי זביני וגם הש"ך ח"מ סי' ע"ב סק"ט בד"ה עוד כתב הרמב"ן כ"כ בשם הרמב"ן והר"ן וחלק עליו, וע"ד הראשונים הנ"ל יש לסמוך כ"ש שדבריהם מסתברא יותר ובקצה"ח השיג על הש"ך, ובט"ז א"ח סי' תמ"ג סק"ד כתב ג"כ דגוף המשכון של הלוה וע' ש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק קמ"ט דגם הוא בסו"ד מסכים לזה וכ"כ בפשטי' באו"ת ס"ק קל"ז בשם הרשב"א בב"ק עי"ש ולפי"ז נראה לפום ריהטא דלגבי לצאת י"ח ל"ח לכם, אף דלגבי בכור מהני כמש"ש בצ"צ משום דהוי כשותפות נכרי וכו' מ"מ לענין מאי דבעינן לכם נראה לכאורה דלא מהני וצריך להתיישב לעת הפנאי בל"נ: ואי ישראל מנכרי קונה משכון, עיין בב"ש סי' כ"ח ונמק"י

באיזהו נשך אמתניתין דמלוה ישראל מעותיו של נכרי וכו' דהא ישראל מנכרי קונה משכון, וכתב בשו"ת צ"צ הנ"ל דאע"ג דאנן לא קי"ל הכי מ"מ במומר י"ל דלכ"ע ישראל קונה ממנו משכון: ואי בקרקע אמרינן דבע"ח קונה בשעה"מ הנ"ל (בדף ט"ו סוף ע"ג) כתב בשם גד"ת דקונה ותמה ע"ד עי"ש:

קב בל תשחית דקי"ל דאסור לקוץ אילן העושה פירות, כ' הרא"ש בפרק החובל דף צ"ב דאם צריך למקומו מותר לקוצצו, ועפי"ז התיר הרט"ז ביו"ד סי' קט"ז סק"ו לקוץ האילנות משום בית דירה והרב מראה הנוגה בדף צ"ד ע"ב דקדק מדברי הרמב"ם פ"ו מהל' מלכים ה"ח, ומתוס' ברכות דף ל"ו ע"ב ד"ה אין קוצצין וכו' דלא ס"ל כהרא"ש ועפי"ז עמד מתמיה ע"ד הרט"ז דתפס כיחיד במקום רבים ונראה דעתו ז"ל דנקיטינן דאסור אף אם צריך למקומו יעי"ש: והנה הרב ז"ל לא ראה תוס' הרא"ש לברכות שנדפסו מחדש בס' ברכה המשולשת ועינינו הרואות בסוגיא הנ"ל שכ' הרא"ש כדברי התוס' ממש ולפי סברת הרב ז"ל דברי הרא"ש סתראי נינהו, אך לדידי במטו מניה דמר אין מדברי הרמב"ם ותוס' שום הכרת דלא ס"ל כהרא"ש דהרמב"ם אין דרכו לכתוב בס' היד אלא מה שבא מפורש בש"ס ודבר זה לא נאמר בהדיא בש"ס ורבינו הגדול אמרו הוא הרא"ש ז"ל ואה"ן דלדינא מודה לו כי מילי דסברא נינהו ומדברי הרמב"ם מתבאר יפה דכל שאין עושה דרך השחתה לית לן בה וכשקוצץ לצורך מקומו הרי אינו עושה דרך השחתה, ומשרא שרי ומדברי התוס' ג"כ אין שום הכרח והעד ע"ז דברי הרא"ש בתוספותיו ותמיה לי איך ניחא ליה להמציא מחלוקת מאחר דהרא"ש כתב להדיא דשרי ובשאר פוסקים לא ראינו בהדיא דחולקים חובה עלינו להביא דבריהם אל עמק שוה לדברי הרא"ש ז"ל ולא לחלוק את השוין בדקדוקים בעלמא, וגם לא ראה הרב ז"ל שו"ת בשמים ראש (אשר רבים מיחסים להרא"ש כידוע) סי' של"ד ה"ד מרן חיד"א בשיורי ברכה יו"ד סי' קט"ז אות ג' שהתיר לקוץ על ידי נכרי אילן מאכל שצריך למקומו כי הרמב"ם לא אסר אלא דרך השחתה ואפשר דצריך למקומו לא מקרי דרך השחתה ע"כ ואף שכתב בדרך אפשר מכל מקום מ"שבפסקים נראה עיקר וספר חיים שאל אמצ"א אך עיין זכור לאברהם ח"ג במערכת סכנה וראה בעיניך כי הרבנים חות יאיר, שאלת יעבץ, חיים שאל, זרע אמת, ס"ל דאם קוצצו משום צורך מקומו הדבר פשוט להתיר מן הדין אלא שכיון שזה כתוב בכלל צואות ריה"ח ז"ל נכון הדבר לקוץ ע"י נכרי אבל מדינא מותר וגם משום סכנה דלא שכיב שבחת וכו' ליכא כשע"פ הדין מותר דלא כהרב בית יעקב דאוסר אף בצריך למקומו וכו' יעיש"ב וכ"ז דלא כהרב מראה הנוגה ז"ל וק"ל: שוב מצאתי בחיים ביד למרן החבי"ף שבסי' כ"ד הביא סברת הרא"ש הנ"ל ושכ"כ בתשובת

בשמים ראש סי' של"ד ושכ"כ רי"ו בס' מישרים נתיב ל"א ח"ב דבצריך למקומו מותר וכ"כ בספר הזכרון סו"פ החובל וט"ז יו"ד סי' קט"ז ושכ"כ בכנה"ג שם הגב"י אות ח"ל ושכן נראה דעת מוהר"י באסן סי' ק"א, וחו"י, ושבו"י, וזר"א, ומ"ש הבית יעקב דהתוס' ב"ב דף כ"ו חולקים על הרא"ש, כבר השיב ע"ד בשבו"י ח"א סי' נק"ט, ומקור ברוך קו"ק סי' ח', וח"ש סי' כ"ב וכ"ג, ועיין שאלת יעבץ ח"א סי' נ"א אלו תו"ד ושוב שקו"ט משום חשש סכנה עיש"ב ולא הזכיר כלל את דברי המראה הנוגה הנ"ל, והוא פלא על המה"ן שנעלם ממנו כ"ז.

וכבר רמזתי לעיל סוף אות י"ז שכל שעושה לשום צורך אין בו משום בל תשחית וזה ברור ויציב, וע"ע בס' כרם שלמה (חאאס) יו"ד סי' שס"ח מ"ש בענין זה שנשאל שם על אילנות שעושים פירות שנמצאין בבית עלמין ובני נכרים באים לגנוב הפירות ומקלקלין המצבות אם מותר לקוצצם, ועיין בברכי יוסף יו"ד סי' רצ"ד אות ט"ו: קג בל תלין דקי"ל דאסור להלין המת אם הוא מדאורייתא או אינו אלא אסמכתא בעלמא רשמתי לקמן במערכת הקו"ף אות ל"ט.

ואם יש במתי נכרים משום בל תלין ראיתי בס' שו"ת הרמ"ץ א"ח סי' י"ד אות יו"ד שכתב בשם גאון אחד דגם במת נכרי שייך לאו דבת"ל (דברי הגאון שרמז לפי הנראה הוא כונתו על שו"ת שו"מ ח"ב סי' קנ"א ששם כ' וביהושע סי' ח' מבואר דגם במת נכרי שייך לא תלין כמו שצוה יהושע במלך העי ועיין רד"ק שם וגם בדוד כתיב ש"ב סי' ח' ויעש דוד שם בשובו מהכות את ארם ופירש"י שקבר את הרוגים שלהם והוא שם טוב שישראל קוברים את אויביהם ודבר זה נעלם מגדול אחד בזמנינו וכו') וכתב ע"ז דמגוף הפרשה מוכח דקאי רק לישראל שהומת בב"ד ולא בנכרי ולא נזכר לאו זה ברמב"ם וסמ"ג ושפ"ו לגבי נכרי והביא דברי רד"ק ביהושע פ"ח ודברי הרמב"ן עה"ת ושקו"ט בזה ומסיק דעכ"פ אין הכרח מלשון הרמב"ן שיהיה לאו ממש בנכרי עי"ש (ועוד איזה חידושים בענין בל תלין רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת אבלות עי"ש במפתחות באות הלנת המת): ולענין רשע גמור כל ימיו אי רשאין להלינו כדי לבזותו, עיין בשו"ת בשמים ראש סי' ס"ד דמן הדין אי אפשר להתיר לאו שבתורה ועובדא שבירושלמי הוראת שעה היה ובכסד"ה שם כ' דבתשובת ר"י הלוי סי' מ"ט דלמיגדר מילתא שרי לעקור ד"ת בשב ואל תעשה: קד בדיקה בעוף הנדרס ושהה מעת לעת דבעינן בדיקה אחר שחיטה, כמ"ש בביצה דף ל"ד, ובטוש"ע סי' תצ"ח בדיקה זו היא מדרבנן כ"כ הג' שאג"א סי' ס"ד וכתב שם דלהר"ן בביצה שם היא מה"ת עי"ש, ובשו"ת כתב סופר סי' ע"ב ד"ה המורם וכו' דחה הוכחתו וכתב דכיון דהר"ן ס"ל דבדיקה זו מה"ת מהיכא תיתי לנו לעשות פלוגתא

בין הראשונים עי"ש, גם בשו"ת עונג יו"ט סי' מ"ד הביא דברי השאג"א והאריך להוכיח דבדיקה זו היא מה"ת עי"ש ובסי' מ"ו: קה בליעה אי חשיב אכילה שלא כדרך הנאתו ונפ"מ למלקות עיין נו"ב מהדורא קמא חיו"ד סי' ל"ה שכתב בשם תורת חיים דאם בלע דבר מאכל חשיב שלא כדרך הנאה וכתב שדבריו תמוהים ופשוט דבליעה מקרי דרך הנאתו, ועיין ג' בעה"ד הובא בזל"א ח"ג דף ע"ב ע"ב דאם בליעה הוי שלא כדרך הנאה מותר להאכיל לחולה שאין בו סכנה ע"י בליעה.

ומדברי השולחן גבוה שהביא ביד דוד יו"ד סי' ע"ט אות ג' על מה שנחלקו הפוסקים בבשר אדם דלהרמב"ם אסור מה"ת, ולהרמב"ן אפילו מצות פרוש אין בו והפר"ח הסכים לדעת הרמב"ן וכו' שכתב ע"ז דאם עושים לרפואה כגון ליתן לבלוע חתיכת ערלת תינוק הנימול אם היה בזה משום רפואה היה אפשר לסמוך ע"ד הפ"ח וכו' עי"ש משמע דלהרמב"ם דאסור מה"ת אסור גם משום רפואה והא בבליעה מיירי ואי ס"ד דס"ל דבליעה הוי שלא כדה"ן הא גם להרמב"ם שרי ככל איסורי תורה שמותרים לחולה שאב"ס כשעושה שלא כדרך הנאה וק"ל: קו בכור בהמה בעל מום ששחטו ישראל והוא כשר לאכילה אי איכא איסורא דרבנן למוכרו לנכרי רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' א' אות א': ולענין גיזת בכור אם אסור מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן, עיין תוס' בכורות כ"ה ד"ה שער בכור, ובחולין דף ל"ו ד"ה סד"א שהוא מדרבנן, ומרן מוהריט"א שם האריך מאד לפלפל בדברי התוס' עי"ש, ועיין נו"ב מ"ת יו"ד סי' קצ"ג, ובח"ס יו"ד סי' ש"ז כתב דהגיזה אסור מדאורייתא ולא הזכיר דברי התוס', וראיתי להרב פ"ת יו"ד סי' ש"ח שהתעורר בזה, ובשו"ת צ"צ להג' מליבאוויץ יו"ד סי' רל"ב כתב בשם הב"ח דאין לסמוך ע"ד הי"א שבהרמ"א סי' ש"ח ס"ה כיון דאיסורא דאורייתא הוא וכתב שדבריו תמוהים דאינו אלא מדרבנן: קז בגדי כהונה שבלו עושין מהם פתילות למקדש, הכי אמרינן בשבת כ"א ע"א וכתב בתפארת ישראל פ"ה דסוכה מ"ג דדוקא שאר בגדים אבל מכנסיים לא היו עושין מהם למנורות לפי שאינו דרך כבוד רק לצורך שמחת בית השואבה לוקחים מהם עי"ש, ובאמת כן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו' דלשמחת בית השואבה כתב מכנסיים ואבנט, ולמנורה כתב כתנות כהנים כיעי"ש אלא דתמיה לי מדאמרינן בירושלמי פרק החליל ה"ג מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ושל הדיוט לנרות שבחוץ והובא במשל"מ שם ובהל' מעילה פ"ה הי"ד הא למדת דגם מכנסיים ראוים הם לפתילות ואינם חסרון כבוד ואף דמשמע דהרמב"ם ס"ל דלא קי"ל כהירושלמי בזה מדאמרינן ביומא דף י"ג בבגדי כהונה דטעונים גניזה עיין במשל"מ הלכות מעילה הנ"ל מ"מ כיון דלא

מצינו בש"ס דילן דהדלקה במכנסיים הוי העדר כבוד ובירושלמי מפורש דמדליקין בהם ואין בזה חסרון כבוד אפושי פלוגתא לא מפישינן וצ"ע: קח בית דין מתנים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה בפרט זה רשמתי במערכת היו"ד (עיין במפתחות יש כח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת בשוא"ת): קט ביזוי אוכלין אי שרי להאכיל לבהמה מאכל הראוי לאדם, עיין מה שרשמתי במערכת המ"ם אות ח': ואם באוכלין האסורים בהנאה כערלה וכה"כ איכא משום ביזוי אוכלין, עיין פרמ"ג סי' קע"א בא"א סק"א, ופתח הדביר ח"ג סי' רצ"ו דף קנ"ג ע"ב וכן למה שזורקין אורז וכיוצא על ראש החתנים עי"ש: קי בנים כולל זכרים ונקבות כדכתיב בעצב תלדי בנים, בנים אתם לה' אלהיכם, תוי"ט פ"ד דכתובות מי"א וכתב ב"ס בשם ספר רביד הזהב דף ד' שדבריו תמוהים והוא כתב לו אדרבא, ועיין במענה לשון שבספר נאות יעקב דף ח' ע"א בשם הרא"ם בפ' אמור דהא דאמרינן בנים ולא בנות היינו דוקא היכא דמיותר מלת בנים לגמרי אבל היכא דלא הוי מיותר לא ממעטינן ממשמעותא דבנים בנות, והיינו כדעת הרב תוי"ט דבנות נמי נכללות במלת בנים.

קיא בעלי חיים חשיבי ולא בטלי אי אמרינן כן באדם או דוקא בבהמה נסתפק בזה הג' חק"ל בספר מערכי לב דף י"ב ע"ד וכתב דהרב משאת משה חיו"ד סי' א' נסתפק בזה והביא ראיות דבזה שאני אדם מבהמה ומני"ר דחה ראיותיו ודעתו דגם באדם אמרינן בע"ח חשיבי ולא בטלי, והרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"א סי' מ"ח דף ס"ה ע"ד סייעו מדברי הרמ"ה בחידושיו לסנהדרין דף פ' ע"ב אמ"ש בש"ס מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה וכו' והביא דברי רבינו המשל"מ בפט"ו מהל' איסורי ביאה הי"א עי"ש ועיקר דין זה הוא מדאורייתא, עיין במה שרשמתי במערכת הדל"ת אות פ"ח):ולענין פליטת בעלי חיים אם אוסרת, הג' שו"מ במהדורא ג' ח"א סי' מ"ג כתב להוכיח דאינה אוסרת עי"ש: קיב ברא מזכי אבא הכי אמרינן בסנהדרין דף ק"ד נסתפק הרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם בח"ב במערכת התי"ו סי' קמ"ג אם הוא דוקא אחר מותו כמשמעות דברי הרשב"א בחלק ה' סי' מ"ט (שכתב אבל מ"ש ברא מזכי אבא היינו בעולם הנשמות) או אף בעוד אביו חי ע"פ האדמה מהני ליה זכות הבן והאריך להוכיח כהצד השני עי"ש ובעיקר דבר זה עיין בס' מעשה אברהם חא"ח סי' כ"ג וכתב דכשם שאמרו ברא מזכי אבא הכי נמי תלמיד מזכי רבו ולא מבעיא כשאין לרבו בן אלא אפילו הניח בן והוא ת"ח ויר"ש חייב התלמיד לזכותו ע"י לימודים והפטרה וקדיש וכו' עי"ש ונלע"ד דעכ"פ אין לו לומר קדיש במקום שיש יתום מאב ואם כיון שלא נזכר בדברי הפוסקים שיהא התלמיד נוטל בחלק בקדיש כבן לאב, והרב מעש"א לא נחית לבאר זה לפי שבערי

תוגרמה המנהג לומר קדיש כמה בני אדם ביחד, כמו שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת אבלות אות קנ"ד, וע"ע שם באות קנ"ז וקס"א:

קיג בכדי שיעשו לא הצריכו אלא במלאכה דאורייתא, כמ"ש מרן הב"י בסי' שכ"ה בשם הרא"ש, וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' שבת כ"כ הרב גו"ר חא"ח כלל ד סי' י"ז והרב ערך השלחן בק"א סי' תצ"ו אות ב' השיגו דלא זכר פסק מרן בסי' תקט"ו ס"ה דאף בתחומין דרבנן צריך להמתין בכדי שיעשו, ועי"ש בסי' תקט"ו אות ח' שכתב שכן דעת הרמב"ם בפ"ו מהל"ש והרי"ף בתשו' שבס' תמ"ד סי' קכ"ב ושתמה על הרשב"א סי' ל"ט: קיד בן נח לקמן במערכת הגימ"ל אות נ"ה רשמתי כמה פרטים בדין בן נח עי"ש: קטו ברכה שאינה צריכה דאמרינן בברכות דף ל"ג סוף ע"א דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא, והרי"ף בפרק אלו דברים (קודם מתני' דמי שאכל ושכח ולא בירך וכו') הביא מימרא זו וכתב שם הרר"י בשם רבני צרפת שאינו ר"ל שיהיה בו לאו מן התורה אלא איסורא דרבנן בלחוד ואסמכוה אקרא דלא תשא, וכ"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין סי' מ"ט בשם ר"ת דנשים מברכות על מ"ע שהזז"ג ואין כאן משום לא תשא את שם שמברכות ברכה שא"צ דהך דרשה אסמכתא בעלמא היא ונראה פשוט דמ"ש ר"ת דהך דרשה אסמכתא בעלמא כונתו למאי דדרשינן במס' ברכות הנ"ל דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא על זה קאמר דדרשה זו אסמכתא היא וכן מפורש בדברי ר"ת שהביא הר"ן בפ"ד דמס' ר"ה (בד"ה ולענין ברכה) שכתב וז"ל וא"ת כיון שהוא פטור היכי מברך הו"ל ברכה שא"צ ואמרינן בפרק אין עומדין כל המברך ברכה שא"צ וכו' י"ל דברכה שא"צ מדרבנן היא וכו' ומוציא ש"ש לבטלה דנפק"ל בתמורה מאת ה"א תירא ה"מ בלא ברכה אבל בברכה לא מיתסר עכ"ל, ותמיה לי על הרב קרבן נתנאל שם שכתב וז"ל דהך דרשה אסמכתא היא בתמורה דף ד' והני מילי בלא ברכה תוס' ר"ה דף ל"ג עכ"ל, ועין רואה דבתמורה לא הוזכר כלל לא תשא אלא מפקינן איסור מוציא שם שמים לבטלה מדכתיב את ה' אלהיך תירא וההיא דרשא גמורה היא וכיון שר"ת קאמר ואין כאן משום לא תשא שמברכות ברכה שא"צ מוכח ודאי דכונתו על הדרשה שבמס' ברכות הנ"ל דמברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא ועלה קאמר דאסמכתא היא וזה ברור לענ"ד ודברי הרב קרב"נ צ"ע, והרב ארעא דרבנן הביא דברי הרר"י הנ"ל וציין לעיין במקראי קדש דף קכ"ד בשם התוס' ובני דוד בהל' ברכות פ"א ואמ"א לעיין בדב"ק אולי כונתו לדברי התוס' במס' ר"ה דף ל"ג ד"ה הא ר' יהודה שכתבו שם דהוא מדרבנן עי"ש: והרב עפרא דארעא על דברי הרב ארעא דרבנן הנז"ל ציין לעיין בתוס' פ' כל כתבי (דף קי"ח ע"ב) גבי אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה, ובפר"ח

ריש סי' קכ"ח ולפום ריהטא לא ידעתי מה הציון הלז (לדברי התוס') דז"ל התוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה ברך את ישראל עכ"ל.

ומה יש להבין מדבריהם אם איסור ברכה לבטלה מדאורייתא או מדרבנן, ויתכן שכונתו ע"פ מ"ש מוהרש"א שם בכונת ר"י דפשיטא ליה דר' יוסי לא היה מברך אלא עולה לבד וע"ז אמר ר"י דלא ידע מה איסור יש בזר העולה לבד אם לא משום ברכה לבטלה והא פשיטא שלא היה מברך דכדי שלא לעבור ע"ד חבריו לא יעבור על לאו דלא תשא וה"ה דהומ"ל דודאי לא בירך משום עשה לזר הנושא כפיו אלא דחדא מתרתי נקט עכ"ד ע"ש שהוכרח לפרש כן בכונת ר"י ליישב מה שמקשים עליו איך לא ידע דזר הנושא כפיו עובר בעשה כמ"ש בפ"ב דכתובות וא"כ לפי זה מוכח דלדעת ר"י לאו דלא תשא בברכה לבטלה הוא לאו גמור מדאורייתא דבזה מצינו שפיר למימר דר"י חדא מתרתי איסורי תורה נקט אך אם איסור לא תשא בזה הוא רק מדרבנן לא הו"ל לר"י למישבק איסור עשה דאורייתא ולמינקט איסור דרבנן ואם לכך נתכוון נלע"ד דאין שום הכרח מגוף דברי התוס' דשפיר נוכל לפרש כפי' מוהרש"א ונאמר דמאי דנקיט ר"י איסור דלא תשא לרבותא נקטיה לומר דאפילו אי ליכא אלא איסור דרבנן ליכא למימר שבירך כדי שלא לעבור עד"ח דודאי אין לו לעבור שום איסור אפילו דרבנן משום שלא לעבור ע"ד חביריו, וכ"כ הרב פר"ח ברס"י קכ"ח בתמיהתו על ר"י דמהדר בתר איסורא דא"כ איך היה ר"י יכול לעלות הא אמרינן בפ"ק דיבמות יכול אמר לו אביו הטמא וכו' ישמע לו ת"ל וכו' ומבואר בדברי הרמב"ם דאפילו באיסור דרבנן לא ישמע לו וכן הוכיח עוד מפרק בן סורר ומורה ע"ש ועיניך תחזינה דלא נטפל שם בדין זה אם ברכה שאינה צריכה מדאורייתא או מדרבנן ובכן לא ידעתי כונתו בציון זה גם בספרו מטה יהודה בקונטרס שבט יהודה דף מ"א ע"ב כתב דאיסור ברכה לבטלה מדרבנן הוא כמ"ש הרב פר"ח בהלכות נשיאת כפים עכ"ל ואם כונתו לדברי הרב פר"ת ריש סי' קכ"ח הנ"ל לא ראיתי שם שדבר בזה:

אמנם היה לו לציין דברי הרב פר"ח בסוף סי' ס"ז שהביא שם מ"ש רבינו מנוח ליתן טעם עמ"ש הרמב"ם דאם יודע שקרא ומסופק אם בירך אינו חוזר ומברך הוא משום דהוא ספק לא תשא ולחומרא דמשמע דס"ל דמברך בש"ץ עובר בל"ת מדאורייתא, וכתב ע"ד דליתא דהריב"ש והתה"ד כתבו בשם הגאונים דכל ברכה שא"צ דהיא מדרבנן וכן הרי"ף בכל בעיא דלא איפשיטא במידי דברכות קאמר דנקיטינן בה לקולא, וכן התוס' כתבו בשם ר"י בההיא דנקט כסא דשיכרא לחומרא שחוזר ומברך אלמא דמאי דאינו

חוזר ומברך הוי קולא מדרבנן ולא משום חומרא דלא תשא ועוד כ"כ התוס' בר"ה דף ל"ג בד"ה הא ר' יהודה וכו' (וביאר ראיית התוס') וכן נ"ל ראיה מכרעת וכו' אתוד"ק עי"ש דבדבריו הללו מבואר דס"ל כדעת התוס' בר"ה הנ"ל דאיסור בש"צ אינו אלא מדרבנן והא הוה ליה להרב עפרא דארעא לאתויי ודברי הריב"ש שרמז הרב פר"ח הם בסוף סי' שפ"ד שכתב בשם הרא"ה בפ' מי שמתו דברכה שא"צ הוא מדרבנן ואסמכוה אקרא, ודברי התה"ד הם בסוף סי' ל"ז שכ"כ בשם הגאונים, וע"ע בפר"ח במנהגי איסור והיתר סוף דין עשירי, ומה שציין שם למ"ש בסי' תר"ב לא ידעתי איזה ט"ס יש כי שם לא דבר כלל כיעי"ש: איברא דלכאורה יש לתמוה על הרב פר"ח דמה כל החרדה הזאת על רבינו מנוח והלא רבינו מנוח כתב כן לבאר דברי הרמב"ם ונהי דהתוס' הנ"ל סברי דאינו אלא מדרבנן מ"מ הרמב"ם ס"ל דהוא מן התורה כמ"ש הרב מג"א בסי' רט"ו סק"ו ומרן חיד"א בברכי יוסף א"ח סי' מ"ו אות ו' מלבד דמשמע ליה מדברי מרן בסי' רט"ו (שהם דברי הרמב"ם) דר"ל דעובר מדאורייתא, עוד זאת הביא תשו' הרמב"ם בס' פאר הדור סי' ק"ה על מה שנשאל במה שנהגו בצור לקרות המגילה בי"ד וט"ו מספק ומברכים בשניהם השיב דמפני הספק ראוי לקרות בשניהם אבל בלא ברכה מפני שהיא ברכה שאינה צריכה ואיסור דאורייתא היא שנושא ש"ש לבטלה ואין ראוי לעשות כך מפני הפסק וזה כלל גדול שבכל מצוה בין דאורייתא ובין דרבנן אם נסתפקנו בה אם יברך או לא עושה אותה בלא ברכה וראוי לבטל המנהג וכו' עכ"ל.

הרי דכתב מפורש דאיסורא דאורי' היא והוקשה לו דשם בסי' כ"ו כתב והם אמרו דמברך ברכה שא"צ עובר בל"ת דמשמע דהוא מדרבנן ויישב דבריו להסכימם והיו לאחדים שבשתיהם דעתו שהוא איסור תורה. ובסוף האות הביא מ"ש מוהר"אן' טוואש בסו"ס התשב"ץ סי' ל"ג ואיסור ברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן כמ"ש ר"ת ולפיכך התיר לנשים וכו' ואע"ג דבזה לא קי"ל כותיה מ"מ במ"ש שאיסור ברכה שא"צ אינה אלא מדרבנן אין לפקפק כלל עכ"ל, והקשה עליו במ"ש דאין לפקפק כלל דהרי מדברי הרמב"ם משמע שהוא מדאו' וכ"כ מפורש בתשו' הנז' וכו' עי"ש דב"ק ומאחר שכן מה מקום לדחות דברי רבינו מנוח שהם לבאר דברי הרמב"ם דע"פ שיטתו ודאי נותן טעם לשבח הוא, וכן תמיה לי על הרב ערוך השלחן בסי' תפ"ט אות ז שכתב דלפי דברי הרב תה"ד בסי' ל"ז נראה שדעת הרמב"ם ומרן בש"ע סי' רט"ו דאיסור ברכה שא"צ דרבנן דלא כהמג"א שם ונעלם ממנו דהרמב"ם כתב מפורש בתשו' דהוא מדאו' כאמור גם הרב מעשה רוקח בפ"ב מהל' ק"ש הי"ג הביא דברי הרב פר"ח דמסיק דברכה שא"צ אינו אלא אסור מדרבנן

ובפ"א מהל' ברכות הט"ו כתב שגם דברי הרמב"ם נוטים למסקנת הרב פר"ח שהרי כתב דהרי הוא כנשבע לשוא וכו' עי"ש.

ולפי מה שמפורש בדברי הרמב"ם בתשו' דס"ל דהוא מדאו' צ"ל דאין הכרח מלשון זה דאינו מדאו' דאע"ג דהוא מדאורי' שפיר קאמר דהוא כנשבע כלומר דאע"ג דאין זה נשבע ממש מ"מ דינו כנשבע לשוא, והרב טל אורות בדף ד' ע"ב כתב שרוב הראשונים בהסכמה העלו דאיסור ברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן וכ"כ התוס' בר"ה דף ל"ג והטור בסי' תקפ"ט והרר"י בפ' אלו דברים והריב"ש בסי' שפ"ד והתה"ד סי' ל"ז ולא מצאתי מפורש מי שיאמר שהוא מן התורה זולת קצת אחרונים המג"א סי' רט"ו ומוהרמב"ח בתוס' יוה"כ דף י"ב שכתבו בדעת הרמב"ם דאיסור ברכה שא"צ הוא מדאו' וכתבתי ע"ד במ"א ע"כ תוד"ק ובודאי לא ראה תשו' הרמב"ם הנ"ל שכתב מפורש כן גם מ"ש דהטור בסי' תקפ"ט ס"ל דהוא מדרבנן לא ראיתי שכ"כ אלא דמדכתב דנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג ואין חשש משום ברכה שאינה צריכה הוא דמשמע ליה כן שהרי ר"ת דס"ל הכי הוא משום דס"ל דברכה שא"צ היא מדרבנן כמ"ש הרא"ש בשמו בפ"ק דקידושין סי' מ"ט הנ"ל ומה שכתב שדעת רוב הראשונים דהוא מדרבנן.

הנה הרב אגורה באהלך בדף ו' ע"ג כתב לעומת זה דרובא דרבוותא סברי דהוי מדאו' ועיין במ"ש במכתב לחזקיהו בחלק התשו' דף כ"ו ע"ד ועתה ראיתי שמרן חיד"א בס' שיורי ברכה סי' ס"ב העד העיד דלרוב הפוסקים ברכה שא"צ שהיא בלא תשא הוא מדרבנן עי"ש: ועל דברי הרבינו מנוח יש לפקפק דמשמע דאיסור ברכה שאינה צריכה דהוא מדאו' נפקא לן מלא תשא והרי מסקינן בפ"ק דתמורה דף ד' ע"א דמוציא ש"ש לבטלה אין בו אזהרת לאו אלא אזהרת עשה מאת ה' אלקיך תירא וא"כ אם נאמר דמברך ברכה שא"צ נמי הוא בכלל מוציא שם שמים לבטלה היינו ודאי דאית אזהרת עשה ולא משום דעבר על ל"ת, וכן הקשה הרב מחצית השקל ע"ד הרב מג"א סי' רט"ו סק"ו וכן מפורש בדברי התוס' במס' ר"ה דף ל"ג ד"ה הא ר' יהודה דמוציא שש"ל נפקא לן מאת ה"א תירא ועי"ש בחי' מוהרש"א שכתב דנפקא לן מליראה את ה' וכבר תמהו עליו דזה הוא היפך הש"ס דתמורה בחי' הגהות הרב מוהרצה"ח הצמ"ג שדברי מוהרש"א נפלאים וכו' וכן הקשה הרב ברית יעקב פייתוסי בדרוש ל"ז דף ע"ח ע"ג, והרב יד דוד בחי' לר"ה שם ומה שציין לברכי יוסף ח"מ דף צ"ט ולפי הנראה ציונו הוא על דפוס ליוורנו שאלוניקי והברכ"י שבידי הוא דפוס ווין) דבריו הם בסי' ל"ד אות י"ז שהביא שם תמיהת הרב דברי אמת בקונטריסין דף ל"ה (הוא בקונטרס חמישי דף ס"ז ע"ב מדפוס חדש בד"ה ואני הצעיר תמה) על הגהות שניות דמרדכי פ"ק דמציעא ועוד איזה רבנים

שכתבו דמוציא ששל"ל עובר על ל"ת דהוא היפך הש"ס דתמורה הנ"ל ומני"ר הברכ"י סייעו שכ"כ בפירוש הסמ"ג לאוין רמ"א ועשין ד' והרא"ם בריש ס' היראים והסמ"ק עשין ד' ותוס' ר"ה דף ל"ג והר"ן בפ"ק דנדרים דף ז' ומכל זה עמד מרעיד ע"ד מוהרש"א הנ"ל עי"ש וכן מפורש בהג"א פ"ד דמס' ר"ה סי' ז' דאיסור מוציא ששל"ל הוא מאת ה"א תירא וכ"כ הרא"ש בפירושו לנדרים שם הנה כי כן גם על רבינו מנוח קשה דדבריו הם היפך מ"ש בש"ס דתמורה וראיתי אחר זמן רב למופ"ד הרב פתח הדביר בח"ג סי' רפ"ט אות א שהביא מ"ש בתשובת הגאונים שבסו"ס נהרות דמשק סי' קט"ו דהמקדש ביום ש"ק קידוש של לילה חייב מלקות בשביל לא תשא ברכה שא"צ וכו' וגם הביא מ"ש מרן חיד"א בס' ברכ"י סי' תפ"ב אות ב' מס' הפרדס כ"י בשם ר"י אלבלגלוני דאם רצה להשלים ד' כוסות אחר שעבר ט"ו וט"ז ניסן מוציא ש"ש לבטלה וחייב מלקות, ותמה עליהם דמלקות מאן דכר שמיה דאף אם נאמר דסברי דאיסור ברכה שא"צ מדאורייתא מ"מ אינו אלא אזהרת עשה כמ"ש בפ"ק דתמורה וניחא ליה דמאן דנקטי מלקות לאו דוקא אלא ר"ל מכת מרדות עי"ש, ועיין לקמן בד"ה עוד ראיתי וק"ל): ואנכי חזון הרבתי דדברי רבינו מוהרש"א הנ"ל לא לבד שהם היפך דברי הש"ס אלא אף זו יש לתמוה עליו דאיהו גופיה בחי' אגדות לנדרים דף ז' ע"ב הביא דברי הרמב"ם בסוף הלכות שבועות דנראה מדבריו דאיסור הזכרת ששל"ל נפיק מדכתיב ליראה את ה' הנכבד וכתב ע"ד אבל בסוגיא דתמורה לא קאי הכי במסקנא אלא אזהרתיה מאת ה"א וכו' עכ"ל.

ובלי ספק נעלם מהרבנים הנ"ל דברי הרב שבחי' אגדות הנ"ל וגם יש לתמוה על נושאי כלי הרמב"ם שלא הרגישו דדברי רמב"ם הם דלא כמסקנת הש"ס ונחזור לדברי רבינו מנוח דלכאורה יש לתמוה עליו במאי דמשמע ליה דמברך ברכה שאינה צריכה קאי בלא תשא מדאורייתא. ולולא דמסתפינא מגדולת מרן הפר"ח הייתי אומר דאין כוונת רבינו מנוח דאיכא איסור תורה משום לא תשא (דלא נזכר בדבריו תיבת דאורייתא או מן התורה אלא ר"ל כיון דאיתא בברכה שא"צ אסמכתא בקרא דלא תשא שהוא איסור חמור מאד להזכיר שמו הגדול לשוא יש לילך בו לחומרא אף דהוא מדרבנן וכן נוכל לפרש מ"ש מרן כ"מ בפי"א מהלכות ברכות הט"ז דטעמא דמסתברא שלא לברך בספק דהוי ספק עובר על לא תשא דאין כוונתו דאיכא לא תשא בברכה שא"צ אלא ר"ל דאיכא אסמכתא אלאו דלא תשא דחמיר ומצאתי סעד לדברי מדברי הרב מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד א"ח סי' ג' דף ז' ע"ב על החקירה דלמה הוצרכו ליתן כלל בפ"ע ספק ברכות להקל ולא סגי להו בכללא דספיקא דרבנן לקולא והרי כל הברכות דרבנן וכו' כתב ליישב דאי מכללא דסד"ר לקולא הוה אמינא אי בעי להחמיר רשאי קמ"ל סב"ל ולא

להחמיר דפגע בלאו דלא תשא ועבר אדאו' ואפי' למ"ד דאיסור ברכה שא"צ מדרבנן מ"מ איסורא מיהא איכא ועשו חיזוק לדבריהם וכו' עי"ש הרי דאף אם אינו אלא איסור דרבנן ס"ל דיש לאסור בספק ומוטב שלא יברך וא"כ יתכן שזהו כונת רמ"נ דמשום דהוא ספק באסמכתא דלא תשא יש להחמיר ועל כל פנים יש לתמוה על הרב פר"ח שלפי מה שהבין בכונתו היה לו להעיר עליו מסוגיית הש"ס דתמורה הנ"ל, וכן קשה ע"ד הרב מוהרד"ף הנ"ל דמשמע ליה דהוא איסור תורה בלאו דלא תשא ואין הדבר כן כאמור וצריך לעיין בגוף דברי הרב פנים מאירות ח"א סי' ס"ו שציין בברכ"י א"ח סי' קצ"ט סוף אות א' דשקו"ט בברכה שא"צ אי איכא משום לא תשא ואמ"א לראות דב"ק:

ומה מאד תמיה לי על מרן חיד"א בבר"י א"ח סי' מ"ו אות ו' שהביא מה שהקשה הרב קול אליהו דהרמב"ם בתשו' סי' כ"ו כתב והם אמרו דמברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא דמשמע דס"ל דאיסור זה הוא מדרבנן וכתב דלק"מ דכוונת הרמב"ם דאם לא היו אומרים חז"ל דברכה שא"צ עובר משום לא תשא היה לנו לומר דכל שמברך שם כבודו אינו נקרא מוציא ש"ש לבטלה אבל עתה שאמרו שמברך ברכה שא"צ עובר משום ל"ת גילה לנו בזה דגם בדרך ברכה מיקרי מוציא שש"ל כל שהוא שלא לצורך וא"כ קם לה ברכה שא"צ באיסור כולל דלא תשא וז"ש הרמב"ם כל המברך וכו' כלומר דאמור רבנן דבש"צ נשאר באיסורו לעבור בלא תשא והוא מדאו' כפשט לשון עובר משום ל"ת אבל אין כוונת הרמב"ם דהוי מדרבנן ע"כ תוד"ק וכתב ששמע שהאחרונים שבזמנו פירשו כן דברי הרמב"ם עי"ש ואני בער ולא אדע איך יתכן לפרש כן דעובר על לא תשא מדאו' דאף אם נאמר דהרמב"ם סובר דגם במזכיר שם שמים דרך ברכה אסור מדאו' כל שמברך ברכה שא"צ מ"מ לא יתכן דאיסורו משום לא תשא דהרי במוציא שש"ל בעלמא לא נפקא לן מלא תשא כמבואר בסוגיא דתמורה הנ"ל אלא נפק"ל מליראה את ה' הנכבד או מדכתיב את ה"א תירא כפי המסקנא שם ומהיכא תיתי לא תשא במברך ברכה שא"צ והיותר תימה דמני"ר גופיהבברכ"י ח"מ סי' ל"ד הנ"ל אישר וקיים כראי מוצק דברי הרב דברי אמת בהשגתו ע"ד מוהרש"א מדברי הראשונים שכתבו דאיסור מוציא שש"ל נפק"ל מאת ה"א תירא ואיך תנוח דעתו לפרש בכוונת דברי הרמב"ם דאיסור מוציא שש"ל ומברך ברכה שא"צ הוא מלא תשא דזה לא יתכן לפי סוגית הש"ס דתמורה דלא הוזכר שם לא תשא כלל:

ולכן לענד"נ בהורמנותיה דמרן חיד"א דאם נסבול לומר דאין הכרח מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות הט"ו דס"ל דהוא מדאו' אלא כונתו דהוא מדרבנן כדמתרגמי דבריו מרבנן קדישי הנז"ל אינו רחוק לפרש דבריו שבתשו' סי' ק"ה אל כונה זו ומה

שכתב שהוא איסור דאו' ר"ל איסור שיש לו סמך בקרא דאו' ואינו רחוק לפרש כן בדברי גדולי הפוסקים שהרי מצינו למרן הב"י ביו"ד סי' קפ"ד (ד"ה ובשעת) שפירש כן בדברי התוס' והרא"ש והסמ"ג שכתבו דפרישה סמוך לוסת מדאו' ועוד מצינו שכ"כ כמה מחברים כמו שרשמתי לקמן במערכת הדל"ת אות י"ט ויהיו דברי הרמב"ם שבתשו' סי' כ"ו (שכתב והם אמרו המברך בש"צ עובר משום לא תשא) כפשטן דמדרבנן בעלמא הוא ומה שכתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות שבועות דין י"א ולא שבועה לשוא בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם משמות המיוחדים לבטלה אסור ואע"פ שלא נשבע שהרי הכתוב מצוה ואומר לירא את ה' הנכבד והנורא ובכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה ע"כ דמבואר דמזכיר ש"ש לבטלה הוא בכלל הכתוב בתורה היינו למזכיר ש"ש שלא בדרך ברכה ומ"ש בדין ט' השומע הזכרת ה מפי חברו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שבירך ברכה שא"צ שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא כמו שביארנו בהלכות חייב לנדותו עכ"ל, כוונתו לומר דמדרבנן הוא עובר בברכה שא"צ משום נושא שם ה' ולא זו אף זו קאמר דאף דאינו אסור אלא מדרבנן חייב לנדותו ואתי שפיר מ"ש בדין י"א ולא שבועה לשוא בלבד וכו' שאם מה שכתב בדין ט' דמברך ברכה שא"צ שעובר משום נושא שם ה' כוונתו שעובר מן התורה הא תו למה לי למימר דמזכיר שם שמים לבטלה אסור מן התורה ולאו ממילא ש"מ דאם אפילו במזכיר דרך ברכה אלא שא"צ אסור מן התורה לא כ"ש במזכיר שלא לשם ברכה דאסור מן התורה אלא ודאי מ"ש בדין ט' במברך ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן כיון שאינו נשבע לשוא אינו אסור מן התורה והדר קאמר דאיכא גוונא דאע"פ שאינו נשבע אסור מן התורה והיינו במזכיר ש"ש לבטלה שלא בדרך ברכה כנלע"ד לפרש דברי הרמב"ם בענין זה ונמצא לפי זה דגם הרמב"ם ס"ל כדעת התוס' והרא"ש ושאר הגדולים הנז"ל דסברי דאיסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן:

שוב ראיתי למרן חיד"א במחזיק ברכה סי' רט"ו שציין למ"ש בברכ"י דדעת הרמב"ם דהוא מן התורה כמ"ש בתשו' שבס' פאר הדור וכתב ששוב נדפס ס' זרע אמת א"ח ובסי' א' האריך מאד, ותמה על המג"א שכתב שדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא והעלה דברכה שא"צ הוא מדרבנן ונדחק בתשו' הרמב"ם עכ"ל צר לי מאד כי אין ס' זרע אמת חא"ח מצו"א לחזות בנועם דב"ק אולי זכיתי לכוין לדעת עליון בפירוש דברי רבינו בחיבורו ובתשו' הנז"ל ומ"מ משמע דאין דעת מרן חיד"א נוחה בפירוש הרב זרע אמת דברי הרמב"ם שבתשו' הנ"ל אלא ס"ל דדברים כפשטן דדעת הרמב"ם דהוא מן התורה וכן מתבאר דעתו ממ"ש בספרו יעיר אזן ריש מערכה זו וז"ל אמנם מדברי הרמב"ם בפ"א

מהלכות ברכות משמע לי דהוי מדאורייתא וכ"כ המג"א סי' רט"ו וכן הוכיח המק"ק בדף קכ"ד ממ"ש הרמב"ם סוף הלכות שבועות וכ"כ בפירוש בתשו' סי' ק"ה והארכתי בברכ"י סי' מ"ו וכו' עי"ש ובמחזיק ברכה סי' רט"ו ודוק היטב עכ"ל הרי דאף אחר שראה דברי הרב זרע אמת שרמז במחזיק ברכה עומד על דעתו דמדברי הרמב"ם משמע דאסור מן התורה ושכן דעת הרב מקראי קדש בדעת הרמב"ם בס' היד: ומצאתי בספר עמודי אש לידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בסי' ב' אות א' (בד"ה וגם) דנקיט בדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא עם כי לא ראה דבריו בתשו' פאר הדור הנ"ל והשיג עמ"ש הרב מעשה רוקח בדעת הרמב"ם דהוא מדרבנן דליתא ואין דיוקו מוכרח וכו' והוא עצמו כתב בסוף הלכות ברכות דהרמב"ם ס"ל דהוא מדאורייתא וכתב דמצא חבר להרמב"ם בזה מר ניהו רבינו משולם בתשובתו לר"ת שבס' הישר בענינים שונים (דפוס ווין דף פ"א) ומה שאמרת הנחת תפילין משום ברכה לבטלה אסר ר' יוסי לנשים הא מפקינן לה מקרא דלא תשא א"כ איסורא דאורייתא הוא ולר' יהודה נמי אסור עכ"ל.

והעיר ע"ד במ"ש דמפקינן ליה מלא תשא דזה היפך הש"ס דתמורה וכו' עי"ש ולפי מה שכתבתי למעלה דממ"ש הרמב"ם בתשו' הנ"ל דאיסורו מדאורייתא אין הכרח דס"ל דהוא ממש מדאורייתא אלא ר"ל דנסמך בקרא דאורייתא א"כ גם בדברי רבינו משולם אינו רחוק לפרש כן ומ"ש הא מפקינן לה מקרא דלא תשא ר"ל דאית לה אסמכתא מקרא דלא תשא ואתי שפיר דאינו שלא כשיטת הש"ס דתמורה וק"ל.

ושם בהשמטות הספר הביא מ"ש בפסיקתא דר' טוביה בפ' כי תצא וגורם ברכה שא"צ ואסור משום לא תשא את שם וכתב דגם עליו יש להעיר כמה שהעיר בפנים ע"ד רבינו משולם הנ"ל ואיני מבין מאי ק"ל דכיון שלא כתב דהוא איסור דאורייתא (כמ"ש רבינו משולם) נוכל לומר דכונתו דאסור דרבנן ואסמכוהו אקרא דלא תשא כמו שאמרו בש"ס כל המברך בש"צ עובר משום לא תשא: עוד ראיתי שם שהביא תשובת רבינו האיי בשערי תשובה סי' קט"ו דהמברך ביום שבת בפה"ג ומקדש השבת כמו הלילה חייב מלקות משום לא תשא גם הביא תשובת הגאון שהובא באגור הלכות ציצית מאן דרמי חוטי דכיתנא ומברך עלייהו עובר משום לא תשא ומחייב מלקות דמשמע דסברי דברכה שא"צ אסור מדאורייתא ודחה דמיחייב מלקות דנקטי בלישנייהו לאו דוקא אלא ר"ל מכת מרדות שהרי אף אם אסור מן התורה מ"מ ליכא מלקות דאינו אלא עשה כמ"ש בתמורה עי"ש (וכוונה דעתו לדברי הרב פתח הדביר שהבאתי בד"ה ועל דברי וכי') ואם אמנם כך יפה לנו ליישב דברי הראשונים שלא יהיו כסותרים למה שנאמר בש"ס אך מה נענה על רבינו החינוך בפרשת יתרו סי' ל' שכתב וז"ל ולהיות יראתו על פנינו לחיותנו

ולזכותנו חייבנו במצוה הזאת (לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) לבל נזכיר שמו הקדוש לבטלה וענש מלקות על המיקל ועובר עליה עכ"ל דבדבריו אלו מפורש יוצא דאיסור הזכרת שם שמים לבטלה הוא מקרא דלא תשא ואהכי קאמר שחייב (הקב"ה) מלקות על המיקל ורחוק מאד לפרש בדבריו דמכת מרדות קאמר ומדרבנן ובעכ"ל דלרבינו החינוך גירסא אחרת היתה לו בסוגיא דתמורה דמפיק איסור ש"ש לבטלה מדכתיב לא תשא וכו': וכן נראה דצ"ל לדעת הרמב"ן בפירוש התורה בפ' יתרו (ע"פ לא תשא את שם ה' אלהיך) שאחר שכתב דרשת חז"ל בפסוק זה דהוא על נשבע לשוא סיים וז"ל ועל דרך הפשט יאסר עוד שלא ישא על שפתיו השם הנכבד על חנם כלשון לא תשא שמע שוא ובל אשא את שמותם על שפתי כי הדיבור יקרא כן בעבור שישא בו קול וכו' ובאמת שגם זה אסור ונקרא בלשון חכמים מוציא שם שמים לבטלה וכו' עי"ש כל דב"ק דמוכח דס"ל דמוציא שם שמים לבטלה נפקא לן איסורו מלא תשא והוא היפך סוגיא דתמורה אם לא שנאמר שכן הוא גורס בש"ס דתמורה כמ"ש לדעת הרב החינוך ובזה תנוח דעתינו מתמיהת הרב דברי אמת הנז"ל (בד"ה ועל דברי) על מ"ש בהגהות מרדכי בשם בה"ג דמוציא ש"ש לבטלה עובר על לא תשא והוי חשוד על השבועה, דהוא היפך הש"ס דתמורה דליכא אלא אזהרת עשה דאת ה' אלהיך תירא דנוכל לומר דגם גירסת בה"ג היא גירסת הרמב"ן והרב החינוך לפי השערתינו וא"כ גם דברי הגאונים הנז"ל שכתבו דלוקה משום לא תשא נוכל לומר דמלקות ממש קאמרי דמוציא שם שמים לבטלה נפקא להו מלא תשא ומשמע להו ג"כ דמ"ש בש"ס המברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא הוא דרש גמור מדאורייתא ואף שדברי רבני האחרונים שכתבו על מברך ברכה שא"צ דעובר משום לא תשא מדאורייתא אין מתיישבים בזה דמסתמא גרסי כגירסתנו מ"מ ליישב דברי הראשונים הנ"ל תנוח דעתינו והיה בהניח דכן היתה גירסתם בש"ס דתמורה וגם דברי רבינו מנוח הנז"ל (בד"ה איברא) אפשר ליישב דלכשתמצי לומר דמדאורייתא ממש קאמר מלאו דלא תשא לק"מ מהש"ס דתמורה דס"ל דהרמב"ם גריס בתמורה דנפקא.

לן איסור מזכיר שם שמים לבטלה מלאו דלא תשא ומברך ברכה שא"צ הרי הוא כמזכיר ש"ש לבטלה, כן היה נראה לכאורה ליישב דברירבינו מנוח אליבא דהרמב"ם וקצת נראה מדברי רבינו בחיי בס' כד הקמח במערכת שבועה דאיסור מוציא ש"ש לבטלה נפקא לן נמי מלא תשא שכתב וז"ל צריך אדם שיזהר מאד בהזכרת הש"י וזה מכלל יראת הש"י שכן ארז"ל בפ"ק דתמורה אזהרה למוציא ש"ש לבטלה מדכתיב את ה' אלהיך תירא ועוד ממה שכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכו' ויוזהר שלא ישבע בשם

לריק וכו' והזכיר לשון לא תשא ולא אמר לא תשבע לפי שהוא כולל עוד שלא ישא אדם השם על שפתיו לחנם כלשון לא תשא שמע שוא ובל אשא את שמותם על שפתי כי הדיבור יקרא כן בעבור שישא בו קול וזה נקרא בלשון חז"ל מוציא ש"ש לבטלה עכ"ל הרי דאף לפי מ"ש בפ"ק דתמורה דאיסור מוציא ש"ש לבטלה נפקא לן מאת ה' תירא ס"ל דכלול ג"כ באזהרת לא תשא וצ"ל דהיה להם נוסחא אחרת בסוגיא דתמורה אלא ששוב ראיתי דמדברי הרמב"ם בספר המצות במ"ע סי' ד' מתבאר יפה דגירסתו היתה כגירסתינו דאיסור מזכיר ש"ש לבטלה מאת ה' אלהיך תירא הוא דנפקא שהרי כתב מצוה ד' היא שציונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו וכו' וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא, ובגמ' סנהדרין דף נ"ו אמרו על דרך ויכוח באמרו נוקב שם ה' יומת ואימא פירוש כדכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מאת ה' תירא וכו' כי מיראת ה' שלא להזכיר שמו לבטלה ודחו זה חדא וכו' ועוד אזהרת עשה היא ולא שמיה אזהרה ר"ל שזה שאמרת אזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא אינו אזהרה כי הוא ציווי והיא מצות עשה ואין מזהירין בעשה הנה נתבאר לך כי אמרו את ה' תירא זו מצות עשה עכ"ל (ומרן חיד"א בברכ"י ח"מ הנז"ל בד"ה ועל דברי לא ראה דברי הרמב"ם הללו) הרי מפורש דאיסור ש"ש לבטלה דאיסור מן התורה הוא מאת ה' אלהיך תירא וא"כ אם נאמר דאסור זה איתיה גם בברכה שא"צ אין לנו לומר דהוא מלא תשא אלא מאת ה' תירא והדרא קושיין ע"ד רבינו מנוח לפי מה שהבין בכונתו הרב פר"ח דמדאורייתא קאמר דאסור:

ונראה ליישב דברי רבינו מנוח (אם נאמר דכונתו דעובר בלא תשא מדאורייתא) ע"פ מ"ש רבינו עקיבא איגר בתשו' סי' כ"ה דשקו"ט אם יש איסור לא תשא במזכיר שם שמים בלשון לע"ז ואחר שהוכיח שגם בנשבע בלשון לע"ז עובר משום לא תשא כתב דה"ה בברכה שא"צ דעובר משום לא תשא אם מברך בלשון לע"ז ג"כ עובר בל"ת ואף דבמזכיר ש"ש לבטלה נראה מדברי הרמב"ם סוף הלכות שבועות דבכינוים ליכא איסורא מ"מ לענין ברכה שא"צ דנפק"ל מאזהרה דלא תשא חמיר בזה דגם בלשון לע"ז אסור דמברך למי ששמו כן בלשון לע"ז ואף דלשיטת התוס' ברכה שא"צ קיל מהזכרת שם לבטלה דהא סברי דברכה שא"צ הוא רק איסור דרבנן מ"מ להרמב"ם חמיר יותר ואל תתמה דהא חזינן דמברך ברכה שא"צ עובר בל"ת ואילו במזכיר ש"ש בחנם מבואר ריש תמורה דליכא אזהרה אלא איסור עשה את ה' אלהיך תירא, וכן מבואר בלשון הרמב"ם סוף הל' שבועות (הביא שם דברי הרמב"ם בדין ט' ובדין י"א וסיים וז"ל) הרי דמברך ברכה שא"צ כייל לה בפשיטות בחדא מחתא עם נשבע לשוא וא"כ דחמיר שפיר י"ל דאפילו בלשון לע"ז הכי הוא וכו' עכ"ל הנה חדית לן מילתא יקירא דלדעת הרמב"ם חמור ברכה

שא"צ ממוציא ש"ש לבטלה בלא ברכה היפך דעת התוס' ומעתה לק"מ על רבינו מנוח וגם דברי הראשונים שהביא הרב עמודי אש יצ"ו שכתבו דמברך ברכה שא"צ מיחייב מלקות משום דעבר על לא תשא אתו שפיר כפשטן דאסור מדאורייתא וחייב מלקות אע"ג דבמוציא ש"ש לבטלה בעלמא אינו חייב מלקות דאין בו אלא עשה דאת ה' אלהיך תירא מ"מ ברכה שא"צ חמיר: אך קשה לפי זה דעינינו הרואות פ' י"ט מהלכות סנהדרין כשמנה הלאוין שלוקין עליהם והם קס"ח כתב בלאו קל"ו הנשבע לשוא ואם איתא דמברך ברכה שא"צ אית ביה לאו דלא תשא ולוקה, עליו דחמיר ממוציא ש"ש לבטלה בעלמא הו"ל למימר הנשבע לשוא או מברך ברכה שא"צ ורחוק מאד בעיני לומר דסמך עצמו עמ"ש בהל' וברכות פ"א הל' ט"ו דמברך בש"צ הוא כנשבע לשוא וממילא שמעינן דלוקה עליו משום לא תשא וצ"ע (ועיין לקמן סוד"ה המורם מה שהבאתי בשם הרב חיי אדם בזה):

המורם מכל האמור דאיסור ברכה שא"צ אם הוא מדאורייתא, לדעת הרמב"ם פליגא בה רבנן בתראי הנז"ל, אך דעת התוס' בר"ה דף ל"ג ד"ה הא ר"י והרא"ש בפ"ק דקידושין סי' מ"ט בשם ר"ת ומשמע שגם הוא מודה לו דהוא מדרבנן וכן דעת הרא"ה שהביא הריב"ש בסי' שפ"ד והגאונים כמ"ש תה"ד בסוס"י ל"ז וכן דעת הרבינו יונה בפ' אלו דברים, וכן דעת הרב החינוך בפ' עקב סס"י ת"ל וס' המכריע סי' ע"ח כמ"ש בשמם מרן חיד"א ביעיר אזן ריש מערכה זו, וכן דעת הרבנים פר"ח בסוס"י ס"ז, ומטה יהודה בקונטרס שבט יהודה דף מ"א ע"ב, וטל אורות דף ד' ע"ב, וערוך השלחן סי' תכ"ט, ומעשה רוקח בפ"א הל' ט"ו מהל' ברכות (אלא שבסוף הלכות ברכות כתב לדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא), וזרע אמת א"ח סי' א', ומוהר"א ן' טוואה בתשו' שבסו"ס התשב"ץ סי' ל"ג וכיון ששיטה זו היא מבוררת ודעת הרמב"ם אינו מבואר באר היטב דס"ל דהוא מדאורייתא ממש ואדרבא לענ"ד מדבריו שבהל' שבועות הנז"ל מוכח דס"ל דברכה שא"צ איסורו רק מדרבנן נראה דהכי נקיטינן וכמסקנת הרבנים פר"ח וזרע אמת הנז"ל, וכן ראיתי להרב מלאכת הקדש בפ' בשלח (על פסוק את אשר תאפו אפו) הבי"ד הרב נחמד למראה בח"ב ריש מס' ביצה (דף ק"צ ע"א) שעל מה שפסק מרן בסוס"י רט"ו דמברך ברכה שא"צ הוא כנשבע לשוא כתב ואמת הוא דהמברך ברכה לבטלה לא עבר ממש אלאו דלא תשא דהאי פסקא דמרן בדרך אסמכתא לחוד היא ולא עבר אלאו דל"ת אלא אם הזכיר את השם לבטלה בלא ברכה כלל, עיין תוס' בר"ה דף ל"ג וכ"כ הרב פר"ח בסוס"י ס"ז, וכן הוא בבי"ה יו"ד סי' רס"ח סק"ה עכ"ל הראת לדעת דמשמע ליה מדברי מרן בסי' רט"ו (שהם דברי הרמב"ם) דאינו אסור אלא מדרבנן ונקיט כן בפשיטות כדעת

הפר"ח ובי"ה ומה שהקשה עליו הרב נחמד למראה דמדברי הרא"ש ר"פ כיסוי הדם נראה דעובר ממש אלא תשא הרואה יראה דאין שום משמעות מדברי הרא"ש דהוא מדאורייתא דלא כתב אלא דבמקום ספק יעשה המצוה בלא ברכה שלא לעבור על לא תשא וכלומר אאיסור דמברך ברכה שא"צ דאסמכוהו אלא תשא וכונתו להההיא דפ' אין עומדין כל המברך ברכה שא"צ וכו' כמ"ש הרב מעדני יו"ט וכבר הרא"ש עצמו בפ"ק דקידושין הביא דברי ר"ת שכתב דאינו אלא אסמכתא בעלמא.

ואולי לזה נתכוון הרב נחמד למראה שציין לעיין בדברי הרא"ש בפ"ק דקידושין הנ"ל כלומר דלפי דבריו שם נוכל לפרש גם מ"ש בפרק כיסוי דמד"ר קאמר, וכתב הרב ישועות יעקב בא"ח סי' מ"ו סק"ו דרוב הפוסקים סוברים דאינו אסור מן התורה רק נסמך אלא תשא ומקצת פוסקים ס"ל דהוא מן התורה עי"ש ולא ביאר מי הם הפוסקים דהוא מן התורה ולפי הנראה כונתו לדברי הרמב"ם ומרן בסוס"י רט"ו, וכבר כתבו רבנן בתראי הנז"ל דאין מדבריהם הכרח דסברי הכי, ומצאתי ראיתי להרב חיי אדם בהלכות ברכות כלל ה' בקונטרס נשמת אדם אות א' שהאריך בענין זה ולא פניתי כעת לעיין בדב"ק ומסקנתו דכ"ע מודים במזכיר השם דרך ברכה דאינו אסור מדאורייתא (וראיתי שכתב שם בתחלה דלהרמב"ם מברך בש"צ עובר על ל"ת מדאורייתא ואע"ג דלא מנה הרמב"ם זה בכלל הלאוין שלוקין עליהם י"ל דסמך עמ"ש בהלכות ברכות וכו' ולענ"ד זהו דוחין גדול כמו שכתבתי לעיל בד"ה אך קשה).

גם ראיתי לגדול בדורינו הגאון הגדול נצי"ב מל"ך יצ"ו בספרו הנורא העמק שאלה שאלתא נ"ג (בפ' יתרו) סק"ד שהאריך בענין זה ומסקנתו לדינא דהא דמברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא הוא רק אסמכתא בעלמא עי"ש דב"ק ובשאלתא נ"ד ס"ק כ"ג וכן ראיתי דנקיט בפשיטות הרב משאת בנימין בסי' ס"ב (בד"ה ה"א מצד הוכחות וראיות) ע"פ דברי התוס' במ"ס ד"ה הנ"ל ולענין מברך ע"י הרהור אי איכא משום לא תשא מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ס"ב הביא מ"ש הרב פרח שושן שרצה לומר דגם במברך ע"י הרהור איכא משום לא תשא והביא ראיה מדברי השל"ה וכו' וסיים ולבי מהסם בדבריהם עי"ש, אך בספרו יעיר אזן ריש מערכה זו כתב ולי נראה כדעת הרב גו"ר דאין במהרהר משום לא תשא והגם דבברכ"י סי' ס"ב הייתי קוהה על זה בפתח עינים לברכות על דף כ' דחיתי ראיית הרב פר"ש עי"ש עכ"ל מבואר דדעתו מסכמת לדינא דאין במהרהר משום לא תשא וממרוצת לשונו שבברכ"ינראה דגם הרב פר"ש לא החליט כן אלא רפיא בידיה (מדכתב שהרב פר"ש רצה לומר וכו' אך ביעיר אזן כתב דהרב פר"ש העלה דאף המהרהר ברכה שא"צ וכו' וצריך לעיין בגוף דב"ק ואין מצוי

אצלי), סי' ס"ב כתב בברכ"י הייתי תוהה ע"ד הרב פר"ש ובפתח עינים הסכמתי דלא כותיה, ושוב העתיק מ"ש בפ"ע וז"ל ומה שהשיב הפר"ש על הגו"ר שכתב דלא תשא ליכא במהרהר דאסור שבועה דוקא במוציא בשפתיו וכתב דדוקא בשבועת ביטוי וכו' עי"ש ליתא דמהרמב"ם בהל' שבועות בכמה מקומות מוכח דשוים והוא דבר ברור בעיני, ומה שהביא מהמכילתא שהביא הרב של"ה מהמכילתא אין ראיה כלל דמיירי שקבל עליו השבועה בדבור ואפילו השל"ה דרך חומרא אמרה והעיקרא לרוב הפוסקים ברכה שא"צ בלא תשא הוא מדרבנן והדבר ברור דבספק ברכה יהרהר כמ"ש הגו"ר וכ"כ בס' הליכות אלי בשם מוהר"ר עזריא יהושע ושאר אחרונים עכ"ל.

הנה במקומות הנ"ל שתים זו שמענו דדעת מרן חיד"א דבמברך בהרהור ליכא משום לא תשא והעיד כן בשם הרב ה"א ושאר אחרונים ועם כי לא ידעתי על איזה רבני האחרונים רמז הנה כן הוא דעת הרב הלק"ט בח"ב סי' קמ"ו דהמסופק בברכה יהרהר בלבו דבברכה בלב ליכא לא תשא דל"ת משמע בפה כמו ובל אשא את שמותם על שפתי גם הרב מאמר מרדכי בסי' ר"ט סק"ה כ"כ מסברא דנפשיה (ונעלם ממנו דברי הרבנים הנ"ל).

ושוב כתב שמצא כן בס' גן המלך דין כ"ג גם הרב מטה אהרן בח"ב דף רכ"א ע"ג ס"ל דאין במהרהר משום לא תשא ודחה דברי הרב פרח שושן וכ"כ הרב פרמ"ג בפתיחה להלכות ברכות אות ב' דבמברך ע"י הרהור ליכא משום לא תשא וכ"כ באשל אברהם רס"י קפ"ה גם מופ"ד בתראה שלים הרב פתח הדביר בסי' קנ"ז כתב דסברת הרב פרח שושן יחידאה היא והביא דברי הפוסקים הנז"ל דנקטי דבהרהור ליכא משום לא תשא עי"ש ובסוס"י קפ"ה וכ"כ הרב שלחן גבוה בכלליו אות קכ"ה דבכל ספק בברכות יברך בהרהור וכ"כ גם בתשובותיו בס' אהל יוסף א"ח סי' א' וקצת תימה על הרב זכור לאברהם במערכת ברכות באות הרהור שהזכיר מחלוקת זו ולא הזכיר דברי מרן חיד"א שבברכ"י ושבס' שיורי ברכה בזה ולא דברי הרב שלחן גבוה כיעי"ש: ומכל זה תמיה לי על גדול בדורנו הרב המפורסם מוהרא"ק בסה"ב שער אשר הנד"מ בשו"ת א"ח סי' ג' שהביא מחלוקת הפוסקים בסי' קע"ב במי ששכח והכנים משקים לתוך פיו בלא ברכה דלר"ח בולען ואינו מברך ולהרא"ש צריך לברך וכתב שהיה נראה דמאחר שנזכר בעוד המשקין בפיו יברך עליהן בהרהור גם לר"ח דבכי הא דאנוס הוא הרהור כדבור דמי וחזר בו כיון דטעמא דר"ח הוא משום דאידחי להו מתורת משקין כמ"ש הרא"ש ומרן הבי א"כ לדעת ר"ח דאינן ראויין לברך גם בהרהור אינו יכול לברך כיון דהוי כדבור ועובר בלא תשא כמ"ש הפרח שושן סי' כ"א וברכ"י סי' ס"ב עכ"ל והוא פלא שנעלם ממנו דבריו שבס'

שיורי ברכה באותו פרק בסי' ס"ב דהדר הוא ואמר בפה מלא לחלוק על הרב פר"ש כנז"ל ונמשך אחר מה שהביא בברכ"י ומה גם דבברכ"י עצמו כבר כתב דלבו מהסס בזה ועוד מן התימה שנעלם ממנו דברי כל רבנן קדישי הנז"ל דנקטי כדעת הרב גו"ר דבמהרהר ליכא משום לא תשא וסברת הרב פרח שושן יחידאה היא: הן אמת דראיתי להרב מוהר"א פריסק"ו בס' ברך את אברהם בדן פ"ח ע"ב אות ב' שהביא מ"ש הרב אהל יוסף לברך בהרהור וכתב ע"ד וז"ל והנה מ"ש דיברך בהרהור אף דאיכא בשיטתיה הרבנים הליכות אלי והלק"ט בספק בברכות יברך בהרהור דליכא לא תשא הרי הרב פר"ש כתב דאיסור לא תשא שייך אף בהרהור ושכ"כ של"ה עכ"ל, מחשבתו ניכרת דחש לה לדעת הרב פר"ש דגם במהרהר איכא משום לא תשא אמנם אומר אני דאילו הוה חזי אמבוהא דרבנן קדישי עליונים למעלה דנקטי בפשיטות דאין במהרהר משום לא תשא לא הוה חש לסברת הרב פר"ש דסברא יחידאה היא כאמור ומן התימה על ידי"ן הרב המגיה לס' יקהיל שלמה נר"ו בדף כ"ד ע"א שנמשך אחר דברי הרב ברך את אברהם ונעלם ממנו דכל הרבנים הנז"ל סברי דלא כהרב פר"ש והיותר תימה שראה דברי מרן חיד"א שבברכ"י בסי' ס"ב ולא ראה מ"ש מני"ר גופיה בשיורי ברכה באותו סימן כנז"ל ומ"ש בברך א"א וביקהיל שלמה שם בשם הרב פר"ש שכ"כ השל"ה דמשמע דהרב של"ה כ"כ מפורש דבמהרהר ברכה שא"צ איכא לא תשא מתוך מ"ש בשיו"ב הנז"ל אתה תחזה דאין הדבר כן ואין להאריך.

וראיתי להרב המפורסם מוהרי"ף נר"ו בספר יפה ללב סי' ר"ט שאחר שציין דברי הזל"א והיקהיל שלמה הנז"ל סיים ואני אומר דטוב טוב שיברך בלא שם ומלכות כנראה דגם הוא חושש לסברת הרב פר"ש אמנם אחר שלא הזכיר מכל דברי הפוסקים הנז"ל נראה בעליל שנעלמו ממנו ואהכי חייש לסברת הרב פר"ש אך לדידן נראה דשפיר סמכינן אמלתייהו דרבנן קדישי הנז"ל דאין חשש בזה כלל, ומצאתי להג' צל"ח בברכות דף כ' ע"ב בפלוגתא דהרהור אי כדיבור דמי או לא דרבינא אמר הרהור כד"ד ורב חסדא ס"ל לאו כד"ד שעמד בחקירה זו אי איכא במהרהר משום לא תשא ונפ"מ במי שספק לו אם בירך אם יברך בהרהור או לא וכתב דלר"ת דס"ל לאו כד"ד לא שייך זה דמה יועיל מה שיהרהר כיון דלאו כד"ד אבל לרבינא דס"ל כד"ד יש להסתפק ומסיק דבלא תשא גם רבינא מודה דהרהור לאו כד"ד ואם רוצה לברך בהרהור כשנסתפק לו אם בירך הרשות בידו אבל אינו חייב בזה ובספק בירך ברכת המזון כיון שספק תורה לחומרא כבר נתחייב בברכת המזון ולכן יכול לברך בדבור אף שיהיה יכול לצאת ידי ספקו ע"י הרהור עי"ש: והנה בספר יקר בנין שלמה שנד"מ לידידי הגאון אישי כ"ג מוהרש"ל

מווילנא יצ"ו מצאתי שדבר בקדשו בענין זה בסי' כ' דף כ"ו ע"א, ולפי שיש לי להעיר קצת בדבריו הנחמדים.

אעתיק תו"ד בזה הביא דברי התוס' דר"ה דף ל"ג דמברך ברכה שא"צ אינו אלא איסור דרבנן וכתב שכן דעת הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הט"ו מדכתב דמברך ברכה ש"צ ה"ז נושא ש"ש לשוא והוא כנשבע לשוא דמשמע דעיקר קרא דל"ת אתא לשבועה רק רבנן החמירו ואסרו גם בברכה שא"צ כנשבע לשוא (אמר המחבר עיין מה שכתבתי למעלה בד"ה איברא בענין זה) ורצה להביא ראיה דבש"צ מדרבנן מדאמרינן בסוטה דף מ"ד ע"ב דהא דתניא שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה אתיא כר"י הגלילי דחוזר משום עבירה דרבנן ודחה לזה דההיא לא הוי אלא גורם ברכה שא"צ ומשו"ה הוא דהוי מדרבנן והעיר עמ"ש רש"י שם דעבירה היא אם אינו חוזר ומברך דמשמע דאם חוזר ומברך ליכא איסורא ואמאי הא עכ"פ גרם ברכה שא"צ ויישב דרש"י הוצרך לזה דאל"כ יהיה מוכרח מזה דהלכה כר"ל דאמר ביומא דף ע' ע"א דאסור לגרום בש"ץ ובאמת רב הונא דאמר שם הטעם משום פגמו של ראשון נראה דלא ס"ל להא דר"ל ולפיכך הוצרך לפרש דמיירי דלא ברך וכתב עוד דנ"ל דבאמת רב הונא ור"ל פליגי בברכה שא"צ אי מדאורייתא או מדרבנן דלר"ל הוא מן התורה ולרב הונא מדרבנן לכן הוצרך לטעם פגם והיינו טעמיה דהרמב"ם שכתב שהוא כנשבע לשוא.

וממ"ש בהל' שבועות פי"ב ה"ט המברך בש"צ עובר משום נושא שם ה' אינו מוכרח דס"ל דהוא מדאורייתא אלא ר"ל דעובר מדרבנן ועכ"ל כן דהא בתמורה דף ד' מסקינן דליכא במוציא ש"ש אלא אזהרת עשה את ה' אלהיך תירא ואיך יהיה מברך בש"צ חמור ממוציא שם שמים לבטלה וכתב שכבר התעורר ע"ז בס' מנחת חנוך על ס' החינוך במצוה ל' והצ"ע אך פשוט דהרמב"ם ר"ל מדרבנן ובזה אין כאן קושיא כלל דלא כהמנחת חנוך בדעת הרמב"ם.

שוב הוקשה לו דברי הרמב"ם שם הי"א דנראה דמוציא ש"ש לבטלה נפקא לן מקרא דליראה את ה' הנכבד והוא היפך מסקנת הש"ס דתמורה וראה שהעיר בזה מוהרש"א בח"א לנדרים דף ז' וכתב לולא דמיסתפינא הייתי אומר דיש להגיה בדברי הרמב"ם בדין י"א וכצ"ל שהרי הכתוב מצוה את ה' אלהיך תירא אלו תוד"ק יצ"ו: הנך רואה דנקיט בפשיטות בדעת הרמב"ם דאיסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן ואילו היה רואה דברי הרמב"ם בתשובה לחכמי לוניל שהביא מרן כ"מ בפ"ג מהל' מילה דין ו' (והיא התשובה שבס' פאר הדור סי' כ"ו) שכתב דחכמים תקנו הברכות והם אמרו דמברך בש"ץ עובר משום לא תשא היה שמח לקראת דבריו דפשטן משמע דהא דמברך בש"ץ

הוא רק מדרבנן ואילו ראה דברי הרמב"ם בסה"מ במ"ע סי' ד' (שהבאתי למעלה בד"ה אלא ששוב) היה מחליט בלא מורא ופחד (לולא דמיסתפינא) דט"ס הוא בדברי הרמב"ם בספר היד אהרן בספר המצות כתב מפורש דאיסור הזכרת ש"ש לבטלה נפקא לן מאת ה' אלהיך תירא, ועיין בהעמק שאלה בשאלתא נ"ג אות ד' בזה ובעיקר דעת הרמב"ם בדין ברכה שאינה צריכה כבר כתבתי למעלה דרבני האחרונים נחלקו בדעת הרמב"ם וחידוש הוא שלא ראה אף דברי הרב מג"א בסוס"י רט"ו בזה.

ומה שכתב ליישב דברי רש"י בסוטה דהוצרך לפרש כן כדי שלא יהיה מוכרח משם דהלכה כר"ל וכו' נראה דצ"ל לפי זה דרש"י ס"ל דאין הלכה בזה כר"ל אלא כרב הונא דאם א כן אמאי אישתמיט רש"י מזה אדרבא היה לו לפרש הסוגיא אליבא דהלכתא ואילו מפירושו מוכח דאם חוזר ומברך שפיר דמי ולא חיישינן לגורם ברכה שא"צ, וכ"כ התוס' במנחות דף ל"ו ד"ה עבירה מתוך פי' הקונטרס משמע דאם שח ובירך שרי וליכא איסורא אלא אדרבא מצוה ושכר ברכה עכ"ל והתוס' שלא פקפקו על פירש"י בזה צ"ל דגם הם סוברים דאין הלכה כר"ל ואין חשש בגורם ברכה שא"צ ונכון לומר כן בדעת התוס' לפי מ"ש הגאון עליון יחיה דריש לקיש אוסר גרם ברכה שא"צ הוא דס"ל דברכה שא"צ הוא איסור תורה וא"כ התוס' דסברי במס' ר"ה דף ל"ג דהוא רק מדרבנן עכ"ל דלית להו הא דריש לקיש, וניחא נמי מאי דהרמב"ם בפ"ג מהל' עבודת יוה"כ דין יו"ד נא כתב אלא טעמא דרב הונא משום פגמו של ראשון ולא הזכיר טעמא דריש לקיש משום בש"צ והיינו לפי שדעתו דאיסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן כמ"ש הגאון הנ"ל יצ"ו וא"כ אין הלכה כר"ל ולכן נקיט טעמא דפגמא ולפי זה נוכל לומר דדעת הרי"ף ג"כ דאיסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן ומפני זה כשהביא בפ' הקורא את המגילה עומד ההיא דיומא דבעשור שבחומש הפ' כתב הטעם שאין מביאים ס"ת אחרת משום פגמו ולא הזכיר טעמא דר"ל משום ברכה שא"צ כיעי"ש כן יש לומר לפי שיטת הרב הנז"ל יצ"ו:

אמנם יש לפקפק דהרי באמת דעת התוס' דקי"ל כההיא דר"ל דאסור לגרום ברכה שא"צ כמ"ש בחולין דף פ"ז ד"ה ומכסי בחדא ידא וכ"כ בפסקי תוס' שם אות רי"א וכ"כ שם הרא"ש בסי' ו' וכ"כ שם הר"ן אמתניתין שחט מאה חיות) בד"ה גמ' ומודה ר' יהודה עי"ש שכלם הביאו ראיה דאסור לגרום ברכה שא"צ מההיא דמשני ריש לקיש דמשום ברכה שא"צ הוא שלא היו מביאים ס"ת אחרת ש"מ דסברי דהכי הלכתא וכבר טרח וכתב בזה מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' מ"ו אות ו' והביא דברי התוס' והרא"ש הנ"ל ועוד דברי הרא"ש בהלק"ט הל' תפילין סי' ט"ו ודברי הר"ן סוף מסכת ר"ה (ולא ראה דברי

הר"ן בחולין הנז"ל יעי"ש) ושבמרדכי פרק הקורא למפרע כתב מפורש דהני תרי שינויי שבש"ס יומא דף ע' דמר אמר משום פגמו של ראשון ומר אמר משום ברכה שא"צ לא פליגי והרשב"ץ ח"ב סי' ע' פסיק ותני כר"ל וכ"כ הרמב"ן והרא"ה דקי"ל כר"ל וכ"כ הריטב"א בחידושיו ליומא, וכן נראה מדברי התוספות ישנים ביומא שם דקי"ל כשינויא דר"ל דמשום ברכה שא"צ וכתב בברכ"י שם דכן נראה ממ"ש מרן הב"י ביו"ד סי' י"ט מיסודן של הראשונים דכולהו רבוואתא קמאי סברי דשינויא דר"ל הלכתא היא והרא"ש בסדר עבודת יוה"כ (בד"ה מאתמול) כתב שני הטעמים על מה שהיה קורא ע"פ ובעשור שבחומש הפקודים ועיין להרב יד דוד בחידושיו ליומא דף ע' שכתב ג"כ דמדברי התוס' בחולין דף פ"ז ובמנחות דף ל"ו ד"ה ס"ח מוכח דהא דר"ל הלכתא היא דלא כמי שרצה לומר דלאו הלכתא היא כמו שהביא בברכ"י עכ"ל, וכבר כתבתי דבברכ"י הוכיח דלא בלבד דעת תוס' כן דא"כ לא הוה סתירה מזה לדעת הסובר דלאו הלכתא דהוא כ"כ לדעת הרא"ש כיעי"ש) אלא כן הוא דעת הרא"ש והר"ן והמרדכי והרמב"ן והריטב"א והרשב"ץ כיעיש"ב והרב חיי אדם בקונטרס נש"א בהלכות ברכות כלל ה' אות א' (בסוף ד"ה אך) צדד לומר בדעת הרמב"ם דמה שכתב הטעם משום פגמו הוא משום דבש"ס שקלו וטרו אליביה ש"מ דלא קי"ל בזה כר"ל עי"ש ואין מתיישב זה כ"כ דמנ"ל להרמב"ם דפליגי לדינא רב הונא ורב דהא אפ"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכמ"ש הרב המרדכי וגם הרא"ש שכתב שני הטעמים מוכח דס"ל דלא פליגי וכמ"ש מרן חיד"א בברכ"י שם: ממוצא דבר אתה תשמע דאי אפ"ל כמ"ש הרב עליון יצ"ו במה שהזקיקו לרש"י לפרש עבירה היא בידו אם לא חזר וברך דהוא כדי שלא יהיה הכרח מזה דקי"ל כר"ל (ונצטרך לומר לפי זה דרש"י ס"ל באמת דלא קי"ל בהא כריש לקיש דאוסר ברכה שא"צ כמו שכתבתי למעלה) שהרי גם התוס' שלא פקפקו ע"ד רש"י משמע דסברי הכי והלא דברי התוס' בחולין ובמנחות באותו פרק באותו מקום קרו בחיל דסברי דהא דר"ל הלכתא היא.

גם מ"ש הגאון יצ"ו דפלוגתא דרב הונא וריש לקיש תליא באיסור ברכה שא"צ אם מדאורייתא או מדרבנן כמש"ל נראה דאי אפ"ל כן שהרי התוס' והרא"ש סברי דאיסור ברכה שא"צ מדרבנן כמו שכתבתי למעלה (בד"ה המורם) ובכל זאת סברי דהלכה כריש לקיש דאסור לגרום ברכה שא"צ, וכבר כתבתי דהרב המרדכי כתב דלא פליגי וכן נראה מדברי הרא"ש בריש יומא: ומה שהעיר ע"ד רש"י דמס' סוטה דהא איכא משום גורם ברכה שא"צ בהורמנותיה דמני"ר יצ"ו, נלע"ד דעל דברי רש"י אין לתמוה משום די"ל דאע"ג דאין לגרום ברכה שא"צ מ"מ ס"ל דלא חשיב עבירה כ"כ לחזור עליה מעורכי

המלחמה רק על מה שהבינו התוס' בדעת רש"י דאם מברך מותר גמור ומצוה קעביד על זה יש לתמוה דאיך אפשר שיהא מותר לכתחלה והא איכא משום גורם ברכה שא"צ וזה נלע"ד כונת הרמ"א בד"מ סי' כ"ה סק"ו (על מה שהביא מרן הב"י בשם התוס' דמנחות הנ"ל) וז"ל וע"ד התוס' ק"ל דמ"מ יהא אסור להפסיק משום שגורם ברכה שא"צ והוא אסור כמ"ש שם עכ"ל דמדתלה קושיתו ע"ד התוס' ולא הקשה ע"ד רש"י מוכח דס"ל דמדברי רש"י אין הכרח דס"ל דמותר להפסיק דשפיר נוכל לומר דאם מפסיק ולא ברך עבירה היא בידו אבל אם הפסיק בשיחה וברך אע"ג דאסור לעשות כן מ"מ אינו כ"כ בסוג עבירה דרבנן לחזור מעורכי המלחמה ורק ע"ד התוס' שכתבו דמותר גמור הוא דק"ל דהיכי שרי והא הוי גורם בש"צ ואסור.

וידידי הגאון בס' עמודי אש יצ"ו ברס"י ב' כתב בשם שו"ת דברי נחמיה דף ס"ג ע"א שהק' על הד"מ למה תלה קושיתו ע"ד התוס' ולא על רש"י והוא נר"ו חשב ליישב דרש"י ס"ל דלית הלכתא כר"ל ומשו"ה אין להקשות אלא על התוס' ולפי מסקנתו דגם רש"י ס"ל דהלכתא כר"ל כיעי"ש הדרא תמיהת הדברי נחמיה לדוכתא, אך לפענ"ד נראה כמו שכתבתי וראיתי שם שהביא דגם הרבנים משכנות יעקב חא"ח סי' ס"ז ושערי דעה יו"ד סי' י"ט סק"ג כתבו בדעת רש"י במנחות דף ל"ו ע"א בההיא דסח בין תפלה לתפלה דס"ל דלית הלכתא כר"ל ושבישועות יעקב כתב דס"ל לרש"י דהוי כמו ממשמש דחוזר ומברך או דממשמש באמת ואין הכרח דרש"י ס"ל להא דר"ל עי"ש שהאריך והוא חידוש שידידי הגאון בנין שלמה יצ"ו דכל רז לא אניס ליה נעלם ממנו כ זה, אחר זמן ראיתי בספר תורת חסד לגאון בדורנו יצ"ו בסי' ז' שהאריך בדין ברכה שאינה צריכה אם איסורו מדאוריתא ולא פניתי כעת לעיין בדב"ק לך נא ראה: קטז ביקור חולים כתב הרמב"ם רפי"ד מהלכות אבל דהיא מצות עשה של דבריהם, ומרן החבי"ף בס' חקקי לב סי' טו"ב (בד"ה עוד) כתב שבתשובה כתב דרבינו יונה והריטב"א חולקים על סברת הרמב"ם וסברי דמצות בק"ח מד"ת היא עי"ש שלא גילה לנו איה מקום כבוד דברי הריטב"א ור"י ואפשר שכונתו על דברי הרר"י בפרק מי שמתו אמתניתין דקברו את המת וחזרו וכו' שכתב טעמא דמלתא משום דתנחומי אבלים מדאורייתא דבכלל גמ"ח הוי וגמילות חסדים מן התורה כדאמרינן והודעת להם את הדרך זו גמ"ח ולפיכך אמרו שכיון שעוסק במצוה פטור מן המצוה וכו' עי"ש דמוכח מדבריו דדרשה דדרשינן בש"ס בב"מ דף ל' ע"ב (ובשאר דוכתי) דתני רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים דרשה גמורה מדאורייתא היא וכיון דדרשינן נמי מהאי קרא ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה משמע דלדעתו הני כולהו הוו מדאורייתא, וכ"כ הרב

מחזה אברהם בתשובה רס"י י"ד דהרר"י בפ"ג דברכות מוכח דס"ל דמצות בק"ח היא מדאורייתא ומסתמא כונתו לדברי הרר"י הללו, וכתב עוד דאף דאמרינן בנדרים דף ל"ט ע"ב רמז לבק"ח מן התורה מנין שנאמר אם כמות כל האדם וכו' לאו למימרא דרמז בעלמא הוא דאיכא אלא לפי שאינו מפורש בתורה קרי ליה רמז ולא הונח לו לפרש דמ"ש הרר"י דהוא מדאורייתא ר"ל שהוא מדרבנן ואסמכוהו אקרא דזה דוחק עי"ש ומדלא הזכיר כלל דברי הרמב"ם נראה בעליל שנעלם ממנו ולגבי דידן לא נפלאתלומר דכונת הרר"י דיש אסמכתא בתורה ומ"מ אינו אלא מדבריהם וכמ"ש במכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף מ"ב ע"ב, ועיין במה שכתבתי במערכת הדל"ת אות י"ט דלפעמים משתמשים הפוסקים בלשון זה (דאורייתא מן התורה) וכונתם דיש לדבר ההוא סמך באורייתא גם הרב קרבן אליצור בדף ס"ב ע"ב כתב דמצות ביקור חולים היא מדבריהם כמ"ש הרמב"ם וכו' עי"ש שלא זכר דברי הרר"י ונראה דאף שכתב הרר"י בטעם הפיטור משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה אין להכריח דס"ל דהיא מצוה מדאורייתא דאם לא כן איך יתכן לפוטרו ממצוה דאורייתא משום שעוסק במצוה דרבנן וכן נראה באמת מפשט דברי הרר"י (ואולי מפני זה כתב הרב מחזה אברהם שדוחק לפרש בדברי הרר"י דר"ל דאית ליה רמז בתורה דאף דבעלמא לא דחיקא לן לפרש כן בדברי הפוסקים על צד ההכרח מ"מ סיגנון דברי הרר"י מורה דמדאורי' ממש קאמר דמשום דהוא דאורייתא אמרינן ביה עוסק במצוה פטור מן המצוה דאורייתא) דנראה דאין מזה הכרח שהרי הכריחו הפוסקים דגם בעוסק במצוה דרבנן אמרינן עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, וכמו שרשמתי לקמן במערכת העי"ן אות מ"ה עי"ש וא"כ אין כ"כ הכרח מדברי הרר"י דס"ל דהוי מדאורייתא.

אך דברי הריטב"א לא ידעתי מקומם לעיין בדב"ק אולי הם בסיגנון דברי הרר"י הנ"ל, וממ"ש בשו"ת מוהר"ח א"ז סי' מ"א הו"ד בס' עמודי אש בהשמטות ל"ד ח"ק ע"ב נראה דטפי ניחא ליה לומר דביקור חולים היא מדאורי' שכתב בשם אביו שקשה אמ"ש בגיטין פ"ג ע"ב ה"ז גטך ע"מ שלא תכנסי ל' יום לבית פלוני הרי זה גט ואמאי הוי גט הא הוי מתנה עמ"ש בתורה שאם יחלה אחד מבני ביתו א"א לה שלא תלך לבקר את החולה וכו' ואפילו תאמר ביק"ח דרבנן הא אמרינן וכו' עכ"ל ובעיקר מצוה זו אם יש חילוק בין שאר חולים לחולה מחמת מגפה לא יבא ולא יהיה הוא מחלוקת דהרב כנה"ג כתב דמצוה זו אין לחלק בה בין חולי המגפה לחולים אחרים זולת בעלי ראתן ר"ל צרעת והביא דבריו הרב קמח סלת בדף קנ"ד ע"ב וכתב בשם הרב שלחן גבוה ומי שומע לו ליכנס בסכנת

נפשות דכתיב במגפה ידבק וכן נוהגים שלא לבקר חולי המגפה זולת חברת המיוחדים לזה בכסף מלא עכ"ל.
ובאמת קשה להכריע לשום צד אלהינו מרחם ירחם על בריותיו ויעשה שלום במרומיו וימנע מגפה וכל דבר רע: קיז בילה מעכבת דאמר ר' זירא כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, רשמתי בזה במערכת הכ"ף: קיח בטלה מגילת תענית לפי מאי דקי"ל כן אם רשאים רבים או יחיד לקבוע יו"ט ביום שנעשה להם נס, רשמתי במערכת היו"ד אות נו"ן: קיט בדיקת הריאה היא מדרבנן.
כ"כ הרב ארעא דרבנן באות ק"ו בשם הרשב"א בסי' רצ"א והר"ן וכן דעת הרמב"ן ומ"מ אין הכל מודים בזה וכמ"ש מרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכה זו אות י"ח דלדעת הרמב"ם אינה מדינא דגמרא כלל אלא שנהגו כן כמו שמתבאר מדבריו בפי"א מהל' שחיטה, ועיין להרב פרי תואר בסי' ל"ט סק"ב מ"ש ליישב שיטת הרמב"ם גם הרב פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ט (בד"ה והנה הר"מ) עמד ע"ד הרמב"ם ומסיק דבדיקת הריאה היא מדינא ומדרבנן ועוד לו שם בפתיחה סי' ל"ה עי"ש, ובמה שהבאתי לעיל במערכת האל"ף אות רפ"ד דמתבאר דרבנן בתראי נקטי דאיכא איסורא מדרבנן ולא שהוא מנהג בעלמא, ולדעת הרב פרי תואר בסי' ל"ט סק"ג הבה"ג וראב"ן ור"י הלוי שאוסרים כשנאבדה הריאה סוברים דבדיקת הריאה מדאורייתא כיון דמצוי בה סירכות צריכה בדיקה מן התורה ומה שמותר החלב הוא משום דאי אפשר לבדוק, לכן מותר אף דהוי ספק דאורייתא דהכי נמי אמרינן לר"מ דחייש מדאורייתא למיעוטא וכו' עי"ש.
אמנם הרב ערך, השלחן שם אות ו' חלק עליו וכתב שכבר הוכיח הש"ך בספרו הארוך דלכ"ע בדיקת הריאה מדרבנן והכי אמרו בהדיא בירושלמי פ' אין צדין וציין לעיין בתשו' הב"ח סי' קכ"ז וסיים דאם נתערבה באחרות כלן מותרות דלא הוי ספק טרפה דאורייתא דלא שרי התערובת מכח ס"ס וכן במקום הפסד לכ"ע מותר לאכול בלא בדיקה זולת באבדה במזיד דהוי מבטל איסור לכתחלה וכו' עי"ש, יש לתמוה על הרב פר"ת דלפי דבריו דברי הרמ"א סתראי נינהו דשם בס"ב מחמיר כדעת הבה"ג וראב"ן ואילו בסעיף י"ז מביא וקורא דברי הרשב"א דאם הניח הבהמה אצל נכרי בין שחיטה לבדיקה אין חוששין שמא הנכרי הכניס ידו ונתק הסרכות דבדיקת ריאה מדרבנן, ועיין להרב פר"ח בדס"י ל"ט שכתב שהוכיחו הפוסקים דבדיקת הריאה מדרבנן וכדלקמן סי"ז בהגהה, ומ"ש הרב כנה"ג ביו"ד רס"י כ"ט בטעם שאין מברכין על בדיקת הריאה שהוא לפי שהיא מצות ל"ת ואין מברכין על לאוין לאו למימרא דמצות ל"ת מדאורייתא היא, וכבר כתב מרן חיד"א במחזיק ברכה יו"ד סי' ל"ט אות ב' דאין הלשון מתוקן אבל כונת הכנה"ג

דאם ימצא טרפה ונמנע מלאכלו מקיים לאו והבדיקה היא שלא לפגוע בלאו וחידוש הוא דכל רז לא אניס ליה ונעלם ממנו דברי רש"י בס' הפרדס דף כ"ח ע"א וז"ל ואי קשיא לך למה מברכין על השחיטה ואין מברכין על הבדיקה משום שאין אנו מחויבין אלא על מצות עשה כגון לולב שופר תפילין ציצית סוכה ובדיקת חמץ וכדומה להם אבל מצות ל"ת אין מברכין עליהן מפני שאין להם זמן קבוע כמ"ע ובדיקת הבהמה היא מצות ל"ת ואמרו רבותינו זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול ושאינה יכולה לחיות לא תאכלו עכ"ל, וה"ד ביד דוד רס"י כ"ט עי"ש ומרוצת הלשון מורה קצת דבדיקה היא מדאורייתא אבל ודאי אינו מוכרח ואף את"ל שכן כונתו י"ל דאולי לא על כל הבהמות קאמר כי אם על דרוסה ונפולה דצריכות בדיקה מדאורייתא כמ"ש הרב ערך השלחן שאביא בסמוך, ובשם הרב מוהר"י וויל כתב (במחב"ר שם) על מה שאין מברכין על הבדיקה משום דחיישינן שמא ימצא טרפה ויעשה ברכה לבטלה ושגמגם ע"ז הרב כנה"ג דאכתי קשה דאחר שיבדוק יברך ולכן כתב הכנה"ג דהבדיקה היא סעיף מחלקי השחיטה ולי קשה על טעם מוהרי"ו מאי שנא מבדיקת חמץ דמברכינן עלה ומדינא אין צריך להניח פתיתין קודם הבדיקה וכתבו הפוסקים בא"ח סי' תל"ב דאף אם לא ימצא שום חמץ בבדיקתו אין בכך כלום דהוא בירך לקיים מצות בדיקה והרי קיים מצות הבדיקה אף שמברך על ביעור חמץ ואם לא ימצא חמץ אינו מבער בכל זאת לא איכפת לן כ"ש בבדיקת הריאה אם יברך לבדוק הריאה מה לנו אם ימצא טרפה או כשרה הוא לא בירך להוציא כשרה מתחת ידו אלא לבדוק והרי בדק.

עוד כתב שם (במחב"ר) בשם רבינו הרוקח סי' שס"ז דמה שאין צריך לברך על בדיקת טרפה הוא כי נשחטה בחזקת היתר עומדת ולפי הנראה אזיל בשיטת הרמב"ם דבדיקה זו אינה צריכה מן הדין רק שנהגו ולכן אינה בכלל מצוה לברך עליה דאין לברך על המנהג כן נראה ממרוצת דב"ק אך אינו מוכרח וק"ל ועל טעם זה פקפק הרב עה"ש שם באות ג' דזה מספיק לדידן דאם נאבדה הריאה קודם בדיקה מותר וכן דעת הרוקח בסי' שפ"ב, אבל לדעת ש"פ דבלא בדיקה אסורה בדיעבד דלא מוקמינן לה אחזקה הו"ל לברך ככל מצות דרבנן ועוד דהא דרוסה ונפולה צריכים בדיקה מדאורייתא ואחד מחכמי דורנו רב כהנ"ה יצ"ו כתב לי שעמד בחקירה למה אין מברכין על בדיקת הריאה וניחא ליה על פי מ"ש האו"ה שהביא הפרמ"ג במ"ז סי' י"ט סק"א דאין מברכין על ניקור מגיד וחלב לפי שאין מברכין על הלאוין וכונה דעתו למה שכתב הכנה"ג וספר הפרדס הנ"ל: והנה הרב יד דוד שם הביא מ"ש הכנה"ג דטעם שאין מברכין משום שהוא לאו וכתב שדבריו תמוהים הלא הרמב"ם מנה אותה במצות עשה וגם הראב"ד מודה לו אלא דפליג

עליה דהוי לאו הבא מכ"ע וציין לעיין בס' שער המים דף ו' ע"ד ועה"ש סי' ל"ט אות ג' עיינתי בעה"ש ומר קעסיק בטעם מה שאין מברכין על הבדיקה ולא הזכיר דברי הכנה"ג, וס' שער המים אין בידי לעיין בו ותמיה לי היכי קאמר דלהרמב"ם היא מצות עשה וכל הפוסקים מייחסים לו דהוא מנהג כמשמעות דבריו שבפי"א מהל' שחיטה ולא אדע איה מקום דברי הרמב"ם דסובר שהיא מ"ע כי ביד דוד לא הראה מקום דברי הרמב"ם ועיין בדברי הרמב"ם ריש הלכות מא"א ואינו ענין לבדיקת הריאה כי שם מיירי לבדוק בסימנים להבדיל בין הטהורה לאינה טהורה והראב"ד לא השיג עליו כלוה אמנם דרמב"ן בשרש הששי הוא שחלק עליו וכבר עמד כיוצא לזה מרן חיד"א בס'מחב"ר סי' ל"ט אות ב' על מאי דשקו"ט רבנן בתראי בטעם שאין מברכין על בדיקת הריאה דמה מצוה זו והיכן נצטוינו על הבדיקה לא מבעיא לדעת הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות שחולק על הרמב"ם וסילק מצות אלו ממנין המצות ומנה תחתיהן מצות אחרות אנא אף לדעת הרמב"ם מצות בדיקה היא להבדיל בין הטהור לאינו טהור בסימני מפריס פרסה וכו' אבל בדיקת הריאה לא עלה על לב שצריך לבדוק מן התורה דמדאורייתא אין צריך בדיקה ואף דלהרשב"א ודעמיה צריך בדיקה מדרבנן אינו אלא משום גזרה וכו' ואין כאן מצוה לא דאורייתא ולא דרבנן אתוד"ק, ותימה על הרב יד דוד שמייחס להרמב"ם שהיא מצות עשה וכו' וראיתי שציין שם לעיין בס' מחזיק ברכה סי' ל"ט ואולי כונתו לסתור דברי עצמו מכח דברי מרן חיד"א, אבל לדעתי במחכתה"ר היה טוב לו להעביר קולמוס על דבריו הראשונים כי תמוהים הם או לכל הפחות לכתוב בפירוש שדבריו נסתרים ולא יסתפק בציון לבד שיתן מקום לטעות למי שאין בידו ספר מחב"ר ויחשוב שבאמת כן היא דעת הרמב"ם, ומצאתי שידידי הגאון עמודי אש נר"ו בסי' ב' אות ו' דף י"א ע"ב כתב דהשער המים סוס"י ר"ט (נראה שט"ס יש וצ"ל סוס"י כ"ט) כתב (בשם הכנה"ג) שאין לברך על בדיקת הריאה שהיא לאו ושתמה עליו דהלאו הוא שלא לאכול טרפה והבדיקה היא עשה והללמ"מ עכ"ל, ומני"ר יצ"ו תמה עליו דהרי נודע דבדיקת הריאה היא מדרבנן ולהרמב"ם מנהגא ומ"ש הרמב"ם במנין המצות שבס' היד בח"א במצות עשה קמ"ט הוא להבדיל בין טהורה לטמאה וכו' ועיקר התירוץ הוא שהוא לא תעשה מדרבנן ואין מברכין על ל"ת אלו תו"ד יצ"ו, והם דברים נכונים וברורים וכבר קדמו מרן חיד"א כנז"ל ונעלם מעיני דמר: ובדיקת הסכין כתב הרב ארעא דרבנן במ"ב אות כ"ט דבחולין דף י"ז ע"ב אמר רב חסדא מנין לבדיקת הסכין מן התורה וכו' ומסיק אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל וקצר קצת לפי שסמך על המעיין בגוף דברי הש"ס) דעל מלתיה דר"ח פריך בש"ס פשיטא כיון דכי נקב טריפה בעי בדיקה ומשני

לחכם קאמרינן והאמר ר"י לא אמרו להראות סכין לחרם אלא מפני כבודו ופירש"י ואנן מקרא ילפינן ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא מוכח דע"כ לא אמרו מדרבנן וקרא אסמכתא אלא לענין להראותו לחכם אבל גוף בדיקת הסכין פשיטא ליה להש"ס דמן התורה היא עד דהוה תמיה לי פשיטא.

אמנם באמת לפי מ"ש הפוסקים בסי' י"ח סק"ו בטעם בדיקת הסכין לפני שחיטה מתבאר דאין בדיקה זו מן התורה ובפירוש כתב כן הרב פרמ"ג בסי' ב' בשפ"ד ס"ק יו"ד דבדיקה שלפני שחיטה היא מדרבנן וה"ה דהוה מצי הש"ס למימר דר"ח אבדיקה שלפני שחיטה הוא דמייתי מושחטתם בזה באסמכתא בעלמא, ועיין להרב פר"ת בסי' י"ח סק"א שגם הוא סובר דהיא מדרבנן וישנו בנ"ט אמאי לא קאמר הש"ס דאלפני שחיטה הוא דאמר ומדרבנן ומה שאין מברכין על בדיקת הסכין כתב הרב באה"ט בסי' י"ח סק"ו שמא ימלך ולא ישחוט, ואחד מחכמי דורנו יצ"ו כתב דצ"ע מה יענה בשו"ב דמתא או בער"ש ויו"ט שמוכרח לשחוט וזה אינו מן הקושי לענ"ד דכיון דברוב הפעמים יש בידו לימלך מלשחוט עתה סמוך לבדיקה זו אף שיהיה מוכרח באיזה פעמים לשחוט לא ראו לתקן ע"ז ברכה ויש לנו כיוצא לזה באיזו ברכות אמור רבנן בטעמא שאין לברך משום חשש שימלך ואף אם מתקשר ומתחייב ע"י שבועה לא מהני לחייבו בברכה.

אמנם לענ"ד הא קשיא דלפי מיעוט זכרוני וידיעתי לא מצינו שפטרו מלברך מחשש המלכה אלא בדבר התלוי בדעת האחר שזה מברך ועשיית המצוה לא תוגמר בו לבדו וצריך לחברו בזה חשו חכמים שאף אם חברו נתרצה במעשה המברך שמא ימלך אחר שיברך המברך כמו בקידושי אשה אולי לא תאבה האשה ועל הדינים שמא לא יקבלו בעלי הדין וכן בצדקה אף אם פשט העני את ידו בן אדם הוא ויתנחם וכן כל כיוצא לזה אבל בדבר שביד המברך לבדו לעשותו אם באנו לחוש שמא ימלך ולא יעשה א"כ בכל המצות נחוש כן אלא ודאי בהכרח לומר דכל שבא לעשות המצוה לא חיישינן שאחר שיברך יתחרט אלא על דעת ראשונה הוא יעשה כמו שגמר בדעתו לעשות ולכן לא מנעוהו חכמים מלברך מחשש שימלך ואף אם באמת ימלך לא מפני זה חשיבא ברכתו לבטלה שמפני זה ימנעוהו מלברך דכיון דבשעה שבירך באמת דעתו היתה לעבות המצוה הרי לא בירך לבטלה אלא דלכתחלה אסור לו לימלך, עיין במה שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות כ"ט ושם באות י"ו בענינים אלו, ולעיקר שאלת הרב באה"ט למה אין מברכין על בדיקת הסכין כבר כתב הרב כנה"ג בשם מוהרי"ו והביא דבריו הרב יד דוד בסי' י"ח הגהט"ו אות י"ו וז"ל דכל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה אין מברכין עליה וראיה מסוכה שאין מברכין על עשייתה ובדיקת הסכין

אין עשייתה גמר מלאכה שהרי צריך אח"כ שחיטה עכ"ל והחכם הנ"ל כתב דהברכה על השחיטה קאי על הבדיקה ג"כ דהבדיקה צריכה להיות סמוך לשחיטה ומתחילת הבדיקה ע"ס השחיטה הוא ענין אחד אמנם אין זה מספיק דא"כ מה ראו על ככה לתקן לברך על השחיטה ולא על הבדיקה ואיפוך אנא כי תקדמנו ברכות טוב לפני הבדיקה עליה ועל השחיטה ולכן צריכים אנו לדברי מוהרי"ו דכל שאינו גמר מלאכתה אין מברכין: קכ בריאת העולם דנחלקו ר' אליעזר ור"י אם היה בתשרי או בניסן כמ"ש בפ"ק דר"ה דף יו"ד ע"ב היה בעיני לדבר פשוט דלר"א דאמר בתשרי נברא העולם אין הכונה לומר שתחלת הבריאה היתה בתשרי אלא התחלת הבריאה היתה בכ"ה באלול ואדם נברא באחד בתשרי (ומילדותי אני נוהג ע"פ מ"ש מר"ן חיד"א בס' ברכי יוסף סי' תקפ"א אות י"ט בשם הרב מוהרי"ש לינגו בכ"י בשם ס' מספרים תהלות ה' ללמוד ביום כ"ה באלול פרשת בראשית עד יום אחד וביום כ"ו פרשה שניה עד יום שני וכן ע"ז הדרך בכל יום עד שביום ר"ה ילמוד פרשת יום הששי שבו נברא העולם היינו בריאת האדם) וכ"כ התוס' בר"ה דף ח' ע"א בד"ה לתקופות דלר"א דאמר בתשרי נברא תחלת הבריאה היתה בכ"ה באלול והתוס' לא הראו מקום ע"ז.

אמנם הר"ן בהלכות שם אמתניתין בארבעה פרקים העולם נידון הביא פסיקתא דתני בהדיא בכ"ה באלול נברא העולם וסיים והא דתניא בגמרין ר"א אומר בתשרי נברא העולם על גמר ברייתו קאמרינן דאדם הראשון שבו נגמר העולם נברא ביום ששי דהיינו באחד בתשרי עכ"ל. וכן פשיטא ליה לרש"י בס' הפרדס דף מ"ג ע"א וז"ל למה אנו אומרים בר"ה היום הרת עולם וכי בר"ה נברא העולם והלא בכ"ה באלול נברא פירש רבינו הרת לשון דין וראיה כי במשלי בכל מקום שכתב ריב או מדון או מצה מפרש המתרגם הרת לכך אומרים בר"ה היום הרת ואין הרת אלא דין עכ"ל ראינו כמה נדחק בפירוש המלה הזאת (דאין דרך צחות הלשון להבליע תיבה ארמית בין תיבות לשון הקדש היום עולם וכו') לפי שפשוט בעיניו שבכ"ה באלול נברא העולם וכן משמעות השבולי הלקט בסס"י ר"ץ ופשרון היום הרת יש מפרשים אותו על לשון המקרא (ירמיה כ') ורחמה הרת עולם הרחם שלה יהיה הרת עולם כלומר אשה שהריונה שוהה בגופה עולמים והיום הזה היה הריונו של עולם והיום הרת הארץ כל תולדותיה שהרי בתשרי נברא העולם כדאמרינן כמאן מצלינן זה היום וכו' כר"א וי"מ שהוא לשון דין וכו' עי"ש ופשוט דמ"ש והיום הרת הארץ כל תולדותיה אין הכונה על תחלת הבריאה דאינו נופל הלשון והיום הרת כל תולדותיה שהרי הבריאה בששה ימים היתה ולא ביום אחד אלא כונתו על גמר כל הבריאה שביום הזה נגמר כל הבריאה וא"כ מובן דההתחלה היתה

בכ"ה באלול כ"כ הרב ש"צ בקונטרס שלמי חגיגה דף שי"א ע"ג בשם הרב וד"א בפירוש הרת עולם כי בתשרי נברא העולם והיה הריונו כי ההריון יאמר גם על הלידה כמו הורה גבר וכו' בכ"ה באלול נברא העולם וביום ששי שהוא ר"ה נברא אדה"ר נמצא שהיום נגמר הריונו של עולם וכו' עכ"ל ובהגהות הג"מ שמחה אבד"ק דעסויא (בהש"ס דפוס רא"ם) ע"ז התוס' הנ"ל הראה מקום לדבריהם דהכי איתא בויקרא רבה ר"פ כ"ט ושם בחי' הרד"ל ציין לעיין בפרקי ר"א פ"ח ובמ"ש הוא שם ואין מצוי אצלי לעיין בו וכ"כ הרב צדה לדרך במאמר ד' ריש כלל ה' דמ"ש בתשרי נברא העולם לא רצו שתחלת הבריאה היתה בתשרי אבל בריאת האדם שהוא המכוון בעולם השפל ולפי שסוף המחשבה היא תחלת מעשה והאדם הוא סוף המחשבה שנברא בר"ה ובו ביום שב מחטאו וכו' הוא היום הנאות לזמן התשובה וכו'עכ"ל, הנך רואה אמבוהא דרבנן קדישי קמאי ובתראי נקטי בפשיטות דתחלת הבריאה לא היתה באחד בתשרי רק בריאת האדם היא היתה בר"ה ומה מאד תמוהים דברי רבינו הלבוש בסי' תקפ"א וז"ל ואין מתחילין לקרות פרשת בראשית ביום ר"ה שכן היה ראוי להיות דהא קי"ל בתשרי נברא העולם דהיינו ביום ר"ה התחלת הבריאה והיה ראוי מפני זה לקרות פרשת בראשית מ"מ אין קורין אותה כדי שלא ירגיש השטן ויאמר ודאי שהוא ר"ה הואיל ומתחילין בו את התורה והוא יום ראשון שנברא בו העולם עכ"ל הנה קרא ושנ"ה שתחלת הבריאה היתה ביום ר"ה והוא פלא אם לא ראה דברי התוס' והר"ן שכתבו בהיפך עפ"י דברי רז"ל במד"ר ובפסיקתא וכן תמיה לי על הרב מג"א ברס"י תקצ"ב שראה דברי הרב הלבוש בזה והשיגו עמ"ש דקי"ל בתשרי נברא העולם מדברי התוס' דף כ"ז ד"ה כמאן מצלינן שכתבו דקי"ל כר' יהושע וכו' עי"ש ועל מה שהבין הרב הלבוש במאמר ר"א בתשרי נברא העולם דר"ל תחלת הבריאה שתיק ליה מישתק ואנכי לא ידעתי מה זו שתיקה ולא נתקררה דעתי להגיה במקום התחלת הבריאה סוף הבריאה ובמקום והוא יום ראשון וכו' והוא יום אחרון שנברא בו העולם ולא ראיתי במפרשים החונים סביב השלחן שנתעוררו בזה וצ"ע.

ומה שהקשה המג"א עליו מדברי התוס' בדף כ"ז כן יש להקשות על הרב הלבוש דהר"ן בפ"ק דר"ה שם כתב מפורש דקי"ל מסתמא כר"י לגבי ר"א וסיים וההיא דאמרי' בפרק ראוהו ב"ד כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך כר"א פירשתיה במקומה ע"כ (עיינתי שם בהלכות ולא מצאתי מזה ואולי הוא בחידושיו ואמ"א) ואיך פשיטא ליה להרב הלבוש דקי"ל כר"א ואחר חיפוש מחיפוש מצאתי את שאהבה נפשי הרב המפורסם מוהרי"ף יצ"ו בס' יפה ללב ח"ב בקונטרס יפה תלמוד בחי' למס' ר"ה על דברי

רש"י בדף ל"ב ע"א שהביא תנא דמסייע להרב הלבוש מר ניהו רבינו סעדיא שהביא הרד"א בדף צ"ט ע"ג וז"ל ומה שציונו הבורא יתברך לתקוע בשופר בר"ה יש בזה עשרה ענינים הענין הראשון מפני שהיום היתה תחלת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו עכ"ל והוא כדברי הרב הלבוש ועמד מתמיה עליהם והביא כמעט כל מה שהבאתי למעלה (חוץ מדברי הפרדס והשבולי הלקט וברכ"י שלא ראה דבריהם) והוסיף להביא שכ"כ רבי בחיי בפרשת בראשית העולם נברא בכ"ה באלול ומ"ש בתשרי נברא העולם ר"ל בתשרי נשלמה הבריאה וגמר הכל כי הוא חותם תבנית ומפני זה לא יכלו לומר באלול נברא העולם כי הלכו אחר הגמר והחתימה עכ"ל ושכ"כ באגודה בפ"ק דר"ה סי' ד' ומסיק דבריהם בצ"ת.

וראיתי עוד שם שכתב דבמחלוקת ר"א ור"י קי"ל כר"א דבתשרי נברא העולם כמ"ש רבינו בחיי בפ' בראשית והרב הלבוש בסי' תקפ"א ותקצ"ב ע"ב והרב עיון יעקב בחי' לר"ה על דף ג' והכי איתא בפסיקתא בפ' פנחס על פסוק ועשיתם עולה והובא בילקוט ראובני דף קנ"א רע"ד והכי איתא בירושלמי בפ"ק דע"ז הלכה ב' ודלא כהרב שדה יצחק שכתב דקי"ל כר"י אף שכ"כ התוס' בדף כ"ז אנן לא קי"ל הכי אלא כר"א אתו"ד נר"ו ואומר אני ההדיוט שגרם להרב נר"ו לכתוב כן לפי שלא ראה שהר"ן כתב דקי"ל כר' יהושע וכן הביא בשתיקה הרב ב"ח בסוס"י תקצ"א בשם מוהרי"ח וכן דעת הרב מג"א ברס"י תקצ"ב עי"ש להרב מחצ"ה ואחרי שהתוס' והר"ן ונמשכו אחריהם הרבנים הנ"ל נקטי כר"י לא נכון להחליט דקי"ל כר"א:מערכת הגימ"ל א גזרה לגזרה דלא גזרינן נראה מדברי הרב תפארת אדם בשו"ת א"ח סי' ט' דמסתמא גזרינן גזרה לגזרה אם לא כשאומר הש"ס בהדיא דלא גזרינן ולי אני עני איפכא מסתברא וכבר כתבתי על דבריו במ"א דהאי כללא שריר וקיים דמסתמא אמרינן דלא ניגזור גזרה לגזרה אם לא במקומות שאומר הש"ס והבאתי סמוכות לזה מהש"ס ותוס' ועיין בספר פתח הדביר בחלק ג' הנדפס מחדש בסי' ער"ה אות ד' דף צ"ו ע"ג ד"ה ואחר וכו' והרב המחבר ז"ל שר המסכי"ם שם בדף ק' ע"א וע"ב ומשם באר"ה: ב גזרה לגזרה דלא גזרינן כתבו התוס' בשבת דף מ"ז ד"ה מפני דבמידי דכיבוי גזרינן גזרה לגזרה ועיין מ"ש על דבריו הרב טורי זהב בסי' ער"ח ומ"ש הרב תפארת אדם בשו"ת אורח חיים סי' ט' ובמ"א כתבתי בעניותי בזה בס"ד, ועיין בס"ה פתח הדביר ח"ג דף צ"ה ע"ד ואילך ולפי מ"ש רש"י בריש ביצה דהא דלא גזרינן גזרה לגזרה נפקא לן מדכתיב ושמרתם את משמרתי וכו' ולא משמרת למשמרתי דמשמע דהוא מן התורה קלע"ד.

דא"כ מנ"ל לחלק בנושאים דמי גילה לרז"ל רז זה דבמידי דכיבוי לא אזהר רחמנא. וכמו כן בכמה חילוקים שכתבו הפוסקים דאמרינן בהו דגזרינן גזרה לגזרה כגון באיסור מוקצה, בדבר המצוי בדבר שיש בו כרת, בדבר שעיקרו מן התורה עיין באותיות שאח"ז והא סתמא קאמר קרא ושמרתם את משמרתי, ולולא דמסתפינא הייתי אומר דכל הפוסקים שכתבו איזה חילוקים לומר דבאופן זה ואופן זה גזרינן גזרה לגזרה לא ס"ל כרש"י ז"ל דמשמעות גזרה לגזרה לא גזרינן רוצה לומר דאין לנו רשות לגזור עפ"י התורה אלא רוצה לומר שאין חייבים לגזור ולעשות משמרת למשמרת, ולכן בדבר שנראה לחז"ל דיש לחוש החמירו וגזרו.

אבל ודאי אין כן דעת רש"י דרחוק להעמיס זה בכונתו דמשמעות דבריו הוא דאין רשאים לגזור וצ"ע. שו"ר להרב פתח הדביר בח"ג דף ק' ע"ב שהביא בשם ה"ג שב שמעתתא שער ח' אות ב' שהוקשה לו על אביי דס"ל דבהוצאה גזרינן גזרה לגזרה דהא מנ"ל והא דרשינן מקרא ולא משמרת וכו' ולולא דברי התוס' וכו' וצ"ל דהתוס' ס"ל דהכונה דאינו מוטל על רז"ל לגזור גזרה לגזרה אבל אם ראו טעם לגזור הרשות בידם עכ"ל.

ובזה י"ל דברי התוס' ביבמות דף פ"ט ד"ה קושית דמיין על חומץ דלא הוי תרומה הוא מדרבנן גזרה שמא יתרום מחומץ על יין וכו' והקשה הרב ארעא דרבנן במ"ב אות רל"ב דהא תורם מרעה על היפה הוא מדרבנן וא"כ הו"ל גזרה לגזרה, ולפי מ"ש הש"ש בדעת התוס' דמ"ש גזרה לגזרה לא גזרינן ר"ל דאין מחויבים אבל רשאים לגזור לפי הענין ניחא דבחומץ דשכיח למיגזר טפי משאר רעה על היפה משום דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מחמרא כמש"ש משו"ה נראה להם לגזור גזרה לגזרה ושפיר יכולים לגזור כיון שהרשות נתונה בידם לכל מראה עיניהם, ואעיקרא דמילתא מאי דפשיטא ליה דלתרום מהרעה על היפה הוא מדרבנן במחכ"ת דב"ק תמוהין וכמו שכתבתי ע"ד לקמן במערכת התי"ו אות ב"ן עי"ש: עוד ראיתי להרב ארעא דרבנן במ"ק במערכת הלמ"ד אות שמ"ב שהקשה לדעת הרמב"ם דס"ל דהעובר אדרבנן עובר אלאו דלא תסור א"כ אמאי אמרינן בכל דוכתא גזרה לגזרה לא גזרינן והנה כבר ידוע דהרמב"ן והרשב"ץ הרבו להשיב על סברת הרמב"ם ומכלל הסתירות שכ' לסברתו הוא מ"ש בכ"מ ספק דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא ולהרמב"ם הו"ל למיזל לחומרא גם בדרבנן כיון דרבנן גופא דאורייתא חשיב בלאו דלא תסור ויישבו הקדמונים דכך היתה עיקר תקנתם להחמיר על ודאי דדבריהם ולא על הספק דאחלו ליקרייהו וממילא לא חל לאו דלא תסור על ספק דדבריהם כלל ומפני זה הולכין בספק דרבנן לקולא.

ועוד כתבו דלא כתב הרמב"ם סברתו הנ"ל אלא למי שעובר על דבריהם דרך המרה ולא על העובר דרך עבירה כמו שרשמתי דבריהם במערכת האל"ף אות שצ"ט עי"ש. ונראה פשוט לענ"ד דעפ"י הדברים עתיקים הללו יתיישב חקירתו גם כן וק"ל (ואשוב על דברי הרב פתח הדביר) והרב פתח הדביר הביא דברי הרב פרי מגדים בפתיחה כוללת ח"א אות טו"ב דמתבאר מדבריו דאין רשות לגזור גזרה לגזרה וכתב דלדבריו צ"ל דהא דזימנין גזרו גזרה לגזרה היינו היכא דהחששא קרובה או דכולה חדא גזרה שראו חז"ל דאי לא הא לא קיימא הא וכיון דקרוב ליגע בשל תורה היתה הרש"ת בידם לגזור גזרה לגזרה הא לא"ה לא הורשו לגזור עכ"ל ולא נתקררה דעתי העניה בזה דאם נניח דאיכא אזהרה מן התורה שלא לעשות משמרת למשמרת מי שם פה לחלק בזה ולומר דהדבר נמסר לחכמים והיכא רמיזא וצ"ע ומצאתי בס' חתן סופר דף קל"ד ע"א שעמד בחקירת הרב אד"ר הנ"ל דלדעת הרמב"ם הו"ל למיגזר גזרה לגזרה דהא הגזרה ג"כ היא ד"ת וכתב דלפי מ"ש רש"י ריש ביצה דנפק"ל מושמרתם את משמרתי ולא משמרת למשמרתי וכן הוא בש"ס יבמות א"כ הוא מגזרת הכתוב, ועוד כתב ליישב קושיא זו עי"ש.

והנה מ"ש שכן הוא בש"ס יבמות (ולא ציין המקום) אם כונתו למ"ש בדף כ"א ע"א רב כהנא אמר מהכא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וכן הוא במ"ק דף ה' ע"א אינו מוכרח לענ"ד שיהיה הכונה כדברי רש"י הנ"ל שאין רשאי לעשות משמרת למשמרת דשפיר נוכל לומר כמ"ש הש"ס לדעת התוס'.

וגם חקירתו מתיישבת לענ"ד גם בלא דברי רש"י הנ"ל כאמור גם השגתי עתה ספר נכבד דרכי הוראה לאחד מגאוני דורינו יצ"ו וראיתי בח"ב בדף י"ד ע"א שהביא חקירת הרב אד"ר ותירץ עפי"ד רש"י דריש ביצה הנ"ל ושם סוף ע"ג כתב בשם אחד מגדולי האחרונים בס' נחלת יעקב בחי' לביצה שהסכים כן דטעמא דלא גזרינן גזרה לגזרה הוא משום ושמרתם את משמרתי ולא משמרת למשמרתי.

ועוד כתב הרב המחבר נר"ו בענין זה דברים נחמדים עי"ש שלא זכר דברי השב שמעתתא שהביא הרב פתח הדביר הנ"ל בדעת התוס' בפי' גזרה לגזרה ל"ג דר"ל דאין חייבים לגזור וכו', ואולי הזכירו בס' נח"י הנ"ל ואמ"א לראות דב"ק: וכתב שם (בס' דרכי הוראה) בשם אחד מהגדולים בס' נחלת יעקב בחי' לביצה דדוקא אם מתחלה נגזרה גזרה אחת וא"כ באנו לגזור גזרה לגזרה זו.

אבל אם כל גזרה היתה בפני עצמה רק אח"כ באו ביחד במקרה בזה גזרינן גזל"ז ע"כ והרב המחבר יצ"ו כתב עליו הנפק עי"ש: ודע דבעיקר דברי רש"י הנ"ל (דמשמרתם את משמרתי ילפינן ולא משמרת למשמרת) מצאתי בשו"ת בן יהודה לגאון בדורנו נר"ו

שבסי' צ"ח הביא בשם ידידי הגאון מוהר"ר רפאל נטע ראבינאוויץ יצ"ו דברש"י כ"י ליתנהו להני מילי וכן נראה דאינו אלא מצד הסברא וראיה מחולין ק"ד ומנא תימרא דל"ג גזלג"ז ולא מייתי מקרא דהכי ולא מצינו דרוש זה בשום מקום והרב המחבר לא נחה דעתו לומר שהוא מסברא דאדרבא איפכא מסתברא וכתב ליישב ההיא דחולין לפי דברי רש"י שלפנינו ועוד ביאר שם בהא דדרשינן מקרא עשו משמרת למשמרתי אם הוא מדאורייתא או אינו אלא אסמכתא והביא מ"ש במגילת אסתר בשרש הראשון במ"ש בש"ס דיבמות דף כ"ח דהא דעשו משמרת וכו' הוא אסמכתא ועוד הביא מ"ש הרמב"ם בהקדמה לס' זרעים וז"ל והחלק הד' הם הגזרות וכו' ועליהם ציוה הקב"ה לעשותם שנאמר ושמרתם את משמרתי וכו' דמוכח דס"ל דהוא דרשה גמורה והרמב"ן ס"ל דאינו אלא אסמכתא עי"ש אף אני אביא דברי הריב"ש בתשו' סי' רצ"ד שאחר שהביא הש"ס דיבמות דף כ"א גבי שניות מושמרתם את משמרתי אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא סיים ואמר רב הנה כאן מבואר ששניות הם מדרבנן מפני שדרשא זו של עשו משמרת למשמרתי היא אסמכתא בעלמא אבל אם היה כתוב בתורה בפירוש עשו משמרת למשמרתי היינו דאורייתא ולא דרבנן עכ"ל הנך רואה דפשיטא ליה דאינו אלא אסמכתא בעלמא וחדוש הוא שלא זכר שר שדעת הרמב"ם הנז"ל אינו כן ועיין בפרמ"ג סי' י"ו בא"א סק"ז הבאתיו לקמן אות י"ב: ג גזרה לגזרה גזרי' באיסור מוקצה דחמיר עיין להג' מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' רנ"ב בקו"א אות י"ד דמוכח כן משבת דף קכ"ב ובסי' שכ"ה סי"א ועיין להג' פ"מ באשל אברהם ס"ק כ"ו ובפת"ח הדביר ח"ג דף צ"ו ע"א ובמאי דשקו"ט בזה הרב המחבר באורך ובתשובתו שבס' צפיחת בדבש סי' כ"ח דף ע"א ד"ה ואנכי וכו' הביא מ"ש רבינו יונה באו"ה שלו כלל נ"ט אות מ"ז בשם רבינו אלעזר גבי מעות שאם אין תפורים בבגדו אסור לטלטלועוד דחיישינן שמא יבואו לקנות איזה דבר ובשבת גזרינן גזלג"ז ורמזו הרמ"א סי' ש"א סל"ג דמשמע מדבריו דבכל איסורי שבת ס"ל דגזרינן גזרה לגזרה והאריך מאד בדף ע"ג ע"ב ליישב סברת הרר"א הנ"ל ולא נתקררה דעתו אלא לומר דכונתו רק על דבר שהוא מצוי ורגיל בהא הוא דגזרינן גזרה לגזרה ולא בכל איסורי שבת עי"ש ובפלוגתא דאביי ורבא בפ"ק דשבת דף י"א אי באיסורי הוצאה גזרינן גזרה לגזרה או לא עיין מלא הרועים מ"ע זו ועיין משנת רבי אליעזר חלק שני בשו"ת אורח חיים סי' י"א: ד גזרה לגזרה גזרינן בדבר המצוי ורגיל עיין להג' ח"ץ בסוף סי' ע"ה והרב פתח הדביר בתשו' שבס' צפיחת בדבש סי' כ"ח דף ט"ו ע"א הביא בשם חי' הריטב"א לשבת כ"י בדף כ"ג ע"ב שכ' דאף דרבא לא גזר גזרה לגזרה ושם גזר יום טוב אטו שבת ושבת גופיה גזרה היא אין הגזרות שוות כדכתיבנא

לעיל ע"כ וביאר דבריו דר"ל דבמילתא דשכיח והחששא קרובה גם רבא מודה דגזרינן גזרה לגזרה עי"ש שכ"כ עפ"י דברי הריטב"א עצמו וייחס לזה דעת רבינו אלעזר שבאו"ה לרבינו יונה (כמש"ל באות ג') ועיין פרי מגדים באשל אברהם סי' רב"ן ס"ק כ"ו ובפתח הדביר ח"ג סי' רמ"ח דף כ"ט ע"ד יישב בזה דברי הרב מוהריב"ל מקושיית הרב משפט צדק עי"ש.

והרב משנת ר' אליעזר בשו"ת א"ח סי' י"א הביא מ"ש מרן הב"י בסי' רנ"ב בשם הרי"ו דמשמע מדברי הרי"ף דס"ל כאביי (במאי דעסיק שם) דגזרינן גזרה לגזרה, וכ' ע"ז וז"ל והרשב"א בחי' אסברה לן דע"כ לא אמר רבא אלא בדבר שאינו קרוב לבא לפשוע ולעבור אבל היכא דהדבר קרוב הוא לבא לידי פשיעה מודה רבא דגזרינן גזרה לגזרה והיינו דהוצרכו בש"ס לומר דאדם עשוי למשמש וכו' דלרבא למאי איצטריך האי טעמא אלא וכו' לפי שהתפלין דרך מלבוש קרוב לבא לידי פשיעה והיה אסור אף לרבא אי לאו דמצוה למשמש עכ"ד הרשב"א ובשם הרב המאירי כתב דלרווחא דמלתא אמרו כן בש"ס כלומר שאף לדעת האומר שגוזרים גזרה לגזרה מותר עכ"ל.

ולפי זה נראה דאינו פשוט לומר דבמידי דשכיח וקרוב לבא גזרינן גזרה לגזרה דהא לדעת הרי"ו והרב המאירי נראה דאין לחלק וצריך להתיישב היטב. וכתב שם במשנת ר' אליעזר לדעת רבינו יהונתן אמתני' דעירובין דף צ"ח ע"ב זיז שלפני החלון וכו' דכל שיש חשש לבא לידי פשיעה משום הפסד ממון גזרינן גזרה לגזרה עי"ש, ועיין מלא הרועים במערכה זו מ"ש בענין זה: ה גזרה לגזרה כ' הרשב"א ה"ד מרן הב"י יו"ד סי' קצ"ז ד"ה וכתב הרשב"א וכו'.

לענין גזרה דשמא תראה ותסתור דאע"ג דהוי גזלג"ז החמירו מפני כרת שבה ע"כ, ונלע"ד דאין כונתו ליתן כלל בדבר דבכל מידי דאית ביה כרת גזרי' גזלג"ז דא"כ הי"ל לומר דאע"ג דהוי גזלג"ז כיון דאית ביה כרת גזרי' גזלג"ז ומדלא אמר כן נראה דר"ל דבאותו ענין כך נראה לחז"ל להחמיר מפני חומר הכרת ואין לדמות גזרות חז"ל זו לזו כידוע ובכמה דוכתי בחייבי מיתות ב"ד אמרי' היא גופא גזרה וכו' כנ"ל ברור כונת הרשב"א דלאו כללא כייל לן לכל דוכתי ועיין להרב מקנ"א אות ע"ו שהבין מהרשב"א דהוא כלל מוחלט לכל מקום והק' ע"ז מיבמות כ"א ע"ב גבי אשת אחי האם מהאם ולענ"ד כמ"ש: ו גזרה לגזרה כ' הרב ארעא דרבנן בהקדמת הס' ובפנים אות לק"ט דכל דעיקר איסורו מדאורייתא גזרי' אפילו בדרבנן עי"ש ובאמת דלקוע"ד נר' דהמצא ימצא דוכתי טובא בש"ס דאף במידי דעיקר איסורו מדאו' אמור רבנן דל"ג גזלג"ז ומצאתי להרב מטה אהרן במ"ע התי"ו דף ש"ד ע"ד שהשיג עליו בזה עי"ש ד"ק: ז גזרה עיין מ"ש במכתב

לחזקיהו בח' הש"י דף מ"ג ע"ב דחז"ל הוא דלא מצו להעמיס על הציבור גזלג"ז אבל הצבור מעצמם אם ירצו להחמיר בדבר אף דהוי גזלג"ז ש"ד מידי דהוה אדברים המותרים ואחרים נוהגים איסור עי"ש והגם דנראים מילי דסברא מ"מ יש לפקפק לפי מ"ש הרב פתח הדביר ח"ג דף ק' ע"ב דאיכא צד איסור בגזרת גזלג"ז משום ושמרתם את משמרתי ולא משמרת למשמרת עי"ש וי"ל וק"ל ועיין מ"ש לעיל באות ב': ח גזרה שוה לא גמיר כ' תוס' שבת דף צ"ז ד"ה ג"ש בשם ר"ת הטעם משום דהג"ש היה להם במנין (ועיין בשל"ה בחלק תורה שבע"פ בביאור ברייתא די"ג מדות וכו' בד"ה מצינו בפ' הזורק) ועפ"י זה הק' ה"ר תפלה לדוד בסי' י"ז ע"ד הרב ב"ד סי' שפ"ח עי"ש ולע"ד י"ל דע"כ לא כ"כ התוס' אלא לענין לחדש גז"ש אבל בההיא דלכם דהג"ש מקובלת היא ובאים אנו לדון כל שנאמר בו לכם מלכם דעומר כולה חדא ג"ש היא דזימנין בסני לא נאמר הענין עצמו רק המלות עיין להרבנים פר"ח במים חיים דף י"ז ע"א בנימוקיו על הרמב"ם הל' שופר ושדה הארץ ח"ג דף פ"ו ע"ג חינא וחסדא ח"ב דף קצ"ה ע"א בשם ס' ה"ע בדיני הג"ש פעמים וכו' ופעמים נאמרו התיבות סתם מלה פ' תלמוד ממלה פ' כגון טומאתו וכו' עי"ש עוד: ט ג"ש אי במידי דאתי בג"ש אמרינן טרח וכתב לה קרא רשמתי לקמן במערכת המ"ם בס"ד.

ואי יש ג"ש למחצה רשמתי במערכת האלף אות שי"ו: י ג"ש הדבר פשוט וברור דדייניגן ג"ש אף כשאין התיבות שוות כדתנא דבי רי"ש זוהי שיבה זוהי ביאה זולת כי איכא למידן ממלות שוות לא דנינן משאין שוות ועיין במכתב לחזקיהו דף צ"ח ע"ד ועיין מה שהאריך בזה הרב נח"ל ח"א מדף קפ"ז ע"ד ואילך ומ"ש שם בדף קפ"ט ע"ב ד"ה הרי וכו' גבי קרא דאיש אמו ואביו תיראו דמישתעי קרא ביחיד שכל אחד מישראל חייב במורא אב ואם ותיבת תיראו לשון רבים קאי לאב ואם שניהם גם יחד עי"ש הם דברים תמוהים לקוע"ד דודאי תיראו לשון רבים לבנים רבים מיהדר דאי קרא מזהר ליחיד על מורא מרבים אין שייך תיראו אלא תיראם וכיוצא: יא גזרות דאין לגזור אחר חתימת התלמוד, עיין להגאונים יד מלאכי בכללי דינים סי' קנ"ג ויעיר אזן מערכה זו אות ו' בשם הג' פר"ח בסי' תנ"ג ותס"א ותס"ג, ואני עני מצאתי ראיתי עוד בפ"ח יו"ד בקו"א בהשגותיו על הרב ב"ה בסי' י"א סק"ב ופ"ת יו"ד סי' נ"ה ס"ק ט"ז וסי' פ"ז סק"ז ורס"י צ"ז ובחא"ח סי' ס"ח, ועיין במכתב לחזקיהו בח' התשו' דף כ"ה ע"א, ועיין עוד לשון לימודים יו"ד סי' קנ"ז דף ע"ג ע"ד, שיורי ברכה יו"ד, ויד דוד בסי' הנז"ל, דברי מנחם בסי' תס"א, הגב"י אות ט', תפארת אדם דף קע"ח ע"ב אות ג', אהל יעקב דף ל"א (עיי"ש שכבר ציין קצת מדברי הפ"ח הנ"ל, ועוד מקומות אחרים ולא ראה דברי הג' י"מ ויע"א הנ"ל) פתח הדביר בח"ג

דף רצ"ב ע"ב מכתם לדוד (למרן מוהרד"ף) בא"ח דף ג' ד"ה נחזור, שיורי ברכה א"ח סי' קל"ה אות ד' וסי' ש"ח עיקרי הד"ט א"ח סי' י"ז אות ל"א מרן מוהריט"א בס' הלכות י"ט למס' בכורות פ"ה אות מ"ב דף ס"ז ע"א (מד' ווארשא) בד"ה והנה רש"ל: וכתב הג' מוהר"ם בנעט הובא בשו"ת חתם סופר ח"מ סי' מ"א דבדבר שאינו מן הדין אין לשום רב ומורה לגזור במדינתו מה שנוגע למדינה אחרת כמ"ש הריב"ש בתשובה, והג' חת"ס שם כתב וז"ל ומה שרמז לתשו' הריב"ש לא ידעתי על איזו תשובה רמז כי מסי' רס"ב אין ראיה אבל האמת כן הוא בודאי שאין רב יכול לגזור על מדינה אחרת שיש שם חבר עיר, אך הכא הגזרה היא קדמונית (מר קעסיק בענין הסכמות וגזרות שלא ישיג מדפיס גבול אחר עי"ש) מכל הגאונים על כל באי עולם אפילו במצולת הים כמו חרם השידוכין וחרם חזקת הישוב וכדומה שאינם מן הדין אלא מחרמי הקדמונים על כל ישראל בכל מקום שהם אלא הכא צריך להתחדש אצל כל מדפיס ספר כי לאו כל אנפין שוין כמובן עכ"ל מתבאר דגם הג' חת"ס מודה ואזיל דבדבר שאינו מן הדין אין לשום רב כח לגזור על מדינה אחרת אלא שלא מצא דברי הריב"ש איה מקום כבודם.

ואולם רב וגאון בדורנו מוהר"ר אליעזר ארלאזארוו יחי' הראה מקום דברי הריב"ש והם בסי' רע"א שאפילו המופלג בדור בחכמה ובזקנה וכו' ואפילו הנשיא בישראל הגדול שבסנהדרי גדולה העומד לישראל תחת מרע"ה לא היה כחו לגזור גזרות דברים המותרים על ישראל כי אם בהסכמת הסנהדרין כלם או רובם והביא שם ראיות שכל התקנות מהנביאים תנאים ואמוראים כולם היו ע"י מנין רוב החכמים אבל חכם אחד אינו אוסר וגוזר כ"א לבני עירו וגבולותיה וכו' כי האחרים אין להם לקבל גזרותיו וכו' עי"ש היטב לשונו הק', והאריך הרב הנ"ל יחיה בנעם שיח אודות הייי"ש לפסח מתפוחי אדמה (קארטופלין)אשר דברו בזה גאוני דורנו הובאו דבריהם בהמליץ דשנת התרמ"ט ביום ח"י לחדש דעצעמבער בנומר עז"ר על אשר גזר ואסר יי"ש הנ"ל הגאון ר"ע איגר ז"ל עי"ש מילתייהו דרבנן קדישי בזה: וזאת להודיע כי בכמה מקומות בקונטריסי תפסתי כן לסברא ברורה דאין לגזור גזרות אחר חתימת הש"ס כמו שמתבאר מדברי הרבנים הנז"ל. אך עתה השגתי ס' בית שלמה וראיתי בחיו"ד סי' כ"ט בהגהה מבן המחבר (בד"ה אולם מה) שהביא תמיהת הרא"ש בשבת דף כ"ד איך יכלו הגאונים לחדש גזרה אחר חתימת התלמוד וכתב דאין דברי הרא"ש כפשטן דאין לנו כח לגזור שום גזרה דח"ו לומר כן וכל ד' חלקי הש"ע מלאים מתקנות וסייגים דור אחר דור בדבר שהיה מותר מדין הש"ס רבו מספר, אלא כונתו דלחכמי הש"ס היה כח לתקן אף לעקור דבר מן התורה בשואת"ע ואחר חתימת התלמוד אין כח זה לתקן בדבר שיהיה עקירת ד"ת או דברי סופרים

בשואת"ע והביא מ"ש הפר"ח בסי' תנ"ג שתמה אגזרת קטניות וכתב שדבריו תמוהים וכו' עי"ש שהאריך הרב בענין זה ועם כי לא יכלתי לעיין היטב בדב"ק כתבתיו למזכרת, ואיה"ש אשובה אראה בל"נ: יב גזרה מה שגוזרים רז"ל לאסור איזה דבר מחשש שלא יבואו ליגע בשל תורה היינו דוקא כשיש לחוש לעבור על של תורה בקום עשה אבל משום חשש שיבואו לידי ביטול מצות עשה לא גזרו כן מתבאר מדברי הרב נו"ב בדגמ"ר סי' ט' שעמ"ש הרמ"א בס"ב דף י"א שלא לעשות ציצית של פשתים כלל, וכתב הרב מג"א הטעם לפי שיש צמר שנראה כמשי ויבואו להטיל ציצית פשתים בטלית של צמר שיסברו שהוא של משי סיים ע"ז בדגמ"ר וז"ל ויעברו על איסור שעטנז משא"כ לעשות ציצית של משי אין כאן רק חשש שב ואת"ע שיעשה משי בשל צמר ויבטל מצות עשה ובזה לא גזרו עכ"ל, וכן נוטה דעת הרב פרמ"ג בא"ח סי' ח' במשבצות סק"ח (בד"ה ואמנם) דרק משום חשש שיעברו על ל"ת או על איסור עשה בקום עשה הוא דגזרי רבנן ולא משום חשש ביטול מצות עשה ונרגש מק"ש שעשו סייג וכו' ויישב עי"ש דב"ק.

ואני עני כתבתי מזה זמ"ר ראיה לזה מש"ס מנחות דף ס"ר ע"ב ואי ס"ד למצוה משום מצוה ליקום וליגזור ובתוס' שם בע"א בד"ה והא כתיב כתבו דאע"ג דאיכא איסורא דאורייתא אין סברא לגזור ולהחמיר כיון דליכא לאו וא"כ נשמע מזה בכ"ש דאין סברא לגזור ולהחמיר משום ביטול מצוה בשב ואת"ע וצריך להתיישב במאי דמשמע מדברי התוס' דדוקא משום לאו הוא דגזרינן אבל משום איסור עשה לא גזרינן אפילו במקום שיש חשש העברה בקום עשה ואילו הרב פרמ"ג מעיד בגדלו דכמה פעמים מצינו בש"ס דאף באיסור עשה עשו סייג וגדר ואם כוונת התוס' לומר דדוקא בדין חדש הוא דלא נראה לרז"ל לגזור משום איסור תורה שאין בו לאו צריך טעם מה נשתנה איסור חדש משאר איסור עשה, וראיתי בפרמ"ג סי' ט' בא"א סק"ז שכתב להוכיח מדין ההוא דבמקום חשש ביטול מ"ע לא גזרו רבנן דעשו משמרת למשמרתי משמע דאין רשות לרז"ל לגזור אלא בלאו או בקום עשה וסיים וע' תוס' מנחות ס"ח א' עכ"ל, וכונתו לדברי התוס' הנ"ל אבל תימה בעיני דהרב פשיטא ליה דגבי קום עשה יש להם רשות ואילו מדברי התוס' משמע בהיפך ודאתאן עלה אתה תחזה בדברי הרב שאג"א בסי' ד' (בד"ה תשובה לדבר זה ובד"ה ונחזור) דנקיט לסברא פשוטה דרק משום חשש איסור בקום עשה הוא דגזרי רבנן ולא משום חשש ביטול מצוה בשואת"ע אלא דמדברי רש"י במס' ביצה דף י"ב ע"ב אמתניתין דאין מוליכין חלה ומתנות לכהן וכו' שכתב שהתירו הרמתן כדי לאכול שאר הבשר דאע"ג דלא בטיל מיהו אם לא יפריש שאר הבשר הרי הוא אוכלן ועובר בעשה עי"ש ומשמע שכונתו לומר שמשום שחשו חכמים שאם לא יפריש

המתנות יבא לאכלם התירו לו להרימן ואם האמת הוא כן מוכח מזה דגם משום ביטול מצוה גזרו דהא אין באכילת המתנות שום איסור כי אם ביטול מצוה ולפום ריהטא צע"ק וכן יש לעמוד מדקי"ל בסי' תרכ"ט סי"ח דאין מסככין בנסרים והוא משום גזרת תקרה שיבא לומר מה לי לישב תחת הסוכה מה לי לישב בתוך הבית שאף היא מנסרים עשויה וכן קי"ל בסי' תרכ"ט סי"ד שאסור לסכך לכתחלה בעשבים שריחן רע וכו' שמא יניח סוכתו ויצא ואפילו משום חשש ביטול מצוה דמדברי קבלה גזרינן בסי' רס"ד שלא להדליק נר שבת בעיטרן שריחו רע משום האי טעמא וצ"ע:

ולא גזרי רבנן במקום דאיכא צערא כדאמרינן בכמה דוכתי במקום צער לא גזרו רבנן וכתבו בשם הרב חות יאיר סי' קס"ד שאין לנו אלא במקום שאמרו חז"ל גונח יונק חלב בשבת (א"ח שכ"ג סל"ג) ומתיר קשר שבבגדו וכו' (א"ח סי' שי"ז ס"א) או בשאר צער גדול ואין למדין ממנו לכל צער בעלמא, והרב תפארת ישראל פ"ב דברכות מ"ו כתב דלא אמרו במקום צער לא גזור אלא בצער דלא שכיח: ואי איכא איסורי תורה משום גזרה, רשמתי במערכת האל"ף אות קכ"א בס"ד: יג גרים אימעיטו מבני ישראל זולת כי כתיב ריבויא, רשמתי במערכת הבי"ת אות ד' ואות צ"ד ועי"ש אם יש לחלק בין היכא דכתיב בני ישראל להיכא דכתיב בישראל או ישראל: יד גירסא לענין חילופי גירסאות אי אזלינן לקולא או לחומרא, רשמתי לקמן במערכת הסמ"ך אות ע"ב: טו גרירה בעניני איסור והיתר בדברים שצריכים גרירה אם הוא מדאורי' או מדרבנן, עיין להרב חכמת אדם בקונטרס בינת אדם שער איסור והיתר סי' ל"ט: טז גירושין לגרש אדם את אשתו בלי שום עילה וסיבה, כתב הרב ארעא דרבנן אות קמ"ז בשם כמה גדולים דאפילו איסור דרבנן ליכא אלא עצה טובה וזה על מר בריה הג' מוהריט"א בס' שמחת יו"ט דף רל"א ע"ב שכתב בפשיטות דאיכא איסור תורה ולא זכר שר דברי הרב מ"א דאפילו מדרבנן מותר לכמה גדולים, ועיין בספר טל אורות בקונטרס חזקת קרקעות דף י"ז רע"ד כ"מ כתוב בקונטרס כת"י להרב כמוהר"י אליקים ז"ל, ובשו"ת חיים ושלום סי' א' דף ז' ע"ג אחר שהביא דברי ה"ה במש"ל הל' גירושין פ"י הכ"א דס"ל דאסור מה"ת סיים דכ"כ הרב"ח סי' קי"ט והרבנים ג"פ ופר"ח שם וג"מ דף ה' ע"א ומוהרימ"ט ח"מ סי' צ"ח והרב לב מבין בתשו' כת"י עיש"ב ובישרי לב דף ל"ג אות ט' ובאות שאח"ז:

יז גירושין במאי דנחלקו ב"ש וב"ה גיטין דף צ' לא יגרש את אשתו אלא א"כ מצא בה ד"ע וכו', כתב הג' פנ"י ע"פ דברי הרמ"א סי' קי"ט דה"ד לגרשה בע"כ אבל מדעתה בכל ענין שרי, וכ"כ הרב מוהרש"ל בשו"ת נו"ב מ"ת אה"ע סי' קכ"ט בהגהתו ובהגהה לספר דורש לציון דרוש ו' ד"ה ושנסקל, ובשו"ת שיבת ציון סי' פ"ח ועי"ש עוד אופנים דלא

פליגי וכן ס"ל להרב מחנה ראובן בחיד' ליבמות י"ד ע"ב, ועיין לה"ה בהל' איסורי ביאה פי"ז הי"ג שכתב לדעת הראב"ד דיהוידע כה"ג היה מגרש אחת משתי נשיו בכל ערב יוה"כ ולדעת הסוברים דאיכא איסורא צ"ל דהיה מגרשה מדעתה דמותר לדעת רבנן קדישי הנז"ל, ועיין להרבנים שנות ימין ח"א דף י"ב ע"ד מ שער החצר באות רי"ג, חת"ס יו"ד סי' קע"ה, בעיקר מח' ב"ש וב"ה ועל מה שהקשו בירושלמי למה לי לאו דלא יוכל בעלה וכו': וראיתי בשער החצר שם שהביא בשם הרב ז"ב ה"ד הרב מטעם המלך סי' תש"ג שכתב ליישב מה שמקשים על מ"ש בקידושין דף ל"א שאל בן אלמנה את רבי אליעזר אבא אומר השקני מים ואמא אומרת כן איזה קודם וא"ל כבוד אביך קודם ובא אצל ר' יהושע ואמר לו כן ולר"י שאל עוד נתגרשה מהו וכו' דלמה לא שאל זאת גם מר"א וכתב משום דלר"א אסור לגרשה אא"כ מצא בה ד"ע דמתלמידי ב"ש הוא וכיון שזנתה אמו אינו חייב בכבודה וכ"ש להקדים כבודה לאביו אבל מר"י שאל זאת דר"י ס"ל כב"ה דאפילו הקדיחה תבשילו או מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה אלו תוד"ק ועם שדבר חריף הוא אין דעתי העניה נוחה בזה דמלבד דקשה להעמיס זה בכונת הבן אלמנה ועוד הא גם לב"ש מותר לגרשה מדעתה ורצונה כמו שכתבתי בשם הרבנים הנז"ל ואיכא נמי גווני טובא דמותר לגרשה בלא ערות דבר כגון המדיר אשתו מתשמיש כופין אותו לגרשה ועוד כמה אופנים כמ"ש מר בריה דרב נו"ב במקומות הנז"ל ואם בן האלמנה ידע מחלוקת ב"ש וב"ה ידע נמי החילוקים שנאמרו בענין זה ושפיר הוה מצי שאיל לר"א נתגרשה מהוובפרט שלשון נתגרשה משמע קצת דמדעתה נתגרשה ויותר נכון בעיני לומר דהבן אלמנה לפי שלא סמך דעתו על תשובת ר"א (מדהוצרך לשאול גם מר"י) לא הוצרך לשאול נתגרשה מהו דלדעתו גם בלא נתגרשה אינו ברור שכבוד אביו קודם, וכשבא אצל ר"י והשיבו כדברי ר"א ונתברר לו שכן שורת הדין מחייבת נתעורר לשאול שאלתו השנית נתגרשה מהו וזה פשוט בעיני, וצריכים אנו לומר כן ליישב קושית המקשים הנ"ל לדעת הרמב"ם דס"ל דאף אם אביו רשע ובעל עבירות חייב בכבודו ומוראו, וכן פסק מרן ביו"ד סי' ר"מ סי"ח דלדידהו נראה דאי אפ"ל כמ"ש הרב ז"ב כמובן ודוחק לומר דאף לדעת הרמב"ם לא היה מקום לשאול נתגרשה מהו דודאי אם אביו הוא צדיק (שהוציא רשעה מביתו) ואמו רשעה אף שחייב בכבודה מ"מ כבודו קודם דהא ניחא לדעת הסוברים דמ"ש הרמב"ם דאפי' אביו רשע חייב בכבודו הוא משום ספק שמא הרהר תשובה מסתברא לומר דאין ספק מוציא מידי ודאי וכבוד אביו קודם לכבודה אבל לפמ"ש מרן חיד"א בברכ"י שם ובשיורי ברכה דמשמעות ל'

הרמב"ם הוא דחייב בכבודו מדאורייתא ולא משום ספק שמא הרהר תשובה נראה דלא יתכן לומר דמשום שהיא רשעה והוא בחזקת צדיק פשיטא ליה דכבודו קודם.
ולכל הדברות תמיה לי על הרב שער החצר שבאותו פרק (בסי' ריי"ג הנ"ל) הביא מחלוקת הרמב"ם והטור אם חייב בכבוד אביו רשע. ושוב אגב ארחיה מביא וקורא דברי הרב ז"ב בשתיקה ולא יעיר שתירוצו לא יגהה מזור לסברת הרמב"ם ופסק מרן כנז"ל.
ועיין לקמן במערכת הכ"ף אות קנ"א מה שהבאתי בזה: י"ח גורם לעובד כו"ם שישבע כתב הרדב"ז בחדשות סי' קס"ו דאינו אלא מדרבנן ואסמכוהו אקרא דלא ישמע על פיך ומדברי הר"מ פ"ה מה' עכומ"ז ה"י וי"א נראה דמילקא הוא דלא לקי אבל עובר אדאורייתא, וכ"כ במנין הלאוין סי' י"ד וכ"כ הרב החינוך סי' פ"ח בדעת הרמב"ם כ"כ הרב מוהר"י אליקים ז"ל בקונטרס כת"י, ועיין להרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות רצ"ט: יט גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה במחלוקת הרמב"ם והרא"ש מובא ביו"ד סי' ש"ג ברואה חבירו לובש כלאים בשוגג אי חייב להפרישו או שותק משום כה"ב, עיין להג' נו"ב ח"א ח"ח סי' ל"ה ומאי דשקו"ט בזה באורך הג' בשו"ת הר המור סי' כ"ז וכ"ח: כ גדול כבוד הבריות וכו' ידוע מסקנת ש"ס ברכות דף כ"א דאינו דוחה אלא ל"ת דלא תסור ולא איסור תורה ומזה תמיהני עמ"ש הרב חו"י סי' קל"ט ה"ד הרב קה"י בתוס' דר' אות ק"ו דאע"ג דמלין מתו עובר בלא תעשה מדאורייתא אם הלינו לכבודו ש"ד משום גדול כה"ב וכו' עי"ש, ולכאורה זה הטעם לא יתכן לפי מסקנת הש"ס וצ"ל דס"ל כשיטת הראשונים הסוברים דלמסקנא נמי איסור תורה בשב ואל תעשה נדחה משום כה"ב, עיין להרב הלבוש א"ח סי' י"ג וסי' ק"ג ס"ב ופ"מ באשל אברהם שם סק"ד.
שו"ר באד"ר אות ח"י שהביא שו"ת חו"י סי' צ"ה דנקיט כשיטה זו עי"ש והרב יד מלאכי אות קכ"ב לא הזכיר בזה שו"ת חו"י הנז"ל עי"ש, גם מש"ש זה הי"מ גדול בשם הרב זר"א ח"א יו"ד סי' ט"ז דכמה גדולי ישראל ס"ל אף דאיכא איסור דאורייתא דיינינן להקל משום כה"ב וסיים הוא ז"ל ולדידי המ"ך נראה דלמסקנא ד"פ מ"ש מוכח דבשוא"ת נדחה אף בדאורייתא ובדרבנן אף דעביד מעשה וכן הסכים הרב רל"צ וכו' ע"כ נראה מד"ק דסברא דנפשיה הוא דקאמר כאלו אין כן מסקנת הרב זר"א ואנכי הרואה בס' פתח הדביר בח"ב דף ע"ג וע"ד הן לו הובא שם דברי הרז"א ומתבאר דגם הוא ז"ל סובר כן והוסיף דגם איסורי תורה שאינן מפורשים בתורה כדרבנן דיינינן להו בזה ע"ש, ועיין להרב מקנה אברהם מ"ב אות ע"ט שנראה שלא ראה בגוף תשו' החו"י סי' צ"ה הנז"ל ומ"ש שם להכריח דהרמב"ם הל' כלאים פ"י הכ"ט ס"ל דאף בשוא"ת לא דחינן איסור תורה מדיהיב טעמא לדחיית עשה דהשבה משום דממונא דש"מ דאי לאו ממונא לא

אמרינן גדול כה"ב בשוא"ת עי"ש לא ראה הרב ז"ל תוס' שבועות ל' ע"ב סוד"ה אבל דאיכא גוונא באבידה דהוי קום עשה ודחי משום דממונא הוא עי"ש, ועיין להרב דרכי שלום דף נ"ט ע"א ולשונו מגומגם קצת וכונתו ליישב כמ"ש בעניותין, ועיין לקמן אות כ"ג: כא גדול כה"ב וכו' דאמרינן באיסורי תורה כשהוא בשוא"ת כמ"ש באות הקודם ה"ד בדאיכא גנאי גדול אבל משום גנאי פורתא לא דחי, עי' להרב אד"ר אות י"ח בשם תוס' שבועות, ועי' להרב פתח הדביר ח"ב דף ה' ע"א שגם הוא כ"כ ולא זכר דברי מי שגדול קדיש על ארעא דרבנן ז"ל וכתב התוס' שבועות דף ל' סוד"ה אבל דהשבה חשיב גנאי פורתא ונעלם דבר זה מהרב מקנה אברהם במ"ב אות ע"ט שהכריח מהרמב"ם סוף הל' כלאים דגם בשוא"ת לא אמרינן באיסורי תורה גדול כה"ב עי"ש ולפי האמור אין משם ראיה וק"ל.

ועי' להרב נמק"י סופ"ב דב"מ בשם הרמב"ן והר"ן שהק' כיון דצער ב"ח דאורייתא אמאי אינו פורק זקן ואינו לפי כבודו והוצרכו ליישב כיעי"ש, ומדלא תירצו דשוא"ת שאני אין להכריח דס"ל דגם בשב ואל ת"ע לא דחינן איסור תורה די"ל דפריקה דומה להשבה דהוי גנאי פורתא ובכה"ג לא דחינן אפי' בשוא"ת, ועי' להרב מג"א סי' י"ג סק"ח והרב נה"ש שם נעלם ממנו דברי תוס' ב"מ דף ל' ע"ב ד"ה אלא לזקן עי"ש שקושיתו ותירוצו הם דברי התוס' שם: כ"ב גדול כה"ב עיין להגי' י"מ בסי' קכ"ב בשם הרשב"א בפרק המצניע דלא אמרו אלא בדבר שעיקרו מד"ס כגון כרמלית אבל לרה"ר אפילו אמירה שהיא שבות שאין בו מעשה לא התירו ע"כ.

ולכאורה קשה ממ"ש הרשב"א בחיד' לברכות הובא בפה"ד ח"ב דף ד' ע"ג דדוקא בכלאים דאו' פושטו הא לא"ה גדול כה"ב וכו' ע"כ משמע דבכלאים דר אמרינן גכה"ב אף דהוי עיקרו דאורייתא גם ל"ז להבין אמאי לא חשיב כרמלית עיקרו מדאורייתא כיון דעיקר הוצאה ברה"ר דאורייתא היא וחידושי הרשב"א א"מ אצלי לראות ד"ק: כג גדול כה"ב וכו' הרב פתח הדביר בח"ב דף ד' ע"ד ביאר היטב דבדאורייתא ואינו מפו' בתורה דחינן מפני כה"ב דבר שהוא בשוא"ת אפילו ליכא אלא גנאי קצת ואף מידי דאתי באם אינו ענין או מריבויא דקרא חשיב אנו מפורש בתורה לענין זה עי"ש.

ולכאורה הרמב"ן והר"ן שהזכרתי באות כ"א לא ס"ל הכי מדק"ל בפריקה מצעב"ח והא צעב"ח אינו מפורש בתורה ואף דליכא בפריקה בזיון טובא שפיר דחינן מפני כה"ב אלא ודאי משמע דס"ל דאף בדבר שאינו מפורש כל דליכא בזיון טובא לא דחי ועיין להרב מקנ"א במ"ב אות ע"ט מ"ש בשם הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' קס"ח שביאר בדעת הרמב"ן דמשום כה"ב אתי עלה שכ' ומשום דגדול כה"ב שדוחה ל"ת שבתורה כ"ש

שידחה צב"ח אף שהוא מן התורה שהרי אין בו לאו ולא עשה עכ"ל משמע דבכל ל"ת ס"ל דדחינן מפני כה"ב והיינו ודאי בשוא"ת ומייתי בק"ו לצב"ח וא"כ עכ"ל או דס"ל דפריקה חשיב בזיון טובא ובעלמא בכה"ג בל"ת גמור דחינן בשוא"ת וכ"ש לפריקה או דבעלמא נמי ס"ל דלא בעינן בזיון טובא ומייתי בק"ו לצעב"ח וא"כ קשה בלא ימנע ושו"ת הרדב"ז הנ"ל א"מ אצלי וכעת צ"ע ועיין לעיל אות כ' לענין מלין את מתו ולפי האמור י"ל דאע"ג דעובר מהתו' מ"מ כיון דפשטיה דקרא בהרוגי ב"ד קאי הוי שאר מתים אינו מפורש בתורה וק"ל: כד גודל האמור לענין שיעורין, עיין להרבנים זכור לאברהם בח"א דף קכ"ב ע"ב בשם מוהרד"ך בית אפרים לטרפיות בשו"ת שבסוה"ס סי' טו"ב מחב"ר יו"ד סי' נ"ג אות י"ד יד דוד שם ומסגרת השלחן ולעיל מער' האל"ף אות קי"ו ופתח הדביר בח"א סי' ק"ץ אות א' באורך ובספר דרכי הוראה בח"א פרק כ' דף י"ב ע"ב: כה גוי עובד כוכבים ומזלות מסל"ת דאינו נאמן אלא לעדות אשה אם ה"ד להקל או אפילו להחמיר עיין להרט"ז יו"ד קכ"ב סק"ד ומסיק הרב נו"ב מ"ת אה"ע סי' י"ח דאם אין הישראל מכחישו וגם איתחזק איסורא נאמן ובלא זה אינו נאמן דלא כהרב שב יעקב יעיש"ב וי"ל שלא הזכיר דין הש"ע סי' י"ו סי"א דאין גוי נאמן לומר שהוא או"ב ועי"ש בהרש"ך ס"ק כ"ג דאין הטעם משום דלהשביח מקחו וכו' אלא שכל שאינו בידו אינו נאמן אפילו להחמירועיין להרט"ז ס"ק ט"ו ומזה היה לו להכריח היפך השב יעקב כיעי"ש ועיין מלא הרועים מער' נאמנות אות יו"ד ובית יהודה יו"ד סי' א' דבדבר שאינו ביד עכו"ם אינו נאמן וגם כשישראל מכחיש פשוט שאין נאמן להחמיר דלא עדיף מעד אחד בהכחשה עי"ש וע"ע שם סי' י"ב.

ועיין שו"ת מוהר"ם סי' י"ג דפשי' ליה דאין עכו"ם נאמן בדבר שאינו בידו והביא ההיא דסי' י"ו ואחר זמן ראיתי בס' בית אפרים לטרפיות בקונטרס התשו' סי' ל"ח שהאריך בענין זה עי"ש ד"ק בתי כנסיות סי' תס"ז שו"ת רמ"ץ יו"ד סי' ע"ז מג"א סי' תס"ז סק"ג ד"ה מעשה. ובית מאיר א"ח שם ד"ה המ"א: כו גוי עובד כוכבים דאינו נאמן במסל"ת עיין להרט"ז יו"ד סי' צ"ח סק"ב לדעת הרשב"א דדוקא במידי דבעי עדות משא"כ במידי דאיסור והיתר וקלענ"ד מתשו' הרשב"א ופסקו מרן ש"ע יו"ד סי' ט"ו ס"ג ומשמע מגוף דברי הרשב"א דבלא טעמא דלהשביח מקחו נמי ס"ל להרשב"א דאין עכו"ם מסל"ת נאמן בשאר איסורי תורה אלמא דאפילו במידי דאו"ה ס"ל להרשב"א דאין נאמן ועיין מלא הרועים מער' נאמנות אות ח' כסף נבחר כלל ק"ה דף פ"ד ע"ד ובשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' קל"ד נמשך אחר חילוקו של הרב ט"ז אך בגוף דברי הט"ז מבואר דלא כ"כ לדברי הכל: כז גוי עובד כו"ם מסל"ת דאינו נאמן בשאר איסורין אם הוא מילתא דעבידא

לגלויי נאמן כ"כ במלא הרועים מער' נאמנות אות ט' בשם הרש"ך יו"ד סי' צ"ח סק"ב והנה שם מיירי בטעימת איסור ע"י גוי דלא אתחזק איסורא אבל באתחזק אפ' דל"מ עביד לגלויי ומיהו מתשו' הרדב"ז הובא בנח"ל ח"א דף ק"ו ע"ב נר' דסברא זו דלא משקרי בעביד לגלויי מהני אף באתחזק שכ' דאם הגוים אומרים על הכלל דבהמה שאין לה ח' ימים אין לה שיניים סומכים עליהם משום דעביד לגלויי ואיסור שחיטת בהמה תוך ח' ימים אתחזק איסורא מיקרי עיין פ"מ בשפתי דעת סוס"י ט"ו ש"מ דגם באתחזק מהני וכ"נ דפשיטא ליה להרב בית יהודה יו"ד סי' א' שלא לחלק בזה בין אתחזק וכו' עי"ש, וכן דעת הרב שואל ומשיב ח"א סי' רי"ב ועיי"ש מ"ש לחלק בגוף דבר זה בין איכא נפ"מ בדבר להיכא דלא נפ"מ מידי, ועיין שו"ת צ"ץ החדש חיו"ד סי' זכ"ר, ועיין מה שרשמתי לקמן אות נ"ה אי אמרי' בגוי מילתא דעבל"ג לא משקרי וי"ל בספרים שרשמתי: אחר זמ"ר השגתי שו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים וראיתי שם בחיו"ד סי' ב' ד"ה והאמת וכו', שהביא מ"ש הפרמ"ג בסי' ט"ו הנ"ל וכ' דאף דהספר הזה נעשה בעיון וחיפוש גדול בפוס' מ"מ כד ניים ושכיב אמר הא מילתא והאריך להוכיח דלא הוי אתחזק איסורא עי"ש: כח גוי עובד כו"ם מסל"ת אי מהני באיסורין דרבנן עיין להגאונים ברכי יוסף אה"ע סי' ז' אות יו"ד שו"ת בית יהודה חיו"ד סי' א' מה"ר מערכת נאמנות יד דוד סי' ס"ט אות כ"ב כסף נבחר כלל ק"ה דף פ"ה ע"א ובדף פ"ד ע"ד חת"ס יו"ד סי' ס"ד זכרון כהונה דף ל"א ע"ד ול"ב שו"ת חינוך ב"י סי' י"א הובא בחי' סי' תמ"ח סק"ד ועל דברי הש"ך יו"ד סי' ט"ו ופרמ"ג שם האריך בשו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים בחיו"ד סי' ב' ועוד מענין לענין עי"ש, ועיין בית מאיר לא"ח דסי' תס"ז ד"ה המ"א: וכתב בשו"מ תליתאה ח"א סי' קל"ד דדעת הרב המבי"ט ח"ב סי' מ"ט דבדרבנן נאמן אף בלי מסל"ת ואף שבעצי ארזים סי' י"ז ס"ק כ"ז תמה כבר כתבתי במ"א שבכל איסורין שאין צריך תורת עדות וכל הפסולין כשרים עט"ז יו"ד סי' צ"ח סק"ב גם בלי מהל"ת כשר א"כ בודאי כשר עכ"ל: ואם הוא דבר שיש חשש שמכוין להשביח מקחו אי מהני מסל"ת עיין בש"ע יו"ד סי' ש"ב לענין כלאים, ובסי' שי"ו לענין בכור בהמה, ובחונים על הש"ע ועמ"ש בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור בהמה סי' ג' אות י"ד: כט גוי עובד כו"ם מסל"ת ויודע דיני ישראל אי נאמן, עיין להרבנים ש"ך יו"ד סי' ס"ט ס"ק מ"ג פר"ח שם ס"ק מ"ם יד דוד שם אות כ"ז זכרון כהונה ד' ל"א ע"ד: והיכא דמהימן ליה דאסור עפ"י הנכרי אם הוא דוקא במסל"ת עיין ביו"ד סי' ט"ז סי"א ובש"ך שם, ובט"ז יו"ד סי' קכ"ב סק"ד.
ומ"ש הט"ז בסוס"י מ"ח דגם במהימן ליה אינו אלא במסל"ת עמד בזה במנח"י כלל נ"ט סק"ז הובא בשו"ת שם אריה א"ח רסי' ט': ל גורם לממון אי כממון דמי רשמתי במערכת

הדל"ת אות ה': לא גזלן שוכר שלא מדעת אי חשיב גזלן הוא מחלוקת הפוסקים, עיין מחנה אפרים הל' גזלה סי' י"ו מקנה אברהם אות ש"ד: ומאי דקיי"ל דגזלן חשוד אשבועה ופסול לעדות כשגזל מגוי אי אמרינן כן עיין להרבנים חשק שלמה סי' ל"ד הגהט"ו אות כ"ב ושיו"ב שם ומתבאר ממ"ש בשיורי ברכה שם דמ"ש מוהריק"ש ונ"ל להכשיר הוא ר"ת ונראה לו (ולא ונראה לי) וקאי אהרדב"ז גופיה, ועיין ישרי לב דף פ"ג ע"ד אות ק"ו בשם שו"ת חיים שאל דהרדב"ז פוסל ומוהריק"ש מכשיר ועיני הרואה יראה דאינו מכוון עמ"ש בס' שיו"ב וס' ח"ש א"מ אצלי ותמיה לי שלא זכרו שרים שו"ת הרב מוהר"ם מלובלין שהביא מרן החבי"ב בכנה"ג אה"ע סי' קמ"א הגהט"ו אות ק"כ עי"ש וארח משפט ומעשה אברהם שציין ישרי לב ף ע' ע"ב אות מ"ח אין מצויים אצלי: לב גזרה אי גזרינן משום חשש ביטול מ"ע בשוא"ת עיין דגול מרבבה א"ח סי' ח' דפשיטא ליה דל"ג והפרמ"ג במשבצות שם רפיא בידיה ומזמן רב היה כתוב אצלי דמתוס' מנחות ס"ח ד"ה והא מוכח דל"ג דאפילו במקום איסור כ' דאין סברא לגזור כיון דליכא לאו עי"ש ובארעא דרבנן אות קל"ט כ"ש ל"ג משום ביטול מצוה בשוא"ת.

ועתה ראיתי שכ"כ בפ"מ באשל אברהם שם סק"ז וי"ל מדקי"ל בסי' תרכ"ט דאין מסככין בנסרים משום גזרת תקרה וכן פיסול חבילה וכיוצא טובא משום גזרה אע"ג דליכא אלא ביטול מ"ע ודוחק גדול לומר דמשום ברכת סוכה דאיכא ל"ת או אסמכתא וחמירא טובא אמטו"ל הוא דגזרו, ועיין להרב חיי אדם הל' פסח בקונטרס נשמת אדם סי' א' ד"ה ואמנם: לג גזרה בדבר שהוא ס' איסור תורה אי גזרי' או לא תליא בפלוגתא אי חומר הס' מדאו' או מדר' עיין להגפ"מ יו"ד במשבצות סי' י"ו ס"ק י"א ועיין לקמן במע' הסמ"ך אות יו"ד היכי נקיטינן: לד גזרה דגזור רבנן כשבטל הטעם אם בטלה הגזרה ממילא, עיין שואל ומשיב בח"א סי' קי"א ד"ה והנה שח לי וכו', מאי דשקו"ט בזה וי"ל פ"ת אה"ע סי' י"ג סק"ד וסי' קמ"ה סק"ט שער אשר בשו"ת א"ח סי' ח': לה גזל הג' מש"ל רפ"ד מהל' מלוה הוכיח מתוס' ב"מ ס"א ד"ה אלא לאו דליכא לאו בגזל קרקע והצ"ע דמהסיפרי מוכח בהיפך והרב מראה הגדול דף ל"ג ע"ב, כ' דהש"ס לא ס"ל כהסיפרי מדאמרינן בדף ס"א ע"ב דבמדה אתי למדידת קרקע וקודם לכן מקשי' בש"ס לאו דמשקלות ל"ל גזל מעליא הוא וכו', ואמאי לא מקשי' הכי אמדות דקדים למשקלות ואמשורה דלא ק"ל ניחא דלא קדים אבל אמדות דקדים הו"ל להק' אלא ודאי דבקרקע ליכא גזל ותימה על הפוסק שפסק כהסיפרי הפך תלמודין עיש"ב ול"ז להבין ד"ק דאזהרה דמדידת קרקע אין לה שייכות בגזל כי אין אזהרה על הבעל דבר אלא לאיש זר בין ב' אחים והוא מודד להם

כמ"ש רש"י והפוסק והוא כמו אזהרת הטיית משפט שלא לחייב את הזכאי דמילתא באנפי נפשה היא ולא נגע באיסור גזל.

גם מ"ש דלא ק"ל אמשורה משום דניח"ל להק' אמאי דקדים ל"ז להבין דהא תינח אי תירוץ הש"ס למשקלות הוה שייך למשורה הו"א דמק' אדקדים ובחד שינויא מיפרכי תרוייהו אבל הכא אינו כן דלא שייך במשורה לעבור עליו משעת עשיה כבמשקולת וק"ל והרב שנות ימין ח"א בדרוש ד' להלבשה כתב דהסיפרי אינו הפך ס' התוס' משום דהסי' מיירי כשנשתמש בקרקע שחרש בה וכיוצא והתוס' מיירו בשלא נשתמש בקרקע דליכא לאו והאריך בזה עי"ש ולע"ד אכתי קו' הג' מש"ל לא איפרק בהכי דאם איתא דהתוס' סברי כהסיפרי היה להם להק'דנימא דקרא איצטריך לגזל קרקע ונשתמש בה דעובר אלא תגזול דמרבית ואונאה לא יליף דאין אונאה לקרקעות וק"ל: לו גזל בפחות משוה פרוטה אם יש איסור מדאורייתא כדין חצי שיעור רשמתי במערכת החית אות י"ו: וגזל נמי על מנת למיקט אסור כמו בגנבה*) כ"כ מאורנו הגאון העמק שאלה יצ"ו בפרשת נח שאלתא ד' סק"ה וביאר למה לא אמרו כן בר"פ איזהו נשך (כששאלו לא תגזול דכתב רחמנא למה לי) ושדרשה דע"מ למיקט היא מן התורה כמ"ש הרב החינוך בסי' דר"ך דלא כהרב לח"מ בהלכות גנבה פ"א ה"א, וגם לגזול ע"מ לשלם טוב ממנו ואיתיה בעינא אסור ואפילו לגזול ע"מ להחזיר כתב שם בסק"ו דאסור כמ"ש הרמב"ם בס' המצות מצוה רס"ד ובס' החינוך דלא כמ"ש בשטמ"ק ר"פ איזהו נשך עי"ש וחידוש הוא שלא הזכיר בזה את הרב קצוה"ח שכ"כ כמ"ש בשמו הרב פ"ת בח"מ סי' שמ"ח עי"ש: ואם מותר לגזול כדי להציל עצמו מסכנה רשמתי במערכת האל"ף אות י"ו: לז גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, עיין במה שרשמתי במערכת ה"ה אות צ"ד: לח גזל עובד כוכבים ומזלות אם הוא מדאורייתא, עיין להרבנים רש"ל ביש"ש, ב"ק פ"ק סימן מ"א ופרק בתרא סי' כ' כפות תמרים בסוגיא דאוונכרי דף ל' ידי אליהו סי' צ' ונעלם מכלם דברי רש"י בפי' החומש ע"פ וחשב עם קונהו דמבואר דס"ל דהוי דאו' וכמ"ש הרב מוהרמב"ח בדעת רש"י כן מ"כ בקונטריסי בשם הרב מוהר"י אליקים בכ"י, ועיין בזה באה"ע סי' כ"ח ס"א בהגה ובחמ"ח וב"ש ואבני מילואים וישועות יעקב שם ושעה"מ ריש הלכות גזלה נהר שלום סי' תרע"ג הלכות יו"ט למרן מוהריט"א בפ"ב דבכורות אות י"ז ד"ה והנה וד"ה הן אמת דף ט"ז ע"ג וע"ד (מדפוס ווארשא) מנחת זכרון דף י"ב ע"א ישרי לב דף מ"ט ע"ב ומ"ש בשם רש"י וחי' הר"ן בסנהדרין הוא בדף נ"ז ע"א (עיין לקמן אות מ"ם) והרדב"ז ס"ל דאסור מה"ת, עיין כנה"ג אה"ע סי' קמ"א הגהט"ו

אות ק"צ וע"ע בקונטרס דבר אליהו אשר בסו"ס משנת ר' אליעזר ח"ב דף ג' ובשו"ת מעשה אברהם חח"מ תוך סי' כ"ד.

וכתב הרב חתם סופר בחלק ו' בחי' למס' ע"ז בדף נ"ט ע"ב (מהספר) דרוב הפוסקים פסקו דאסור מה"ת וכ"ד הרמב"ם כמ"ש כל האחרונים ועיין ח"צ סי' כ"ו דלא כמרן כ"מ והכי קיי"ל ע"כ ובשו"ת זכרון צבי מנחם סס"י ה' כ' דקיי"ל גזל עכו"ם אסור מדרבנן וכן הכריע הש"ך בסי' שמ"ח וסי' שנ"ט ובשו"ת תשואת חן סי' מ"ד אחר שהאריך מאד בזה סיים במסקנתו כיון שדעת רש"י ותוס' וכ"מ ורש"ל וש"א ופנ"י ומצאתי ראיה לדבריהם מהירוש' דר"ג גזר על גזל עכו"ם א"כ הוי ספיקא דדינא ולענין קידושין הוי ספק מקודשת ולעדות לכתחלה אין מוסרין להם עדות ובדיעבד אין מוציאין ממון בעדותם ובתפארת ישראל פ"ד דב"ק מ"ג כתב דגזל עכו"ם הוי מהתו' להרמב"ם ולרש"י בסנהדרין מדר' והמעיין בכל הנ"ל יראה דאינו פשוט לומר כן, ועיין בספר חתן סופר דף צ"ב מאות ל"ו והלאה כמה חידושים בענין גזל עכו"ם ולא יכולתי לעיין היטב בכל מ"ש בזה ואתה תחזה ועיין במחצית השקל סי' תרל"ז סק"ג ובנהר שלום סימן תרע"ג לענין גזל שמן מנכרי והדליק נר חנוכה: ואי קרינן ביה לכם למ"ד גזל עובד כוכבים ומזלות מותר, עיין מג"א סי' תרל"ז סק"ג בשם ס' היראים ובשו"ת יד יוסף סי' קי"ב ובשו"ת עטרת חכמים חיו"ד סי' כ"ד ד"ה ויש להוסיף כתב דפליגי בזה רש"י והרמב"ן במלחמות בסוגיא דאוונכרי דלרש"י למ"ד גזל עכו"ם מותר חשיב לכם ולא כן להרמב"ן עי"ש ובשו"מ מהדו' ב' ח"ג סי' קכ"א ד"ה איברא: לט גזל עכו"ם הג' מה"ר במע' זו אות ד' לרגל המלאכה אשר לפניו הכריח דרי"ש ס"ל דהוה שרי אפילו כי איכא ח"ה וחזר בו לפי מ"ש הג' פנ"י דל"פ רי"ש אלא בהפקעת הלואה עי"ש וספר פנ"י א"מ אצלי אך הדבר מוכרח ממ"ש הרא"ש בהגוזל בתרא סי' י"ב דלא מייתי הכא שום תנא או אמורא דס"ל דגזה"ג ואבידתו מותרת ואם איתא דרי"ש פליג בגזלו הרי מייתי התם מילתיה דרי"ש וע"ע תוס' ב"מ דף פ"ז ד"ה אלא ובכורות דף י"ג ד"ה כמאן וכו' דליכא מאן דס"ל בהגוזל בתרא דגזה"ג (בימים קדמונים) מותר עי"ש וכ"כ הג' רש"ל ביש"ש פ"ק דב"ק סי' מ"א דפלוגתא דלבא בעקיפין אינה אלא בהפקעת הלואה ולא בגזל עי"ש: מ גזל העובד כו"ם למ"ד דהוא מדרבנן, כ' הג' מה"ר באות יו"ד דהוא משום חי' ה' וכ"כ הג' ישועות יעקב אה"ע סי' כ"ח סק"ג וקצ"ת שלא זכרו שרים דהג' מוהרש"ל ביש"ש ב"ק פ"א סימן מ"א ובפ' בתרא סי' כ' לא ס"ל הכי וכוותיה דמר הכריח הג' שער המלך ריש הלכות גזלה כיעי"ש, ועיין מרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט פ"ב דבכורות אות י"ז דף י"ו ע"ד (מדפוס ווארשא) שהביא דברי הר"ן בחי' לסנהדרין דף נ"ז שכ' שהוא משום חי"ה ודברי הר"ן

הללו נובעים מהירוש' פ"ד דב"ק ה"ג לפי מ"ש בביאורי הגר"א באה"ע סי' כ"ח דהירו' קאי כמ"ד דגזלת עובד כו"ם מותר מה"ת עי"ש וק"ל: מא גזל העכו"ם חידש הג' מה"ר דלאביי דהפקעת הלואתו אסור גזלו אסור מהתו' ולרבא דהפקעתו מותר גזלו הוא מדר' והאריך לבאר זה ויישב בזה קו' מרן כ"מ ריש הל' גזלה ודברי רש"י בב"מ פ"ז ע"ב עיש"ב ואף דהמצאה נכונה היא איכא למישדי נרגא שהרי הריב"ה ס"ל דגזלו אסור מהתורה כמ"ש במה"ר שם אות יו"ד ואפי"ה פסק בסי' שמ"ח ס"ג דהפקעת הלואתו מותר גם מ"ש דמרן בש"ע השמיט הפקעת הלואתו משום דס"ל דגזל העכו"ם אסור מהתו' רק הרמ"א הביאו וכו' עי"ש מלבד דקשה דא"כ הו"ל להרמ"א לומר בלשון דמשתמע דחולק על מרן אף גם זאת אנן מה נענה ע"ד הרב הלבוש בסימן שמ"ח דאף שכתב דגזלו אסור מדאו' כתב להדיא דהפקעתו שרי כיעי"ש.

וגם קשה דלו יהיבנא כל דיליה דהא בהא תליא אכתי טעמא בעי אמאי פסק הרמב"ם כאביי ולא כרבא ואף דיש לצדד בזה מ"מ האמת יורה דרכו דאינו מחוור כדכתיבנא וקצת תימה דעפ"י מדותיו היה לו ליישב דברי הרמ"א באה"ע סי' כ"ח ס"א בהגהה מקושיית הרבנים ש"ך ח"מ סי' שמ"ח סק"ב וח"מ שם והזכיר ד"ק שם באות י"ג דלפי דרכו ניחא כיון דהרמ"א פסק דשרי הפקעתו ממילא דס"ל דגזלו אינו אלא מדר' ומ"ש הרמ"א דאינו חייב להחזיר אלא משום קידוש ה' דמשמע דדוקא חיוב החזרה הוא מדר' משום ק"ה אין מזה סתירה לדרכו די"ל דאיסור הגזלה הוא מדר' ולא משום ח"ה אלא מטעם שכ' רש"ל ביש"ש הנז"ל וחיוב החזרה הוא משום קידוש השם, וא"כ שפיר הו"מ ליישב הקו' עפ"י דרכו וק"ל, ומה שהקשה אמ"ש בש"ס ב"מ ס"א למה לי לאו בגזל וכו' דלוקמא בגזל העכו"ם עיין להג' מוהריט"א שרשמתי באות הקודם: מב גזל העובד כוכבים ומזלות דאסור מה"ת אי מחוייב להשיב מדאו' או מדר', עיין מ"ש הרבנים שעה"מ ריש הל' גזלה מה"ר מע' זו אות י"ג נהר שלום דף קצ"ג ע"א מנחת זכרון דף י"ב יקהיל שלמה דף קמ"ג ע"א ומ"ש על הנה"ש דלא זכר שר לשעה"מ דחולק על הש"ב וס"ל דחייב מה"ת הדבר פשוט דאף דשעה"מ נדפס ג' שנים קודם נה"ש אין לתמוה אם לא זכר את דברי ק', ועתה נדפ"מ ספר ימי שלמה להר"ב יקהיל שלמה ועי"ש בדף קכ"ו ע"א ומדויל ידיה מישתלים שסתם משנתו כס' הרב ש"ב ולא הזכיר דברי שעה"מ בזה (אף שהזכירו בסמוך לע"א) והיל"ל דאין תירוצו עולה לד' השעה"מ ומ"ג דביקהי"ש עשה סמוכות לד"ק ולכל הפחות היה לו לציין מ"ש ביקהי"ש הנ"ל, ובשו"ת יד יוסף להגאון מוהר"י דייטש סי' קי"ב ד"ה אך כ' דבנו"ב קמא חיו"ד סימן נ"א בפיסקא וכן רש"ל, העלה דאינו חייב להשיב מד"ת, וליתנהו להני מילי שם וצ"ל סי' פ"א ובקובץ יגדיל

תורה קונטרס יו"ד דף ר"פ ע"ג סק"ח כ' בשם הנה"מ סי' שמ"ח דליתי' בעכו"ם והוא הוכיח דאיתי' בעכו"ם עי"ש והגי' ישועות יעקב באה"ע סימן כ"ח סק"בדליכא בעכו"ם מצות השבה דבקרא דוכחש בעמיתו כתיב ואין עובד כו"ם בכלל עמיתו וכתב שכן כתב אחד מגדולי דורו בתשו', ועיין בס' חתן סופר דף ל"ב אות מ ומ"א: מג גר קטן דמטבילין אותו ע"ד ב"ד כ' תוס' כתובות י"א ד"ה מטבלין דהוא מדר' כ"כ הרב אד"ר באות קמ"ד, ולפי הנראה לא ראה דיש חולקים וס"ל דהוי דאורי', עיין הריטב"א ה"ד הרב"א בא"ז לכתובות דף נ"ב ע"ב וה"ד הרב שנות ימין ח"א קכ"ד ע"ב עי"ש מאי דשקו"ט בזה ועיין להג' מש"ל פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ט"ו סוד"ה וא"ת כפי זה וכו' ולג"ע הרב חינא וחסדא ח"א דף קע"ג ע"א: מד גר תושב פליגי תנאי איזהו גר תושב עיין מ"ש בזה בשו"ת אור לי דף א' ע"ב ובהשמטות לשם לתמוה ע"ד רש"י באיזה מקומות שפי' דלא כהלכתא ואחד מרבני דורינו נר"ו אמר דרש"י אוחז הענין בב' קצוות דהם אליבא דכ"ע אינו עוע"ז דא"כ הוי עכו"ם גמור וגם אוכל נבילות דאל"כ הוי גר צדק ועל שאר המצות לא דיבר כלום לפי שתלוי במח' התנאים אלו תוד"ק ואכתי דברי רש"י סנהדרין צ"ו המצויינים באור לי שם צריכים ביאור דשם לא סיים ואוכל נבלות כיעי"ש, וכתב ע"ז דרש"י גטין נ"ז ע"ב הוכיח מקרא דלא קבל נעמן רק שלא לעבוד ע"ז ובע"כ הא ברייתא אתיא כר"מ ע"כ ומ"ש באור לי דף א' ע"ב דמדברי רש"י והרע"ב בב"מ דף קי"א ע"א מוכח דנקטי כר"מ מדפירשו מתני' דהתם כר"מ והיה אפשר להם לפרש אליבא דרבנן שקבל עליו ז' מצות בני נח כמו שפירשו באמת בפיה"מ תפארת ישראל שם, י"ל דמשום דהיא משנה סתמית וסתם משנה ר"מ ניחא להו לפרש אליבא דר"מ: מה גן עדן הצדיקים שנכנסו בו חיים אי מקיימים שם מ"ע, עיין מכתב לחזקיהו דף ל' ע"א.

ולפי הנר' מדברי הרב נח"ב המובא שם הוא דלא מספק"ל בצדיקים שמתו בעולם הזה דאין מקיימים שם מ"ע, ובכן מה שהקשה שם ע"ד הרב נח"ל לק"מ כמ"ש הרואה ועיין יפה ללב סי' כ"ג אות א': מו גופא אי שייך לומר על משנה או ברייתא או דוקא על מימרא, כתב הרב משק ביתי סוס"י קל"א לעיין בזה בס' אהלי יצחק בחי' לכתובות דף ס"ג וא"מ אצלי, אך עיין ב"מ י"ט ע"א וכ"א ע"א דאמרינן גופא אברייתא, ועיין נזיר י"ח ע"ב גופא נטמא ב"ז וכו' ואף דלא הובאה ברייתא זו מקמי הכי כי אורחיה דש"ס, עיין להרב"א בא"ז ה"ד הרב מקנה אברהם במ"ב אות פ"א הא מיהא שמעינן דבברייתא אמרינן גופא, ועיין כתובות ס"ח סוף ע"א ודף ע' ע"ב ובס' כל החיים ציין מעשה אברהם דף רט"ו ע"ד ואמ"א ובתוס' נזיר י"ח ע"ב הנ"ל, כ' דל"ג גופא אלא כשהש"ס מייתי תחלה מימרא או ברייתא וכו' עי"ש וק"ל.

שו"ר מ"ש הרב תהלה לדוד ח"א דף ס"א ע"ד בשם בעלי הכללים דאין דרך לומר גופא על המשנה והביא מ"ש רש"י בסוכה דף י"ד ע"א בשם רבו דלפי שהיא משנה מסדר טהרות שייך לומר בה גופא ותמה ע"ז מכתובות דף ע' ע"ב דאמר גופא אמתני' דנדרים ע"ש גם השגתי ס' יבין שמועה וראיתי למרן ע"ד הה"ע שער ב' סו"פ א' שהביא דברי רש"י דסוכה וסיים מרן ולפעמים יבא גופא על לשון תנא בסופ"ק דב"מ (היינו ההיא דדף כ"א שהבאתי למעלה) ובפ"ק דב"ק דף י"ד ד' כללות היה רשב"א אומר והרב יבי"ש שם כלל ל"ה חדית לן כללא דהיכא דלא מייתי הש"ס מעיקרא כולה ברייתא אומר עלה גופא משום דבעי לאתויי סיומא דברייתא והביא לזה ש"ס ב"ק דף י"ג וסוכה דף ל"ב ושבת דף קט"ז ור"ה דף ו' ופסחים דף ע"ט, גם השגתי ס' מעשה אברהם וראיתי בדף רי"ד ע"ד שהביא בשם חמיו ראיה למ"ש היבי"ש מסוף דביצה דף ז' ע"א גופא השוחט את התרנגולת וכו' וסיים המעש"א וז"ל וע"ע סוכה דף י"ו ע"א גופא אר"א בר טביומי סככה בבלאי כלים פסולה וכו' ודוק עכ"ל ולפום ריהטא לא ידעתי מה הציון הלז דההיא מימרא היא ולא ברייתא: מז גמירי כי אתמר בש"ס האי לישנא נראה מדברי הרב ארעא דרבנן במערכת המ"ם אות שפ"ה דאינו אלא מדרבנן שכתב ואע"ג דמעלין בקדש ולא מורידין בענין כלי שרת הוא מדאו' וכו' מ"מ בענין שררה מאי דאמרינן כן הוא מדרבנן ומשום הכי אמרו בברכות דף כ"ח בעובדא דר"ג ור"י גמירי מעלין בקדש ולא מורידין עכ"ל ולעומת זה נראה מדברי הרב מוהרח"ך רפאפורט בשו"ת מים חיים חיו"ד סי' מ"ט דכל גמירי הוא הלכה למשה מסני שכתב דנצל הוא הלכה לממ"ס כדאמרינן בנזיר דף נ' ע"א גמירי דנצל דאתי מאדם ולשון גמירי הוא הלל"מ כידוע ומהלכה לא ילפינן עכ"ל. אמנם לפי הנראה אי אפשר להחליט לא כדברי מר ולא כדברי מר דאיכא דוכתי טובא בש"ס האי לישנא ור"ל מדרבנן כמו שציין בספרו קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות ס"ד וז"ל איכא טובא בש"ס שאינן הלכה למ"מ אלא מסורת מרבותינו ואזכיר קצתם והביא מ"ש בפ"ק דסוטה גמירי אין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות ובשבת דף צ"ט כל טונא דמידלייא וכו' ובסוטה דף ל"ד טונא דמידלי איניש אכתפיה וברכות דף כ"ט גמירי טבא לא הוי בישא ומשמע ליה דכל הני אינן הללמ"ס אלא מסורת מרבותינו ומתבאר דס"ל דאיכא נמי דוכתי דאתמר האי לישנא והוא הללמ"מ ממש ולא כדמשמע מדבריו שבס' ארעא דרבנן הנ"ל וע"ע שבת דף ק' ע"ב גמירי אין ספינה מהלכת בפחות מעשרה (עי"ש ברש"י ותוס' דגרסי גמירי) ובמס' פסחים דף נ"ב ע"ב גמירי אין חיה שביהודה גדלה על פירות שבגליל וכו', ושם כתב רש"י גמירי מסורת מרבותינו ובמס' סנהדרין סוף דף ל"ז גמירי אין אשה מתעברת מעומד, ולפי הנראה אין שייך לומר בהני

דהוו הלכה למ"מ אלא הם מסורת מרבותינו ובמס' יומא דף ל"ב ע"א גמירי חמש טבילות וכו' טובל כ"ג, וכתב שם רש"י דהוא הלכה למשה מסיני וכן מתבאר מדברי התוס' שם וכתב שם הרב שיח יצחק (ע"ד רש"י הנ"ל) דהכי איתא בכמה דוכתי דלשון גמירי הוא הללמ"מ ומהם בסוף פרק ב' דסנהדרין גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה קרא וציין לעיין ביבין שמועה דף י"ג (דברי הרב יבין שמועה הביאם הרב משק ביתי באות קכ"א וז"ל כתב הרב הליכות עולם הובא ביבי"ש דף י"ג ע"א כל היכא דאיכא גמירי מסורת בידינו ממשה בסיני וכן הלכתא גמירי לה עכ"ל ואחריו נמשכו הרבנים של"ה במערכה זו ות"ח דף ל"ב ע"ג עכ"ד המש"ב) ובספר רמת שמואל.

אמנם דעת הרמב"ם בההיא דחמש טבילות דלאו הלכה למ"מ הם כמ"ש הרב יד דוד (שיטה) בחידושיו ליומא (עמ"ש בש"ס בדף ל' ע"ב או דילמא שאני מצורע דדייש בטומאה) בשם הרב חות יאיר סי' קע"ח בציון ל"ב וז"ל גמירי ה' טבילות וכו', רש"י פירש הללמ"מ ורמב"ם לא זכר בו דבר דלא ס"ל להרמב"ם גמירי הל"מ עכ"ל, וכ"כ עוד שם כמה פעמים, ומקרוב בא לידי חי' מוהר"ם ברבי ופשיטא ליה דלהרמב"ם הוי הל"מ וליתא עכ"ל היד דוד וכ"כ עוד שם בסוגיא דדף ל"ב ע"ש, וס' חו"י אמ"א לראות דב"ק ונראה דאין כונתו לומר שכן דעת הרמב"ם בכ"מ שנאמר גמירי לאו הללמ"מ שהרי מרן כ"מ בהלכות שחיטה פרק יו"ד הי"ב כתב בההוא גמירי דמפרש הרמב"ם דהוא הלל"מ ע"ש, אלא ר"ל דלהרמב"ם ההוא דחמש טבילות וכו' הוא מדרבנן, ורש"י בסנהדרין דף ק"א ע"ב במ"ש בש"ס גמירי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד כתב שהוא הללמ"מ ועל דברי הרב ארעא דרבנן הנ"ל עיין מה שרשמתי במערכת המ"ם אות קע"ו (ד"ה וכתב) ובעיקר כללין עיין מה שציין הרב משק ביתי שם ובמערכת המ"ם אות ער"ה ולגדול בדורינו הגאון המפורסם נציב"ב מלך יצ"ו בסה"ב העמק שאלה בהקדמתו (קדמת העמק אות ב'): מח גדול כבוד הבריות וכו' עיין יו"ד סי' ש"ץ ס"ב ישב לגלח וכו', וכ' מרן חיד"א בברכ"י א"ח סימן ע"א ד"ה אמנם דמוכח מהרב הנמק"י דמה שהתירו להתגלח לאו מטעם כה"ב אלא משום דבדרבנן אם התחילו בהיתר גומר עי"ש, וכן נראה מהרב הלבוש ביו"ד שם שלשונו הוא קצת בסיגנון לשון הרב הנמק"י עי"ש וזה נעלם מהרב נחמד למראה בח"ב דף א' ע"ב שנמשך אחר מה שפירש הרב שלחן גבוה דגם היתר המתגלח הוא משום כבוד הבריות עי"ש ונפקא מינה לענין דינא וק"ל: מט גמטריאות כשחסר אחד מן המנין אינו מעכב כ"כ מרן חיד"א בס' דבש לפי מע' זו אות י"ד בשם ליקוטי גורי האר"י ז"ל עי"ש וקצ"ת שלא זכר שר את יוסף צדיקאבב"י א"ח סי' תקפ"ב ד"ה ומ"ש ויש בהם ס"ח אותיות וכו' עי"ש ובפי' הסוד שגילה רבינו שמשון מאיסטרופולי

שרגילים לעיין בו בע"פ כתוב שם שהשם (אשצ"ה) גמט' רבי עקיבא והיינו ודאי עם הכולל דאל"כ חסר אחד מהמנין ועיין טור א"ח רסי' קי"ז וקריאתו חשוב א' ובתיקונים סוף תיקון ט"ל ובהקדמה דף כ"א ע"ב וכ"ב (מדפוס מרובע) דמתבאר גם כן כנז"ל: נ גמטריאות הרב פתח הדביר בח"א סימן ל"ב אות ו' הביא מ"ש בזה"ק דלמלאות הגמט' חשבינן נקודת חיריק ליו"ד עי"ש גם מרן חיד"א בס' יוסף תהלות ריש מזמור י"ח דריש מהולל אקרא ה' מהולל גמט' שם מ"ה אדנות עם הכולל הגם דלא כתיב וא"ו דרישנא ליה וכו' עי"ש ורבינו הרקח בסימן רפ"ג כתב טוב ארוחת ירק ארוחת בגמט' חזרת, וכ' בס' יפה ללב ח"ב סי' תע"ג אות ו' דאע"ג דארחת חסר ו' כתיב יאמר נא הגמט' עפ"י קריא"ה נאמנה וציין יוסף תהלות הנ"ל.

וממש בחומת אנך פ' בא בשם רבינו מוהר"א מגאמיז"ה מוכח דס"ל כן שרמז דסתם אכילה היא בכזית ממ"ש איש לפי אכלו בגמט' אוכל כזי"ת ועיין רואה דבציר שית שהרי אכלו כתיב ודוחק לומר שיש ט"ס וצ"ל אכל כזית אך להנ"ל ניחא דנקודת החולם עולה במקום ו': אלא דלכאורה המדרש תנחומא שהביא הריב"ה בא"ח סי' כ"ד והתוס' מנחות דף ל"ט ד"ה לא יפחות וכו' שכ' דהלמד דלציצת משלים מנין התרי"ג עי"ש נראה דלא סברי הכי דא"כ למה להו משום הלמ"ד דלציצת, ועיין בהקדמת תיקוני הזוה"ק הנ"ל באות מ"ט: ואות שהיא שימושית אי נחשבת להשלים הגמט' עיין מ"ק כ"ח ע"א בכל"ח גמט' ששים ולהרב תוי"ט סופ"ה דאבות בן ששים לזקנה וכו': נא גופא כשאומר כן בש"ס רגילים אנו לפרש דבתחלה הביא הש"ס ענין זה בגררא ושוב חוזר הש"ס לישא וליתן בו ולחדש איזה דבר ושמעתי מי שמפרש בהפך דבתחלה הובא משום שקו"ט, ושוב מביא באגב ואין פירוש זה נכון בעיני ומדברי הא"ז לב"מ דף ק"ט הובא בגליון הש"ס לרע"א שם ובקמא דף ק"י ע"א מוכח כדכתיבנא בעניותין כמו שיראה הרואה, וע"ע בגליון הנ"ל בחולין מ"ו ע"ב, ולהרב משק ביתי אות קל"א ועתה בא לידי ספר הליכות עולם (לבדו שנדפס בשנת רכ"ז) וראיתי שם בשער ב' פ"א שכ"כ דמעיקרא מייתי לה באגב, ושוב לחדש בה והוק' לו סוגיא דחולין והביא דברי הר"ן שם עי"ש: נב גונב דעת הבריות אם אסור מדאורייתא או מדרבנן, עיין הרשב"א בחידושיו לחולין דף צ"ד דמחלוקת הראשונים הוא, ועיין קובץ על יד פ"ב מהל' דעות דדוקא במידי דמכירה דיהיב דמי כמו נבילה במר דשחוטה אבל במתנה לכ"ע מדרבנן עי"ש:

נג גוגב דעת הבריות, עיין להרב נח"ל ח"א דף נ"ג ע"ד דאינו אסור לעכו"ם וכמ"ש הרב"ח סי' רכ"ח סק"ז והיינו כשהוא דרך מתנה אבל במידי דמכירה גם לנכרי אסור וכמו שמפורש בהרמב"ם ובש"ע שם ועיין להג' יש"ש פרק גיד הנשה אות י"ט דמהרי"ף

ורמב"ם וסמ"ג משמע דאין לחלק בין נכרי לישראל, ועיין קובץ על יד פ"ב מהל' דעות והרמב"ם בפירוש המשניות פי"ב דכלים מ"ז, ותשובת הרדב"ז ח"ג רמזו בתוכחות חיים פ' ויקרא דף ג' ע"ב והרב מוהר"י מברונא בסי' קי"ג כתב דגם לנכרי אסור לגנוב דעתו, וכ"כ הרב בית יעקב סי' קי"ח דאסור למכור לנכרי בהמה הנרבעת אף דנכרי אינו מוזהר ע"ז אסור משום גניבת דעת דאסור לנכרי וה"ד בס' מעשה אברהם בחיו"ד סי' ט"ז ד"ה עו"ר: נד גוזמא אמרינן בחולין דף צ' ע"ב בג' מקומות דברו חכמים לשון הבאי וכו' בס' בית הגדול (הוא פי' על פרקי ר"א נד"מ) בפי"א הראה מקומות רבים שדברו חז"ל לשון גוזמא ולאו דוקא בג' מקומות ועיש"ב ובס' הביכורים והראיון דף כ"ד ע"ב: נה גוי בעניינים רבים נאמרו בש"ס ופוסקים חילוקי דינים בין ישראל לנכרים, וארשום פה אשר יעלה במצודתי בס"ד ולהקל על הקורא אחלק אות זו לסעיפים קטנים*): א) אי אמרינן ביה חצירו של אדם קונה לו של"מ, עיין במערכת החי"ת אות ל"ח מה שרשמתי שם: ב) ולענין שליחות רשמתי במערכת האל"ף עי"ש במפתחות אין שליחות לנכרי ואין שלד"ע ובמערכת החי"ת אות קי"א: ג) ולענין קנין סודר, רשמתי במערכת הקו"ף אות ט"ו ועי"ש לענין אם יועיל ממנו הרשאה לישראל לגבות חובו: ד) ולענין משיכה וחזקה בשליחות ישראל, במערכת הקו"ף אות נ"ד: ה) ולענין שוחד, רשמתי במערכת השי"ן אות נ': ו) ואם שייך בהם סייגים ותקנות, עיין לקמן אות נ"ז: ז) ואי איכא בנכרי משום הלנת המת, רשמתי במערכת הבי"ת אות ק"ג: ח) ואם ישראל קונה ממנו משכון, רשמתי במער' הבי"ת אות ק"א: ט) ואי נכרי קונה גנבה מישראל ע"י שינוי, רשמתי במערכת השי"ן אות ע"ב: י) ואי אמרינן בהו יד אשה כיד בעלה, רשמתי במערכת היו"ד אות ל"ז: יא) ולענין נאמנות נכרי במסיח לפי תומו, רשמתי לעיל אות כ"ה עד כ"ט: יב) ולענין גזל הנכרי, רשמתי לעיל אות ל"ח, ל"ט, מ', מ"א, מ"ב: יג) ואי אמרינן בנכרי אין אדם חוטא ולא לו, עיין במערכת האל"ף אות קל"ה: יד) ואי אמרינן בנכרי אין אדם משים עצמו רשע, עיין במערכת האל"ף אות רס"ג: טו) ואי מהני בהו קנין אגב, רשמתי במערכת האל"ף אות ק"ט: טז) ואי אמרינן בנכרי אוקי ממונא בחזקת מאריה, עיין למרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט רפ"ב דבכורות ושם (בד"ה והנה לפי האמור לכאורה) כתב דמדברי הראשונים הו"ד בא"ז לכתובות דף ט"ו ע"ב דלא אמרינן כן משום דעובד כו"ם לית ליה חזקת ממון ומסיק דתלי בפלוגתא דלמ"ד גזל עכו"ם אסור מה"ת יש לו חזקת ממון ואמרינן ביה או"מ בחז"מ, ובס' ישרי לב דף ע"ה אות ס' כ' בשם הג' חק"ל ח"מ סי' ק"מ דהסכים דיש לו חזקת ממון וכ"כ בס' רוב דגן, ותפארת אדם ח"מ סי' ג' חלק עליו וכו', ועיין בשו"ת חת"ס ח"ו סי' י"ז דשקו"ט ליישב דברי ט"ז יו"ד סי' ס"א וסיים

וזה דלא כסברת קצת ראשונים בשט"מ סופ"ק דכתובות דלא אמרינן בשל נכרי חזקת ממון מתבאר דלא כל הראשונים מודים בזה דאין חזקת ממון לעכו"ם דלא כמו שתפסו בפשיטות קצת מרבנן קדישי הנ"ל וכן רב אחד בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ו' והמחבר בסי' ז' ע"פ דברי הא"ז בכתובות הנ"ל דאין חזקת ממון לעכו"ם עי"ש וצריך להתיישב במ"ש בשו"ת רמ"צ א"ח סי' ל"ב אות ו'.

שוב בא לידי ס' עדות ביהוסף להג' מסלאנים וראיתי בסי' ל"ג דשקו"ט בזה ושדי נרגא עמ"ש מרן מוהריט"א דתלי בפלוגתא אי גזל עובד כו"ם מותר מה"ת או לא, שהרי הרא"ש והרשב"א סברי דגזל עכו"ם אסור מה"ת ואפי"ה כתבו דלא שייך חזקה בעכו"ם ועכ"ל דסברי דחזקת ממון הוא כשאר חזקות ובעובד כו"ם לא שייך דין חזקה והאריך עוד בענין זה עי"ש, ובס' יפה ענף בכללי, הקי"ל אות ל"א כתב וז"ל אי זוכה הנכרי מטעם חזקת מארי קמא וקי"ל, עיין הלכות יו"ט דף כ"ח ודף ל"א ע"ד קהלת יעקב דף מ"ג (ואחר שציין עוד כמה ס' בזה סיים), ועיין בא"ז סוף פ"ק דכתובות דף ע"ח ע"ג בשם הרשב"א והרא"ש והרא"ה והרמב"ן דליכא בעכו"ם חמ"ק עכ"ל, ואין מצוי אצלי ספר הלכות יו"ט הנדפס בפ"ע לראות דב"ק ואם הוא מ"ש ברפ"בשרשמתי לעיל הרואה יראה שכבר הביא דברי הא"ז לכתובות הנ"ל ואין כל חדש: יז) ואי דנין אסמכתא בנכרי, עיין שו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' מ"ט שהביא מח' הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מהל' חמץ ה"ה ועי"ש בדברי ה"ר דהעיקר דיש אסמכתא בנכרי וכתב המג"א רס"י תמ"א שכ"נ דעת מרן בש"ע, וע' נו"ב מ"ת יו"ד סי' קצ"א לענין מכירת בהמה לפטור מהבכורה, וע' בס' שו"ת רמ"צ יו"ד סי' פ"ב דמסיק דהוי ס' בכור ושם ביאר דאין חילוק בין ישראל המוכר לנכרי לבין נכרי המוכר לישראל בענין שהוא אסמכתא והוי ס' בכור, ובשו"ת יד יוסף להג' מוהר"י דייטש סי' ק"ט בנותן פרה לנכרי לזונה וא"ל באם שתלד יהיה הולד בשכרו לא הזכיר כלל החשש משום אסמכתא כיון שלא אמר לו מעכשיו כיעי"ש ולא ידעתי למה ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' שי"א דחשש לאסמכתא בנכרי, וביד שאול ליו"ד סי' רצ"ד סט"ו כתב בפשיטות ובעכו"ם לא שייך כלל אסמכתא, עיין בא"ח רס"י תמ"א ע"כ.

ולכאורה נראה דאזיל בתר איפכא דאדרבא בסי' תמ"א מבואר דהעיקר כהסוברים דיש אסמכתא בנכרי, אך נראה דכונתו הוא להק' לשיטת הראב"ד דשקו"ט שם אליביה כיעי"ש, ועיין בשו"מ מהדורא ג' ח"ב סי' קמ"ח שכ' דהראב"ד ס"ל דקונה אסמכתא בנכרי ואנן לא קי"ל כשיטת הראב"ד בזה ותמה על המק"ח תמ"ח סק"ז דנקיט דאין אסמכתא לנכרי דאנן לא קי"ל הכי, ובשו"מ מ"ק ח"א סי' צ"ג הזכיר מח' הרמב"ם והראב"ד ומשמעות דבריו שם דהפוסקים סברי כהרמב"ם, ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי'

א' דף א' ע"ב ד"ה והנה וכו' כתב לשיטת הרמב"ם אם נימא דס"ל אסמכתא קניא גבי נכרי, עיין מג"א סי' ת"מ שהביא דעת הרבה פוסקים כן ע"כ מה שכתב בשם מג"א סי' ת"מ הוא ט"ס וצ"ל תמ"א ותמיה לי שנראה כמסתפק בדעת הרמב"ם אי אסמכתא קני בנכרי, ולפי הנראה אין ספק בדבר דדעת הרמב"ם דאסמכתא לא קני בנכרי ומ"ש שבמג"א הביא דעת הרבה פוסקים דסוברים כן הנה במג"א שם לא הביא אלא דעת הראב"ד כיעי"ש ושם בסי' ג' כתב דדעת רוב פוסקים דבנכרי לא שייך אסמכתא דבדיניהם דיינין ליה כמ"ש מג"א בכמה דוכתי וכו' עי"ש שנראה שמייחס כן בדעת מרן בש"ע והוא תמוה דאדרבה דעת מרן נראה כהרמב"ם דל"מ אסמכתא בנכרי וכמ"ש המג"א ועי"ש בסי' ה' ד"ה ואת אשר, ועיין בב"ח סי' תמ"א ס"ב, ובשו"ת רמ"צ א"ח סי' ל"ב אות ו' ד"ה ושוב וכו' כתב דלענין חמץ שעבר עה"פ יש לעשות צד היתר סברת הראב"ד דבנכרי מהני אסמכתא, ועיין בקרבן נתנאל ע"ד הרא"ש פרק כל שעה סי' יו"ד (אות ס"ה) שהבין מדברי הרא"ש דפוסק כהראב"ד, ועיין במה שהסביר בשו"ת שואל ומשיב מ"ב ח"ג סי' קכ"א דף נ"א ע"ד בדעת הראב"ד, ובשו"ת חת"ס ח"מ סי' ס"ו הסביר באיזה סברא פליגי הרמב"ם והראב"ד ואם יש לחלק בין ישראל הקונה מן הנכרי לנכרי הקונה מישראל וכתב שדעת רוה"פ שיש דין אסמכתא לנכרי וה"ד בקיצור בפ"ת ח"מ סי' ר"ז סקט"ו ומכל האמור בענין מתבאר יפה דטפי אית לן למינקט דיש אסמכתא בנכרי ולא ידעתי למה כתב בישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ז ואנן קי"ל דאין אסמכתא לנכרי ולפי האמור אפכא מסתברא, וכ"כ הרב חת"ס בחיו"ד רס"י קי"ד דשיטת הרמב"ם ורוב הפוסקים דגם בנכרי דין אסמכתא עי"ש: יח) ולענין קנין מנכרי אי מהני לקנות ממנו אף בפחות משוה פרוטה כי היכי דמהני בשכירות מקומו לענין הדר עם הנכרי בחצר, עיין בא"ח סי' שפ"ב מצד הסברא נלע"ד דכיון דההיא אינו קנין גמור רק סילוק רשות בעלמא, ועיין בשו"ת ח"צ סי' ו' א"כ מסתברא דאין ללמוד לשאר ענינים, אך ראיתי בחידושי הרש"ש על מס' עירובין דף ס"ב ע"א עמ"ש בש"ס וארחב"א אר"י בן נח נהרג על פחות משו"פ שכתב וז"ל ור"ל כיון דהוי ממון לגביה ודאי דנקנה בו רשותו לישראל ואע"ג דלגבי ישראל הקונה אינו נחשב לממון, ונראה דה"ה לשאר קניות דישראל מנכרי קונה בכסף די בפחות משו"פ ומזה נראה לפשוט ספקו של המשל"מ רפ"ה מהלכות אישות במקדש מסוכנת באה"נ עכ"ל הנה פשיט"ל דיש ללמוד מעירוב לשאר קנינים דמהני פחות משו"פ ואפשר דמשו"ה הביאו בש"ס גם מ"ש ר"י ב"נ נהרג על פחות משו"פ דלכאורה הוה סגי בדר"י קמייתא הוו יודעין ששוכרין מנכרי בפחות משו"פ אלא כדי לאשמועינן באגב דל"ד בעירוב אלא ה"ה לכל דבר הדין כן כיון דלדידיה הוי ממון, ועיין

מה שכתבתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' ג' אות ב': ומ"מ נלע"ד דאין לפשוט מזה ספק המשל"מ דהתם צד הספק הוא דלא סגי בהנאת המקבל אלא בעינן שהמקדש יתן כסף וכשהוא איסורי הנאה לאו מידי יהיב, וכמ"ש הריטב"א שהביא המשל"מ ואי נמי דבמקדש י"ל דאינה מקודשת אף דשוה לגבי דידה משום דא"כ נמצא נהנה באיסורי הנאה.

ולכן לפענ"ד אין לפשוט כלל ספק זה מסוגיא זו וצ"ע. ומצאתי בס' עמודי אש להג' מוהר"י אייזינשטיין נר"ו דף מ"ח ע"ד ד"ה והנה המעות וכו' שכתב בשם האבני מלואים סי' ל"א ס"ק כ"ד דמההיא דשוכרין מנכרי בפחות משו"פ הביא ראיה להרדב"ז דסובר גבי קידושין דאזלינן בתר המקבל עי"ש דנראה מדבריו דבכל מקום גם שלא במקום עירוב הדין כן והרבה להשיב ע"ד ממ"ש הפוסקים ביו"ד סי' ש"ך בבכור בהמה שיקח פרוטה מהנכרי וכו' מוכח דלא סגי בפחות משו"פ מדלא כתב דסגי בפחות משו"פ, וכן הוכיח ממ"ש מוהרא"מ חלאו"ה בפסחים דף ד' בההיא דבני חילא וכיצד יעשו ישכירו להם בית אפילו בפרוטה מדלא כתב אפילו פחות משו"פ משמע דלא מהני וע"כ מסיק דליתא להא רק בעירוב הקלו אלו תוד"ק, וע' עוד בסדר מכירת חמץ להג' נו"ב שהובא בשו"ת שיבת ציון סי' יו"ד יקח פרוטה או יותר מהנכרי וכו' ואין מכ"ז סתירה לסברת חי' הרש"ש דלקנות הנכרי מישראל ודאי צריך שיקבל הישראל שו"פ כיון דפחות משו"פ אינו ממון לגבי ישראל וגם מה שהוכיח האבני מילואים דאזלינן בתר המקבל נראה דאין לו סתירה מכל הנ"ל דכיון דהמקבל הוא ישראל בעינן שיהיה שו"פ, ושם הביא מ"ש בכל בו סי' ל"א חלב שחולבות הנכרי בשבת יקנה בדבר מועט אפילו אינו שו"פ ומותר לאוכלו דנראה שקונים מהנכרי אפילו בפחות משו"פ וכתב דשאני התם דבעינן רק שיעשה הנכרי אדעתא דנפשיה ע"כ סגי בפחות משו"פ אבל בשאר דוכתי לא מהני עכ"ד.

ולע"ד שפיר מוכח מדברי הכל בו דאזלינן בתר המקבל והכי נמי בשאר קנינים אזלינן בתר המקבל אלא דלגבי קידושין י"ל דלא מהני מטעם דבעינן שיתן לה ממון וכמו שצדד המשל"מ בנדונו אך לא מטעם דבשאר קנינים לא אזלינן בתר המקבל וק"ל, ועיין שו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז ד"ה והנה בעש"ק וכו' שהאריך לפקפק במכירת חמץ של כל בני העיר ע"י איש אחד שליח בהרשאה מהם ואחד מהפקפוקים הוא דהעירבון שמקבל מהנכרי אין ידוע אם מגיע עכ"פ שו"פ לכל מכר והיינו משום שהמקבל הוא ישראל בתר דידי' אית לן למיזל (עיין מ"ש ע"ד השו"מ בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ט' אות ו'): והנה מדברי הירושלמי בפ"ו דעירובין סוף ה"ג דבעי על שכירות מקום

מהנכרי בכמה הוא ופשיט מדאר"י אין קרקע נקנה פחות משו"פ דה"ה לשכירות עי"ש, נראה לפום ריהטא דשכירות מקום לענין עירוב ושאר קניות דמו להדדי דאל"כ היכי יליף מדר"י הא איכא למימר דהכא שאני דאינו אלא סילוק רשות ומהני אף פחות משו"פ אלא דבירושלמי שם מייתי דר"י בר אחא חולק וס"ל אפילו באגוז אפילו בתמרה, וא"כ לדידיה י"ל דאינו סותר מ"ש ר"י אין קרקע ניקנית בפחות משו"פ דשאני הכא דסילוק רשות בעלמא הוא ומהני פחות משו"פ ואנן קי"ל כר"י בר אחא ובש"ס דילן מייתי דר"י עצמו אמר דלענין עירוב שוכרין מנכרי אפילו בפחות משו"פ ונצטרך לפ"ז לחלק בין הא דעירוב לבעלמא, או אפשר די"ל דר"י בר אחא ס"ל דאין חילוק, אלא דס"ל דלא אמר ר"י דאין קרקע נקנה אלא בפרוטה אלא בישראל אבל מנכרי קונה בפחות משו"פ וצ"ע:

יט) ואי אמרינן בנכרי הפה שאסר הוא הפה שמותר, פר"ח יו"ד סי' מ"ח ס"ק כ"ז, ופר"ת שם סקי"ט, חינא וחסדא ח"ב דף כ"ג ע"ב:

כ) ואי אמרינן לגבי נכרי אזלינן בתר רובא, עיין נחלת יעקב (להג' בע"ס מקור חיים) בשו"ת שבסס"י ג' וכן לחזקה עי"ש, ובשו"ת שואל ומשיב מ"ת ח"א סי' י"ד דף ח' ע"ג כתב בשם הפמ"ג אפי' ברובא דאיתיה קמן ודברי הפ"מ הם שם במשבצות אות א' ד"ה עוד וכו'והרואה יראה דלא כ"כ בפשיטות אלא מסתפק בזה, וכן הבין בדעתו בבית אפרים סי' ל"ז סס"ק ע"ב ודברי הנו"ב הם במ"ת באה"ע סו"ס מ"ב עי"ש, ובשו"ת רמ"צ יו"ד סי' ע"ח אות ט' כל ענין הרוב הוא מאחרי רבים ולישראל נאמר ולא לעכו"ם עכ"ל, ועיין שו"ת שו"מ מהדורא ה' סי' יו"ד ד"ה והנה הנוב"י ובסי' פ"ו ד"ה והנה בשנת תרי"ב ובמהדורא ב' ח"ב סי' ט"ז ד"ה והנה שאלני, ובחת"ס יו"ד סי' י"ט ד"ה ועדיין אני וכו' כתב בפשיטות דלא שייך ביטול ברוב בב"נ דהא מאחרי רבים להטות ילפינן ולא נאמר לב"נ עי"ש, ועיין, בשו"ת מנחת משה חיו"ד סי' א', ובספר עדות ביהוסף להג' מסלאנים סי' ו' האריך מאד להוכיח מכמה מקומות דגם בנכרי אזלינן בתר רובא ותחלת דבריו הם ע"ד הפרמ"ג הנ"ל ובסוף ענף ז' הזכיר דברי הנו"ב הנ"ל ודחה דבריו עי"ש דנקיט הכי דאזלינן בתר רובא גם לב"נ: כא) ואם קטן שהגיע לעונת הפעוטות נענש בב"נ אף שלא הגיע לכלל איש, עיין שו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' ח"א סי' י"ד דף ח' ע"ב, חת"ס יו"ד סי' שי"ז עי"ש לענין קנין בקטן נכרי שהגיע לכלל דעת אי קונה כישראל גדול ובשו"ת בית שלמה בא"ח סי' ס"ו האריך בזה ובדברי החת"ס עי"ש: כב) ואי אמרינן בהו דלא משקרי במילתא דעבידא לגלויי, עיין בס' שו"ת רמ"צ בחיו"ד סוס"י פ"ג דאמר מר מסתברא דלא אמרו מדה זו אלא בישראל והוקשה לו דברי הש"ך יו"ד רס"י צ"ח והצ"ע ועי"ש בהגהות יד שאול ובפר"ח ובמה שציין מהרב יד דוד שם אות ז ואם הוא באופן דכשיתברר שקרו

יהיה לו איזה הפסד שיצטרך להחזיר דמי המקח וכיוצא כההיא דביו"ד סי' פ"ו באומר ביצים אלו מעוף פ' הטהור סמכינן דלא משקר עי"ש, ועיין מה שרשמתי לעיל אות כ"ז: כג) ואי חשדינן לנכרי שיחליף פקדונו של ישראל אף בדבר שאין לו בזה ריוח, עיין ביו"ד סי' קי"ח סעיף יו"ד ובט"ז שם ובסי' ס"ג סק"ג ומג"א סי' כ' ססק"א וסי' תקי"ג סקי"ג ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ח' אות ל"א ובסי' י"א אות ו' כתבתי בזה עי"ש וי"ל בח"צ סי' ל"ט ובס' רבע שקל כסף דף נ"ו ע"א ובס' בית יהודה הנד"מ בסוס"י א': כד) והא דקי"ל בנכרים לא מעלין ולא מורידין, כתב הרב בית יהודה חיו"ד סי' ד' דאיסור העלאה לדעת התוס' הוא מדרבנן ולהרמב"ם מן התורה: כה) ואי עכו"ם מוזהר על שבועת שוא ושקר, עיין להגאונים משל"מ הלכות מלכים פ"י ה"ז (ד"ה ודע שמה וכו') יעיר אזן במדב"ק מערכת היו"ד אות נ"ה, ובדבש לפי מערכת היו"ד אות מ, דרכי שלום דף ה' ע"ב ודו"ק: כו) ועכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול, עיין סנהדרין נ"ט ע"א ותוס' חגיגה י"ג ע"א ד"ה אין וכתב הג' מוהרש"א בח"א בפ"ב דמס' שבת בעובדא דגר שבא לפני הלל להתגייר וכו' דאם בא להתגייר שרי ללמדו ורבינו עקיבא איגר בתשו' סי' מ"א חוכך להחמיר עי"ש, וכן נלע"ד דיש להוכיח ממ"ש בכתובות כ"ח ע"א בסופו ודילמא עבד כהן הוא מסייעא ליה לריב"ל דאמר אסור ללמד את עבדו תורה עי"ש ואם בעכו"ם שבא להתגייר שרי כ"ש בעבד כנעני שבא להתגייר דשרי וא"כ אכתי קשה ודילמא עבד שבא להתגייר הוא ולכן הותר לרבו ללמדו אלא ראי דל"ש וק"ל ובעיקרא דהאי מילתא דעכו"ם העובד וכו' אי הואי מקמי מת"ת עיין להרב דרכי שלום דף ד' ע"ד ואגב ריהטאי תמיה לי כי לא ראיתי שהזכיר דברי מי שגדול מרן המשל"מ בפרשת דרכים דרוש א' דפשיטא ליה דמקמי מת"ת הוה שרי דהנהו טעמי דבש"ס משום גזל או משום ג"ע לא שייכי מקמי מת"ת כיעי"ש:

כז) וגבי עובד כוכבים ומזלות ליכא משום לא תחמוד דכיון דכתיב רעך ממעטינן עכו"ם כ"כ בשו"ת יד יוסף סי' קי"ב בשם הרב השואל וכתב ע"ד דאין זה דבר חדש דכ' כן בס' המקנה בקו"א סי' כ"ח וכתב בס' חתן סופר דף צ"ב אות מ"ו דיש ללמוד דשרי לעשות חמסנות דיהיב דמי' לעכו"ם דהא האיסור בזה הוא מלא תחמוד וליתיה בעכו"ם והפרמ"ג במש"ז סי' תר"ד סק"א שנסתפק בזה נראה דלא פשיט"ל דליכא בעכו"ם לא תחמוד: כח) ולענין קנינו של נכרי במטלטלין אם בכסף או במשיכה רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' ג' חות א' סק"א עד סקי"ב ובדעת הרשב"א כתב מרן מוהרטי"א בהל' יו"ט פ"ב דבכורות אות י"ז דף י"ז ע"א (מדפוס ווארשא) ד"ה והנה

בפ"ב וכו' דהריב"ע בשו"ת מוהרש"ך ח"ב סי' קי"ז כתב דס"ל כהרמב"ם דקונה בכסף או משיכה וכ"כ הכנה"ג ח"מ סי' קצ"ד אות י"ג וכתב ע"ד דבחידושי הרשב"א לחולין דף ל"ט ע"ב מפורש דס"ל כר"ת דמשיכה קונה עי"ש, וכ"כ בשו"ת עטרת חכמים יו"ד סי' כ"ד ד"ה אמנם וכו' דהרשב"א בחולין הנ"ל ס"ל כר"ת, ושכ"ד הרמב"ן שם וכ"נ דעת הריטב"א בחידושיו לע"ז דף ע"א ועי' לה"ה פ"א מהל' זכיה שכתב בהל' י"ד דהרמב"ן לא ס"ל כהרמב"ם ומרן הב"י ביו"ד סי' קל"ב ד"ה כתב עוד הרשב"א וכו' הביא דברי הרמב"ן ושלזה הסכים הרשב"א דמ"ש אמימר משיכה בנכרי קונה לאו משיכה דוקא קאמר אלא אף משיכה וה"ה למעות הילכך כל שהקדים לו מעות וכו' מותר עי"ש ומלבד דקשה דברי הרמב"ן אהדדי ממ"ש ה"ה בשמו וכן הקשה ר"ע איגר בתשו' סי' ל"ז ד"ה אמנם וממ"ש בחידושיו לחולין הנ"ל קשו ג"כ דברי הרשב"א אהדדי ממ"ש בחידושיו לחולין הנ"ל, ור"ע איגר שם כ' דכדאי הם הנך פוסקים לסמוך עליהם לעשות מזה ספק בקנין כסף עי"ש, ולי ההדיוט צ"ע כיון שאין סברתם מבוררת וסתראי נינהו מאי חזית דסמכת אהא וכו' ולפי מה שכתבתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י' דכשסותר הרשב"א אהדדי ממ"ש בחידושיו לתורת הבית נקיטינן כמ"ש בתה"ב (ועיין עוד במה שרשמתי לקמן במערכת הקו"ף אות ט"ז ד"ה והיכא) ניחא דהא מ"ש מרן בב"י הוא מ"ש בתה"ב אבל לסמוך שזהו סברת הרמב"ן זוהי שקשה וצריך לעיין בדברי מוהרש"ך וכנה"ג הנ"ל אם הזכירו דברי הרשב"א והרמב"ן ואין מצוים אצלי (אחר זמ"ר ראיתי להרב מלאכת שלמה חכים דף כ"ג שהאריך בסתירת דברי הרמב"ן והרשב"א בזה וכתב בשם הכה"ג דמתשובת הרשב"א במיוחסות לרמב"ן סי' רכ"ה נראה דס"ל כסברת הרמב"ם):

ואני מצאתי בשו"ת חת"ס יו"ד סי' שי"ב דהכריח שדעת הרי"ף הוא כדעת הרמב"ם דקונה או בכסף או במשיכה ואף שכתב לדחות עפי"ד הרא"ם פ' משפטים מ"מ כתב דהאמת נראה דהרי"ף ס"ל כהרמב"ם וגם בסיום דבריו כתב ולהסוברים הל' כר"י ודוקא נכרי במשיכה ולא בכסף כלל דלא כהרי"ף והרמב"ם כלל וכו' עי"ש ובס' מלאכת שלמה חכים דף כ"ג ע"ג כתב בשם מוהרד"ב סי' קנ"א דס"ל להטור כדעת הרמב"ם ורק משום חומרא הצריך ביו"ד סי' ש"כ כסף ומשיכה: שוב ראיתי דמרן מוהריט"א שם באות י"ז בד"ה והן עתה וכו' (דף י"ו ע"א וע"ב) אחר שכ' שדעת הרמב"ן שם מבואר דס"ל כדעת הר"ת דמשיכה קונה ושכן דעת בה"ג ודקדק ע"ד בה"ג דממ"ש בהל' הלואה נראה בהפך וכו', כ' שהרשב"א שבב"י יו"ד סי' קל"ב כ' בשם הרמב"ן דס"ל דאמימר או כסף או משיכה קאמר ושכ"כ הריטב"א בחי' לע"ז דף ע"א בשם הרמב"ן וכ' בשם הריב"ע שבשו"ת מוהרש"ך סי' קי"ו דיש להגיה בדברי הרשב"א שבב"י הנ"ל הרמב"ם

במקום הרמב"ן כי היכי דלא ליסתרו ד"ק ממ"ש ה"ה בפ"א מהל' זכיה דהרמב"ן לא ס"ל כהרמב"ם ומרן מוהריט"א כתב ע"ד דאין צריך להגיה דמ"ש הרשב"א והריטב"א בשם הרמב"ן הוא דמפרש סברת אמימר דכסף או משיכה קאמר ולא דס"ל כן לדינא דלדינא קי"ל כר"ת כמ"ש ה"ה וכמו שמבואר בפי' בדבריו שבהל' בכורות וס"ל לדחות סוגיא דע"ז מקמי ההיא דמס' בכורות וכו' אלו תוד"ק ומובן לפי זה דמ"ש לקמיה בדף י"ז ע"ב הנ"ל דהרשב"א בחי' לחולין ס"ל כר"ת דלא כהריב"ע שייחס להרשב"א דס"ל כהרמב"ם וכו' כונתו ג"כ לומר דמ"ש הרשב"א שבב"י יו"ד הנ"ל הוא דוקא בפי' הסוגיא דע"ז אבל לענין הלכה ס"ל כר"ת כמ"ש בחי' לחולין ולפי זה אזדא לה סמיכתו של הג' רע"ק איגר הנ"ל ע"ד הרמב"ן וכו' שהרי לפי האמור גם הרמב"ן והרשב"א ס"ל כר"ת וכ"כ בשמן המשחה סי' י"ט דף י"ט ע"ב, ומצאתי בחת"ס בח"ו בחי' למס' ע"ז על דף ע"א ע"א דשקו"ט טובא בזה ובסו"דכ' בדף נ"ט ע"ג (מהספר) וז"ל מ"מ לדינא אי נתן מעות איכא דעת רש"י דנכרי במעות ודעת רבינו חיים בתוס' ב"מ מ"ח ע"ב דתרווייהו במעות ודעת תוס' דשמעתין דנכרי או בכסף או במעות (צ"ל או במשיכה), וכן דעת הרמב"ם וכן רמב"ן במיוחסות סימן רכ"ה וכו' ע"כ וכונתו דלדעת הרמב"ן במיוחסות קונה בכסף מדיניהם דוקא כמ"ש שם בע"ב בד"ה ועוד ושם בע"א בד"ה אמר כתב דהרמב"ן בהל' בכורות ס"ל דקנין נכרי הוא במשיכה עי"ש (ומה שנראה מדבריו דהמיוחסות הם להרמב"ן אינו מדוקדק עיין מה שרשמתי בקונטרס כללי הפוס' סי' יו"ד): והנה מעיני הרבנים הנ"ל נעלם מ"ש הרמב"ן במלחמות בסוגיא דנכרי שהלוה לישראל על חמצו שנראה מדבריו שם דמשו"ה בעי לרבא הרהינו אצלו ולא סגי במעכשיו משום דקנין נכרי במשיכה עי"ש הרי דאע"ג דאיכא כסף וכיון דאמר ליה מעכשיו קנאו למפרע והו"ל כסף ממש ולא הלואה בכל זאת לא סגי בהכי ובעי משיכה ודבריו מכוונים למ"ש בהלכותיו לבכורות דקניינו של נכרי דוקא במשיכה וא"כ בהכרח לומר דמ"ש הרשב"א בתה"ב הנ"ל בשם הרמב"ן הוא לפרש סברת אמימר או דט"ס הוא וצ"ל הרמב"ם כנ"ל.

ומצאתי בשו"ת בית שלמה א"ח סי' ס"ב שהק' ע"ד הרמב"ן במלחמות הנ"ל ממ"ש בתה"ב בשמו והצ"ע עי"ש שלא זכר דברי הרמב"ן בהל' בכורות הנ"ל ולא דברי הריב"ע ומוהריט"א הנ"ל: כט) והיכא דליכא כסף כמו במתנה וכיוצא אי מהני משיכה לכ"ע רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במע' בכור בהמה סי' ג' אות א' ס"ק כ"ה: ל) ואי מהני ביה תנאי לקנות המטלטלין בכסף לבד או במשיכה לבד ויועיל אליבא דכ"ע רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במע' חמץ ומצה סי' ט' אות כ"ד: לא) ולענין שכירות קרקע מנכרי אי סגי בכסף או בעי דוקא שטר עיין בח"מ רס"י צד"ק ובסמ"ע וט"ז וראיתי בס'

פרת יוסף להג' מסלאנים בנימוקיו על ש"ע ח"מ סי' קצ"ד בדף קל"ג ע"ג שהביא ראיה דשכירות קרקע מנכרי סגי, בכסף לחוד מהירושלמי דעירובין דף ל"ג ע"ב (הוא בפ"ו סוף ה"ג) עי"ש ועיין מה שכתבתי לעיל באות זה ס"ק י"ח (בד"ה והנה מדברי הירוש' וכו') ודו"ק ובקונטרס אסיפת דינים במער' חמץ ומצה סי' ט' אות כ"ב הבאתי דברי רבינו האחרונים המדברים בזה עי"ש: לב) ואי סגי בשטר לחוד עי"ש בפרת יוסף בסי' קצ"ה שכ' בשם שו"ת מ"ח דסגי בשטר לחוד היכא דמהני גבי ישראל וכדברי סמ"ע סי' צד"ק סק"ד דלא כתוס' ב"ב דף נ"ד ע"ב וא"כ שכירות מנכרי סגי בשטר לחוד ודוק עכ"ד וכונתו שבשו"ת מ"ח קעסיק לשכירות קרקע מישראל דמהני בשטר לחוד ויליף מינה הג' פ"י דה"ה איפכא.

אך מ"ש דלא כהתוס' ב"ב וכו' הנה בס' מים חיים שם לא הבין כן בדעת התוס' דלא מהני שטר לנכרי לפי האמת אלא כתב דלא כתבו כן התוס' אלא לס"ד והכריח כן מפסקי תוס' שם ובקידושין וכ' ומי שירצה להתעקש לומר דהתוס' כ"כ לקושטא מ"מ מדברי ה"ה וכ"מ מבואר דמהני וכו' א"כ מוכח דדעתו דגם להתוס' מהני, ועיין בשו"ת אגודות אזוב מדברי שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ח' אות י"ג ס"ק י"ז ושם אות י"ד ד"ה אחר כל ובשו"ת בגדי ישע א"ח סי' ב' אות ז ד"ה והנה ראיתי בתומים וכו' כתב דהפוס' חולקים על התוס' שסוברים דלא מהני שטר לנכרי דלישראל נאמר וכו' וס"ל במידי דלישראל לא ילפינן אלא מיתורא דקרא אמרי' דיתורא לא אתי אלא לישראל אבל מידי דבישראל ילפינן מפשטי' דקרא לא ממעטי' נכרי וע"ע בפרת יוסף הנ"ל בהתשו' סי' ט"ו: לג) ולענין קנין קרקע לנכרי ומנכרי דהוא בכסף ושטר אי מהני ביה תנאי שיקנה בכסף לבד עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' י"ו אות כ"ד: לד) ולענין קנין יד בנכרי אי אמרי' דידו קונה כמו בישראל, עיין שו"ת רמ"ץ או"ח סי' ל"ג ובמה שרשמתי לקמן במער' החי"ת אות ל"ח בד"ה והנה: לה) ולענין דעת אחרת מקנה אי מהני בנכרי עיין חת"ס יו"ד סי' שי"ז סוד"ה ובנידון וסי' שי"ג ד"ה אכן ובסי' שי"ח בד' הרב השואל, אגודות אזוב מדברי א"ח סי' י"ד, זכרון צבי מנחם סוס"י א' ד"ה וראיה לזה, תפארת יוסף א"ח סי' י"ט ובחיו"ד סי' ל"ב ד"ה אך עדין, בית שלמה א"ח סי' פ"א ובסי' ס"ה דף מ"א ע"ד וד' מ"ב סוע"ד ס"ל דמהני בנכרי עי"ש ועיין שו"ת רעק"א סי' ל"ז, שו"ת רמ"ץ א"ח סי' ל"ג עמודי אש סי' ו' אות ח', שבילי דוד ליו"ד דף קכ"ז סוף ע"ב, מנחת משה בחיו"ד סי' כ"ה הבאתיו בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור בהמה סי' ג' אות כ' ועיין מחנה אפרים הל' קנין חצר סי' י"ב ובס' צפיחת בדבש דף קל"ו ע"א חת"ס ח"ו סי' כ"ח.

ובשו"ת צ"ץ החדש חיו"ד סי' ר"ל כתב בשם קצה"ח סימן ער"ה שכ' ליישב ערעור הצ"ץ ועה"ג במכירת מבכרת לנכרי דהא אין הנכרי מכוין לקנות וכו' עפ"י דעת הראשונים דבדעת אח"מ מהני בלא כונה לקנות עי"ש דש"מ דגם בנכרי ס"ל דמהני דאח"מ ועיין במה שרשמתי לקמן במער' הקו"ף אות י"ו ובשו"מ ח"ב סי' ס"ז כ' ג"כ דמהני אף שאין הנכרי מכוין לקנות משום דדאח"מ ובס' מלאכת חרש דף י"ד אות נ"ח כתב לתמוה ע"ד הקצוה"ח בזה שדחה מהלכה דברי המוהרי"מ מינץ וצ"ץ ועבוה"ג לענין בכור דהרי לפי דברי הקצוה"ח דלקנות בלי כונת קנין מחמת דעת אח"מ תלוי במחלוקת הראב"ד והטור בסי' ר' א"כ מאחר דמרן בסי' ר' ס"ח והרמ"א שם ס"ז הביאו ב' הסברות ולא הכריעו א"כ יש לילך לחומרא וכו' עי"ש ויש לי לתת ולשאת בדב"ק לולא כי ס' קצוה"ח אמצ"א ובשו"ת יד יוסף סי' ק"ט ד"ה וראיתי נקיט דראח"מ לא מהני בנכרי כמ"ש בקצה"ח, ובנתיבות סי' ר': לו) ואי מסייע לעובדי כו"ם יש בו משום מסייע ידי עוברי עבירה רשמתי במער' המ"ם אות מ"א: לז) ואי אמרי' בנכרים קים ליה בדרבה מיניה עיין תוס' עירובין דף ס"ב ד"ה בן נח ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' מ"ח האריך בזה בדעת רש"י ותוס' וכן בשו"ת בן יאודה הנדפס בשנת תרל"א, עי"ש בסי' ג': לח) ואם העכו"ם מוזהר בקריבה לעריות לדעת הרמב"ם דקריבה לעריות אסור מה"ת בשו"ת חיים ושלום ח"א סי' י"ו הביא שו"ת חו"י סי' ק"ה דנראה דס"ל דאין העכו"ם מוזהר והוא כתב ע"ד דגם העכו"ם מוזהר כדדרשי' בסנהדרין דף נ"ז ע"ב איש איש לרבות את העכו"ם, ולפום ריהטא נראה דאין משם הכרח לזה וצריך להתיישב ועיין מה שרשמתי במערכת הזיי"ן אות כ' לעניין אי מוזהרים העכו"ם בהשחתת זרע ואם מצווים במצות פריה ורביה: לט) ואי איכא זכיה לעכו"ם מדאורייתא או מדרבנן עיין שו"מ מהדו' ג' ח"א סוס"י קמ"ט:

מ) בן נח אינו חייב בדיני שמים שאינו חייב רק משום ישוב העולם אבל לא בד"ש וז"פ וברור כ"כ בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ר"ל: מא) אם עכו"ם מצווה על לא יחל דברו בנדר ובשבועה עיין תוספות בנזיר דף ס"א ד"ה הניחא ובמשל"מ פרק יו"ד מהלכות מלכים בד"ה ודע שמה שתירצו ועיין אבני מילואים סי' א' אות ב' ד"ה ולענ"ד: מב) אם עכו"ם מצווה בלפני עור ל"ת מכשול נסתפק הג' פרמ"ג בס' גו"ר כלל מ"ג ונוטה דעתו דמצווה אלפ"ע ובספר חתן סופר דף קל"ט אות ט"ז הביא בשם תלמידו שיש להוכיח מדברי תוספות חגיגה דף י"ג דליכא בהו משום לפ"ע ודחה ראיתו ובאות י"ט תמה עליו מסברא דהיכן מצינו שנצטוה בזה וכו' וכתב דבשו"ת חת"ס ח"ו סי' י"ד פשוט לו דליכא לפ"ע בעכו"ם עי"ש: מג) בצים אי מותרים לבני נח דלישראל חידוש הוא דהוי דבר היוצא מן החי ושרי וי"ל דלישראל גלי תורה דשרי ולא לב"נ האריך בזה הג' חת"ס יו"ד

סי' י"ט בד"ה ויצאתי, וביאר אם יש לחלק בין ביצה חיה שנחשבת משקה למבושלת וצלויה שנחשבת אוכל ובין כשרות לטרפות עי"ש ובס' דרכי הוראה בח"ב פרק י"ו פלפל בחכמתו בזה ומסיק דדבר ברור הוא דמותרים לב"נ עי"ש:מד) מאי דקי"ל דרודף אחר חברו להורגו ניתן להצילו בנפשו נשאל גדול בדורנו בשו"ת בן יהודה סי' כ"א אם דין זה ישנו בב"ן דכיון דמהיקשא דרוצח לנערה המאורסה הוא דילפינן ליה מוכח דמסברא לא היה הדין כן וא"כ בב"ן דליכא היקשא אולי לא נאמר בו דין זה וכן נראה מסקנת הרב המחבר עיש"ב: מה) באכילת איסורין שלא כדרך אכילתן י"ל דב"ן מוזהר דומיא דח"ש דהא ח"ש דומה לשלא כד"א וכו' עיין בשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' ל"ח אות ד': מו) לענין השיעורין אם נאמרו לבני נח הרב פרמ"ג בס' גנת ורדים כלל מ"ה הביא בזה מחלוקת דהרמב"ם בהל' מלכים פ"ט כתב דהשיעורין נאמרו רק לישראל אבל בן נח נהרג בכל שהוא (והאריך קצת להסביר טעמו) והתוס' בחולין דף ל"ג ד"ה אחד עכו"ם ואחד ישראל נראה שחולקים בזה עי"ש, ובשו"ת בית שלמה בחא"ח סי' ס"ז דף מ"ד ס"ו ע"א הזכיר דברי הגנת ורדים ושכ"כ גם בפרמ"ג סי' ס"ב וכתב דאין ראיה מדברי התוס' די"ל דהתוס' לא נחתו לזה בקושיתם ולפשיטות הקשו ובשו"ת שו"מ מ"ת ח"א סי' י"ד ד' ח' ע"ב נקיט בפשיטות כמ"ש הרמב"ם הנ"ל ולא הזכיר דברי התוס' והפרמ"ג הנ"ל גם בפלתי סי' ס"ב סק"ג לא.

הזכיר כ"א דעת הרמב"ם והעיר עליו הג' מסלאנים בספר עדות ביהוסף סי' ו' ענף ט' שלא זכר דברי התוס' ושוב כתב דתלי הא בפלוגתא דר"י ור"ל אי חצי שיעור אסור מה"ת ולמאי דקי"ל דח"ש אסור גם התוס' מודו דב"ן מצווה אפחות מכשיעור כדעת הרמב"ם: מז) אי אמרינן הפקר ב"ד הפקר לגבי עכו"ם עיין מה שכתבתי לקמן במערכת ה"ה אות נ"ט בד"ה והיה נלע"ד: מח) אם מוזהרין הן על שש"ש וד"א עיין בדברי הרמ"א בא"ח סוס"י קנ"ו ומה שביאר הרב נו"ב במ"ת חיו"ד סוס"י קמ"ח ובמ"ש הרב פ"ת ביו"ד סי' קמ"ז: נו גידולי איסורי הנאה מותרים כ"כ הרב חק יעקב סוס"י תמ"ג בשם פסקי תוספות בפ"ק דפסחים ואני עני כתבתי ע"ז מזה כמה שנים בקונטריסי להלכות פסח שחפשתי שם בקשתי ולא מצאתי שכ"כ רק באות י"ח כתוב גחלים איסור הנאה מותר כמו שיראה הרואה.

והבאתי דברי הרב חת"ס א"ח סי' ק"ד שכתב דגידולי איסורי הנאה אסורין ולא ראה את נאות יעקב מ"ש בחי' הנ"ל, ואחר זמ"ר נדפס שו"ת שו"מ מהדורא ג', וראיתי להרב שם בח"א סי' כ"ו שכתב שהמק"ח השיג על הח"י בזה, וכ' השו"מ דבתוס' ע"ז מ"ט ד"ה שאם וכו' מבואר דגידולי איסורי הנאה אסורין ועיין שבילי דוד ליו"ד סימן קמ"ב אות ד' וסי'

רי"ו אות ד': נז גזרות דגזרו חז"ל הם רק על ישראל אבל לעובדי כוכבים ומזלות לא מצינו בשום מקום שעשו להם סייגות כ"כ הרב משל"מ הלכות מלכים פ' יו"ד ה"ו והרב מק"ח בספרו נחלת יעקב בשו"ת שבסוף הס' סי' ג' כתב דלמ"ד דחומר הספקות הם מדרבנן לא אסרו לב"ן, והרב שו"מ במהדורא ג' ח"א סי' מ"ט כתב בשם הרב קצה"ח סי' ס"ו ס"ק ל"ב דתקנה דרבנן בעובדי כו"ם לא תקנו והרב רמ"ץ בשו"ת יו"ד סי' ע"ח אות ג' הזכיר דהסמ"ע רס"י ס"ו ס"ל דקנין דרבנן לא תקנו בעכו"ם ושהש"ך בס"ק פ"ה העלה דמהני, וכן התומים ס"ק מ"ו בשם הרשב"א וכתב הרב רמ"ץ ליישב תמיהת התומים ממעמד ג' ושקו"ט ע"ד המק"ח סי' תמ"ח עי"ש גם הרב בית שלמה א"ח סי' ס"ו כתב ליישב דמעמ"ש שאני כיון דהוי הלכתא בלא טעמא הבו דלא לוסיף עלה והרב שם אריה יו"ד סי' מ"ח ד"ה ומצאתי וכו', כתב דבקצה"ח סי' צד"ק כ' דיש לחוש לסברת מ"ד דעכו"ם אינו קונה בתקנתא דרבנן, וז"ל הרב חת"ס בח"ו בחי' למס' ע"ז בדף נ"ט ע"ב (מהספר) בד"ה משיכה וכו' ובעכו"ם שאין ב"ד יכול לתקן להם נשאר בכסף עכ"ל ובחלק ח"מ ססי' ס"ו כתב דאם אסמכתא דלא קני הוא מדרבנן י"ל בעכו"ם לא תקנו וקנה וכו' עי"ש והו"ד בפ"ת ח"מ בסי' ר"ז ס"ק ט"ו, ועיין לח"מ פ"י מהלכות מלכים ה"ט דמ"ש בש"ס עכו"ם ששבת חייב מיתה הוא מדרבנן ועיין שם אריה א"ח סימן י"א ד"ה וראיתי בתומים ובפר"ח יו"ד סי' נ"ה ס"ק ט"ו תמה ע"ד רש"ל וב"ח אטו רבנן מי גזרי גזרות לעובדי כו"ם ואינהו גופייהו מי צייתי לרבנן עי"ש ובספר עדות ביהוסף להג' מסלאנים רסי' ו' הביא מ"ש בפרי תבואה בשם הפרמ"ג דדין בריה לא בטיל לא שייך בעכו"ם דרבנן לא גזרו רק בישראל ולא בעכו"ם גם הרב ערוך השלחן ביו"ד סי' נ"ה אות ח' כתב לענין אבר המדולדל דאם איסורו מדרבנן מותר להושיטו לעכו"ם כמ"ש הרשב"א והר"ן וכ"כ שם בסי' ס"ב אות ו' לענין ספק אבר מן החי דאם חומר הספקות הם מדרבנן מותר להושיטו לעכו"ם עי"ש:

ודבר שהוא מהלכה למ"מ ליתא בעכו"ם כ"כ בשו"ת יד יוסף להרב מוהר"י דייטש סי' קי"ב בשם השואל ועיין במשבצות יו"ד סי' ס"ב אות א' ד"ה נסתפקתי, ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' שי"ז ד"ה והלום, ובשו"ת בית שלמה א"ח סי' ס"ז ועיין במה שרשמתי לעיל באות נ"ה ס"ק מ"ו: נח גנובי גנבא למה לך אי ס"ל כר"מ אימא הלכה כר"מ הכי אמרי' בש"ס כנודע ומזה הוקשה להרב נהר שלום בתשובתו שבס' מכתם לדוד למר רבו הרב מוהרד"ף סי' י"א דף כ"א ע"ד לשיטת מרן כ"מ בפ"א מהלכות ברכות עי"ש ומר רבו בסימן י"ב דף כ"ד רע"ד כתב דלק"מ דלא אמרינן הכי אלא כשמחלוקת התנאים היא משנה ערוכה אבל לא בברייתא דאין הכרח שידעו האמוראים כל הברייתות עכ"ל ואף

אמנם הני מלי דמר מילי דסברא ונכונים בטעמם, בהורמנותיה דמר אמינא דנלע"ד דאשתמיטתיה (בכה"ג גם לדעתו ז"ל שרי עי"ש בדף כ"ג ד"ה הגם) תלמוד ערוך בכתובות דף י"ט ע"א דא"ל הכי ר"נ לרב הונא אף דלא הוזכר מחלוקת ר"מ ורבנן במתני' כיעי"ש ואיברא דלדעת הרבנים שהבאתי במער' הבי"ת אות נ"ה דברייתא השנויה בלשון ת"ר היא שגורה בפי הכל י"ל גוף ד"ק אך לשונו אינו מורה כן אלא דדוקא במשנה ממש ובמס' ר"ה כ"ו ע"ב פריך על ר' לוי ולימא הל' כר"י עי"ש ודברי ר"י הם בברייתא תניא וכו' עי"ש, ובמאי דהוו בה רבנן קדישי לשיטת מרן כ"מ ז"ל עיין שם נלע"ד דאפ"ל דה"ט דלא פריך הכי התם משום דקי"ל לש"ס דאיכא מאן דמחליף דר"מ לר"י עיין בתוס' שם ד"ה אי סבירא לך ולאו דוקא היכא דידוע לנו דאיכא מאן דאפיך הוא דאמרי הכי אלא גם כי לא ראינו בעינינו ולא הובא בש"ס דאיכא מאן דאפיך אמרינן כן עיין למרן חיד"א בברכ"י סימן תר"ץ אות ב' והש"ס פריך היכא דקיי"ל דליכא מאן דמיפך וק"ל והרא"ש בפרק בהמה המקנ' סי' ה' דחה סברת הרמב"ם במשנה שאין דרך האמוראים שיחלוקו במחלוקת התנאים אם לפסוק הלכה באו לימא מר הלכה כמר ומר הלכה כמר אלא ודאי כל אחד אמר דבריו אליבא דכ"ע עכ"ל ושם מחלוקת התנאים הוא בברייתא דמייתי הש"ס כדתניא וכו' מתבאר דלא כדברי הרב מוהרד"ף: וראיתי בס' נחמד למראה ח"ב דף ט"ו ע"ב שכתב וז"ל ומ"ש בח"ה בשם ס' כריתות דף ק"ה ע"א פעמים מקשי לימא בפלוגתא דהני תנאי קמפלגי לימא מר הלכה כמר ומר הלכה כמר ולא מקשי אלא ממשנה ולא מברייתא שאינה שגורה בפי הכל ע"כ, ולכן לא מקשי הכא לימא כתנאי לפי שהיא ברייתא ואינה שגורה, וכ' ע"ז הנח"ל ואין כלל זה מחוור דמצינו בקצת מקומות דמק' הש"ס לימא כתנאי אף מברייתא שאינה שגורה נלאתי לפורטן עכ"ל ונמצא לפי זה דהס' כריתות תנא דמסייע למוהרד"ף הנ"ל וס' כריתות אמ"א.

וגם הרב נח"ל נראה דמודה למ"ש הכריתות ולא בא אלא לחלוק על מה שחידש הח"ה לענין לימא כתנאי ולי המך צ"ע: נט גזרה שגזרו חז"ל במצוה דאורייי' שלא תהיה נעשית באופן המוכשר מדאו' אי גזרו גם כשתתבטל המצוה לגמרי עיין לקמן במע' המ"ם אות נ"ט: ס גורל אי עושה קנין עיין בסי' קע"ג שהביא הריב"ה תשו' הרא"ש דנראה דגורל הוא רק לברר והרב לח"מ פ"ב מהל' שכנים הי"א ייחס לזה ס' הראב"ד בהשגות עי"ש ועיין להרב זל"א במע' חלוקה ד' שי"ו ע"ב בשם הרב מוהרד"ב סימן כ"ה.

ובזה י"ל קצת דברי הרב נחלת בנימין סימן ז' שהביא הרב דרכי שלום דף ל"א ע"א שכ' דלא מצינו דגורל עושה קנין אלא מברר חלק וכו' ותמה ע"ד דזו ס' הרא"ש ויחיד הוא עי"ש ועיין לב חיים ח"ב דף קי"ז ע"א סי' יו"ד: סא גזים אניש ולא עביד עיין

לקמן במערכת העי"ן אות ס': סב גזרה שוה מצינו דקאמר בש"ס ג"ש ואינו ג"ש ממש אלא היקש כ"כ הרב חשק שלמה ז"ל בכלליו אות כ"ד בשם הרב"א בשיטתו לכתובות פ"ג ד"נ ע"א ד"ה ההוא מיבעי ליה דברי הרב"א הם עמ"ש בש"ס דף כ"ט ע"ב ההוא מבע"ל לגז"ש כדתניא כסף ישקול וכו', והביא שם מ"ש הראשונים דמצינו בש"ס בפרק הפועלים (דף פ"ז) והא אמרת קמה קמה לגז"ש ולאו גז"ש ממש קאמר אלא כעין מה מצינו: ויש מקומות שאמרו בש"ס גז"ש ואינה גז"ש גמורה עיין תוס' כתובות דף מ"ו ע"א ד"ה אתיא ועיין שטמ"ק שם וכתב הרה"ק של"ה בתורה שבע"פ בברייתא די"ג מדות שהתורה נדרשת במדה דג"ש דמצינו הרבה בתלמוד כן ועיין משל"מ פי"ד מהל' אבל הכ"א סוד"ה וראיתי לרבינו וכו' שצדד לדעת הרמב"ם דהגז"ש דשם שם הוא מדרבנן, והגאון רב"ך הו"ד בס' בנין שלמה הנד"מ לאחיו הגאון מוהרש"ל יחיה בסי' כ"א דף כ"ז ע"א כתב דהגז"ש שבפסחים ד' קי"ז זכירה זכירה מלמען תזכור את יום צאתך שצריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום אינה אלא אסמכתא מדרבנן: סג גירושין דלא יגרש אדם את אשתו וכו', אם י"ל בין נשואה לארוסה עיין משל"מ פיו"ד מהל' גירושין הכ"א בשם הרב מוהרשד"ם דדוקא בנשואה והוא ז"ל הק' ע"ד וה"ה ציין מוהרימ"ט ח"מ סי' ק' וט"ס הוא וצ"ל סי' צ"ח עי"ש דנר' דלא שאני ליה בין נשואה לארוסה וכס' הרא"ם בח"ב סימן א' וכ"כ באמרות טהורות דף קכ"ב ע"ב עפי"ד מוהרימ"ט סי' ח"ץ, וכ' עוד דגם הג"פ סי' קי"ט כ' היפך מוהרשד"ם ועיין שנות ימין ח"א דף י"ב ע"ג וע"ד מ"ש ע"ד ובחיים ושלום ח"א סי' א' ד"ז כתב בשם ב"ד סי' א' דגם בארוסה איתיה ומ"ש בס' טל אורות בקונטרס חזקת קרקעות ד' י"ו ע"ד דמוהרימ"ט ס"ל דבארוסה ליכא איסורא ושכ"כ בס' פני דוד וכו' וס' פ"ד אמצ"א ולפי מ"ש דמשמע מדברי מוהרימ"ט דס"ל דגם בארוסה איתיה נר' דט"ס יש וצ"ל מוהרשד"ם במקום מוהרימ"ט ועיין בזה בשו"ת שיבת ציון סי' פ"ח ופ"ט פ"ת אה"ע סי' קי"ט סק"ב:

סד גר תושב אם מקבלים עיין אור לי סוס"י א' ד"ה ועלה ומ"ש שם דמ"ש בכריתות דף ט' ע"א דגר תושב עושה מלאכה בשבת וציין בעין משפט להרמב"ם הל' ע"ז פ"י לא נמצא ברמב"ם וכו' עי"ש האמת דבעין משפט יש טעות והרמב"ם הביאה בהלכות שבת פ"ב הי"ד עיי"ש ועיין בא"ח סי' ד"ש ומ"ש במג"א שם סקי"ב דמשמע ברמב"ם וכו' אינו מדוקדק דהא מפורש כן ברמב"ם אלא דמה שהוסיף הרב מג"א עבד לא נזכר ברמב"ם ותמה עליו הרב בס' חידושי רז"ה (רבי זאב הלוי) בנימוקיו על הש"ע עי"ש בדף ט"ו ע"א והרואה יראה דלפי מ"ש הרב מחצ"ה בביאור דברי המג"א לק"מ ומ"ש שם באור לי דאיכא דוכתי בפוס' דכתבי דין דגר תושב אף דאין נוהג בזה"ז כתבי ליה באגב עיין

ביו"ד סי' רס"ז ס"פ: סה גרים ועבדים משוחררים שוו אהדדי ומתרבו תרווייהו מריבוי אחד כ"כ הרב מטה אהרן ח"א דף נ"ח ע"ג והוכיח כן מש"ס יבמות ד' ע"ד גיורת ושפחה משוחררת מנין ת"ל וכו' ומת"כ ויקרא (ד' ב') דבורא דחובא פ"א אין לי אלא בנ"י מנין לרבות הגרים ועבדים ת"ל נפש וכן בפרשת צו (כ"ט) פרשתא י"א בשחוטי חוץ, ובפ' מצורע (ט"ו ב') בפר' זבים ובפ' אחרי (י"ז ב') בשחוטי חוץ ומזה עמד מתמיה עמ"ש הקא"ה דגרסי' בת"כ פרשת אמור (כ"ג מ"ב) פרשתא י"ז האזרח לרבות הגרים בישראל לרבות עבדים, דל"ל תרי קראי עי"ש, וע"ע בת"כ פרשת צו (ז כ"ג) פרשתא יו"ד גבי חלב דדריש תרווייהו מחד קרא, וכן שם פרשתא י"א מ"ג גבי תנופה ובמנחות ס"א ע"ב עי"ש וכן בריש פ' תזריע, וכן בפר' אמור כ"ג כ"ד פרשתא י"א גבי מקרא קדש, וכן בפרשת בחוקותי (כ"ז ב') פרשתא ג' לענין ערכין ובספרי נשא סימן ב' גבי גזל הגר ואשמה הנפש ההיא גרים ועבדים במשמע (כן הביא הגירסא הגרל"מ בספר התורה והמצוה פ' ויקרא סימן קצ"א, ובספרי אשר לפני אין כתוב אלא גרים וכן הוא בילקוט סימן תש"א) ובסוטה דף ל"ח ע"א גבי ברכת כהנים גרים ועבדים מנין אמור להם וכו' ובספרי פרשת שופטים סימן קמ"ט בישראל אין לי אלא ישראל גרים נשים ועבדים מנין ת"ל וכו', ובסנהדרין ד' פ"ה סו' ע"ב גבי גונב נפש מאחיו עי"ש:

אך ממ"ש הילקוט בשם הספרי זוטא משמע דלא מרבי גר וע"מ מחד קרא עיין בפ' שלח רמ"ז תשמ"ז גבי חלה דבר אל בנ"י לרבות גרים ואמרת אליהם ריבה נשים ועבדים, אלא דהגרל"מ בס' התורה והמצוה פ' מצורע סי' קי"ט הגיה דמואמרת מרבינן גרים ועבדים וע"ע בילקוט במקומות שרשמתי במע' הבי"ת אות ד' או"ק י"ד ובס' התורה והמצוה הנ"ל, ובס' התוה"מ פ' ויקרא סי' קצ"א כתב לבאר דבאיזה מקומות נקטי בספרא עבדים משוחררים בפי' ובאיזה מקומות עבדים סתם, וכדנקיט סתם כולל גם שאין משוח' עי"ש (ויש לעיין ממ"ש התוס' יבמות ע"ד ע"ב ד"ה ושפחה מנין ועיין להרב מטה אהרן דף נ"ט ד"ה באופן וק"ל) עכ"פ פשוט הוא דגר וע"מ שוו אהדדי דהא ע"מ נמי גר הוא ומרבוי אחד נלמדים ועיין ט"ז יו"ד סימן א' סק"ב דהוכיח מהילקוט סי' תקצ"ט דע"מ אין דינו כישראל גמור מדמרבינן שם מבתוככם נשים ועבדים משוחררים וכונת הוכחתו נלע"ד דר"ל כיון דבההוא ענייא כתיב גר להדיא אם איתא דע"מ נמי הוא כישראל גמור כלומר כגר שנתגייר דהאי נמי גר שנתגייר הוא למה לי לרבוייה מבתוככם הלא בכלל גר דכתיב בהדיא בקרא הוא ובכן ל"ז להבין מ"ש הנה"כ שם דמשום דכתיב בנ"י בהאי פרשתא איצטריך לרבות ע"מ עי"ש דאכתי הוכחתו שרירה וקיימת (אם נאמר דגירסת הילקוט אמת) כדאמרן, אלא דהאמת הוא דלא גרסי' בהילקוט משוחררין אלא עבדים

סתם כמו שהוא בתורת כהנים שמשם הובא בהילקוט כמ"ש הנה"כ וכן בספר ילקוט אשר לפני תיבת משוחררין מוסגר בחצאי לבנה: גם מה שכ' עוד בנה"כ דמאי דתנן בפ"ב דסוכה נשים ועבדים פטורין מן הסוכה היינו שאין משוחררין דאי במשוחררין חייבין מדאורייתא כדאיתא בש"ס התם דהאזרח לרבות את הגרים ועבדים משוחררים כי גרים הם וכך הוא להדיא בתוס' שם עכ"ל הנה מ"ש כדאיתא בש"ס וכו' נר' דאין ר"ל דבש"ס אתמר בהדיא ע"מ דהא לא אמרו שם אלא לרבות הגרים אלא כונתו לומר דכיון דאמרו שם לרבות הגרים פשיטא דגם ע"מ בכלל כי גם הם גרים אך מ"ש וכך הוא להדיא בתוס' שם אני עני לא מצאתי בתוס' שכתבו להדיא כן גבי סוכה אלא דממ"ש התוס' בד"ה לרבות הגרים דס"ד ישראל ולא גרים כה"ג אשכחן במנחות גבי תנופה אין לי אלא בנ"י גרים וע"מ מנין ת"ל המקריב ע"כ נר' קצת דמדמו הא דסוכה וההיא דמנחות אהדדי וכי היכי דהתם אמרינן דהמקריב איצטריך לגרים וע"מ ה"ן קרא דגבי סוכה דמרבינן גרים היינו גרים וע"מ ואם לכך נתכוון אין שייך לומר דכן הוא להדיא בתוס' כמובן, ועיין קרבן העדה בש"ק פי"ב דיבמות ה"א ד"ה תמן האזרח וכו' שתמה על הרב קרבן אהרן כמ"ש במט"א וכתב שלא מצינו בשום מקום שיחלק בין גרים למשוחררים דשניהם גרים גמורים ומחד רבויא נפקי וכל מקום שמפורש בקרא גר עבדים משוחררים בכלל ונוסחת הילקוט שהביא הט"ז וכו' מוטעית כמ"ש בנקה"כ וכו' ע"כ: סו גז"ש כ' הג' מוהריט"א בספר הלכות יו"ט לבכורות בדף ג' ע"ג (מדפוס ווארשא) ד"ה הן אמת וכו' בשם מז"ה יבי"ש ד' מ"ד שכתב בשם הכריתות ור"פ דהיכא דאיכא למילף בגז"ש לקולא ולחומרא לחומרא ילפינן ואין ספר יבי"ש מצ"א ולפי הנראה מד' התוס' שבת כ"ח ע"א ד"ה מה לשרצים יש להוכיח דלא ס"ל הכי שכ' דמאי דלא ילפינן בגז"ש דבגד ועור שיהיה עור בהמה טמאה באה"מ הוא משום דאיכא גז"ש דאהל אהל עי"ש ואי ס"ל דגם בגז"ש אמרי' לחומרא מקשי' א"כ מבגד ועור אית לן למילף להחמיר, וכן יש להוכיח מסוגיא דמס' סוכה דף מ"ג ע"א דמהדרינן למילף דימים דכתיב בסוכה הוא ולא לילות ומשום דאיכא למילף ימים מלולב ולא לילות ואיכא למילף ממילואים אף לילות איצטריך גז"ש דתשבו ואי אמרינן בגז"ש לחומרא מקשי' ל"ל ג"ש דתשבו הא במילואים אית לן למילף לחומרא.

וראיתי להרב יד דוד בחי' לסוכה שמתבאר מדבריו דהרב יבי"ש הוק' לו ע"ד הה"ע שכ' דגם בגז"ש אמרי' לחומרא מקשי' מסו' דסוכה הנ"ל והי"ד תירץ דהסברא דלא למילף דורות משעה עדיף ומשו"ה איצטריך גז"ש דתשבו והוא דוחק דמנ"ל דהא סברא עדיף מאידך סברא דאתמר בש"ס דנין שמצותו כל היום וכו' דמהש"ס משמע דכי הדדי נינהו

ונלע"ד ליישב עפ"י מ"ש במקנ"א בח"ב סי' ק"מ בשם הרב דינא דחיי דף קכ"ב ע"ב דהא דאמרי' לקולא ולחומרא לחומרא ילפי' ה"ד היכא דהמלמדים והלמד שווים בעונשם למשל כולם עונשם כרת ואחד מהמלמדים יש בו חומרא בדבר אחד למדין מן החמור אבל אם הלמד ואחד מהמלמדים עונשם כרת, והמלמד שיש בו חומרא עונשו מיתת ב"ד למדין מהקל כיון ששוין הלמד והמלמד בעונש אלו תוד"ק ואמ"א לראות הדברים בשרשן, אבל מתוך מ"ש במקנ"א נראה שמכריח כן מקידושין ס"ז ע"ב דאיצטריך תרי קראי לאחות אשה חד ללכתחלה וחד לדיעבד הא לא"ה לא הוה ידעינן דאחות אשה לא תפסי קידושין ואמאי לא הא הוקשו כל העריות ונילף מאשת אב דפשוט דל"ת בה קידושין, ואף דאיכא למילף מנדה הא לחומרא מקשינן אלא ודאי כיון שאחות אשה, ונדה בכרת, ואילו אשת אב במיתת ב"ד הוה לן למילף מנדה אי לאו דגלי קרא, ובתר דגלי קרא באחות אשה שהיא בכרת ילפינן כל חייבי כריתות מאחות אשה ולא מנדה כיון דשוים בעונש ולחומרא ילפינן ומעתה גבי סוכה נמי כיון דסוכה ולולב שוים בעונשם דאין עליהם עונש מיתה כמו שיש במילואים דכתיב תשבו ז' ימים וכו' ולא תמותו הא אם לא תשבו ימותו, וכיון דהלמד שוה בלולב בעונש הוה לן למילף מלולב לקולא אהכי איצטריך הג"ש דתשבו כנ"ל נכון ועיין עוד לקמן במערכת הכ"ף אות קמ"א: והנה מדברי רש"י בחולין דף קל"ה סוע"ב ד"ה אדרבה נילף מתרומה לחיובא ושם דף קל"ו ע"א ד"ה אדרבה נילף, ובד"ה ואמ"ר חנינא וכו' מתבאר דגם בגש"ז אמרי' לחומרא מקשי' אך קשה דלפי דברי רש"י בד"ה וא"ר חנינא תיהדר קושיין מההיא דסוכה דהרי מוכח מדבריו דלא ככלליה דהרב דינא דחיי הנ"ל דאם כדבריו מאי פריך דנילף מתרומה הלא ראשית הגז ומתנות שוו אהדדי שאין בהם עונש ומסתבר למילף מהדדי אף לקולא ולא מתרומה לחומרא משום דבמיתה היא וצ"ע: סז גר מצטרף לעשרה לכ"ד שבקדושה אע"ג דילפי' עשרה מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ובכל מקום ממעטינן גר מבנ"י מ"מ כיון דאינו אלא אסמכתא וגר כשר לש"ץ לא מסתבר שיהיה ש"ץ ולא יצטרף כ"כ הג' פ"מ באשל אברהם סימן נ"ה סק"ד ומשמע מדבריו דמאי דמכשרינן גר לצירוף הוא משום דמאי דבעי' יו"ד אינו אלא אסמכ' בעלמא אבל אי הוה בעינן מן הדין שיהיו יו"ד לא הוה מצטרף.

ולפי זה יש לדון בדבר חדש לפי מ"ש הרב תה"ד בסי' ק"ח הובא בט"ז סי' תרפ"ה סק"ב דכתב הרא"ש בפ' ג' דפרשת זכור מדאו' צריך לקרות בעשרה ודוחה ל"ת שבתורה (לאו הבא מכ"ע) דלעולם בהם תעבודו עי"ש ופשיטא ודאי דמאי דבעינן יו"ד מה"ת בקריאת פ' זכור היינו מדכתיב ונקדשתי בתוך בנ"י ואין קדושה בפחות מיו"ד (דלא

אשכחן ילפותא אחרת) ומעניינים דאו' ילפינן ואסמכינן גם למילי דרבנן לכל דבר שבקדושה, וכיון דמדאו' הוא דבעי' יו"ד לפרשת זכור יש לומר דגר אינו מצטרף ליו"ד דהא בנ"י כתיב וממעטינן גרים, דאף דגר נמי פשיטא שחייב בקריאה זו מ"מ אין זה ענין להצטרפות ליו"ד כדמוכח גם מדברי הפרמ"ג הנ"ל דלאו הא בהא תלי כמובן: אך ראיתי להרב פה"ד ברס"י נ"ה שהוכיח מש"ס דסנהדרין ד ע"ד ע"ב גבי קידוש ה' דהוא בפני עשרה מישראל מדכתיב ונקדשתי בתוך בנ"י ובעי ר' ירמיה ט' ישראל ונכרי אחד מהו ופשיט דכולהו ישר' בעי' עי"ש דממאי דלא בעי ופשיט כן בט' ישראל וגר אחד משמע דפשי"ל דגר הרי הוא בכלל בנ"י ואע"ג דבכ"מ ממעטי' גרים מבנ"י הכא שאני דכתיב בתוך דהבי"ת הוא מיעוט כדדרשי' בישראל למעט גרים.

וגם בנ"י ממעט גרים הוי מיעוט אח"מ והוא לרבות, וכ' ע"ד הפרמ"ג הנ"ל דלא הוה צ"ל טעמא דצירוף משום אסמכתא דהא בקידוש ה' דהוא דרשה גמורה נמי גר מצטרף וכ' שכ"מ מתשו' הרדב"ז ח"ג דפוס פיורדא ססי' תע"ט דנראה דגר שמל וטבל מצטרף לכ"ד שבקדושה ומדלא ק"ל מדכתי' בנ"י נראה כדאמרן אלו תוד"ק ומדברי הרדב"ז נ"ל דאין ראיה דאולי מאי דלא ק"ל הוא משום טעמו של הפרמ"ג דכיון דהוא אסמכתא וכו'.

אך הוכחתו מהש"ס נר' שהיא הוכחה גמורה, (ועיין פ"ת יו"ד סי' זק"ן סק"ז שנס' אם הגר מצטרף לקי' ה' דאף דכתיב בנ"י שמא יש איזה ריבוי והרי נפשט ספקו לפי הוכחת הפה"ד). ולפי זה גם בפרשת זכור דבעינן שתהיה ביו"ד גר מצטרף כמו שמצטרף לענין קידוש ה': ואני תמיה על הפרמ"ג אדמקיף אדרי להוכיח מסברא בעלמא דגר מצטרף מדנעשה ש"ץ, אמאי לא יוכיח ממשמעות לשון הפוס' שכ' דאין אומרים דבר שבקדושה אלא בעשרה גדולים בני חורין דאיהו גופיה דייק מלשון ב"ח דחציו עבד וחב"ח אינו מצטרף דלאו ב"ח הוא, וא"כ כמו כן יש להוכיח דמי שהוא בן חורין דהיינו עבד משוחרר מצטרף, ועבד משוחרר היינו גר וא"כ מדלא כ' הפוס' בעשרה גדולים ישראלים וכתבו ב"ח מוכח ודאי דב"ח מצטרפין והיינו גר וריב"ל אמר בברכות מ"ז ע"ב ט' ועבד מצטרפין וכתב הרא"ש דעבד נמי איתי' בכלל ונקדשתי דשכינה שריא אכל מחוייבי מצות בני ברית, ואף דלא קי"ל כריב"ל ומשו"ה נקטו הפוס' שיהיו בני חורין לאפוקי עבד.

הא מיהא גר שהוא ב"ח ודאי מצטרף לכ"ע דאין להפליג הסברות מן הקצה אל הקצה: וראיתי בשו"ת בנין ציון החדשות בסי' ח' שכ' בשם רב אחד שיש להוכיח מדברי הרא"ש פ"ג שאכלו סי' כ' דנשים אין חייבות בקריאת פ' זכור (אף דהוי מ"ע שלא הז"ג שאין קפידא באיזה זמן כמ"ש מג"א סי' תרפ"ה) מדכתב דר"א ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה היה לקריאת פ' זכור ואי ס"ד דנשים חייבות הא כל מ"ע שהאשה חייבת עבד

חייב ול"ל לשחררו, ודחה דבריו דצירוף לא תלי בחיוב דאע"ג דחייב אינו מצטרף משום דלאו מבנ"י הוא וכתיב ונקדשתי בתוך בנ"י וכו' ובלא"ה מ"ש בשם הרא"ש אינו מכוון דאדרבא הרא"ש דחה זה וכו', ואף שלא מטעם זה דחה אפשר דחד מתרי טעמי נקיט והעיקר כמ"ש בתחלה אלו תוד"ק.

והנה לטעם הראשון הי"ל לבאר דא"כ גר נמי הול"ל דלא יצטרף דהא מבני ישראל ממעטינן גרים (כמו שכתבתי במע' הבי"ת אות ד' וצ"ד דכל דליכא ריבויא משמעות בנ"י הוא למעט גרים עיש"ב) ומה הועיל ר"א במה ששחררו, וכיון דנחית להכי לומר דטעמא דר"א הוא משום דעבד לאו בני הו"ל לבאר מהיכא איתרבו גרים.

ומזה נר' דלא עלה על דעתו דמבנ"י ממעטי' בעלמא גרים והוא תימה, ויותר יש לתמוה על הת"י ה"ב דהא משמעות דברי הרא"ש הוא דבא לומר דלא מסתבר לומר דדוקא משום זכור הוא דהותר לר"א לעבור בעשה דלב"ת דמסתמא מיירי בכל ענין כלומר דגם משום שאר מילי דרבנן אמרינן בש"ס דמשום מצוה דרבים שרי ומובן מזה דיותר פשוט לומר דמיירי לפרשת זכור, ואי ס"ד דעבד חייב ל"ל לשחררו ובכה"ג נלע"ד דאין שייך לומר דחדא מתרי טעמי נקט, כיון דהטעם שהשמיט סותר הדין היוצא מהטעם שכתב דלפי הטעם שכ' יוצא דעבד פטור, ואם הי' כותב הטעם האחר דהיינו להכריח דלאו בפ' זכור מיירי יוצא דעבד חייב וק"ל (ועיין לקמן במערכת המ"ם אות ר' לענין נשים בפ' זכור): סח גר סתם היינו גר צדק ולא תושב, כ"כ מעדני מלך ריש הל' ציצית וה"ד בברכ"י סי' תר"מ סוף אות א' ונראה דר"ל דבלשון חכמים סתם גר הוא גר צדק לא גר תושב אבל בלשון תורה ודאי איכא טובא דכתיב גר ור"ל ג"ת כמו בנבלה דכתיב לגר אשר בשעריך וכו' והוא ג"ת וביבמות מ"ח ע"ב והובא ברש"י משפטים (כ"ג י"ב) וינפש בן אמתך והגר זה ג"ת, ובפ' קדושים (י"ט יו"ד) לעני ולגר דריש בת"כ אי לגר יכול לגר תושב ת"ל ללוי, ובהתורה והמצוה שם רמז למ"ש בפרשת אחרי סי' ע"ה ועי"ש שהראה כמה מקומות דכתיב גר ור"ל ג"ת, אלא ודאי דכונתו רק על לשון חכמיסדס"ל דלשון תורה לעצמה ולשון חכמים לחוד כדאמרינן בכמה דוכתי וז"פ: סט גזרה מצינו לשון זה בש"ס ולאו דוקא הוא אלא ר"ל קנסא ונפ"מ למאי דקי"ל כר"מ בגזרותיו ולא בקנסותיו, עיין בסוגית הש"ס בכורות דף כ"ח ע"א אמתניתין השוחט את הבכור ומראה את מומו וכו' ובדברי הראשונים שם דהפוסקים כר"י ס"ל דמ"ש בש"ם גזרינן ר"ל קנסינן: ע גזל ספק גזל אין איסור כלל דכך היה הלל"מ דהלאו של לא תגזול היינו גזל ודאי אבל ספק גזל מותר כ"כ בשו"ת יד יוסף להג' מוהר"י דייטש בסי' קי"ב בשם התומים ולא הראה מקומו ואין לי פנאי לחפש דבריו לידע אם כונתו הוא דאפילו למ"ד דחומר הספק מדאורייתא גבי

גזל כך נאמרה ההלכה והיד יוסף שם ד"ה אמנם כתב דיש לעיין מתשו' הג' מוהרימ"ט בח"א סי' קכ"ו שכתב ויש לי ליכנס בחקירה אחת וכו' עי"ש ואי ספק גזל מותר א"כ יש לומר דאין השני חייב להחזיר עי"ש, ובשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' כ"ה כתב עמ"ש מוהר"י באסן דספק גזל הוי ספק איסור האמת כמ"ש בתומים דספק גזל לא אסרה תורה ויש ראיה לדבריו מרש"י בע"ז כ"ד ע"ב ד"ה מכאן ואילך ואף שי"ל מ"מ ז"ב דספק גזל לא אסרה תורה, ובהגהות יד שאול ליו"ד סי' שט"ו כתב דאחד מהלומדים הביא ראיה לסברת התומים בקונטרס הראיות מדברי רש"י בע"ז דף כ"ד בד"ה מכאן ואילך דמוכח כן דספק גזל לא אסרה תורה, ומני"ר כתב דצריך ביאור א"כ למה לא כתב כן רש"י בפשיטות דס' גזל לא אסרה תורה ולמה לי משום דלא חלה הקדושה וביאר ע"פ מ"ש בק"ה לאחי הקצה"ח כלל א' דע"כ לא אמרינן דספק גזל לא אסרה תורה אלא בממונא דלא פתיך איסורא בהדיה אבל כי פתיך איסורא דינו כאיסורין ולכן בפטר חמור דפתיך ביה איסורא לא אמרינן דספק גזל לא אס"ת לכן הוצרך לטעם דלא חלה הקדושה עי"ש מזה נראה דנקטי דממונא בתר איסורא גריר, ועיין במקומות שרשמתי לקמן במערכת הסמ"ך אות פ"ה ד"ה ובממון שיש בו וכו': עא גילוי הראש מדברי התוס' יומא דף כ"ה ד"ה והא בעינן וכו' מתבאר דשלא בשעת עבודה מיהא ליכא איסורא לעמוד בגילוי ראש אלא גנאי הוא דאיכא לעמוד כן בעזרה עי"ש, אך יש לדחות דאולי כשהיה נוטל ממנו המצנפת היה מניח בראשו רדיד שלא להיות בגלוי ראש ואהא הוא דכתב התוס' דאיכא גנאי אבל להיות בגלוי הראש אפשר דמודו דאסור.

ורבני האחרונים על הטוש"ע א"ח סי' ב' וסי' ח' וס"א וצ"א האריכו בזה אם יש איסור או אינו אלא מדת חסידות, והרב פתח הדביר בסי' ב' האריך מאד אסף איש טהור דעת הפוסקים ורבים הם הסוברים דאסור מן הדין או משום גילוי עצמו דמ"ש בש"ס בזה לאו משנת חסידים הוא אלא דינא הוא או משום דבזה"ז שהוקבע ונתפשט מאד איכא משום חקת עיש"ב, ובקונטרס אסיפת דינים במערכת בית הכנסת אות ט' הנה הבאתי דברי השבו"י וחת"ס אי איכא איסורא בעבודת המקדש בגילוי הראש דפרועי ראש הנאמר בעבודה היינו גידול שער או אף ראש מגולה בכלל עי"ש, ועיין לקמן במערכת החי"ת אות קכ"א אי איכא בגילוי הראש משום חקת ועיין מג"א סימן רפ"ב סק"ח שהוכיח מתוס' יומא הנ"ל דלעמוד בלא הילוך שרי, ולפי מה שכתבתי אין ראיה משם לגילוי הראש ממש, ועיין בהגהות מוהר"צ הירש חיות לנדרים דף ל' ע"ב: ולענין גילוי הראש בעת קריאת ס"ת ושאר דברי קדושה ראיתי בס' חדש שכתב בשם הג' שערי אפרים שאסור למי שעולה לתורה שיעמוד במצנפת לבד כ"א צריך הוא לכסותה גם בכובע,

וכתב ע"ד ואני מתפלא אמת שכבר הוזכר דבר זה בבאה"ט א"ח סי' קפ"ג אבל במלת אסור מאן דכר שמיה הם כתבו שירא שמים יהיה נזהר וכו' אבל מי זה שיטיל איזו מדת חסידות של ירא שמים על כל המון ישראל ולהוסיף איסורים חדשים וכו' ע"כ והרני בא להצדיק את הצדיק מעיקרא ואעתיק דברי השערי אפרים והם בשער ג' אות י"ח ויראה הרואה כי לא צדק המשיג ואדרבא על דבריו יש להפליא שעקם הכתוב והשיא דבריו לכונה שלא נתכוון לה הגאון המחבר וז"ל אסור לקורא או לעולה לקרות בראש מגולה וכו' ולכתחלה יש לו לקורא או לעולה שלא לקרות או לעלות במצנפת שמתהלך בו בקרב ביתו אלא ישים בראשו הכובע שדרכו כשמקבל פני אדם גדול ונכבד עכ"ל.

הנך רואה שלא כתב מלת אסור על העליה וקריאה במצנפת שמתהלך בקרב ביתו רק כתב ע"ז דלכתחלה לא יקרא כן, ומלת אסור כתב רק לקרות בראש מגולה ממש ודבריו חיים וקיימים ותרד פלאים, ועיין בקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות מ"ב. עתה ראיתי בספר מור ואהלות לרב גדול בדורנו יצ"ו הנד"מ בדף ה' בהגהה שכתב דבספר מגן גבורים סי' צ"א כתב בשם רבינו המאירי דכשמסירים הסרבל מעליהם והכובע שבראשם ונשארים בכובע קטן בבהכ"נ משום החום ואומרים ברכות ק"ש ודאי חציפותא מיקרי, והרב המחבר נר"ו הביא מ"ש הרמ"א א"ח סי' רפ"ב ס"ג אסור לקרות בראש מגולה וכתב דנ"ל דלאו מגולה ממש קאמר רק שאינו מכוסה בטלית ולפי דבריו אין מקום להשגת המשיג על הש"א אף לפי הבנתו דהא קמן הרמ"א ז"ל קאמר דאסור בלא טלית וכ"ש בלא כובע דאסור אך במטו מיניה דמר אין דבריו נראים דמשום שאין מתעטף בטלית אף אם יש בראשו מצנפת וכובע גדול יהיה אסור לקרות בלא עטוף טלית ואפשר לפרש דברי הרמ"א על מצנפת בלא כובע ואף דקאמר בלשון אסור נוכל לפרש דרק מדת חסידות הוא דזימנין משתכח הכי בדברי הפוסקים דנקטי אסור במידי דמשנת חסידים, אבל באמת נראה דכונת הרמ"א על גילוי ראש ממש ואמר דאסור והיינו מן הדין וכדמוכחי פשט דברי הא"ז בספרו ח"ב סי' מ"ג (שמקור דברי הרמ"א הם מהא"ז כמ"ש בד"מ) עי"ש שהביא מחלוקת שבמסכת סופרים פי"ד הט"ו אי מותר להזכיר שם בג"ר והוכיח ממ"ש בקידושין כ"ט סוף ע"ב דהקפיד רב הונא על רב המנונא שהלך בגילוי ראש דא"כ ודאי דקי"ל כמאן דאמר דאסור להזכיר שם ושכן מצא בויקרא רבה וכו' ושאין נכון מנהג צרפת שמברכין בראש מגולה עי"ש שמשמעות כל דב"ק הוא על גילוי ראש ממש, אלא דיש לתמוה עמ"ש בשם מנהג צרפת שמברכים בראש מגולה דאפילו נאמר דלאו בראש מגולה ממש בלי כיסוי קאמר אלא ר"ל בלא כובע הרי בספר המנהיג בהל' סעודה דין י"ב כתב דעוד היום מנהג צרפת בשעת ברכה להיות המברך

מתעטף בכסותו או נותן כובע בראשו עכ"ל וידוע דשני נביאים הנ"ל היו כמעט בזמן אחד מר בסוף אלף ה' ומר בתחלת אלף הששי, עיין שם הגדולים וצ"ל דשינוי מקומות יש בזה בצרפת עצמו ודוחק:

ומי שיש בראשו פירוקא (פאה נכרית) אי מהני להצילו מידי גילוי הראש, מצאתי בספר פחד יצחק מערכת הפ"ה אות פירוקא שכתב וז"ל עיין ת' הרב מוהר"ש הלוי שהיושבים עם הפירוקא בלא כובע הם כיושבים בראש מגולה והיושבים ככה בבהכ"נ או בבהמ"ד או בשעת בהמ"ז או בשעת הנחת תפילין דינם כהולכים בחקת הגויים עי"ש ראיותיו כמה חציף האי גברא עכ"ל, וצריך לעיין בגוף תשו' מוהרשה"ל כי אחרי שיש בזה משום ובחקותיהם וכו' למה לא הקפיד אלא על ישיבה במקום קדוש ואמירת דברי קדושה: עב גט שחרור כתב הגאון חת"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב ד"ה ועוד יש וכו' דנ"ל פשוט דכמו בגט אשה לא מהני טלי גטך מע"ג קרקע הכי נמי בגט שחרור אי משום הג"ש דלה לה מאשה ואי משום דגם בגט שחרור כתיב נתינה או חפשה לא נתן לה והצ"ע עמ"ש הט"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק מ"ד דמשמע דס"ל דטלי גטך מע"ג קרקע מהני בג"ש ושם בד"ה אך מ"ש וכו' יישב דבריו דמיירי בשליח דלא אמרינן ביה טלי גטך מע"ג קרקע עי"ש וכונה דעתו לדעת גדולים הריטב"א וראב"ן, עיין להג' דברי אמת בקונטרס י"א סי' כ"ט ד"ה וראיתי וכו' שכתב דהרב מוהר"ר אליה דף ע"ה רצה לומר דהא דטלי גטך וכו' לא מהני היינו בגט אשה ולא בשחרור עבדים ושכן מוכח מסוגיא דגיטין וכו' וכתב ע"ד וז"ל ואישתמיט ליה דברי הריטב"א בקידושין ל"ד כ"ג שכתב דבין בגטי נשים בין בשחרורי עבדים וראב"ן ז"ל כתב בספרו סו"ד ככל גטי נשים עכ"ל: עג גניזה לכתבי הקדש שבלו, ראיתי להרב יד אהרן במ"ב סי' קנ"ד אות ב' שכתב בשם הרב באר שבע סימן מ"ג דאסור לשרפן, ושוב כתב בשם מורה אחד בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ל"ז דאם אי אפשר לקוברם בקהלות גדולות שמתרבים בכל שנה בלוייספרים שכל התיבות וכו' לא יכלכלום מותר לשרפן כדי שלא יבואו לידי ביזוי יותר וישרוף אותם מעט בצינעא תוך כלי חרס ומצניע האפר כדי לגנזו בקבר אצל ת"ח ע"כ ומדלא כתב דהרב המחבר חלק על המורה (כמ"ש אח"כ באות ג') נראה דגם הרב כנסת יחזקאל הודה לו בזה, ובעיני יפלא איך יעלה על הדעת להתיר לאבד כתבי קדש בידים ואף דנראה דדבריהם אמורים על ספרי הדפוס ואיכא למ"ד דלית בהו קדושה כ"כ ככתובים בכתב יד מ"מ הסכמת הפוסקים דגם המודפסים יש להם קדושה כמו שנראה ממה שרשמתי לקמן במערכת הסמ"ך אות ז, ובאמת הייתי מצטער על שאין מצוי אצלי שו"ת כני"ח לראות על מה סמכו בהיתר זה עד שמצאתי את שאהבה נפשי הרב זרע אמת בח"ב סי' קל"ג ד"ה אכן וכו' שהביא שם דברי הרב

המתיר שבשו"ת כני"ח וטעמו ושהרב כני"ח דחה ראיתו ולא הסכים להתיר לשורפם רק לקוברם בתוך תיבה של עץ דמ"ש חז"ל בכלי חרס לאו דוקא וכו', והרב זרע אמת עמד מתמיה עליהם ועל הראיה ומסיק דאסור לשורפן וכמסקנת הרב כני"ח אלא דמ"ש הרב כני"ח דבעו קבורה בכלי חרס דוקא בזה כתב דגדש סאה להחמיר דדין זה לא נאמר אלא לס"ת אבל לכתבי קדש סגי להניחם בתוך שקים ולקוברם אלו תוד"ק.

שוב אח"ז ראיתי בס' עיקרי הד"ט א"ח סי' ח' אות י"ב שהביא גם הוא ז"ל דברי תשו' כני"ח הנ"ל וכתב שהרב רני"ח חלק על הרב המורה עי"ש דב"ק, והרב יד אהרן נקיט בקיצור ובמחכ"ת נתן מכשול לפני הקורא וכן לא יעשה: עד גל של עצמות דאמרינן בכמה דוכתי נתן עיניו בו ועשהו גל ש"ע, עיין במה שרשמתי במערכת הנו"ן אות ל"ג: עה גילוח הזקן דבתער אסור ובמספרים מותר וע"פ הקבלה אסור כמבואר בש"ע יו"ד סימן קפ"א עי"ש ובדברי רבני האחרונים ראיתי להרב מרדכי צהלון הו"ד בשו"ת שמש צדקה חיו"ד סוף סי' ס"א שהביא ראיה דמדינא דגמרא שרי ממ"ש בהוריות דף י"ב ע"א ע"פ כשמן הטוב וכו' ב' טיפין וכו' וכשהיה מספר עולות ויושבות לו בעיקר זקנו וכ' וז"ל הא קמן שאהרן היה מספר זקנו אבל לא בעיקר שערות שלא להשחית הזקן וכו' עכ"ד ותמוהים דבריו לענ"ד דמלבד דמה שהבין בכונת הש"ס הוא היפך משמעות הלשון ועוד איך לא ראה דברי רש"י שם דמתרגם לה בכשהיה מדבר עם חבירו עולות וכו' ולא כשהיה מתגלח איברא דרש"י בכריתות דף ה' ע"ב (דאיתא נמי התם הך ברייתא) כתב מספר מדבר ל"א מסתפר דשקיל למיזייה ע"כ והא הו"ל לאתויי דללישנא אחרינא דגרים מסתפר ש"מ דמותר מדין הש"ס אבל מש"ס דהוריות לפום גירסא דילן מספר ודאי אין ראיה.

ואני עני מזה זמ"ר היה נ"ל ראיה מהמדרש שהביא הריב"ה בטור א"ח סי' תקפ"א בנוהג שבעולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומגדל זקנו אבל ישראל וכו' ומגלחים זקנם דלכל הפחות שמעינן מהא דבמספרים שלא כעין תער מותר מן הדין והייתי תמיה שלא ראיתי מי שהזכיר המדרש הזה עד שמצאתי להרב בינה לעתים בדרוש ב' שהביא דרוש זה בשם הירושלמי בפ"ק דר"ה והביא הגירסא ואינו מגלח שערו וכו' ומגלחים שערם וכו' ולא נזכר זקן כלל עי"ש, אך הגירסא בירושלמי שלפנינו שם הל' ג' היא ומגלחים זקנם, וכן העתיקו הרא"ש בסוף מס' ר"ה ומגלחים זקנם וכו' וכתב הרב מראה הפנים כלומר מתקנין אותו ובדרך זה פי' ההיא דכריתות עי"ש ואחר זמן רב נדפס ס' רוח חיים וראיתי בסי' תקפ"א שתמה ע"ד הירוש' שהרי לישראל נאסר גילוח הזקן כדכתיב לא תקיפו וכו' ולא תשחית פאת זקנך ודוגמא לזה הוא המאמר דהוריות דף י"א גבי

אהרן, וע' ש"עליו"ד סי' קפ"א עכ"ל ושוב ציין ספרי דבי רב דלא שכיחי גבאי עי"ש וי"ל בדבריו כמובן.

ומתשובת הרב מוהר"י מברונא בסי' ט' נראה דמן הדין מותר לכל הפחות במספרים שלא כעין תער ועי"ש במפתחות שהכנים חפיפה תחת לספר הכתוב בפנים והרואה בתכשיטין שבפנים ישר יחזו דכל משאו ומתנו הוא על לספר. ואולי כונתו על שאר הזקן חוץ ממקום פאות הזקן, וכדרך שפי' הג' מוהר"ם מליבאוויץ צ"צ חיו"ד סי' צ"ג אות כ' הירושלמי דפ"ק דר"ה ועי"ש שהאריך מאד בענינים אלו ודעתו דאפילו במספרים שלא כעין תער אסור ובאות ח' והלאה שקו"ט להוכיח דמלבד מה שי"ל שאסור משום לתא דלאו דלא תשחית פאת זקנך הרי הוא עובר על לאו דלא ילבש גבר שמלת אשה שמייפה עצמו ונראה כבחור וכו' עי"ש שמחמיר מאד בענינים אלו מצד הדין לא מצד הקבלה בלבד, ולעומת זה אתה תחזה דברי הג' חת"ס א"ח סי' קנ"ט ד"ה אשר מלא וכו', ועיין בס' כפי אהרן דף ל' ד"ה ואחר זמן וכו' לענין אם יש בתגלחת במספרים משום לא ילבש גבר וכו', ובקובץ על יד סוף פי"ב מהלכות ע"ז, ובפחד יצחק ריש מערכת הפ"ה כתבו תוכחות מוסר על המגלחים זקנם לך נא ראה: ולפי מ"ש בשם הרב האר"י דצריך ליזהר שלא לעקור משערות הזקן נסתפק הרב יד נאמן בדף י"ד ע"א אם מותר לסרוק במסרק דיש לחוש שמא יתלוש שערות וכתב ששמע מפי מוהר"ם בקייאס שקבל מרבו וכו' עד הרב המוסמך בנימין הלוי דאין חשש ואדרבא היה אומר שטוב וישר לסרוק הזקן בכל יום.

וגם לדעת הסוברים דתספורת במספריים אסור מן הדין נראה דלסרוק שרי מדשקלו וטרו הפוסקים ביו"ד סי' ש"צ לענין אבל אי שרי, וכן בשבוע שחל ט"ב עיין בדגמ"ר סי' תקנ"א, ושערי תשו' שם אות י"א, ושו"ת הרב מוהר"י ברונא סי' י"ג מכלל דבעלמא פשיטא להו דשרי: עו גיד הנשה לעתיד לבא יחזור להיתרו אף למ"ד מצות אין בטלות לעת"ל וכו' ואין להקשות דא"כ בחולין ריש דף ק' דאמרינן דטעמא דגיד הנשה שנתבשל בין הגידין כולן אסורות הוא משום בריה ואמאי לא אמרינן דטעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין לעת"ל דכה"ג חשיב ישל"מ כמו שנראה ממ"ש רש"ל (בהגהות על ש"ד) בשם הא"ז דחתיכה שנאסרה בתיקו לא מקרי דשיל"מ משום דאם יבא אליהו ויטהרנה הרי יבורר הדבר למפרע דמעולם לא היתה איסור כלל ומשמע דאי לאו הך טעמא שפיר מקרי דשיל"מ די"ל דמ"מ אותו גיד הנשה, של עכשיו בודאי ישאר באיסורו גם לעת"ל ובאמת שזה תלי בדין אברי בשר נחירה שהכניסו לא"י אי אזלינן בתר השתא או בתר מעיקרא וא"כ י"ל דכונת הש"ס דא"כ תפשוט האבעיא דאזלינן בתר השתא ודחי די"ל

הטעם משום בריה ולפי זה הא דגיד הנשה הוי בריה תלי בהא דאברי בש"נ דאם נאמר אזלינן בתר השתא אינו מוכרח לומר דהוא בריה ונסתלקה תמיהת הרא"ש דמאי נפ"מ בבעיא דבש"נ וכו' די"ל דנפ"מ טובא לענין גה"נ אי אסור משום בריה או משום דשיל"מ. ומיהו להסוברים דביבש אינו נוהג דין דשיל"מ בלא"ה ניחא כה דבר האיש אדוני האר"ש אישי כהן גדול הגאון המפורסם מוהרש"ל הכהן יצ"ו בספרו הנחמד בנין שלמה בהקדמתו השניה דף ו' ע"א. ונראה דאפשר ליישב עוד לדעת הסוברים שר' יוחנן ס"ל דדבר שיש לו מתירין בטל הוא (כמו שרשמתי לקמן במערכת הדל"ת אות צ"ו ועי"ש לגבי רב אי קאי בהא מילתא כר' יוחנן) ובדין בריה דאינה בטלה נראה דליכא מאן דפליג ומשו"ה הוצרכו בש"ס למימר טעמא משום דבריה שאני ואי נמי לדעת הרבה פוסקים דסוברים דאם הדבר נפסד עד שעת ההיתר לא דיינינין ביה דין דשי"ל מתירין (וממה שרשמתי שם באות ל"ח מתבאר דמעיקר הדין הכי אית לן למינקט) וכיון דסתם משנה ר"מ ור"מ ס"ל יש בגידין בנו"ט ופשיטא דלהמתין עד זמן שיחזור להיתרו יפסיד ויתקלקל טעמו וא"כ לא שייך לאוסרו משום דשי"ל מתירין אלא משום בריה: ומה שכתב הכהן הגדול נ"י דתלי הא בבעיא דבשר נחירה.

לענ"ד מסתברא דבכה"ג לא מבעיא לן דודאי הגיד שנאסר עתה לא פקע מיניה איסורא אף לאחר שתתחדש הלכה דגיד הנשה מותר כדאמרינן בכמה דוכתי איסור שבו להיכן הלך, ולא שייך ביה דבר שיש לו מתירין, ומעין דוגמא ראיתי בשו"ת זכרון יעקב סי' כ' הבאתי דב"ק במערכת הה"א אות קי"א דחתיכה שנאסרה והותרה לאיזה צורך לא אמרינן דמה שנשתייר הימנה יהיה מותר הואיל ואשתרי אשתרי דדוקא בדבר שלא היה אסור עדיין אלא שאח"כ נאסר כאברי בשר נחירה הוא דאמרינן הכי עי"ש ועם שאינו דומה כ"כ כמובן מ"מ לענ"ד מסתברא כמש"ל, ובעיקר הדבר אשר חדש דלעתיד לבא יחזור גיד הנשה להיתר הנה כיוצא לזה נמצא במדרשי חז"ל על חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל, וכן אמרו שכל המועדים בטלים חוץ מיוה"כ ופורים, והוקשה להקדמונים דאיך אפשר שתתבטל אות אחת מן התורה והכתיב לא תוסיף על הדבר ולא תגרעו ממנו, עיין בתשובת הרשב"א ח"א סי' צ"ג, והרדב"ז בח"ב סי' תתכ"ח פירש דכונתם בזה שתרבה להם השמחה והענג עד שיהיו כל הימים שוים כמועדים (ונראה שכונתו על דרך שאמר רב אסי בשבת דף קמ"ה ע"ב מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שהם עניים שמפני שהם עניים אין להם שמחה במאכל ומשתה כל השנה חוץ מיט"ו ולכן ניכרת שמחתם במועדים ולעת"ל מרוב העונג שיהיה להם כל השנה לא יהיה ניכר שמחת המועדים), וכן מ"ש לענין חזיר ר"ל שיהיו אוכלים משמנים כאלו

הותר להם בשר חזיר עי"ש שמעת מינה לא ניחא להו לייחס בדברי רז"ל שיתבטל מדברי תורה אפילו קוצה של יו"ד, ורבי"ן חסידא בס' אור החיים פ' שמיני כתב ואת החזיר וכו' והוא גרה לא יגר פירוש שהוא בתנאי הא אם יגר טהור וזה יהיה לעתיד לבא כי התורה לא תשתנה עכ"ל ה"ד הרב יבא הלוי בדף ע"ח ע"ג וכתב שזהו מ"ש ז"ל עתידים חזירים ליטהר כלומר שסימן טומאה שלו ישתנה לטהרה שיגר ועי"ז יהיה מותר לישראל עי"ש אשר ע"כ אין דעתי העניה מסכמת כעת להמצאת הגאון יחיה, ועיין לקמן במערכת המ"ם אות צ"ד עמ"ש בש"ס מצות בטלות לעתיד לבא שהבאתי שהרשב"א והר"ן סברי דה"ד בזמן המיתה אבל בזמן התחיה כל המצות יעמדו על עמדן בלי שינוי ותמורה ורבנים רבים נקטי הכי, ודעת הריטב"א דלעתיד לבא האמור בש"ס היינו זמן התחיה שיהיו מצות בטלות הכונה שלא יהא קיומן בתורת חיוב ואזהרה כי אם מעצמם יקיימו המצות כאבות העולם שקיימו התורה עד שלא נתנה ונקטי נמי הכי מרבנן בתראי שהבאתי שם, ועוד הבאתי שם מ"ש הרב מוהר"ש יפה דאף אם נפרש מ"ש מצות בטלות דברים כפשטן מ"מ זה יתכן דוקא במצות עשה אבל אין הדעת סובלת שיהיו האיסורין מותרים וכו' ועוד הבאתי שם דהרמב"ם והרמב"ן אינם מונים מכלל המצות מצוה שאינה נוהגת לימות המשיח (עי"ש בד"ה וכתב עוד) דמצוה שיש לה זמן מוגבל אינה מכלל המנין וא"כ מצות גיד הנשה שהיא מכלל המנין בהכרח לומר שאין לה הפסק וגבול זמן כנלע"ד ודברי הרב כהנא רבא יחיה צ"ע:מערכת הדל"ת א דבר שאינו קצוב דנחלקו הפוס' אי אדם מתחייב בדבר שא"ק כידוע עיין להרב כנה"ג בסימן ס' הגב"י אות כ"ח בשם מוהר"ח ן' עקא"ר בשו"ת כת"י דאף המתחייב לחבירו מנה לשנה כל שלא קצב כמה שנים הוי דשא"ק והוא ז"ל חולק עליו ועיין מור"ם שם ס"ב ובמ"ש ע"ד הסמ"ע והרש"ך סקי"א וכתב בנשמת כל חי ח"ב סי' י"א דף ל"א בשם הרב ראש יוסף דס"ל כמוהר"א עקא"ר ובדרשותיו בס' ראה חיים ס' נח דף ט' וברכת מועדיך לחיים דף ה' ע"ב עמד מתמיה על כמה רבנים שנעלם מהם ס' הרבנים מוהר"א וראש יוסף הנז"ל עי"ש וביותר אני תמיה על הרב שמן המשחה בהל' אישות דף ע"ו ע"ב שכ' בשם מוהר"א עקא"ר דהרמב"ן אינו חולק עמ"ש הרשב"א דמה שלא קצב שנים לא חשיב דשא"ק וסיים דלא נמצא חולק בזה על הרשב"א עי"ש שדברי הרב תמוהים בעיני ועיין להג' תשו' מאהבה סי' קל"ח שכ' דמההיא אתתא (ב"ב קל"ז ע"ב) דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי וכו' ואקניתיה כל ימי חייו מוכח דכיון דהדבר קצוב אף אם אין השנים קצובות יכול להקנות ע"כ ולפום ריהטא נר' די"ל דל"מ זה הדבר קצוב כיון שאי אפשר לידע כמה יוציא השדה שנה שנה ולא דמי למעשר (הנ"ל אות ג') ובספר

אברהם את ידו לגדול בדורינו הרב מוהרא"ף נר"ו בדף ס"ג ע"א הביא מחלוקת הנ"ל, וכתב והרבנים ירך אברהם ח"מ ח"ב סימן י"ט ובירך יצחק די פאס סי' ט' דנו את הדין דיכול המוחזק לומר קי"ל כמ"ד כיון דאין קצבה לשנים מצי פטר נפשיה ולמיהדר ממה שנתחייב: ב דבר שאינו קצוב מה שכותבין בשטרות אף אם יצטרך להוציא בכל פעם סך פ' חשוב דבר קצוב אף שאין לפעמים קצבה כ"כ הרב שבט בנימן סי' קל"ג בשם הרב בני אברהם ח"מ סי' ע"ז.

ולכאורה הרי זה דומה לדינו של הרשב"א במתחייב מנה לשנה ולא קצב כמה שנים וכן דעת הרב שבט בנימן שם שציין ב"י סוס"י ר"ז ושם הובא שו"ת הרשב"א כיעי"ש, ולפי זה באנו למחלוקת הנז"ל באות הקודם וצריך לעיין בגוף דברי הרב ב"א וא"מ אצלי: ג דבר שאינו קצוב עיין תשו' הרשב"א ה"ד מרן הב"י בסי' ס' מח"ו א' דמי שמתחייב ליתן מעשר פירות היוצאים בשדה זו בכל שנה חשיב דבר קצוב ועיין להג' בתומים סק"ד שכ' שאינו חולק עמ"ש הרמב"ן דמתחייב ליתן כו"ך כור חטים הוי דשא"ק דהתם מחוייב לשלם מכיסו והכא אינו חייב אלא אם יוציא השדה וכ"כ מרן החבי"ב בהגב"י אות כ"ח בשם מוהרח"ש והרב מ"ץ קלסיה והוא ז"ל ממאן בחילוק זה עי"ש והרב שנות ימין ח"א דף פ"ו ע"ד הרבה להשיב ע"ד והכריח דגם מוהריק"ש ס"ל חילוק זה ולא פליגי הרמב"ן והרשב"א עיש"ב גם מדברי הרב שמש צדקה יו"ד סי' י"ו דף ס"ד ע"א משמע דס"ל דאין חולק על הרשב"א במתחייב ליתן המעשר כיעי"ש גם הרב אהל יוסף בתשו' לח"מ סי' ד' דף פ"ב ע"ב לא הזכיר מחלוקת בזה אולם עיין שעה"מ פי"א דמכירה הי"ו ד"ה שם וכו' שהכריח מהרמב"ן והר"ן היפך דברי הרשב"א והרב שמן המשחה דף ע"ו ע"ג ד"ה וקשה הק' מ"ד הרמב"ן והר"ן ע"ד הר"ב אנגי"ל עי"ש והיה לו להעיר שהרמב"ן והרשב"א חולקים ועיין להרב אבני שהם דף פ"ז ע"א: ד דבר שא"ק כ' הרב שארית יעקב פ' שלח לך ד"ה ועוד שוב אשוב וכו' דבתשו' כתב דאב לגבי בנו מתחייב בדבר שא"ק אליבא דכ"ע דדעתו קרובה אצל בנו והוכיח כן מתשו' הרב המבי"ט סי' קל"ז לענין דשב"ל ועיין להרב שבט בנימין סי' קי"ט בשם הרב פ"מ ח"א סי' ס"ה דמאחר שהיא בתה גמרה ומשעבדא, אך הרב המגיה שם כתב דהרב עה"ש סי' ס' אות י"ג הוכיח דדוקא בש"מ אמרי' דאם נתחייב לאשתו בנו בתו בדשא"ק מהני ולא בבריא עי"ש ועיין למרן החבי"פ בנשמת כל חי ח"ב דף ל"א ע"ג ובס' ברכת מועדיך לחיים דף ה' ע"ג וי"ל בתשו' הרשב"א ח"ג סי' קי"ד ובספר מט"ש ה"ד הרב משנת ר' אליעזר סי' קי"ז דף קס"ד ע"ג ד"ה וראיתי וכו' ואין מצויים אצלי:

ה דבר שא"ק כתב מרן החבי"פ בראה חיים דף ט' ע"ג בשם הרב לח"ר סי' קי" דאלים כח הרבים ומתחייבים אף בדבר שא"ק וכ"כ בספר ברכת מועדיך לחיים דף ה' ע"ד עי"ש, ולפי הנראה דבר זה נעלם מהרב אהל יצחק בח"מ סי' י"ד בדו"ד שבין הגאבילירות עם כוללות העיר כתב דאם הכולל מוחזק יכול לומר קי"ל כמ"ד דאין אדם מתחייב בדשא"ק וכתב שגם הרב הון רב בסי' כ"ג פסק כן וא"מ אצלי לראות ד"ק גם מדברי הרב אהל יוסף בשו"ת לח"מ סי' ד' דף פ"ב ע"ב שכתב דנדונו חשיב שפיר דבר קצוב ולא אתי עלה מטעם דכיון דהרבנים מתחייבים בעד כוללות העיר ובהסכמת גזברי העיר מתחייבים בדבר שא"ק לכ"ע נר' מזה דלא שמיע ליה חילוק זה בין יחיד לרבים: ו דבר שא"ק אם המתחייב הוא ת"ח אם חייב לכ"ע ואם י"ל בין שניהם ת"ח לאחד חכם ואחד שאינו יודע עיין למרן החבי"ף בס' ראה חיים דף ט' ע"ב וע"ג דממ"ש הרב מוהרימ"ט בחח"מ סימן ס"ט לדבר שלב"ל דת"ח חייב נלמוד לדבר שא"ק דשקולים הם לדעת קצת פוס' וכ"ש לדעת הסוברים דדבר שלב"ל גרע מדבר שא"ק וכתב דהרב משאת משה בח"מ סי' מ"ד ס"ל דדוקא כששניהם ת"ח אבל אם האחד אינו ת"ח כיון דהע"ה יכול לחזור גם הת"ח יכול לחזור ושהרב מוהר"ם חאגי"ז בתשו' כי באה בס' שמש צדקה ח"מ סי' ל"ג אות ז ס"ל דבחד מנייהו ת"ח סגי: ז דבר שא"ק אם נשבע אם חייב לכ"ע ידוע מחל' הפוס' דלהרב מוהריב"ל קנין אין כאן שבועה אין כאן ושרים רבים ונכבדים נחלקו עליו והרב חשק שלמה בסי' ס' הגב"י אות מ"ה הביא מכלל החולקים מוהרח"ש בח"ג סי' כ"ו וקלע"ד דבאות כ"ד כתב בשמו בח"ג סי' מ"ו דמי שנשבע להיות שותף עם חבירו עד שילך לא"י דבר קצוב מיקרי ע"כ משמע דאי הוה חשיב דשא"ק לא היה מועיל שבועתו לחייבו ושמא ר"ל דבזה לכ"ע חייב וס' מוהרח"ם א"מ אצלי ועיין לרב תנא מש"ל בהל' מכירה פי"א מ"ש ע"ד מוהרש"ך ובחש"ש שם ולהרבנים אהל יצחק סי' י"ד דף נ"ו ע"ד ובסי' י"ט ושנות ימין ח"א דף פ"ז ע"ד: ח דבר שא"ק כ' הרב כנה"ג סי' ס' הגב"י אות מ"ו דאפשר דכשהוא ע"י שליח חייב לכ"ע וכתב הרב חשק שלמה אות מ"א דלאו דמספק"ל אלא כן דרך הפוס' לכתוב בלשון אפשר וכן נר' דס"ל להרב שמע יעקב ס' ויגש דף ס"ג ד"ה וראיתי וכו' (עיין מה שרשמתי בקונטרס כללי הפוס' סי' ט"ז אות א' בלשון אפשר אם הוא ס' או דרך ענוה) ומה שצידד הרב חש"ש בכונת הרב כנה"ג עי"ש מדברי הרב שמע יעקב שם נר' שהבין מהרב כנה"ג דכונתו דאם ר' אומר לש' צא ואמור ללוי שאני מתחייב לו בדבר פ' אף שא"ק מתחייב עי"ש והאמת שהוא תמוה דמי עדיף שלוחו מהמתחייב עצמו וכמ"ש שם בחש"ש וגם מהראיה שהביא הרב כנה"ג בסימן קכ"ח הגב"י אות כ"ז מתבאר דר"ל דכל שציוה לאדם אחד לעשות איזה דבר והלך השליח

ועשה עפ"י שליחותו חייב לשלם לשלוחו ול"מ פטר נפשיה בטענת דשא"ק אלא דהרב חש"ש הכריח דכונתו כהצד הראשון מדהביא ראיה מתשו' מוהרשד"ם עי"ש ואין ספר מוהרשד"ם מצוי אצלי וקצת נר' להכריח כן בכונת הרב כנה"ג שהרי בהגב"י שם אות ל"ז הביא תשו' מוהרימ"ט סי' ק"ג דמוכר שכ' לקונה דכל מה שיוציא בבתים לבנות ולסתור וכו' יפרע לו חייב לשלם לו אף שא"ק משום דשליחותיה עביד עי"ש, ואם היה כונת הרכנה"ג כמ"ש בע"ד מכח הראיה שהביא בסי' קכ"ח מדברי הר"ב בעה"ת עי"ש א"כ היה לו להביא ראיה גם מהרב מוהרימ"ט הנ"ל והגם דסיים מוהרימ"ט דבההיא הנאה דזוזי גמר ומשעבד נפשיה.

מיהו נלע"ד דלא קאי אלא למ"ש ואפילו במילתא דאיכא פסידא לגמרי וכו' עי"ש, אבל למ"ש בתחלה דחייב לשלם משום דשליחותיה עביד לא הוצרך לטעם זה, ואפילו נימא דלא אמר רב מוהרימ"ט אלא מטעם דבההיא הנאה וכו' וכן נר' שהבין הרב אהל יצחק בח"מ רסי' י"ד מ"מ אכתי קשה דלידוק מינה איפכא דכל דליכא טעמא דהנאה לא מיחייב משום שעשאו שליח ובלא ימנע היה לו להביא דבריו ודוחק לומר דמספק"ל בכוונתו ומשו"ה לא הביאו דלא הו"ל למישתק.

אך לפי מאי דמסיק הרב חש"ש בכונתו אינו ענין לו וכמבואר והרב מגן שאול סי' כ"א הבין מדברי הרב' מוהרימ"ט דכונתו לחלק בין אומר לחבירו שיעשה מה שהמשלחמחוייב לעשותו דאז אפילו דשא"ק חייב המשלח לכשאין המשלח מחוייב לעשותו עי"ש ועיין להרבנים חש"ש שם אות ל"ו שבט בנימן סי' ל"א וסימן קל"ב וגם לפי הבנה זו קשה על הכנה"ג מתשו' מוהרימ"ט דהא מדהביא ראיה מההיא דהרב בעה"ת נראה דגם בדבר שאין המשלח מחוייב לעשותו אמרינן דשליחותיה עביד אך למאי דמסיק הרב חש"ש בכונתו ניחא דאין זה ענין לו וק"ל ועיין להרב החבי"ף בנשמת כ"ח ח"ב דף ל' ע"ב שהק' ע"ד הרב כנה"ג מתשו' הרבנים מוהר"י אדרבי סי' ע"ג ולח"ר סי' קע"ו והק' ע"ד הרב חש"ש שלא נרגש מתשו' הרבנים הנ"ל ואין הס' מצויים אצלי לראות ד"ק אך ממה שהעתיק בשמם רואה אני דלפי מסקנת הרב חש"ש בכונת הרב כנה"ג דברי הרבנים הנ"ל לא שייכי במילתיה דכנה"ג כמ"ש הרואה.

ואולי כונתו להק' על הרב חש"ש דכשצידד לומר דכונת הרב כנה"ג דבאומר לחבירו עשה דבר פ' והלך ועשה עפ"י שליחותו דחייב משום דשליחותיה עביד אף בדבר שא"ק הי"ל להק' עליו מתשו' הרבנים הנ"ל ובנשמת כל חי וחש"ש שם ציינו שו"ת מוהרשד"ם סימן נ"ד ולפי הנראה היינו מ"ש בשמו בכנה"ג הגב"י אות ל"ה דאפשר דהאומר לחבירו הוציא לי פתקא מהמלך וכל ההוצאות אפרע לך חייב אף בדשא"ק לכ"ע ע"כ משמע

דלהרב מוהרשד"ם לא פשיטא ליה שע"י שליח חייב ואף אי נימא כמ"ש הרבנים חשק שלמה ושמע יעקב הנז"ל דמ"ש הרכנה"ג אפשר לאו דמספק"ל מיהו אכתי י"ל דדוקא בהוצאת פתקא מהמלך דמסתמא ודאי אית ליה הנאה למשלח הא בעלמא אינו חייב אף דשליחותיה עביד ולמאי דמסיק הרב חשק שלמה בכונת הרב כנה"ג אין סתירה לדבריו מתשו' מוהרשד"ם וק"ל ודע דבגליון ספר מגן שאול סי' כ"א מצאתי כתוב וז"ל ועיין להרב חשק שלמה סי' ס' אות מ"א הגב"י ויכול המוחזק לומר קי"ל בכל אופן דוק באחרונים זה עכ"ד וחתים עלה ידי"ן הרב המגיה לספר יד דוד ליו"ד ואני עני לא ראיתי שום סתירה ממ"ש בחשק שלמה שם לדברי מג"ש הנ"ל והרב חשק שלמה עצמו באות ל"ו הביא דברי הרב מגן שאול וכיפי תלי להו מתשו' מוהרשד"ם סימן ל"ד כיעי"ש ועיין בספר ברכת מועדיך לחיים ד"ו ע"א שחקר מאחר שהתורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים א"כ איך הקב"ה נתן לנו תורתו הק' במתנה בה"ס וגם איך נתחייבו בקיומה דהוי דשא"ק ובכלל הישובים שכתב לזה אחת הוא עפ"י מ"ש הכנה"ג דע"י שליח מהני והתורה ניתנה ע"י משה רבינו ע"ה עי"ש בדף ז' ע"ד עיניך הרואות דמיחלפא שיטתיה ממה שהבין בנשמת כל חי בכוונת הרב כנה"ג כמבואר ועיין ג"כ בספר ראה חיים דף יו"ד ע"א ודוק גם עיקר חקירתו על מתן תורה לא להבין דאם לגבי קוב"ה כ"י הרי הוא יתברך לא נתחייב בדבר שאינו קצוב שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן במעמד הר סיני ונותן דבר קצוב מיקרי לגבי דידיה יתברך, ואם לגבי מה שנתחייבו ישראל בקיומה מה יושיענו סברת הרב כנה"ג הלא משה רבינו שלוחו של מקום ברוך הוא היה ולא שלוחן של ישראל:

ט דבר שאינו קצוב כתב הרב שמע יעקב בפרשת ויגש דף ס"ג ד"ה, וראיתי דאם המקנה הוא מלך חל הקנין עי"ש בשם הרב נחלת בנימין מצוה כ"ט סי' ח' ועיין בשארית יעקב סדר שלח לך בד"ה ועוד שוב אשוב וכו' שחקר במתנת התורה דהוי דשא"ק ולפי מ"ש בשמע יעקב אין מקום לחקירתו כיעי"ש (ועיין לעיל סוף אות ח') דכ"ש לגבי קוב"ה כביכול, וכ"כ בספר ראה חיים דף ט' ע"ג בשם הרבנים בס' אש דת בסדר ראה וס' מתת יה סדר כי תשא דלפי מ"ש הרב נח"ב הנ"ל כ"ש לגבי הקב"ה: י דבר שא"ק המתחייב ליתן לחבירו דבר שאפשר לידע מספרו ולמנותו אעפ"י שלא מנאו איהו אפסיד אנפשיה כיון שהיה בידו למנות ולא מנאו גמר ומקני הרב מוהר"י באסאן סימן נ"ד ה"ד הר' שנות ימין ח"א דף פ"ו ע"ג ועיין להרב אהל יצחק סי' י"ד דף נ"ו ע"ד בשם הרב פמ"א ח"ב סי' פ' שהמקנה מה שעלתה מצודתו וכן המתחייב לפרוע כל החובות כיון שיכול לברר ולידע לא הוי דשא"ק ועיין שם מ"ש הרב המחבר ועיין חשק שלמה סי' ס' הגב"י אות

מ"ד: יא דבר שא"ק אם כתב שטר אי מהני עיין ברכת מועדיך לחיים דף ה' ע"א אהל יצחק דף נ"ז סוע"א: יב דבר שא"ק ע"י תנאי אי מהני וכן אם ערב משתעבד וכמו כן גבי ירושה אי מהני עיין ברכת מועדיך לחיים בדרוש א' לשבת כלה:

יג דבר שא"ק אם נתחייב ע"י קבלת הנאה אי מהני לכ"ע עיין להרבנים חשק שלמה סי' ס' הגב"י אות ל"ב נשמת כ"ח ח"ב דף כ"ד ע"ד ואילך באורך ובראה חיים ט' ע"ב ברכת מועדיך לחיים ה' ע"ג שנות ימין ח"א פ"ז ע"ג והרב שמע יעקב פ' ויגש ד"ה וראיתי לא זכר שר שיש חולקים בסברת מוהרח"ש עי"ש ומ"ש הרב שבט בנימן סי' קי"ט בשם הרב ב"ד סי' י"ג דאינה יכולה האלמנה לומר קי"ל משום דרובא דרבוותא הסכימו דמודה הר"מ בדמטי ליה הנאה וכו' אין ס' ב"ד מצוי אצלי ולכאו' לא ידעתי מה יועיל הסכמת הפוסק' לענין קי"ל דכיון דאיכא חולקים יכולה אשה לומר קי"ל כסברת החולקים ועיין להרב אהל יצחק בשו"ת ח"מ סי' י"ד דף נ"ז ע"א וק"ל ועתה נדפס ס' ישמח לב וראיתי להרב נר"ו בדף ל"ד ע"ג הביא לנו בשם הרב מרא"ה ח"ב דף ל"א ע"ב דהרשב"א בח"ב סי' פ"ט קאי כס' הריטב"א שהביא הג' מש"ל פי"א מהלכות מכירה שלא לחלק בזה עי"ש והג' תשו' מאהבה סי' קל"ו הצ"ע דעת הסוברים דהיכא דמטי ליה הנאה מודה הרמב"ם ודעמיה עי"ש וגדול בדורנו בס' אברהם את ידו דף ס"ג ע"ב הביא בשתיקה מ"ש הרב בני שמואל בחי' על הטור ובתשו' סי' י"ד דדוקא בדלא מטי ליה הנאה הוא דס"ל להרמב"ם דאין מתחייב אבל כי מטי הנאה להמתחייב מהני ולא זכר שאין זה מוסכם:

יד דבר שא"ק אי מהני לגבי ש"מ עיין להרב שנות ימין דף פ"ז ע"ד דהרב מוהר"א ד"ב ס"ל דמהני והרב מט"ש סי' ר"נ הגהט"ו אות נ"ה כ' דמדברי הרב מוהר"י אדרבי נראה שחולק עי"ש ועיין להרב חשק שלמה סי' ס' הגב"י אות ל"ט וספר פ"מ וב"ד שציין שם א"מ אצלי לראות ד"ק ועיין לעיל אות ד מ"ש בשם הרב עה"ש ודוק ועתה נד"מ זכרינו לחיים ח"ב ועי"ש בדף פ"א ע"ב בשם הרב אר"מ סי' ס' הגהט"ו אות ט"ו דס"ל דל"מ: טו דבר שא"ק נתחייב בדבר שא"ב קצבה למטה ויש לו קצבה למעלה עיין להרב נשמת כ"ח ח"מ דף כ"ז ע"ג והרב דב"מ ח"ג סי' טו"ב דף ע"ב ע"ד ודף ע"ג כתב דהרב הפוסק חשיב בכה"ג דשא"ק והוא ז"ל חולק עליו עי"ש וקצ"ת על מרן החבי"ף שלא זכר ד"ק ועיין להרב אהל יוסף בתשו' לח"מ סי' ד' דף פ"ב ע"ב דמבואר יוצא מדבריו דקאי בשיטת הרדב"מ ועיין להרב ישמח לב דף ל"ד ע"ד ובספר זכרינו לחיים ח"ב בדף פ"ח ע"א וע"ב:

טז דיעבד אי במידי דאורייתא מפליגינן בין לכתחלה לדיעבד הוא מקצוע גדול בתורה וראיתי להרב נח"ל בח"ב דף ס"ב ע"ב דמתוס' עירובין ב' ע"א ד"ה סוכה וכ"כ בריש סוכה מוכח דמחלקינן בין לכתחלה לדיעבד עי"ש ואינו מוכרח דלא כתבו התוס' אלא דחייש

התנא לשמא יטעה הטועה ואתי לידי אסור דאו' ולא שהאמת כן, ועיין תוס' פסחים י"א ד"ה קוצרין והבין מדבריהם הרב מוהר"י אליקים בקונטרס דקדוקי תורה כ"י דגם בשאר מילי דאינם קדשים מחלקינן בין לכתחלה וכו' ותמה ע"ד הרבנים קדשי דוד סי' כ"ה וסי' צ' ופרי הארץ סי' י"ב שכתב דאמר איסור לכתחלה הוא מדרבנן מדבדיעבד מותר וציין לעיין פר"ח סי' תס"א ס"ה ד"ה לא נאסרה וס' הכריתות מ"ג ע"א ד"ה בכל וחק"ל יו"ד ח"א דף ע"ד ע"ג אלו תוד"ק.

ומזה זמ"ר כתבתי ע"ד דהתוס' לא כ' אלא בקדשים וזה מוסכם לכ"ע דבקדשים בעינן שנה הכתוב לעכב ושוב נדפס ס' זכרינו לחיים ושם בדף כ"ג ע"א השיג כן על ה"ה בס' מאמ"ר לגטין עי"ש ובדף קע"ט ע"א. ועתה ראיתי שני מאורות הגדולים יד מלאכי סי' תרח"י ויעיר אזן מער' השי"ן אות יו"ד חלוקים בהבנת דברי התוס' פסחים הנ"ל עי"ש ודברי הרב ק"ד שמכריח מזה דאי"ל הוא מדרבנן כנז"ל הם תמוהים דהנה מר קעסיק במידי דקדשים ובזה לכ"ע בעינן שה"כ לעכבכידוע, והג' פר"ח יו"ד בקונטרס אחרון דף רע"ג ע"א בהשגותיו על הבי"ה פשי"ל דבמידי דאורייתא אין לחלק בין לכתחלה וכו' וכן נר' ממ"ש הרב אליהו רבה סי' ח' סק"ב עיין שו"ת אור לי סי' ב' ועיין הריטב"א לסוכה דף י"א ע"ב שכ"כ להדיא, ועי"ש בחי' הג' מוהר"ץ הירש חיות ובחי' למגילה דף כ' ומ"ש לקמן במע' הזיין אות י"ב בס"ד ועיין בענין זה להרבנים קה"י בתוס' ד"ר אות ק"ב מקנ"א מ"ב אות צ"ז ושמ"ד שיורי ברכה א"ח דף י"א ע"ב וסי' תס"א יעיר אזן במערכת האלף אות נ"ו ובמערכה זו אות ט' וי"א ובהשמטות ברכ"י יו"ד סי' א' וסי' עד"ר יד דוד סי' א' הגב"י אות ד' תפארת אדם דף ק"פ ע"ב ציין שם חיים שאל ח"ב סימן ה' ואמ"א, גבעות עולם רסי' י"ג אשדות הפסגה דף י"ח סוף ע"ג מוהר"י מברונא סי' צד"ק ובמרן הב"י א"ח סי' ער"ב ד"ה גרסינן שו"ת פנ"י ח"א א"ח סי' י"ג דף ו' ע"ב (בדפוס חדש) תפארת ישראל פ"ו דיבמות מ"ה נשמת כ"ח ח"א סי' ל"ב סוד"ה ונראה, מטה אהרן דף י"ט ע"ג אד"ר אות ז ועפרא דארעא שם דרך המלך דף פ' ע"א ישרי לב דף ק"ב אות מ"ב זכרינו לחיים ח"ב דף כ"ח ע"א והריטב"א בקידושין נ"ח ע"ב כתב דמה"ת בעי שיעור נתינה בתרומה, אלא דבדיעבד חטה אחת פוטרת דומיא דאין תורמין מטמא על הטהור עי"ש (ולקמן במע' התי"ו אות כ"ב): ולפי כל הרשום מתבאר דדעת רובא דרובא דבדאורייתא לא מפליגינן בין לכתחלה לדיעבד ובזה נלע"ד דצדקו דברי הפנ"י בחי' לגטין דף כ"ט הו"ד בשו"ת מנחת משה הנד"מ באה"ע סי' י"א ד"ה והנv הרב וכו' שכתב דמאי דתנן דלא ישלחנו ביד אחר הוא מדר' דאי מדאורייתא אפילו חלה נמי הול"ל דלא ישלחנו וכתב ע"ז הג' מנחת משה נר"ו עפי"ד המש"ל פט"ו מהל' טומאת צרעת ה"ב בשם הת"כ

אשר לו הבית שלא ישלח ביד שליח יכול אפילו זקן או חולה ת"ל ובא והגיד לכהן ע"כ דמבואר דבכעין זה ג"כ יש חילוק בין אפשר ללא אפשר ואולי הא דת"כ אסמכתא בעלמא עכ"ד ולע"ד אף אי נימא שהוא דרשה גמורה כמו שכן נראה באמת מ"מ אין מזה סתירה לס' הפנ"י משום דהא דזקן או חולה הוי כדיעבד וכל דליכא הוכחה במידי דאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד זולת היכא דגלי קרא כי התם דאיכא ריבויא ובא וכו' והגיד, משא"כ בהא דאין שליח עושה שליח אי נימא דמדאו' הוא וק"ל, עתה נדפס ס' ברכת משה להגאון בע"ס מנח"מ הנ"ל נר"ו וראיתי בקונטרס התשו' סי' מ"א אות ג' מה שהשיב בזה דלא כתב בס' מנח"מ אלא דרך הערה בעלמא.

ומה שרמזתי לעיל דנחלקו הרבנים יד מלאכי ויעיר אזן בכונת דברי התוס' פסחים דף י"א לקמן במערכת הכ"ף אות ז הנה הבאתי תורף דב"ק ושעוד רבנים נחלקו בזה עי"ש: וראיתי להרב מוהר"י עיאש בעפרות זהב לו על דברי הרב ארעא דרבנן אות ז שכתב דהא דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד אינו אלא בדבר המפורש בתורה משא"כ במוקף דאינו אלא מתיבת ממנו ובזה י"ל מה שהק' הרב לשון למודים בא"ח דף י"ד ע"א על כלל זה ממ"ש התוס' פסחים דף מ"ג ד"ה מאן תנא ומדין אין מבט' איסור לכתחלה למ"ד דהוא מדאורייתא, ומדברי התוס' קידושין נ"ח ע"ב ד"ה מימיו וס"ב ד"ה אין תורמין עי"ש וכולהו אית להו פירוקא ע"פ דברי הרב עפ"ד כמו שיראה הרואה, אלא דראיתי למרן חיד"א בספר יעיר אזן מערכת האל"ף אות נ"ו שהשיגו דמתוס' גיטין סוף דף ג' מוכח דאין לחלק בזה, וכן יש להוכיח מדברי הר"ן פ"ב דגיטין עמ"ש בש"ס דף כ"א ע"ב כתבו במחובר והאמרת רישא אין כותבין עי"ש, וכן מדברי הריטב"א בחי' לסוכה דף י"ד ע"ב ה"ד לקמן במערכת הזי"ן אות י"ב עי"ש וכן י"ל מדברי התוס' מנחות דף ל"ח ד"ה ואם הקדים עי"ש, והוא תמוה איך נעלם ממנו כ"ז ובפרט דברי התוס' מנחות שכבר הובאו בדברי הרב אד"ר:

יז דם שבישלו או מלחו אם אסור מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן הוא מחלוקת בין הראשונים כידוע, ולפי הנראה מוסכמים כלם בדעת רש"י דאסור מה"ת כמו שיראה הרואה בדברי הפוסקים המדברים בענין זה, ותמיה לי על הגאון נו"ב בח"ב יו"ד סי' נ"ב דמשמע דס"ל דגם לדעת רש"י דם שבישלו אינו אלא מדרבנן כיעי"ש והוא פלא לענ"ד דלא ראיתי מי שייחס כן לרש"י ז"ל, ומצאתי להרב יד דוד (על יו"ד) סי' ס"ט שעמד מתמיה כן ע"ד הרב מטה אפרים שהביא שם עי"ש, והרב מאמר מרדכי (על א"ח) בסי' רנ"ג אות ב' כתב דדם שבישלו אינו אלא מדרבנן ולא נמצא חולק בזה אלא הרמב"ם וכבר תמה עליו מרן הב"י שם עכ"ד (מר קעסיק על דברי הרב"ח יו"ד סי' ס"ט)

והוא תמוה איך כתב דלא נמצא חולק אלא הרמב"ם הא לרש"י ודאי אסור מה"ת וחייב כרת, ואדרבא בדעת הרמב"ם אינו פשוט לומר דס"ל דהוא מדאורייתא והרואה יראה דרבנן קדישי נבוכים בזה דה"ה כתב דלא נתבאר זה בדברי הרמב"ם, והרב מטה אפרים הביא דבריו ביד דוד שם כתב להוכיח בדעת הרמב"ם דדם שבישלו הוי מדרבנן ולא אמרו ספקו להקל אלא דיעבד ולא לכתחלה והרב בתי כנסיות בדף מ"ג ע"ב כתב דרוב הפוסקים סברי דהוא מדרבנן וכו' ושכן דעת הריטב"א לחולין דף קי"א ושיש לו לדחוק שכ"נ דעת הרמב"ם ג"כ עי"ש (וכן דעת הרב באר שבע דף פ"ב ה"ד בס' שה"ק עמ"ש הרמב"ם דכחל משום דהוא מדרבנן הוי מן המנין דא"כ בדם נמי יהיה מן המנין דדם שבשלו מדרבנן וכו' אלמא פשיט"ל בדעת הרמב"ם דהוא מדרבנן הנך רואה דאינו פשוט כ"כ לייחס להרמב"ם דס"ל דהוא איסור תורה כמ"ש הרב מאמ"ר אלא דבאמת נראה דרוב הפוסקים משמע להו בדעת הרמב"ם דהוא מה"ת ומ"ש ה"ה דלא נתבאר ברמב"ם כתב הפרמ"ג בפתיחה להלכות מליחה שלא נתבאר אם חייב כרת, וספר מט"א אין מצוי אצלי לראות הוכחתו מדברי הרמב"ם, גם מ"ש הרב יד דוד בשמו דלא ס"ל להקל אלא בדיעבד לפי הנראה אזיל בשיטת הרא"ם הידוע דלא אמרינן סד"ר וס"ס דאורייתא לקולא אלא בדיעבד, ועיין לקמן במע' הסמ"ך אות למ"ד מה שרשמתי שם דאין סברא זו מוסכמת מהפוסקים ומהתימה על הרב יד דוד דלפי מ"ש איהו גופיה בסי' ק"י דנר' בעליל דנקיט עיקר כדעת הסוברים דגם לכתחלה אזלינן לקולא, וכמו שכתבתי בשמו במערכת הסמ"ך שם לא היה לו להביא דברי הרב מט"א בשתיקה כהודאה, ואולי לא אמר הרב מט"א בדרך כלל לכל סד"ר לחלק בין דיעבד ללכתחלה אלא דוקא בדם מטעם שכתב הרשב"א שהביא היד דוד שם דהגם דדם שבישלו מותר מן התורה כיון שעיקר דם מדאורייתא החמירו בו כדאורייתא אף בספקו כדחיישינן גבי בי דוגי בחולין דף קי"א ודילמא תתאה מטא וכו' ולא אמרינן כיון שבשלו הוי דרבנן וספקו להקל עי"ש והיינו להחמיר לכתחלה כמ"ש ביד דוד שם ובכי הא דוקא הוא דס"ל לחלק בין דיעבד ללכתחלה כנ"ל לצדד בכונתו ומי שנמצא בידו ספר מט"א יעמוד על בוריו) וכדברי הרשב"א הנ"ל כתב התוס' בדף קי"א ד"ה דם והרא"ש בסי' כ"ז ומדבריהם היה לו להרב ערך השלחן א"ח סי' רנ"ד אות ב' להביא ולא היה צריך להביא ממ"ש הרב"ח ביו"ד סי' ס"ט ס"י עי"ש והוא עצמו ביו"ד שם ציין דברי הרשב"א הנ"ל כמ"ש ביד דוד שם.

שו"ר בערך השלחן סי' תל"ז אות ב' ובסי' תנ"ג אות ב' ד"ה עוד וכו' זכר עשה לד"ק ובתד"נ אות ה' (נחזור לדברי המאמ"ר הנ"ל) דדעת הרמב"ם אינה מבוררת כ"כ בזה: אמנם דעת רש"י ודאי היא דאסור מן התורה וגם הרי"ף איכא מאן דס"ל דסובר כן עיין

בתשובת הרדב"ז החדשות סי' קצ"ט, גם הרשב"א בחידושיו למנחות כ"י סובר כרש"י, עיין להרב מנחה טהורה דף ל"ט ע"ב (אלא דבתשובת הרדב"ז הנ"ל כ' דהרשב"א ס"ל דהוא מדרבנן, והרב חכמת אדם בקונטרס בינת אדם שער איסור והיתר סוף סי' כ"ג כתב דבמשמרת הבית דף ע"ה מסופק בזה, והרב מטה אהרן דף כ"ב ע"ד כתב שדעת התוס' והרשב"א והר"ן והריטב"א דהוא מדרבנן עי"ש וס' הנ"ל אשר נמצא בידי הוא חסר דף כ"ג כ"ד ולא אוכל לידע מסקנתו וכבר כתב הרב מנחה טהורה שם דמחלפא שיטת הרשב"א בזה, והביא מ"ש מרן הב"י בשם הרשב"א בתשו' דהוא מדרבנן, עיין בב"י יו"ד סוף סי' ע"ו וכן ייחסו הרבנים ב"ח בסי' פ"ז והדרישה שם בדעת הרשב"א ע"פ מ"ש הריב"ה, ומרן הב"י בסוף סי' ע"ו הנ"ל וע"ע בדברי מרן הב"י בסי' ע"ו הנ"ל בד"ה בשר וכו' שכ"כ בשמו בחידושיו) והרב ערך השלחן בחלק א"ח הנ"ל כתב דבעה"ש יו"ד רסי' ס"ט דנקיטינן כרש"י והרי"ף והר"ם דחייבים עליו ושכן הוכיח הר"ן בחי' לחולין דף ק"כ, והרדב"ז סי' תצ"ט (אולי צ"ל קצ"ט כמ"ש בשאר דוכתי) ושהרב סק"ס כתב דאסור מה"ת כמ"ש עי"ש, והרדב"ז הנ"ל כתב שזה דעת התוס' דאסור מה"ת (אלא דתמיה לי דמדברי התוס' חולין דף ק"ט ד"ה הלב נראה דס"ל דהוא מדרבנן ומדבריהם הנ"ל נראה שהבינו רבנן בתראי ז"ל דדעת התוס' דהוא מדרבנן, עיין בתשובת הגאון מוהרלנ"ח סי' קכ"א ובספר מנ"ט הנ"ל.

והנה אמת שי"ל שהתוס' שם לא באו אלא לאפוקי מכרת ואפ'דסברי דאסור מיהא מן התורה מ"מ בדף קי"א ע"א ד"ה דם מפורש דסברי דהוא מדרבנן שו"ר למרן חיד"א בספר מחזיק ברכה יו"ד רס"י ס"ט השיג על הרדב"ז מדברי התוס' דף קי"א הנ"ל עי"ש), והרב יד דוד סי' ס"ו אות ו' כתב דהרז"ה ס"ל כרש"י ובשם הגאון מוהרלנ"ח כתב דהר"ן ס"ל דהוא מדרבנן ועיינתי בדבריו ולא ראיתי שכתב בפרטות על הר"ן כן רק כתב שכתב בעלי החידושין וכו', וגם כבר כתבתי בשם הרב עה"ש דבחידושי הר"ן דף ק"כ ס"ל דהוא מדאורייתא אלא דביד דוד סימן ס"ט כתב דמוכח דמ"ש בחי' הר"ן הנ"ל לאו דברי הר"ן נינהו ואין ס' חידושי הר"ן מצוי אצלי.

שו"ר מ"ש הר"ן בפ' כל הבשר בד"ה לא שנו אלא לב עוף וכו' שנראה שדוחה סברת רש"י אלא דאפ' שהוא למעט מכרת דוקא והרב מנ"ט שם ייחס להסמ"ג דס"ל כן, ומדברי הרב כנה"ג בסי' ס"ו שהביא הרב יד דוד נראה דכן הוא דעתו ואין מצוי אצלי כ"א כנה"ג מליחה ועי"ש בסי' ע"ב אות ג' ושם כתב דכסברת רש"י מוכח מרי"ו נט"ו אות ז וביד דוד סי' ע"ו הגב"י אות ח' כתב בשם הרב תמים דעים סי' קל"ז שכן הוא דעת הרב יהונתן עי"ש הא למדת דמ"ש הרב מאמ"ר דהוא מדרבנן ולא נמצא חולק אלא הרמב"ם

אחרי המחי"ר אין הדבר כן כי ברבים היו הסוברים דהוא מה"ת וכאמור, ומ"ש עוד הרב מאמ"ר וכבר תמה עליו מרן הב"י שם לפי הנראה כונתו למרן בב"י סי' ס"ט כמו שיראה הרואה בדב"ק.

ואני עני עיינתי שם ולא חזינא כי האי סימנא כמו שיראה הרואה, ורק בסי' פ"ז (בד"ה כתב הרמב"ם) שם כתב דרש"י ס"ל דחייבים עליו כרת ושכ"נ דעת הרמב"ם ויישב לדעתם מה שקשה מסוגיא דמנחות עי"ש ובמה שפי' דבריו הרב מנחה טהורה שם: ורבני האחרונים חלוקים בזה לענין הלכה דהרב עה"ש הנ"ל כתב דנקיטינן כדעת הסוברים דהוא מה"ת וכ"נ דעת הרר"י בפלתי שהביא במנחה טהורה דף ל"ט ע"ד, וכן דעת הרב מג"ס כמ"ש בשמו הרב יד דוד בסי' ס"ט, וכ"כ הרב כנפי יונה הובא שם הגב"י אות כ"ו דהעיקר כהסוברים דהוא מה"ת, והרב חכמת אדם בכלל ל' אות א' כתב דהוא מח' ונוטים דבריו כמ"ד דהוא מה"ת עי"ש אות ט' ובבינת אדם סי' ל"ג הנז"ל, והג' חת"ס יו"ד סי' ע' העד העיד דלרוב הפוסקים ורש"י בראשם אסור מה"ת בלאו ושכן הסכימו כל גדולי האחרונים לבתר הרבנים ט"ז וש"ך והזכיר דברי הר"ן בחידושיו לחולין דף ק"כ הנ"ל (עי"ש דנראה דמשמע ליה שהם דברי הר"ן דלא כמ"ש ביד דוד הנ"ל): ולעומת זה הרבה מרבני האחרונים סברי מרנן דנקיטינן כמ"ד דהוא מדרבנן, עיין להרבנים ט"ז וש"ך ופ"ח ריש סי' ס"ט, ותמיה לי על הגאון פר"ח דאחר שכתב שיש שתי ראיות לדעת רש"י והרמב"ם ולא כתב שום דחיה לראיותיו איך מסיק דלא כותייהו דהגם דהביא שם דהתוס' והרא"ש והר"ן ס"ל דהוא מדרבנן מ"מ ידוע לכל כי רב גובריה וחיליה לאורייתא ואינו נושא פנים לראשונים במה שנ"ל מהש"ס בהפך.

שוב נתבוננתי דלק"מ דלפי האמת ראיות הרפ"ח אינם מכריעות וגם הוא ז"ל לא כתב אלא ויש סיוע לדבריהם ר"ל דריהטא דשמעתא הכי מוכחא אבל לקושטא מודה דאין משם ראיה דמה שהביא ממ"ש בדף קי"ב גבי בי דוגי דילמא תתאה מטא עילאה לא מטא ולא אמרינן דסד"ר לקולא אינה ראיה די"ל כמ"ש הג' ראש יוסף בחידושיו לחולין שם דכל דאפשר לתקוני מתקינן ולא סמכינן אספיקא דרבנן לקולא, ועיין להרשב"א בחידושיו ה"ד מרן הב"י בסי' ע"ו ד"ה בשר וכו' ועוד כתב הראש יוסף שם דלאו ספק גמור הוא עי"ש, והראיה השנית ממ"ש בדף קי"א חלב שחוטה דרבנן דם דאורייתא דאלמא דם מבושל דאורייתא כבר כתבו התוס' והרא"ש שם דר"ל דכשנפלט עד שלא נתבשל היה אסור מה"ת והוא ז"ל הזכיר שם דעת התוס' והרא"ש דהוא מדרבנן ומסתמא כונתו ע"ד התוס' הנ"ל ואפילו תימא דלא ראה דבריהם אלו כ"א מ"ש בדף ק"ט מ"מ דברי הרא"ש בסימן כ"ז כבר הביא להוכיח דכן הוא דעתו ומשם הוכיח דמ"ש בסי' ל"ז לאו

דמספק"ל עי"ש, ואחרי ראות דברי הרא"ש שפי' דמ"ש דם דאורייתא ר"ל מעיקרא תו אין מקום להכריח סברת הרמב"ם משם ובעכ"ל דאין כונתו אלא לסיוע בעלמא מפשטא דסוגיא ולא לראיה גמורה, ועיין להרב מטה אהרן דף כ"ב ע"ד מ"ש בשם הריטב"א ומ"ש ע"ד וק"ל (נחזור לדאתאן עלה דהרבנים הנ"ל נקטי כמ"ד דמדרבנן הוא כאמור), וכן דעת הרבנים מאמ"ר ונו"ב הנז"ל ובח"א א"ח סי' כ"ה וזרע אמת יו"ד ריש סי' כ"ה ובית יהודה א"ח סוף סי' נו"ן ושואל ומשיב בח"א סי' קמ"ב ובח"ג סי' ס"א, וכן נראה דעת הרב אהל יעקב במערכה זו ותלמידיה דרב מני"ר הרב תפארת אדם בחיו"ד סי' יו"ד ומרן חיד"א בס' שיו"ב א"ח סי' תע"א אות ב' העיד שכן דעת רוב הפוסקים ועיין בספרו יעיר אזן במערכה זו, ובשו"ת שאגת אריה החדשות שנדפסו עתה העמיק בענין זה ועם שלא נמצא סיום דב"ק בזה מ"מ נראה דדעתו נוטה לס' התוס' עי"ש דף נ"ז ע"ד ואילך ופשי' ודאי דיש להחמיר בספק איסור תורה בכל מאי דאפשר: והן עתה נדפס ספר ימי שלמה ובפ"ו מהל' מ"א ראיתי לידי"נ רב חביבאי הרב המגיה נר"ו דשקו"ט בענין זה והביא דברי הג' פר"ח הנ"ל וכתב שדבריו תמוהים דמה שהביא מההיא דבי דוגי התם החשש הוא דילמא יזוב דם העליון קודם גמר בישול והוי דאורייתא לכ"ע עי"ש ובהורמנותיה דמר אין דבריו נראים לפי קוע"ד דהדבר פשוט מאד דבהדי דקא נחית הדם עד דמטי למנא מתבשל יפה והחוש יעיד וגם דברי הראשונים ז"ל שהוצרכו לומר בכונת האתקפתא דאע"ג דדם מבושל דרבנן כל דאפשר לתקוני מתקנינן יעידון יגידון דזה פשוט דעד דמטי למנא בשיל שפיר, גם מש"ש דהיכי מייתי סיעתא לסברתם דסברי דאיכא כרת וכו' כבר דקדק הרפ"ח לומר משמע דלפחות הוא מה"ת וכלומר דיש סיוע במקצת לאפוקי מדעת הסוברים דהוא מדרבנן ועל הסיוע השני שהביא הפר"ח הקשה מדברי התוס' שכתב דמעיקרא היה דאורייתא וכתב דמדבריהם מוכח כדמוכיח הרפ"ח מדברי הרא"ש בפסקיו עי"ש, וכבר הפר"ח הזכיר דעת התוס' ולשיטתו הי"ל להק' על הפר"ח כי מאחר שכבר ראה דברי התוס' והרא"ש אין מקום לסיוע הזה, והאמת יורה דרכו דכונת הפר"ח אינו להביא ראיה גמורה אלא סיוע קצת ממשמעות וריהטת הסוגייאות וכמש"ל.

עוד ראיתי לידי"נ הרב המגיה נר"ו שהק' ע"ד הרפ"ח דידיה אדידיה דממ"ש בדין זה מוכח דס"ל דס' דרבנן לקולא הוא אפילו בחסרון ידיעה ואילו בסי' ק"י כתב דספק הבא מחסרון ידיעה לא אזלינן לקולא והצ"ע, ואני אומר אפריון נמטיה דהמציא לנו טעם נכון לומר דאין מההיא דבי דוגי ראיה להסוברים דהיא מדאורייתא דאימור משום דהוי ספק הבא מחסרון ידיעה בעינן למיזל לחומרא משום ספק דמטא ולא מטא ולפי דרכינו

בכונת הפר"ח הכל מתוקן ומבואר יפה יפה בס"ד ומיהו לקמן במערכת הסמ"ך אות נ"ב כתבתי דלדעת הפר"ת ספק שהוא לכל אינו בכלל ס' מחוסר ידיעה עי"ש והא דקמן לפי הנראה היא היא ולא מיקרי ספק מחסרון ידיעה וק"ל ועי"ש עוד שהביא דברי הרב מט"א שהביא הרב יד דוד הנז"ל וכתב דהוא נמשך אחר סברת הרא"ם דלא אמרו להקל בספק דרבנן ובס"ס דאורייתא אלא בדיעבד וכמו שצדדתי למעלה, ועתה בא לידי שו"ת שם אריה וביו"ד סי' כ"ו (ד"ה והנה) ראיתי שכתב דהסכמת רוב הפוסקים דדם שבשלו מדרבנן ומותר לסחור בו ובפרמ"ג בפתיחה למליחה נקיט דהוא מדרבנן אלא שכתב דאין להקל בספק אלא היכא דאתמר בהדיא או שיש צדדים וכו', וע' צל"ח לפסחים ע"ד התוס' דף כ"ב ד"ה והרי וכו' שכתב דלרוב הפוסקים דם שבשלו מותר מן התורה, ובשו"ת מעיל שמואל סי' י"א ד"ה גם כתב בפשיטות דדם שבשלו הוא מדרבנן, וידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש הנד"ם בסי' י"ב האריך מאד בזה, ומה שהקשה עמ"ש רדב"ז בדעת התוס' ממ"ש התוס' דף קי"א לא ראה שכבר קדמו בהשגה זו במחב"ר כמש"ל, ובשו"ת שם אריה בחיו"ד סי' ס"ט כתב דאנן פסקינן דם שבשלו אינו אסור אלא מדרבנן ומסתפק שם בדם היוצא מן החי שנתבשל אי אסור מה"ת, ובשו"ת בנין ציון החדשות דף ט"ו ע"ד כתב דבשיטה למנחות המיוחסות להרשב"א (עיין בקונטרס כללי הפוסקים סי' יו"ד אות ד' מה שרשמתי בזה), מבואר דרש"י והרמב"ם ס"ל דעובר עליו ועיין בשו"ח בשמים ראש סי' ל"ד ושם בכסא דהרסנא הרבה להשיב עמ"ש האחרונים דנקיטינן כר"ת דאינו אלא מדרבנן, ורבינו הרוקח בסימן תי"ט הוא מכלל הסוברים דהוא מדרבנן עי"ש, ובשו"ת כתב סופר יו"ד סימן ל"ג ד"ה ולפי"ז כתב דדעת רוב הראשונים דהוא מדרבנן, חוץ מרש"י והרמב"ם והרי"ף כמ"ש בחידושי הר"ן חולין דף ק"כ ע"ש שלא זכר דברי אביו הג' חתם סופר שהעיד דדעת רוב הפוסקים דהוא מה"ת (כמש"ל בד"ה ורבני): וכתב הרב ערך השלחן א"ח סי' תנ"ג אות ב' ד"ה עוד וכו' בשם הרשב"א ורש"ל ז"ל דאף למ"ד דרבנן כיון דעיקר הדם מתחלה דאורייתא החמירו בו כשל תורה ע"כ וכ"כ בסי' רנ"ד אות ב' ובסי' תל"ז אות ב', וכ"כ הגאון פרי מגדים בפתיחה להל' מליחה בשם הרשב"א במשמרת הבית דלא בכל ספקותיו הולכין להקל כיון שקרוב מאד לאיסור תורה ע"כ, ולפי זה נראה דלכ"ע יש להחמיר בספק אפילו למ"ד דאינו אלא מדרבנן, ועיין בשו"ת בית יהודה א"ח סי' נ' דאין נראה כן דעת הרב ז"ל אלא דלמ"ד דדם שבשלו הוא מדרבנן מקילינן בספק עי"ש וצריך להתיישב למעשה: ודם שכבשו כתב הרב בתי כנסיות דף מ"ג ע"ב דכיון דכבוש הרי הוא כמבושל א"כ באנו למחלוקת הפוסק' בדם שבשלו וכתב כן לפי מאי דמשמע ליה דמ"ש חז"ל כבוש כמבושל היינו

שיש בו דין בישול אמנם הרב פרמ"ג בפתיחה להל' מליחה ובפנים בסי' ק"ה חלק מ"ז סק"א בחקירה הששית ס"ל דלא אמרו כבוש כמבושל אלא להבליע ולהפליט.
אבל לא שיהיה בו דין בישול ולכן כתב דדם היוצא ע"י כבישה לכ"ע הוא מן התורה וכ"כ בחלק שפתי דעת סק"ב ד"ה תשובה וה"ד מרן חיד"א ביעיר אזן מער' זו אות ו' וכן דעת הרב ישועות יעקב סי' ע"ג סק"א וכ' בפרמ"ג שם וז"ל ואף דם שמלחו אינו עובר עיין מנחות כ"א משמע הטעם דמליח כרותח אפי"ה י"ל עיקר הטעם דמלח משנה לדם מכמות שהיה משא"כ כבוש עכ"ל מתבאר דנרגש מדם שמלחו דהוא מדרבנן ומשמע דהטעם הוא משום דמליח כרותח וא"כ ה"ה די"ל כן בכבוש וע"ז מחלק ביניהם דמליח משתנה וכו' ובכן לא הבנתי דברי הרב שואל ומשיב בח"ג סי' ס"א שאחר שכתב דדם כבוש אסור מן התורה ושכ"כ הפרמ"ג וכו' והביא ראיה ממ"ש הת"ח כלל ג' כתב אך לענ"ד י"ל דאף דאינו כמבושל מ"מ לא גרע מנמלח דדם שמלחו דרבנן עכ"ל והרי לפי דברי הפרמ"ג יש לחלק בין דם שמלחו לדם שכבשו כאמור, אחר זמ"ר נדפס ספר עמודי אש לאחד המיוחד מגדולי דורנו יצ"ו, וראיתי שם בסי' י"ב דף ס"ה סוע"ב שעמד בדין זה והביא כמה מרבני האחרונים שדברו בזה ותמה על כלם שנעלם מהם דברי שערי דורא שער ב' בשר שנשתהא במים מעל"ע וכו' ודברי רש"ל בהגהות שע"ד שם וביש"ש פרק כל הבשר סי' כ' שכתב מפורש שהוא מדאו' ומסיק שכן יש להורות:
ולענין המוש"ק (אלמישקלי בלשונינו) אם אסור באכילה משום דם עיין בטור א"ח סי' רי"ו דהרמ"ה היה חושש משום דם והרר"י מתיר והרא"ש כ' דראייתו צריך ראיה, ומדברי המעדני יו"ט ע"ד הרא"ש הנ"ל בפ' כ"מ אות קטן ע' נראה דמסכים להרר"י והמג"א הוכיח היפך הרר"י דלא אזלינן בתר השתא אלא בתר מעיקרא ועיין בהגהות מוהר"א צאנז שדחה ראיות המג"א, והפ"ח בשו"ת סי' יו"ד במים חיים מסיק דדברי הרר"י ברורים אלא דצריך ליזהר שלא להניחו בתבשיל עד שיתייבש לגמרי שיהיה נפרך ביד ואז שרי לכ"ע ושכנגדו חלוק עליו הרב פר"ת בסי' פ"א סק"א עי"ש בד"ה ונשאר ומסיק לאוסרו ובמגן האלף סי' תס"ז סק"ז מאריך לקיים סברת הרר"י והנהר שלום רס"י רי"ו כתב דהב"ד אסרו ושכ"ד מרן הב"י בבדה"ב, וכ"כ בערוך השלחן שם אות ד בשמו ודברי מרן הנ"ל הם בבדה"ב בתחלת הגהותיו ליו"ד שכתב וז"ל אלמישקלי אסור באכילה ע"כ וה"ד הי"א במ"ב בסי' רי"ו ועיין ישועות יעקב סי' תס"ז סק"ה מ"ש ע"ד הרר"י בענין דבש שמהפך מה שנופל לתוכו לדבש ואזלינן בתר השתא וכו', וכן בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' קנ"ג ד"ה ובזה וחתם סופר א"ח סי' קל"ה, והרב בתי כנסיות האריך בזה ומסיק בדף מ"ג ע"ב להתיר המוש"ק באכילה ושכ"ד הכנה"ג והרדב"ז וגו"ר עי"ש, ובשו"מ ח"ג סי'

קכ"ב ד"ה אמנם פשיט"ל דמוש"ק אסור באכילה מדאו' ושייך איסור סחורה לולא דבדם ליכא משום סחורה, ועיין מחזיק ברכה יו"ד סי' ס"ו אות י"א וצל"ע בגוף דברי הדג"מ שרמז סם ובשו"ת צמח צדק החדש בחיו"ד סי' ס"ז אות ו' האריך מאד ליישב סברת הרר"י ומ"מ סיים וכל זה לפלפולא אבל למעשה מי יכריע בין הרר"י והרא"ש ועי"ש אם יש לחוש במה שמערבין קצת דם בעשיית הצוקאר והרב עיקרי הד"ט בחיו"ד סי' ז' אות י"ד כתב דהרב בני חיי התיר המושקי בפשיטות ושכן מעשים בכל יום וכו' עי"ש:

ובדם שמלחו אם יש לחלק בין דם בהמה לדם עוף ולומר דבעוף לכ"ע אינו עובר עליו כדמשמע מדברי המרדכי בפ"ב דשבת סי' האריך בזה בס' ערוגת הבשם בסי' ס"ט וה"ד בספר דרכי הוראה ח"ב פ' נ"א ועי"ש מ"ש בזה: יח דם מחמת תשמיש דאוסר אשה לבעלה כ' הג' מוהר"ש קלוגר בס' שיירי טהרה דף ס"ג דאפילו למ"ד וסתות דאורייתא רואה דם מחמת תשמיש אינו אלא מדרבנן דדוקא בוסת התלוי בימים או בגוף ס"ל דהוי דאורייתא אבל בוסת התלוי במעשה לכ"ע דרבנן עי"ש וכ"כ הג' נודע ביהודה בח"א יו"ד סי' נ"ה ד"ה הן אמת ובח"ב סי' צ"א וצ"ב ועיין שואל ומשיב ח"ג סי' קל"ו וע"ע להגאונים מוהרד"ף בס' מכתם לדוד דף פ"א ע"ב נודע ביהודה יו"ד ח"א סי' מ"ט וסימן נ"א חות דעת סי' קצ"א סק"ח חתם סופר יו"ד סימן חנ"ק ד"ה ועל הכלל ובסימן קע"ה, תפארת יוסף (הנדפס בש' תרכ"ו) ביו"ד סי' כ"ה דף ס"ו ע"ג ודברי הרב השואל שם הלא המה בספר זכרון יהושע (שנ"מ בשנת תרל"ג) בסימן י"ו דף ל"ז ע"ד וע"ע שואל ומשיב ח"ב סי' ק"ף שיבת ציון סי' ל"ו אות ז: יט דאורייתא מצינו דנאמר לשון זה על דבר שאינו מה"ת ור"ל שיש לו סמך באורייתא כ"כ מרן הב"י יו"ד רסי' קפ"ד ד"ה ובשעת וכו' במ"ש התוס' והרא"ש וסמ"ג דפרישה דסמוך לוסת דאורייתא עי"ש וכיוצא לזה כתב הר"ב הדרישה ביו"ד רס"י קפ"ג ע"ד מרן שכ' דין תורה וכו' עי"ש וכן מצינו שכתב מרן הב"י א"ח סימן תי"ח סוד"ה ויחיד דמ"ש בש"ס גבי ר"ח דאורייתא הוא ר"ל שנרמז אסמכתא שלו בתורה עי"ש ועיין ש"ך ח"מ סי' כ"ח ס"ק י"ד דבין להרב מגילת אסתר בין להרש"ך כי אמרינן בעלמא דאורייתא שלא בלשון תמיהא דאורייתא היא וכו' אפ"ל שהוא אסמכתא גם הרב עפרא דארעא ע"ד הרב ארעא דרבנן במ"ב אות קמ"ד כתב דמ"ש רש"י שבהרי"ף במס' ביצה דף ל"ז במקח וממכר בשבת הוא איסור דאורייתא לאו דוקא דהא ודאי אינו אלא מדרבנן ובמכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף מ"ב ע"ב כ' בשם הרב מחזה אברהם שצדד לפרש מ"ש הרב רבינו יונה בפ"ג דברכות שהוא מן התורה דר"ל דנרמז בתורה ושסיים שזה דוחק וכ' ע"ז במכתב לחזקיהו דכיון דמבואר בדברי הרמב"ם שהוא מדבריהם תנוח דעתינו לפרש גם דברי הרר"י שיהיו מוסכמים לסברת הרמב"ם

עי"ש ויש סעד לזה דהא חזינן דרבנן קדישי הנז"ל ניחא להו בהכי ועיין במה שכתבתי במערכת הבי"ת אות קט"ז (בד"ה ולכן) ובאות קי"ו וגבי מלאכה בחוה"מ דאמרינן בש"ס (מ"ק ד' י"א ב') אבלות דרבנן מלאכה בחוה"מ דאורייתא יש מן הראשונים שפירשו דהכונה לומר שיש לה אסמכתא בדאורייתא עיין להרא"ם בס' היראים סי' קי"ג ובהג"מ פ"ז מהלכות יו"ט והרא"ש בריש מס' מ"ק ותוספות בחגיגה דף י"ח ד"ה חולו: כ דבר שנאסר במנין דצריך מנין להתירו אם כשבטל הטעם בטלה התקנה ממילא או לא עיין להרבנים פרי חדש יורה דעה סי' קי"ו ס"ב יד דוד על יו"ד בסי' י"א הגהות בית יוסף אות ז בשם הרר"י בפלתי ולפי מ"ש הרב זרע אמת יו"ד סי' מ"א (בד"ה ומה שנלע"ד) לחלק בין דבר שנאסר מן הדין דאז אם בטל הטעם אין צריך מנין אחר לדבר שלא נאסר אלא משום סייג דאז אף כי בטל הטעם צריך מנין אחר עי"ש י"ל בזה קושיית הרר"י בפלתי עי"ש ודוק ועיין להרב מטה אהרן דף ע"ח ע"ג והרב תפארת ישראל פיה"מ בפ"ו דמס' שבת מ"א ס"ל דאפילו בדבר שנאסר מן הדין משום חשש איסור לא שרי כשבטל הטעם אלא ע"י עלילה כל דהו שלא כדעת הרז"א הנ"ל.

ולכאורה להרז"א קשה דאם כן שופר ולולב לישתרו בשבת דליכא בזה"ז רה"ר וכמו שהותרו תכשיטין בזה"ז וי"ל בדוחק ועי"ש בתפארת ישראל בסוף הפ' בהלכתא גבירתא ולהרב לשון לימודים דף ב' ע"ג וע"ע תפארת ישראל פ"ט דכלאים ובפ"א דעדיות מ"ו מה שחילק בענין זה ופ"ת יו"ד סי' חצ"ר ויקרא אברהם דף י"ז ע"ב ובמה שהסבירבזה היה"מ ה"ד בפ"ת אה"ע סי' קמ"ה סק"ט והגאון בס' עמודי אש דף כ"ח אות ה' האריך בעיקר כללין בכמה חילוקים עי"ש ולמרן חיד"א בס' שיורי ברכה סי' של"א וסי' תס"ח בשם הרא"ם בתוספותיו: כא דבר שנאסר במנין וכו' חידש הגאון מוהר"ש קלוגר בס' שיירי טהרה דף ס"א ע"ב דלא אמרינן כן אלא היכא דהאיסור הוא אפילו בדיעבד אבל לא היכא דהאיסור אינו אלא לכתחלה עי"ש: וכתב הרדב"ז בח"ד סי' צ"ד (בדפוס ווארשא תרמ"ב אלף קס"ה) בד"ה הכלל העולה דדוקא דבר שנאסר במנין ובאים עתה להתיר צריך מנין אחר אבל אם הוא בהיפך שהתירו איזה דבר במנין או פטרו מאיזה חיוב מצוה במנין ורוצים להחזיר האיסור או החיוב לא נאמר דין זה ואין צריך מנין אחר: כב דין בע"ש אי איכא איסורא לעיל במערכת האל"ף אות ט"ו רשמתי בזה עי"ש: כג דין דאסור לשמוע דברי אחד מבעלי הדין עד שיבא חבירו אם הוא מה"ת או מדר' לעיל במערכת האלף אות רי"ו רשמתי בזה עי"ש: כד דברי הכל קאמר בש"ס ולא קאי אכלהו תנאי דאיירו בההוא עניינא אלא אתרי מנייהו כן הוא שיטת רש"י שבת מ"ד ע"א ועי"ש בתוס' ד"ה לדברי ועיין יעיר אזן מע' הכ"ף אות ב' דמ"ש בש"ם כולי עלמא לאו דוקא עי"ש

דברי הראשונים ז"ל שו"ר להג' מש"ל פ"ב דק"פ הי"ג שהביא ג' דוכתי דאתמר בש"ס הכל מודים ול"ד עיי"ש ועיין שבועות כ"ב ע"א מיתיבי ב' קונמות מצטרפין וכו' והו"מ לשנויי דמ"ש דברי הכל היינו רבנן דר"ע והני רבנן דפליגי עם ר"מ אחריני נינהו אלא דלא ניח"ל לש"ס בהכי דאי משכחת רבנן דלית להו האי סברא מנ"ל תו למימר דרבנן דמתני' מודו בקונמות בכ"ש וק"ל ועיין לקמן במע' הכ"ף אות י"ח ולפי כלל זה ק"ל מאי מתקיף ר"י בכתובות ע"ט ס"ו ע"ב הרי עבדים וכו' ופליגי, נימא דדברי הכל לאו כ"ע אלא ר"י בר פלוגתא דזתים ולא רשב"ג ומסתייעא מילתא מדתני בפלוגתא בתרייתא מידי דשייך ביה לא כליא קרנא.

ולגירסת הרי"ף והרא"ש בתרוייהו רשב"ג ניחא אבל להרמב"ם דגריס ר' יהודה כמ"ש הר"ן וכ"ן ממ"ש בפיה"מ קשה. ומצאתי בפיה"מ תפארת ישראל שמפני זה הכריח כגירסת הרי"ף: כה דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי כן אמרו האמוראים בכמה דוכתי וכתב הרב דרכי שלום דף ל"ג בשם מוהרלנ"ח בפסק הסמיכה לחלק בין היכא דלא נעשה מעשה עפ"י ההוראה דאז הוו הדרי בהו להיכא דעשו מעשה דתו לא הדרי בהו והוא ז"ל הביא ראיה לדבריו מר"ה כ"ט ע"ב כבר נשמע קרן ביבנה וכו' עי"ש.

ולכאורה י"ל דהתם לא רצו לחטט בדבר דכולי האי לא עבדי אבל אי איתרמי מילתא ונודע להם שטעו אימור דגם אחר מעשה הדרי בהו שכן ראוי להיות חוזר שוב הגיע לידי ס' מוהרלנ"ח וראיתי שם בד"ה עוד כתב בעל המגילה השנית וכו' שכ' וז"ל גם בתנאים אשכחן דומיא קצת בר"ה רפ"ב וכו' עי"ש, ותמה על הרב ד"ש שכ' מדנפשיה ואין כל חדש וגם כי בדברי הרב מוהרלנ"ח מבואר דאינו ראיה אלימתא ועיין להג' חוט השני סימן נ"ח דנר' דלדברי מוהרלנ"ח לא היו צריכים בנדונם לחפש ולברר אם טעו או לא והא דדברים שאמרתי הוא קודם מעשה ושמא י"ל דדוקא במידי דנוגע למקום ב"ה דוקא ולא לחבירו הוא דמחלקינן בהכי דקוב"ה מחיל ליקריה וכבוד אלהי"ם הוא שלא להוציא לעז על ב"ד טועין משא"כ בההיא דהג' חוט השני בין אדם לחבירו ודוחק ועיין יד מלאכי סי' תרס"ג (סוף ד"ה והסיבה השנית וכו' ובד"ה האמנם והאמת) וכתב הרב בנימין זאב סוס"י ש"א הביא דבריו מרן החבי"ף בס' כל החיים דף י"ט ע"ב דשבח לדיין שטעה שיודה על האמת כמ"ש האמוראים זיע"א עי"ש עוד ודע דמ"ש הרב ד"ש שכתב מוהרלנ"ח דבג' מקומות מצינו בש"ס שאמרו דברים שאמרתי וכו' עיינתי שם והוא בדף נ"ט ע"ד (מדפוס לעמבערג) בתוך ד"ה ולא לבד אותה ההסכמה וכו' ושם לא נחית למניינא (לכתוב בג' מקומות) רק כתב דמצינו בש"ס שאמרו כן ומביא וקורא ג'

מקומות ובודאי דאין כונתו לומר דרק בג' מקומות אמרו כן שהרי הרואה יראה דיש עוד בכמה מקומות כן עיין בשבת דף ס"ג ע"ב ובמה שציין שם בגליון.
אלא דלאו כי רוכלא אזיל וחשיב ותנא ושייר ודברי הרב ד"ש הם שלא בדקדוק במחכ"ת: כו דבר תורה כתב הרב ארעא דרבנן אות קס"א בשם הר"ן בפ' הזהב דד"ת לאו ד"ת ממש קאמר אלא סברא בעלמא אמנם במהדורא בתרא כתב באות נ"ה דבר תורה כשאומר בש"ס אינו אלא מדאורייתא וליכא לפ' ד"ת מדרבנן וזה בפ' מי שמתו נשים חייבות בקידוש היום ד"ת ומקשינן והא מ"ע שהזג"ג היא ואמר אביי מדרבנן ואמר ליה רבא והא דבר תורה קאמר ועיין מ"ש הר"ן בפרק הזהב בשם הרי"ף עכ"ל מבואר דדעתו להוכיח דדבר תורה ממש הוא ומחשבתו נכרת להקשות מזה על מ"ש הר"ן הנ"ל וחידוש הוא שלא זכר שכבר קדמו מר זקנו בספר הליכות אלי סי' רמ"ב ה"ד הרב מקנה אברהם במ"ב אות פ"ח כשאומר ד"ת אינו אלא מדאורייתא כמ"ש בברכות דף כ' אמר ליה רבא והא דבר תורה קאמר עכ"ל הרי שהוכיח כן מסוגיא זו דדבר תורה ממש קאמר והרב מקנה אברהם שם הביא מ"ש בכללי מוהר"ש סרלייו דף ח' ע"ג דשני פנים במשמעות לשון דבר תורה משמע דבר תורה ממש כגון ד"ת מעות קונות ד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ומשמע הלכה לממ"ס כגון ד"ת מקפיד עליו חוצץ ופירש"י בעירובין דף ד' ע"ב ד"ת הלכה לממ"ס ועפ"י זה הקשה על הרב הליכות אלי הנ"ל דאיך פשיט ליה מסוגיא דברכות דהוא מדאורייתא אימא דלאו דאורייתא ממש קאמר אלא מקשי אמ"ש אביי מדרבנן דמשמע מדרבנן ממש והא ד"ת קאמר ויהיה כונתו מהלכה לממ"ס אבל לא מדאורייתא ממש ובהורמנותיה דמר אומר אני דלק"מ דודאי הרבנים הליכות אלי וארעא דרבנן הנ"ל אין כונתם בהוכחה זו אלא לומר דלא מצינן לפרש דר"ל מדרבנן אלא ממש מדאורייתא ויהיה מק"ו או מג"ש מהלכה לממ"ס או מאיזה מדות שהתורה נדרשת בהן עכ"פ לא מדרבנן קאמר וזה פשוט לענ"ד והרב עפרא דארעא כתב דיש לחלק בזה בין כשמביא איזה מקרא כגון בב"ב דף קמ"ז מנין למתנת שכ"מ מן, התורה וכו' דזה אפשר לפרש דהוא רק אסמכתא מקרא לכשאומר ד"ת או מן התורה ואינו מביא מקרא ומרן חיד"א ביעיר אזן כתב דאפ"ל דלא תלי בהכי אלא כי קאמר דבר תורה משמעות הלשון מוכיח דהוא ממש מדאורייתא אבל משמעות לשון מן התורה הגם דלא מייתי ילפותא סתמו כפירושו דהוא אסמכתא גם בהגהות הלבוש למס' תענית בדף ב' ע"ב ציינו מ"ש התוס' במ"ק דף ג' ע"ב ד"ה ניסוך המים דמ"ש בשבת דף ק"ג מ"ם יו"ד מ"ם לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא וכתבו בהגהות הנ"ל וז"ל ועיין בירושלמי פרק לולב הגזול הלכה ו' במפרש קרבן העדה שם ואפשר כיון דרע"ק אמר

דבר תורה א"כ ע"כ לדידיה לאו אסמכתא היא עיין ברכות דף כ' ע"ב וזבחים דף ק"י ע"ב ומיושב קושיתו ודוק עכ"ל כונתם ג"כ לחלק בין מ"ש בש"ס דילן לרבות ניסוך המים מן התורה דזה אפשר לפרש דהוא אסמכתא למ"ש בש"ס ירושלמי דבר תורה דמשמע דלאו אסמכתא אלא ממש מדברי תורה כדמשמע בההיא דמס' ברכות אלא דאעיקרא מה שהוקשה להם ע"ד התוס' דמק' מהירושלמי לא זכיתי להבין מאי ק"ל דודאי גם התוס' במ"ק לא כיונו לומר דניסוך המים הוא מדרבנן דהא בהדיא אמרינן שם עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה לממ"ס אלא כונתם לומר דמ"ש בש"ס דשבת דמקראי ילפינן הוא רק אסמכתא אבל עיקרו מהלכה לממ"ס ואסמכוהו אקראי וכיון דהללמ"ס הוא שפיר קאמר רע"ק בירושלמי דבר תורה דהא מהלכה למ"מ נמי תורה הוא, וכן נמי בש"ס דילן בזבחים דף ק"י אמרינן דלרע"ק הוא מדאורייתא ובאס"ז לכתובות על דף יו"ד ה"ד מרן חיד"א ביעיר אזן שם כתב בשם הרמב"ן עמ"ש בש"ס סמכו לכתובת אשה מן התורה דאסמכתא מדרבנן היא ומ"ש מן התורה הללמ"מ היא כשאר תורה שבע"פ כדאמרינן בחולין מנין לבדיקת סכין מן התורה אע"ג דמדברי קבלה גמר לה עכ"ל הרי דמפרש מ"ש מן התורה דר"ל הלכה למ"מ וקרא אסמכתא מדרבנן וכן הוא ג"כ כונת התוס' בהא דניסוך המים והגם דהתוס'בההיא דמתנת שכ"מ דאמרינן בש"ס מן התורה מפרשי דהיא מדרבנן ממש ורק אסמכתא מקרא וכן בההיא דכתובת אשה מה"ת כתבו בסוטה דף כ"ז דלאו ממש דאורייתא אלא אית לה סמך דאורייתא כדאמרינן מכאן סמכו ונראה שחולקים על סברת הרמב"ן כמ"ש מרן חיד"א ביעיר אזן שם מ"מ בהא דניסוך המים דאמר רבי יוחנן שהוא להלכה למ"מ והוקשה להתוס' מההיא דשבת וכתבו שהוא אסמכתא נוכל שפיר לפרש דכונתם דרך שפירש הרמב"ן ההיא דכתובת אשה דמהלכה למ"מ היא והיא כשאר תורה שבע"פ אלא דאית לה סמך מקרא והרב יד מלאכי במערכת הה"א סי' רכ"ז כתב דהלכה למ"מ אע"ג שאין לה רמז במקרא מ"מ בדרך אסמכתא מצינו שסמכו אותה רז"ל על פסוק כדאמרינן בתענית דף י"ו עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא וכו' עי"ש עוד אשר מילא את ידו דהכי איתא בש"ס בכמה דוכתי וכל שהוא מן כלל"א אייתי בידיה מ"ש התוס' במ"ק הנ"ל דעמ"ש בש"ס דהוא הלל"מ כתבו דמ"ש בשבת מ"ם יו"ד מ"ם לרבות ניסוך המים אסמכתא הוא ש"מ דמשמע ליה דהלכה למ"מ גמורה היא ודאורייתא חשיב אלא דיש לה אסמכתא מקרא ועמד מרעיד עמ"ש הרב באר שבע בדף ע"ג ע"א כל הלכה למ"מ אין לו קרא אפילו על דרך אסמכתא וכו' עי"ש גם הרב ארעא דרבנן במערכת האלף אות ג' השיג על הרב ב"ש מסוגיא דריש עירובין גבי שיעורין חציצין וכו' דאמרינן הלכתא

נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי (אף זו מן התוכחות שהוכיח זה הי"מ גדול כיעי"ש) הרי דסברי מרנן דאיכא הלכה למ"מ והיא נסמכת מדרבנן אקראי והיא מדאורייתא ממש ככל הלכה למ"מ דעלמא ומ"ש בהגהות הלבוש הנ"ל דבזה תתישב קושית המפרש כעת לא ידעתי כונתם וראיתי שהרב נחמד למראה בפ"ק דשביעית ד' קט"ו ע"ב הביא מ"ש בירושלמי שם ר' בא בשם ר' יוחנן ערבה וניסוך המים הלכה למ"מ דלא כרע"ק דרע"ק אמר ניסוך המים דבר תורה וכו' עד מ"ם יו"ד מ"ם וכתב שהרב קרבן העדה רפ"ד דמס' סוכה הקשה ע"ד התוס' דמ"ק הנ"ל מהירושלמי הזה דאיך קאמר דלא כרע"ק הלא אין זה אלא אסמכתא בעלמא ושהניחה בצ"ע והנחמד למראה תירץ דלא כתבו התוס' כן אלא לר"י דאמר הלכה למ"מ אבל לרע"ק דאמר ד"ת מודו דלאו אסמכתא היא וכו' עי"ש ובזה מובנים דברי הגהות הלבוש הנ"ל אך עיינתי בקרבן העדה שם ולא ראיתי דברים אלו כמו שיראה הרואה ועיין במה שהאריך בזה ידידי הרב שער החצר נר"ו בסי' תקע"ז דף קפ"ג ע"ד וקפ"ד ועיין לקמן אות ע"ח:

כז דבר שאין מתכוין הרב מלא הרועים במערכה זו האריך לבאר הסוברים מותר והחולקים כדרכו דה"ק וכתב באות י"ג דר"ן ס"ל מותר עי"ש ויש להכריח כן לפי מה שבאר שם באות כ"ט דמאן דס"ל הלכה כסת"מ ס"ל דבר שאין מתכוין מותר עי"ש א"כ רב נחמן דס"ל הלכה כסת"מ כמו שהוכיח הוא עצמו במ"ב דף מ"ה ע"א אות יו"ד מוכרח דס"ל דבר שא"מ מותר: כח דבר שאין מתכוין ר' זירא ס"ל מותר שהרי ס"ל הלכה כסת"מ כמו שביאר הרב מלא הרועים במ"ב דף מ"ה ע"א אות י"ב וכמו שכתבתי באות הקודם:

כט דבר שא"מ ר' עקיבה ס"ל דשא"מ מותר כמ"ש במה"ר אות ל' משמא דגמרא ב"ק קי"ג ע"א וקצת תימה שלא ביאר שאין זה פשוט שהרי בזבחים צ"א ע"ב ר"ע ס"ל דשא"מ סור וכתב שם התוס' בד"ה הא ר"י דתרי תנאי אליבא דר"ע עיין שם: ל דבר שא"מ ר' טרפון ס"ל דאסור עיין זבחים צ"א ע"ב ברש"י ד"ה יין כדברי רע"ק וכו' ובמסקנא דש"ס הא ר"י הא ר"ש עי"ש ודוק.

ובדעת ר' ישמעאל פליגי בה הרא"ש ורבינו עזריאל ה"ד הרב"א בא"ז לנזיר דף מ"ב ע"ב אמ"ש רי"ש לא יחוף באדמה רע"ז כתב דטעמיה משום דס"ל דשא"מ אסור והרא"ש כתב משום דהוי פסיק רישיה וא"כ לדידיה בדבר שא"מ מותר: לא דבר שא"מ בפסיק רישיה דלא ניח"ל דרבינו הערוך ס"ל דשרי והתוס' והר"ן חולקים עיין תוס' בשבת ק"ג ע"א והר"ן על דף קי"א ותוס' כתובות דף ו' ע"א נלע"ד דרש"י זבחים דף צ"א סוע"ב שתי' להה"א דמזלפינן דאפשר בטיפין דקות עי"ש ס"ל כדעת התוס' דהא לרבינו הערוך טעמא דזילוף הוא משום דהוי פסיק רישיה דלא ניח"ל והג' מלא הרועים במע' זו אות

ח' כתב דרש"י בבכורות דף כ"ה ס"ל כרבינו הערוך עי"ש שלא נרגש מזה וצ"ע ולכל הדברות מידי פלוגתא בינן של קדושים ז"ל לא נפקא וגדולי עולם לא ס"ל כרבינו הערוך ובכן דברי הרב שושנים לדוד בפ"ד דנדרים מ"ד ד"ה וחכ"א דנקיט בפשיטות דפס"ר דלא ניח"ל שרי עי"ש צ"ע ומה גם דאיכא כמה פוסקים דסברי דבשאר איסורין חוץ מאיסורי שבת אף פסיק רישיה דלא ניח"ל אסור עיין לקמן במע' הפ"ה אות ל"ה ועי"ש באות ל"א: לב דבר שא"מ רבא נר' דס"ל מותר דהא ס"ל מלאכה שאצ"ל פטור עיין שבת ר"פ נוטל ולפי דברי ה"ה ריש הל' שבת מאן דס"ל מלאכה שאצ"ל פטור כ"ש דס"ל דשא"מ מותר אך קשה מתוס' שבת דף פ"א ד"ה אסור שכ' דרבה ס"ל דשא"מ מותר והוכיחו כן מביצה דף כ"ג עי"ש וטפי הו"ל להכריח מזה דלההיא דביצה י"ל דמשמיה דר"נ אמר וליה לא ס"ל ואי נמי דהאיכא לישנא דאמר ר"ן לחודיה עי"ש ובמלא הרועים אות י"ג וקצ"ע: לג דבר שא"מ עיין להג' מה"ר באות ח' ואילך שהמציא מח' בין רש"י ותוס' בדעת ר"מ אי ס"ל דשאמ"מ אי אסור ולכל הפירושים לא אשכחן בהדיא ר"מ היכי ס"ל ומה מאד תמיהני על הרב מוהרד"ף בס' שושנים לדוד פ"ד דנדרים מ"ד ד"ה וחכ"א דאמר מר כמדבר על הידוע דר"מ ס"ל דשא"מ אסור עי"ש ולא ידעתי פשיטותיה דמר וצ"ע:

לד דבר שא"מ לר"ש דס"ל מותר הדבר פשוט דמותר אף מדרבנן כמסקנת ש"ס דשבת ובכן ל"ז להבין מ"ש הרב שושנים לדוד פ"ד דנדרים מ"ד ד"ה וחכ"א דדשא"מ לא אסיר אלא מדרבנן ולכן ל"ג עי"ש והוא פלא דאי בקרוב חשיב דשא"מ אמאי אסרו מדרבנן וצ"ע הן אמת דמדברי מרן כ"מ בפ"ה מהל' נזירות הי"ד נראה דס"ל דאיכא איסורא שהרי כ' דטעמא דבאדמה אינו לוקה הוא משום דהוי דבר שא"מ עי"ש ונהי דאינו לוקה הא כ' להדיא הרמב"ם ז"ל שם דלא יחוף באדמה, אלא דבלא"ה צריך להבין דההיא פסיק רישיה הוא ומודה ר"ש וצ"ל בדוחק דמר"ן כ"מ ס"ל דלדידן דקי"ל כר"ש דדבר שא"מ מותר נהי דבפסיק רישיה אסור מיהו אינו אסור אלא מדרבנן (עיין מה שרשמתי לקמן במע' הפ"ה אות כ"ז) ומשו"ה אינו לוקה ולפי זה אין מדברי מרן שום משמעות דבדבר שא"מ ולא פסי"ר איכא איסורא דרבנן, ומצאתי להרב מרכבת המשנה הובא בכס"ן כלל מ אות ל"ד שהק' על מרן כ"מ הנ"ל דהא הוי פסי"ר וכו' עי"ש ולענ"ד יתכן ליישב כנז"ל:

לה דבר שא"מ לר"י דס"ל דאסור אם הוא איסור תורה או אינו אלא מדרבנן האריך בזה הרב מלא הרועים במערכה זו אות ל"א ועיין במ"ש על דבריו בספר מכתב לחזקיהו דף ע"ח ע"ג ויש לתמוה על מרן מוהרד"ף בס' שושנים לדוד בפ"ד דמס' נדרים מ"ד ד"ה וחכ"א דפשיטא ליה דאסור מה"ת כיעי"ש ואינו פשוט כן ועיין עוד להרבנים פרמ"ג במ"ז סי' של"ד ס"ק כ"א וקובץ על יד ריש הלכות שבת:

לו דבר שיש לו מתירין בענייני טומאה בדברים שיש להם טהרה במקוה אם אמרו חז"ל חומרת דשיל"מ מצאתי שנחלקו בזה רבנן בתראי דהרב נו"ב בצל"ח לפסחים על דף י"ז בסי' ק"ח פשיטא ליה דלדעת הסוברים דחומרת דבר שיל"מ לאו דוקא כשההיתר בא ממילא ע"י הזמן אלא אף כשההיתר בא ע"י מעשה חשיב דשיל"מ בטומאה נמי בכלים שיש להם טהרה איתא לחומרת דשיל"מ להחמיר בספקו עי"ש לענין ספק משקה לטמא כלים אמנם הרב שו"מ בח"ג סי' רכ"א כתב דלענין טומאה לא שייך חומרת דשיל"מ לענין ספק דרבנן דלא מבעיא לדעת התה"ד שהביא הרמ"א ביו"ד סי' ק"ב בדבר שאינו רק טעם ולא ממשו של איסור לא שייך דשיל"מ פשיטא דבטומאה לא ניכר ממשו של איסור ולא עדיף מטעם ואף לדעת הש"ך החולק שם בזה על הרמ"א אבל כ"ז באיסור אבל בטומאה דכיון דבספק טומאת משקין לא גזרוחז"ל שוב הוא טהור גמור דע"ז ל"ג חז"ל וכל שלא גזרו בזה שוב אין כאן שום טומאה ובשלמא ספק איסור דרבנן דהאיסור הוא ממש א"כ כל שהוא דשיל"מ שפיר אמרינן דילמא אוכל איסור אבל כאן חז"ל ל"ג שיטמא כלל בספק וז"ב מאד ועוד האריך שם (בד"ה והנה) אם לפי הטעמים שנאמרו בחומרת דשיל"מ שייך לומר כן גם בענייני טומאה או לא עי"ש:

לז דבר שיש לו מתירין לא מיקרי כשאין ממשות האיסור בתערובת אלא טעמו כ"כ הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות קנ"ח בשם הרב מוהריק"ש בערך לחם (בספר י"מ שבידי נחסרו דפים בכמה מקומות ובעל הס' השלים חסרונם בכתיבת יד וגם בזה הוא בכת"י ולא נרשם הסימן ודבריו הם בסי' ק"ב ס"ד וסיים עיין סי' ריו' דין ו' וכעת לא ידעתי מה הציון הלז כמו שיראה הרואה) ונראה שהרב יד מלאכי כתב זאת לזכרון ולא נחית לעיין בדבר והרואה יראה בש"ע יו"ד סי' ק"ב כמה דיות נשתפכו בזה על מ"ש הרמ"א בס"ד לחלק בין ממשו לטעמו עי"ש בש"ך סק"ט ובמפרשים שם ולפי שאני מסופק אם הרב מוהריק"ש ראה הגהות הרמ"א לבי אומר לי שכ"כ על דעת רבו רדב"ז שכן דעתו באמת בתשו' החדשות סי' תקס"ב (שו"ר דבסי' תרצ"ה ס"ד מביא דברי הרמ"א עי"ש) אלא שהרב המגיה לס' יד דוד בסי' ק"ב הגב"י אות ב' כתב דהרדב"ז בסי' תפ"ז פוסק בהיפך דאפילו טעמו לא בטיל עי"ש והוא כדעת הרבנים ב"ח וש"ך ופר"ח עיין בדב"ק והרב שלחן גבוה בא"ח סי' תמ"ז בס"ק ל"ד מחודש י"ד כתב בשם הרב דב"מ סי' כ"ט דאפילו להרי"ף והרמב"ם דיבש ביבש לא בטיל בפסח דהוי דשיל"מ אין זה אלא בגוף האיסור ולא בטעם וכו' עי"ש ואין ס' דב"מ ח"א מצ"א לעיין בדב"ק אם הזכיר דאין זה פשוט ובמחלוקת הוא שנוי כנז"ל ובמאי דעסיק הרב דב"מ (בתערובת כלים) עיין בפ"ת ביו"ד שם בשם פני אריה:

ואיסור שלא היה ניכר קודם שנתערב דקי"ל דאין בו דין דשיל"מ כמ"ש בא"ח סימן ש"ך ס"ק ובדברי הרמ"א ביו"ד סס"י ק"ב הקשה הרש כו"ף דאדרבא כתב המרדכי דדבר שלא ניכר לעצמו לא בטיל והאריכו הרבנים מר בריה דרב נו"ב בנו"ב מ"ת חיו"ד סי' נ"ד וסי' נ"ה ובחוות דעת בביאורים סק"ז ובקהל יהודה בחי' למס' ביצה דף ל"ט עי"ש בדף כ"א ע"ב וציין בזה הרב יד דוד (ליו"ד) שם בהגהט"ו אות ה' ספרי דבי רב דלא שכיחי גבאי עי"ש ומה שהוסיף הרב כו"פ להקשות מדברי התוס' בסוף מעילה גבי האומר פרוטה שבכיס זה הקדש וכו' מצאתי להרב עמודי אור בשו"ת א"ח סי' ט"ו אות ב' שביאר דדוקא בלח הוא דאמרינן דכל שלא ניכר האיסור לעצמו אין בו משום דשיל"מ אבל לא ביבש עי"ש ובזה יש ליישב מה שהקשה הרב בית מאיר ביו"ד שם דמדברי התוס' בב"ק דף ס"ט ד"ה כל המתלקט לא משמע כדברי הרמ"א ולפי חילוק הנ"ל ניחא דהתם ביבש שייך שפיר דשיל"מ ולכן הוכרחו התוס' לשינויא אחרינא וגם מדברי הרב פרמ"ג באשל אברהם סי' תצ"ז ס"ק י"ד נראה דס"ל לחלק כמ"ש בעמודי אור שכתב וז"ל ואע"ג דבלא ניכר מקודם בטילי וכו' מ"מ הכא היה מובדל האיסור מעיקרא אלא שלא נודע לווכו' עי"ש אלא דלפי הנראה אין הכל מודים בחילוק זה שהרי בשטמ"ק בב"ק שם כתב בשם רבינו ישעיה ואע"ג דאמרינן דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל והכא יש לו מתירין ע"י חילול י"ל דהכא כיון דלא אפשר הוי כדבר שאין לו מתירין אי נמי הא דאמרינן דלא בטיל היינו באיסור שניכר ואח"כ נתערב אבל זה שלא הוכר מעולם מתבטל עכ"ל והרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו הקשה ג"כ מדברי התוס' הנ"ל וחידוש הוא שלא ראה דברי השטמ"ק הנ"ל וכן בחי' הגהות להרב חתם סופר לא ראה דברי השטמ"ק וכתב עוד בגליון רש"א הנ"ל דאפשר דבאיסור דאורייתא אין לחלק בין היה ניכר האיסור ללא היה ניכר כמ"ש בשעה"מ וכו' עי"ש מתבאר עכ"פ דאין הכל מודים לחלק בדין זה בין לח ליבש (ובמה שהקשה הרב שעה"מ בדין בהמת שותפין לאיסור תחומין עיין להרב יד דוד שיטה בחי' למס' ביצה דף ל"ז ע"ב) וכן מתבאר ממ"ש הרב מג"א בסי' ש"י סק"ח ובסי' תצ"ח ס"ק כ"ח דאפר באפר מוקצה בטל ברוב אע"ג דקמח הוי לח בלח מ"מ כיון דעיקר איסורא מדרבנן בטל ברוב ופירש הרב מחצה"ש בכונתו דבהא סמכינן אדעת הפוסקים דקמח הוי יבש ובטל ברוב ופירושו בדברי המג"א הוא מוכרח כמו שכתבתי לעיל במערכת האל"ף אות ת"א עי"ש ואם נאמר לחלק כמ"ש הרב עמודי אור דיבש ביבש אף שלא הוברר האיסור לעצמו חשיב דשיל"מ ולא בטיל א"כ מה זו סמיכה ע"ד הפוסקים דחשיב יבש ביבש דא"כ נפל פיתא בבירא דאין שייך ביטול כלל דהרי הוא דשיל"מ דבשבת ויו"ט עסיק שם אלא ודאי מוכח דס"ל דגם ביבש כל שלא הוברר

האיסור מתחלה אין דנים בו דין דשיל"מ והשגתי ספר ערוך השלחן חיו"ד וראיתי להרב בסי' ק"ב אות י"ג שהביא קושית הרב הפלתי מדברי התוס' בסוף מעילה הנז"ל וכתב ע"ז עיין בשעה"מ הלכות יו"ט פ"ז (צ"ל פ"ה) דלא כתב סה"ת כן אלא באיסור מוקצה דרבנן ולא באיסור דאורייתא ובלא"ה יש לומר דיבש חשוב ניכר לענין זה עי"ש וחידוש שלא זכר דברי התוס' והשטמ"ק הנ"ל:

ודבר שהוא נפסד אם ניחנו עד זמן היתרו אם יש בזה חומרת דשיל"מ מרן בש"ע סי' ק"ב ס"ד פסק דאין בו חומרת דשיל"מ ועם שכתבו בלשון יש מי שאומר אין קפידא בזה כידוע ושם בס"ב ג"כ כתב בלשון יש מי שאומר ועיין בפרמ"ג בש"ד סק"ז וגם בדין זה עיין בית דוד בהגב"י אות י"ג ועם שרש"ל ביש"ש פרק כל הבשר סי' פ"ז חולק ע"ז וכן דקדק מדברי הרמב"ם והא"ז כתב הרב המגיה בס' יד דוד שם דהרב מנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק י"ח כתב על דבריו שאין מוכרחים כלל וגם הוא נגד הסברא דמה מתירין שייך מאחר שמתקלל בתוך כך ואין לזוז מפסק מרן וכ"כ הב"ח והערוך השלחן אות יו"ד וכו' עי"ש, וכן ראיתי להרב שמן המשחה בדף ל"ח ע"ד שכתב היתר זה בפשיטות ולא זכר סברת רש"ל כלל אמנם הרב תשואות חן בסוף סי' כ"ז כתב דכיון דבהיתר נתקלקל המאכל שדא ביה נרגא רש"ל וס"ל דאף במתקלקל המאכל חשיב דשיל"מ נכון לבעל נפש להחמיר לעצמו ואם אין המאכל מתקלקל לגמרי כתב בשו"ת תורת חסד (הוא שו"ת על חא"ח לגאון בדורנו יצ"ו) בסי' כ' סוף אות ג' בשם האחרונים דאפילו אם יהיה מתקלקל ונפגם קצת שייך ג"כ חומרת דשיל"מ כיון שלא יתקלקל לגמרי ולא גילה לנו מי בעל דברים בסברא זו דאם כונתו למ"ש הרב בכרתי בסי' ק"ב ס"ק י"ב נראה שאינו מוכרח שסובר כן שהוא כתב בזה הלשון היכא שהמאכל מתקלקל ואם אינו משובח כמו עכשיו לית לן בה כיון שאינו מתקלקל דהא ביצה שנולדה ביו"ט הוי דשיל"מ שיכול להמתין עד למחר והדבר ידוע כי יותר משובח ביצה בת יומא עכ"ל הנה לא כתב להחמיר אלא במאכל שגם למחר לא יתקלקל כלל רק שלא יהא משובח כ"כ כמו היום והיינו כמו ביצה דבת יומא מעלי טפי כדאמרינן בסנהדרין דף ס"ד ע"א איבעו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכחו ואם אינה בת יומא אינו מאכל מקולקל שמזיק לבריא כלל כאשר ידוע ומפורסם שביצה בת כמה ימים נאכלת בשופי וכן מדוקדק בלשונו אבל מאכל שלמחר יתקלקל אף שלא יתקלקל עד שלא יהא ראוי לאכילה חשיב שפיר מאכל המתקלקל ואין בו חומרת דשיל"מ וכן הסברא נותנת דלא שייך בזה יש לו מתירין מאחר שאין ההיתר שוה להאיסור כמ"ש הרב מנח"י הנ"ל וכ"כ הרב פרי תואר דאפילו אם הקילקול הוא הוא דבר דחזי לגר מותר ונראה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דגם הרב הכרתי

מודה למ' ש הרב פר"ת הנ"ל ואף שראיתי בס' יד דוד בהגב"י אות י"ד שכתב בשם הרב קהל יהודה בחידו' על הש"ע דף כ"ב ע"ד וקילקול קצת לא נתבאר דינו ויש להחמיר כיון דאף בנתקלקל לגמרי איכא מאן דאסר עכ"ל לענ"ד חומרא יתירה היא לפי מאי דנקטינן כפסק מרן דמאכל המתקלקל לא חשיב דשיל"מ וראיתי בספר דרכי הוראה (לגאון בדורנו יצ"ו) בח"ב פרק כ"ב (בד"ה והנ"ל דבר נחמד) שכתב בדין זה נסתפקנו בשיעור קלקול זה בכמה בכולו או אפילו במשהו (נראה שכונתו לגמרי או במקצת) ולא מצאתי מפורש גילוי לזה וראיתי מביאים בשם הפרמ"ג דבעינן נתקלקל לגמרי ואנכי לא מצאתי בזה בפרמ"ג וכו' האריך קצת וכתב דבהא פליגי אמוראי בריש ביצה דף ג' ע"ב ודף ד' ע"א דמאנדמוקי ברייתא דספקא אסורה בספק טרפה ס"ל דקילקול מעט מועיל לבטל חומרת דשיל"מ ורב אשי דמוקי לה בספק נולדה ביו"ט ומשום דשיל"מ ס"ל דאף דמתקלקל קצת חשיב דשיל"מ וכתב דבס' טוב טעם ודעת להג' מוהרש"ק מהדורא קמא סימן פ"ט דחק להכריע בספק זה כהפרמ"ג ולפמ"ש הדברים נחמדים עכ"ל ועם שדברים חדים ע"ד הפלפול אך אינו לפי פשט האמת לפי ענ"ד ויש לפלפל בפלפולו ומשמע לי דלכ"ע בביצה חשיב דשיל"מ לפי שאינו קילקול אבל בשום דבר המתקלקל אין הדין כן וספר טוב טעם ודעת אמ"א וחידוש הוא שלא ראה מ"ש בכרתי ופר"ת הנז"ל ואין להאריך: לח דבר שיש לו מתירין.

חידש הג' צל"ח לפסחים דף י"ז דבדבר שהיה לו חזקת היתר לא שייך ביה חומרת דשיל"מ לענין ספקו דאף דקי"ל דספק דרבנן בדבר שי"ל מתירין אזלינן לחומרא היינו דוקא בדבר שלא היה לו חזקת היתר כגון ביצה שספק אם נולדה ביום טוב או מאתמול שאין לביצה זו חזקת היתר שעל תחלת לידה אנו דנין אבל דבר שיש לו חזקת היתר ושוב נולד בו ספק איסור דרבנן ויש לו מתירין מוקמינן אחזקתו והוא מותר אבל בספק איסור תורה אפילו במקום חזקת היתר אם הוא דבר שיל"מ לא מוקמינן אחזקתו דדבר שיש לו מתירין דוחה חזקתו זהו תוד"ק ועם כי סיים ואמר ויש בזה אריכות דברים ועדיין לא קבעתי בזה מסמרות דנראה דרפיא בידיה מ"מ בתשו' בנו"ב מ"ת חאה"ע סי' ל"ח (בד"ה ואחר שעלה בידינו) בדין לישא מעוברת חברו שכתב שם דמעוברת מנכרי אינה בכלל גזרה זו ולכן מזונה שיש ספק אם מישראל נתעברה או מנכר הוי ספקא דרבנן ולקולא כתב דאף דהוא דבר שיש לו מתירין אחר כ"ד חדש וספק דרבנן בדשיל"מ לחומרא אזלינן מ"מ לפי מ"ש בצל"ח לפסחים דף י"ז בסי' ק"ח דבדבר שהיה לו חזקת היתר ונולד בו ספק איסור דרבנן אפילו הוא דבר שיל"מ ספקו מותר א"כ זונה זו היתה לה חזקת היתר וע"י העובר שבמעיה אנו רוצים לאוסרה עד כ"ד חדש והרי על תחלת

העיבור אנו מסופקים אם נאסרה א"כ נשארה על חזקתה והיא מותרת לינשא עכ"ל מזה נראה שסומך על חידוש זה שחדשה תורה דיליה ברוח מבינתו אף שסיים שם אף אם ירצה אדם לפקפק על חידוש זה וכו' מ"מ נראה דלדעתו אין לפקפק בדבר וכן הבין בדעתו הרב פ"ת ביו"ד סי' קפ"ז בנחלת צבי דספק דרבנן בדבר שהיה לו חזקת היתר אף בדשיל"מ מותר, וכתב עוד בצל"ח שם דספק דרבנן שלא היה לו חזקת היתר אם נתערב ברוב אף שיל"מ בטל ברוב שכמו שאם היה לו חזקת היתר לא היה כח חומרת דשיל"מ יפה נגד החזקה כ"ש שאין כחו יפה נגד הרוב דרוב עדיף מחזקה אבל בודאי איסור דרבנן שיל"מ שנתערב ברוב לא בטיל כיון שיש בתוכו ודאי איסור לא מהני ביה רוב והיינו ההיא דתניא בריש ביצה דף ג' ע"ב נתערבה באלף כולן אסורות למאי דמוקי רב אשי דברי הברייתא דקתני ספקא אסורה דהוא בספק בנולדה ביו"ט לדידיה סיפא דנתערבה באלף כולן אסורות נמי מיירי בנולדה ביו"ט אך לא בספק אלא בודאי עי"ש ד"ק ועם שדברי הרב א"צ חיזוק וכמדומה לי שרבני האחרונים הבאים אחריו נקטי בשיפולי גלימיה בסברא זו נראה דיש להסביר קצת לחלק בין דבר שלא היה לו חזקת היתר לדבר שהיה לו חזקת היתר דהא רב פפא בביצה דף ג' ע"ב דחיק לאוקמי סיפא דברייתא דקתני ספיקא אסורה דמיירי בספק טרפה משום דס"ל דספק בדשל"מ בדרבנן אזלינן לקולא וא"כ מסתברא שלא להרחיק סברותיהם כ"כ דלרב פפא ספק דרבנן בדבר שיל"מ אף בדבר שלא היה לו חזקת היתר (כביצה שספק נולדה ביו"ט או בחול) מותר ולרב אשי אפילו בדבר שהיה לו חזקת היתר ונולד בו ספק איסור דרבנן בדבר שי"ל מתירין אסור דלא זו הדרך מסתמא ובכמה מקומות נדחקים רבותינו קמאי ובתראי לקרב הדעות בכל מאי דאפשר ולכן שפיר י"ל דרב אשי לא החמיר אלא בספק שלא היה לו חזקת היתר, וראיתי להרב שואל ומשיב בח"ג סי' רכ"א שכתב לפקפק במה שחדש הרב ציון לנפש חיה הנ"ל ממ"ש במס' ביצה דף ל"ח וליבטלו מים ומלח לגבי עיסה ומשני הוי דבר שיש לו מתירין וכו' (אין זו סוגיית הש"ס אלא התוס' שם הוא שהקשו כן עי"ש) וקשה הא היה לזה חזקת היתר וכו' ומסיק גוף דין הציון לנפש חיה הוא חדש ולא ידעתי דכיון דכל הטעם דדבר שיש לו מתירין הוא משום עד שתאכלנו באיסור אכול בהיתר ומועיל לנגד רוב ומכ"ש כאן דליכא אלא חזקה ורוב עדיף מחזקה עכ"ל.

ולא זכיתי להבין מאי ק"ל שהרי הא דמועיל דבר שיש לו מתירין נגד רוב היינו דוקא בודאי איסור שנתערב ודברי הרב ציון לנפש חיה הם בספק איסור וקאמר דחזקת היתר מועילה נגד חומרת דבר שיש לו מתירין וגם רוב מועיל נגד חומרת דבר שיש לו מתירין בדבר שלא היה לו חזקת היתר מ"מ כיון שחזקת היתר מועיל כ"ש שרוב מועיל וזה

דוקא בספק איסור אבל בודאי איסור ודאי דלא מהני, וכתב עוד שם (בסוף ד"ה והנה) ובגוף דברי הציון לנפש חיה שחדש דדבר שיש לו מתירין בדרבנן להחמיר לא אמרו בדבר שהיה לו חזקת היתר ודחיתי לעיל הנה כעת מצאתי בב"ח יו"ד סי' ק"ז שדעתו דדוקא באתחזק איסורא הוא דאמרינן דבדרבנן דבר שיש לו מתירין לא בטיל, והפרי חדש א"ח סי' תצ"ז חולק על הב"ח ועיין בשלום ירושלים ריש ביצה שמפלפל בדברי הב"ח האלו ולא הזכיר מדברי הציון לנפש חיה האלו עכ"ל.

וראיתי להרב יד דוד (ליו"ד) בסי' ק"ב הגהות בית יוסף אות ג' שכתב דבר שיש לו מתירין דלא בטיל אי הוי דוקא בדאיכא איסור ודאי בהתערובת דאתחזק איסורא או דילמא אף בלא אתחזק, עיין שמחת יהודה סי' ט' שהאריך ומסיק דלהרא"ש ורבינו הטור ורש"ל חשיב דבר שיש לו מתירין ולא בטיל ולדעת הר"ן אינו כן עכ"ל, וספר זה אין מצוי אצלי ומי שנמצא בידו ישכיל בכונתו, ובספר חדש תורת חסד (שו"ת על חא"ח לגאון אחד בדורנו יצ"ו) ראיתי בסי' כ' סוף אות ג' שכתב דלפי מ"ש המרדכי ריש פרק אין צדין דהא דספק דרבנן לחומרא בדבר שיש לו מתירין היינו בביצה שהיא ספק אם נולדה ביו"ט או בחול דכי מוקמת לה אחזקתה הרי ל נולדה מקודם, וכן בספק צידה חזקתו שלא ניצוד מקודם וא"כ י"ל דהיכא דליכא חזקת איסור אף ספיקא דרבנן שרי בדבר שיש לו מתירין וכל שכן ספק ספיקא ועל כל פנים היכא דחזקת היתר מסייע לספק ספקא י"ל דלכולי עלמא שרי אף בדשיל"מ, ועיין בנו"ב מ"ת באה"ע סי' ל"ח שדעתו דבמקום חזקת היתר יש להתיר כל ספק דרבנן בדשיל"מ וכ"כ בציון לנפש חיה וכו' עכ"ל וגם במחברת תורה מציון שנה ראשונה חוברת א' סי' ל"ה פלפל בחכמה רב אחד מדורנו יצ"ו ע"פ הנחה דלא אמרו דספק דרבנן בדשיל"מ להחמיר אלא בדבר שיש לו חזקת איסור בביצה שנולדה דמסתמא מוקמינן לה אחזקתה שלא נולדה עדיין דאיכא בהתרנגולת חזקת מעוברת שלא הולידה את הביצה עד יו"ט וזה הוי חזקת הגוף כמ"ש התוספות בב"ק דף מ"ו בד"ה ידעי דשותפות, ובב"מ דף ק' משום הכי אסור אבל בספק דבר שיש לו מתירין בדרבנן היכא דליכא חזקת הגוף ספקו מותר עי"ש גם אשו"ר להגאון המפורסם מוהרי"צ אלחנן יצ"ו בסה"ב עין יצחק שנד"מ בחא"ח סי' י"ז אות ז שנמשך אחר סברת הנו"ב ובצל"ח הנז"ל דהיכא דאיכא חזקת היתר בספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין אזלינן לקולא עי"ש:

לט דבר שיל"מ וכו' בדבר שיש בו ס"ס אי שרינן ליה דהוא מחלוקת כאשר יראה הרואה בדברי רבנן בתראי ע"ד הרמ"א יו"ד סי' ק"י ס"ח וע"ד הרט"ז יו"ד סי' ט"ו סק"ד, ובא"ח סי' תקי"ג כתב הרב ש"ך ביו"ד סי' ק"י ס"ק נ"ו דהיינו דוקא בס"ס שע"י תערובת

אבל בס"ס שבגופו כההיא דביו"ד סי' רצ"ג ס"ג ספק אם הוא ישן ואת"ל שהוא חדש שמא השריש קודם לעומר וכן בספק מוכן ביו"ט שני שרי אף בדשיל"מ, וכ"כ הרב כרם שלמה (חאאס) על יו"ד סי' רס"ו בתשובה שאחר אות י"ד בדין אותו ואת בנו, ונלע"ד דיתכן שזו היא דעת הרשב"ץ ח"ד בחוט המשולש סי' ב' הביא דבריו הרב נחמד למראה בח"א דף ק"ו ע"ב (גבי ולד ספק תוך שמונה ימים) שכתב להתיר ע"י ס"ס יש לו שמונה ימים (כקצת בני אדם שאמדוהו כן) ואת"ל אין לו שמונה ימים שמא כלו חדשיו, וכתב ע"ז בנח"ל דאע"ג דהוא דשי"ל מתירין ובמחלוקת הוא שנוי אי מהני ס"ס ל"ק משום דהרשב"ץ לדעת הרשב"א קאי והרשב"א ס"ל דמהני ס"ס בדבר שיל"מ עי"ש ולפי כלל האמור יתכן לומר דהרשב"ץ לדברי הכל קאמר דמהני ס"ס כיון שאין הס"ס ע"י התערובת אלא בגופו גם הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות קס"ג כתב שהרב בס' אליהו רבא וזוטא דף מ"ב כתב לחלק כנז"ל וא"כ לא נפלאת לומר שגם הרשב"ץ סוברכן, אלא שנראה שאין זה מוסכם כי הרב יד דוד (על יו"ד) בסי' ק"ב הגהט"ו אות יו"ד כתב בשם הרדב"ז בתשובה סי' תרי"ז דלא מסתבר ליה לחלק בזה אלא בכל ענין אמרינן דלא מהני ס"ס בדבר שיל"מ וכתב שממ"ש בתשו' אחרת נראה בהיפך ושקו"ט בזה עי"ש, ולהרב כפי אהרן דף ל"ח ע"ג והרב שער המלך בפ"ח מהלכות מא"א הל' י"א הסביר דחילוק זה שבין ס"ס שע"י תערובת לס"ס שבגופו תלי במה שנחלקו הפוסקים בספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת אי חשיב ס"ס דלדעת הסוברים דלא חשיב ס"ס אלמא ס"ס שבתערובת עדיף ואם ס"ס שע"י תערובת לא מהני לדבר שיש ל"מ כ"ש ס"ס שבגופו ולדעת הסוברים דחשיב ס"ס וסברי דספק אחד בגופו עדיף מס"ס ע"י תערובת אולי יש לחלק כחילוק הרא"ש בהפך והצ"ע עי"ש ואההיא דספק חדש כתב הרב מק"ח בסי' תס"ז סוף סק"ג דיש לחלק בענין אחר דחדש שאני דהוי כעין אזלינן בתר רובא כיון דמקצת תבואות שבעולם ישנות ומקצתן נשרשו קודם לעומר אמרינן סמוך זה לזה והו"ל רובא כמ"ש תוס' נדה דף י"ח משא"כ בשאר ס"ס שנעשה במקרה והזדמן ולא שייך לומר זה וכתב שהאריך בספרו ליו"ד בכללי הס"ס להש"ך סק"י: ובעיקר הדבר אי מהני ס"ס לדשיל"מ הרבנים ארעא דרבנן אות קנ"ט ויד מלאכי בכללי הדינים אות קס"ג ושער המלך פ"ד מהל' יו"ט הכ"ד ואהל יעקב מערכה זו אות ה' העתיקו סברת הרב פר"ח בסי' ק"ב סקמ"ג דמהני ס"ס אפילו בדאורייתא, ועיין מה שהאריך בענין זה הרב נו"ב ח"א א"ח סי' ל', והרב מסגרת השלחן דף קי"ג ע"ד הביא מחלוקת הפוסקים בס"ס בזה ודעתו כהאוסרים בס"ס בדאורייתא בדשיל"מ, ועיין להרבנים שביתת יו"ט א"ח סי' ט', יד דוד ליו"ד סי' ק"י דף קנ"ד אות י"ב, צל"ח למס' ביצה דף ד' ע"א, שו"מ

מהדורא ב' ח"ג סי' ה', שמן המשחה דף ל"ח ע"ד, ובס' שו"ת רמ"צ א"ח ראיתי שם רסי' ל"ז, דנקיט דאין לסמוך אס"ס בדשיל"מ עי"ש, גם בשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' כ"ו נקיט דלא מהני ס"ס בדשיל"מ, ועיין לקמן בד"ה וגם: והנה מצינו בכמה ענינים שכתבו הפוסקים להחמיר בס"ס ולהקל בתלתא ספקי כנודע, ויש להסתפק אם גם בדבר שיל"מ להסוברים דלא מהני ס"ס מהני מיהא תלתא ספקי או נימא כיון דטעמא דל"מ ס"ס הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהתר גם בתלתא ספקי וכל שאתה מרבה ס"ס הדין כן.

ומצאתי בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תרי"ז שנשאל בס"ס אם מותר בדשיל"מ וכן במין בשאינו מינו והשיב שני הדברים תלוים במחלוקת, אבל דעתי הפשוטה כיון דלמחר יהא מותר למה יתירו לו אפילו היכא דאיכא אלף ספקות ואפילו במין בשא"מ כיון שיש לו תקנה אין ראוי להתיר לו שום דבר, וכן דעת הרא"ש אלא שחלק בין ספק הבא מכח תערובת דאתחזק איסורא לספק הבא מכח הדבר בעצמו כיון שלא הוחזק האיסור מותר בדאיכא ס"ס ולבי אומר שלא לסמוך על קולא זו כיון שלמחר יהיה מותר למה נתיר לו לאכול דבר שיש בו פקפוק איסור אף דלא אתחזק איסורא ודרך כלל אמרו דשיל"מ אפילו באלף ל"ב אבל מה נעשה שכבר הורה זקן כ"ל.

הרי כתב מפורש דכשאוסרין בס"ס לאו דוקא תרי ספקי אלא אפילו באלף ספקות אין להתיר, ועיין בש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק נ"ו וק"ל: ובספק פלוגתא דרבוותא בדבר שיל"מ אי אזלינן לקולא. הנה דעת הרב פר"ח בסי' תצ"ז ס"ג דיש לחלק בין ספק דמציאות דבזה אזלינן לחומרא לספק פלוגתא דבזה לא אמרינן ספק דשיל"מ להחמיר אלא הרי הוא ככל ספק דרבנן דאזלינן לקולא, וכן פשיטא ליה להרב יד דוד בחידושיו על מס' ביצה דף ל"ז ע"ב שכתב וז"ל וא"כ בכל דשיל"מ ניזיל בספק דפלוגתא לחומרא וזו לא שמענו ע"כ, וכ"כ הפרמ"ג בפתיחה להל' יו"ט בהחלק השני פ"א אות כ"ז דבעיא דלא איפשיטא ופלוגתא דרבוותא בדבר שיל"מ אזלינן לקולא, וכתב עוד ובט"ז ראיתי כמדומה בהיפך ואיני זוכר מקומו.

אמנם אתה רואה שכל הפוסקים סוברים דבעיא ופלוגתא בדשיל"מ שרי לקולא ע"כ ומה שכתב שראה בט"ז וכו'. הנה הרב פתח הדביר בתשובתו שבס' צפיחת בדבש סי' כ"ח דף ע"ג ע"א החזיר אבדתו פשפש ול"ו מצא דברי הרב ט"ז הלא המה בסי' תצ"ז סק"ט ועי"ש במ"ז והביא הרב פה"ד שם מ"ש הרא"ש בפ"ה דמסכת ביצה סי' י"ד בשם בעל ה"ג בדין שוחטין את המדבריות דכיון דאיסור מדרבנן וכיון דאיכא תרי לישני עבדינן כי הך לישנא דלקולא והוקשה לו ע"ד החק"ל באה"ע חי' נ"ט דף קמ"ג ע"ג שנראה דס"ל דאף

בספק דפלוגתא אזלינן לחומרא בדשיל"מ שזה היפך כל הפוסקים ולא נתקררה דעתו לומר דהחק"ל ס"ל כהט"ז דגם בספק פלוגתא אזלינן לחומרא משום דזו סברא יחידאה ונדחק ליישב דב"ק והביא מ"ש הפנ"י בחידושיו לביצה דף ל"ח בדרך אפשר דספק פלוגתא קיל משאר ספק עי"ש, וכ"כ הג' שאגת אריה בסי' צ' סוף ד"ה מיהו דספקא דדינא וספק פלוגתא אלים לענין זה משאר ספקות ולכן אזלינן בספקא דדינא לקולא גם בדבר שיל"מ, וכ"כ ר"ע איגר בתשו' סי' ס"ה ד"ה ואף למ"ש וכו' והביא ראיה מדברי הר"ן בנדרים דף מ"ז ע"ב בבעיא דלא איפשיטא כ' הר"ן דסד"ר לקולא אע"ג דנדרים הוי דשיל"מ ושכן מוכח מדברי הר"ן בפ"ק דשבת דף י"ח ד"ה לא שנו אלא בעודן בידו וכו' ומ"מ אם הוא ספקא דאורייתא ונתערב והוא דשיל"מ לא בטיל כיון דספקו מצד עצמו לחומרא ממילא לגבי ביטול הוי דבר שיל"מ.

שוב בא לידי שו"ת תורת חסד א"ח הנד"מ לאחד מגאוני דורנו יצ"ו וראיתי בסי' ל"ח אות ג' כתב בשם הגרע"א דבספקא דדינא באיסור דרבנן אזלינן לקולא אף בדשיל"מ כמ"ש הפר"ח ונסתייע לזה מדברי הר"ן בנדרים דף מ"ז ע"ב ותמה עליו שלא זכר דברי רש"י בעירובין דף ל"ט ע"ב ד"ה פסק דמבואר דאי הוה מספק"ל בקדושה אחת דזהו ספקא דדינא מ"מ בדבר שיל"מ אזלינן לחומרא אף בדרבנן והכריח כן עוד מדברי רש"י ביצה דף כ"ו סוף ע"א ד"ה א"ל שכתב וז"ל קאמר ליה רשב"ם לרב"י הרי נחלקו בזה בדורות שלפנינו וניזיל לחומרא ע"כ ועכ"ל דהוא משום דהוי דבר שיל"מ וש"מ דבשיל"מ אזלינן לחומרא בספקא דדינא עכ"ל, ומתוך מה שרשמתי מתבאר דדעת רבנן בתראי הנז"ל דבספקא דדינא אזלינן לקולא, ועיין במה שכתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ סי' ב' סוף אות א' גם בשו"ת עין יצחק להגאון מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו בשו"ת א"ח סימן ט"ז כתב באות ח' דבספיקא דדינא אזלינן לקולא גם בדשיל"מ כמ"ש הג' שאג"א סי' צ' ופר"ח סי' תצ"ו סק"ג, ורע"א סי' ס"ה ורמ"ז למ"ש בספרו באר יצחק ואמ"א לעיין בדב"ק: וגם בעיקר כללין (אי מהני ס"ס לדשיל"מ) ראיתי בס' תורת חסד הנ"ל שהאריך מאד בזה בסי' כ' אות ג' וכתב דהיכא דליכא חזקת איסור י"ל דאף ספק דרבנן שרי בדשיל"מ וכ"ש ס"ס ועכ"פ היכא דחזקת היתר מסייע לס"ס י"ל דלכ"ע שרי בכל ענין אף דלא משמע כן מאיזה אחרונים עי"ש נפלאות תורתו בחריפותו ובקיאותו וכ"כ הגאון המפורסם מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו בספר עין יצחק שנדפס עתה עי"ש בחא"ח סי' י"ז אות ז עי"ש:

ואי אזלינן בתר רובא בדבר שיש לו מתירין, עיין במג"א סי' תקי"ג סקי"ג ובדברי המפרשים שם ומשל"מ פ"ז דמעילה ה"ו צל"ח לפסחים דף ז' ע"א הר"ן פ"ק דביצה ה"ד

בישׁ"ש שם סי' כ' שו"ת תפארת יוסף יו"ד סי' י"ד בהגהה שו"מ מהדורא קמא חלק ג' סי' ב' (ד"ה והנה בשנת תרי"ג) ומהדורא ב' ח"ג סי' ה' ערך השלחן סי' תמ"ו אות ד' וסי' תקי"ז אות ב' בית שלמה בשו"ת א"ח סי' פ"ז דף נ"ג ע"ד והמעיין בדברי רבנן קדישי הנ"ל ישר יחזו פנימו כי נבוכים הם באר"ש בדעת הר"ן אי ס"ל דאזלינן בת"ר בדבר שיל"מ או לא ועיין בית מאיר א"ח סי' תמ"ז הבאתיו בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ סי' ד' אות י"ז ובהגהות מוהר"צ ה"ח לביצה דף ז' ע"ב ושם יוסף פ"א מהלכות יו"ט דף ל"ח ע"ד ודף ל"ט ובספר מנחת משה הנדפס חדש ממש לאחד מרבני גאוני דורינו יצ"ו, ראיתי פלפול בחכמה בזה עי"ש בשו"ת יו"ד סי' ב' וסי' כ"ג אך בחלקו"ת ישית דדוקא כשהספק הוא בדשיל"מ גופיה כגון ביצה ספק נולדה היום או אתמול לא אזלינן בת"ר אבל אם הספק הוא בבהמה אם כשרה או לא ולענין זה אנו מחזיקים אותה לנבלה מחמת הרוב א"כ משום דשיל"מ ליכא (משום אותו ואת בנו עי"ש) ודבריו נכונים וכן כתב הגאון תורת חסד (הנז"ל) בסי' י"ח ליישב ההיא דשחיטת חש"ו דאמרינן רוב מעשיהם מקולקלין וכו' דשקו"ט במנח"מ הנ"ל, ועוד האריך בתו"ח שם בדאיכא תרי רובי דמהני לדשיל"מ כמ"ש הישׁ"ש אי אמרינן כדאיכא חזקה בהדי רובא אי חשיב כתרי רובי ומהני להתיר גם בדשיל"מ, ועיין בשו"ת בן יהודה בסי' צ"ו אי אזלינן בת"ר בדבר שיש לו מתירין:

ובדין זה דבדבר שיש לו מתירין לא מהני ס"ס יש לחקור אם הוא דוקא בדבר הרשות אבל בקיום מצוה שיש באופן עשייתה בשעתה ספק איסור אלא שנלוה עוד ספק אחר ויש בנדון ס"ס, ואחר זמן יוכל לקיים המצוה בלא שום צד איסור לא נאמר בזה דלא מהני ס"ס משום דהוי דבר שיש לו מתירין דבמקום מצוה לא גזרו רבנן או דילמא לא פלוג רבנן ולא שנא רשות ולא שנא דבר מצוה כל שיש לו מתירין לא מהני ס"ס (לדעת הסוברים כן) הנה דבר זה מתורת יחזקאל למדנו הוא הגאון נו"ב במ"ק חא"ח סי' ל' דבספק מילה בזמנה ביו"ט שני של גליות דאיכא ס"ס ספק שמא היום זמנה וספק דיו"ט שני שקו"ט אם יש לאסור משום דבר שיש לו מתירין שיכול למול אחר יו"ט שני וכתב דלפי החילוקי דינים שנאמרו בדין דשיל"מ דלא מהני ביה ס"ס (דדוקא בדבר שאסור מן הדין ולא בדבר שהוא מנהג כיו"ט שני וכו' ודוקא בס"ס שע"י תערובת וכו' ודוקא שאינו חוזר לאיסורו וכו') א"כ בספק מילה בזמנה ביו"ט שני מהני ביה ס"ס עי"ש דב"ק מוכח דס"ל דגם בדבר מצוה אחמור רבנן בדבר שיש לו מתירין ולכן גם בדאיכא ס"ס אסור היכא דשייך לדון בה דין דשיל"מ וכן מתבאר ממ"ש בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רנ"ב דהרב השואל הקשה ע"ד הנו"ב הנ"ל מה שייך כאן יש לו מתירין הא דילמא הוי זמנו

היום וזה א"א למחר וליומא אוחרי לקיים מ"ע של ביום השמיני ימול ובלאה"נ זריזים מקדימים למצות, והגאון המחבר כתב לו דהדין עמו בזה בלי ספק עי"ש מדברי שניהם נלמוד דגם בדבר מצוה איתא לחומרא דדבר שיש לו מתירים (לולא דבמילה לא שייך יש לו מתירים) אמנם גאון עזינו בספר העמק שאלה בפ' לך שאלתא ט' סק"ג השיב ע"ז דלא מצינו שאמרו חומרא זו דדבר שיש לו מתירין במקום מצוה עי"ש והדבר צריך לימוד:

מ דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל דע דאינו אלא מדרבנן דמן התורה חד בתרי בטיל כמ"ש רש"י בפ"ק דביצה והרא"ש בפירושו לנדרים דף כ"ח והרשב"א בתה"ב דף ק"ד ועוד הביא הרב פר"ח ביו"ד סי' ק' סק"ג מדברי גדולי המפרשים והפוסקים שכ"כ ועמד מתמיה ע"ד מרן כ"מ בפ"ט מהלכות מעילה שנראה דמשמע ליה דחומרת דשיל"מ היא מן התורה והרב יד דוד (על טוי"ד) בסי' ק"ב הגהט"ו אות ו' ציין בזה ספרי דבי רב דלא שכיחי גבאי (שמחת יהודה דף ט' ע"ג עושה שלום דף כ"ז ע"ג וכ"ח תשובה מאהבה ח"ג סי' ק' קרבן אשה בחי' למעילה דף ע' שרשי הים ח"ב דף קפ"ב) ואני אבא אחריו לציין אשר ראיתי שדברו בזה מרן הב"י ביו"ד סי' ס"ט (בד"ה כתוב בתרומת הדשן) הביא מ"ש הרב תה"ד בסי' ק"ע דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתערבה בחתיכות אחרות דמותר לבטל כלן ולא אמרינן דהוי דשיל"מ ע"י צליה דצליה לא נאסר מעולם ואף דהרי"ף חשיב כה"ג דשיל"מ ראבי"ה לא חשיב ליה וכותיה משמע בפרק הערל ואע"ג דאפשר לחלק כיון דדבר שיש לו מתירין מידי דרבנן הוא לא דייקינן כולי האי להחמיר עכ"ל והתוס' בב"ק דף ס"ט ד"ה כל הנלקט כתבו ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל מ"מ מדאורייתא בטיל ובשטמ"ק שם כתב בשם רבינו ישעיה תירוצים אחרים על הרגש התוס' דדבר שיל"מ וכו' ופשוט דאין להכריח דסובר דדשיל"מ וכו' מן התורה (מדלא כתב כתירוץ התוס') דעדיפא מינה משני דבזה אין בו דין דשיל"מ כלל עי"ש ובהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות שם הביא שכ"כ התוס' בסוף מעילה ורש"י בב"מ דף נ"ג עי"ש והרב ארעא דרבנן באות ק"ס הביא דברי התוס' בב"ק הנ"ל ושכ"כ מרן כ"מ בפ"א מהלכות חמץ בשם הר"ן גם הרב פר"ח בא"ח סי' תמ"ז ס"א (בד"ה ומ"ש במשהו) כתב דמשמע ודאי דדשיל"מ אינו אלא מדרבנן וכ"כ הר"ן בפ' כל שעה ורש"י בפ"ק דביצה ובס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן אות צ"ו התפלא על מ"ש מרן כ"מ בהלכות מעילה הנ"ל וכבר השיגו מרן חיד"א בס' יעיר אזן אות י"ד במערכה זו שכבר קדמו הרב פר"ח בהשגה זו וכיוצא לזה עמד מתמיה הרב מטה אהרן בדף פ"ה ע"א עמ"ש הרב המבי"ט בקרית ספר בפ"ו מהלכות מע"ב דמעות חולין ומעות מעשר שנתערבו אע"ג דרובא חולין צריך לחללן מן התורה דכיון דאפשר בחילול לא בטיל

וצריך לחללן מדאורייתא עכ"ל והיינו דשיל"מ ותימה דדשיל"מ הוא מדרבנן וכו' ומסיק כן דא"ץ לחללן אלא מדרבנן דלא כהרב בק"ס הנ"ל עי"ש והרב פרמ"ג בספר שושנת העמקים כלל י"ד (בד"ה והנה) אף שכתב שיש לצדד ולומר דשיל"מ באלף לא בטיל מן התורה הוא אנן קי"ל דמדרבנן הוא וכ"כ מרן מוהריט"א בקונטרס גט מקושר שבס' נאות יעקב בדף ע"ג ע"ב גבי סלע של מעשר שנתערב ברוב דחולין דמדאורייתא חד בתרי בטיל דאע"ג דהוא דבר שיל"מ בחילול מ"מ אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אין לך דבר שאין לו ביטול ברוב דבריה ודבר חשוב ודבר שבמנין דלא בטלי אינו אלא מדרבנן כמו שמתבאר בפ' הערל וכמ"ש התוס' בזבחים דף ע"ג ד"ה אלא אמר רבא ובב"מ דף ז' ד"ה קפץ וכו' ע"ש וידידי הגאון מנחת משה נר"ו בחא"ח סס"י י"ד כתב דבמקום אחר הוכיח דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא מדרבנן וכעת לא ידעתי איה מקום כבוד דבריו בזה אמנם כן הוא האמת כמו שמתבאר ממה שרשמתי:

מא דבר המקבל טומאה דאינו חוצץ בפני הטומאה מתבאר מדברי רש"י בשבת דף פ"ד ע"ב ד"ה מי לא עסיקינן דהוא מדאורייתא ועיין במכתב לחזקיהו דף י"ג ע"ג בשם הג' פנ"י דאפשר דהוא מדרבנן וספר פנ"י אין מצ"א עתה ועי"ש בהשמטות ועתה נדפס ס' עמודי אש וראיתי שידידי הגאון נר"ו בדף נ"ג ע"ג הקשה על הפנ"י מש"ס דשבת הנ"ל: מב דברים אם יש בהם משום מחוסרי אמנה ובחילוק שבין מתנה מרובה למועטת ובין חד תרעא לתרי תרעא עיין להרבנים בשו"ת נחפה בכסף ח"ב דף קכ"ו ע"ד (דברי מר נכדו) ודרכי שלום בדף כ"ב ואות היא לעולם בח"א דף ע"ת ע"א: מג דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתיר להם כתב מרן חיד"א בשיורי ברכה יו"ד סי' רי"ד בשם הרב מוהר"ש עראמה דנסתפק אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ומסיק דהוא מדרבנן עי"ש גם מרן החבי"ף בס' נשמת כל חי ח"א סימן מ"ו הביא ש"ס דנדרים ט"ו ע"א ודברי הראשונים שם ובדף פ"א ע"ב דמבואר דהוא מדרבנן והוסיף להביא גם מרבני האחרונים מוהרשד"ם ומ"ץ ונאמן שמואל ז"ל דסברי הכי ועמד מתמיה על הרב פר"ת סימן ל"ט ס"ק ל"ב דף ע"ו ע"ב שכתב בשם רש"י והר"ן דהוא מדאורייתא עיש"ב ומכל האמור תמיה לי על הרב זרע אמת ח"ב סי' י"ט דף טו"ב ע"ב שכתב בנדונו דכיון דאיכא משום דברים המותרים וכו' הדר הו"ל איסורא דאורייתא וכו' עי"ש והוא פלא ומלבד תשו' הרב מוהרשד"ם שציין בנשמת כל חי הנ"ל (וה"ה ביו"ד סימן נ"ג) ע"ע להרב מוהרשד"ם בחיו"ד סי' מ' הביא דבריו הרב כפי אהרן בדף כ"ח ע"א:

מד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ עיין ש"ע סימן מ"ט וברבני האחרונים החונים על הטור ש"ע ארעא דרבנן באות קס"ב ויעיר אזן במערכה זו אות ל"ו ומשק

ביתי במערכת הסמ"ך אות ש"מ יד מלאכי בכללי הדינים אות דק"ן קנ"ה קנ"ו קס"ב ובמכתב לחזקיהו בחלק התשובה דף כ"ח ע"ב ויקרא אברהם בשו"ת א"ח סי' ד' פתח הדביר בח"ג סימן רפ"ב אות ט"ו באריכות ישרי לב דף ג' ע"א ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חליצה סי' א' אות ל"ג כתבתי קצת בזה והרב שדה יצחק בחי' לגטין על דף ס' תמה עמ"ש בשיורי ברכה סימן מ"ט שלא זכר דברי התוס' ישנים בפ"ז דיומא דף ע' (גבי ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ) דהא דדברים שבכתב וכו' הוא מצוה מן המובחר וכן הביא תמיהתו בס' עיני כל חי ולא ראו שבמחזיק ברכה שם הביא דברי התוס' ישנים הנ"ל:

מה דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הכי אמרינן בסנהדרין דף ל' והג' הרשב"ץ בח"ב סי' קכ"ח הו"ד במכתב לחזקיהו דף כ"ג ע"ב חילק בין מידי דממונא דלא חיישינן לחלום למידי דאיסורא עי"ש ולפי הנראה נעלם דבר זה מהרב נו"ב במ"ת חיו"ד סימן ל' (בד"ה ועל מה שכתבתי) שהקשה לו הרב השואל שלפי דבריו שנתאמת לבעלי התוס' היתר הברבוטא בפועל שראובשעה שניצוד שמשיר קשקשים בעלותו מהים א"כ למה נתגלה לרבינו אפרים בחלום לאסרו והשיב לו אני אומר דברי חלומות ל"מ ולא מורידין ומעולם לא שמעתי להוכיח דין מבעל החלומות הזה וחלומות שוא ידברו ועם שר"א היה חסיד גדול וחשש לחלומו שהתיר השרץ והיה חושש פן יש ממש בדבר ותלה זה על שהתיר דג ברבוטא מ"מ אם היה נתאמת לו שיש לדג זה קשקשים כמו שנתאמת לבעלי התוס' היה תולה פתרון חלומו על ענין אחר אבל להביא ראיה מחלום יעוף הבל הוא אין בו ממש וכו' ועיין בסנהדרין וכן פסק הרמ"א ביו"ד סוס"י רנ"ט בא לו בעל חלום ואמר כו"כ מעות הם ושל מעשר הן זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות ל"מ ול"מ עכ"ל והרי הרשב"ץ ס"ל דבמידי דאיסורא לא אמרינן ד"ת ל"מ ול"מ ומרן חיד"א בספר יעיר אזן במערכת האל"ף אות ט"ו כתב דבדבר שנפל מחלוקת בין חכמי הדור ואין מכריע שרי לשאול מן השמים כמו מקדושים ההלכה ומצו למיעבד עפ"י מה שיורו מן השמים וכמ"ש הראב"ד רוח הקודש הופיע בבית המדרש ורבינו יעקב סג"ל ככה יעשה לשאול שאלות מן השמים והיו משיבים לו ואם רב אחד נ"ל לחלוק יכול לחלוק דלא בשמים היא וכן הרמב"ן חלק על הראב"ד בדין ההוא שכתב רוה"ק הופיע עכ"ל הרי שרבינו יעקב היה מביא ראיה מהחלום ולא אמר דדברי חלומות שוא ידברו ולפי דברי הרשב"ץ הנז"ל צ"ל דמה שהיה עושה כן עפ"י דברי החלום היינו דוקא באיסורין ולא במידי דממונא ועכ"פ שמעינן מינה דבמידי דאיסורא משגחינן בחלום ומשמע בין להקל ובין להחמיר ומ"ש במכתב לחזקיהו לפקפק בזה שהרי מעשר שני מידי דאיסורא ואפי"ה אמרינן דאם אמר לו בעל

החלום מעות אלו של מעשר הם ד"ח לא מעלין ולא מורידין הנה עתה ראיתי להרב נחמד למראה ח"א בפ"ד דמעשר שני דף ק"ע ע"ד שכתב בשם מרן מוהרד"ף בס' חסדי דוד שהקשה בגוף דברי הברייתא דאמאי אמרו ד"ח ל"מ ול"מ דבשלמא בממון ניחא דמספקא לא מפקינן ממונא אבל מעשר שני מידי דאיסורא ולא יהי אלא ספק איסורא ולחומרא אית לן למיזל וכתב שתירץ לזה שבדקדוק אמרו שהיה מצטער על מעות אביו ובא בעל החלום וכו' ודוקא בכה"ג שהיה מהרהר בזה הוא דאמרינן דאין משגיחין על דברי החלום דרעיונוהי על משכביה סליקו וכו' עי"ש והרב נחמד למראה תירץ דמעשר שני חשיב מידי דממונא שכ"כ בחי' הר"ן בשם ר"ת וז"ל בד"ה בבית לא אמר כלום יש לפרש וכו' ואע"ג דע"א נאמן באיסורין והיה בדין שיהיה נאמן לענין מעשר שני אפשר שעדות זה של מע"ש דין ממון יש בו שמע"ש ממון גבוה הוא והוא בא להוציא הממון מחזקתו דבר שבממון אינו פחות משנים ואעפ"י שיש איסור בדבר וכן דעת ר"ת עכ"ל ומעתה בין למר ובין למר אין לנו הכרח דבמידי דאיסורא ולא היה מהרהר בדבר דאין משגיחין בדברי החלום דהא דאמרו באומר של מע"ש הן דברי חלומות ל"מ ול"מ היינו הוא משום דחשיב ממון ואיסורא גריר בתריה או משום שהיה מהרהר הא לא"ה שפיר יש לחוש לדברי החלום וקצת יש לפקפק בדברי מרן מוהרד"ף מההיא דרבינו יעקב סג"ל הנ"ל דכיון דהיה שואל לכתחלה אין לך מהרהר בדבר גדול מזה ולא היה לו לעשות כדברי החלום דבכה"ג אמרינן ל"מ ול"מ ועוד קשה דמדברי הרמ"א ביו"ד בסס"י נט"ר משמע שמ"ש בברייתא הרי שהיה מצטער על מעות אביו וכו' אינו בדקדוק לומר דדוקא מפני שהיה מהרהר בדבר הוא דאמרינן לא מעלין וכו' שהרי שינה הלשון ממה שאמרו בברייתא וכתב וכן אם אמרו בחלום אלו המעות שהטמין אביך של צדקה הם אינו כלום דדברי חלומות לא מעלין ול"מ עכ"ל ומשמעות הלשון הוא אף בלא היה מהרהר מקודם הדין כן מדלא נקט כלשון הש"ס או לכל הפחות כלשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכה ו' א"ל בחלום מעשר שני של אביך שאתה מבקש הרי הוא במקום פלוני ד"ח ל"מ ול"מ ודוחק לומר דלשון אלו המעות שהטמין אביך וכו' מורה ג"כ שהיה מהרהר בדבר ונראה ליישב דכיון דהרמ"א הוצרך לכתוב הדין גבי צדקה (כי בזה"ז אין שייך דין מעות מעשר שני) שהיא ממון משו"ה כתב הדין גם בלא מהרהר, ועיין בש"ך שם ס"ק י"ד אי צדקה לעניים חשיב ספק איסורא או ספק ממונא, והרב בית מאיר שם כתב בשם הרב מוהרימ"ט בח"א סי' ל"ט דמסיק דחשיב ספק ממונא וראיתי בשו"ת שמש צדקה בחיו"ד סי' ה' שכתב בהגהה (עמ"ש הרב המחבר בשם הרדב"ז בדין נודר בחלום וז"ל ומיהו בנד"ד אני אומר שאפילו הרא"ש מודה דכיון דפריעת ב"ח מצוה מן השמים

מזרזין אותו לקיים המצוה ויש לחוש לקיים שבועתו עכ"ל כתב ע"ז בהגהה) וז"ל וכן נראה מס' התשב"ץ ח"ב סי' קכ"ז שכתב דבכ"מ ראוי לנו לסמוך על החלום בין לענין נדר בין לענין מעשר שני וענינים אחרים עכ"ל.

והם דברים תמוהים לענ"ד דאיך הפה יכולה לדבר דיש לנו לסמוך על החלום לענין מעשר שני והרי איפכא תניא בסנהדרין הנ"ל שאמרו בזה דברי חלומות ל"מ ול"מ והיא הלכה פסוקה וס' הרשב"ץ אין אצלי וצ"ע: והנה מרן חיד"א בס' ברכ"י יו"ד סי' נט"ר ציין ע"ד הרמ"א הנ"ל לעיין בשו"ת הרשב"ץ הנ"ל ובש"ך ח"מ סי' של"ג ודברי הש"ך שם הם בס"ק כ"ה שעל מ"ש הרמ"ח בס"ה דמלמד שחלה מנכין לו דמי חליו ואם כבר קבל הפועל או המלמד את שכרו י"א דאינו צריך להחזיר והוא מדברי מוהר"ם שהגיד לו כן בעל החלום וע"ז כתב הרב ש"ך דברי חלומות ל"מ ול"מ בזה וגדולה מזו אמרו הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו וכו' של מע"ש הן ואמרו ד"ח ל"מ ול"מ כ"ש כאן דלא מסתבר כלל לחלק בין הקדים לו שכרו או לא דמה בכך שהקדים לו שכרו הרי לא נתנו לו אלא על דעת שיעשה לו מלאכה כפי הזמן ששכר עמו וכו' עי"ש ולפי שיטתו יש לתמוה על הרמ"א והרב הלבוש דנראים כמזכים שטרא לבי תרי שביו"ד פסקו הא דדברי חלומות ל"מ ול"מ ובח"מ להא דמוהר"ם עפ"י דברי בעל החלום וכן יש לתמוה ממאי דפסקינן בח"מ סס"י הר"ן גבי מעות פקדון דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין עי"ש, אמנם נראה דאין שום תימה על מוהר"ם מהא דסנהדרין הנז"ל דאף למ"ש הרשב"ץ לחלק בין מידי דאיסורא לממונא דבממון אמרינן ד"ח לא מעלין וכו' מ"מ היינו דוקא כשבאנו להוציא ממון עפי"ד בעל החלום אבל בההיא דמוהר"ם שכבר הקדים לו שכרו ובעל החלום מחזיקו בידו שפיר דמי לפסוק כדברי בעל החלום ומתיישב בזה פסקי הרמ"א והרב הלבוש כמובן שוב ראיתי בס' קנין פירות בחלק ח"מ במערכת הפ"ה (פועל) ד' ת"ג אות כ"ז שהביא פסק הרמ"א ודברי הש"ך הנ"ל וסיים וז"ל ועיין תשב"ץ ח"ב סי' קכ"ח שכתב דהך דפרק זה בורר (שאמרו ד"ח לא מעלין ול"מ) היינו דוקא להוציא ממון מחזקתו וכו' וא"כ ה"ה הכא עכ"ל פשט דבריו מורים דלסיועי קאתי להש"ך מדברי הרשב"ץ ולענ"ד נהפוך הוא ובדוחק יש להעמיס שכונתו ג"כ למה שכתבתי דכיון דאין כאן אפוקי ממונא אלא אוקומי ממונא שפיר מצינן להורות עפ"י דברי בעל החלום ומצאתי בשם הגדולים במע' האלף באות רבינו אליעזר בר נתן (ראב"ן) שכתוב בתחלת ס' ראב"ן סי' כ"ו שהתיר כלי יין וכו' כי סמך שאמרו שהיה נגוב ואקריון בחלמיה השותים במזרקי יין ואסר היין שבחבית והתענה הוא והשותים גם הרדב"ז בתשו' סי' שני אלפים רפ"ו שהורה דתפלין דר"ת יכול לעשותם דרש"י ובלילה הראוהו

בחלומו שלא יפה הורה וחזר בו וסיים (בשה"ג) ומן האמור מפורש דהוו רבוותא קמאי ובתראי זהירי וחיישי בחלומות ולא עוד אלא אפילו לחלום נכרי כמבואר במדרשים וכמ"ש מוהרח"ו במגילת סתריו כ"י ומתענים ת"ח אף בשבת וזו הלכה רווחת ואשכחן איפכא כל קבל דנא בפ' ז"ב ד' ל' אם אמרו לו בחלום כך מעות במקום פ' ושל מעשר ב' הם ומצאם באותו מקום ובמנינם הרי הם שלו וד"ח לא מעלין ול"מ והוא הלכה כמבואר בהרי"ף והרמב"ם וטור ח"מ סי' רנ"ה ונסתייע מזה הש"ך ח"מ סי' של"ג ועיין מוהריט"ץ סי' רע"א וזה כסברת ר"מ בגטין דף נ"ב ושלהי הוריות ועיין תשב"ץ ח"ב סי' קכ"ח עכ"ל ולענין חלומות הנכרי האריך קצת מרן החבי"ב בס' לב חיים ח"ב סי' ס"ה שיש לחוש כל שהגוי מהימן וכו' ועיין בשו"ת בשמים ראש סי' שמ"ט ובמ"ש הרב יפה ללב נר"ו בסי' תרפ"ח אות ב' על דבריו ויש לפקפק בדבריו ואין להאריך בפקפוק:

והרב שיבת ציון בסי' נ"ב עמד בסתירה שיש בזה דבאיזה מקומות חוששין לדברי החלומות כגון נדוהו בחולם וכו' ואמרו דחלום הוא אחד מששים בנבואה וכו' ובמ"א אמרו דבריחלומות ל"מ ול"מ ורצה להסביר בכמה פנים ולא נתקררה דעתו כי אם בזאת לחלק יצא בין כשהחלום הוא על העתיד דהוא כמו נבואה שהוא על העתיד חוששין לו ובין כשהוראת החלום הוא על העבר דבזה אין חוששין לו עי"ש מה שהסביר באריכות ויש להרגיש עליו שלא זכר דברי ר' אבהו בשו"ת נו"ב הנז"ל דנראה דלא ס"ל לחלק בהכי שא"כ בדג בארבוטא שהוא הוראה על העתיד שאסור לאכלו שפיר יש לחוש לדברי בעל החלום.

וראיתי להרב יד מלאכי בכללי הדינים אות קס"ז שכתב בשם הרב מעבר יבוק בהקדמת הספר דף ה' ע"ב דהא דד"ח ל"מ ול"מ לא אמרו רק דלא עדיפי לאפוקי ממונא דאלימא חזקת המחזיק כדאיתא בדוכתי טובא וכתב ע"ז נראה דר"ל דדוקא לענין ממון אתמר ולא לענין איסורא וכמו שנראה שם ולי ההדיוט צ"ע דהא בסנהדרין ל' ע"א קאמר דאם בא בעל החלום ואמר לו שמעות שהניח לו אביו של מעשר שני הם דברי חלומות ל"מ ול"מ ומעשר מלתא דאיסורא הוא ואם תדחה ותאמר דכיון שהוא מוחזק בממון אלימא חזקת המחזיק אף לגבי מלתא דאיסורא אכתי צ"ע דבהוריות י"ג ע"ב בההוא עובדא דאסיקו ליה לר"מ אחרים ולר' נתן יש אומרים על שהיו רוצים לבייש את רשב"ג ור' נתן אזל ור"מ לא אזל אמר ד"ח לא מעלין ול"מ הא קמן דאף דהוה מילתא דאיסורא דלא פתיך בדידיה דררא דממונא אפי"ה לא אשגח ביה ר"מ ועיין ענין נחמד בזה בתשב"ץ ח"ב סי' קכ"ז וקכ"ט ושו"ת זקן אהרן סי' כ"א וע"ע ברכות כ"ח א' ולא היא לייתובי דעתיה הוא דחזי ליה עכ"ל הנה הרב מעב"י כונה דעתו לדברי הרשב"ץ הנ"ל ומה שהקשה זה הי"מ

גדול מההיא דשל מעשר שני הן כבר כתבתי מ"ש בחי' הר"ן דחשיב מידי דממונא ומה שהקשה מההיא דהוריות בהורמנותיה דמר אומר אני אדתקשי ליה מדרבי מאיר דלא אזל תסייעי מר' נתן דחייש לדברי החלום ואזל לגבי רשב"ג כיעי"ש ש"מ דיש לחוש לדברי החלום במידי דלאו ממונא הוא ועיין בגטין דף נ"ב ע"א ההוא אפוטרופא דהוה בשבבותיה דר"מ דהוה מזבין ארעתא וזבין עבדי ולא שבקיה ר"מ אחזו ליה בחלמיה אני להרוס ואתה לבנות ואפי"ה לא אשגח אמר דברי חלומות ל"מ ול"מ ובעובדא דכידור ביומא דף פ"ג ע"ב דר' יהודה ור' יוסי דלא הוו בדקי בשמא אפקידו כיסייהו גביה ור"מ לא אפקיד גביה ואותביה בי קברי דאבוה אתחזי ליה בחלמא תא שקיל כיסא וכו' למחר אמר להו הכי איחחזי לי בחלמא אמרו ליה חלמא דבי שימשי לית בהו ממשא נראה דר' יהודה ור"י חוששין לדברי החלום ולכן הוצרכו לומר לו דדבי שימשי לית ביה ממשא דאם היו כולם סוברים כר"מ דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין היה להם לומר לו חלומות שוא ידברו אלא דמדברי רש"י נראה דגרים אמר ליה (ולא אמרי ליה) ופירש שמתכוין היה לדחותו ולא נתברר לפי זה מי היה האומר כן ואם היה ר"מ הדבר קשה דלמה לו לדחותו במה שאינו ולימא ליה כפי שיטתיה ד"ח לא מעלין וכו'.

וראיתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות שם שהעיר בזה וכתב דשאני הכא כיון שהגיד לו במקום פ' ונתן לו סימן בודאי גם ר"מ הכיר דאמת בפיו, ואין תירוץ זה מתיישב אצלי אלא אם נאמר דר"מ גופיה מההוא עובדא ואילך הדר ביה ממאי דלא הוה חייש לחלמא שהרי ראה שבעל החולם דובר אמת הוא אבל אם גם לזה לא שת לבו וסובר דאין בחלום ממש אכתי קשה אדדחי ליה בקנה רצוץ לימא ליה קושטא דמילתא והנכון לענ"ד הוא דכיון דההמון מתפעלים מד"ח אם היה אומר לו דברי חלומות ל"מ ול"מ לא היו נכנסים הדברים באזניו שהוא בא לעקור את הכל מה שכבר הושרש בלב ההמון אבל אם לא יעקור את הכל אך בחלקות ישית בין זמן לזמן פתי יאמין כי אין זה סותר מה שמקובל בעיני ההמון, ותמיה לי קצת על הרב מוהרצ"ח שלא העיר דמדברי הש"ס לפי גירסתינו (אמר להו אמרי ליה ועיינתי בכמה דפוסים וראיתי דגירסא כן) אין שום הרגש מדר"מ ס"ל בעלמא ד"ח ל"מ ול"מ דאפשר דאמרי ליה הם ר' יוסי ור' יהודה ולא נפלאת להגיה בדברי רש"י מתכוונים היו (תחת מתכוין היה שכתוב ברש"י) וגם לפי דברי רש"י דאחד היה האומר מי זה אמר שר' מאיר אמר לו כן ולא ר"י או ר' יוסי ומצאתי למרן החבי"ף בספר לב חיים ח"ב סי' קנ"א דף ק"ז ע"א שכתב וז"ל ותדע ותשכיל כי רואה אנכי ר"מ דס"ל דברי חלומות ל"מ ול"מ בגטין ובהוריות מר ניהו גופיה הראו לו מן השמים כי דברי חלומות יש לחוש ובדידיה הוה עובדא ביומא דף פ"ג ע"ב במעשה דכידור וכו'

וכשסיפר החלום לר"מ דחאו באמרו חלמא דבי שימשי שהוא חלום של ער"ש וכמ"ש רש"י אין להאמין בו ובא וישב עד שחשכה ולקחו הרי דאפילו באדם רשע ומתכוין לגזול היה החלום אמת ולפי ספר פתרון חלומות דף כ"ז והביאו בספר יד אליהו סי' ל"ה דף ל"ו ע"ג החלומות של שבת צודקות יותר צ"ל כי זה שאמר ר"מ לכידור הוא כדי לדחותו שלא יקדים לילך ולקחתו והכי נראה דברי הרב יד אליהו שם עכ"ל מתבאר דגירסא אחרת היה לו בש"ס שהרי כתב וכשספר החלום לר"מ וכו' וגם סיגנון כל לשונו מורה כן ועיינתי בעין יעקב וראיתי שהגירסא שם אתא אמר ליה לר"מ וכו' אמר ליה חלמא דבי שימשי וכו' עי"ש וע"ז סמכו דבריהם הרבנים הנז"ל כמובן ומ"ש בלב חיים דצ"ל כי מ"ש לכידור הוא לדחותו והכריח כן מדברי הפתרון חלומות ויד אליהו תימה הוא אם לא ראה דברי רש"י שכתב מפורש מתכוין היה לדחותו והביא שם מה שהקשה הרב עיון יעקב בפ"ק דב"ב דף י"א ע"ב בעובדא דחלם ריב"ז על בני אחתיה שהיה להם הפסד ת"ש דינרים ולקחם מהם לצדקה דאיך חשש לדברי החלום הרי אמרו דאם אמר בעל החלום מעות אלו לצדקה ד"ח ל"מ ולא מורידין ושתירץ שהחלום היה אחר יוה"כ שנתכפרו העונות והחלום צודק וכתב שדבריו תמוהים כי מלבד שבכל אדם יש לחוש על החלום שהוראתו רעה ח"ו וכו' כ"ש וק"ו חלום אדם גדול כריב"ז שלא הניח מקרא ומשנה וכו' וא"כ אף אם לא היה אחר יוה"כ כל יומא לגבי דידיה חד הוא וכו' עי"ש ואני אומר דק"ו זה שייך לגבי אחרים שיחושו לחלומו אבל הוא עצמו ודאי במקום שמצינו גדולתו ענותו תרבה מאד ולא מחזיק נפשיה בגברא רבה כמו שהוא האמת וזה פשוט ועוד האריך בלב חיים שם בענינים אלו ודעתו שיש לחוש מאד לדברי החלום ונרגש ממ"ש הרב ש"ך בח"מ סי' של"ג הנ"ל וכתב שיש ליישב כי כה"ג שיש לחלוק על דינו מצד שהוא דבר דלא מסתבר שייך לומר ד"ח וכו' וציין שם הגדולים במערכת האל"ף (אולי כונתו למה שהבאתי למעלה מ"ש באות ראב"ן) ובמערכת היו"ד (אולי כונתו למ"ש באות רבינו יעקב החסיד) וכתב שם בדף ק"ו ע"ד שבשנת התר"ג חלם גדול אחד חלום נורא והודיע חלומו להרבה עיירות בערי תוגרמה ורבני הדור די בכל אתר חרדו מאד לקול השמועה והרעישו הרבה לעורר לב העם לתשובה בתענית וצדקה ות"ת ושאר מעט"ו ועלתה בידם כי ניחם ה' על הרעה ויהפכם לברכה עי"ש וכיוצא לזה כתב הרב נחמד למראה ח"א בדף קע"א שהיה מעשה בשנת התקע"ד וחשו מאד לדברי החלום שהגיד סיבת המגפה עי"ש ובודאי כל שיש חשש סכנה אפילו חשש רחוק יש לחוש לדברי החלום כשאין נצמח מזה שום איסור דאורייתא או דרבנן וכ"כ בלב חיים הנ"ל בסוס"י כ"א וכבר כתבתי במ"א בתשו' דהגם כי חשו חז"ל לדברי חלומות היכא

דאיכא למיחש לסכנתא אבל כשהחלום מורה לעשות איזה איסור דאורייתא או דרבנן אין להשגיח בדברי חלומות וכמ"ש מר דודי בתשו' שבספר חקרי לב ח"מ ח"א סי' קי"ח עכ"ל עוד תשוב ותראה שם סי' קט"ו ותשובת הרב בעל ס' מנחת זכרון בענין תענית חלום בר"ה (והיא לו נדפסה גם בספר דברי מנחם סי' תקצ"ז) ובסי' קי"ו בתשו' הרב המחבר והרב ישרי לב בדף י"ב ע"ג כתב על חלומות רעים על הצבור הרשב"ץ וזקן אהרן כתבו שם הריב"ש שגזר ג' תעניות עפ"י חלום ושכתב דמי שמונע להתענות מכשיל הוא את הרבים וכן נהג מר אביו להכריז תענית עפ"י חלום וכן אנו נוהגים:

עוד מצאתי בענינים אלו למרן החבי"ף בס' חיים ביד סי' נ"ב שנשאל במי שנדר בחלום לכתוב ס"ת לשמו אם חייב לקיים נדרו והאריך קצת בענין אם יש לחוש לדברי חלומות והביא מחלוקת הפוסקים ביו"ד סי' ר"י בנודר או נשבע בחלום אם חייב לקיימו ושכתב הרדב"ז דבדבר מצוה כ"ע מודו שחייב לקיימו וא"כ מחוייב זה הנודר להכתיב ס"ת כאשר נדר בין שהוא עצמו חלם שנדר בין שאיש אחר חלם עליו שנדר.

ועוד הביא מה שנסתפק הרב מוהר"ח מודעי בהגהותיו ליו"ד אשר בסו"ס ברך משה דף קנ"ח ע"ד במישבחלום נשבע לשקר אם צריך כפרה ושלא מצא גילוי לזה והשיב הוא ע"ז דנ"ל פשוט דאין צריך כפרה והאריך קצת בזה ועוד נשאל שם במי שאמר לו בחלום איש אחד שמת בקרוב כי הטלית ותפלין שלו יקברום סמוך לראשו והביא שכיוצא בזה נשאל הרב דברי מרדכי סי' ש"ב במת שבא בחלום ואמר שמרגלית פ' יקברו בתוך קברו ושהשיב דלא אריך למיעבד הכי לעבור על בל תשחית אלא יתנו דמי המרגלית לצדקה לעילוי נשמת המת וכן יעשו בטלית ותפלין הנ"ל עי"ש ונראה שהוצרך לומר שמת מקרוב שאל"כ פשיטא שאין לשמוע לגזול את המת עפ"י דברי החלום שהרי גדולה מזאת כתב הרב שבות יעקב בח"ב סי' ק"ג שנשאל שאיזה מתים אמרו בחלום לקרוביהם שחפרו קבריהם והפשיטום ערומים (כדרך שחפרו קברות מתים אחרים כיעי"ש בגופא דעובדא) אם מותר לחפור קבריהם כדי להלבישם ושקו"ט בזה וסיים וכל זה נ"ל במתים שמתו מקרוב כמו חדש ימים אבל.

המתים שמתו מקודם אין לחפור כלל מספק כי הגנבים שהודו אין נאמנים ודברי חלומות ל"מ ול"מ ועיין ס' החסידים סי' תשל"ז י"ל דמיירי ג"כ תוך ל' יום גם יש ס' הרבה שמא לא נחפרו ואת"ל נחפרו דילמא כבר נרקבו גופם או תכריכיהם ואין לנוול המת מספקות כי הני מכ"ש שיש כאן סכנת החיים בכמה חששות עכ"ל הרי שאף כשיש בדבר משום כבוד המת שלא יהיה ערום אין להתיר לנוול המת עפ"י דברי בעל החלום וצ"ל דגם בעובדא שבס' דברי מרדכי המעשה היה תוך שלשים יום למיתתו דאל"כ לא

היה צריך לטעם דבל תשחית ועיין בענין כזה בעיקרי הד"ט חיו"ד סי' ל"ח אות ה': ואם אפשר לסמוך ע"ד החלום בהיתר עגונה כתב מאור הגולה הגאון העמק שאלה יצ"ו בפרשת מקץ שאלתא כ"ט ס"ק י"ו וז"ל ועיין בספר משיבת נפש סי' ל"ה לענין היתר עגונה עפ"י חלום שמוכיח אמתותו וכבר כתב בסי' נ"ה אות ט' דעת הרמב"ם דלא בעינן להוציא מחזקת א"א שני עדים כמו דבר שבממון אלא יש לסמוך ע"ד המוכיח להתיר ולא כן דעת הרמב"ן עכ"ל וספר משיבת נפש אין אצלי לראות מסקנתו וביד שאול סי' נט"ר ס"ק י"א כתב בתוך דבריו ומצאתי בס' הישר לר"ת בד' פ"ה דפוס וויען שכתב שבעל החלום הגיד על הרב הקדוש רבינו שמשון לאחר חצי שנה והיו מכירין אותו בטביעות עין כאילו הוא חי משמע דלא סמכו על בעל החלום אף דבעגונה היקלו וסומכין על קול ששמעו פ' מת וצ"ע עכ"ל וע"ע שם בסימן ר"י סק"ב מ"ש בעיקר דבר זה: וכתב בס' יד נאמן דף ס"ג ע"ד שמצא בקונטרס כתיבת יד מהרב חמיו של הרב פר"ח ברופא שהיה מוכן לעשות תרופה להחולה ואמרו לו בחלום שלא יעשה לו אותה תרופה כי החולה עתיד למות והשיב דאם מסופק באותה תרופה יש לחוש לדברי החלום בשב ואל תעשה ואם ברור לו שלא יזיק לו לא ישגיח בדברי החלום ואם הוא מסופק ורופא אחר אינו מסופק לא ישגיח לדברי חלום חברו: מו דברה תורה כלשון בני אדם עיין להרבנים משק ביתי ומקנה אברהם מ"ב אות צ"ב ומוהר"ר בצלאל רנשבורג בנימוקיו לברכות דף ל"א ע"ב (בש"ס דפוס זיטאמיר) וקובץ על יד פ"ו מהל' דעות ומנחה טהורה דף ל"ב ואילך ומלא הרועים במהד"ו ב' דף י"ח ע"ב ודבר פשוט הוא דמאי דאמרי' דב"ת כלשון ב"א ר"ל שאין לדקדק מהכפל דכי היכי דבני אדם כן הוא דרכם לכפול בדבריהם איזה מלה הכי נמי בתורה הק' אבל לענין משמעות איזה לשון הכתוב ללמדו מלשון בנ"א אין זה בכלל דב"ת וכו' לומר דכי היכי דבלשון ב"א הוא כך ה"נ בלשון הכתוב דזו לא שמענו ובכמה מקומות אמרי לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן ועיין תוספות בקידושין דף ל"ז ד"ה ממחרת וכ"ש דלשון בנ"א לעצמן וכמו שמפורש בתשו' הריב"ש סי' ש"ך עי"ש לענין מ"ש בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולפי זה אינו מובן מ"ש הרב שער החצר נר"ו באות קכ"ב ואות ש"ג דף קי"ב ע"ב עי"ש ובמ"ש לקמן במערכת העין אות כ"ז: ודע דמ"ש במה"ר שם אות ד על ר"ע ור' ישמעאל בענין זה עפ"י הש"ס ברכות דף ל"א לפי הנראה נעלם ממנו דברי התוס סוטה כ"ד ע"ב סוד"ה ור' יונתן וכבר כתב הגאון מוהרב"ר הנ"ל דנעלם מהמל"מ (שרמז במה"ר) דברי תוס' סוטה הנ"ל.

אך גם ממנו נעלם תוס' מנחות י"ז ד"ה מאי וכו' עי"ש וק"ל: מז דילמא כתב הרב יד מלאכי סוף אות קל"ז בשם הר"ן בפ"ב דגטין דף תקס"ג דאע"ג דבלשון דילמא קאמר

קושטא דמילתא הכי ומשום כבוד הוא דאמר הכי עכ"ל ומראה מקום הוא לפ' האלפסין דפוס ישן שהיה בידו ואינו מכוון דפוסים החדשים ודברי הר"ן הלא המה עמ"ש בש"ס דף כ' ע"א ודילמא אקנויי אקנו ליה רבנן עי"ש וכ"כ הרמב"ן בההוא עניינא עיין למרן הב"י אה"ע רסי' ק"ך ד"ה ויש וכ"כ הרשב"א והריטב"א והרב"ץ עיין למרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכת הוי"ו אות כ"ח.

ומ"ש הרב שער החצר נר"ו באות תקע"ט בשם מרן בכלליו דכ"כ התוס' בפ"ב דגטין עי"ש לא ידעתי איה מקום כבוד ד"ק, אך עיין תוס' חולין ל"ג ע"ב שכ"כ עיין לרבין חסידא בספר קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ק"ע שהביא גם מתו' חגיגה דף י"ח ד"ה כאן וע"ע נדרים פ"ג ע"א ודילמא מיין הוא דהפר לה וכו' ובדברי התוס' והרא"ש והר"ן שם ובמכתב לחזקיהו דף כ"א ע"ב ובהשמטות ועיין תוס' בפסחים דף קי"ד ד"ה אמר ר"ל וכו' ודילמא לאו דוקא אלא כלומר ודאי לא איכוון למרור: מח דפוס אי חשיב כתב לענין סתו"מ דעת הרב מג"א דמדינא חשיב כתב אלא דיש ליזהר לכתחלה עיין בסי' ל"ב ס"ק נ"ז ורפ"ד סק"א ובמחצה סי' ת"ץ סק"ט וסי' תקנ"ט ומשבצות זהב סי' של"ד ס"ק י"ו והרב פר"ח מיחלפא שיטתיה דבא"ח סי' תרצ"א ס"ל דלא הוי כתב ובאה"ע סי' קכ"ה ס"ל דהוי כתב וכבר עמדו ע"ד רבנן בתראי עיין ערוך השלחן סי' תרצ"א והרב דברי מנחם שם כתב דבספר נוה צדק כתב ליישב דברי הפר"ח ואין מצוי אצלי לראות דב"ק אולם ראיתי להרב זרע אמת ח"ב סי' קי"ז ובהשמטות שם שהביא לכלל ישוב דברי הרפ"ח ועי"ש ברסי' קל"ג ובספר שיח סופר בחלק בינת סופר כלל א' ומוהר"ץ הירש חיות ליומא דף ל"ח ופ"ת יו"ד סי' רפ"ב ופתח הדביר ח"א סי' ל"ב אות יו"ד ובקו"א אשר בראש ספר פה"ד ח"ב דף וי"ו ע"ד ודף ז' ובח"ג דף רפ"ט ע"ב וע"ג ישרי לב א"ח במערכת הדל"ת ויו"ד מער' ס"ת דף כ"ו ע"ב ויפה ללב דף ס"ד סוף אות ו' ישועות יעקב א"ח סי' רק"ן ס"ג יפה ללב ח"ג סי' ע"ד אות ט' וסימן רע"א אות ב' ועיין במה שרשמתי במערכת הסמ"ך אות ז אם יש קדושה לספרים המודפסים ע"י ישראל וע"י נכרי: מט דירה היינו ששה חדשים וסמך לזה מתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' רס"ז כ"כ הרב המבי"ט ח"ב סי' ס"א הביא דבריו הרב טל אורות בדרשותיו דף ט' ע"ב עי"ש ותמיה לי דהרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות קע"ו כתב בשם תשו' המיוחסת סי' הר"ן דנופל לשון דירה למי שדר במקום אפי' יום אחד כדאמרינן בפרק חזקת הבתים אית לך סהדי דדר בה חד יומא ע"כ גם בגוף הראיה מפ' חה"ב ק"ל דמה ראיה מכאן לסתם דירה דשאני התם דאמר בהדיא חד יומא אבל בעלמא דירה סתם אימור דלא הוי יום אחד ואין שו"ת המיוחסות מצ"א ועיין למרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' רל"א בשם הרשב"א סי' תרפ"ז דשבעה ימים

מיקרי דירה ובספרי דבי רב שציין בזה בספר זכרנו לחיים נר"ו בדף ס"ח ע"ב ועיין להרבנים יכין ובועז סי' ד"נ ה"ד הרב דרכי שלם דף פ"ג ע"ב חינא וחיסדא בח"ב דף מ"ה ע"ד וראיתי שהרב ש"ך ביו"ד סי' רי"ז ס"ק ז"ל כתב וז"ל כתב המבי"ט ובמקומות אלו בזמנינו זה נראה שאינו נקרא דירה בלשון בנ"א במקום א' פחות מז' חדשים ע"כ משמע דלא אמר רב המבי"ט דרך כלל לכל מקום ולכל זמן כמו שנראה ממ"ש בשמו הרב טל אורות הנ"ל, ומי שנמצא אצלו שו"ת הנ"ל ישכיל בכונתו: נ דאמרי תרוייהו כי איתמר האי לישנא בידוע שהוא בר פלוגתיה בכל מקום ובדבר הזה הושוו כגון אביי ורבא דאמרי תרוייהו וכיוצא כן כתבתי בימי חרפי כמדבר על הידוע וכדבר פשוט ועיין במכתב לחזקיהו בדף ע"ח וכ"כ במבואהתלמוד בקיצור כללי הגמרא קרוב לסופו כל היכי דאיכא פלוני ופלוני דאמרי תרוייהו בידוע שהוא בר פלוגתיה בכל מקום ובדבר הזה הושוו כגון רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכן הרבה עכ"ל.

אמנם ראיתי אח"ז להרב יד מלאכי בכללי האל"ף אות ע"ד (בד"ה עוד) שייחס לרש"י דלא ס"ל האי כללא גם אשור להרב מקנה אברהם במ"ב במערכת האל"ף אות נ"א דשדי נרגא בהאי כללא דמצינו בשבת דף כ"ד ע"א רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו רב נחמן ור' יוחנן דאמרי תרוייהו ור"ן לא הוה בר פלוגתיה דרי"ו ובחולין דף נ' ר' יוחנן ור"א דאמ"ת וכן בעירובין דף כ' ותו התם אביי ורבא דאמ"ת והרי"ף גורם רבה ורבא דאמ"ת ולא פניתי כעת לעיין בבקיאותו ועיין עוד בפרק הרואה דף נ"ה ע"א ר"י ור"א דאמ"ת כל זמן שבהמ"ק מזבח מכפר עליו בזמן שאין ביהמ"ק שלחנו מכפר ובפ"ק דיומא דף ט' ע"ב ר' יוחנן ור' אליעזר דאמ"ת ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם וכו' (השמטות): נא דיין דאינו דן לשונאו אם הפיסול הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ונפ"מ לענין דיעבד אם דינו דין ואם יש לחלק בין שונא גמור שלא דבר הדיין עם הבעל דין שלשה ימים לשאינו שונא גמור ואם הבע"ד נאמן לומר שהדיין שונאו האריך בכל זה הרב גבעות עולם בסי' י"ג ע"ד מרן הב"י בסי' ז' ובמה שהשיגו עליו הרבנים מוהרא"ש ומוהרח"ש עי"ש ובכנה"ג הגב"י אות ט"ז, והרב חשק שלמה דף ג' ע"ג אות י"ח כתב בשם הרב נאמן שמואל סי' ע"ה, דבשונא גמור לכ"ע (חוץ ממרן הב"י בדעת הרמב"ם) אין דינו דין ושונא שאינו גמור הוא מחלוקת ויכול המוחזק לומר קי"ל וכן להוציא האיש מחזקת כשרותו יכול לומר קי"ל כמ"ד דאפילו דיעבד אין דיניהם דין, ושם בהגב"י אות ט' הביא שהרב מוהריט"צ סי' רל"ג השיג ע"ד מרן (כמו שהשיגו מוהרא"ש ומוהרח"ש שהביא הגבעות עולם הנ"ל) והשיב ע"ז דלק"מ דמצינו פסול דהוא רק לכתחלה עי"ש, והמעיין בדברי הגבעות עולם לבבו יבין מה שי"ל על תירוץ זה, ובתומים סי' ז' סק"ט מחלק בין

שנאה מחמת שהרע והזיק לו לשנאה מחמת שראה בו עבירה עי"ש, ובפ"ת ס"ק י"ב: נב דיין שנוטל שכר לדון דדינו בטל כתב מרן החבי"ב בכנה"ג סי' ט' בהגב"י דכל דין שדן מכאן ולהבא אף שאין ידוע שנטל עליו שכר הוא בטל אבל לא מה שדן קודם שנטל שכר עי"ש וכ"כ בפרישה שם, וכ"נ מדקדוק לשון הרב הלבוש שכתב כל דיניו שידון בטלים וכ"ד הג' מוהרר"י בתומים שם וטעמא רבא דמוקמינן גברא אחזקתיה והשתא הוא דאיתרע, ועיין להרב שונה הלכות בח"ב דף נ"ה ע"א שכתב דהרשב"א והריטב"א והר"ן סברי דכל דינים שדן קודם לכן בטלים הם.

ולפי ענ"ד אין מדבריהם ראיה וכבר כתב הוא עצמו דיש לדוחה לדחות וכו' עי"ש. שו"ר למרן חיד"א בספר ברכ"י אות ט"ז מ"ש ע"ד והביא מהרב חקת הדיינים דדוקא מאותו יום ואילך דיניו בטלים עי"ש שלא זכר מדברי הרב הלבוש ז"ל: נג דיין שנוטל שכר וכו' אם יש לחלק בין דיין קבוע לאינו קבוע, עיין להרבנים כנה"ג סי' ט', וחשק שלמה שם, ומאי דשקו"ט בזה הרב שנות ימין ח"א דף מ"א ע"ד ואילך: נד דיין שנטל שכר אחר שדן את הדין אם דיניו בטלים או לא, עיין למרן חיד"א בברכ"י סי' ט' אות י"ט מה שהאריך בזה, ועיין להרבנים שונה הלכות ח"ב דף נ"ו ע"ג וע"ד משנת ר' אליעזר ח"א סי' קי"א דף קנ"ד ע"ב, ומה שהצריך ישוב דברי הרב מוהר"י כולי בסוף הלכות עדות לפי הנראה לא ראה מ"ש בברכ"י הנ"ל עי"ש: נה דיינים בישיבה אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ואמאי השמיטוהו קצת מהפוסקים האריכו בזה הרבנים בספר די השיב בח"מ סי' א', ועיין להרב מנחת זכרון נר"ו דף ע"ג ע"ב: נו דבר שאינו מסויים אי מהני במקח וממכר.

עיין בח"מ סי' ר"ט ס"ב וסי' רמ"א ס"ד, ועיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ סי' ח' אות ל"ד, ושו"ת שם אריה א"ח סימן י"ג: נז דינא דמלכותא דינא, עיין להרב מקנה אברהם באות פ"ה בשם הרבנים הרדב"ז ח"א סי' מ"ח ותשב"ץ ח"א סי' קנ"ח דדוקא לענין ממון ולא לעבור על איסור אפילו איסור דרבנן עי"ש, ועיין להרב אות היא לעולם ח"א דף קמ"ט ע"א וע"ג ודו"ק, ועיין להרב אורח לצדיק בח"מ סי' א' בענייני דיני דמלכותא באורך: וכתב הג' חת"ס ביו"ד סי' שי"ד ד"ה דינא מה"ת הוא בלא ספק ויש לתמוה על הב"ש סי' כ"ח סק"ג ע"כ, ובשו"ת בנין ציון החדשות סוף סי' ט"ו תמה עליו דמהתש"ו מוהר"ם מינץ ס' ה' ונ"ש סי' ל"א מבואר דדעתם כהב"ש, וכ"נ משו"ת הרמ"א סי' פ"ז עי"ש, ובשו"ת רמ"צ חיו"ד סי' ע"ח אות א' כתב דמלך שמלך כדינו דינו ד"ת בענייני מסים, ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' שט"ו ד"ה ומ"מ וכו', ועיין רשב"ם ב"ב דף נ"ה ע"א ד"ה א"כ דשערי דכדא ותוס' שם ד"ה א"כ, ועיין חו"מ סוס"י ע"ג עכ"ד: נח דינא

דמלכותא דינא אם היה רשות למלך ישראל לענות נפש להמית איש מישראל מדכתיב שום תשים עליך מלך, דרשינן שתהא אימתו עליך, האריך בזה הג' חת"ס בחא"ח סי' ר"ח ועוד בעניינים אלו עי"ש: נט דיעבד כל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד, עיין להרבנים שלחן גבוה בכללי הפוסקים אות ס"ח ובסי' תמ"ז מחודש יו"ד ויד מלאכי אות קל"ג ובית השואבה בדיני השייכים למין הראוי לסכך אות ע"ט וצ"ע ליישב דברי הרב המגיד פי"ח מהלכות א"ב הל' ט"ז (שרמז זה הי"מ גדול שם) עם מ"ש ה"ה בפ"ד מהל' יבום ה"ח (שרמז הרב שמן המשחה דף קכ"ה ע"ד), ועיין קהל יעקב במע"ל ח"ב אות קע"ה בשם הרמב"ן והריב"ש סי' מ"א ושם בקונטרס לשון בני אדם אות תר"ח, ולהרב פתח הדביר בח"א דף ע"ה ע"א, ומרן החבי"ף בנשמת כל חי ח"א ריש סי' י"ד, באה"ט יו"ד סי' צ"ד ס"ק ט', והריטב"א בפ"ק דכתובות בעובדא דארוס וארוסתו ה"ד הרב יד דוד בסי' ק"י דף קנ"א ע"ג כתב בהדיא דכיון דליכא תקנה הוי כדיעבד עי"ש, ועיין שם בתוס' כתובות דף י"ד ד"ה חדא, ועוד לב חיים ח"ב דף ק"א ע"ד, כל החיים דף ט"ז ע"ד אות י"ג, ולמרן הב"י בא"ח סי' צ"ד ד"ה ומשמע, ובש"ע אה"ע סי' קס"ד בפי' סדר חליצה סוף סעיף ס"ד:

ס דיעבד דבר שיש בו טורח לתקן חשיב דיעבד, עיין י"מ אות קל"ב שלחן גבוה בכללי הפוסקים אות ע' עבודת משא דף ע"ה ע"ב אות ט', ומתשובת הרדב"ז שהביא הרב שמן המשחה דף קכ"ד ע"ד יש במשמע דכל שאפשר לתקן אף אם הוא ע"י טורח א חשיב דיעבד עי"ש, ועיין קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות קע"ה, כפי אהרן דף מ"ז ע"ב, עבודת משא דף ע"ז ע"ג, ויקרא אברהם דף ק"א אות מ"א, ובקונטרס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ב' אות ו' ובמערכת גט סי' מ' אות א' רשמתי קצת בזה עי"ש, ובתה"ד בפו"כ סוף סי' ר"נ לענין נשאת ולא נבעלה: סא דיעבד שעת הדחק כדיעבד דמי, עיין להרבנים שלחן גבוה בכללי הפוסקים אות ע"א, תפארת ישראל פיה"מ פ"ה דמסכת פאה מ"ב ובפ"ה דשביעית מ"ד, מאמר מרדכי סי' ר"ד אות ז, לב חיים ח"ב דף ק"א ע"ג, עבודת משא דף ע"ז ע"ג, ועיין בקונטרס אסיפת דינים מערכת גט סי' י"ח אות ד' וסי' כ"ט אות ו', חיים ושלום ח"ב סי' נ' דף ק' ע"ג, שערי תשובה ריש סי' תקכ"ז, פ"ת יו"ד סי' כ"ג סק"ו, חוט השני סי' פ"ו, וכתב שבות יעקב ח"ג סי' ק"י שהיה נראה ממה שכתבו הפוסקים שעת הדחק כדיעבד דמי שהוא בכף הדמיון ואינו השואה גמורה אך אינו כן אלא אדרבא י"ל דשעה"ד עדיף מדיעבד עי"ש: ודבר שמותר בדיעבד אם הוא דוקא כשנעשה הדבר שוגג או אפילו אם נעשה בדיעבד הנה בכנה"ג יו"ד סימן קכ"ב הגהט"ו אות כ"ו כתב בשם הרשב"א והרא"ה וכמה פוסקים דאינו מותר אלא אם נעשה בשוגג

וכתב דבתשובת הרב מוהר"א בן יעיש כת"י האריך להוכיח דאף שהעושה בזדון נקרא עבריין מ"מ הדבר שנעשה מותר (מה שסיים הכנה"ג על זה מטושטש מאד בכה"ג שלפני ונראה שרצונו לחלוק ע"ד מוהר"א הנ"ל דיש לאסור לו משום קנס) ובתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תרי"ז כתב דאם בישל בה במזיד אסור משום קנס, וכ"כבס' קהל יהודה דף נ"ד ע"א שברור כן מדברי הפוסקים ושהכנה"ג הנ"ל דחה דברי מוהר"א וכו', ועיין בס' יד דוד בסי' צ"ג אות ז ועיין להרב פ"ת אה"ע סי' קי"ט ס"ק ט"ו בידע שדבר זה אסור לעשותו לכתחלה ועבר ע"ד חכמים, ועיין בדברי הפוסקים בא"ח סי' תנ"ו ס"ב בדין אם לש יותר מהשיעור דמותר בדיעבד, וכתב מרן בב"י דאפילו עבר במזיד מותר כיון דיש מתירין דמשמע דבדבר שאין מי שמתיר לכתחלה אסור כשעבר במזיד:

ואם יארע בענין אחד שני דברים אשר כל אחד מהם אסור לכתחלה ומותר בדיעבד אם יש לאסור בכה"ג אף בדיעבד מצד שנצטרפו שתי חומרות יחד, רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת גט סי' כ"ט אות י': ואם ישראל בא לקנות מן הנכרי דבר שנעשה ביד נכרי אי שפיר דמי או דילמא הקנין עצמו חשיב כלכתחלה לענין ביטול איסורין ולענין זה וזה גורם, רשמתי במערכת האל"ף אות ש"ס: סב דיעבד בעניני סתו"מ באיזה שינוי שכתבו הפוסקים להכשיר בדיעבד, עיין להרב פתח הדביר בהגהותיו לסה"ב צפיחת בדבש דף צ"ה ע"ג ואילך שהאריך לבאר מה נקרא דיעבד אם מה שכבר נכתב מיקרי דיעבד או דוקא אם כבר קראו בו הוא דמיקרי דיעבד יעיש"ב וי"ל ביו"ד סי' קכ"ב ס"ו בהגהה, ולהרב כנה"ג יו"ד סי' צ"ז הגב"י אות ל"ה בית השואבה בדינים השייכים למין הראוי לסכך אות ע"ח מג"א סי' תרל"ז סק"ג וסק"ד ומחצ"ה תרכ"ט סקי"ד ופ"מ באשל אברהם שם, ובית עובד דיני כתיבת המגילה אות ג', ולדוד אמת סי' ט"ו אות כ"א הובא בבית מנוחה דיני בדיקה ע"י תינוק אות י"ב, ועיין בקונטרס אסיפת דינים במער' בכור בהמה סי' ג' אות א' סק"ט, ובפתח הדביר ח"ג דף ע"ב ע"ג האריך בזה: סג דאמר פלוני ולא ידעינן היכא אתמר מילתיה, עיין לקמן במערכת הכ"ף אות ע"ז: סד דבר שנאסר במנין דצריך מנין אחר להתירו נראה מש"ס ביצה דף ד' ע"א וסנהדרין דף נ"ט דהוא מדאורייתא עי"ש, ומ"ש מרן החבי"ף בנשמת כל חי ח"א דף צ"ח סוף ע"ד בשם הרבנים נחפה בכסף ח"א וקול יעקב דהוא מדרבנן עי"ש נראה דדוקא במאי דעסיק שם הוא דהוי מדרבנן וס' הנ"ל אמ"א: סה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' אם הכלל הוא באיסור והפרט הוא בהיתר הרב נחפה בכסף ס"ל דחשיב דבר שהב"כ, והרב ערך השלחן הביא דבריו בחלק א"ח סי' תי"ז ונחלק עליו דאין זה אלא דבר שיצא לידון בדבר חדש עי"ש:

סו דבר שבמנין דאפילו באלף ל"ב הרב ארעא דרבנן אות קנ"ז כתב בשם תוס' ב"מ דף ו' ד"ה קפץ דהוא מדרבנן עי"ש, ועיין במשל"מ פ"ז מהל' מעילה בשם הרשב"א בתה"ב שכ' בדרך כלל שכל הדברים שאין להם ביטול הוא רק מדרבנן אבל מדאורייתא הכל בטל ברוב עי"ש, ומיהו במאי דאיירו התוס' הנ"ל עיין בס' חכמת שלמה הנספח לס' שו"ת הר המור בסי' י' שהסביר דאע"ג דבעלמא מאי דדבר שבמנין ל"ב הוא מדרבנן בההיא הוא מדאורייתא, וע"ע פר"ח סי' תמ"ח ס"ג ד"ה כבר: ובפלוגתא דר"מ ורבנן בכל שדרכו לימנות, עיין ביו"ד ריש סי' ק"י, ובשו"ת צ"צ החדש בחיו"ד סי' רל"א הבאתיו בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' א' אות ד' ועי"ש אי עור עגל חשיב דבר שבמנין: סז דברים הניקנים באמירה דמהני ה"ד כשקידשו אבל שידכו לא כ"כ הריטב"א בחיד' לקידושין דף ט' ה"ד הרב משנת ר' אליעזר ח"ב בזכרונות מערכת הקו"ף אות ח', ועיין מה שרמז בזה שם, ובשו"ת אה"ע סי' כ"ד דף ע"ט ע"ב: סח דברים שבלב דאינם דברים אם יש לחלק בין קולא לחומרא, עיין בס' חיים ומלך דף ו' ע"ב ונעלם ממנו דרבינו המשל"מ בפ"ד מהלכות שקלים ה"ו ד"ה ועוד נ"ל הוכיח במישור ממתניתין דובכלן אע"פ שאמרה בלבי היה וכו' דאפילו לקולא אמרינן דברים שבלב אינם דברים, וע' חת"ס יו"ד סי' ש"י ד"ה ועוד, ובנו"ב מ"ק א"ח סימן י"ח וסי' י"ט, ובפרמ"ג סי' תמ"ח בא"א סק"ח, ובשו"ת רמ"צ א"ח סי' כ"ד וסי' ל' וסי' ל"א (ועי"ש בחיו"ד סי' פ"ו) ובכמה אחרונים שנשאו ונתנו על דברי המ"ב סי' נ"ח מתבאר דלא שאני להו בין חומרא לקולא, עיין בדבריהם ודוק: ובמה שהקשה במשל"מ שם בהא דחיישי רבנן שמא לא ימסרם יפה יפה דהא הוי דברים שבלב וכו' ומקשים ע"ז דהא בהקדש דברים שבלב הוו דברים כמ"ש בשבועות דף כ"ו, עיין להרב חק"ל בספר מערכי לב דרוש ל"ז ולמר בריה בספר ייטב לב דף ד' ע"א:

סט דון מינה וכו' אי קי"ל כמ"ד דון מינה ומינה או כמ"ד אוקי באתרין, עיין יד מלאכי במערכת האל"ף סוף אות ל' מה שציין בזה, ועיין ס' שאג"א בשו"ת החדשות שלו דף מ"ה סוף ע"א: ע דעת ראשונה דאמרינן בש"ס כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה, עיין קהלת יעקב במדות חכמים אות ס"ז ובמה שרשמתי במערכת העי"ן אות ס"ו בס"ד: עא דברים בטלים אין לומר כן ע"ד הפוסקים כי הוא לשון זלזול וכן אין לומר סברא זו היא צולעה ונדחה, כ"כ מרן החבי"ב בס' בע"ח ח"מ ח"א דף מ"ג ע"א ה"ד בס' כל החיים דף י"ח ע"ג אות כ' ובאות כ"א הביא בשם מרן בתשו' בדיני מים שאל"ס דדברים בטלים אינו לשון זלזול ושהרב המבי"ט ס"ל דהוא לשון זלזול עי"ש, ובספר נשמת כל חי ח"ב דף ע"ט ע"ד, ובמשל"מ פ"א מהל' מלוה דין ה': עב דברי סופרים דקרי הרמב"ם לדברים מה"ת

שפי' סופרים אם י"ל בין כשאומר מד"ס לכשאומר מדבריהם או מדרבנן, עיין בקונטרס כללי הפוסקים סי' ה' מאות ו' והלאה מה שרשמתי בזה: עג דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו, הרב ארעא דרבנן במ"ב אות נו"ן הביא מדברי התוס' סנהדרין ל"ד ד"ה דילמא דהוא מדרבנן, והרב עפ"ד שם תמה ע"ד דלא היה צריך להביא מהתוס' דגמרא ערוכה היא בב"ב קמ"ז ע"ב דהוא מדרבנן, וכ"כ התוס' שם בע"א עי"ש ובהורמנותיה דמר נלע"ד דאפשר דהוצרך להביא דברי התוס' לפי שאין הכרח מהש"ס דלכ"ע הוא מדרבנן ואדרבא ריהטא דסוגיין לפי גירסתנו נראה דרבא אמר ר"נ אתי לאיפלוגי, ועיין להג' מוהרש"א ע"ד התוס' דב"ב הנ"ל ומדברי ה"ה פ"ח מהלכות זכיה ה"ב נראה דיש בזה מחלוקת עי"ש, לכן הוצרך להביא דברי התוס' סנהדרין שכ"כ אליבא דר"נ עי"ש אף דר"נ בב"ב יליף מקרא ש"מ דפשיטא להו דלכ"ע מדרבנן ואין להרגיש על הרב אד"ר אלא שהיה לו להביא דברי תוס' ב"ב קמ"ז ע"א, ועיין למרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות י"ט ומשמעות דברי מוהר"ם הובא במרדכי ר"פ הזורק הוא דלכ"ע הוא מדרבנן עי"ש אלא שאינו מוכרח:

עד דם שבישלו שנחלקו אם הוא מדאורייתא כמו שרשמתי לעיל אות י"ז חידש הרב אהל יעקב דבדם ביצים שבישלו לכ"ע הוא מה"ת ומר תלמידו הרב תפארת אדם בשו"ת יו"ד סי' ח' אות ו' פקפק ע"ז, ועיין להרב כנה"ג סי' ס"ו אות ל"ד ה"ד הרב יד דוד דף מ"ה ע"ב אות ו' וק"ל, ועיין בספר זכרנו לחיים בח"ב, ועיין בקובץ יגדיל תורה קונטרס יו"ד דף רע"ו ע"ב לענין דם הנפש ודם מן החי שבשלו אם הם מדאורייתא לכ"ע: עח דיינים אם יכולים להסתלק מן הדין אחר שנתמנו, עיין למרן החבי"פ בס' חיים ביד דף ג' ע"ד ודף ה' ע"ב ואילך:

עו דברים שבלב דאינם דברים היינו דוקא היכא דליכא הוכחה למה שבלבו אבל היכא דאיכא הוכחה הויין דברים, כ"כ רבינו מוהרימ"ט ח"מ סוף סי' מ"ה והאריך להוכיח כן מנדרי אונסין הדירו שיאכל אצלו וחלה וכו' וכן נודרין להרגין וכו' וכן גבי סתימת אורה ואונאה עד כדי שיראה לתגר וכו' עי"ש עוד, וכ"כ הרא"ש בפירושו למס' נדרים דף כ"ז ע"א במתניתין דנדרי אונסין וכו' דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס ודברים שבלב כי האי דמוכחי וידיעי לכל הויין דברים, וכ"כ שם דף כ"ח ע"א אההיא דנודרין להרגין וכו' דאוקימנא באומר בלבו היום ודברים שבלב המוכיחין הויין דברים, וכ"כ שם הריטב"א והנמק"י אההיאדבאומר בלבו היום אע"ג דדברים שבלב אינם גבי אונסין אי אפשר דלא עקר לנדריה פירוש וכו' הוה להו דברים שבלבו ובלב כל אדם דהויין דברים, וכ"כ הריטב"א הביא דבריו באס"ז לכתובות דף ג' ע"א (בד"ה כל המקדש

וכו') ואע"פ שאמר לה כדת משה וישראל הרי הוא כאילו התנה ע"מ שירצו חכמים וסתמו כפירושו שהם דברים שהם בלבו ובלב כל אדם כדנפרש במסכת קידושין עכ"ל, ודבריו שבחידושיו לקידושין הם על דף נ' בסוגיא דזבין נכסיה אדעתא וכו' עי"ש, ולהרב המגיה בס' משל"מ פ"ד דהל' שקלים הל' ד' (בד"ה ועוד), והרב שו"מ בח"ג סוף סי' קי"ז לא ראה בזה דברי הראשונים שרשמתי וכתב כן ע"פ דברי הרב מוהרימ"ט עי"ש (שו"ר שם בסי' ל"ה בד"ה ובזה נראה וכו' שכתב כבר נודע מ"ש המוהרי"ט וכבר קדמו הר"נ דהיכא דהוי דברים שבלבו ובלב כל אדם מועיל עכ"ל ודברי הר"נ הם בסוגיא דקידושין הנ"ל עי"ש), גם הרב רמ"צ בחא"ח סי' י"ב אות ח' כ"כ ע"פ דברי הרב מוהרימ"ט, ועיין עוד שם בסי' ל' ובסי' ל"א ובחיו"ד סי' פ"ו אות ב' ואות ו' ע"פ דברי הרב מוהרימ"ט וכ"כ הרב מק"ח בסי' תמ"ח סק"ט (בד"ה לכן נראה דהנה) ע"פ דברי תוס' והרא"ש בנדרים דף כ"ח דדברים שבלב דמוכיחין טובא הוו דברים, וכ"כ הרב מוהריק"ש ביו"ד סי' רל"ב סי"ד אע"ג דדברים שבלב אינם דברים דברים שבלב הוו דברים היכא דמוכחא מילתא ואנן סהדי תוספות והרא"ש לנדרים כ"ז עכ"ל, וכ"כ הרב שם אריה בשו"ת אה"ע סי' י"ג (בד"ה והנה באמת), אך כתבו הקדמונים דמשו"ה מהני אומדנא דמוכח ולא הוי דברים שבלב דכיון דידוע לכל ואנן סהדי שכן הוא הוי דברים שבלבו ובלב כל אדם, ועיין בתשו' מוהרי"ט ובקצוה"ח סי' י"ב עכ"ל, וכ"כ הרב צ"צ החדש בחאה"ע סי' ש' אות ו' ע"פ דברי הר"ן בסוגיא דקידושין הנ"ל, ועיין בזה להרב מוהרא"י שילטון בתשובתו שבס' פרת יוסף להרב מוהר"י אלפאנדארי בחאה"ע סי' ז' ובמ"ש הרב המחבר בסי' ח' ובקובץ יגדיל תורה קונטרס ד' סוף סי' ל' ובקונטרס ה' סי' ל"ה דף ע"ד, ובמחנה אפרים הלכות זכיה מהפקר סי' ג':

עז דבר שיש לו מתירין לענין חמץ בפסח שנחנקו הקדמונים אי חשיב דבר שיש לו מתירין כידוע ראיתי להרב ישועות יעקב בסי' תמ"ז סק"ז שכתב דהא מילתא תליא בטעמי חומרת דשי"ל מתירין דלטעם רש"י ודעמיה דהוא משום דעד שתאכלנו באיסור אכול בהיתר הה"ד בחמץ י"ל כן והוי דשיל"מ ולטעם הר"ן בנדרים דף נ"ב דחזינן דנחלקו רבי יהודה ורבנן במין במינו דלר"י אפי' באלף לא בטיל דיליף מדם הפר ומדם השעיר ורבנן סברי דבטיל וקיי"ל כותייהו דאינו דומה לדם הפר דשם היתר בהיתר הוא ושוים מכל צד אבל בשאר תערובת מין במינו אף דשוים הם בשמא או בטעמא מ"מ אין דמיונם עולה יפה דזה היתר וזה איסור אבל בדשיל"מ נקרא ג"כ על היתר ולשיטה זו חמץ לא מיקרי דשיל"מ כיון דבעינן דבשעת התערובת יהיה להם שם היתר בהיתר כדי שיהיה כמב"מ גמור אבל מה שנחשב היתר אחר שכבר נתערב לא חשיב מין במינו כיון

שכבר נתבטל אינו חוזר ונעור עכ"ל ותמיה לי שהרי מדברי הר"ן שלהי מס' ע"ז מתבאר יפה דס"ל דחמץ הוי דשיל"מ וכן ראיתי להרב שם יוסף בדף ל"ט דשקו"ט בזה וכתב שדעת הר"ן שם דחמץ הוי דשיל"מ וזה היפך יסוד הרב, ישועות יעקב הנ"ל והנה בעיקר מחלוקת זו נסתפק מרן הב"י בא"ח סי' תמ"ז (בד"ה ויש לדקדק) בדעת הרי"ף שאוסר תערובת חמץ יבש ביבש אפילו בהנאה (כמ"ש בשמו ריב"ה ביו"ד סי' ק"ט) אם הוא משום דס"ל דחמץ הוי דשיל"מ ומפני כך לא בטיל יבש ביבש אפילו באלף או דילמא מה שאסר הוא משום דס"ל כהרשב"א והמרדכי שלא אמרו יבש ביבש חד בתרי בטיל אלא באיסורי נותני טעם אבל באיסורין שהחמירו בהם יותר מנו"ט אין הפרש בין בלול ליבש ביבש עי"ש שלא הכריע דעת הרי"ף גם ביו"ד סי' ק"ב כשהביא מ"ש המרדכי בשם רבינו חיים דחמץ כיון שחוזר לאיסורו לשנה הבאה לא שייך לומר דשיל"מ כתב ע"ז שהרמב"ם חולק שכתב בפט"ו מהלכות מ"א דחמץ הוי דבר שיל"מ ומדלא כתב שהרי"ף והרמב"ם חולקים מוכח ודאי דרפיא בידיה דעת הרי"ף בזה כמ"ש בא"ח סי' תמ"ז הנ"ל וכן מתבאר מדברי הרב ערוך השלחן בסי' תמ"ז אות ב' דשם שקו"ט בדעות הסוברים דחמץ הוי דשיל"מ ובדעות החולקים וכתב במסקנתו (בד"ה ומ"מ) כבר כתבתי דהרמב"ם והרמב"ן ורבי' יונה והרשב"א סברי דחמץ מיקרי דשיל"מ וכן יש להחמיר דחמץ בע"פ מין במינו מיהא לא בטיל וכ"כ הב"ח דכלי חמץ שנתערב באחרים כיון דאיכא מ"ד דחמץ מיקרי דשיל"מ לא בטיל עכ"ל ומדלא כלל להרי"ף נמי דס"ל דחמץ מיקרי דשיל"מ מוכח דלא ברירא ליה דיש לומר כמ"ש מרן בב"י דמה שאסר יבש ביבש באלף הוא משום שאין איסורו בנו"ט כנז"ל ומזה יש לפקפק על הרב צל"ח בחי' לפסחים על דף ו' ע"א שכתב (בד"ה אלא דהיא גופא) דחמץ בפסח לדעת הרי"ף והרמב"ם הוי דשיל"מ וכ"כ עוד לקמיה דהרי"ף פסק בשלהי מס' ע"ז בהדיא דחמץ מיקרי דשיל"מ הביאו מרן הב"י בסי' פמ"ז עכ"ל ולישרי לן מר דלא פסק בהדיא הכי ומרן הב"י נסתפק בדעתו כמו שכתבתי איברא דתמיה לי על מרן הב"י דמספקא ליה בדעת הרי"ף ולא זכר שר דברי הר"ן בשלהי ע"ז אמתניתין דואלו אסורין ואיסורן בכל שהן דמתבאר מדבריו (בד"ה וגרסינן עלה בגמ' מה נפשך) דמפרש בדעת הרי"ף שכתב דקי"ל חמץ בפסח אוסר בכל שהוא דקאי בשיטת הרמב"ם וכ"כ הרב שלחן גבוה בסי' תמ"ז ס"ק ל"ד מחודש יו"ד דהרי"ף והרמב"ם סברי דחמץ הוי דשיל"מ עי"ש והרב צל"ח היה לו להביא דברי הר"ן אך לא דברי מרן הב"י שלא הכריע כאמור ולענין הלכה במחלוקת זו מבואר ביו"ד סוסי' ק"ב בדברי הרמ"א וט"ז וש"ך ופ"ת ושאר מפרשים עי"ש וממ"ש בפ"ת בשם שו"ת פני אריה מתבאר שדעת הרמ"א היא דחמץ לא מיקרי דשיל"מ וכן נראה מדהביא שם

הרמ"א סברא זו בסתם וסברת הרמב"ם דמיקרי דשיל"מ כתבה בלשון יש חולקים עיין מה שהבאתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י"ד אות י"ב.
אמנם ראיתי להרב מק"ח בסי' תס"ז סוף סק"ג שעל מה שהקשה הרב ט"ז שם סק"ד על הרמ"א למה לא יועיל ס"ס להתירו באכילה השיב דלק"מ משום דהרמב"ם ס"ל דחמץ הוי דשיל"מ ובדבר שיל"מ לא מהני ס"ס עי"ש משמע דס"ל דרמ"א לא הכריע במחלוקת זו ולכן חושש לסברת הרמב"ם ובס' דרכי הוראה שנדפס חדש ממש לאחד מגאוני דורנו יצ"ו פלפל בחכמה בדין זה בח"ב פרק כ"ג וכתב דדעת הרמב"ם נראית להלכה וכן דעת רש"י דהוי דשיל"מ עי"ש וכבר כתבתי דגם הרמב"ן ורבינו יונה והרשב"א סברי הכי אלא דצריך לעיין בס' פני אריה שהביא הרב פ"ת שכתב דמסיק להלכה דחמץ לא הוי דשיל"מ ואמ"א ועיין להרב מג"א בסי' תמ"ז סק"מ ולהרב חק יעקב שם ותראה שאינו פשוט לומר דנקטינן דחמץ הוי דשיל"מ והרב הנ"ל יצ"ו לא זכר מדבריהם והוא חידוש: אשובה אראה בספר יקר לגאון מופלא בדורנו יצ"ו הכי קרא שמו תורת חסד (והוא שו"ת על חא"ח) העמיק מאד בדין זה בסי' ב' וישב על הבאר דעת הראשונים בזה והנפקותות לדינא ואיך נקיטינן להלכה בדין זה ובדעת הרי"ף האריך בפרטות באות ז' להוכיח דס"ל דחמץ לא הוי דשיל"מ ממ"ש בפכ"ש גבי פלוגתא דמר עוקבא ושמואל (בדף מ') אי בעינן נתבקעו ממש שכתב דכיון דלא איפסיקא הלכתא עבדינן לחומרא דספיקא דאורייתא לחומרא ודוקא למיכלינהו בעינייהו אבל אם נמצאו בתבשיל ולא נתבקעו כיון דמשהו הוא מדרבנן הו"ל ספקא דרבנן ולקולא ואי ס"ל דחמץ הוי דשיל"מ הרי דשיל"מ אפילו בדרבנן ספקו להחמיר ועם שצדד בזה די"ל בין ספק מחמת תערובת לספק פלוגתא דבספק פלוגתא י"ל גם בדשיל"מ לקולא והאריך בזה מ"מ כתב דיותר משמע שדעת הרי"ף דחמץ לא הוי דשיל"מ ובאות ט' כתב במסקנתו שרוב הראשונים סוברים דחמץ לא הוי דשיל"מ וכ"מ דברי הרי"ף ג"כ רק הרמב"ם והרמב"ן סוברים דהוי דשיל"מ ומוהרש"ל וט"ז וש"ך חשו לדבריהם וכבר כתבנו דהיכא דהמאכל מתקלקל אם ישהנו אחר הפסח לכ"ע מה שאסור במשהו הוא רק משום חומרא דחמץ ולא מדין דשיל"מ ועוד יש לצדד בזה היכא דהחמץ עצמו ניטל משם ונשאר רק פליטת טעמו דפסק הרמ"א דטעמו בטיל כל שאין האיסור בעין א"כ בחמץ בפסח בכה"ג נשאר האיסור רק משום חומרא דחמץ ולא משום דשיל"מ ואף שהש"ך שם הרבה להשיב על הרמ"א מ"מ לענין זה חזי לצרופי דברי הרמ"א אחר שבלא"ה רובהראשונים סברי דחמץ בפסח לא הוי יש לו מתירין וכשיש חמץ בעין ואין המאכל מתקלקל יש לחוש להסוברים דחמץ הוי דשיל"מ אתוד"ק עי"ש דבריו הנחמדים בחריפותו ובקיאותו גם

בסי' י"ט האריך מאד בדין זה ובאות ג' כתב דחמץ בפסח אי הוי דשיל"מ או לא תלי בטעמים שבין הר"ן ורש"י הנז"ל ושוב ראה שכבר העירו כן האחרונים עתה יצא לאור ספר עין יצחק להגאון המפורסם מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו וראיתי בחא"ח סי' י"ו ענף ב' שהביא מ"ש המק"ח בסי' תס"ז סק"ג הנז"ל ושכ"כ בביאורי הגר"א סק"ה דטעם חומרת הרמ"א לאכילה בס"ס הוא משום דהוי דשיל"מ והקשה עליהם דהרי בסי' תמ"ז ס"ב קיי"ל דחמץ בער"פ בטל בששים דש"מ דלא הוי דשיל"מ וכתב חילוק נכון דדוקא לענין תערובת הוא דאין בחמץ חומרת דשיל"מ והוא עפ"י מה שהסביר דהר"ן דנייד בטעם חומרת דשיל"מ ממ"ש רש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וכתב הטעם משום דהוי היתר בהיתר ולא בטיל היינו משום דס"ל דאיסור שנתערב ונתבטל אין שם איסור עליו שהאיסור נהפך להיתר וא"כ לא שייך לומר עד שתאכלנו באיסור דאין כאן איסור לכן כתב הטעם משום דהוי היתר בהיתר ולכן שפיר סברי מרן והרמ"א בחמץ בתערובת דאין להחמיר בו דין דשיל"מ דלא הוי היתר בהיתר שהרי החמץ בעין אחר הפסח אסור עכ"פ מדרבנן א"כ אין שם היתר עליו כלל ובזה אזלינן בתר שמא משא"כ לענין לדון בו ס"ס אף בחמץ בפסח הדין כן דלא אזלינן בתר ס"ס להקל דבזה שייך לדון טעם רש"י עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר שהרי אחר הפסח לא יהא אסור אלא מדרבנן ובפסח אסור מן התורה ושייך לומר עד שתאכלנו באיסור תורה תאכלנו באיסור דרבנן וזה דוקא כשהס"ס הם בהמעשה אבל אם הס"ס הם בדין מחמת מחלוקת הפוסקים מהני ביה ס"ס ככל דבר שיל"מ דמהני ביה ס"ס דפלוגתא דרבוותא אתוד"ק עי"ש:

עח דבר תורה כי קאמר הכי בש"ס אי מוכח דהוא מן התורה ממש או יתכן לפרשו דהוא מדרבנן עיין מה שרשמתי לעיל אות כ"ו ועתה נד"מ ספר ימי שלמה וראיתי שם בחידושיו על הרמב"ם הלכות מעילה פ"ג שכתב להוכיח דהוא מן התורה ממש מדאמרינן במעילה דף ט"ו ע"א דפריך הש"ס אדרבי ינאי דאמר אין חייבין מעילה וכו' מכמה דוכתי ומשני מדרבנן והדר פריך מדאמר עולא אר"י קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת ולא משני דמדרבנן קאמר ועמד מתמיה על הרי"ף והר"ן שכתבו דדבר תורה דקאמר בש"ס לאו דוקא ועל הרב ארעא דרבנן דקבעיה לכללא באות קס"א דמהש"ס הנ"ל מוכח בהיפך עי"ש והנה אין לתמוה כ"כ על הרב ארעא דרבנן דהד"ר הוא ובמהדורא ב' כתב להוכיח מסוגיא דברכות דף כ' כמו שכתבתי בשמו באות כ"ו ורק על הרי"ף והר"ן הוא שיש לתמוה ונראה ליישב דאין כונת הר"ן לומר דכל מקום שנאמר בש"ס לשון זה אינו אלא מדרבנן דהא מהיכא תיתי הרי משמעות הלשון הוא מן התורה ממש אלא כונתו לומר דיתכן לפרש ג"כ דהוא מדרבנן אם לא יהיה לנו הכרח לומר

דמדאורייתא ממש הוא ובמקום שנאמר בש"ס דבר תורה ואנחנו רוצים לפרש דלאו דבר תורה ממש קאמר כונתנו לומר דאילו מה"ת אין הדין כן כגון בההיא דברכות דף כ' נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דאם נפרש דלאו מדאורייתא ממש קאמר כונתנו לומר דמדאורייתא נשים פטורות דהוי מ"ע שהזמן גרמא וכן בההיא דפרק הזהב ד"ת מעות קונות כשנאמר דלאו דוקא ד"ת ממש אלא מסברא כונתינו לומר דלולא הסברא לא הוה אמרינן הכי ועכ"פ אין לנו שום קושי אם נאמר דרבנן חייבו את הנשים ותקנו איזה קנין אבל בההיא דמעילה אם באנו לומר דמדרבנן הוא דקאמר דיצאו מידי מעילה וכלומר דמן התורה אין הדין כן אלא לא יצאו מידי מעילה תמה על עצמך מי מצית אמרת דמדאורייתא לא נפוק מידי מעילה ואתו רבנן ובצרי ואמור רבנן לאקולי על ד"ת לא זו הדרך כלל, וכי תימא דכונת ר"י לומר דיצאו מן המעילה שהיה להם מחיים מד"ת ור"ל מדרבנן אי הכי יצאו מידי מעילת ד"ת הול"ל אי נמי לימא סתמא יצאו מידי מעילה ולישמועינן בהדיא דבחיים אינם במעילה אלא מדרבנן אלא פשיטא כונת ר"י לומר דהגם דמדרבנן אכתי לא נפוק מידי מעילה (עי"ש בהרמב"ם) מדאורייתא מיהא לית בהו מעילה ואהכי שפיר דייקינן בש"ס הא מחיים אית בהו מעילה דבר תורה וק"ל:

ודע דמ"ש הרבנים הנ"ל בשם הר"ן שכתב בשם הרי"ף דמ"ש בש"ס דבר תורה לאו דוקא וכו' לא הוה ידענא איה מקום כבוד דברי הר"ן בזה ולא פניתי לעיין בהלכות פרק הזהב כי ידוע שפירוש ההלכות לב"מ הוא להרב הנמק"י והא כתבו בשם הר"ן אמנם עתה ראיתי למרן חיד"א בקונטרס קלורית לעין שבסו"ס יעיר אזן בדף ע' ע"ד שכתב שדברי הר"ן הם בחידושיו לב"מ וכ' דמ"ש הרב ארעא דרבנן בשם הרי"ף והר"ן הוא אגב שיטפיה והוא נמשך אחריו כי סמך על עדותו אך אחר שנדפסה מערכת הדל"ת (מספר יעיר אזן) אמר לו רב אחד שהרי"ף לא כ"כ אלא דמק"ו נפקא והר"ן חולק עליו דמסברא בעלמא הוא ושהביא דברי מרן בכללי הגמרא דף י"ג והגיהם שצ"ל הר"ן פרק הזהב כתב בשם הרי"ף דבר תורה מק"ו נפקא והוא סובר דסברא בעלמא קאמר ומרן חיד"א הסכים להגהתו וכתב שכן העתיק הלשון הרב של"ה ד' ת"ד ועוד תמה הרב הנ"ל על הרבנים הליכות אלי וארעא דרבנן הנ"ל שייחסו להרי"ף והר"ן דמ"ש בש"ס ד"ת מעות קונות הוא מדרבנן דמסוגיא עצמה בדף מ"ז ובחולין דף פ"ג מוכח דמדאורייתא ממש הוא ומ"ש הרי"ף מק"ו היינו נמי מדאורייתא דק"ו הוא מה"ת וכן מ"ש הר"ן דהוא מסברא היינו נמי מדאורייתא כמ"ש התוס' בכורות דף י"ג וגם על מרן הב"י בכללי הגמרא הנ"ל תמה דמאי נפ"מ בין מק"ו או מסברא דק"ו נמי דאורייתא הוא ולזה השיב לו מרן חיד"א דעל מרן הב"י לק"מ דכלפי מה שרש"י והרי"ף הוצרכו להביא מקרא או מק"ו

לפרש מאמר הש"ס דבר תורה ואילו הר"ן כתב דהוא מסברא דאין צורך לשום לימוד אלא יוכל לומר דבר תורה מסברא שכך הוא דין תורה וזה חידוש הוא דלמדנו דמכח סברא לחוד בלי לימוד פרטי יאמר כי הוא זה דין תורה משו"ה מייתי דברי הר"ן הנ"ל אתוד"ק ויש לפקפק קצת אטו לימוד מסברא מילתא זוטרתי היא והא איפכא שמעינן לה בש"ס כתובות דף כ"ב ע"א אההיא דמנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר שנאמר את בתי נתתי וכו' דפרכינן למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה והוא שרי לה אלמא דאיכא מילתא דאתיא מסברא אלימא מקרא ועיין למני"ר גופיה בברכי יוסף אה"ע סי' י"ג אות ד' (בד"ה ובאמת) ויש ליישב בדוחק ועי"ש שמלבד הש"ס דברכות דף כ' הנ"ל הביא עוד מ"ש בעירובין דף י"ז וקידושין דף ל"ט וגטין ד' ד' ודף נ"ה וריש סנהדרין ד"ת אחד ד"מ ואחד ד"ן בדרישה וחקירה ובכורות דף נ"א ד"ת בנו פדוי דכולהו שמועי מוכחי דדבר תורה מדאורייתא הוא וכתב דעוד ימצא כהנה וכהנה ואין תימה על רבינו שמשון בס' הכריתות שלא הזכירם דלאו תנא כרוכלא וזימנין קאמר דבר תורה ולאו דוקא אלא כלפי מידי אחרינא דאמר בה מד"ס קאמר עלה ד"ת כמ"ש הרב פר"ח אש"ס דתענית דף כ"ח עי"ש (השמטות):

עט דברי קבלה כדברי תורה דמו אי אמרינן הכי לענין דניזיל בספקא לחומרא כבכל ספקא דאורייתא רשמתי במע' הסמ"ך אות ל"ח: פ דבר שאינו קצוב עם דבר קצוב אי מהני תליא בפלוגתא במקנה דשלב"ל עם דבר שב"ל שבהרמ"א סי' ר"ג ס"י וסמ"ע ס"ק י"ט ורמ"א סי' ר"ט ס"ד ואי אמרינן דמהני אזלא קושית הרב בעה"ת מפירות דמתניתין כיון דשיעבד קרקע דהוא קצוב עם הפירות דאין קצובין כן מצאתי כתוב בקונטריסי בשם הרב תשובה מאהבה סי' קל"ז: פא דיינים שנמצא אחד מהם קרוב או פסול אי בטלה כל החבורה רשמתי לקמן במערכת הנו"ן אות כ"ז פב דעת אחרת מקנה אם יש חילוק בין ישראל לנכרי בזה רשמתי במערכת הגימ"ל אות נ"ה ס"ק ל"ה, ועיין במערכת הקו"ף אות י"ו: וכמ"ש הפוס' דבדעת אח"מ מהני קנין שלא בדעת הקונה (כמו שרשמתי במערכת הקו"ף אות י"ו) אם יש לחלק בימתנה למכר עיין חת"ס יו"ד סי' שי"ג ד"ה אנן מה וכו' דדוקא במתנה הוא דאיכא למ"ד דמהני אבל במכר לא מהני כיון דיתכן שימשך לו חוב מזה אם יגנב או יאבד שיצטרך לשלם וכו' ובנו"ב מ"ק א"ח סי' י"ט ד"ה ואמנם וכו', כתב בס' החת"ס לענין זכות שימשך ממנו חובה דלא אמרי' זכין לאדם וכו' ותמה ע"ד בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ד אות ג' ד"ה אך וכו' מדברי הר"ן פ"ד דגטין וכו' עי"ש ועיין במ"ש לקמן במערכת הזיי"ן אות כ"ב ומשו"ת תפארת יוסף א"ח סי' י"ט ד"ה אולם

באמת וכו' נראה דקאי בשיטת החת"ס הנ"ל ממש"ש בחיו"ד סי' ל"ב ד"ה אך עדיין וכו' נראה דלא שאני ליה בין מתנה למכר.

ועיין שבילי דוד ליו"ד בדף קכ"ז רע"ג ועיין היטב בשו"ת חת"ס ח"ו סי' כ"ח. מחנה אפרים הל' שלוחין ססי' י"ו ובשו"ת שו"מ ח"ב סי' ס"ז דמיירי במכר כתב טעם ההיתר משום דעת אח"מ ובס' מלאכת חרש דף ט"ו אות ס"ג כ' דהנתיבות בסי' ח' בביאורים סקי"ד כ' בתי' שני לחלק בין מתנה והפקר למכר וכתב ע"ד דליתא דמוכח מדברי הא"ז בב"ב דף מ"א ע"א בעובדא דרב ענן במ"ש בשם הרשב"א דאין לחלק בזה: ולא מהני דעת אחרת מקנה כשאין הקונה מכוין אלא א"כ כשבשעה שעושה הקנין יודע המקנה ומכוין להקנותו כ"כ בשו"ת תפאר יוסף חיו"ד סימן ל"ב סוד"ה אך עדיין וכו', וכן מתבאר מדברי מרן מוהרי"ט בח"א סי' ק"ן ד"ה איברא וכו' עי"ש ועיין בשו"ת בית שלמה א"ח סי' ס"ה דף מ"ב סוע"ד וכ"כ בשו"ת מנחת משה חיו"ד סימן כ"ה ד"ה אמרי וכו' וכתב שכך כתב להדיא בנתיבות סימן ר' אות ד' והתפלא על שלא הזכיר דכבר כ' כעין זה המוהרי"ט סי' ק"נ: והפקר אי חשיב דעת אח"מ דאיכא דעת המפקיר, עיין משל"מ פכ"ט מהל' מכירה הל' י"א שו"מ מהדורא ב' ח"ג סי' ס"ח ומהדורא ג' ח"א סי' ק"א, פרת יוסף מסלאנים דף פ"ז ע"א ד"ה עתה, אגודת אזוב מדברי א"ח סי' י"ד, ועיין מג"א סי' רמ"ו סק"י, ובש"ת זכרון צבי מנחם סוף סי' א' ד"ה וראיה לזה, ובס' עמודי אש סי' ו' אות ח' כתב דהיד המלך פ"ב מהלכות שבת ה"ג הרעיש עולם ע"ד המג"א דבדעת אחרת מקנה קונה הזוכה אף שלא בכונה וכתב ע"ד דלק"מ דבנכרי ל"מ דא"מ עי"ש וס' יה"מ אמ"א (כי לפי הנראה הוא לנכד הג' נו"ב, ואינו היד המלך הספרדי הנמצא בידי) ואולי ס"ל דהפקר לא חשיב דאח"מ, וע"ד המג"א הנ"ל עיין מח"א הל' קנין חצר סי' י"ב ועי"ש בהל' שלוחין סי' ט"ז לענין הפקר אי חשיב דאח"מ, ובספר צפיחת בדבש דף קל"ז ע"א, ובשו"ת תפאר יוסף א"ח ריש סי' י"ט דאטו גרע מהניח בהמתו אצל נכרי בשבת דמבואר בס"י דמועיל שיאמר בהמתי קנויה לנכרי אף שהנכרי לא ידע מזה עכ"ד עי"ש שלא זכר מ"ש המג"א הנ"ל דצ"ל להנכרי קנויה לך כדי שיתכוין לזכות, ועל דברי המשל"מ הל' מכירה עיין מזל שעה דף ע"ו ע"א, ובס' חתן סופר דף ס"ד אות ב' מחלק בדין זה בין הפקר שמסלק עצמו בלבד ואין כונתו להקנות לעלמא לכשמפקיר וכל כונתו בהפקרא להקנות לעלמא עי"ש ובגוף דברי המשל"מ הנ"ל אתה תחזה בס' בנין שלמה הנד"מ לידידי אישי כ"ג הגאון מוהרש"ך יצ"ו בסי' י"ז דף כ"ב ע"ג, ובתיקונים והוספות שבסוף הספר סי' ח': פג דת משה אי שייך לומר דת משה על דברים שהם מדרבנן, בשו"ת צמח צדק החדש אה"ע סוף סי' קנ"א הוקשה לו בנוסח גט חרש איך אפשר לכתוב בו

כדת משה וישראל, מאחר שהוא מדרבנן, ואמרינן בכתובות דף ע"ב ע"א ראשה פרוע דאורייתא היא עי"ש בפירוש רש"י דמשמע דדבר שהוא דרבנן לא מיקרי דת משה וניחא ליה לומר דהכוונה דדבר דאורייתא אינו נכלל בכלל דת יהודית אבל דבר דרבנן נכלל בדת משה עי"ש.

ואני עני מצאתי להרשב"א בשו"ת ח"ה סי' רמ"ו ה"ד הרב שבט בנימין סי' רע"ו שנשאל בר' שנשבע לישא את הקטנה כדמו"י ושוב חזר בו והשיב חזרתי על כל צדדי דברי ראובן ולא מצאתי בהם ממש וכו' ואם מפני שנשבע שישאנה כדת משה וסבור לומר שזה א"א לה להתקדש כדת משה וישראל כלומר קידושין דאורייתא זו שגגה היא כי כל מה שתקנו חכמים כדמו"י הוא ומי שמקדש את הקטנה בו בלשון הוא מקדשה והטעם שהתורה אמרה ל"ת מה"ד וכו' דרך כלל אמרה תורה שלא נסור ממה שיגידו לנו בין בפירוש התורה בין בתקנותיהם ומי שאינו שומע להם עובר על דת הוא וכתב בשבט בנימין דהרשב"א נרגש מההיא דכתובות דף ע"ב ושתירץ לזה וסיים הרשב"א אבל כאן דת משה אפילו בקידושין דרבנן תדע לך דאל"כ לדעת רש"י והרמב"ם דאין קידושין מן התורה אלא בביאה א"כ היאך המקדש אומר כדת משה וישראל והלא אינה מקדשה אלא בכסף שאינו אלא מדרבנן וכו' ע"כ וכתב שם בשבט בנימין דהרבנים מוהרי"מ ומוהרח"ם כ' שאין לכתוב בכתובת חרש כדמו"י משום דאינו אלא מדרבנן, והביא מ"ש הנ"ש במ"ב לענין גט חרש ושקו"ט בזה וסיים דמדברי הרשב"א מוכח דבדרבנן נמי שייך לומר כדמו"י, וראיה לזה מדמברכינן אמצות דרבנן וצונו ואמרינן היכן צונו בלאו דלא תסור וכו' עי"ש ובקונטרס אסיפת דינים במערכת גט סי' א' אות ס"ד רשמתי הסוברים לכתוב בגט חרש כדמו"י אף דהוא דרבנן והם הרבנים ג"מ ובארות המים ויד אהרן ושמן המשחה והלק"ט ומוהרי"ב שבס' ג"פ ד' לק"ט כמ"ש כ"ז הרב בית אהרן בדף יו"ד ע"א, וכ"כ הרב אביו שם בדף נ"ו ע"ג, ובמזה"ג להרב מוהרי"ד שבס' רב דגן דף ס"ו אות קל"ט כתב שכתבו כנוסח שביד אהרן (ושם הסיום בכדמו"י כמ"ש בבי"א הנ"ל).

שוב ראיתי שם במזה"ג הנ"ל בדף ע"ג ע"ג אות תקי"ב הן ל"ו הובא שם נוסח גט חרש וסיים בכדמו"י עי"ש, וכן הוא הנוסח במזה"ג שבספר שער אשר לה"ה מוהרא"ק בדף קכ"ב אות ע' עי"ש א"כ משמע דכולהו רבנן קדישי עליונים למעלה ס"ל דשייך לומר ולכתוב דת משה אמידי דאינו אלא מדרבנן (דמ"ש בנ"ש דאם לא יועיל לא יזיק הוא דוחק כמ"ש בשבט בנימין עי"ש).

שו"ר בס' כל החיים למרן החבי"ף דף ד' אות י"ב וז"ל דת משה מיקרי גם מה שהוא דרבנן שזה בכלל הרשב"א ח"ה סימן רמ"ו, ועיין משא חיים במערכת גימ"ל ד"ה גאבילה

עכ"ל (עיינתי שם ול"ח כה"ס): והן עתה הגיע לידי ספר מלאכת חרש לאחד מגאוני דורינו יצ"ו וראיתי שם בח"א אות ל"ז דפשיט"ל דשייך כדת משה וישראל בגט חרש דרבנן כדמברכינן וצונו והוכיח במישור ממ"ש הראשונים בסיום נוסח גט מיאון כדמו"י (אף שהוא דרבנן) והם הה"ג בסוף הל' גיטין ובספר הישר לר"ת סי' תקנ"ו ובעיטור (אות גט מיאון) וברי"ו נכ"ב ח"ב ובראב"ן דף קכ"ג ע"ג ומסיק כן לכתוב בגט חרש כדמו"י עי"ש ד"ק ואפריון נמטיה:

פד דבר שיש לו מתירין מצאתי כתוב בקונטריסי בשם הרב תשובה מאהבה סי' ק"ב דשבועות כיון שאין נשאלין אלא מדוחק כמ"ש ביו"ד סי' ר"ג וסי' ר"ל לא חשיב דשיל"מ דלא כמ"ש הפמ"ג בפתיחה הכוללת להלכות פסח בפשיטות דשבועה הוי דשיל"מ כנדר ושכן מוכח משו"ת חו"י סי' קל"א דמהחו"י אין ראיה משום דעיקר כונתו מפאת הנדר דמצוה לאיתשולי ושמצא לו עזר מתשובת בית יעקב סי' ק"י, והפמ"ג כתב דרך גזרה וחקה וכו' וגם בסי' ק"ג מחזיק בסברתו וסיים כל זמן שלא יראני אדם באחד מהראשונים ששבועה מצוה לאיתשולי אני על מקומי ששבועה אינה דשיל"מ ע"כ מ"כ (בקונטריסי מזה זמ"ר כשהיה שאול בידי ספר הנ"ל) ועתה אינו בידי וכבר הרב פ"ת בסי' ק"ב סק"י (עמ"ש הרמ"א מי שנדר מדבר אחד ונתערב לדידיה מיקרי דשיל"מ) הביא דברי הרב תשובה מאהבה הנ"ל, והרב קהל יהודה בסי' ק"ב ע"ד הרמ"א הנ"ל כתב וז"ל דוקא נדרים הוי דשיל"מ דמצוה לישאל עליהם אבל לא שבועות כ"כ גדול האחרונים וכמדומה שכ"כ מוהר"ם וכעת אין אתי הספרים עכ"ל ונעלם מהם דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' נדרים הל' י"ד וט"ו דגם שבועה חשיבה דבר שיל"מ וכבר השיג כן הרב ערך השלחן באות ט"ו על הרב בית יעקב עי"ש וכן יש להעיר על רבינו עק"א בתשובה סי' ס"ה שעל מה שנשאל (במי שאמר קונם עלי אכילת בשר נבלה זו ונתערב בשוגג בענין המועיל ביטול מצד האיסור אי נימא דבטלה היא גם מצד הנדר דבעלמא נדר הוי דשיל"מ ומשו"ה לא בטיל אבל הכא כיון דאין לה היתר בלא ביטול גם איסור הנדר בטל או דילמא מ"מ איסור נדר הוי דשיל"מ ולא בטיל) כתב בד"ה אכן מסתפקנא וכו' דיש מקום להתיר לפי מה שמחלק הש"ס דתרומה לא הוי דבר שיל"מ כיון דליכא מצוה לאיתשולי אבל נדרים דאיכא מצוה לאיתשולי הוי דשיל"מ ופירשו הרא"ש והר"ן דבדאיכא מצוה לאיתשוליהוי כמאן דאיתשל ובתרומה דליכא מצוה נהי דבידו לאיתשולי מ"מ כיון דאין ההיתר בא בזמן ממילא בלי מעשה כמו מיו"ט לחול לא מיקרי דשיל"מ וא"כ בנדו"ד פשיטא דליכא מצוה לאיתשולי דלא שייך לומר כל המקיימו כאילו הקריב קרבן דהא צריך לקיימו מחמת איסור נבלה ואדרבא הא אי אפשר לאיתשולי דהא נדר לדבר מצוה א"כ לא הוי

כלל דשיל"מ עכ"ל הנה תפס השיטה בפשיטות דכל דליכא מצוה לאיתשולי לא הוי דשיל"מ ולא זכר שר שאין כן דעת הרמב"ם שהרי בשבועה דליכא מצוה לאיתשולי נמי ס"ל דדשיל"מ מיקרי וא"כ היה לו לכתוב ההיתר בנדונו רק מצד דאי אפשר לאיתשולי משום דהוא נדר לדבר מצוה דבזה יתכן דגם הרמב"ם מודה דלא הוי דבר שיל"מ ותו לא, והרב ש"ך בסי' ק"ב סק"ח כתב (עמ"ש מרן שם ס"ג דכלי שנאסר ונתערב לא הוי דשיל"מ לפי שצריך הוצאות להגעילו והוא מהטור בשם הרשב"א) דרש"ל השיג דלא היה צריך לזה כי בלא"ה כיון דלא בא ההיתר ממילא מכח הזמן לא חשיב דשיל"מ וכתב ע"ד ולא ירדתי לסוף דעתו דהא אפילו בא ההיתר בלא זמן חשיב דבר שיל"מ כגון נדרים וכה"ג עכ"ל, וכתב הרב פ"ת דהרב בית יעקב סי' ק"י הצדיק דברי רש"ל דשאני נדרים דיש מצוה בהתרתן והיה נלע"ד דאפשר דהרב ש"ך לא נחה דעתו בזה משום דס"ל דגם שבועה דליכא מצוה בהתרתה הוי דשיל"מ כמ"ש הרמב"ם וזהו שדקדק לכתוב כגון נדרים וכה"ג וכו' וכלומר נדר ושבועה אלא שראיתי בש"ך סי' שכ"ג דמתבאר דס"ל דכל דליכא מצוה לאתשולי לא הוי דשיל"מ שכתב דנדרי הקדש כיון דאין נשאלין עליהם אלא מדוחק לא הוי דשיל"מ עי"ש, והרב כרם שלמה שם ציין לעיין בס' שלום ירושלים במס' ביצה ובתשובה מאהבה ח"ג ואין מצוים אצלי לעיין בדב"ק, אך דברי התשו"מ ח"ג ראיתי בס' יד דוד ליו"ד בסי' ק"ב אות ד' שאחר שהביא מ"ש בתשו' מאהבה הנ"ל כתב דבתשו"מ ח"ג כתב דהרב כנפי יונה דף ע"ח ע"ב קאי כוותיה ושרב אחד השיגו ממ"ש בכ"מ פ"ה מהל' נדרים הט"ו שאני נדרים דהוי דשיל"מ וכו' ושם כתב הרמב"ם בין בנדר בין בשבועה ושהודה על האמת שדברי הרמב"ם עומדים כחומה נגדו אלא שהק' מאי מצוה איכא בשבועות ושמצא במח"א בחידושיו על הרמב"ם שהקשה כן.

ועוד הביא בי"ד שם בשם הרב בני דוד דף נ"ז ע"א משם הרב משל"מ שכתב דמדברי הרמב"ם מוכח דגם שבועה הוי דשיל"מ אלא שצ"ע מאי מצוה איכא וכו' וציין בזה ספרים רבים שא"מ אצלי הא למדת דדבר זה שנוי במחלוקת אם כשאמרו דדבר שישנו בשאלה חשיב דשיל"מ הוא דוקא כשיש מצוה לישאל עליו או אפילו ליכא מצוה מ"מ כיון שישנו בשאלה חשיב דשיל"מ, וראיתי להרב תפארת ישראל בפיה"מ פ"ג דמס' ערלה מ"ג דנקיט בפשיטות דכל דבר שישנו בשאלה אף אם אין מצוה לישאל עליו חשיב דשיל"מ שכתב דמאי דתנן ובמוקדשין מקדשין בכל שהן היינו אפילו בקדשי מזבח משום דכיון דמצי למישאל עליהן כמ"ש התוס' בכריתות דף י"ג ד"ה ארבע הוי דשיל"מ ולא בטיל והרי בקדשי מזבח אין שום מצוה לישאל עליהם אלמא פשיטא ליה דגם בכה"ג חשיב דשיל"מ וה"ה לדידיה גבי שבועה ומכל הרשום מבואר שאינו פשוט

לומר כן: ולענין תרומה אי חשיבה יש לו מתירין ע"י שאלה הנה מרן כ"מ בסוף פרק ה' מהלכות נדרים כתב דהויא יש לו מתירין ותמה עליו הרב לח"מ דבהדיא אמרינן בנדרים דתרומה לא הויא דשיל"מ כיון דליכא מצוה לאיתשולי עלה, ועוד הקשו עליו מדברי עצמו בפט"ו מהלכות מא"א דין שכתב דתרומה לא הויא דשיל"מ, והרב יד יהודה בדף י"ד ע"ג הביא דבריו הרב פתח הדביר ח"ב סי' קצ"ו אות ו' יישב דברי מרן כ"מ דלענין חומרת ביטול בעינן יש לו מתירין גמור ותרומה דליכא מצוה לאיתשולי לא חשיב ישל"מ גמור אבל לענין תליה בנפל אחד לים וכן לענין גידולין חשיב יש לה מתירין עי"ש:

ודבר שיש לו מתירין מן התורה אבל אסור מדרבנן או שמן הדין מותר אלא שהחמירו בו הפוסקים לכאורה מתוך חומרו וקולו אין לו דין דשיל"מ וצריך להתיישב ועיין להרבנים ח"צ סי' פ"ו ופרמ"ג בא"א סי' תרע"ז ס"ק י"ב, והרב שו"מ במהדורא ג' ח"א סי' כ"ו מביא דעת הר"ן דאף דאסרו מדרבנן כל שמדאורייתא יש לו מתירין מיקרי דשיל"מ וכתב שדברי הר"ן מפורש ברש"י שבת דף ח' ע"א ד"ה רחבה ו', ועיין מחצית השקל סי' תמ"ו סוף סק"ב, וביו"ד סי' ק"ב ס"ג בכרו"פ סק"ה (ד"ה ומה שכתב) ובפ"ת שם סק"ו, ולהרב מוהרימ"ט בח"ב חא"ח סי' א', ובשו"ת תורת חסד הנד"מ לגאון בדורנו יצ"ו על א"ח בסי' י"ח אות ז:

פה דבר שיש לו מתירין איסור שנתבטל ויכול למוכרו ע"י קצת טורח בלא פסידא אי מיקרי דבר שיל"מ הרב מקנה אברהם באות פ"ב הביא מחלוקת דהרב פרי תואר רסי' ק"ב ס"ל דמיקרי דשיל"מ והרב כסא אליהו יו"ד סי' צ"ט כתב דלא הוי דשיל"מ וציין לעיין מוהריב"ל מ"א דף קל"ג ושו"ת הרב מוהריב"ל אמ"א לעיין בדב"ק וכן ספר כס"א ועיינתי בדברי הרב פר"ת וראיתי שלא החליט כן אלא הוא הצד צדדים לכאן ולכאן די"ל כיון שיכול למכרו לנכרי בלי שום הפסד רק ע"י מעט טורח הוי כי"ל מתירין או נאמר כיון שאינו אלא גזרת חז"ל אין לנו אלא האמור בדבריהם ומסיים ונראה כי אורויי אורינן למיעבד אכרוחי לא מכרחינן עכ"ל ומרן מוהרד"ף בספר מזמור לדוד דף פ"ד סוף ע"ב כתב ע"ד וז"ל חומרא זו לא נמצאת ולע"ד אין לה על מה לסמוך דדבר ברור דלא נקרא דשיל"מ אלא שיחזור אחר זמן או ע"י תיקון להיתרו הראשון להיות מותר באכילה לגמרי ומה ענין מכירה לזה ע"י המכירה לא תחזור להיתר אכילה ועוד דשיל"מ דבר דהשתא איתסר אלא שאחר זמן יבא ההיתר כגון ביצה אי נמי דהשתא איתסר אלא שבידו לתקנו וע"י אותו תיקון יחזור להיתר כגון טבל ומעשר ואין זה שייך לכאן דלא נאסר מעולם אלא לאכלו ואיסור זה אם באת לאסרו אפילו אחר המכירה כדקאי קאי כאיסוריה אלא ודאי אין עיקר לדברים אלו כלל עכ"ל והרב חכ"א בקונטרס בינת אדם שער איסור והיתר סי'

נ"ד כתב דאין לומר דימכרנה לנכרי והוי דשיל"מ דכיון דצריך טירחא והוצאה לא חשיב דשיל"מ כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב ומשמע דאם אפשר למכרו בלי שום טורח והוצאה חשיב דשיל"מ ולפי מה שהסביר מרן מוהרד"ף גם בזה אית לן למימר דלא חשיב דשיל"מ כיון שהמכירה לא נאסרה ומה שנאסר לא יותר וכבר ידוע פלוגתא דהרי"ף וראבי"ה בפת שאפאה עם הצלי דהרי"ף ס"ל דהוי דשיל"מ שהרי יכול לאכלה עם בשר וראבי"ה ס"ל דלא הוי דשיל"מ דלא שייך לומר דשיל"מ אלא כל שיש היתר למה שהיה אסור אבל פת זו לא נאסרה עם בשר ורק עם כותח נאסר ועדיין עומד באיסורו וכתב הרב תה"ד בסי' ק"ע דאף דבעלמא הלכה כהרי"ף הכא הלכה כראבי"ה דהכי אתמר בש"ס דיבמות וכו', ולכן פסק בחתיכת בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתערבה בחתיכות אחרות בטלה ברוב ומותרות כולן בבישול ולא שייך לומר דלא תבטל משום דשיל"מ דלצלי לא נאסר מעולם ולבישול עודנה באיסורה עי"ש והביאה מרן הב"י בסי' ס"ט ופסקה בש"ע סי"ד ועי"ש בדברי המפרשים ובסי' ק"ב ס"ד בהגהה ובדברי המפרשים דנקיטינן כסברת ראבי"ה דלא מיקרי יש לו מתירין אלא כשיש היתר למה שנאסר וא"כ לפי זה נראה ודאי כדעת הרבנים כס"א ומזמור לדוד הנ"ל דלא מפני שאפשר למכרו בלי שום הפסד חשיב יש לו מתירין במכירה שהרי מכירה לא נאסרה מעולם, ולא עוד אלא די"ל דבזה גם הרי"ף מודה דלא חשיב יש לו מתירין מחמת המכירה דשאני פת שאפאה עם הצלי דיש לו עכ"פ היתר אכילה עם בשר משא"כ בדבר שאין לו היתר אכילה אלא היתר שהיא פעולה אחרת י"ל דגם לדידיה לא חשיב יש לו מתירין והרב פ"ת בסי' ק"ב סק"ח כתב דהרב תשו' מאהבה ח"א סי' ג' תמה על האחרונים שפסקו דלא כסברת הרי"ף ושהוכיח שדעת רש"י והרמב"ם והר"ן כסברת הרי"ף ושכן פסק הרב שעה"מ בפט"ו מהלכות מ"א אך מר רבו נו"ב שם בסי' ו' דחה ראיותיו וכתב שיפה הכריעו כל האחרונים דלא כשיטת הרי"ף ושכ"פ הרב פרמ"ג עי"ש ומכל האמור מיסתייעא מילתייהו דרבנן קדישי הנ"ל דלא חשיב דשיל"מ מה שיש לו היתר מכירה אף אם הוא בלי הפסד כלל ובעיקר סברת הרי"ף הנ"ל אתה תחזה לידידי הגאון המופלא כמוהריז"ש יצ"ו בספר הנורא זכר יהוסף בחידושיו לעירובין דף מ"ה מ"ש בבקיאות נפלא כדרכו בקדש:

ועוד מצאתי בעיקר סברת הרי"ף הנ"ל שנשאל הרב כתב סופרבחיו"ד סימן ס"ז להכריע למעשה כי האחרונים הט"ז וש"ך כתבו דלא קי"ל כהרי"ף בזה וראה הרב השואל בפר"ח שחוכך להחמיר כהרי"ף דהר"ן כוותיה ס"ל וכן משמע מרש"י בפרק משילין וכו' וראה ג"כ בפרמ"ג סי' ס"ט ע"ד הש"ך אות י"א דהעיקר כהש"ך וביקש הכרעתו לדינא ובתשובתו האריך בחריפותו ובקיאותו והעלה דבר חדש בשיטת הרי"ף עפ"י מה

שהקשה לשיטת הרי"ף דבאמת צריך טעם איך נחשוב זה לדשיל"מ לפי מ"ש רש"י בכ"מ וכן הוא הפשוט דטעמא דדשיל"מ הוא דעד שתאכלנו באיסור אכול בהיתר והיכא דיש טרחא או הפסד בטל משום דלא שייך עד שתאכלנו באיסור אכול בהיפר דהא יש לו נפקותא דטרחא או הוצאה וא"כ בפת שאפאה בצלי שזה רוצה לאכלו בכותח וערבה לו איך נאמר לו עד שתאכלנו בכותח אכול בבשר או בפ"ע הרי הוא רוצה לאכלו עם כותח לכן כתב דבאמת לא אמרה הרי"ף רק בפת שנאכל בכל דבר בבשר ובחלב וגם בפ"ע ועיקר אכילת אדם הוא הלחם ושאר דברים הם ללפת הפת כי הכל הוא טפל לו לכן אומרים לו עד שתאכל פת זה בכותח שיש בו נידנוד איסור וצריך ביטול אכול בצלי או בפ"ע כי כן רגילים הכל לאכול פת בכל אלו ויערב להם אבל דגים שעלו בקערה ורגילים היו לאכלם בכותח וכן צנון בכותח לא אמרינן ליה עד שתאכל צנון או דגים בכותח אכול בלי כותח ומה לך ליכנס בביטול הא כך ערב ויונעם לו לאכול צנון או דג בכותח ובזה נסתלק מה שמקשים על הרי"ף מצנון ודג, וכן מה שמקשים ממ"ש בפ"ט דכלאים צמר גמלים וכו' דהוא חפץ ורוצה ללבוש בגד פשתן ודקדק חילוק זה מדברי הרי"ף עצמו בפ' גיה"ן דפתח בתרתי פת שאפאה וכו' והאי ביניתא וכו' ומסיים ועוד האי פת שאפאה וכו' דשיל"מ הוא וכו' דשביק לביניתא משום דדוקא בפת הוא דס"ל דהוי דשיל"מ מטעם הנ"ל ולדינא כתב במסקנתו דרבו החולקים על הרי"ף (במאי דס"ל דכל שיש לו עכשיו היתר לשום דבר אף שלמה שנאסר אין לו היתר הוי דשיל"מ) ואזלינן להלכה בתר רובא דרובא וגם לפי כללא דכייל לן מוהר"ם דבכ"מ נוהגים כרב אלפס לחומרא וכתב התה"ד דבזה נקיטינן לקולא משום דקשיא עליה מש"ס דיבמות ובדרבנן לא דייקינן כולי האי לפמ"ש דגם הרי"ף ל"א למילתיה אלא בפת ועכ"פ י"ל כן בשיטת הרי"ף לא נניח ודאי דרוב ראשונים דחולקים על הרי"ף במקום דנ"ל דגם הרי"ף לא אמר רק בפת וראיות שהבאתי יתנו עדה"ן כי כן הנכון בשיטת הרי"ף אלו תוד"ק בזה עי"ש נפלאות תורתו ברוך שחלק לו מחכמתו ומ"ש שהקשו על הרי"ף ממתני' פ"ט דכלאים צמר רחלים שנתערב וכו' וכתב שקושיא זו כתובה בספרא דבי רב זקני רשבה"ג והניחה בצע"ג (ולא הראה איה מקום כבוד דב"ק בזה) כונתו לפי הנראה היא למ"ש בחי' רעק"א סי' צ"ט ע"ד הרמ"א סעיף ו' בדברי הש"ך ס"ק כ"ב עי"ש:

פו דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל כתב הרב מלא הרועים במערכה זו אות ו' בשם הרב צל"ח בחיד' לפסחים דף ט' ע"ב בסוגיא דתשע ציבורין דהא דדשיל"מ לא בטיל היינו לענין איסור אכילה דשייך ביה עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דא"א לו לאכול היום ומחר דאם יאכל אותו היום אין לו עוד למחר ועכ"פ לא יאכל אותו כ"א

פעם אחת ולכך לא יפסיד במה שאינו אוכלו היום דאם לא יאכל היום יאכל למחר אבל בטלטול דיוכל לטלטל גם היום ומחר ל"ש דשיל"מ דעכ"פ מפסיד הטלטול של היום וכן בהנאה כיון דאיכא הנאה שאינה של כילוי ליהנות היום וגם למחר ול"ש דשיל"מ לכך בכל הנאות לא גזרו שלא לחלק בין הנאה להנאה ואף דבטבל מחלקינן בין הנאה של כילוי להנאה שאינה של כילוי שאני טבל דהוא מדאורייתא אבל בדבר שיל"מ דרבנן מפלגינן וכל הנאות שרי עכ"ד הצל"ח וסיים במה"ר אך כל זה לטעם רש"י אבל לטעם הר"ן משום דהוי מב"מ אין לחלק וראוי להיות אסור בהנאה ובטלטול עכ"ל, וכן מצאתי שכתב הרב מוהרש"ל בדרשתו שהובאה בצל"ח למס' ביצה דף ד' ע"א שדברי מר אביו בצל"ח לפסחים הנ"ל אינם אלא לטעמו של רש"י אבל לטעם הר"ן אין לחלק עי"ש בסוף הדרוש ומיסתמיך ואזיל בתר האי כללא הרב שו"מ במ"ק ח"ב סי' תק"ן ובח"ג סי' כ"ח ד"ה (והנה וכו' ודבריו שם צריכים ביאור לענ"ד במ"ש אך גוף הדין תמוה לפי מ"ש הצל"ח וכו' עי"ש) ובסי' קנ"א.

ובשו"ת נו"ב מ"ת באה"ע סי' ל"ח (בד"ה ואחר) הזכיר מ"ש בצל"ח לפסחים הנ"ל וכתב עוד דכי היכי דלענין ביטול אמרינן דלא חשיב דשיל"מ ובטיל הכי נמי למאי דקי"ל דספק בדבר שיל"מ לחומרא אזלינן והיינו ג"כ משום שעד שתאכלנו בספק איסור המתן למחר ואכול ודאי היתר א"כ בהנאה וטלטול לא אזלינן לחומרא ומזה דן לספק מעוברת חברו דאין שייך למיזל לחומרא משום שיש לו מתירין אחר כ"ד חדש שהרי יכול להיות עמה תוך הזמן ואחר הזמן ודומה להנאה וכו' וסיים ואפילו אם ירצה אדם לפקפק על חידוש הנ"ל וכו' עי"ש (ומדבריו אלו למד הרב פ"ת ביו"ד סי' קפ"ה בנחלת צבי ליישב לענין ספק בכתמים עי"ש וראיתי דבריו אלה אחר שכתבתי כל הכתוב בזה) ולענ"ד יש לפקפק בזה מדברי הרב ש"ך בסי' סק"ח שכתב גבי תערובת כלי איסור שכתב מרן דבטל ברוב דצריך להשהות כל הכלים עד אחר מעל"ע כיון דיש לו מתירין מה"ת אחר שהיה מעל"ע לא בטיל דהא הרשב"א והטור לא כתבו דלא הוי דשיל"מ אלא משום שיש הוצאה להגעיל אבל להשהותם דליכא שום פסידא חשיב דשיל"מ עי"ש והרי גם בכלים שייך לומר סברא זו שמפסיד מלהשתמש בהם תוך מעל"ע וא"כ לא היה לנו לומר בזה דשיל"מ ואף שכתבו הרבנים הנ"ל דלא כ"כ הרב צל"ח אלא לפי טעמו של רש"י ולא לטעמו של הר"ן מ"מ נראה דרוב הפוסקים נקטו כטעמו של רש"י ואם איתא לחידוש זה לא הוה שייך לדון בכלים הללו דין דשיל"מ, ומדברי הרב פרמ"ג בא"ח סי' תקי"ג בא"א סק"ד מתבאר דלא שמיעא ליה סברת הרב צל"ח שכתב ולענין טילטול ספק נולדה ביו"ט ונתערבה באחרים אפשר אסור בטילטול מדשיל"מ עי"ש ולדברי הרב צל"ח אין

שייך בטילטול חומרת דשיל"מ שו"ר דביו"ד סי' צ"ט במשבצות ס"ק י"ב (בד"ה ומדי דברי) הקשה עמ"ש בש"ס ביצה דף ד' ע"ב כי מהפך בהיתרא מהפך ופירש"י והרא"ש דהאיסור בטל ברוב והיכי בטל הא הוי דשיל"מ וסיים ע"ז וז"ל ואם היינו אומרים דדבר שיל"מ לא בטיל היינו אכילה אבל טילטול בעלמא לא אמרו כנראה ממרוצת דברי הר"ן בפ"ק דיו"ט הוה א"ש עכ"ל הנה למדנו מדבריו עדיפא מדרב צל"ח דגם להר"ן לא שייך בטלטול חומרת דשיל"מ וראיתי להרב פ"ת בסי' ק"ב סק"ו שהביא מ"ש הרב ש"ך הנ"ל ומ"ש ע"ד קצת מרבני האחרונים ושוב כתב דנ"ל דבזה אין שייך דין דשיל"מ כמ"ש הצל"ח לענין טילטול וכו' עי"ש שנראה שדוחה דברי הש"ך עפ"י כלליה דרב צל"ח כאילו מר בר רב אשי חתים עלה, ולענ"ד נהפוך הוא דיש לפקפק על חידוש זה שחדשה תורה דיליה מדברי הקדמונים הנ"ל כמו שכתבתי למעלה אך לפי מ"ש במשבצות הנ"ל דהר"ן ס"ל דבטילטול לא אמרינן דשיל"מ מזה אפשר דיש להשיג על הרב ש"ך אלא שכעת לא מצאתי דברי הר"ן בזה ואולי אין לדמות שימוש דכלים לטילטול דמוקצה וצריך להתיישב במה שפלפל בזה גאון עזינו הגאון המופלא בספר הנכבד זכר יהוסף ע"ד התוס' בעירובין דף מ"ה ע"ב עי"ש חריפותו ובקיאותו דתלי ע"כ קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות בקיצור נמרץ ומצאתי בשו"ת תורת חסד לגאון בדורנו יצ"ו בסי' ל"ח אות ג' שכתב בשם רעק"א דלענין איסור מלאכה בפורים אין להקל בט"ו מחמת דהוי ספק דרבנן דזה הוי דשיל"מ דיכול לעשות המלאכה למחר ובדשיל"מ אף ספקא דרבנן לחומרא וכתב ע"ד דלפמ"ש בצל"ח דדשיל"מ לא שייך אלא באכילה וכו' א"כ בדבר שיכול לעשות היום וגם מחר אין להחמיר בדשיל"מ ומיהו בש"ך יו"ד סי' ק"ב סק"א לא משמע כן מדהוצרך להשהות הכלים מעל"ע משום דשיל"מ עכ"ל והוא תנא דמסייען ולפי דרכנו למדנו דגם רעק"א לא ס"ל סברת הרב צל"ח הנ"ל ועיין בקובץ יגדיל תורה סי' קל"ב דף רל"ב ע"ג אחר כל אלה הדברים ראיתי לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו שהאריך בכלל זה בסי' ז' אות ה' ועם כי לא פניתי לעיין בדב"ק אך זאת אגיד שראיתי שהביא מ"ש בנו"ב מ"ת חא"ח סי' ע"ה שרב אחד השיגו מדברי התוס' בעירובין דף מ"ה ד"ה אבע"א דלפי מ"ש בצל"ח לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה וטלטול נסתר קושיתם והרב נו"ב הודה על האמת שמדברי התוס' יש סתירה לחילוקו אלאשהוא כתב לחלק כן לתרץ דברי רש"י ואין אחריות דברי התוס' עליו ולפי הנראה התשו' שבחאה"ע קדמה לתשובתו שבא"ח הנ"ל, ולכן כתב בפשיטות כי כלליה שבצל"ח ולא הזכיר דברי התוס' עוד הביא לנו ידידי הנ"ל שם שבצל"ח לביצה דף כ"ד ע"ב כתב דלענין ביטול שלא יהא בטל משום חומרת דשיל"מ איכא טעם הר"ן דהוי היתר בהיתר ולא בטיל גם במידי דלאו

אכילה ומ"ש לחלק בין מידי דאכילה ללאו מידי דאכילה הוא רק לענין חומרת דשיל"מ להחמיר בספקו דבזה לא שייך טעם הר"ן רק הוא משום עד שתאכלנו באיסור וכו' וזה לא הוי אלא במידי דאכילה ובזה יישב מה שמשיגים על הצל"ח מדין ביטול בכל איסור עי"ש דב"ק באורך ואפריון נמטייה כי מאיר עינינו בעושר בקיאותו:

פז דיחוי אצל מצות האריכו בענין זה הרבנים מג"א סי' תקמ"ו סק"ו וט"ז סי' תרמ"ו סק"ו קרבן אליצור דף ס"ב ע"ד נחפה בכסף ח"ב דף ל"א ע"ד עי"ש וביו"ד סי' כ"ח סי"א ובדברי רבני האחרונים שם ומכללם הבית מאיר עי"ש ועיין בדברי מוהר"ם שהביא הרא"ש סוף מ"ק והובא בט"ז יו"ד סי' שצ"ו סק"ב ובבית מאיר שם, פתח הדביר ח"ג סי' ער"ב ס"א דף פ"ט כס"נ כלל מ"ו ישרי לב דף ק"ב אות ט' ישועות יעקב סי' תרמ"ט סק"ד ובתשו' כתב סופר א"ח סי' קכ"א האריך מאד בעניינים אלו בכל שיטות הראשונים ואחרונים וחדש כמה פנינים עי"ש: פח דרשות מצינו דפליגו בתיבה אחת דלמר הוי לרבות ולמר למעט כמו שהבאתי לעיל במערכת הבי"ת אות ד' או"ק יו"ד ואות צ"ד אות קנ"ט ה': ואם רשאים הפוסקים לדרוש דרשות מדעתם רשמתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י"ו אות נו"ן: פט דבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל מתוך מ"ש רבני האחרונים שרשמתי לעיל אות מ מתבאר דהוא רק מדרבנן דכללא הוא דכל מידי בטל ברובא מדאו' והרב פר"ח ביו"ד סי' ק' סק"ג כ"כ מפורש עי"ש וכ"כ הרב מג"א סי' תמ"ב סק"ט בשם האו"ה, ומ"ש המג"א דמדברי הטור שם נראה דס"ל דהוא מדאורייתא עיין ברבני האחרונים לשם דאינו מוכרח ועיין להרב השיב משה בא"ח סי' ט"ו וכתב הרב בית מאיר לא"ח בסי' תמ"ב די"ל דתליא בפלוגתא דטעם כעיקר אי מדאורייתא או מדרבנן ושוב דחה זה ועי"ש מה שהאריך בזה ונראה מסקנתו דאינו אלא מדרבנן והרב נהר שלום סי' תמ"ב אות ג' כתב לדעת הטור דלדידן דקי"ל טע"כ דאורייתא מחמץ ומתבל נמי אסור מן התורה והביא מ"ש הפר"ח דדבר המעמיד פשוט דהוא מדרבנן וכתב ע"ד דמדברי הרשב"א מוכח דפשי"ל דהוי בכלל נ"ט ואסור מה"ת והיינו דבתשו' הרשב"א סי' רע"א בהדי הנך דנקיט שהם מדרבנן לא כ' מחמץ ומעמיד ומ"ש הרמב"ם פי"ו דמ"א דמעמיד הוא מדר' אפשר דה"ד במב"מ אבל בשא"מ הוי נו"ט ואסור מדאו' ועיין בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ סי' ח' אות כ"ב ואות כ"ה מה שרשמתי בענין מעמיד ובשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ג סי' פ"ג כ' דמעמיד לא בטיל הוא מדרבנן ויש לעיין בגוף דברי הרב רח"כ סי' י"ב שהזכיר ידידי הגאון מנחת משה נר"ו בא"ח סי' ט"ו אות ג' ואינו מצוי אצלי (כי לפי הנראה אין כונתו על שו"ת מים חיים לרח"כ רפפורט אלא ס' אחר ולא ראיתיו עד הנה):

ובגוף דין זה דדבר המעמיד וכו' האריך מאד הרב שו"מ במהדורא ב' ח"ב סי' ס"ו עי"ש נפלאות מתורתו: ואי אמרינן באיסורין דרבנן דבר המעמיד וכו' ידידי הגאון עמודי אש דף מ"ט ע"א כתב בשם הרב פרי תבואה סי' ל"ג דלא אמרינן כן בדרבנן ועפ"י זה התיר אם העמידו עיסה בשמרי חמץ שעעה"פ והרב המחבר נר"ו הרבה להשיב ע"ד עי"ש ושו"ת פר"ת אין מצוי אצלי לראות אם הזכיר דברי המג"א סוס"י תמ"ז בשם מוהר"ם מלובלין ודברי הפר"ח שם סי"א ועוד דברי רבנן קדישי שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ סימן ח' אות כ"ה עיש"ב: ודבר חשוב דאפילו באלף לא בטיל אם הוא מדאורייתא עיין להרבנים פר"ת סי' ק"י סק"ג קרבן אליצור דף קע"ב ע"ב ופ"ת יו"ד ריש סי' ק"א שי למורא בפ"ט דבכורות ל"ד נ"ג ע"א ד"ה שם ובגמרא: ומה מיקרי דבר חשוב עיין ביו"ד רסי' ק"י ובשו"ת צמ"צ להג' מליבוויץ חיו"ד סי' רל"א ושם כתב אי עור עגל הוי דבר חשוב ובמעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בחי' לח"מ סי' צד"ק ס"ג הבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור בהמה סימן א' אות ד': צ דתנן אי שייך אברייתא ודתניא אי שייך אמשנה רשמתי במערכת הבי"ת אות ס"ז ועיין עוד במערכת האל"ף אות קנ"ו: צא דברים שבקדושה כגון קדיש וקדושה אם הם מן התורה עמ"ש באור לי בהשמטות דף קמ"ו ע"ב ורמזתיו בקונטרס אסיפת דינים מערכת ר"ה אות כ': צב דבר שלא בא לעולם המוכר עובר בהמתו מעוברת אי חשיב דשלב"ל הנה הרב מחנה אפרים בהלכות מוכר דשב"ל סי' א' דף כ"ד ס"ו ע"ד והלאה הביא מחלוקת הראשונים בזה ודברי מרן הב"י שציין שם ח"מ סי' רי"א הוא ט"ס וצ"ל רי"ב עי"ש וכתב המח"א בסוף הסי' דמדברי הרמב"ם בפ"ז מהלכות אישות נראה דס"ל דכל שהוכר העובר חשיב דבר שב"ל וציין לתה"ד סי' ע"ר.

ולפי זה היה אפ"ל דהא"ז שהביא התה"ד שם גם הוא מודה דאם מכר העובר לא מהני משום דהוי דשלב"ל כדעת הרא"ש בבכורות שהביא שם ולא אמר אלא בהוכר עוברה וע"ע בפו"כ סי' ק"ל שחשש בנדונו משום דשלב"ל והוצרך לסניף מה שהיתה חולבת הא לא"ה לא היה מתיר הבכור ועיין ביו"ד סוס"י ש"ך בהרמ"א וט"ז וש"ך ודגמ"ר ופ"ת שם ואמאי לא קאמר דאם הוכר עוברה יש לעשות סניף סברת הרמב"ם דהוי בא לעולם דהא סברת הרמב"ם לאו יחידאה היא עיין באה"ע סוס"י מ' אך נראה דאין מדברי הרמב"ם הכרח דס"ל דמועיל קנין לעובר כשהוכר עוברה והוא עפ"י מה שראיתי להרב שבות יעקב ח"ג סי' קי"ח שהאחרונים מתמיהין על הרמב"ם מדקיי"ל המזכה לעובר לא קנה וכתב ע"ז דלק"מ דאע"ג דדשלב"ל לא קנה ולא יכול להקנות מ"מ יכול להקדיש דשלב"ל כדתנן בתמורה ופסקו הרמב"ם בפט"ו מה' מעהק"ו דמקדיש עובר במעי אמו הוי הקדש

וכיון דיכול להקדיש העובר גם קידושין מועיל לעובר כמ"ש בפ"ק דקידושין מאי לשון קידושין דאסרה אכ"ע כהקדש ע"כ ולפי"ז לגבי קנין גם הרמב"ם מודה דאין לו קנין דהוי דשלב"ל וקידושין שאני דהוי כהקדש, ולע"ד מסייע ליה סיוע שיש בו ממש דמדברי התה"ד שתים זו (סי' ע"ר ופו"כ סי' ק"ל) שמענו דלא שמיע לי' דלהרמב"ם בהוכר עוברה הוי בל"ע כנז"ל.

והנה הגיע לידי שו"ת יד יוסף להג' מוהר"י דייטש וראיתי בסי' ק"ט בענין בכור שנמכר לנכרי ויש בי ספק במכירתו וצדד כמה צדדים ולא נחה דעתו כ"א עפ"י דעת הרמב"ם דבהוכר עוברה מקודשת וכתב הח"מ וב"ש בסוס"י מ' דמ"ש בחו"מ סי' ט"ר שאפילו הוכר העובר הוי דבשלב"ל הוא היפך ס' הרמב"ם וכו' אתוד"ק וכ' שהוא דבר חדש עי"ש ובאמת אין דל חדש שכבר כ"כ בשו"ת נו"ב מ"ת יו"ד סי' קצ"ב ונדחק ליישב דלא תקשי אהתה"ד שלא צירף דעת הרמב"ם עי"ש ובדגמ"ר יו"ד סי' ש"ך.

ואולם לפי מ"ש השבו"י בישוב דעת הרמב"ם אזדא ליה יסוד היתר זה עפ"י דעת רמב"ם כמובן, וכבר בשבו"י שם רמז לדברי הח"מ וכונתו לומר דלפי מ"ש הוא ז"ל בדעת רמב"ם מובן דמ"ש בח"מ סי' ט"ר אינו היפך סברת רמב"ם וא"ק לדחוק בדברי התה"ד אלא דלפי מ"ש המחנ"א הנ"ל מתבאר דאף אם אין הכרח מדעת רמב"ם מ"מ מידי פלוגתא לא נפיק ומזה הי"ל להג' יד יוסף להביא.

וכן ראיתי להג' בשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' ג"ע אות ג' שרצה לצרף לנדונו דעת הרמב"ם בה"א הנ"ל אלא שהוק' לו שבתשו' תה"ד בפו"כ סי' ק"ל לא צירף דעת ר"מ ודוחק לומר דמיירי בלא הוכר העובר והביא שו"ת הנ"ל ושוב באות ד' כ' לצדד עפ"י מ"ש המח"א הנ"ל וכ' דכמה מחברים שפה אחת להם דמועיל קנין לעובר וכו' ועי"ש מאי דמסיק לדינא, ושם בסי' פ"ג אות א' כ' בשם מרן הב"י ביו"ד סי' רב"ל דקדושת הגוף חייל אף בדשלב"ל, וכמ"ש בשבו"י הנ"ל, וכן ראיתי עתהבאבני מילואים סי' מ' סקי"ב שהזכיר מה שהק' המפר' על רמב"ם שכ' דאם הוכר עוברה מקודשת מדקי"ל המזכה לעובר ל"ק וסיים וז"ל וכבר כתבנו ישוב לזה בקצה"ח סי' ט"ר ובסי' ר"י סק"ב כתבנו לחלק בין קדושת הגוף דחייל גם בדשלב"ל וכו' ובקה"ח הוכחנו מכמה משניות דעובר קדוש עכ"ל: וראיתי להג' חת"ס בשו"ת יו"ד סי' שי"ב שכתב דהא"ז שבהג"א פ' הזהב ובתשובת מיימוניות להלכות קנין סי' ה' דס"ל דישראל שמכר העובר לנכרי בכסף קנה ופטור מבכורה משום שא"א למשוך ע"כ ס"ל דיש קנין לעובר כדעת הרמב"ם דבהוכר עוברה יכולים לקנות דאין לומר דנעשה כאומר לו קנה פרה לעוברה כמ"ש התה"ד דמייתי רמ"א סוף סי' ש"כ דא"כ הו"ל למשוך הפרה וכתב שגם המוהר"ם שבתשו' המיימונית

שחולק אא"ז ע"כ ס"ל כהרמב"ם וכו' עי"ש שע"פ מונח זה דהא"ז ומוהר"ם ס"ל כרמב"ם כתב להתיר בנדונו, והנה ודאי לפי מש"ל בשם השבו"י נראה דלא יתכן לומר כן בדעת הא"ז ומוהר"ם שהרי הרמב"ם גופיה לא אמר כן אלא בקידושין אבל לגבי קנין מודה דלא מהני ואין לתמוה על החת"ס שלא ראה דברי השבו"י אך תמיה לי שנעלם ממנו דברי התה"ד סי' ר"ע דהא"ז ס"ל עובר לאו ירך אמו, ומשו"ה לא מהני משיכת הפרה לעובר וס"ל כרשב"ם דכשמוכר העובר לכשתלד מהני ולא הוי דשלב"ל ומוהר"ם ס"ל דמכירת העובר לכשתלד הוי דבשלב"ל וכר"י שחולק על רשב"ם וס"ל דעובר ירך אמו ומשי' הפרה מהני לעובר עי"ש דלפי דבריו אין הכרח כלל דהא"ז ומוהר"ם סברי כהרמב"ם ושמיירו במקנה העובר לבדו כיע"ש: ולפי הנראה נעלם מכל רבנן קדישי הנ"ל דרבינו יחיאל הובא בתשובת הרא"ש כלל ק"ב סי' י' כתב דלא אמרו אין אד"מ דבר שלב"ל אלא שלא בא לעולם כלל אבל עובר חשיב בא לעולם קצת והרא"ש חלק עליו וכתב דאפילו אם הוכר חשיב דשלב"ל והם מיירו בעובר במעי אשה כיעי"ש, ולפי מ"ש המחנ"א לחלק בין עובר במעי אשה דכיון דלא חזי למידי הוי דשלב"ל ובין עובר במעי בהמה דהעובר חזי השתא דאם שחט הבהמה הוי העובר כאחד מאבריה היה אפ"ל דהרא"ש שנחלק עליו ה"ד בנדונו דמיירו בעובר במעי אשה אבל בעובר במעי בהמה יודה דמהני.

אך המעיין בד"ק בגופן שלהן יראה דלא ס"ל לחלק בזה ושוו אהדדי אדם ובהמה, ועיין כנה"ג אה"ע סי' מ' בהגהט"ו שכתב דרש"י ס"ל כר' יחיאל ובהגהות ב"י כ' דהחולק על ר' יחיאל אינו הרא"ש אלא רב אחר וציין לכנה"ג יו"ד רס"ד וא"מ אצלי, וכן שו"ת מוהריב"ל שציין שם שכתב ליישב דעת הרמב"ם אמ"א, ומרן מוהריט"א בהלכות בכורות פ"א דף ג' ע"א (מדפוס ווארשא) בד"ה וכתבו וכו' הק' על מרן הב"י בח"מ סי' רי"ב הנ"ל שהוצרך לדקדק מדברי הרא"ש בפ' הספינה דעובר הוי דשלב"ל אמאי לא הביא דברי התוס' בכורות ג' ע"ב ד"ה דקא, והרא"ש שם שכתב בשם ר"ת דעובר הוי דשלב"ל, עי"ש, ובתפארת יוסף יו"ד סי' ל"ד שהרא"ש בקידושין ס"ג ס"ל דאפילו בהוכ"ע הוי דבר שלב"ל: והנה בתה"ד בפו"כ סוף סי' ק"ל כתב לסלק חשש דבר שלב"ל במכירת העובר משום דנעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה ומ"מ לא סמך ע"ז להתיר אלא בצירוף רוב בהמות אין חולבות אלא א"כ יולדות עי"ש ואפשר משום שהוקשה לו דאם איתא דאמרינן נעשה א"כ כיון דרבנן מודו במוכר דקל לפירותיו דמהני אמאי לא נימא דגם מוכר פירות דקל מהני דהוי כאומר לו קנה דקל לפירותיו וכמו שבאמת כן הקשה בתשובת הרא"ש הנ"ל לס' רבינו יחיאל עי"ש לכן לא רצה לסמוך אדנימא נעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה אלא דמ"מ י"ל דגבי מכירת בכור כיון שכל עצמו לא בא אלא

להפקיע הקדושה משום חשש תקלה וכיון שיש מצוה בזה אמרי' דמסתמא הו"ל כאומר קנה בהמה לולדותיה משא"כ במכירה דרשות כההיא דהרא"ש וק"ל.
ומצאתי בחידושי רעק"א ליו"ד סי' רצ"ד סט"ו שעל דברי הנקודות הכסף הנ"ל כתב ליישב וז"ל וצ"ל אף שלא אמר דקל לפירותיו מ"מ כיון דכל כונתו במכירה זו לאפרושי מאיסור ע"ד חכמים מוכר באופן המועיל וכיוצא לזה כתב בפרישה סי' ש"כ ויש לחלק דהתם מצוה למכור עכ"ל וק"ל: ודע דראיתי בספר עצי לבונה בחיו"ד סי' ש"כ בד"ה אך וכו', עמ"ש בהג"א פרק הזהב במבכרת שמכר לנכרי דקונה כסף לבד כיון דלא שייך משיכה בעובר שהוקשה לו אמאי נקט דינו בבכור ולא אמר סתם דקנין עובר מהני בכסף לכ"ע כיון דא"א במשיכה דהא ודאי ס"ל להג"א דקנין חל על העובר ולא הוי דשלב"ל כיון שהיא מעוברת ועביד דאתי כמ"ש הט"ז סק"ח בשם פסקי מוהרא"י וכתב ששמע מהגאון מוהרי"ל תאומים דהג"א ס"ל דבעלמא לא קנה דהוי דשלב"ל ואף בהוכר עוברה, ורק בבכור מהני משום דכדי להפקיע מאיסור אנן סהדי דגמר ומקני כמ"ש התוס' הו"ד בש"ך סק"ז דאין לחוש משום ביטול מקח דאנן סהדי דגו"מ אלא דבלא קנין לא סגי ולכן כתב ההג"א דבמבכרת דאיכא א"ס דגמר ומקני ולא חיישינן משום דשלב"ל קנין כסף מהני כיון דא"א במשיכה אבל בעלמא גם הוא מודה דלא מהני מכירת העובר דהוי דשלב"ל אלו תוד"ק וזה היפך ממה שהבינו הרבנים בדעת הא"ז דס"ל דגם בעלמא יש קנין לעובר וכן הבין בדעתו בשו"ת אור נעלם סי' כ"ג שרשמתי במערכת הסמ"ך אות ס"ב עי"ש ואף דיפה דקדק אמאי נקט דינו במבכרת מ"מ מריהטא דלישנא דבהג"א ובתשו' מיימוניות להל' קנין סי' ה' והתה"ד סי' ע"ר נראה דמשמע להו בדעת הא"ז דגם בעלמא מהני ולאו דוקא בבכור ואולי אמר מילתיה הלכה למעשה ואהכי הוא דאיתשיל וצריך ישוב:
אחר זמן רב מצאתי באורים גדולים שקו"ט באריכות דהג' מח"א שלח דברו הטוב (השקו"ט שבמח"א) להג' בע"ס או"ג והמחבר השיב ע"ד ובכלל דבריו כתב ג"כ דדבר פשוט דחל קדושת הגוף בדבר שלבל"ע אבל לא קדושת בה"ב והמח"א השיב ע"ד ולא אוכל כעת לחזור על לימודו עי"ש מלימוד ל"ו עד מ"ד, ועיין בס' פרת יוסף להג' מסלאנים בנימוקיו על ח"מ סי' ר"ט בדף קל"ד ע"ב מ"ש בדעת הרמב"ם: צג דבר שלא בא לעולם על מ"ש הרמ"א בח"מ סי' ר"ט ס"ד דאם חנטו פירות האילן מיקרי בא לעולם, האריך הרב אמרות טהורות בדף צ"ג ע"ג להציל את הרמ"א מתמיהת הרב בני יעקב דף ס"ה איך פסק כרש"י נגד רבוואתא וכו' והיה בהניח אך בחלקות ישית בין שאר פירות לפירות האילן דהאמת דקי"ל כרבנן ובעינן שיביאו שליש וכו' מיהו ה"ד בירקות דכל

שלא הביאו שליש הוו שחת ולא מיקרו פרי אבל בפירות האילן כל שחנטו פרי מיקרו ואע"פ שאינו מבושל כלל אינו נכנס בסוג דבר שלבל"ע שכבר בא לעולם ואינו מחוסר אלא בישול דאתי ממילא ולכן דקדק הרמ"א וכתב פירות אילן שחנטו וכו' אתוד"ק ולפי הנראה לא ראה מ"ש הריטב"א בחידושיו לקידושין דף נ"ז עמ"ש בש"ס הב"ע דיהיב לה כשהוא סמדר וכו' דמקמי דמטי לסמדר לא חשיבי מידי וכפירות שלא באו לעולם חשיבי ולא מצי קני להו לרבנן עי"ש הובא באבני מילואים לאה"ע בסי' מ' סוף אות י"ג ושכ"כ בתוס' רי"ד שם וכן דקדק מדברי הרשב"א בחידושיו לשם מתבאר מדברי הראשונים הנ"ל דגם בפירות האילן לא חשיב החנטה כבא לעולם ומסיק שם בא"מ דברי רמ"א ז"ל בצ"ע דכיון דלהראשונים הנ"ל לא מהני חנטה מאן ספין להוציא ממון מחזקתו עי"ש, ועיין בספר חתן סופר דף ס' אות ג' והאריך שם בכמה כללים בעיקר דין דבשלבל"ע עי"ש:

צד דבר שלא בא לעולם כתב הרמ"א סי' ר"ט ס"ד די"א דלא אמרינן דלא קנה אלא במקנה לו עתה אבל אם אומר שיקנה כשיהיה בעולם קנה אע"פ שעתה אינו בעולם עי"ש, ולפי ענ"ד ממ"ש בטוש"ע יו"ד סי' ש"כ ס"ו מתבאר דלא ס"ל הכי דלא מצאו תקנה להקנות חלק להנכרי בהעובר אלא בהאם משום דלא חל הקנין ואמאי לא כתבו שיקנה כשיהיה בעולם ואולי י"ל דהקנין לא יחול עד שיבא לעולם לגמרי דהיינו בגמר הלידה ואז כבר הוא קדוש בבכורה משו"ה לא מהני למכור הולד אלא האם וצריך להתיישב (עיין מ"ש בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' ג' אות ט' סק"ג): ואם על ידי שטר מהני לדבר שלב"ל ואם י"ל בין ישראל לנכרי, עיין שו"ת דברי חיים שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים במער' חמץ ומצה סי' ח' אות ט"ו:צה דבר הגורם לממון אי כממון דמי, עיין שו"מ ח"ג סי' ק"כ מק"ח בהקדמה לסי' תל"א בד"ה ועתה ענג יו"ט סי' כ"ד וכו' חת"ס א"ח סי' קי"ח ש"כ ח"מ סי' שפ"ו עמודי אור סי' ט"ז וסי' י"ח אות ז חידושי הרש"ש על דברי תוספות פסחים דף כ"ט ד"ה ורב יוסף תורת חסד א"ח סי' כ"ב: צו דבר שיש לו מתירין דמחמרינן אפילו בספק דרבנן לא מצינו להחמיר בדשיל"מ רק בדבר פרטי אבל לא שיהא כל היום אסור במלאכה משום שיכול לעשות למחר כ"כ הגאון בשו"ת תורת חסד א"ח הנד"מ בסי' ל"ח אות ג' לאפוקי ממ"ש הרעק"א שהביא שם דלענין איסור מלאכה בפורים אין להקל בט"ו מחמת סד"ר דזה הוי דבר שיל"מ דיכול לעשות המלאכה למחר ודשיל"מ אף בסד"ר לחומרא עי"ש ומובן מזה דכל ספק באיסור מלאכה בחוה"מ או באבלות לדעת הרעק"א הוי דשיל"מ ולדעת הג' תו"ח לא חשיב דשיל"מ וצריך להתיישב ולחפש בפוסקים בענינים אלו:

ובעיקר דין דשיל"מ אי ס"ל לר' יוחנן דלא בטיל, עיין הרמב"ן במלחמות פרק כ"ש אמ"ש ר"י דחמץ בין במינו בין בשאינו מינו בנו"ט דכתב דר"י ס"ל דבר שיל"מ בטיל, וכ"כ הרב שעה"מ בפ"א מהל' חמץ בשם ר"י בשיטה כ"י ותמה ע"ז דלא מצינו פלוגתא בזה, ועיין להרב מלא הרועים במערכה זו אות ה' והרבנים פרמ"ג בא"א ריש סימן תמ"ז ובמגן האלף סי' תמ"ז סק"ד ותס"ו סק"ד לא זכרו דברי הרמב"ן כיעי"ש, והאריך בענין זה גאון בדורנו יצ"ו תורת חסד הנ"ל עי"ש בסי' י"ח נפלאות תורתו חריפותו ובקיאותו, ועיין להרב יד דוד בחידושיו לעירובין עמ"ש בש"ס דף ל"ח ע"א אלא לעולם לא תיפוך וע"ד התוס' בד"ה וליבטיל מים, ולהרב שו"מ בציון ירושלים למס' תרומות פ"ד הל' א', ולידידי הגאון עמודי אש נ"י בסי' ז' אות ה' ובס' בנין שלמה הנד"מ לידידי הג' מוהרש"ל מווילנא יצ"ו בתשו' סי' כ"ג דף כ"ט ע"ב: ורב אי ס"ל דבר שיל"מ לא בטיל, עיין במלא הרועים מערכה זו אות ד', והאריך בזה בשו"ת בן יהודה (לרב גאון בדורנו יצ"ו) בסי' צ"ו עי"ש בד"ה ולדעתי: צז דרכי שלום, עיין במה שרשמתי לעיל במערכת האל"ף אות קמ"ח: צח דברי נביאות במאי דאמרינן בעלמא אין אלו אלא דברי נביאות אם הוא לשבח או לגנאי, רשמתי במערכת האל"ף אות קס"ב: צט דבר שאין מתכוין מותר נראה דדוקא בדבר שאסרה תורה לעשות מעשה בזה אמרינן דלא אסרה תורה לעשות המעשה רק בכונה ודשא"מ מותר אבל כשאסרה תורה דבר שאין בו מעשה כגון חמץ שאסרה תורה שלא יהיה חמץ בביתו אפילו כשאין מתכוין אסור, כ"כ הרב מק"ח בפתיחה לסי' תל"א: ק דבר חריף דאמרינן חורפיה משוייה לשבח אם הוא מדאורייתא, רשמתי לקמן במערכת החי"ת אות צ"ט:מערכת הה"א א הפסק בדיבור אם הוא דוקא בשיעור כדי דיבור או אפילו בפחות מכ"ד חשיב הפסק הנה הרב תבואות שור יו"ד סי' י"ט ס"ק י"ג הוכיח מהפוסקים בענין הביאו מלח דב' תיבות הוי הפסק ולמד מדבריהם דה"ה לתיבה אחת עי"ש ובשע"ת סי' ר"ו ותמיה לי דנראה דנעלם מהם דברי תוס' ברכות דף ל"ד ד"ה לא יענה אמן דמוכח דאפילו תיבה אחת הוי הפסק וכן מוכח מדברי בה"ג הובא בפרמ"ג ב"ח אשל אברהם סימן נ"א סק"ג ד"ה עוד רגע וכו' ועי"ש בסופו וכ"כ שם בסי' ר"ו סק"ד וכן ראיתי להרב חיי אדם בהלכות ברכות כלל ה' בקונטרס נשמת אדם אות י"א שהביא ראיה מבה"ג הנ"ל והרב ערוך השלחן בסי' ר"ו אות ג' כתב דכ"כ הרב פני"מ בח"ב סי' ה' דעונה אמן על ברכת חברו הוי הפסק כמ"ש מרן הב"י בסי' נ"ט הכי נקיטינן דאפילו תיבה אחת חשיב הפסק: ב הסתכלות בעריות דאסור אם הוא מן התורה הנה הרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן במערכת הקו"ף אות פא"ר כתב דדבר זה הוא מחלוקת הריב"ה באה"ע סי' כ"א כתב דאסור מדאורייתא מקרא דולא תתורו וכו' והרמב"ם בפכ"א

מהא"ב ס"ל דהוא מדרבנן ובפנויה לכ"ע הוא מדברי קבלה עיין ב"ש שם סק"ב ע"כ וניכרים הדברים כי כל מ"ש בזה מאיש לקחו מדברי הב"ש ושם מבואר דהסובר דהוא מדאורייתא לאו ריב"ה הוא כי המעיין בדברי רבינו הטור בכל הסימן יראה דאין שום רמז מזה.

ולפי הנראה חשב הרב קה"י דמ"ש בב"ש בשם הר"י ר"ל רבינו יעקב (בעהט"ו) ועמו הסלי"ר דאינו כן אלא הוא הרר"י שהובא בב"י שם שכ"כ הא"ח בשמו וראיתי להרב נחמד למראה ח"א בדף ק"פ ע"ג שתמה ע"ד הקה"י דלא זו בלבד דאין רמז בדברי הטור דהוא אסור מה"ת אלא אדרבא מדכתב דמכין אותו מכת מרדות מוכח דהוא רק מדרבנן. ומ"מ כתב שם דהרב גו"ר בנן המלך סי' ק' הביא מ"ש מוהריק"ש בא"ח סי' רי"ז דקול ומראה וריח באשה הוא רק מדרבנן כמ"ש התוס' ביומא דף ל"ט ותמה ע"ד דהתוס' לא כ"כ אלא לענין קדשים ו, אבל לענין אשה איסור גדול יש בהם וכו' וכמ"ש ע"פ טוב מראה עינים באשה וכו' והרב נח"ל סייעו מדברי הרר"י הנ"ל וצדד לומר דאין הכרח ממ"ש הרמב"ם והטור דמכין מ"מ דסברי דהוא מדרבנן דהרי מצינו מ"מ גם באיסורי תורה וכו' ע"ש ולולא דמסתפינא הייתי אומר דגם הרב מוהריק"ש מודה לסברת הרר"י דדקדק לכתוב המסתכל בעריות וכו' ומתבאר מדברי הרר"י שהביא מרן הב"י בא"ח סי' ע"ה דמחלק בין הסתכלות לראיה בעלמא ומוהריק"ש מיירי בראיה בעלמא (אלא שאין מזה הכרח לדברי המחברים ועיין לקמן אות צ"ה וק"ל) ועכ"פ איסור חמור הוא אפילו ראיה בעלמא וכתב מרן חיד"א בשיורי ברכה בשם תוס' ישנים ליומא והרר"י בראש שערי תשובה דהמסתכל בנשים נקרא מומר לדבר אחד ותוכחת מגולה להמרקדים עם נשים אפילו פנויות דסתמא נדות הן וכו' וכתב בכל בו בשם מוהר"ם מרוטנבורג שהטילו חרם שלא יהיו אנשים ונשים במחול עי"ש להבות דב"ק (העתקתי קצת מדב"ק אף שאינו מעין מלאכתנו בקונטרס הזה, מפני מראית עין מראות נגעים אשר עינינו רואות וכלות כי בעונותינו מנהג הרע הזה לרקד בחורים עם בתולות הולך ומתפשט יד ליד לא ינקו מדינה של גהינם והשטן מרקד ביניהם רח"ל.

וכבר דרשתי ברבים בקהל רב והחרדתי עליהם חרדה גדולה ע"ז, וברוך ה' כי דברי עשו רושם ונכנסו בלב רוב העדה ככלה כי כל העדה כלם קדושים, האל יתברך יטע בלבנו אהבתו ויראתו ונזכה לעבדו שכם אחד אכי"ר) והגאון פני יהושע בח"ב אה"ע סימן מ"ד בהדי דקעסיק בסברת הרמב"ם דקריבה לעריות אסור מן התורה ולוקין על זה כתב דממ"ש הרמב"ם דסיפור ושחוק עמה ולהביט ביופיה אין לוקין עלייהו כ"א מכת מרדות מוכח שזה רק איסור דרבנן עי"ש ומ"מ אולי יתכן לחלק בין הבטה בעלמא להסתכלות

כמש"ל: ג הסתכלות במילה שלו אי איכא איסורא עיין שבת קי"ח ע"ב ובאה"ע סוסי' כ"ג בסופו דנראה דליכא אלא מדת חסידות וכ"כ הרב שדה יצחק בסוגיא דשבת הנ"ל אלא דמ"ש להביא ראיה לזה מדוד המלך שראה עצמו ערום בבהמ"ר ולא נתקררה דעתו עד שנסתכל במילה שלו הנה במנחות דף מ"ג ע"ב גרסי' כיון שנזכר במילה וכו' ולא נאמר לשון הסתכלות ובספר אודה ה' דרוש י"א כתב שארז"ל כיון שנסתכל במילה וכו' ואם כונתו על ההיא דמנחות הגירסא שלפנינו היא כיון שנזכר כאמור וברש"י שבת ק"ל ע"א ד"ה שש אנכי כבר הגיה הגאון מוהרי"י ז"ל כיון שנזכר ובח"א שם כתב דהוא משום צניעות עי"ש ובמכתב לחזקיהו שם.

והרב מוהרמד"ל בס' שתי ידות בדרך חיים דף ק"ל ע"א הביא מאמר סנהדרין צ"ב ע"א המסתכל בערוה קשתו ננערת וש"כ המפר' דר"ל המביט במילה שלו ושכ"כ בזוה"ק פ' בשלח וכו' עי"ש ומה שדיקדק שם ע"ד רש"י הנה ברש"י שלפנינו כתוב דבר אחר המסת' וכו' ולפי זה אין לנו הכרח דשני מאמרים הם וק"ל ויש להרגיש על הרב מוהרמי"ל שלא זכר שר סוגייאות דשבת מ"א ע"א וקי"ח ע"ב דמשמע דליכא איסורא מדהתפארו חכמים הראשונים בזה והמפ' שפי' על המילה כעת לא ידעתי מי ומי הם המדברים כן.

ועיין להרב מוהרש"י בב"ר פמ"ז דאברהם אבינו לא נסתכל במילתו וכר' דאמר בדידי לא אסתכלית כדאיתא בירוש' ע"כ ולפי הנר' היינו הך דבתלמודין שבת קי"ח דשאלו לר' אמאי קרו ליה קדוש עי"ש ובראה חיים ח"א דף י"ב ע"ג כ' מדנפשיה דראיה שרי והסתכלות אסור ולא זכר מכל הנז"ל מאומה והוא פלא לרוב בקיאותו וע"ע בזה"ק פרשת קדושים דף פ"ד סוע"א אסיר לב"ן לאסתכלא באת קיימא דיליה וכו' ולהרב כנה"ג באה"ע סי' כ"ג אות ב': ד הלכה כדברי המיקל בעירוב דעת הרא"ש ז"ל דלא נאמר כלל זה לדחות שאר כללים האמורים בש"ס פ' ופ' הל כפ' וכתב הרב במקנה אברהם מ"ב רסי' קי"ג שכן דעת רש"י והרמב"ם ועיין להרב גו"ר א"ח כלל ה' סי' י"ב דף קמ"ו ע"ד ודוק ואי נאמר כלל זה גם באמוראים עיין למרן חיד"א בשיורי ברכה שבברכ"י סי' חש"ן אות ב' ואי נאמר גם בפוסקים עי"ש בשיו"ב הנ"ל אות ג' שלמד דין עירוב מאבל וחידוש הוא שלא זכר שר דהרב שכה"ג סי' שצ"ו כתב בשם הרב"ח דלא נאמר בפוס' והרב בתי כנסיות סי' שס"ד כ' דנר' מהרב מוהרימ"ט ח"א סי' צ"ד דנאמר גם בפוס' עי"ש ובלב חיים ח"ב ס"ו סי' ע"ה: ה הלכה כר"מ בגזרותיו כתב הרב יד מלאכי אות קע"ג דהיינו דוקא כי פליגי אי גזרי' או לא אבל אם לכ"ע גזרינן אלא דפליגי אי בהא נמי גזרו או לא אז הדרי' לכללין ר"מ ור"י הל' כר"י עי"ש בשם הרב רל"ץ דף נ"ד ואינו מצוי אצלי ותמיה לי שלא הביא דברי הריטב"א בחי' לסוכה על דף י"ד ע"א במחלוקת דנסרים

עי"ש שכ"כ להדיא וכל הפוס' שפסקו שם כשמואל אליבא דר"י ע"כ דהיינו מה"ט ועיין להרב קרב"נ פ"ק דסוכה אות צ"ח, ובעיקר הכלל יש להביא ראיה מסופ"ק דע"ז דף כ"א דפסיק שמואל הלכה כר"י ואמאי לא פסק כר"מ בגזרותיו דהא שמואל אית ליה האי כללא עיין כתובות דף נ"ז ע"א ואין לומר אמוראי נינהו אליבא דשמואל דלא שתיק הש"ס מלמירמא כה"ג ולשנויי כמ"ש הרשב"א בחי' לשבת לדף מ' ע"א.

אך להנ"ל ניחא דהתם לא שייך האי כללא דהא גם לר"י גזרינן אלא דפליגי באיזה ענין שייך למיגזר, ואין להק' א"כ למה הוצרך לפסוק כר"י הא כיון דלא שייך כללא דכר"מ בגזרותיו ממילא הדרינן לכללין ר"מ ור"י הלכה כר"י דאף את"ל דשמואל אית ליה הני כללי י"ל דהיא גופא קמ"ל דבכה"ג ליתא לכללא דכר"מ בגזרותיו ובקונטריסי רשמתי לעיין בכלל זה בס' שם חדש ח"ב דף מ"ד ע"ב ד"ה אמרי' ובע"ג ובדף ס"ו ד"ה תולדה ואמ"א עתה לראות דב"ק: ו הלכה כר"מ בגזרותיו כתב הרב מלא הרועים בח"ב דף מ"ב ע"ד דלא נאמר אלא היכא דר"מ מחמיר ועיין רש"י עירובין מ"ז ע"א והר"ן פ' אעפ"י אמתני' דכל הפוחת לבתולה ממאתיים וכו' ורש"י שם דף ס' וק"ל: ז הלכה כר"מ בגזרותיו הרב שבות יעקב ח"א סי' ל"א צידד לומר דדוקא כי פליג עם ר' יוסי אבל לא כי פליג עם ר' יהודה וחזר בו משום דבפ' מי שהוציאוהו משמע דעדיף ר' יוסי מר"י לענין לפסוק כמותו ושוב דחה זה דא"כ דהיכא דמוזכרבש"ס בהדיא הוא דאמרינן כן יעי"ש ולי ההדיוט תמיה לי דמה מקום להסתפק בזה מאחר דמבואר בש"ס ובדברי הראשונים דכלל זה נאמר גם לגבי רבים עיין כתובות נ"ז ע"א וכ"כ התוס' מציעא ע"ב ד"ה קונסין וב"ק ל' ד"ה וחכמים והרא"ש שם סוס"י ח' ותוס' יבמות ל"ז ד"ה מי וב"ב צ"ד ד"ה וחכמים ובשבת ט' ד"ה גזרה והרא"ש והריטב"א שם ובה"ג הל' מיאון וסמ"ג עשין נו"ן עיין להרב מקנה אברהם במ"ב סי' קי"ח אסף איש טהור סברת הפוס' דגם נגד רבים איתיה להאי כללא וא"כ מה מקום להסתפק אם נאמר לגבי ר' יהודה, וגם לגבי ר' יהודה מצינו להדיא דנאמר כלל זה עיין סוכה י"ד ע"א ובהרא"ש שם בשם הראב"ד, ואף להפוס' שם בהיפך היינו מטעם שכ' שם הריטב"א במ"ש לעיל (באות ה') הא לא"ה הוה אמרינן הל' כר"מ בגזרו גם לגבי ר' יהודה וכ"כ מרן כ"מ בהל' ע"ז פ"י ה"ד בד"ה ואין בשם הרמ"ך ועיין תוס' ביצה כ"ז ד"ה אלא ובכורות כ"ח ד"ה ר"מ ובהרמב"ן והרא"ש שם ובשאלתות פ' בא סי' מ"ד וזבחים ק"ד ע"א דאי לאו דחשבי לה קנסא הוה פסקינן כר"מ, וכן מתבאר מדברי הריטב"א בחי' לע"ז ל"ד כ' ע"ב דקי"ל כר"י דלא פליגי בגזרה אלא בטעמא דמר סבר משהינן ליה ומ"ס לא משהינן ליה עי"ש והרב מלא הרועים בח"ב מ"ב ע"ד אות א' השיג על הרב שבו"י מתוס' ביצה הנ"ל ומהגמ"י הובא ביתה יוסף א"ח סי'

ט"ו יעי"ש שלא זכר כל הנז"ל כי כן הדבר ברור בלי ספק דגם לגבי ר' יהודה נאמר כלל זה ועיין להרב תויו"ט פ"ק דע"ז מ"ה ולא ראה דברי מרן הכ"מ הנ"ל וע"ע להרב שושנים לדוד פ"ד דנדרים מ"ד ד"ה וישן וק"ל ואחר זמן ראיתי מפורש בספר שונה הלכות ח"ב דף נ"ד ע"ב שכתב רבינו בעל ה"ג שם גבי פלוגתא דר"מ ורבי יהודה דאע"ג דבעלמא הלכה כר"י בהא קי"ל כר"מ בגזרותיו עי"ש הרי מפורש דגם כי פליג ר"מ עם ר' יהודה נקיטינן כר"מ בגזרותיו:

ולענין קנסות אי הלכה כר"מ בקנסותיו עיין בתוס' ביצה וזבחים ובכורות הנ"ל וביד מלאכי אות עק"ד ועיין בשאילת שלום (פי' על השאלתות) בפ' וירא אות ט"ז שהאריך הג' בזה ועי"ש בפי' העמק שאלה למר קשישא הגאון מוהר"י ברלין מוואלזין נר"ו ובפ' בא סי' מ"ד סק"ג ועיין מה שכתבתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' א' אות ב' והרב יד המלך בפ"ב מהל' מתנות עניים הביא דברי הרדב"ז בנימוקיו על הרמב"ם שם דגם במידי דקנס תפס האי כללא והרבה להשיב ע"ד דלא אמרו אלא בגזרותיו: ח הלכה כר"מ בגזרותיו אמרי' לגבי רבים נמי עיין להרב מלא הרועים ח"ב דף מ"ב ע"ד ועיין מה שציינתי באות הקודם, והרב מקנה אברהם הנזכר שם הביא ראיה מהגמ"י שהביא מרן הב"י בסי' ט"ו גבי טלת שנקרע תוך ג' והיא ראיה נכונה ומה שדחה דשאני התם דרב יהודה קאי כותיה וכו' אינו מובן דהא מרן הב"י קאי ליישב מ"ש בש"ס ת"כ דר"י ומייתי מדר"מ דאדרבא תקשי ליה מדרבנן ותריץ יתיב דכיון דהלכה כר"מ וכו' שפיר מייתי מניה סייעתא עי"ש ומ"ש ראיה דלא נאמר לגבי רבים מנדרים פ"ד מ"ד עי"ש לא ראה מ"ש הרב שושנים לדוד שם, ומ"מ גם הרב מקנ"א העלה כן והביא מתלמודין והירוש' וגדולי המפרשים דהכי נקיטינן גם נגד רבים וע"ע תוס' שבת י"א סוד"ה לא יעמוד דמשמע דאי לאו דאיכא הוכחה בש"ס דלא קיי"ל בההיא כר"מ הוה פסקינן כוותיה ועיין הרא"ש בעירובין ר"פ כל גגות ותוס' שם ובספר למנצח לדוד בקונטרס עיס"ה קושית ד' ד' ע"ד ובספר למנצח לדוד בקונטרס עיס"ה קושי"ת ד' ד' ע"ד: ט הלכה כדברי המ"ב אי אמרינן באבילות יום ראשון עיין להרבנים יגל יעקב דף מ"ט ע"א שו"ת חסד לאברהם יו"ד סי' כ"ב אות ח' חינא וחסדא בח"ב דף מ"ד ע"ד ובדף ס"א ע"א וע"ב:

י הלכה כדברי המ"ב במ"א כתבתי דנראה מתשו' הרדב"ז החדשות סי' ס"ב דרך כלל בדיני אבילות דאם רוצה להחמיר לנהוג אבילות רשאי ושכ"כ הרב בית דוד יו"ד סי' ר"א אך הוכחתי שם מדברי שרים רבים ונכבדים דס"ל דאין רשאי להחמיר משום דאתי לידי קולא להתבטל מת"ת ומעונת אשתו וגם לנהוג אבילות בשבת בצינעא וכיוצא והם הרא"ש פ"ג דמ"ק סי' ע"ט ובתשו' כלל כ"ז סי' ט' ופסקו מור"ם בסי' שע"ד ס"ו עי"ש

בדברי הרב שכנה"ג והרב ט"ז בסי' שצ"ז סק"ב בשם מוהר"מ מינץ לענין שמועה רחוקה והרב נאמן שמואל סי' ל"ו וסי' מ"א והרב פנים מאירות בס' כתנות אור פרשת ויחי הו"ד בס' ברית יעקב פייתוסי דף מ"ה ע"א והרב דברי אמת בשו"ת סוסי' ב' וכתבתי דהרדב"ז בשו"ת דפוס פיורדא סי' תקכ"ט נראה כסותר דברי עצמו בההיא דסי' ס"ב הנז"ל וסו"ד אחר דשקו"ט בכל דבריהם דרבנן קדישי הנז"ל העולה מכל הכתוב שם הוא דהכי נקיטינן דאין להחמיר בספק אבילות כלל מטעם הנז"ל ועיין להרבנים שלחן גבוה כלל מ"ז מקנה אברהם במ"ב דף ל"ג ע"א ד"ה כתב ובמכתב לחזקיהו בחלק התשו' סי' י"א: יא הלכה כרב ששת באיסורי כלל זה כתבוהו התוס' והרא"ש והג"א וה"ה כמ"ש הרב יד מלאכי אות קס"ב ובטור ח"מ סי' ס"ז סכ"ב פסק כרב ששת דבעינן ג' דיינים לפרוזבול ומשמע מדברי מרן הב"י דאי לאו דמסתבר כר"ש לא הוה פסקינן כותיה וגם בדין ההוא רבים פסקו כרב נחמן עי"ש בכנה"ג הגב"י אות מ"א וצ"ע ובעיקר הכלל הקשה הרב הליכות אלי כלל שפ"ז דבתענית דף י"ד ע"א פסקו בש"ס כר"ש ותפוק ליה מכללא דהלכה כר"ש ותמה ע"ד בי"מ הגדול שם דכלל זה הוא מהגאונים ולא הוזכר בש"ס כלל ומאי מקשה אש"ס ולזה תרי"ץ יתיב מרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות ו' דודאי כך היתה קבלה ביד הגאונים איש מפי איש עד האמוראים דאם לא כן הרי כתב מוהריק"ו שרש קס"ה דאחר חתימת התלמוד אין כח לעשות כללים לפסקי הלכות והוא נכון.

אך מ"ש שם ליישב קושית הרב ה"א ע"ד שאמרו בשלהי מס' מגילה ולימא הלכה כר"י משום דאפכי להו והכא נמי לא אמרו בש"ס והלכתא כר"ש אלא והלכתא בשומע תפלה משום דלא היה פשוט דרב ששת אמר בשומע תפלה ע"כ הנה אמת דהכי כייל לן מרן החבי"ב בכנסת הגדולה בכללי הגמרא אות א' בשם הרא"ם בתשו' דזימנין פסיק הש"ס הלכה כמאן דנקטינן בעלמא הלכה כותיה משום דאיכא מאן דמיפך ותימה על מרן חיד"א שלא זכר את דב"ק ברם אנא עניא שדי נרגא בהאי כללא דמדברי הראשונים נראה דלא סברי האי כללא עיין לקמן אות ק"ד ובמכתב לחזקיהו שרשמתי שם אמנם יתכן ליישב עפ"י מ"ש לקמן אות ק"ו עי"ש וק"ל: יב הלכה מכלל דפליגי מדברי הרב שושנים לדוד פ"ח דמסכת חולין מ"ב נראה דנקיט האי כללא גם במפרשים שלא יאמרו הל' כפל' אלא א"כ יש חולק עי"ש וזה שנים רבות תמהתי עליו דמנ"ל הא וכו', ואחר זמן רב ראיתי ד"ק בשושנים לדוד פ"ק דשביעית מ"ז מחזיק בכלל זה וסותר דברי הרב"ד דס"ל בהיפך עיש"ב, ולכאורה ק"ק ממ"ש הרב תוי"ט פ"ו דכתובות מ"ד ד"ה רשב"ג דמשמע דס"ל דטעם הרמב"ם שכתב שם הלכה כרשב"ג היינו כמ"ש הר"ן משום דאין

חולק על רשב"ג וכן בדין לפום שיטת הרב תוי"ט דהרמב"ם לית ליה כללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו וכו', עיין במה שציין לפסחים פ"ד וא"כ ש"מ דגם בדליכא חולק שייך לומר הלכה כפלוני הן אמת דמגוף פסק הרמב"ם שם ובחיבורו פכ"ג מהל' אישות הי"א וכ"פ הרי"ף והרא"ש שם אין להכריח דאין שם חולק ואפ"ל כמו שצידד ה"ה שם עי"ש, אך מדברי הרתוי"ט שע"ד הר"מ בפ"י מביא דברי הר"ן משמע דר"ל דגם הרמב"ם סובר כן ואהכי קשה כאמור, ושם בכתובות דף פ"ט רשב"ג אומר מן הסכנה וכו' אוקמוה למתני' כלה כרשב"ג ואין שום חולק ואפי"ה כתב הרמב"ם בפיה"מ והלכה כרשב"ג ואף דמאי דאוקמוה הכי היינו לרב אבל לשמואל דקי"ל כותיה לא צריכנא להכי מ"מ נראה דהש"ס קושטא דמילתא הוא דקאמר דליכא מאן דפליג דהא לרב נמי לא הוה צריכנא אלא למימר חסורי מחסרא וכו' אבל כולה רשב"ג לא צריך אלא דקושטא קאמר וכמ"ש הריטב"א שם וכ"כ רב"א בא"ז וש"מ דאף כי ליכא חולק שייך לומר הלכה כפל' ומקיצור פסקי הרא"ש שם אות למ"ד מוכח דס"ל דליכא מאן דפליג עליה דרשב"ג מדפסק כמותו וטעמא בעי דהלא עין רואה דהרא"ש לא כתב מידי לענין הלכהאלא הביא משנה כצורתה.

וכבר כתבתי לקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל סק"א (ד"ה והנה) דכי מייתו הרי"ף והרא"ש מתני' כצורתה ואין הכרע לענין הלכה מסתמא דעתם לפסוק כת"ק דרבים הם אפילו בפלוגתא דת"ק ורשב"ג והוכחתי כן מקיצור פסקי הרא"ש בכמה דוכתי והבאתי דברי הרשב"א לגיטין דף נ"ד ע"ב. והר"ן בהלכות שם דסוברים כן בדעת הרי"ף ושכ"נ דעת מוהראנ"ח בדרשותיו פי טהרה ועמדתי ע"ד מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ע' שכתב ע"ד מוהראנ"ח דאפשר דסמכו על הכלל דכ"מ ששנה רשב"ג וכו' ועיין במה שכתבתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' ג' אות ג' וא"כ לפי זה היה לפסקי הרא"ש לפסוק בההיא דמן הסכנה ואילך וכו' כת"ק דרשב"ג אי לאו דמשמע ליה דליכא מאן דפליג וקשה על הרב שושנים לדוד ז"ל ועיין גטין פ"א מ"ב ר"י אומר מרקם למזרח וכו' ולא פליג את"ק אלא מפרש גבולי א"י הי נינהו וכתב שם הרמב"ם בפ"י והל' כר"י.

ובנזיר פ"ז מ"ה רשב"ג אומר הביא ג' בהמות וכו' משמע דאין שום חולק וכתב הר"מ בפיה"מ ומ"ש רשב"ג הלכה כמותו. ובגטין ר"פ האומר התקבל תנן רשב"ג אומר אף האומרת טול לי גטי וכו' ומשמע דאין שם חולק וכן בדין לפי מ"ש הרב שושנים לדוד עצמו בפ' יו"ד דשבת מ"ד לדעת הרע"ב דהאי לישנא דאף מורה דלא בא לחלוק את"ק עי"ש (ועיין במה שכתבתי בזה במע' האל"ף אות שצ"ד) ואפי"ה כתב הרע"ב והל' כרשב"ג וכ"כ הרמב"ם בפי' והרא"ש ועוד שם דף ס"ו ע"א מעשה בבריא וכו' אמר רשב"ג

וכו' ואוקימנא כולה מתני' כרשב"ג ואין חולק עליו וכ"כ הרשב"א והריטב"א בחי' שם והר"ן בהלכות ואפי"ה כתב והלכה כרשב"ג.
ומדברי הרלח"מ בפ"ז מהל' גרושין ה"ה משמע דכל דתני תנא לישנא דמיחזי כחולק שייך שפיר לומר הלכה לפי משמעות המשנה כפשטה עי"ש והרע"ב סוף פ"ג דדמאי פסק הלכה כר"י אף דמפרש כולה מתני' ר"י עי"ש ובתויו"ט ובפ"ה דדמאי מ"ד כ' הרב תוי"ט בד"ה ר"י וכו' היה להם לומר הל' כר"ש בחלה וכו' עי"ש ושמא דמ"ש שאין חולקים עליו לאו דברי עצמו אלא ר"ל דהכי הו"ל למימר.
אך מדברי הרמ"ז שהביא שם הרב שושנים לדוד מוכח ודאי דשייך הלכה במידי דלא פליגי וגם להרב שושנים לדוד אי הוו אמרי הל' כר"ש בחלה לא הוה ק"ל כיעי"ש והוא היפך סברתו במס' שביעית הנז"ל ודו"ק ועיין להרב משל"מ הלכות פרה אדומה פ"א ה"א סוד"ה מצות פרה ודו"ק והרמב"ם בפיה"מ בפ"ח דמקואות מ"א כתב והלכה כר"י בחוטי שער עי"ש אע"ג דמסקינן בשבת נ"ז ע"ב דלא פליגי רבנן עליה ובגטין סופ"ג כתבו הרמב"ם והרע"ב והלכה כר"י ומשמע דאין חולק על ר"י עיין למרן כ"מ סופ"ה מהל' תרומות ולהרב תוי"ט ואפי"ה כתב והל' כר"י והרב יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות ל"ו העתיק דברי הרב שושנים לדוד דפ"ק דשביעית הנז"ל והשמיט מה שהחליט להרחיק מלומר הלכה בדבר שאין מחלוקת עיין בד"ק ובחון לשון הזהב ודוק ומה שציין לעיין בכללי ש"ס אות מ"ם כעת לא ידעתי מקומו ועיין להרב יפה ללב נר"ו בדף י"ג ע"ב דמרן חיד"א בשו"ת ח"ש בעי למידק בפי' הרמב"ם הלכה מכלל דפליגי וכתב ע"ד והא ליתא שדרכו של הרמב"ם לפסוק הלכה אפילו כי ליתא מאן דפליג וכמ"ש הרב"ד בפ"א דשביעית וכו' וציין לעיין בי"מ הנז"ל ותימא עליו דמסתמא ראה דברי הרב שו"ל שציין הי"מ גדול שם והרי שם סתר דברי הראב"ד וכ' דלא למיצת לכלליה ומרן חיד"א מצי סבר כותיה ואיך הפה יכול לדבר עליו והא ליתא וכו' דכיון דהוא נר"ו לא מצא שום סתירה לדברי הרב שושנים לדוד הא ודאי כותיה דמר אית ליה למינקט אלא דבעניותין לפי מאי דהוינן בה דברי הרב שושנים לדוד צ"ע וממילא גם על מרן חיד"א יש לתמוה ושו"ת ח"ש א"מ אצלי ועיין עוד למרן כ"מ בפ"ה מהל' נזירות הי"ד שכ' דהרמב"ם ס"ל דרי"ש לפרש דברי ת"ק אתא ומשו"ה פסק כמותו עי"ש ובפיה"מ כתב והלכה כרי"ש והרב לח"מ שם תמה על מרן הלכה מכלל דפליגי עי"ש ולענ"ד לפי מ"ש הוא ז"ל בהל' גרושין הנז"ל עי"ש כמו כן י"ל דשייך לומר הלכה כפל' מההוא טעמא ועיין להרב לשון לימודים בא"ח דף ע"ו ע"א וק"ל ועיין לקמן במע' המ"ם אות נ"א ועתה ראיתי להרב תוי"ט פ"ד דנדרים מ"ד ד"ה וישן דס"ל כהרב שו"ל ולי ההדיוט צ"ע וק"ק דלפי שיטתיה

הי"ל לגמגם ע"ד מרן כ"מ שהביא בפ"ו דמס' נזיר מ"ג ד"ה לא יחוף וכו' דממ"ש הרמב"ם והרע"ב והל' כרי"ש משמע דפליגי עיין לח"מ פ"ה מהלכות נזירות הי"ד וק"ל.

ובפ"ח דפאה מ"ה אמר אבא שאול וכו' כ' דהל' כא"ש ואין שם חולק ועיין לקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל אות קטן כ"ו ול"ה ומ"ם ומ"א: יג הלכה כר"ן בדיני אי אמרינן נגד כ"ע או דוקא נגד רב ששת הוא מחלוקת הרי"ף והרא"ש עיין להג' ש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ב ויד מלאכי אות רמ"א וקרבן נתנאל בפ' אעפ"י אות נ"ד מ"ש ע"ד הרש"ך מקנה אברהם מ"ב אות קכ"ה יעיר אזן מערכה זו אות ו' ובשו"ת בעי חיי ח"מ ח"א דף מ"ז ע"ב בשם הרב מוהר"י איסקאפה ומ"ש הוא ז"ל ע"ד וספר ראש יוסף שהזכיר הי"מ גדול הנ"ל אמ"א וע"ע תפארת שמואל ע"ד הראש בפ"ק דכתובות סי' י"ט ובהזהב סי' כ"א ותוס' ב"ב קנ"ה ע"א ד"ה אלא וכו'.

בשם ר"י ור"ח ובברכי יוסף א"ח סי' נז"ר אות ב' פחד יצחק במערכת הרי"ש (דף פ"ז) בד"ה רב ושמואל: יד הלכה כרע"ק מחברו ולא מרבו הרב רע"ב פ"ב דשבת מ"ג פסק כרע"ק נגד ר' אליעזר רבו וכן פסקו הפוסקים בסי' רס"ד ובהדיא כתבו המפ' שם דאין הל' כר"א וטעמא בעי וצ"ל כמ"ש הרב קהלת יעקב תוך אות דכ"ג בשם הרב יבין שמועה דכיון דר"א שמותי לא קי"ל כותיה ועיין להרבנים מקנה אברהם מ"ב אות ק"ב משק ביתי אות קמ"ז ד"ה ולענין ועיין שבת קל"ג אמר ר"י אמרינן הל' כרע"ק ודו"ק.

ועיין להג' פר"ח בס' מים חיים בנימוקיו על הרמב"ם פ"ב מהלכות עיוה"כ דהל' כרע"ק מחבירו ולא מר"א דרבו הוה עי"ש וצ"ע ועיין יעיר אזן מערכה זו אות מ"ז ולפי מ"ש במשק ביתי הנ"ל דזימנין מתחכם התלמיד ונעשה חבר לרבו י"ל מה שדקדק הג' יעיר אזן שם על הראשונים שכ' במחלוקת ר"א ורע"ק הלכה כרע"ק מחבירו עי"ש וק"ל ועיין הרא"ש בפרק האומנים סי' י"ח דפס' כרע"ק משום דר"א שמותי עי"ש בפלפלא חריפתא ועיין להרב לח"מ פ"ט מהל' ק"פ ה"ז.

ולכאורה דבריו תמוהים במ"ש דהל' כרע"ק מחבירו והתם בר פלוגתיה ר"א הוא והוא רבו ואולם עפ"י האמור י"ל קצת אלא שהוא דוחק דהו"ל לפרש ואחר זמ"ר ראיתי להג' מוהר"י ברלין הו"ד בספרי הרמב"ם דפוס בערלין בריש ח"ג שתמה עליו בזה יעיין הר"ן בהלכות בפלוגתא דרבה ורב יוסף במס' גיטין דף ע"ד ע"ב ותוס' קמא נ"ז ע"א בתוך ד"ה בההיא ובב"מ כ"ט ד"ה והוי והרא"ש בפ' שבועת הדיינים סי' כ"ט תפארת ישראל פיה"מ בהחידושים שבסוף פ"ב דפסחים מ"א גם ברפ"ב דחלה פסקו הרע"ב והרמב"ם כרע"ק לגבי ר"א.

ובש"ס ברכות דף י"ג ע"ב פסק רבב"ח ארי"ו הל' כרע"ק נגד ר' אליעזר עי"ש: ואי הלכה כרע"ק מחבריו או דוקא מחברו הנה הרב יד מלאכי אות קע"ב כתב בפשיטות דלא אמרינן מחבריו וכתב על הרט"ז בסי' קס"ז סק"ד ותצ"ח סק"ד שכתב בהפך שטעה בדבר גלוי לכל יודעי דת ודין דהל' כרע"ק מחברו דוקא ושגם הא"ר השיגו ולענ"ד אין להזניח סברת הרט"ז כ"כ עיין בהג"א בפ' יש נוחלין סי' ל"ז שכ' בשם הא"ז דהל' כרע"ק מחבריו (ודוחק לומר שהוא ט"ס) גם בשאלתות פרשת בשלח שאלתא מ"ח סד"ה ברם וכו' כתב אלמא הל' כרע"ק ואפילו מחבריו וכתב שם הגאון הגדול נצי"ב מלך יצ"ו בהעמק שאלה אות י"ב דכן יש לדקדק מסוגיא דנדרים דף ז' ע"ב מדאמר לית דחש וכו' דמשמע דוקא בההוא ענייא לית דחש ומסיק בהעמק שאלה דדוקא במקום חומרא ס"ל לרא"ג דהל' כרע"ק מחבריו.

ועיין תוס' רי"ד עירובין במה"ת מ"ז א' ה"ד בס' שכ' וז"ל מכלל דיחידאה הוא דפליג מכאן מוכח דלא נקבע הל' כר"י אלא מחברו ולא מחבריו אבל רש"י פי' למעלה דהל' כרע"ק היכא דיחיד פליג עליה וכר' יוסי אפילו במקום רבים ואינו נ"ל דבכולהו כתיב מחברו ואילו כן הול"ל וכר"י אפי' מחבריו ושמא כן מצא הגירסא בס' אבל מכאן מוכח שאינו עכ"ל מתבאר דרש"י ותוסרי"ד שוים לענין רע"ק דאין הל' כמותו מחבריו ומר מוהריט"א בפ"ו דבכורות אות נ"ה דף פ"א ע"ג (מדפוס ווארשא)כתב ג"כ דאין הל' כרע"ק מחבריו ואפילו נגד סברת הת"ק אין הל' כמותו דסברת הת"ק חשיב רבים והו"ל מחבריו עי"ש שהוכיח כן מדברי הר"ן בנדרים נ"ה ע"ב ועיין מקנה אברהם במ"ב דף כ"ח סוף ע"ג.

גם בכנה"ג ה"ד בקהלת יעקב בקונטרס מענה לשון ח"ב סי' צ"ו כ' דאין הל' כרע"ק מחבריו והמענה לשון מודה לו בזה עי"ש ובמשק ביתי סי' קמ"ו ציין ספרים רבים מיימינים ומשמאלים בדברי הרט"ז ואין מצ"א גם בס' ימי שלמה דף ק"ד ע"א כתב שבספר תורת חסד קו"ק בכלל ה' האריך להחזיק שדעת הרמב"ם דהל' כרע"ק מחבריו ואמ"א לעיין בדבריו ובשושנים לדוד פ"ח דשקלים מ"ז פשיט"ל דאין הל' כרע"ק מחבריו ותמה עמ"ש הרמב"ם בפיה"מ שם הל' כרע"ק ובא לכלל ישוב עי"ש וכמ"ש ע"ד בספר ויקרא אברהם הנד"מ בסדר שמיני דף נ"ח ע"א וע"ע בספר ימי שלמה דף ק"י ע"ד וכתב שם בשם התורת חסד הנ"ל דהאריך בראיות מש"ם דידן וירושלמי ומלשון רבינו הרמב"ם ומרן דסברי אפילו מחבריו: וכתב הרב תוי"ט בפ"ק דנגעים מ"ד ד"ה רע"ק דאף אם חולק עם יחיד משכחת דלא קיי"ל כרע"ק והיינו כשהחולק עמו אינו חבירו אלא היה בדור שלפניו חשיב כרבים ואמרינן דאין הל' כרע"ק מחבריו עי"ש ונראה שלא כ"כ אלא לפי מ"ש הרע"ב דאין הל' כרע"ק אבל לפי מ"ש הרמב"ם בפיה"מ או שהביא שם והל' כרע"ק

הדר דינא דגם בכה"ג אמרינן הל' כרע"ק מחברו דכל שהחולק הוא יחיד אף שלא היה חברו ממש שלא היה בדורו הל' כרע"ק גביה, וכ"כ בפ"ג דפאה מ"ו דאע"ג דריב"ב קדים לרע"ק אמרינן הלכה כרע"ק מחברו עי"ש ובספר משק ביתי סי' קמ"ו ד"ה ואת וכו', כתב בשם הרב ב"ש בחי' לסוטה דכי פליג רע"ק עם קדמון ממנו אין הל' כרע"ק דהו"ל כרבו ואין הל' כרע"ק מרבו ושבספר ברית יעקב פייסותי דף ק"י ע"ד חלק עליו דמה לי קדמון או אחרון הל' כרע"ק מחברו והוא ז"ל מסכים לדעת הרב באר שבע ומדברי התוי"ט בשתים זו שמענו דס"ל דנגד חבריו אין הל' כרע"ק וכ"כ ידי"ן הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו בסי' ד' אות י"ב דף ל"ד ע"ב והשיג על החו"י שכתב דמהתוי"ט סופ"ק דשביעית מוכח דס"ל הל' כרע"ק מחבריו דליתא והתם שאני דמשום שחלוקים בטעמם לא חשיבי רבים וכ"כ שם דף ל"ה סוף ע"ג ועיין מקנה אברהם במ"ב דף כ"ט ע"א מ"ש ע"ד החו"י הנ"ל ושם דף כ"ח ע"ד הק' דברי התוי"ט אהדדי מ"ש בפ"ג דפאה עמ"ש בפ"ק דנגעים ולענ"ד ל"ק כמש"ל ושם בדף ל"ז ע"א הביא ג"כ דברי החו"י וכ' לדחות עפ"י מ"ש הרב שדה הארץ ח"ג דף קנ"ב ע"ג דכשהחולקים אינם שוים בטעמם לא אמרינן דאין הל' כרע"ק מחבריו ועיין יעיר אזן מערכה זו אות מ"ב הבאתי דבריהם במערכת היו"ד אות ל"א: טו הלכה כרע"ק מחברו אי ר' ישמעאל חשיב חבירו או רבו עיין מ"ש לקמן במע' המ"ם אות ע' ועיין הרמב"ם פ"ד מהל' שחיטה הי"ו ולהג' עה"ג סי' י"ג דקיי"ל בההיא כרע"ק נגד רי"ש וכן פשיט"ל לחד מקאמיא ריב"ם ז"ל בספר אור זרוע ח"ב דר"י חברו הוה עי"ש בסי' מ"ג וכן נקיט בפשיטות בתראה שלים הרב שושנים לדוד בפ"א דקידושין מ"ט ועיין להרב נחמד למראה ח"ב דף מ"ו ע"ב ועיין הרמב"ם בפיה"מ בפ"ד דשקלים מ"ג והרע"ב שם והרמב"ם הל' נדרים פי"ג הי"א, ועיין להג' נו"ב מ"ת אה"ע סי' קמ"ח והגאון ראשית ביכורים נר"ו דף מ"ח ד"ה אבל וכו' האריך בזה והזכיר דברי הרמבם בפיה"מ ותוי"ט פ"ב דעדיות מ"ו דרע"ק רבו דרי"ש עי"ש, ועיין י"מ המלך במערכת הסמ"ך אות תק"ג, ולמרן כ"מ ברפי"ח מהל' סנהדרין ובעיני כל חי דף ל"ט סוע"ג נקיט בפשיטות דרי"ש חברו וקיי"ל כרע"ק.

וכן נקיט בפשיטות הג' פרמ"ג בספר שושנת העמקים בכלל ב' ד"ה והא דנסתפקנו והרב מקנה אברהם בח"ב סוף אות ק"ב עמד בסתירת דברי מ בכ"מ דבפ"ד מהל' שקלים דין ב' כ' בדעת הרמב"ם דהל' כרע"ק נגד רי"ש ואילו בפי"ח מהל' כלים הי"ד ובפ' י"ח מהל' סנהדרין כתב לדעתו דרי"ש רבו היה ופסק כמותו ועיין בספר ימי שלמה דף ס"ז ע"ד ע"ד מרן כ"מ פ"א מהל' שבועות ה"ב ועוד לו שם בפ"ג מהלכות בכורות ה"ה עי"ש ובא"ז ח"ב סי' י"ד (בפלוגתא דתוספת שביעית ושבת ויו"ט) כתב וז"ל וק"ל דהואיל ורע"ק פליג

היכי הוי הלכתא כרי"ש הא קיי"ל הל' כרע"ק מחברו ורי"ש חברו הוה מיהו אשכחן במקום אחר שיש הל' כרי"ש לגבי רע"ק ורע"ק דריש בשבועות ד' ד' רבויי ומיעוטי ורי"ש כללי ופרטי וסתם לן בפ' הזהב כרי"ש ותו דקי"ל דקרקע אינה נגזלת ומאן דדריש ריבויי ס"ל קרקע נגזלת עכ"ל נראה מזה דרפיא בידיה אי נקטינן כרע"ק לגבי רי"ש היפך ממה שנראה דפשיטא ליה בסי' מ"ג הנ"ל וצ"ע: ורבי טרפון אי חשיב חברו והל' כרע"ק עיין מה שציין בזה הרב מקנה אברהם בח"ב אות ק"ב ד"ה ולענין ועיין למרן מוהריט"א בסוף פ"ב דבכורות אות כ"ג דף כ' ע"ג וע"ד (מדפוס ווארשא) וחקר שם דנהי דר"ט חברו הוה כדאמרינן בכתובות דף פ"ד ע"ב מ"מ כיון דפליגי ר"י ור"ל שם אי מטין אתמר או הל' אתמר ור"י ס"ל מטין הו"ל למפסק כר"י עי"ש ועיין חשק שלמה בסי' ז' הגב"י אות ו' ימי שלמה בדף קי"ב ע"ד נחמד למראה ח"א דף קנ"ז ע"ב משק ביתי סי' תכ"א: והיכא דפליגי ר"י ורע"ק דעל שניהם נאמר דהל' כמותו מחבירו כמאן פסקינן, עיין מה שרשמתי לקמן אות ק"א ד"ה ולענין: טז הלכה כרע"ק מחברו וכ"ש מתלמידו לא שאני לן בין נחלק פנים בפנים וכו' (כמ"ש בכללא דאין הל' כתלמיד במקום הרב עיין לעיל במערכת האל"ף אות קס"א) אלא בכל ענין קי"ל כרע"ק מחברו ומתלמידו עיין למרן חיד"א בברכ"י סי' תקמ"ט ולהרב מקנה אברהם במהדורא ב' אות ל"ו והרב יד אהרן לא שאני ליה ובחי' על הטור סי' תקמ"ט עשיתי מטעמים לסברתו: יז הלכה כסת"ם לא אמרינן היכא דסת"ם היא כר"מ והו"ל כאילו תני בהדיא דברי ר"מ כ"כ הרב זל"א אביגדור בחי' ליומא ל"ד ל"ו ע"ב ואני עני עמדתי מתמיה ע"ד במ"א דנעלם ממנו דברי הרי"ף והרא"ש בשבת קכ"ד ע"ב עי"ש ע"ד רב צמח גאון וכ"פ הפוסקים והטור וש"ע והרע"ב כסת"מ כיעי"ש ומדברי הרא"ש פ"ק דמ"ק דף י' בפלוגתא דמסרגין את המטות וכס' הפוס' הנ"ל, כסת"מ ומדברי הרא"ש פ"ק דע"ז סימן כ"א ועוד הבאתי סוגיא דפסחים מ"ח ע"ב אפלוגתא דשיאור ישרף וחכ"א וכו' ודברי הרא"ש שם ומ"ש הרב יד מלאכי אות תקפ"א בשם ה"ה פ"כ מהל' שבת ה"ד דהרמב"ן והרשב"א פסקו כסת"מ דר"מ והבאתי עוד מ"ש בסנהדרין ז"ך ע"ב מאי דעתיך ר"מ ור"י הל' כר"י ה"מ היכא דלא סתם תנא כותיה ומ"ש במציעא ל"ג ע"א והאמר ר"י הל' כסת"מ וסת"מ דהתם היינו ר"מ. ועוד סנהדרין ל"ד ונדה דף נ' ע"א מתבאר יפה מכל האמור דלא כהרב זל"א אלא האי כללא אתמר גם כשסת"מ כר"מ ועיין להרב מקנה אברהם במהדורא ב' אות קל"ב בשם הרכנה"ג דר"ץ גאון הנ"ל לא פליג אלא היכא דהמחלוקת בצד הסת"מ אבל בסתם גמור גם הוא מודה דהלכה כסת"מ וא"כ בההיא דיומא דהוי סתם גמור שאין מחלוקת בצדה לכ"ע אמרינן דהל' כסת"ם ומה שהכריחו להרב זל"א לומר כן משום דק"ל מאי פריך

פשיטא כיעי"ש עיין להרב שיח יצחק שם מה שיישב לזה ועיין למרן כ"מ פי"א מפסולי המוק' דין ח' ודוק.

ובפ"א מהל' פרה אדומה דין י"א ודוק. וכיוצא לדברי הרב זל"א הנז"ל ראיתי להרב שושנים לדוד פ"ט דמנחות מ"ה בשם הרב"ד לענין מחלוקת ואח"כ סתם דאם הסתם הוא כר"מ לא קי"ל כותיה והוא ז"ל כ' ע"ד והך כללא לא שמיעא לן ולענ"ד לפי כל האמור דגם כשהסתם הוא כר"מ אמרינן דהלכה כהסתם אין מקום כלל לדברי הרב"ד אחרי המחי"ר: ודע שבעיקר כללא דהלכה כסת"מ ראיתי עתה בס' פרת יוסף להג' מסלאנים (שנדפס מקרוב) בסימן י"ו שהאריך לבאר דיש כמה אמוראים שסוברים דלא אמרינן הלכה כסתם משנה כשהוא סתם במשנה ומחלוקת בברייתא די"ל דהוי כמו סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם ועל פי חילוק זה יש לעמוד בכמה ענינים לבנות ולסתור ואין לי פנאי כעת לחזור על לימודי בענין זה ואתה תחזה:יח הלכה כסתם משנה הג' מלא הרועים האריך לבאר דעות הסוברים כלל זה ודלא ס"ל כמנהגו הטוב עי"ש בח"ב בקונט' שונה הלכות ודעת רב לא פורש איך ס"ל ומצאתי דנחלקו בזה הראשונים הרז"ה והרמב"ן בפרק הגוזל עצים להרז"ה רב ס"ל הל' כסת"מ והרמב"ן במלחמות כ' דרב לא ס"ל כלל זה ופוסק בכל מקום כרבים ומרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכה זו אות מ"ה כתב דהרשב"א ורב"א נמשכו אחר ס' הרז"ה ומ"ש הרב ויקרא אברהם דף קי"ח ע"ב אות י"ד בשם הרב כסא רחמים דרב לא יחלוק על סת"מ דרב הוה במניינא דרבי כשסתם המשנה עי"ש בשם הרז"ה והרשב"א כבר נתבאר דהרמב"ן חלוק בזה וס' כס"ר א"מ אצלי ועיין להרב מראה הפנים בפ"ב דמס' ברכות ה"ד דף י"ד מדפוס זיטאמיר ודוק: יט הלכה כסת"מ רב יהודה נראה דלית ליה האי כללא לפי מ"ש רש"י שבת קכ"א ע"ב דמ"ש ר"י רוק דורסו לפי תומו הוא משום דאע"ג דממרח כי לא מכוין שרי משום מאיסותא משמע דר"ל דרב יהודה ס"ל כר"י דבר שא"מ אסור ומשום מאיסותא שרי וכיון דאית ליה דבר שא"מ אסור ממילא לית ליה הלכה כסת"מ כדמוכח בשבת דף פ"א ע"ב דמאן דאית ליה הלכה כסתם משנה ס"ל דבר שא"מ מותר ועיין מלא הרועים מע' דשא"מ אות כ"ט ושם באות ט"ל מבואר שאין כן דעת הרשב"א עיין שם: כ הלכה כסת"מ רב ששת לית ליה האי כללא לפי מ"ש רש"י קכ"א ע"ב דמ"ש ר"ש נחש דורסו לפי תומו הוא משום דדבר שא"מ איסור דרבנן ובמזיקין לא גזרו וכיון דס"ל דשא"מ אסור ממילא לית ליה כללא דהל' כסת"מ כמ"ש באות הקודם בשם הגאון מלא הרועים כ"ט ועי"ש באות מ' דלהרשב"א ר"ש ס"ל דבר שא"מ מותר וא"כ ס"ל הל' כסת"מ: כא הלכה כסת"מ רב קטינא בשבת קכ"ב דאמר עקרב דורסו לפי תומו דס"ל דבר שא"מ אסור א"כ לית

ליה הלכה כסת"מ ולהרשב"א אינו כן וכמ"ש באות הקודם ועיין מלא הרועים אות מ"א: ור"ח בר אבא כתב במה"ר בח"ב דף מ"ד אות ח' דס"ל דר"י לא אמר כללא דהל' כסת"מ והוכיח כן מחולין קי"ו ע"ב עי"ש ולפי הנראה נעלם ממנו לשעתו דבתענית ח"י ע"א מקשי הש"ס אמ"ש רחב"א משמיה דרי"ו הל' כר"י ומי אמר רי"ו והאמר רי"ו הלכה כסת"מ דמזה מוכח דהש"ס פשיט"ל דרחב"א ס"ל האי כללא ואיך נוכל לומר בהפך על פי איזה הוכחה ועיין בשו"ת בני ציון החדשות דף ח"י ע"ב שגם הוא הוכיח מש"ס דחולין כהמה"ר והצ"ע ההיא דתענית ועיין לקמן בסמוך מ"ש בשמו על רב יצחק בר יוסף וק"ל: ורבה בב"ח אי ס"ל האי כללא עיין במלא הרועים שם דף מ"ד אות א' ואות ג' דרבב"ח לית ליה האי כללא ומ"ש בחולין דף מ"ג ע"א והאמר רבב"ח אר"י וכו' הוא ט"ס ורש"י ל"ג רבב"ח ושכ"מ מגטין דף פ"א.

וכדבריו כ' בשו"ת בנין ציון החדשות סימן קכ"ח והאריך בזה בשו"ת פרת יוסף להג' מסלאנים סימן י"ו ודעתו ליישב שתי הסוגיאות הנ"ל בשפת חלקות דיש לחלק בין כשהוא סתם משנה ואין מחלוקת בברייתא לכשהוא סתם במשנה ומחלוקת בברייתא דבגטין דף פ"א הוא סתם במשנה ומחלוקת בברייתא אהכי לית ליה הלכה כסת"ם עיש"ב: ורב יצחק בר יוסף עיין במלא הרועים ח"ב דף מ"ד אות ג' דבחולין מ"ג ע"א אמרינן אמוראי נינהו אליבא דר"י וכלומר דרי"ץ בר"י ס"ל דלא אמר ר"י הל' כסתם משנה והצ"ע דא"כ מאי מקשי הש"ס בשבת דף מ"ו על ר"י בר"י וכן בב"מ דף ל"ג ע"א והאמר ר"י הלכה כסתם משנה וכו' עי"ש וגם בשו"ת בנין ציון סימן קכ"ח הנ"ל נשאל ע"ז והשיב דכן דרך הש"ס להקשות מדאמר ר"י הלכה כסתם משנה ואי משכח לשנויי בריוחא משני ואי לא משני אמוראי וכו' וכי פריך בשבת ובכ"מ לא מקשי על ר"י בר יוסף גופיה אלא הכי פריך דמי נימא דמאן דאית ליה דאמר ר' יוחנן האי כללא ס"ל דלא אמר ר"י מ"ש בשמו ריץ בר יוסף וכו' עי"ש ובמה שכתבתי בשמו לעיל על רחב"א וק"ל: ורב הונא נראה לכאורה מש"ס כתובות ס"ח ע"ב דאית לה האי כללא: כב הלכה כסת"מ כי פליגי ר"מ ור"י בהדיא בברייתא ובמתני' הוזכר דעת ר' מאיר בסת"מ ומח' ר"י בצדו אי בכה"ג אמרינן הל' כסת"מ או הדרינן לכללין ר"מ ור"י לקמן במע' הרי"ש אות ז הבאתי מח' הראשונים ז"ל בזה: כג הלכה למשה מסיני אי חשיב כעשה למדחי ל"ת עיין לקמן במערכת העי"ן אות כ"ז:

כד הלכה למשה מסני אי אזלינן בספיקו לחומרא הנה מרן הב"י ביו"ד סימן רצ"ד בדין דספק ערלה בח"ל מותר דאמרינן בש"ס כך נאמרה הלכה ודאה אסור ספיקה מותר משמע ליה דבעלמא ספק בהללמ"ס לחומרא ולכן כתב דלשון רבינו הטור (בא"י הוא מן

התורה ובח"ל הלכה לממ"ס הלכך ספיקא בא"י אסור ובח"ל מותר) אינו מכוון דמשמע דמשום שהוא הלכה לממ"ס אזלינן לקולא ואינו כן אלא משום שכך נאמר בפירוש ובאמת שמה שעלה בדעתי לפרש דברי הריב"ה שמ"ש הלכך וכו' כוונתו רק על של א"י דמשום דהוא איסור תורה אזלינן בספיקא לחומרא ראיתי שכ"כ הרב הדרישה עי"ש ונמצא דגם הריב"ה מודה דספק הלכה לממ"ס בעלמא לחומרא וכן מתבאר דעת הריב"ה לפי מה שפירש בכונתו הרב ב"ח עי"ש וכן מתבאר דעת הרב ט"ז בסקי"ג שמה שכתב דהטור הוכרח לפרש דמשום שהוא הלכה למ"מ ספקה מותר הוא דוקא גבי ערלה מדשני רחמנא דבא"י כתב הדין בפירוש ולח"ל לא כתב בפירוש אלא אמר למשה בסיני גילה לנו בזה דספקא מותר אבל בעלמא הלכה למשה מסני הרי הוא דין תורה ממש לילך בספקו לחומרא גם להריב"ה כנלע"ד בכונתו דלא כמו שכתב דהרב ט"ז מסכים להריב"ה דס' הלכה למ"מ לקולא ומרן בש"ע שם ס"ט פסק הדין בח"ל ספיקא שרי וביאר דבריו הרב ש"ך על פי שיטתו שבב"י עי"ש והאריך בכלל זה הרב באר יעקב בדף צ' ע"ג והביא שהרב חות יאיר בסימן קצ"ב ס"ל כפשט משמעות דברי הריב"ה ושהוכיח מש"ם דקידושין דף כ"ד ע"ב דאע"ג דדין הללמ"ס כדין הכתוב והוא מדאורייתא מ"מ גבי ספק קיל וכו' וכתב שדבריו דחוים וכו' עי"ש גם בסימן כ"ט שהביא הריב"ה מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' שחיטה דרק דרוסה מפורש בתורה וספיקה אסור ושאר טרפיות הן מהללמ"מ ויש בהן ספק שמותרין כתב מרן בב"י דלא מצא שום ספק טרפה שיהא מותר בחד ספיקא עי"ש ולהרב באר יעקב דף מ"ג ע"א שתמה ע"ד הרב ב"ח כמו שתמה מרן הב"י בסי' רצ"ד ע"ד הריב"ה והרב פר"ח שם כתב ליישב דברי הרמב"ם שבהלכות שחיטה דאזיל לשיטתיה דחומר הספקות הן מדרבנן והם אמרו להקל בקצת ספקות וכו' עי"ש והוא דוחק דאם נניח דמה שהוא מהללמ"מ דינו דין תורה ממש וכיון דקיי"ל בכל ספק דאורייתא להחמיר מה ראו להקל באלו מפני שהן מהללמ"מ והלא גם הם גופי תורה הם, וכבר תמה עליו בזה הרב צרור החיים שאביא בסמוך: ומדברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות מקואות דין ו' ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו מצטרפין מפני שעיקר הטבילה מן התורה אעפ"י ששיעורו מהלכה ספק שיעורו להחמיר וכ"כ בפירוש המשנה כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספקן טמא שכל שעיקרו מה"ת ושיעורו מד"ס ספקו טמא עכ"ל הוכיח הרב צרור החיים (ע"ד הרמב"ם הנ"ל) שכל דבר שהוא הללמ"מ אעפ"י שאינו מפורש בכתוב דין תורה הוא והולכין בספקו להחמיר ושכ"כ הרמב"ם בהלכות טומאת מת פ"ב דין יו"ד דדבר שהוא מהל' דין תורה הוא וכו' וסייעו ממ"ש בש"ס בקידושין דף ל"ט גבי ערלה בח"ל וכו' (ראיה זו

נראית ונדחית בדברי רבני האחרונים שרשמתי למעלה דקושית הש"ס היכי מזלזלינן וכו' הלא בספרתם).

ושוב הוקשה לו דנראה דהרמב"ם תבריה לגזיזיה ממ"ש בפ"ה מהלכות שחיטה וממ"ש בפיה"מ בפי"ג דמסכת זבחים מ"ו דניסוך המים לאו דאורייתא אלא הללמ"מ וכו' ושהתוי"ט עמד שם ע"ד הרמב"ם אך לא עמד בסתירת דבריו וכו'. ושוב הביא דברי הרשב"ץ ביבין שמועה בפ"ב מהלכות טרפיות שהארידלהוכיח מכמה מקומות בש"ס דהללמ"מ דין תורה ממש היא והולכין בספקה לחומרה ושהשיג עמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' שחיטה הנ"ל שאין דבריו מתיישבים על הלב ושסותר דברי עצמו בכמה מקומות שבס' בהללמ"מ הולכין להחמיר ושכ"כ הרמב"ן בס' המצות (דברי הרמב"ן בזה הם בשרש א' תוך ד"ה והנה בכאן וכו' ובשרש ב' תוך ד"ה והנה הרב תלה הר וכו').

ושוב הביא דברי הרב פר"ח הנ"ל והשיג עליו והביא ג"כ דברי הרשב"ץ שבספר זהר הרקיע שהביא דבריו הרב מגילת אסתר בשרש ב' ותורף דבריו דמוכח מכמה מקומות דהלל"מ הוא דין תורה ממש והולכין בספיקו להחמיר ושכן דעת הרמב"ן ושוב הביא תשו' הרב מוהרשד"ם בחיו"ד סי' קל"א שנטה לחלק לדעת הרמב"ם דאע"ג דכל דבר שהוא מהללמ"מ אזלינן בספקו להחמיר מיהו יש חילוק בזה דאם הדבר מה"ת ושיעורו מהלכה למ"מ אזלינן בספק שיעורו לחומרא ואם עיקר הדבר מהללמ"מ אזלינן בספק שיעורו לקולא והרבה להשיב על דבריו ולא נחה דעתו לחלק בזה אלא גם כשעיקרו מהלמ"מ אזלינן בספק שיעורו לחומרא והביא דברי הרב לח"מ בפ"ח מהלכות שחיטה דין כ"א בכבד שניטלה כולה וכו'.

וגם ע"ד האריך להשיב אתוד"ק עי"ש באריכות, ומדלא הזכיר כלל דברי מרן הב"י בסי' רצ"ד הנ"ל נראה דנעלמו ממנו לשעתו: הנה מתבאר מכל האמור דדבר שהוא מהללמ"מ דין תורה גמור יש לו וספקו להחמיר דלא כדעת החכם שהביא הרב מוהרשד"ם דבעיא דסלקא בתיקו בדבר שהוא הלל"מ אזלינן לקולא ויפה כתב הרב באר יעקב שדברי הרב חו"י בזה במחכ"ת דחוים הם, ובמה שחלק הרב מוהרשד"ם בין דבר שעיקרו מן התורה לשאין עיקרו אלא הלכה למ"מ דבזה הולכין בספק שיעורו לקולא ומשמע דדוקא בספק בהשיעור הוא דאזלינן לקולא אבל אם הספק בגוף הדבר שעיקרו מהלכה אזלינן לחומרא הנה הרב נו"ב בחיו"ד במ"ת סי' קמ"ו (ד"ה ואמנם) נראה דס"ל גדולה מזו דכשעיקר הדבר מהלכה אזלינן לקולא גם בעיקרו של ההל' דדוקא כשעיקר הדבר הוא מה"ת הוא דאזלינן לחומרא ודקדק כן ממ"ש הרמב"ם והרש"ם בפיה"מ דמקואות פ"ו מ"ז ומדברי הרמב"ם דהל' מקואות הנ"ל עי"ש והושג ע"ז מרב אחד הובא בשו"ת שיבת

ציון סי' מ"ח מדברי הש"ס בקידושין גבי ספק ערלה בח"ל מותר וכו' ומני"ר השב"ץ יפה כח הבן בא לו בארוכה לקיים מילי דאבות שדבריו הם דברי הרמב"ם ולק"מ מהש"ס הנ"ל ומסיק דאין ראיה לסתור דברי הרמב"ם דדבר שהוא הללמ"מ ועיקרו אינו מן התורה ספקו מותר עי"ש שלא הזכיר בענין זה דברי הרמב"ן בס' המצות והרשב"ץ שבמגילת אסתר הנ"ל ואילו הרבנים נו"ב ומר בריה היו רואים דבריהם בגופן שלהן שנותנים להללמ"מ כל דין תורה ממש ואין חילוק ביניהן כי שתים זו שמענו מפי הגבורה ולא יגרע כח ההל' מדבר המפורש בכתוב כמו שהוכיחו מכמה מקומות כמדומה לי דהוו הדרי בהו כי הדקדוק שדקדק מלשון הרמב"ם (שכתב דכל שעיקרו ד"ת ושיעורו מהלכה דינו כד"ת דמשמע דאם עיקרו מהלכה אזלינן לקולא) אינו מכריח לומר כן די"ל דלאו לדיוקא קאתי כמ"ש הרב צרור החיים בדף קל"ט ע"ב עי"ש:

ומלבד כל המקומות שהוכיח מהן הרמב"ן (בשרש ב' בד"ה והנה הרב תלה) דהללמ"מ דינה כדין תורה ממש והולכין בספקה להחמיר (דלא כמו שהבין מדברי הרמב"ם שדעתו שהיא מדרבנן) עוד הוכיח כן הרב ארעא דרבנן במערכת הכ"ף אות שי"ח מהש"ס פסחים דף מ"ד ע"א דשקו"ט הש"ס אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא (מהללמ"מ) או אינו אלא מדרבנן ובספקו תלינן לקולא ומסיק דהוא דאורייתא ושם במערכת הסמ"ך אות ת"מ ותמ"א הזכיר מחלוקת זו דהרמב"ם ס"ל דדבר הבא מהלל"מ חשיב מדרבנן והולכין בספקו להקל זולת בדבר שעיקרו מה"ת ושיעורו הלל"מ דבזה ספק שיעורו להחמיר והרב עפרא דארעא הקשה שם ממ"ש בפ"ק דקידושין גבי ערלה דמדאמרינן כך נאמרה הלכה וכו' מוכח דבעלמא ספק הללמ"מ לחומרא ונעלם ממנו שכבר עמדו ע"ז הרמב"ן והרשב"ץ שהביא הרב צרור החיים וגם הריב"ש בסי' קס"ג הביא דברי הרמב"ן בסה"מ בזה כיעי"ש וגם נעלם ממנו דברי מרן הב"י בסי' רצ"ד ותשו' הרב מוהרשד"ם יו"ד סי' קל"א הנז"ל, אף שעיקר דברי הרשב"ץ שבס' יבין שמועה הנ"ל הזכירם לקמיה ע"ד הרב ארד"ר באות תס"ב כיעי"ש, ועיין למרן חיד"א במחזיק ברכה יו"ד סי' כ"ט אות ג' מ"ש על דברי האד"ר אות תס"ב וע"ד העפרא דארעא שם וכן תמיה לי עמ"ש הרב כפי אהרן בתשו' חא"ח סי' יו"ד דף ט"ז ע"א (בד"ה אלא) דהלכה רווחת דספק הללמ"מ להחמיר כמבואר בקידושין דף ל"ט גבי ערלה בח"ל וכו', וכן הוכיחו מסוגיא זו הרבנים פר"ת בסי' כ"ט וזרע אברהם חיו"ד סי' י"ז דף ס"ה ע"א וכו' עכ"ל והוא פלא שלא זכר שזו של כת הקודמים היא שהוכיחו כן מסוגיא זו ועיינתי בדברי הרב פר"ת ולא מצאתי דבר זה, וס' זרע אברהם אין מצוי אצלי: וכתב עוד (בכפי אהרן) דהרב חזון נחום בפסק הכהנים דף רנ"ה ע"ב ס"ל בדעת הרמב"ם דדבר שהוא הללמ"מ נמסר לחכמים לפי מה

שיראה בעיניהם להקל או להחמיר ושכ"כ הרב פר"ת בסי' כ"ט ותמה ע"ד דא"כ בההיא דקידושין אמאי אשתומם כשעה חדא לימא להו כאן ראו חכמים להקל בספק ולמה הוצרך לומר אימור כך נאמרה ההל' ודאה אסור ספיקא שרי אתוד"ק ואי משום הא לא איריא לענ"ד דלפי הנר' הרב חזו"נ מפ' לדעת הרמב"ם מ"ש בש"ס אימור כך נאמרה הל' ספיקא שרי כלומר לפי ראות עיני חכמים וכאן ראו להקל בספק (וצריך לעיין בגוף דברי הרב חזו"ן ואמ"א) והזכיר שם דהרב זר"א הוכיח דהרמב"ם ס"ל דספק הללמ"מ לחומרא ממ"ש בפיה"מ פי"ז דמס' כלים מי"ב ושקו"ט עמ"ש בתשו' חות יאיר סי' קב"ץ מהש"ס דקידושין דף כ"ד ודחה דבריו וסיים דהאמת יורה דרכו דספק הללמ"מ לחומרא וציין לעיין בכנה"ג אה"ע סי' ס"ה (והוא ט"ס וצ"ל ס"ח כי חיים הם כמו שיראה הרואה) ועפי"ז תמה על התוס' והרמב"ם ורבינו יהונתן והרע"ב דעסיק בהו עי"ש דב"ק, ומדברי הרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן במערכת הגימ"ל אות צ"ד (גזרה דרבנן לא גזרו אלא בודאי ולא בספק וכו', ומצאתי גדולה מזו בפ"ק דקידושין גבי ערלה בח"ל דהללמ"מ אימור כך נאמרה הללמ"מ ודאה אסור ספק מותר עכ"ל) משמע קצת דמבין מהש"ס הנ"ל דבכל הלל"מ אזלינן לקולא בספיקא, וזה היפך דברי רבנן קדישי הנ"ל דאדרבא משם הוכיחו דבעלמא ספק הלל"מ לחומרא ויש ליישב בדוחק דכונתו דאם בהלל"מ מצינו באיזה מקום דלא אסר בספק כ"ש שלא יקשה עלינו לומר כן על כל גזרות דרבנן דלא אסרו אלא בודאי ולא בספק: ומרן החבי"ב בכנה"ג אה"ע סי' ס"ח אות ח' כתב שנחלקו בדעת הרמב"ם בענין זה דהרמב"ן ס"ל דדעתו דהוי דרבנן והולכין בספקו להקל וכן סוברים בדעתו הרבנים משפטי שמואל וחכם אחד בתשו' מוהרשד"ם יו"ד סי' קל"א והריב"ש בסי' קס"ג והרמב"ן ס"ל דהולכין בספקו להחמיר וכן דעת הרשב"א בתה"ב בדין גלודה. אבל הרב מוהרשד"ם הרבה להביא ראיות דאף דעת הרמב"ם כן עכ"ל והרב שלחן גבוה בכללים אות פ"ג כתב כן בשמו בספרו שיירי כנה"ג א"ח סי' ק"ס ושהוסיף שם דגם הרב המגיד בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות סובר דדעת הרמב"ם דהולכין בספקו לקולא, ושהריב"ש עם כי ס"ל שדעת הרמב"ם ליילך לקולא, מ"מ ס"ל דהעיקר כדעת הרמב"ן דאזלינן לחומרא וכן פסק הרב פר"ח בכללי הס"ס בקצרה אות ב', ובכללי הש"ס שבספר תורת השלמים ה"ד הרב מסגרת השלחן בכללי הש"ס דף קי"ט ע"ב אות ט"ו כתב דבאמת דעת הטור בסי' רצ"ד כדעת הרמב"ם (לפי מה שהבין הרמב"ן בדעתו) דספק הלל"מ להקל ובחנם הגיה הרב ב"י בדברי הטור עי"ש וס' תוה"ש אמ"א לראות מי הזקיקו לכך דמאחר דדעת הרמב"ם בזה אינה מבוררת (דלהרב מוהרשד"ם גם הרמב"ם ס"ל דהולכין בספק להחמיר) ולכשתמצא לומר שכן דעת הרמב"ם באמת

עכ"פ עינינו הרואות דהבאים אחריו גדולים חקרי לב המה ראו כן תמהו על סברא זו והחליטו דהולכין בספקו לחומרא הא ודאי כך יפה לנו לייחס בדעת הריב"ה אף אם נצטרך לדוחק, ודוחקיה בדבריו מלייחס דס"ל באמת כסברא שנדחית מפי רבנן קמאי ז"ל וראיתי להרב רב"ץ הכהן בס' הנחמד ראשית ביכורים רסי' יו"ד דף כ"ג ע"א שכתב דדעת הרמב"ם והטור דס' בהללמ"מ לקולא כמ"שבתוה"ש וכו' והוא מהש"ס דקידושין דף ל"ט דספק ערלה בח"ל מותר משום שהוא הלל"מ דלא כמ"ש הב"י והש"ך בסי' רצ"ד וכו' אלא בכל הלכה למ"מ קיי"ל דבספקו להקל וכ"כ בשו"ת חו"י סי' קב"ץ אתוד"ק מדברים אלו נראה דמסוגיא דקידושין הנ"ל מוכח דכל ספק בהלל"מ הולכין לקולא ואני בער ולא אדע איך אפשר לומר דמשם יש הכרח לזה ונהפוך הוא דהרמב"ן וכל קדושיו עמו הנז"ל כתבו להוכיח מהש"ס הנ"ל בהיפוך ומיסתיין לומר דאין מהש"ס הנ"ל הכרח דבעלמא ספק בהללמ"מ לחומרא (כמו שהוכיחו הראשונים עליונים למעלה) אבל מהיכא תיתי להכריח מכאן דכל ספק בהלל"מ לקולא דאדרבא משמעות פשט לשון הש"ס הוא דרק בערלה נאמרה ההלכה דספקא מותר ולא בשאר הלל"מ וכבר ראיתי שם שדחה הוכחת האחרונים מהש"ס דקידושין (דס' הלל"מ לקולא) עפ"י מ"ש בשו"ת שיבת ציון סי' מ"ט דבס' ערלה בח"ל גם בספק מחסרון ידיעה וכן גם בספק שרובו לאיסורא אזלינן לקולא דא"כ אין הכרח מדין דס' ערלה וכו' עי"ש דב"ק ולענ"ד בלא זה ג"כ אין הכרח וגם להחליט שהרמב"ם והטור סברי דבכל ס' בהלל"מ אזלינן לקולא קשה הדבר בעיני כמו שכתבתי למעלה וצ"ע ומ"מ גם הרב ר"ב שם (בד"ה אך עכ"פ) כתב דקי"ל באמת דכל ספק בהללמ"מ להחמיר כספק דבר תורה ממש וכמ"ש כל האחרונים ודלא כהרמב"ם והטור עכ"ל והאמת הוא דמשמעות לשון הש"ס דבס' הלל"מ בעלמא אזלינן לחומרא וכ"כ בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ד' דף ח' ע"א עי"ש והרב מטה יוסף בח"ב חיו"ד סי' ה' (ד"ה דברים אל) כתב דהלל"מ דינו כדין תורה לגמרי כמ"ש הרמב"ם בפיה"מ פי"ז דמסכת כלים וכו' שההל"מ נקראים מד"ס אבל לענין דינא אין חילוק ביניהם כמ"ש הרמב"ן בסה"מ בשרש ב' והרשב"ץ ומגא"ס וכ"כ הה"מ ריש הלכות אישות שדברים שנאמרו למ"מ נקראים ד"ס ודינם דין תורה ממש וכו' והכי איתא בספ"ק דקידושין וכו' עי"ש דב"ק:

והרב חת"ס בחיו"ד סי' שמ"א (ד"ה אך לקברו) כתב בפשיטות דבהלל"מ הולכים בספקו להחמיר כמו בכל איסורי תורה כדמוכח ג"כ בסוגיא דחדש דמסיק כך נאמרה הלכה ספקו מותר משמע לולי ההלכה שכך נאמרה היו מחמירין בספקו עכ"ל והוא חידוש שכ"כ מסברא דנפשיה בפשיטות ולא זכר דברי הראשונים הנז"ל ולמדנו מדב"ק דלא

משמע ליה לחלק בין דבר שעיקרו מה"ת לדבר שעיקרו מהל' אלא בכל גוונא ס"ל דאזלינן לחומרא שהרי במאי דעסיק מר (לקבור רשע אצל צדיק דאסור מהלל"מ) נראה דעיקרו מהלל"מ וקאמר דאזלינן לחומרא דדין הלל"מ ככל ספק איסור תורה, ודברי תורה עשירים במקום אחר שראיתי אליו בחאה"ע ח"א סימן ב' (ד"ה ועדין) שכתב גבי חרם הוי דברי קבלה וכדאורייתא דמי וספקו להחמיר ובהלל"מ מייתו ר"מ ור"ש פ"ז דמקואות מ"ז תוספתא דמוכח מינה דבספק הלל"מ לא תקנו חכמים ספקו להחמיר אבל הוא נגד פשטיות ש"ס סופ"ק דקידושין וכו', וכן הקשה הב"י יו"ד סי' רצ"ד אהטור ועיין חו"י סי' קב"ץ ובבאר יעקב ובמ"א הארכתי והעליתי דלמ"ד ס' חתיכה אחת מייתי אשם תלוי וספק דאורייתא לחומרא י"ל דדוקא במפורש בתורה אבל לא בדב"ק והלל"מ דכיון דמה"ת לא נאסר ספק הלל"מ שוב לא מצינו דנמנו חז"ל לאסור ספק הלל"מ אך למאי דקיי"ל חתיכה משתי חתיכות בעינן והיכא דלא איקבע איסורא ספק דאורייתא לקולא רק חז"ל נמנו ואסרו ספקא דאורייתא הם לא חלקו בין מפורש בתורה לדב"ק והלל"מ כל ספקו להחמיר חוץ מערלה שכך נאמרה הלכה ספק מותר וכבר כתבו הראשונים דאיצטריך הלכה זו להתיר לספק בידים ולהאכיל לאחרים כדאמרי' התם ספק לי ואנא איכול ומדנאמרה כך הלכה שוב אין כח ביד חכמים להחמיר בספק ערלה כמו שהשריש ט"ז כל שנאמר היתרו מפורש אין כח ביד חכמים להחמיר עכ"ל:

עיניך הרואות דאזיל בתר איפכא מסברת הרב פר"ח ברסי' כ"ט דמשמע דס"ל דרק למ"ד דחומר הספקות מדרבנן נוכל לומר בספק הלל"מ דאמרו להקל אבל למאן דס"ל דחומר הספקות מה"ת אין חילוק בין ספק בדבר הכתוב מפורש לדבר הבא מהלל"מ ובכולהו חומרא, ואילו הרב חת"ס איפכא מסתברא ליה דלמ"ד דחומר הספקות מדרבנן כשהחמירו החמירו על כל דבר שהוא מן התורה בין אם מפורש בין אם אינו מפורש ולמאן דס"ל דחומר הספקות מה"ת היינו בדבר המפורש אבל דבר שהוא מהלל"מ לא אסרה תורה בספק וגם חכמים לא נטפלו לאסור זה ונשאר דינו דספקו לקולא, וצ"ל לפי זה דהש"ס בקידושין גבי ערלה דמ מה היכי מקילינן בספק הלל"מ הוא משום דס"ל דחומר הספקות מדרבנן וכיון דהם אסרו הספקות לא פלוג רבנן בין דבר המפורש בכתוב לאינו מפורש ולשיטת הסוברים דחומר הספקות מן התורה ולדידהו ספק בהלל"מ לקולא צ"ל דתמיהת הש"ס הוא היכי מזלזלינן למיספי בידים ואהא משני כך נאמרה הלכה ספקו מותר כלומר אפילו למיספי בידים, כן נראה כונת הרב חתם סופר בזה ונמצא לפי זה דהרמב"ם דס"ל בעלמא דחומר הספקות מדרבנן ס"ל דס' בהלל"מ לחומרא דלא כמו שהבינו בדעתו הרמב"ן ודעמיה דס"ל דספק הלל"מ לקולא כמש"ל,

ואתי שפיר נמי שיטת הרמב"ן דס"ל באמת דספק הלל"מ לחומרא והיינו משום דס"ל דחומר הספקות הם רק מדרבנן כמו שכתב הרדב"ז בח"א סימן קפ"ח בדעת הרמב"ן הבאתיו לקמן במערכת הסמ"ך אות יו"ד:

אך קשה דאנן מה נענה לסברת הרשב"א דידוע ומפורסם דס"ל דחומר הספקות הם מדאורייתא ולשיטת הרב חת"ס צ"ל דלדידיה ספק בהלל"מ אזלינן לקולא ואילו הרב כנה"ג הנז"ל העד העיד בשמו בתה"ב (גבי גלודה) דס"ל כדעת הרמב"ן דספק הלכה למ"מ אזלינן לחומרא וכן קשה מדעת הרב החינוך בפרשת קדושים סי' רמ"ו דאף דס"ל בעלמא דחומר הספקות מדאוריי' ס"ל דבס' הלל"מ אזלינן לחומרא זולת בערלה שכן היא הקבלה ודאה אסור ספיקא מותר וז"ל ובפירוש אמרו ז"ל בענין הערלה כי כך נאמר עליה ההלל"מ ודאה אסור ספקא מותר כלומר שאין ענין איסורה כמו שאר איסורין שבתורה שכל זמן שיתחדש עלינו ספק בדבר שהוא אסור מה"ת יש לנו לאסור אותו מספק דקיי"ל ספק איסור דאורייתא אסור דאורייתא וכמו כן ביארנו עם הפירושים הטובים שספק הלל"מ לחומרא ובענין איסור ערלה קבלנו כי בפירוש נאמר למשה ספיקא מותר עכ"ל הרי מפי קדשו שתים זו שמענו דס"ל דחומר הספקות הם מדאורייתא וס"ל נמי דבכל ספק בהללמ"מ (חוץ מספק ערלה) ספקו לחומרא דלא כהרב חת"ס הנ"ל וצר לי מאוד כי לא זכיתי למצוא דברי חפץ מ"ש במקום אחר ואולי הייתי יכול לבא אל תכונתו להבין דב"ק וכעת צ"ע: המורם מכל האמור בענין זה דדעת הרמב"ן בסה"מ שרש ב' והרשב"ץ בספר יבין שמועה ובספר זהר הרקיע והריב"ש בסי' קס"ג והרשב"א בתה"ב (בדין הגלודה) והרב החינוך בפרשת קדושים סי' רמ"ו כולהו ס"ל דכל דבר שבא מהלל"מ הולכין בספקו לחומרא דדין דבר הבא מהלל"מ שוה לדבר המפורש בתורה (זולת בספק ערלה) וכן הוא דעת מרן הב"י ביו"ד סי' רצ"ד, ובדעת הרמב"ם יש ויש כמה מרבנן קדישי דסברי להוכיח מדבריו בכמה מקומות דקאי בשיטה זו דספק בהלל"מ לחומרא וכן הוא גם דעת רבינו הטור בסימן רצ"ד לפי מה שביארו דבריו הרבנים הדרישה וב"ח וט"ז ומתבאר מדבריהם דגם הם נקטי הכי דספק בהלל"מ לחומרא וכן דעת הרב ש"ך שם וכן דעת הרבנים פר"ח בכללי הס"ס בקצרה סי' ב' ובאר יעקב וצרור החיים ומטה יוסף ובית שלמה וחת"ס וראשית ביכורים הנזכרים למעלה וכן הוא דעת האגור בשם מוהר"י מולן שהביא מרן ב"י בא"ח סי' ל"ב (בד"ה ואחר שעשה התיתורא מרובעת) שכתב שאין לקנות גידין לתפור התפלין מן הנכרים דשקלי נמי מבהמה טמאה וספקא דאורייתא הוא וכל הקבוע כמעמ"ד עכ"ל והרי כל עיקר תפירה בגידין מהלל"מ הוא וקאמר דחשיב ספק דאורייתא אלמא דס"ל דספק בהלל"מ לחומרא וכ"כ הרב פתח הדביר שם באות

י"ד בשם הרב מר וקציעה דמשמע מדברי האגור דס"ל דהלל"מ כדאורייתא דמי להחמיר בספקו ושנסתפק אם גם בספקא דדינא אזלינן לחומרא וסיים הרב מו"ק ובאמת כן מ"ש מכמה מקומות בסי' זה דבכ"מ הולכין בו להחמיר עכ"ל, וכן הוא דעת הרבנים בית אפרים ופרמ"ג שאביא בסמוך בס"ד ופשיטא דהכי נקטינן (ולקמן במערכת הסמ"ך אות ל"ח כתבתי לענין דבר הלמד מדברי קבלה אי אזלינן בספקו לחומרא עי'"ש):וראיתי להרב בית אפרים (לטרפיות) בשו"ת שבסוף הספר (לפי הנראה הוא סי' ד' ולא נרשם בו הסימן) בדף מ"ז ע"ג שכתב שהרב השואל עמד בחקירה אם דבר הלמד מהלל"מ חשיב מן התורה ושהביא התוס' שהביאו הרמב"ם והרש"ם בפיה"מ בפ"ו דמקואות וכו' ובד"ה ודאתאן עלה, כתב דמשמע מהתוספתא דמשום דעיקרו מן התורה אע"ג דשיעורו הוא מד"ס (מהלל"מ) אזלינן לחומרא הא בעיקרו בהלל"מ אזלינן לקולא אלמא דס' בהלל"מ אזלינן לקולא והוקשה לו דהלל"מ הוא למה נחמיר בו מפני שעיקרו מה"ת הרי סוף סוף השיעור מד"ס הוא ולכן כתב דבכה"ג יש להקל ולהחמיר דאס משמעות הכתוב הוא להחמיר וההלכה באה להקל כגון בדופני סוכה דמשמעות הכתוב הוא ג' דפנות והלכתא גרעיה לדופן ג' ואוקמיה אטפח אי מספק"ל אם יש דופן ג' או לא אזלינן לחומרא.

אבל אם משמעות הכתוב הוא להקל וההלכה החמירה כמו בערלה דמשמעות הכתוב הוא רק בא"י ולא בח"ל וההלכה החמירה בח"ל אי מספק"ל אזלינן לקולא (ופירש שזהו כונת הש"ס שאמרו כך נאמר הלכה וכו') ועל דרך זה פירש התוספתא הנ"ל וכתב בד"ה ותבנא לדיננא דלפי זה י"ל בכל הלל"מ שנתחדש ענין בפ"ע שלא נזכר בתורה שאין הכרע בכתוב לא לאיסור ולא להיתר שפיר אזלינן בספקו לאיסורא וכתורה יעשה דספק לחומרא דיינינן ליה עכ"ל ודבריו נחמדים ועוד האריך שם בעניינים אלו ותמיה לי שלא הזכיר בעיקר החקירה הנ"ל מדברי הרמב"ן בסה"מ בשרש ב' ודברי הראשונים ואחרונים שהבאתי למעלה ועכ"פ למדנו דדעתו הוא דבדבר שהוא ענין בפני עצמו שנתחדש מהלל"מ אזלינן בספקו לחומרא: וכן דעת הרב פרמ"ג בחא"ח סי' ל"ב במשבצות ס"ק כ"ז וז"ל בפריי ליו"ד ק"י צידדנו בהלל"מ אי ספק מותר מ"ה או לא וכו', ומיהו אנן קי"ל הלל"מ ספקו אסור עי"ד רצ"ד ספק ערלה אסור עכ"ל וכונתו מבוארת דמדאמרינן שם דספק ערלה בח"ל מותר משום דכך נאמרה הלכה ספיקא מותר משמע דבעלמא ספק הלל"מ לחומרא ובחיו"ד סי' ק"י אחר כללי הס"ס בהמחודשים (שבחלק שפתי דעת) מפר"ח ותוה"ש אות ה' כתב וז"ל הלל"מ הביא בתורת השלמים מחודש ט"ו מחלוקת אי ספקו לקולא או לחומרא ולהלכה נראה דהוי לחומרא עכ"ל ובפתיחה להל' טרפיות האריך קצת הוא הצ"ד כמה צדדים בזה ובסוף ד"ה ודע כתב ולקמן בקונטרס הספקות

אבאר אם ספק הלל"מ אסור עכ"ל והרי מבואר שם בדבריו דלהלכה הוי לחומרא וכמו שכתב ג"כ בחא"ח במשבצות הנ"ל ותמיה לי על בי דינא רבא דק"ק נ"ש הובאו דבריהם בשו"ת חכמת שלמה (הנספח לשו"ת הר המור) בסי' ג' ד"ה גם דרפיא בידייהו אי אזלינן בספק דהללמ"מ לחומרא וז"ל גם לא ברירה לן אי הוי ביום א' כספק דאורייתא כיון דהוא רק הלל"מ ובמנחת יעקב הביא כמה פוסקים מהראשונים דסברי דהלל"מ ספיקא לקולא ובפרמ"ג בפתיחה לטרפיות הוכיח מתוספתא דס' מותר ויעויין בסי' רצ"ד ס"ט ובש"ך וט"ז עכ"ל והרב המחבר בסס"י ד' השיב להם ע"ז דבהקדמה להרמב"ם מבואר דהך דאתרוג דינו כד"ת ממש וכו' עי"ש נראה דבהלל"מ בעלמא מודה להו דאין לנו הכרע בזה אי אזלינן לחומרא או לקולא ובאמת כי ס' מנחת יעקב אין נמצא אצלי אך מתוך מ"ש בשמו הרב ראשית ביכורים ברישׁ סי' יו"ד מובן דמ"ש הרב מנחת יעקב דף י"א דאזלינן לקולא כתב כן רק בשם הרמב"ם והטור בסי' רצ"ד וכתב כתבתי למעלה דלפי מה שפירשו בדברי הטור הרבנים דרישה וב"ח וט"ז גם הטור מודה בעלמא דספק הלל"מ להחמיר, וגם בדעת הרמב"ם אינו מוחלט דסובר דהולכין לקולא והרמב"ן והרב החינוך והריב"ש והרשב"ץ ומוהר"י מולן שבאגור וכמה וכמה מרבני האחרונים נקטי הכי להלכה וא"כ ודאי דאין מקום עוד להסתפק דהכי נקטינן ומה שהביאו מהפרמ"ג בפתיחה הוא תימה שלא ראו מה שציין לדבריו שבסי' ק"י ששם כתב מפורש דלהלכה קי"ל דספקו להחמיר וצ"ע:

וראיתי בספר בנין שלמה הנדפס חדש ממש לידידי הגאון אישי כ"ג מוהרש"ל מווילנא יצ"ו בסי' נ"ח שעמד לבאר אם קריאת המגילה חשיבה מדאורייתא כיון דנאמרה ברוח הקודש לקרות ולכתוב או אינה אלא כמצוה דרבנן ונפ"מ לענין אם נסתפק אם צריך לחזור וכתב דדעת הטורי אבן דהיא מדאורייתא מטעם הנ"ל והביא ראיה לדבריו מהש"ס מגילה דף י"ד דלמדו קריאת המגילה בק"ו מהלל ופי' הטו"א דהק"ו הוא מהלל דליל פסח וכו', והלל דליל פסח הוא הלכה למ"מ כמ"ש הבה"ג והרמב"ן וכו' וכיון שלמדו ממנו למקרא מגילה בק"ו שחשיב של תורה דהא ק"ו ניתן לידרוש וא"כ מזה ראיה ברורה דקריאת המגילה חשיב מצוה דאורייתא וכשם שבספק הלל"מ צריך לילך לחומרא כדאמרינן גבי ערלה דודאה אסור ספיקא שרי מכלל דבעלמא ספיקא נמי אסור א"כ הה"ד בקריאת המגילה אלו תוד"ק בדף ס"ג ע"ב וע"ג עי"ש וקצת יש לפקפק על מה שכ"כ בפשיטות ולא זכר שר דאינו פשוט לומר כן כמו שמתבאר ממה שרשמתי וא"כ אין ראיתו כ"כ ברורה דקריאת מגילה דאורייתא חשיבא למיזל בספיקא לחומרא אלא דעכ"פ כיון להלכה לפי מה שכתבתי דהכי נקטינן, ומ"ש שם בדף ס"ג ע"א דלדעת התוס'

דמקרא מגילה היא מדרבנן יכול בן י"ג שנה ויום א' להוציא את הגדול דבדרבנן סמכינן אחזקה דרבא כל שבא לכלל שנים בא לכלל סימנים ולהטורי אבן דהיא מדאורייתא אינו יכול להוציא את הגדול כל שאינו ברור שהביא ב' שערות דבדאורייתא לא סמכינן אחזקה דרבא עי"ש.

הנה ראיתי בטורי אבן למגילה על דף ד' (בד"ה שאף הן היו באותו הנס) שכתב בתוך דבריו וז"ל וי"ל דבר שחיובו ברוח הקודש לא דמי לשל תורה לגמרי ולא לשל דבריהם אלא היא מילתא מציעי בין של תורה לשל סופרים תדע דהא איכא מ"ד דספק במגילה לקולא אזלינן וכו' ואילו בדאורייתא ספיקא לחומרא ש"מ דדבר שחיובו ברוה"ק אין דינו לגמרי כשל תורה וכו' עכ"ל הרי דדעת הטו"א דאע"ג דחשיבא כאורייתא לאו לגמרי הויא כדאורייתא למיזל בה לחומרא וא"כ הה"ד דנוכל לומר דלאו כדאורייתא ממש חשיבא שלא לסמוך אחזקה דרבא כנ"ל לפום ריהטא ומחמת שמחת פורים לא יכולתי לעיין עוד בדברי קדשו עיש"ב ובעיקר חיוב מ"מ אם נחשב מדאורייתא רשמתי לקמן במערכת הפ"ה אות כ"ט: כה הלכה כרבא לגבי אביי לא אמרינן כן כי פליגי אליבא דתנאי כן כתב הרב יד מלאכי בסימן קנ"ז בשם שכנה"ג בשם מעדני מלך ותמה עליהם מדברי הרי"ף והרא"ש והר"מ גבי פלוגתא דר"ג ור"י בתפלת ערבית רשות או חובה דפסקו כמאן דאמר רשות משום דרבא ס"ל כן וס' שכנה"ג אינו מצוי אצלי לדעת איה מקום כבוד דברי הרב מעד"מ שהביא ומצאתי במעדני יו"ט פ"ק דברכות סימן א' אות ה' שמחלק בין כי פליגי אליבא דנפשייהו וכו' ואפשר שאלה הם דברי המעד"מ שרמז ביד מלאכי ומתבאר שכ"כ לדעת הרא"ש כמו שיראה הרואה בגוף דברי המעד"מ ותגדל תמיהת הי"ם גדול שלא לבד שדבריו הם היפך דברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בעיקר הכלל אלא שמייחס להרא"ש מידי דלא ס"ל אלא בהיפך.

שוב ראיתי דהרב מעד"מ לא אמר כן לכלל מוחלט בדעת הרא"ש שהרי מצינו להרא"ש גופיה דלא ס"ל מה שייחס אליו במעדני י"ט הנ"ל והוא בפרק אותו ואת בנו סימן ב' ובהלק"ט הל' כלאים סימן ה' שכתב דקי"ל כרי"ו משום דפליגי בזה אביי ורבא וקי"ל כרבא וכן הוא דעת התוס' ב"ק דף נ"ד ע"א והרב הנמק"י ר"פ השואל כתב בשם הרנב"ר והרשב"א בתשו' דקי"ל כרי"ו משום דרבא ס"ל כותי' וכתב הרב מעדני יו"ט שם בפרק אותו ואת בנו וז"ל והלכתא כרבא לגבי אביי ועיין בפ"ק דברכות סימן ה' דהתם משמע קצת דלא אמרינן הכי אלא היכי דפליגי אליבא דנפשייהו ע"כ וכיוצא לזה כתב בהלק"ט שם עי"ש הרי שהוא עצמו בשתי מקומות הנ"ל ראה סתירה לעצמו ואיככה יוכל להחליט כן בדעת הרא"ש ותימה על הרב שיירי כנה"ג שקבע זה בשמו לכלל גדול ובלי

ספק נעלם ממנו דבריו הנז"ל וכן מצאתי להרב מטה אשר בליקוטים סימן י"ח דף מ"ו ע"ב ד"ה איך שיהיה וכו' שהביא דברי הרא"ש הנ"ל והקשה מדבריו עמ"ש הרב מוהר"ש הלוי ה"ד הרב מוהר"א לפפא סימן ס' דהרא"ש ס"ל ככלל מוהר"ם דהא קי"ל הלכה כרבא וכו' היינו היכא דפליגי אליבא דנפשייהו אבל היכא דפליגי אליבא דאחריני לא והצ"ע עי"ש.

והרב מקנהאברהם במ"ב דף מ' ע"ג הביא מסקנת הרב יד מלאכי הנ"ל וכתב שכ"כ הרא"ש בהלק"ט הלכות ערלה סימן י"ט (צ"ל סימן ט') והרואה יראה דלא מיירי הרא"ש שם בפלוגתא דאביי ורבא בפסק התנאים כלל אלא בפלוגתא דרב ושמואל בפסק התנאים הוא דעסיק וזה כלל אחר קבעו לעצמו ביד מלאכי אות קמ"ט עי"ש וע"ע ביד מלאכי אות קנ"ט שעל פי מ"ש באות קנ"ז הנ"ל דהרי"ף והרא"ש סברי דהלכה כרבא אף כי פליגי בפסק הלכה כתב דאין לחלק בכללא דהלכה כרבא לגבי אביי בין היכא דפליגי אליבא דנפשייהו להיכא דפליגי אליבא דאחריני (כדסברי למימר רבנן בתראי דמייתי התם עי"ש) ומילא את ידו בראיות רבות מדברי הראשונים בכמה מקומות ולא ראיתי שהזכיר בכל בקיאותו דברי הרא"ש בפרק אותו ואת בנו ובהלק"ט הנ"ל והוא חידוש ובגוף דברי הרב מעד"מ עיין במלא הרועים בקונטריס שונה הלכות דף מ"ח ע"ד והביא שם מ"ש מוהרש"א בח"ה בקידושין דף נ"ב דהיכא דפליגי בשמועת רבם דמר אמר הכי אמר רבה ומר אמר הכי אמר רבה ליתיה להאי כללא ושקו"ט בזה עי"ש: כו הלכה כרבא לגבי אביי הג' נודע ביהודה בחלק אה"ע סי' קכ"ט כתב דהא דקי"ל כרבא לגבי אביי היינו דוקא בדינים הנהוגים ולא בהלכתא למשיחא ועיין למר בריה בשו"ת שיבת ציון סימן כ"א כ"מ כתוב בגליון היד מלאכי שבידי מכת"י הרב מוהר"י ענתבי ועיין לקמן אות מ"ג: כז הלכה כר"ש שזורי הרב יד מלאכי בסימן קע"ו האריך להוכיח דלא קי"ל כר"ש שזורי אלא במסוכן והביא ירושלמי דדמאי וגיטין להוכיח כן עיש"ב ולענ"ד כן יש להוכיח מירושלמי פ"ב דשביעית מ"ז עלה דתנן ר"ש שזורי אומר פול המצרי שזרעו וכו' אתמר שם ריב"א בשם ריב"ל הל' כרש"ש אורי ר"א לר"ש הל' כרש"ש ואי ס"ל הל' כמותו בכ"מ לא היו צריכים לפסוק כמותו עיין תוס' ע"ז ל"ב ע"ב ד"ה הלכה אלא ודאי בעלמא לא ס"ל כותיה וק"ל ומ"ש הרב מטה אהרן דף ד' ע"ג ד"ה ותו דמאי דפסק בירושלמי כרש"ש הוא משום דס"ל דהלכה כמותו בכ"מ הוא תמוה וכמ"ש במ"א בס"ד דאדרבא איפכא מסתברא מדלא אשמועינן בכולל כ"מ ששנה רשב"ש הלכה כמותו ועיין להרב מקנה אברהם סימן ק"ך: כח הלכה כרש"ש הרב מלא הרועים לרגל המלאכה אשר לפניו בח"ב דף מ"ב ע"ד ביאר עליה הסוברים כלל זה ושאין סוברים

אותו עי"ש ונ"ב ריב"א בשם רשב"ל נראה דס"ל דאין הלכה כרש"ש בכ"מ וכן ר' אלעזר בירושלמי שהבאתי באות הקודם מדלא אמרו דרך כלל הלכה כרש"ש בכ"מ וק"ל: כט הלכה כרש"ש שמואל נראה דל"ס כלל זה מדהוצרך לפסוק כמותו במסכת ר"ה דף י"ג ע"ב עיין תוס' ע"ז דף ל"ב ד"ה הלכה וק"ל: ל הלכה במחלוקת שיש בה ג' סברות אית לן למינקט כסברא האמצעית עיין משאת משה דף צ"ג ע"ד כ"כ הרב חשק שלמה בכלליו אות ס"ה וס' מ"מ א"מ אצלי אך רואה אני שכ"כ הרז"ה במאור פ"ק דסוכה בפלוגתא דכמה תהא בין סוכה לסוכה (בדף י' ע"א) עי"ש והפוסקים כשמואל ומכללם הרמב"ם ש ז"ל אפשר מודו לזה ושניא ההיא משום דשקו"ט הש"ס אליבא דשמואל עי"ש בהגמי"י אבל בעלמא אפשר דמודו.

וכן מצאתי למרן כ"מ פ"ג מהלכות עבדים הי"ד שייחס כן להרמב"ם ומצאתי להרב משק ביתי במערכת הענקה אות קס"ה שהר"ן וה"ה והרב"ח הרלח"מ כ"כ והרב כמוהרא"ק הק' מדברי הר"מ פ"ד ה"ט דבכורות שפסק כר"י דלא כרב ודלא כשמואל עי"ש, וסבור הייתי ליישב דהיכא דאיכא כללא אחרינא ודאי אזלינן בתריה ולא חשחין אנחנא לס' מציעתא ובההוא נקיטינן בעלמא רב ור"י הלכה כר"י וכן שמואל ור"י וכמ"ש התוס' שם שו"ר דומה בדומה פלוגתא דרב ושמואל ור"י בשבת קמ"ה ע"א ופסקו כשמואל דסברתו אמצעית עיין הריטב"א שם ובדברי הראשונים שם וה"ה פכ"א דשבת הי"ג וש"מ דאף נגד הכלל דרב ושמואל ור"י מהני סברא מציעתא וע"כ צ"ל כההיא דבכורות דהוא משום דתניא כותיה דר"י ואע"ג ددחי רב ושמואל מ"מ פשטה כר"י אתי ועיין להרב תויו"ט פ"ג דכלים מ"ב ד"ה ר"מ דהלכה כר"י דשיעורו בינוני ועיין להרב קהלת יעקב בתוספת דרבנן אות רנ"ג ואחרי מופלג הן כל יקר ראתה עיני אשר דבר בזה הרב יד מלאכי במערכת המ"ם אות תע"ז עי"ש ד"ק ועיין הרא"ש בפ' חבית סימן ד' ובפ' הדר סימן כ' ובפ"ג דבכורות סימן ג' וע"ע לקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל או"ק ה' ועיין בצל"ח לפסחים על דף כ"ג ע"ב (בד"ה שם הזיד) והרדב"ז בחדשות סימן תל"א כתב דמסתברא לפסוק כהרשב"א דהוא סברא אמצעית: לא הלכה כתלמיד במקום רבו כשלא נחלקו פנים בפנים עיין מה שציינתי במערכת האל"ף אות קס"א: לב הלכה הא דקי"ל ר"ה ור"פ הל' כר"פ יש להסתפק אם נאמרו הכללים גם כי נחלקו במילי דאגדה בפי' הכתוב ולא בא מחלוקתם לענין דינא דאפשר דמדמינן למ"ש בסנהדרין דף נ"ח ע"ב סוגיא דשמעתא הלכה קאמר בתמיה עי"ש ומתשובת הרשב"א ח"א סימן קצ"ד וסימן רמ"ב שהביאו הרבנים יעיר אזן במדבר קדמות מערכת הבי"ת אות ב' ומוהר"י ניניו בספר אמת ליעקב דף צ"א ויוסף אברהם פר' וילך דף צ"א נראה דאין לחלק ועיין שו"ת חת"ס א"ח סימן

קנ"ט (ד"ה והנה) אולם עיין להרבנים מעשה רוקח פ"ז מהלכות תשובה ה"ד וראש דוד הו"ד בספר בית אהרן ד' ד' ע"ג לענין כללא דאין הל' כתלמיד במקום הרב דה"ד היכא דנפ"מ לדינא ולא היכא דפליגי בסברא ודרשת הפסוקים ועיין שואל ומשיב ח"ג סימן קכ"ו דבש לפי בקונט' פה אחד בבבא דהא לחמא עניא בד"ה ובמטו.

וממ"ש בקידושין דף ע"ב סוף ע"ב אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי היה נראה דלא אתמר כללא במידי דלא נפ"מ לדינא דאל"כ הלכה למה לי הא קי"ל ר"מ ור"י הל' כר' יוסי אך י"ל דר"י אמ"ש לית ליה הני כללי כלל וכן בדין לפי מ"ש תוס' זבחים דף מ"ה ד"ה הלכתא דבההיא דקידושין נפ"מ לדינא עי"ש ודו"ק: לג הלכה למ"מ נראה מתוס' יבמות ע"ז ע"ב ד"ה הלכה דבדבר שהוא הללמ"מ לא יתכן בו מחלוקת עיין להרב תוי"ט פ"ד דסוכה מ"ט ועוד לו בכמה דוכתי ובחי' ליומא ע"ד תוס' דף ע"ט ד"ה לומר הוק' לי מזה זמ"ר דברי התוס' דהתם אדבריהם דיבמות הנ"ל וכתבתי דהתוס' יומא ממוהר"ם מרוטונבורק הם כמ"ש הג' ברכ"י א"ח סימן כ"ה אות ג' וגברא אגברא לא רמינן ועתה ראיתי שכבר עמד בזה ר"ח הרב ארעא דרבנן במערכת האל"ף סימן ג' וכתב בשם הרב יבין שמועה דדוקא בההיא דיבמות הוכרחו לומר דאין מחלוקת אבל בעלמא אפ"ל דפליגי בהלמ"מ עי"ש אלא דרואה אני דמ"מ מידי פלוגתא לא נפיק דהא איכא הרמב"ם דס"ל דלא יפול מחלוקת בדבר שהוא הלמ"מ כמ"ש הגאון מוהריט"א בס' קהלת יעקב סימן קל"ז במע' חצי שיעור דף מ"ה ע"א (מדפוס אשכנז) שכ"כ בפ"א מהל' ממרים ה"ג ובהקדמה לפיה"מ עיי"ש ולפי הנ"ר לא זכר שר דברי התוס' ודברי הרב מ"א בארעא דרבנן הנ"ל דהוו"ל לפרש דקושיתו לדעת התוס' ניחא ולדעת הר"מ דוקא הוא דק"ל עיי"ש בדברי קדשו.

ועיין להג' חק"ל בזכרונותיו שבס' ישרי לב ק"ד ע"ב אות ל' מ"ש מהרמב"ן בסה"מ שרש א' בראשו דנראה מדבריו ג"כ דיכול להיות מחלוקת במידי דהלמ"מ ומה שציין שם בישרי לב רש"י סוכה ל"ח ע"א דס"ל דלא יפול מחלוקת לפי הנראה כונתו לדברי רש"י שם בד"ה הלכה עי"ש ולענ"ד אין כונת רש"י לומר שהוא הלמ"מ אלא הלכה ר"ל דנקיטינן הכי ועיין להרב משק ביתי במערכת הג' אות קכ"א ומש"ש בשם הרב קהלת יעקב דף ל"ז לפי הנראה מה שציינתי לעיל הוא דף ל"ז מדפוס ישן ועיין להרב שרשי הים הובא במקנה אברהם מ"ב אות קכ"א לחלק יצא ואמר דיתכן שיהיה מחלוקת בהלל"מ מר אמר הכי נאמרה הלכה ומר אמר לא נאמרה כן אלא כן אבל שיחלוק לעקור הג"ש לגמרי זה לא יתכן עי"ש ועיין להרב תוי"ט בפ"ד דסוכה הנז"ל ובמכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף ג' ע"ב ודו"ק.

ועיין כרם שלמה ליו"ד סימן רמ"ו ע"ד הרט"ז סק"ב ושם בסימן כ"ט ותפארת ישראל פיה"מ בפ"ו דמנחות מ"ז ובחי'הג' מוהר"ן הירש חיות ליומא דף כ"ה ובגליון הש"ס לירושלמי (הנד"מ בזיטאמיר) בפ"א דפאה דף א' ע"ב ובפ"ב דכלאים דף ה' ע"ב ולהרב של"ה בחלק תורה שבעל פה בכללי רבי ד"ה כל מקום שאומר במשנה וכו' ולהרב יד מלאכי במערכת הלמ"ד אית שצ"ד ובשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ס"ח: לד הלכה למ"מ עיין רש"י נזיר כ"ט ע"א ד"ה בשלמא ר"י וכו' דהכי הוי הלכה ואין משיבין כלל ע"כ והקשה הרב דרכי שלום דף קכ"ג ע"א ממ"ש בב"ב י"ב ע"ב גבי חכם עדיף מנביא וכו' ודילמא כסומא בארובה ולאו טעמא יהיב עי"ש וברש"י ונמצא דאיכא סברא במידי דהלמ"מ והצ"ע ולענ"ד אין כונת רש"י לומר דכל הלמ"מ צריך שיהיה דבר שאין בו טעם וסברא כלל דהא מהיכי תיתי והרי מצינו הללמ"מ ויש בה טעם היינו ההיא דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד דהיא הללמ"מ עיין רש"י בפ' חלק דף ק"א ויש בה טעם משום שאינו כבוד השכינה עיין רש"י סוטה דף מ' ולהג' מש"ל פ"ז מהלכות בית הבחירה ה"ז וכיוצא לזה עיין להרב באר מים חיים מוצידי בשו"ת יו"ד סוף סי' י"ג דמפרש טעמא להללמ"מ ונפ"מ לדינא אלא כונת רש"י לומר דבהללמ"מ הגם כי נראה לנו שיש בה מן הקושי אין להרהר אחריה דאין משיבין על הללמ"מ אבל ודאי אם נשיג לתת טוב טעם ואיזה סברא ישרה על הללמ"מ שפיר אמרינן ליה וגם יתכן שישיג חכם העדיף מנביא הדין ההוא ע"י סברתו הישרה וק"ל ועיין רש"י עירובין ס"ח ע"א ד"ה כלן טמאים וכו' וטעמא ליכא אלא הלכות טומאה הכי גמירי להו ע"כ.

מזה היה מקום להבין מה שהבין הרב דר"ש מדברי רש"י אלא דאינו מוכרח וק"ל ועיין רש"י פסחים ל"ח ע"ב בסופו בד"ה ואיכא דאמרי וכו' דלא בעי טעמא כהללמ"מ דו"ק בלשונו דלא בעי טעמא ר"ל דא"ץ ואה"ן דאי משכחינן טעמא יהבינן ועיין בערוך ערך ברית מה שפי' בסוף הנ"ל וכ' בתו"ד דאע"ג דהלל"מ היא לאו טעמא בעיא בתמיה ועיין בפיה"מ תפארת ישראל בשביעית פ"ק מ"ו שכתב דברי רש"י ז"ל בתענית ג' ע"א תמוהים דיהיב טעמא להלל"מ ע"כ מפשט דבריו נראה דתמיה ליה דלא יתכן ליתן טעם אמידי דהלמ"מ אלא די"ל כונתו כמ"ש הרואה וע"ע שו"ת חת"ס יו"ד סוף סי' שמ"א סוף ד"ה אמנם, והג' קרב"ן בפ"ק דסוכה סי' ל"ו אות ק"מ לא הוק' לו ע"ד הרט"ז שהביא שם אלא מאי שנא עי"ש וק"ל ועיין תוס' ב"ב דף ק"א ע"ב ד"ה המוצא מת וכו' ואין נראה לר"י דלא שייך כאן הלכתא גמירי לה דהוי דבר שיש בו טעם עי"ש אפשר ר"ל דכיון שיש בו טעם ולא מצינו בפי' בגמרא שהוא הלכה אין לנו הכרח לומר שהוא הלכה וק"ל: לה הלמ"מ מצינו דאמרו כן בש"ס ולאו דוקא הוא אלא תקנתא דרבנן כמו שמתבאר

מתוך מה שרשמתי לעיל במע' הב' אות ס"ד דבכמה דברים שאמרו בש"ס שהם הלל"מ מפרשי להו קמאי דלאו הלל"מ קאמר אלא כאילו הוא הלל"מ עי"ש וכיוצא לזה כתב הרב יד מלאכי באות תס"ה בשם הרב"א בכלליו דאיכא בש"ס דקאמר מהלכה ור"ל מדרבנן וסיים דדוקא היכא דלא מייתי קרא עי"ש ודו"ק וע"ע להרב תפארת ישראל (פיה"מ) בפ"ב דיומא מ"ב שכתב דיש הרבה בש"ס הלל"מ דאינו הלל"מ ממש אלא ר"ל דבר חזק כהלל"מ ונהירנא כד הוינא טליא שמעתי מחו"ר עיק"ו ירושלים תוב"א ומטו בה משמיה דגברא רבה רל"ץ הרב מוהר"י קובו דהוה מקשי אמאי השמיטו הפוס' הא דאמרינן בפסחים דף ק"י ע"ב ב' בצים וכו' הלל"מ דכיון דהוא הלל"מ לא יתחלף בשום זמן וכל רבני הדור לא מצאו מענה לשון ולפי האמור נראה דאפשר ליישב דסברי דלאו הללמ"מ ממש קאמרינן וכיון דלא קפדינן האידנא לא חיישינן לה שוב מצאתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות לחגיגה דף ג' ע"ב שאחר שהזכיר מ"ש הרא"ש דמ"ש בש"ס הלל"מ עמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית לאו הלל"מ קאמר סיים וז"ל ועיין פסחים ק"י ע"ב ב' בצים ושני קישואין הלל"מ לענין זוגות דחיישינן בהו עי"ש וידעת דכל ענין זוגות אין לו יסוד בדין רק סכנה ודלא קפיד לא קפדי בהדיה ומ"מ נקרא זה בלשון הלכה מסיני הרי דלאו בדוקא אתמר גם לשון זה עכ"ל: לו הלמ"מ מצאתי בכתבי הקדש להרב מוהר"י אליקים ז"ל וז"ל הלל"מ עיין להרב תוי"ט פ"ק דעירוב ן מ"ב ופ"ז דאהלות מ"ב ועיין להרב זרע אברהם בשו"ת יו"ד סי' טו"ב דף ס"ד ע"ד ואילך והרב דברי אמת בקונטריס ט' דף פ"ג ע"א ד"ה וראיתי להרמב"ן ועיין מ"ש באורך וברוחב הרב חות יאיר סי' קצ"ב עכ"ל: לז הלמ"מ עוד לו להרב הנז' וז"ל הלל"מ לא שייך בו חזרה הרב כפות תמרים דף י"ח ע"ג ועיין מה שהקשה שם על הק"א ועיין חות יאיר סי' קצ"ב עכ"ל: לח הלמ"מ אם הוא לעכב או למצוה בעלמא הנה מתבאר ממה שהביא מרן הב"י בא"ח סי' ל"ב בד"ה ויש כורכין על כל פרשה קלף קטן וכו' דלכ"ע דבר שהוא הלל"מ הוא לעכב ע"ע הרב פתח הדביר בח"א דף נ"א ע"ד עמד בזה דמצינו בש"ס בכ"מ דאף בדבר שהוא הלל"מ אמרו שאינו לעכב והאריך מה עיין שם: לט הלכתא גמירי לה כי אתמר בש"ס אם הוא הלל"מ עיין להרב משק ביתי במערכת הג' אות קכ"א שהביא מכמה מחברים דלשון זה מורה דהוא הלל"מ ואינו כמו גמירי דשכיחי טובא בש"ס דאינם אלא מדרבנן. ועיין להרב פתח הדביר בח"א דף נ"ב ע"א דלא כהרב תוי"ט בפ"ב ומס' סוטה מ"ב דס"ל דהלכתא גמירי לה לאו הלל"מ היא: מ הלכה כת"ק הרב בני שמואל מבין מדברי רש"י ביצה כ"ד ע"א (ד"ה אהא) דאין שייך לומר הל' כת"ק משום דלא הוזכר מי הוא הת"ק אלא אומר אין הלכה כדברי החולק ובזה מיושב קושית התוס' שם י"ז ע"א ד"ה אין עי"ש

הו"ד בס' שדה יצחק גואיטע ובספר מכתב לחזקיהו בחלק השיטה שם וקלע"ד והרי מצינו בשבת דף נ"ד ע"א כי אתא רבין אמר ר"י הל' כת"ק ובדף קל"ה אתמר רב אמר הל' כת"ק ושמואל אמר הל' כרשב"א ובב"ק מ"ח ע"ב רב אמר הל' כת"ק וכו' ועיין נדרים דף פ"ה ע"ב ובב"מ ל"ח ע"ב אתמר ר' אבא בר ר"י אמר ר"י הלכה כרשב"ג ורבא אמר ר"נ הל' כחכמים ובב"ב ס"ה סוף ע"ב אתמר רב הונא אמר רב הל' כדברי חכמים וכו' עי"ש הרי בהדיא דגם כי לא הוזכר שמיה דת"ק מי הוא קאמר הל' כת"ק או כחכמים ובחי' לקמא שם נדחקתי לחלק דבביצה דהסת"ם דהתם נודע לנו דלאו ר"מ היא אלא ר"י כמ"ש שם בברייתא אמטו"ל כיון שלא הוזכר שמו אין שייך לומר הל' כת"ק לא כן בההיא דקמא דסת"מ ר"מ היא סתמו כפירושו והו"ל כאומר הל' כר"מ ועתה אינו נח לי כלל וחפשתי בספרי בעלי הכללים וראיתי להרב יד מלאכי באות קע"א אשר הביא בידו מה שכתבו רבותינו בעלי התוס' במנחות דף ל"ז ד"ה והא דאין דרך הש"ס לומר הל' כת"ק כיון שאינו מוזכר לא בשם תנא פ' ולא בלשון חכמים ועמד מתמיה על דבריהם עי"ש ותמיהני דלא זכר שר דברי רש"י דביצה הנ"ל דלכאורה נראה דסבר כהתוספת הנ"ל ודידיה עדיפא מדהתוס' דלהתוס' היכא דהוזכר בלשון וחכ"א שייך שפיר לומר הל' כחכמים ואילו לרש"י נראה שאין לחלק בדבר לפי מה שהבין הרב בני שמואל בכונת רש"י ז"ל.

אך לדידי אחרי המחי"ר לא כיון רש"י לזה כלל אלא כונתו משום דהתם לא נשנה הדין ההוא בהדיא במתניתין רק דק"ל מעשה לסתור ואמרינן חסורי מחסרא וכו' ולכן מאן דמתני מילתיה דשמואל אמתניתין לא הוה מצי למימר הלכה כר"י דהא מילתיה דר"י ליתיה במתני' כלל אבל בעלמא מודה רש"י ז"ל דשייך שפיר לומר הלכה כת"ק וק"ל וראיתי להרבנים ר"ח בספר קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות צ"ה ובמשק ביתי סי' ריז דף צ"ה ע"א (ד"ה ואם כנים) מ"ש בשם הרב יבין שמועה עי"ש שנראה בעליל דהרבנים הנ"ל כלם קדושים הבינו מדברי רש"י כמו שהבין הרב בני שמואל הנ"ל ובעניותי לא ידעתי מי הזקיקם להבין כן מדבריו ונוכל שפיר לומר דכונתו היא כדכתיבנא: מא הלכה כדהמ"ב ולא באונן מרן הב"י יו"ד סי' שמ"א כ"כ הרב בן אברהם בסוף הס' דף נ"ב ע"ד אות ז ולא ראה דברי מרן ב"י א"ח סי' ע"א דפסק להקל באנינות והרב פתח הדביר שם אות ז פור"ש לעשות לו דרך נכון ליישב דברי מרן אך בחלקות ישית בין דבר הרשות לדבר מצוה לענין לבטלו ממצותאמרינן גם באונן הלכה כדהמ"ב אבל לאוסרו בדברים שהאונן אסור בבשר ויין וכיוצא אזלינן לחומרא עיש"ב וי"ל בס' שציינתי לעיל אות ט' ולהרב שונה הלכות דף ח' ע"א וב': מב הלכה כסת"מ הג' מלא הרועים בקונטרס שונה

הלכות מ"ד ריש ע"ב כתב דבגליון ש"ם שלו צידד דדוקא היכא דמפורש במשנה ולא היכא דנשמע מדיוקא דמתניתין או ממשמעותא עי"ש ומרן חיד"א בס' יעיר אזן מערכת הסמ"ך אות כ"ד כתב בשם הגאון יעב"ץ דאפילו כי אתי מדיוקא איתיה להאי כללא ושהוכיח כן ממ"ש בחולין דף מ"ג ע"א ומני"ר כתב דנראה לו דאם הדיוק מוכרח פשיטא דלר"י הלכה כסת"מ ואם לאו אינו בסוג הל' כסת"מ עי"ש.

ולכאורה מדברי הראשונים בסו"פ ע"פ ק"ך ע"ב ומגילה דף כ' דשקו"ט גבי ק"פ אי נאכל כל הלילה דמר אמר דנקיטינן כראב"ע דאיכא כמה סתמיה אליביה משא"כ אליביה דרע"ק ליכא אלא חד סתמא ומר אמר מה לי חד סתמא וכו' עי"ש ד"ק נראה דלדברי הכל גם כי אינו מפורש מיקרי סתם משנה דהא סתמא דכרע"ק היא מ"ש במגילה כל שמצותו בלילה וכו' לאתויי פסח וכו' ובכל זאת חשבי ליה סת"מ וכמו שהוכיח במישור הרה"ג בספר שנות ימין ח"א בדף ק"ך עי"ש וצ"ל דהג' יעיר אזן ס"ל דקי"ל לש"ס דליכא לאתויי מידי אחרינא בזה הכלל אלא פסח וא"כ הו"ל הדיוק מוכרח ולכן חשיב סתם משנה דאם איתא דאיכא מידי אחרינא לאתויי לא הוה שתיק הש"ם וק"ל ועיין להג' פנ"י ה"ד בס' מכתב לחזקיהו דף ל' ע"ב ובשאר דוכתי עיין במפתחות ועיין רמב"ן במלחמות רפ"ב דמגילה ושם בדברי הר"ן: מג ההלכות אם נקבעו בדברים שאינם נהוגים בזה"ז ידוע סברת הרב מוהריק"ו שרש קס"ה דלא נקבעו אלא לדברים הנהוגים ורבים חולקים בכלל זה עיין יד מלאכי אות רל"ד.

ומה שציין שם תוי"ט פ"ג דכלאים הוא ט"ס וצ"ל פ"ג דכלים ודעתו ז"ל כדעת מוהריק"ו ודעמיה כיעי"ש ומרן חיד"א בספר יעיר אזן מע' זו אות י"ג דעתו כדעת החולקים עי"ש ד"ק ועיין להרבנים משק ביתי אות קנ"א מקנה אברהם מ"ב אות ק"ג פתח הדביר ח"ב דף ע"ד ומלא הרועים בקונטרס שונה הלכות דף מ"ב אות כ"א ודף מ"ח רע"ב נו"ב מ"ת באה"ע סי' קכ"ט אות א' (ד"ה ובזה מתורץ וכו') ומר בריה בשו"ת שיבת ציון סי' כ"א עיין שם שלא זכרו שרים מדברי הרב מוהריק"ו ודעימיה ועיין סוכת דוד שבסוף ספר בית המלך דף י"ד ע"ב והגאון מוהר"י ברלין בהגהותיו על הרמב"ם פי"ו מהלכות טומאת אוכלין ה"ד ועיין תוס' חדשים בכלים שם נודע ביהודה מ"ת אה"ע סי' קמ"ח ראשית בכורים זצ"ל דף מ"ח ע"ג ובספר פרת יוסף להג' מסלאנים הנדפס חדש ממש כתב בריש סי' י"ו אם כי בתשו' מוהרש"ג כתב דהני כללי אינם בדברים שאינם נהוגים בזה"ז עיין תוי"ט פ"ג דכלים זה אינו כאשר השיג שם מוהרש"ח וכאשר מבואר בירושלמי דמעשרות פ"א עכ"ל וכיונה דעתו לדעת מרן חיד"א שם שכ' דהגם דהרש"מ בפיה"מ והרשב"ץ שהביא הרב יד מלאכי סברי כהרב מוהריק"ו מ"מ נראה עיקר כדעת הרמב"ם

והראב"ד וסמ"ג ורש"י ותוס' והרע"ב דנאמרו הכללים אף בדברים הבלתי נהוגים בזה"ז אלא דבדעת התוס' לענ"ד אין פשוט לומר כן עיין במלא הרועים דף מ"ח ע"ב הנ"ל וק"ל: מד החי נושא את עצמו עיין תוס' שבת דף צ"ד ע"א ד"ה בסוס וכו' דלרבנן בסוס העומד לרכיבה נמי אסור ובפ"ק דע"ז י"ד ע"ב ד"ה וכן כתבו בהיפך וצ"ע, ודברי הרב מקנה אברהם אות קכ"ב מגומגמין במ"ש ואי אמרינן החי רא"ע אפילו בבהמה וכו' עי"ש שו"ר להרב לשון לימודים א"ח דף ס"ד ע"ג הק' תוס' אהדדי וכתב דמ"ש התוס' בע"ז הוא לענין חיוב חטאת דמשמע מרש"י דלב"ב ליכא חיוב חטאת ולרבנן איכא ע"ז כתבו דלא דק דגם לרבנן אין חיוב חטאת ושלזה כיונו תוס' שם ט"ז ע"א ד"ה אלא וכו' דלא כהרב מע"ח וכו' עי"ש ובאמת שכך עלה בדעתי ליישב דברי התוס' אלא דהוקשה לי דמה ראו התוס' להק' על רש"י דהא רש"י טעמא דב"ב מפרש משום דמיוחד לרכיבה וליכא אלא שבות לא חיישינן מידי ואפשר דלרבנן ס"ל דאע"ג דליכא אלא שבות אסור כמ"ש תוס' בהמצניע ומי הזקיקנו לומר דס"ל לרש"י דלרבנן איכא חיוב חטאת וצ"ע ובעיקר כללין האריך יד"נ הגאון מוהרש"ך יצ"ו בסה"ב בנין שלמה ח"א הנד"מ בסי' י"ד אם הוא מותר לכתחלה או אסור מדרבנן ככל פטורי שבת ואם יש לחלק בזה בין רה"ר לכרמלית ובזה"ז דליכא רה"ר עי"ש דב"ק והוסיף נופך ספיר בהתיקונים והוספות שבסוף ספרו בסי' ו' עי"ש ובערוך השלחן סי' ש"ה אות ה' כתב דיש חילוק בזה בין אדם לבהמה דאדם אסור לישא אדם אף דחי נושא את עצמו אבל לא גזרו בבהמה הנושאת אדם דכל שבחברו פטור אבל אסור בבהמתו מותר: ואף דאמרינן באדם החי נושא את עצמו מ"מ בקטן בן יומו או בן שמנה ימים לא אמרינן החי נושא את עצמו והרי הוא כבהמה ועיין בש"ע סי' ש"ח סעיף מ"א ולדברי הרב מג"א ס"ק ע"א ובט"ז סי' שמ"ט ובש"ע הרב מוהרש"ז סי' ש"ח סעי' פ"א והרב עיקרי הד"ט נשתמש בכלל זה גם בתנוק בן ח' ימים ואמר דהחי נושא א"ע עי"ש בחיו"ד סי' כ"א אות ד' והרב נחמד למראה הרבה להשיב על דבריו והבאתיו בקונטרס אסיפת דינים במערכת מילה ע"ש:

מה הלעיטהו לרשע וימות אי אמרינן היכא דגם אחרים נענשים עי"ז כגון משביע למי שיודע שישבע לשקר הרב תהלה לדוד ח"ב דף ע"ט ע"א בשם הרב מוצל מאש דת סי' מ"ה כתב שהעלה דכיון דגם אחרים נענשים על ידי זה לא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות וס' מוצל מאש אין אצלי אך דברי הרדב"ז בחדשות סי' דש"ן שרמז שם ראיתי שכתב דכשרואה הדיין אמתלאות שרוצה לישבע לשקר יפייס את הבע"ד להטיל ח"ס כדי שלא יבואו לידי עונש שבועה כדדרשינן שהשבועה חלה על שניהם והוא כדעת הרב מוצל מאש ותשובה זו נעלמה מעיני כל חי מרן החבי"ף בספר נשמת כל חי ח"ב סי' ט' שכתב

בשם הרדב"ז סי' קנ"ב בישנות דגם בכה"ג אמרינן הלעיטהו וכו' ולא זכר שדברי הרדב"ז סתראי נינהו: ושם בנכ"ח כתב לבאר בהא דאמרינן הלעיטהו וכו' אמאי לא חיישינן משום ולפני עור לת"מ בכמה אנפי ובישרי לב דף נ"ח ע"ד אות ח' כתב בשם ספר פי שנים דלא נאמר לאו זה אלא שלא להכשילו בלתי הכרח אבל לבזבז ממונו כדי שזה לא יעשה איסור ה' לא צוה אטו אם אחד לוקח בידו נבלה ואומר שאם לא יתן לו חברו סך כו"ך יאכל האיסור נתחייב בלאו דלפ"ע עכ"ל ובעניותי איני מבין הדמיון כלל וספר הנ"ל אין אצלי: מו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ה"ד במע' אבל כדי שלא לעבור על ל"ת יבזבז, עיין במה שרשמתי בזה במערכת הלמד אות ק"ז: ובעיקר דבר זה, עיין משק ביתי סי' קכ"ג ובמה שהאריך בספר דברי מנחם סי' קנ"ו אות א':

מז התראת ס' אי איכא רובא לא חיישינן למיעוטא למישוייה התראת ספק, עיין תוס' גיטין דף ל"ג ד"ה ואפקעינהו דף מ"ו ד"ה ר"י ור"ל ועיין באס"ז לכתובות על דף ג' ע"א (אמ"ש בש"ס אדעתא דרבנן מקדש ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' קע"ט כתב שכן דעת רש"י בגטין דף ע"ג ע"ב ד"ה באשת איש עי"ש, ועיין להרבנים חת"ס יו"ד סי' ט' בד"ה ועוד נ"ל (דמחלק בין רובא דממילא לרובא שעל ידי מעשה אדם) חינא וחסדא ח"א דף י"ח ע"ג ובאס"ז לכתובות על דף ט"ו ע"א בשם הרשב"א (והובאו דבריו בכסף נבחר דף פ"ט ע"ג), ובשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ש"ח וסי' ש"ה והרא"ם בפרשת משפטים על פסוק ולא יהיה אסון כתב בתוך דבריו ואע"ג דרוב עוברים וכו' עי"ש שמתבאר דס"ל דכי איכא רובא לא חשיב הת"ס ובתפארת ישראל פיה"מ בפ' ט' דסנהדרין מ"ב האריך בענין התראת ספק ושם באות ה' הביא דברי התוס' דנדה הנ"ל וכתב ראיה ברורה לזה עי"ש והרב פתח הדביר סי' שי"ט אות ז דף רכ"ה ע"א כתב דכי היכי דאזלינן בתר רובא לחייבו לומר דלאו הת"ס ה"ה נמי היכא דרובא הוא להיתר ל"ח התראת ספק ופטור:מח התראת ספק לא חשיב אלא היכא דביד המותרה לתקן אבל היכא דתלוי בדעת אחרים לא כ"כ רב"א באס"ז כתובות על דף ג' (אמ"ש בשם אדעתא דרבנן מקדש), וכ' הרב קהלת יעקב בחלק מדות חכמים סי' קל"ב שאין כן דעת התוס' ביבמות דף פ' בד"ה נעשה וציין לעיין תוס' נדה דף מ"ו ד"ה ר"י וחולין דף י"א ד"ה וכי תימא ולקוע"ד בהרמנותיה דמר נ"ל דע"כ לא אמר רב"א באס"ז דהיכא דתלוי בדעת אחרים לא חשיב הת"ס אלא במידי דתלי במעשה ע"י אדם דבכה"ג הוא דאמרי דאם המעשה תלוי ביד המותרה כמו שבועה שאוכל ככר זה היום דחיובו ופטורו תלי במעשה האכילה וגם הוא בידו אז הוי הת"ס משא"כ באשת איש שזינתה דפטור דידה תלי במעשה הגירושין ולאו בידה הוא לא חשיב הת"ס אבל במידי דלא תלי במעשה ארם כההיא דיבמות ונדה דאין ריחוק

וקירוב הבאת הסימנים תליא במעשה אדם כלל בכה"ג לא אמרינן לחלק בין היכא דבידו וכו', וכן ההיא דחולין הוי דכוותא דאין תלוי במעשה אדם, אלא דמדברי התוס' דגטין דף ל"ג ד"ה ואפקעינהו שלא תירצו כתירוץ רב"א באס"ז הנ"ל משמע קצת דלא ס"ל לחלק בהכי ואתה תחזה למר בריה מרן מוהריט"א בספר קהלת יעקב בתוס' דרבנן סוף סי' ד"ה שהבין מדברי התוס' יבמות הנ"ל כל בתר איפכא ממה שהבין הרב מר אביו במדת חכמים הנ"ל ומפרש דברי התוס' דסברי לחלק בין היכא שהדבר ביד המותרה לתקן וכו' (וכסברת הרב"א באס"ז הנ"ל עי"ש שלא הזכיר דבריו גם לא זכר שר דברי הרב מר אביו במדות חכמים הנ"ל), וכתב דמהתוס' בחולין ונדה וגטין הנ"ל מוכח בהיפך והק' ע"ד תוס' דיבמות מסוגיא דפסחים דף ס"ג ע"ב כיעי"ש ולענד"ן דלא נחתו התוס' לחלק בין דבר שבידו לתקן וכו' רק כונתם לומר דהיכא דהוי מלתא דעביד לגלויי אמרינן איגלי מילתא למפרע והוי התראת ודאי משא"כ בהכה זה וחזר הכה זה וכתב שם דהרב משל"מ עמד בסתירת דברי התוס' ולא הראה איה מקום דב"ק ואם כונתו למ"ש בפי"ו מהלכות סנהדרין עי"ש דמשמע מדבריו דמבין דברי התוס' כמ"ש בעניותין ולאו משום דבידו לתקן או אין בידו הוא ומ"ש בפירוש סוגיא דפסחים הנ"ל ועפי"ז הוקשה לו ע"ד התוס' דיבמות הנ"ל לענ"ד אחרי מחילת כתה"ר אין זה פשטיות הש"ס ומי הכריחנו לכל זה ונימא דעדים מתרים בו קודם שחיטה על הספק שמא יש בביתו חמץ ורחמנא אמר לא תשחט על חמץ וכו' דכיון דחמץ לא בדילי אינשי יש לחוש ולהזהיר מספק, ועיין להרבנים מקנה אברהם אות ק"ד חת"ס יו"ד סי' ט' ד"ה שוב חידושי הגהות מוהר"ץ הירש חיות בגטין ע"ד תוס' דף ל"ג הנ"ל חינא וחסדא בח"א דף י"ט ע"ב ובסתירת דברי התוס' בענין היכא דאיגלאי מילתא למפרע אי חשיב התראה גם לר"ל עיין להרב שער המלך בפ"ב מהלכות אישות וכתב לחלק דביבמות דודאי אכל איסור והספק הוא על העונש אמרינן איגלאי מילתא למפרע אבל בנדה דהספק הוא שמא לא עשה איסור דאינו מופלא לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע והוא חילוק יפה וכ"כ בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קע"ט ובחידושי הרש"ש (בש"ס חדש דפוס רא"ם) למס' תענית דף כ"ד ע"א לא נחית לחלק בהכי עי"ש, ועיין במ"ש לקמן אות ק"ב:

מט התראת ס' עיין תוס' סנהדרין ע"ט ד"ה אי נמי דדוקא היכא שיודע בבירור שיבא לידי איסור הוא דאמר ר"י דהוי התראה וכו' וכ"כ תוס' כתובות דף ט"ו ד"ה וספק, ועיין להרב חינא וחסדא ח"א ד' ר"ב ולהגאון מוהריט"א בספר קהלת יעקב סוף אות ר"ה מה שהק' ע"ד התוס' מסוגייא דפסחים ס"ג ע"ב והיינו לפי שיטתו בשמועה זו דאיירי באומר שביטל ע"י שליח וכו', וכבר כתבתי באות הקודמת דאינו כן פשט השמועה,

ועיין חינא וחסדא דף י"ט ע"ג ופתח הדביר בח"ג סי' שי"ט דף רכ"ד ע"ג הובא לקמן אות נ"ג ד"ה וראיתי להרב וכו': נ התראת ספק הג' מלא הרועים לרגל המלאכה אשר לפניו ביאר עליה מי ומי הסוברים שמה התראה ועל רבא ורבינא ורב כהנא סגר עליהם המדבר והתוס' חולין י"א ע"ב ד"ה וכי תימא כתבו דשמא רב כהנא ס"ל דהוי התראה ובסוגיא ההיא דיליף רבינא מעדים זוממין ואמרינן וכ"ת דבדיקניה וכו' עכ"ל לדברי התוס' דשמא ס"ל הת"ס שמה"ת ומתוס' כתובות ל"ג ע"א ד"ה נתרי נראה דרבא ס"ל לא שמה התראה ועיין רש"י שבועות ריש ד' ז"ל דרב כהנא ס"ל לא שמה התראה ומשו"ה לא בעי לעדות ולדברי התוס' שם אין ראיה שו"ר להרב כסף נבחר במע' זו דף פ"ט ע"ב שהביא ש"ס דחולין פ"א ע"א דרבא ס"ל דלא הוי התראה עי"ש ועיין לקמן אות נ"ג מה שכתבתי בזה ור' ירמיה מדפתי ס"ל הת"ס ל"ש התראה, עיין מוהרש"א ע"ד התוס' דקידושין דף יו"ד ד"ה וחייבין: נא התראת ספק לא הוי היכא דהוי ודאי למותרה אע"ג דלמתרה הוי ספק כ"כ תוס' פסחים ס"ג ע"ב ד"ה והתראת וכתובות ל"ג ד"ה ניתרי בהו אימת שבועות ל"ז ד"ה הזיד עי"ש ועיין תוס' שבת דף ד' ד"ה קודם וכו' שמא היה בדעתו לרדותה וכו' ובחי' מצפה איתן פי' דבריהם ע"ד שכ' בפסחים הנ"ל עי"ש ולפי"ז צ"ל דקו' התוס' היא לר"ל דאילו לר"י הא בההיא דפסחים מחייב ר"י ועיין לקמן אות נ"ג מה שכתבתי בזה וכתב הרב פתח הדביר בח"ג דף ר"ך ע"ג שהתוס' בפסחים כתבו בשם רש"י הפך מזה ולפי הנראה לא ראה סיום דבריהם עי"ש: נב התראת ספק דהוי התראה לר"י היינו דוקא בדבר שעומד להתברר דעביד איסורא אבל היכא דא"א לברר לא הוי התראה כלל כ"כ רבנן קדישי הבאתי דב"ק לקמן אות נ"ג בד"ה וראיתי בשו"ת עי"ש ובד"ה וראיתי להרב פתח הדביר: נג התראת ס' אי קיי"ל כמ"ד לא שמה התראה כתב הרב חינא וחסדא דף ר"ב ע"ב בשם הרב יבין שמועה דהתוס' בכתובות ל"ג ד"ה ניתרי בהו מעיקרא מוכרח דס"ל דהל' כר"ל דלא הוי התראה ואהכי ק"ל עי"ש שגם הוא מסכים לזה, ועפי"ז כתבתי במ"א ליישב דברי תוספות יבמות כ' ע"א ד"ה נעשה סריס וכו' עי"ש דהתם נמי יש להבין אי ס"ל דהל' כר"י דהת"ס הוי התראה מאי הוק' להם אך להנ"ל ניחא, והגם שי"ל דכונת התוס' לשלול דלא נימא להכרית מזה דרב ס"ל הת"ס הוי התראה משום די"ל דהכא שאני דאגלאי מילתא וכו' מ"מ לדברי הרב יבין שמועה ניחא טפי וע"ע תוס' שבת דף ד' ד"ה קודם וכו' דהוק' להם דהא הוי הת"ס, והיינו משום דדחיקא להו לאוקומי מילתא דרב ביבי דלא כהלכתא דלא הוי התראה.

וכן י"ל בתוס' חולין ד' י"א ד"ה וכ"ת עי"ש (ואף דהגאון נו"ב ס"ל לחלק בין חייבי מלקיות למיתת ב"ד דבמיתת ב"ד גם ר"י מודה דלא הוי התראה ועפי"ז מקום יש בראש ליישב

כמה סתירות דבריו צ"ע וכמ"ש לקמן בד"ה שו"ר בנו"ב וכו' ובד"ה ובגוף וכו' עי"ש) אלא דשו"ר להרב כס"ן שהשיג על היבי"ש מש"ס חולין כ"א ע"א דרבא ס"ל דלא הוי התראה והתוס' בכתובות לרבא קיימי וכמש"ל באות נו"ן, והנה דברי התוס' דיבמות ושבת יש ליישב שפיר אף אי ס"ל דנקטינן דהת"ס שמה התראה כמ"ש הרואה אך דברי התוס' חולין קשים ונראה להדיא מדבריהם דמהדרו לומר דרב כהנא יסבור הת"ס לא שמה התראה וכשלא מצאו מנוס כתבו דשמא ס"ל דהוי התראה: גם מדברי הרא"ם בפרשת משפטים בד"ה ולא יהיה אסון וכו', שכ' דהטעם שאין חיוב מיתה להורג את העוברים שמא הוא משום דהוי הת"ס דשמא לא היה ראוי להיות בן קיימא וכו' עי"ש משמע דנקיט כמ"ד הת"ס לא שמיה התראה וכן נראה מדברי רש"י בחולין דף פ' ע"א ד"ה בתייש הבא על הצבייה ולאיסור וכו' אבל מלקות ליכא דשמא אין חוששין והויא הת"ס ול"ש התראה וכ"ן מדברי רש"י סנהדרין דף ע"א ע"א ד"ה מתרין בו וכו', ועוד זו ספק התראה אם עובר או לא שלא מיד בפניהם עובר אלא בסתר ולאחר זמן הוא עושה ע"כ ולזה י"ל דאין כונת רש"י משום דהת"ס ל"ש התראה אלא כיון דבעינן שיעבור העבירה סמוך להתראה כי היכי דלא נימא אישתלאי כמבואר בש"ס בכ"מ ועיין כתובות ל"ג ע"א ניתרי בהו מעיקרא אמרי אישתליין, א"כ משום הכי לא חשיב בבסו"מ התראה, ולשון רש"י הוא לשון מושאל ולאו משום דהת"ס ל"ש התראה.

וראיתי להרמ"ה בספר יד רמה שם שהבין מדברירש"י הללו דכונתו לומר דהת"ס ל"ש התראה והאריך לתמוה עליו חדא דהא קיי"ל כר"י דהת"ס שמה התראה ותו דלא שייך בהא הת"ס דאי משום דכי מתרו ביה לא ידעי' אם עבר ועביד או לא עביד א"כ כולהו התראות דעלמא דחייבין עלייהו מיתה או מלקות להאי טעמא כולהו הוו הת"ס דבכולהו התראה מקמי מעשה בעינן ומאן ידע דעבד דילמא לא עביד אלא ודאי ע"כ לא שייך הכא הת"ס כלל אלא היכא דהאי עבירה דמתרו ביה עילוה לא פסיקא מילתא דאי עבד לה ודאי מיחייב מלקות או מיתה כגון שבועה שאוכל ככר זה היום וכו' אי נמי הנוטל אם על הבנים וכו', וכן במותיר וכו' וכן בשוחט פסח על החמץ וכו' עיש"ב, ולענ"ד בהורמנותיה דמר לפי חומר שהחמיר להפליג דלא שייך בזה לומר הת"ס היא הנותנת לומר דאין כונת רש"י ז"ל לומר דהת"ס ל"ש התראה דאף למ"ד הוי התראה הכא לא מהני ולשון מושאל הוא כאמור (אח"ז ראיתי להרב דרך המלך בדף מ"ג ע"ג שהביא קצת מדברי הרב דינא דחיי דף קצ"ה ע"ד והם בסגנון דברי הרמ"ה ע"ד רש"י הללו ואין ס' זה מצ"א לראות דב"ק ושם בדף מ"ב ע"ד שקו"ט בדברי רש"י אלו ואחת מתמיהותיו הוא דל"ל לרש"י לומר משום הת"ס דבמחלוקת שנויה ת"ל דבעי' שיעשה תוכ"ד להתראה

ע"כ כ' דרש"י כ' ב' טעמים אי משום דהוי הת"ס ואי משום דהוא לאחר זמן עי"ש והמעיין יבחר), ומ"מ מדברי רש"י דחולין הנ"ל נראה דס"ל דלא הוי התראה.

וכן נראה מדברי רש"י בשבועות דף ל"ז ריש ע"א, אלא שי"ל שמשום שהוק' לו אמאי לא בעי רב כהנא בשבועת העדות הוזקק לומר דרב כהנא ס"ל הת"ס ל"ש התראה ולאו משום דנקטינן הכי והתוס' שם לא דחו פירש"י משום דנקטינן דהת"ס הוי התראה אלא מטעם אחר כיעי"ש ואין מזה הכרח דסברי דל"ש התראה דאפשר דגם הם ז"ל הבינו בכונת רש"י כדאמרן והוכרחו לדחות פי' מטעם אחר עי"ש, ועיין רש"י סנהדרין דף ע"ח סוף ע"ב במתני' נתכוון להרוג את הבהמה וכו' כ' דהוי הת"ס וכו' והרמ"ה שם כ' זה בשם אית דאמרי ולא הזכיר לרש"י ודחה זה הטעם דא"כ לר"י דס"ל הת"ס הוי התראה תיקשי מתניתין וכו' עי"ש ולענ"ד אפ"ל דכונת רש"י ז"ל ע"ד שכ' התוס' בכתובות ט"ו ע"א ד"ה וספק נפשות וכו' ובסנהדרין דף ע"ט דבזורק אבן לגו דאין ידוע שאם יעשה פעולה זו דהיינו שיזרוק האבן שיהיה בו חיוב דשמא לא יכה לישראל בכה"ג גם למ"ד הת"ס שמה התראה פטור עי"ש וכמו כן הוא בנתכוון לבהמה וכו' וק"ל: וראיתי בשו"ת שו"מ ח"ב סי' חנ"ק שהק' הרב השואל ע"ד רש"י בחולין דף פ"ו ע"א במתני' ומודים שאם שחט אינו סופג את המ' שכ' רש"י משום דהת"ס דמשמע דאי הת"ס הוי התראה לוקין וזה אינו דהא גם כעת אי אפשר לברר אם שחט שפיר (וכן הק' הרב כסף נבחר בכלל נ"א אות ו' ע"ד רש"י דחולין דף פ' ע"א הנז"ל עי"ש שהצ"ע), והשיב וז"ל הנה הג' מוהר"י פיק הגיה דעבירת ספק היא אבל בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' כ"ו כתב דבאמת כוונת רש"י דאף דקיי"ל דהת"ס הוי התראה כאן דאי אפשר לברר לכ"ע אין לוקין והאיר ה' עיני ומצאתי בירוש' סוף פ"ד דיבמות דכל דא"א לברר לכ"ע לא הוי התראה עכ"ד הג' שו"מ שם וכונתו לומר דאף דכתב רש"י הטעם משום דהוי הת"ס לאו למימרא דמשום דנקטינן דהת"ס ל"ש התראה הוא אלא לשון מושאל הוא וכלומר דבכה"ג לכ"ע הת"ס כי האי לא הוי התראה.

ובזה אפשר ליישב דברי הרא"ם הנז"ל דבההיא נמי אי אפשר לברר שהיה העובר ראוי להיות איש ובכה"ג לכ"ע הת"ס ל"ש התראה, ומתיישב ג"כ מאי דקשה לכאורה ע"ד הרא"ם דאם הדברים כפשטן תיקשי לן לר"י דס"ל הת"ס הוי התרצה א"כ בהורג את העוברין אמאי פטור אך להנ"ל ניחא. וגם מאי דהוק' לן ע"ד רש"י חולין דף פ' ע"א הנ"ל והוה אמינא דרש"י ס"ל דהת"ס ל"ש התראה הנה להנ"ל אין ראיה דהתם ג"כ אי אפשר לברר אי חוששין וכו' ובכה"ג לכ"ע הת"ס ל"ש התראה ועיין תוס' שבועות ריש דף ל"ז

שכ' דמשו"ה לא בעי בשבועת העדות משום דא"א לעולם לידע אם הם מזידים שיכולין לומר שכחנו, נר' דר"ל דאף למ"ד הת"ס הוי התראה הכא פטור משום דא"א לברר וכו'. וכן י"ל דברי התוס' דשבת הנ"ל דלפי הס"ד בקושיתם די"ל דשכח ההתראה א"כ הו"ל דבר שא"א לברר ולכ"ע לא הוי התראה ובזה יש להבין דברי רש"י סנהדרין דף פ"ט ע"ב ד"ה דילמא הדרו ביה וכו' והיאך מתרין בו הת"ס ע"כ, דלס"ד דש"ס דלא מודעי לכולהו נביאי הוי דבר שא"א להתברר ולכ"ע לא הוי התראה שוב בא לידי ספר ראש יוסף להג' פ"מ על מס' חולין וראיתי שכ' ע"ד רש"י דחולין דף פ' הנ"ל וז"ל הלשון דחוק דמשמע הטעם דהוי הת"ס וז"א דאף למ"ד שה"ת בכאן היאך ילקה שמא א"ח לזרע אב, והת"ס הוי היכא דודאי עבר אלא שבשעת התראה הוי ס' כנותר וכדומה ואין ענייננו לכאן עכ"ל ולענד"ן דהוא לשון מושאל אף שהלשון דחוק קצת: ועל פי סברא זו נתיישב אצלי מאי דהוה ק"ל ע"ד הג' שו"מ בח"ב סי' מ' ד"ה ודרך אגב וכו' שהק' לר' שמעון דס"ל בפסחים ס"ג דשוחט הפסח על חמץ שלא לשמו פטור איך חייב בלשמו הא יכול לומר שלא לשמו שחטתי עי"ש מה שכ' ליישב ולכאורה תמוה דמאי קושיא הא קיי"ל הת"ס שמא התראה, ואף אי לא קיי"ל כן הא מ"מ לא נפלאת לומר דר"ש ס"ל דהוי התראה, ודוחק לומר דר"ל דתיקשי מזה על ר"ל דאמר לא הוי התראה אך להנ"ל ניחא דכיון דאי אפשר להתברר לא הוי התראה, דודאי אין סברא לומר דאם יודה הוא בעצמו ששחט לשמו בהא הוא דחייב דאיך נוכל לחייבו עפ"י הודאתו (ועיין היטב בדברי התוס' בב"ק דף ע"ו ע"ב וק"ל).

וכן מוכח מדברי התוס' דשבת דף ד' הנ"ל דאל"כ התם נמי נימא דמשכחת חיוב סקילה באומר שדעתו היה שלא לרדות ולא שכח ההתראה, א"כ ודאי זה הוי דבר שא"א לברר ואהכי לא הוי התראה לכ"ע. ובאמת סברא זו היא מוצאת בשו"ת שאגת אריה סי' ע"ח שכ' להכריח דאזהרת שחיטה על חמץ הוא אפילו בחמץ שאינו עובר עליו דאל"כ לר"י שכ' התוס' בשמו דמשהא חמץ ודעתו לבערו אינו עובר א"כ היכי משכחת מלקות על שחי' פסח על חמץ, הא יכול לומר שדעתו היה לבערו ואי אפשר לעדים להכחישו דהוי דברים שבלב וגרע מהת"ס דאיכא מ"ד דהוי התראה דהתם מתברר אחר ההתראה דעביד איסורא אבל הכא א"א להתברר אם דעתו היה לבערו או לא ע"כ וכ"כ שם בסי' ע"ז בד"ה ובאמת וכו' במה שהק' היכי משכחת דשוחט הפסח על החמץ לוקה אפילו למ"ד הת"ס הוי התראה וכו' עי"ש, וע' שו"ת עונג יו"ט סי' כ"ד במאי דשקו"ט ע"ד השא"ר הללו וק"ל: וכן מצאתי סברא זו להג' נו"ב במ"ת א"ח סי' ס"א ד"ה ומה וכו' שכ' בשם הרב השואל דהמחמיץ עיסה בע"פ אחר איסורו הוי הת"ס שמא ביטלו קודם שחמצו וכתב

ע"ד דא"כ המחמץ בפסח איך חייב מלקות דע"כ לפ' אי הת"ם הוי התראה או לא אלא שאח"כ מתברר שעשה איסור רק שבשעת התראה היה ספק כנותר וכו' אבל ספק זה שמא ביטלו לא יתברר לעולם דמי יודע דברים שבלב ואם הוא יודה אח"כ וכי על דבורו ילקה, אלא ודאי שאין זה חשש כלל שאנו רואים שמחמיצו בידים איך נימא שהפקירו ולמה יעשה דבר בטל במה שאינו שלו ועוד שמתרים בו וקבל התראה ולא השיב שבטלו אין זה ספק כלל עכ"ל.

והנה מ"ש דחשיב התראת ודאי עפ"י סברא זו דלמה יעשה דבר בטל, יש לפקפק לכאורה מקושית התוס' בההיא דמדביק פת דהתם נמי היכי נימא דדעתו לרדותו דלמה יעשה דבר בטל אם אין דעתו לאפותו ולזה י"ל דאינו דבר בטל דרוצה לקרב אפייתו לאוכלו במוצאי שבת אך מ"ש דכיון דקבל התראה וכו' נראה דגם במדביק י"ל כן דכיון שקבל התראה ולא אמר שדעתו לרדותו אין זה ספק ואמאי כ' התוס' דהוי הת"ס לולא מאי דאינו מחוסר מעשה וגם השאג"א הנ"ל נראה ודאי דלא ס"ל מ"ש הנו"ב דכיון דקבל התראה וכו' דא"כ מאי מק' דהוי הת"ם דשמא בטלו או שמא היה בדעתו לבערו וכו' כמש"ל, ועיין בקו"א לשאג"א סי' ע"ז ד"ה שם והשתא וכו' שכ' בשם התוס' מכות ט"ו ע"ב בד"ה במאי דכל שעושה האיסור בשעת התראה אמרי' שיעמוד באיסורו ולא יחזור בו, ובשו"ת עונג יו"ט סוף סי' כ"ד בשם קה"י שהק' עמ"ש רש"י דכשאין החמץ בעזרה הוי הת"ס משום שמא אין החמץ בעולם דאמאי לא נוקיבחזקתיה כדתנן בגטין דף ל"א המניח פירות להיות מפריש וכו' ולכן פי' דבאמת הת"ס הוא משום שמא ביטלו ואיך שיהיה לדאתן עלה הנה גם הג' נו"ב פשיט"ל דדבר שא"א להתברר שעשה איסור אינו בכלל התראה: ובזה אני מבין דברי הג' חק"ל דף ק"ו ה"ד הרב רוב דגן בחי' על א"ח סי' שי"ז שהביא מח' הפוסקים בדין קושר קשר של קיימא דחייב אם תלוי בדעתו או תלוי במהות הקשר והק' להסוברים דתלוי בדעתיה אם דעתו להניח הקשר לעולם חייב ואם דעתו להתירו פטור א"כ איך יתחייב סקילה ואיך יתרו בו כיון דתלוי בדעתו, ואף אם אמר שדעתו לעולם איך יתחייב על דבורו דלמא משקר ואינו נאמן דאין מע"ר ע"כ והרב ר"ד כ' לדמות הא דקושר למ"ש ריב"א בההיא דמדביק פת וכו'.

ושוב דחה זה ושפיר ק"ל להחק"ל וכו' עי"ש ואין ס' חק"ל מצ"א לראות דב"ק, דלכאורה תמוה דמאי ק"ל הא קיי"ל הת"ס הוי התראה ודוחק לומר דכונתו דתקשי לר"ל דס"ל הת"ס ל"ש התראה ועכ"ל דלר"ל אינו תלוי בדעתו כלל ומדר"ל נשמע לר"י דפי' קש"ק הוא במהות הקשר דהא בהא לא פליגי (גם אין נח לי לומר דס"ל כמ"ש הנו"ב שאביא לקמן בס"ד דס"ל דדוקא למלקות הוא דהת"ס הוי התראה לר"י ולא למיתת ב"ד).

אך להנ"ל ניחא דכיון שתלוי בדעתו הוי דבר שא"א לברר ולכ"ע לא הי התראה ומ"ש דהוי התראת ספק הוא לשון מושאל וכלומר דביון ספק זה לכ"ע לא הוי התראה וק"ל: ומה שהוק' לי ע"ד הרא"ם פ' משפטים הנ"ל. הנה ראיתי בס' חינא וחסדא שם ע"ד שכ' וז"ל גם מ"ש הרב לימודי ה' דעפ"י דברי התוס' (כתובות ט"ו ע"א) יש ליישב דברי הרא"ם פ' משפטים מקושית הרב זרע יעקב יש לדחות וכו' עי"ש וס' לימודי ה' וזר"י אמ"א ואפשר שקו' היא ע"ד הרא"ם שהבאתי למעלה ומיישב דבריו עפ"י דברי התוס' הנ"ל ומי שנמצא בידו ישכיל בכונתו, ועכ"פ מ"ש בפנ"ד נראה נכון: והנה הירושלמי שציין השו"מ חפשתי שם ולא חזינא כי האי סימנא כמו שיראה הרואה, ולפי הנר' ט"ס הוא בשו"מ וצ"ל בסוף י"א דיבמות דשם אמרו דמאי דתניא הכה זה וחזר והכה את זה פטור נר' דחולק על ר"י דאמר בעושה מלאכה בב' יו"ט ש"ג אף דהוי הת"ס הוי התראה וא"כ בהכה זה וכו', אף דהוי ס' בן ט' לראשון ליחייב ואמרו ע"ז לית הדא פליגא תמן אפשר לך לעמוד עליו ברם הכא אי אפשר לך לעמוד עליו ע"כ ועי"ש בציון ירושלים להג' שו"מ הנ"ל שציין לשו"ת הרמ"ע ולמה שכ' הוא עצמו בתשו' וכונתו למ"ש בשו"מ הנ"ל ובשו"מ הוא ט"ס וצ"ל פי"א (ואחר זמ"ר ראיתי בשו"מ מהדו' ג' ח"ג סי' זק"ן שציין הירוש' הזה עי"ש שי"ל בדב"ק).

והנה בהכה זה וחזר והכה זה ת"ק דר"י מחייב כדאיתא בש"ס דילן דף ק"א ובשאר דוכתי וכן נקטו התוס' כתובות דף ט"ו ד"ה וספק והרשב"א בח"א סי' קמ"ו ועכ"ל דטעמא משום דהת"ס הוי התראה וכמ"ש התוס'. וש"מ דגם בדבר שא"א לעמוד עליו איכא למ"ד דהוי התראה ומסתמא ר"י נמי הכי ס"ל כת"ק דר"י ואף דהג' קרבן העדה והג' פ"מ כ' בפי' הירוש' דר"י מודה דהכה זה וחזר והכה זה פטור עי"ש לקוע"ד אינו מוכרח לומר כן אלא כונת הירושלמי לומר דר"י אמר אנא דאמרי אפילו לר"י מודה לי בב' יו"ט דחייב דע"כ לא פטר ר"י אלא בהיכא דאי אפשר לברר וכו'.

אבל ר' יוחנן עצמו אינו מודה לר"י אלא אף בהכה זה וחזר והכה זה ס"ל דחייב, והש"ס ירושלמי כי בעי ולית הדא פליגא על ר"י וכו' ודאי לא היה כונתו להק' על ר' יוחנן מזה כלל דאדתקשי ליה מדר"י תסייעיה מדת"ק דס"ל דהכה זה וחזר והכה זה חייב ואדרבה לר"ל תקשי מדת"ק, אלא ודאי דכונתו לשאול אם יצטרך לומר ר"י אנא דאמרי כת"ק (כמו שמוכרח ר"ל דאמר כר"י) ואהא קאמר דר"י אמר לך תמן אפשר לך לעמוד עליו וכו' משו"ה מודה ר"י בזה וכי קאמר פטור בשאי אפשר וכו'.

אבל ר' יוחנן גופיה ס"ל דגם בכה"ג דאי אפשר לעמוד עליו הוי הת"ס וחייב (ומתיישב בזה תמיהת המראה הפנים בפ"ח דנזיר ה"א ד"ה התרו דמוכח שם דגם בשא"א לעמוד

על הדבר חולק ר"י עי"ש). ולפי"ז לכאורה הראיה שהביא השו"מ מהירושלמי היא עזר כנגדו דאדרבה לפי דברי הירושלמי למדנו דלרבנן דר"י גם בכה"ג דא"א לעמוד על הדבר חייב אף דהוי הת"ס שא"א לברורי ותקשי לכאור' ע"ד התוס' דשבועות הנ"ל: אך באמת נר' דאע"ג דדברי הירושלמי אינם ענין למאי דעסיק הג' שו"מ מ"מ מדברי הירושלמי אין סתירה לזה דע"כ לא אמרינן דאף דא"א לעמוד על הדבר חייב למ"ד דהת"ס שמיה התראה, אלא בכגון ההיא דהכה זה וחזר והכה זה דודאי ממ"ן מידי איסורא לא פליט אם זה אביו או זה ועל שניהם התרו בו משו"ה אף דהוי הת"ס חייב.

אבל אם הכה רק אחד מהם לכ"ע ודאי פטור דאף דהת"ס הוי התראה מ"מ אין כאן איסור ברור דשמא האי לאו אבוה הוא וזה דבר פשוט וברור מצד הסברא דכל שאין ברור לנו שעבר עבירה אי אפשר לענשו על הס' וע' להרמ"ה בחי' לסנהדרין דף ע"ט ע"א שפי' הסוגיא דפרט לזורק אבן לגו דר"ל והרג את אחד ואין ידוע אם הוא ישראל או א"י ופריך אי דרובא א"י או מחצה על מחצה פשיטא דפטיר דהא אינו ידוע שעבר עבירה דשמא א"י עוא"ל הרג וכו' ונלע"ד דהגהת הגאון מוהרי"ף בדברי רש"י נכונה מאד דאינו ענין כאן להתראת ספק ודברי השו"מ שהביא מהירושלמי אינם ברורים וק"ל: והנה הואיל ואתא לידן דברי הירושלמי הנ"ל אבא אעי"ר ע"ד הרב פ"מ בענין זה דהנה ממ"ש בסוף פי"א דיבמות הנ"ל מתבאר היטב דס"ל בכוית הירושלמי דלא פליג ר"י לומר הת"ס הוי התראה אלא בדאפשר לברר כמו בב' יו"ט ש"ג ולר"ל גם בזה לא הוי התראה ולפ"ז לא יכולתי להבין מ"ש מני"ר גופיה במראה הפנים פ"ה דפסחים ה"ד ד"ה דאתפלגון וכו'.

דלפי מ"ש ביבמות לא שייך הכא פלוגתא דהת"ס וכו' דאמאי לא שייך פלוגתא בזה הא בכיוצא לזה הוא דפליגי דבב' יו"ט אפשר לברר ופליגי וכמו כן בשוחט פסח על חמץ אפשר לברר אח"כ שהיה לו חמץ בשעת שחיטה כמ"ש במה"פ שם ושפיר שייך פלוגתא. גם מ"ש אלא הא דתלי הכא בהך פלוגתא לפי הס"ד דפליגי בב' יו"ט ש"ג וכו'. לא ידעתי פי' דמשמע דלקושטא לא פליגי בב' יו"ט ש"ג והיכן מצינו האי מסקנא הלא שם וביבמות ובפ"ח דנזיר לא אמרו בירושלמי דר"י ור"ל לא פליגי בב' יו"ט כיעי"ש, וכן מתבאר מדברי הרב עצמו במראה הפנים פ"ג דשבועות ה"ז דר"י ור"ל פליגי בב' יו"ט ש"ג וכיוצא דבר שאפשר להתברר אח"כ אלא דבשעת התראה היה ספק דלר"י הת"ס כי האי הוי התראה ולר"ל לא הוי התראה עי"ש: גם דבריו שבמסכת שבועות שם קשים לענ"ד דהנה שם הק' דברי הש"ס ירושלמי אהדדי דשם אמרו דר"י ס"ל הת"ס ל"ש התראה ומטעם זה פטור הנשבע לאכול ככר היום ולא אכלה.

ור"ל ס"ל דהפיטור הוא משום שאב"מ ואילו בפסחים ויבמות ונזיר אמרו דר"י ס"ל הת"ס הוי התראה וכתב ליישב דלפי הכלל שאמרו ביבמות דר"י לא אמר דהוי התראה אלא באפשר לברר ניחא דבשבועה הוי א"א לברר ההתראה וע"כ פטר בה ר"י מה"ט ור"ל נמי ס"ל דפטור מה"ט אלא דס"ל נמי טעמא אחרינא משום שאב"מ ולא ס"ל להירושלמי מ"ש בש"ס דילן דמ"ד טעמא משום שאב"מ ס"ל הת"ס שמיה התראה אלו תוד"ק עי"ש ותמיה לי חדא כיון דבקושיתו עינו רא"ה הש"ס ירושלמי דפ"ח דנזיר א"כ איך הפה יכולה לדבר וליישב קושייתו והיה בהניח דר"י מודה בשאי אפשר לברר דלא הוי התראה הרי בנזיר שם מפורש דס"ל להירושלמי בדעת ר"י דגם בשא"א לברר הוי התראה שהרי בההיא דנטמא אחד מכם וכו' ומת אחר מהם וכו' א"א לברר הספק וקאמר בירושלמי דבהתרו עליהם בב"א באנו למח' ר"י ור"ל שנחלקו בב' יו"ט ש"ג וכו' אלמא ס"ל להירושלמי שם דגם בא"א לברר פליגי ולר"י הוי התראה וכמ"ש מני"ר גופיה במראה הפנים בנזיר שם: ותו מ"ש דר"ל נמי בההיא דשבועה שאוכל ככר היום וכו' אית ליה טעמא דר"י דפטר משום הת"ס ולא פליג על ר"י אלא לומר דבלא האי טעמא נמי פטור משום שאב"מ וכו' תמיה לי דהרי בירושלמי שם אמרו דאיכא בינייהו שרפה או שהשליך לים ומשמעות הדברים הוא דר"ל דלר"י דאמר טעמא דפטורא משום הת"ס הכאנמי פטור, ולר"ל דאמר טעמא דפטורא משום שאב"מ הכא דעביד מעשה חייב ואם כדברי הרב דגם ר"ל הכא מודה לטעמא דר"י דפטור משום הת"ס א"כ כי שרף או השליך לים מאי הוה נהי דעביד מעשה הא אין מלקות בלא התראה והת"ס ל"ש התראה והוא פלא לע"ד, ואין נר' בעיני לומר דכונת הירושלמי לומר דמאי דנפיק מבנייהו הוא דלטעמא דר"ל א"כ למאן דס"ל דהת"ס דוי התראה גם כשא"א לברר בשרף והשליך לים דעביד מעשה חייב אבל ריש לקיש גופיה גם בכה"ג פוטר משום דס"ל דהתראת ס' לא הוי התראה, דאין זה פשט השמועה.

ותו דלפי דברי הרב פ"מ הש"ס הירושלמי ס"ל דבאי אפשר לברר ליכא למ"ד דה"ס הוי התראה דהא ר"י הוא דאמר הת"ס הוי התראה ולא אמר אלא בשאפשר לברר אבל בשבועה שא"א לברר גם הוא מודה דלא הוי התראה וצ"ע. ומה שנר' מדברי הרב פ"מ במקומית הנ"ל דמפ' דברי התוס' דיבמות דף פ' דכונתם לומר דבאגלאי מילתא למפרע דהוי התראה הוא אליבא דר"י וכדמפרש בכונת הירושלמי דדוקא באגלאי מילתא הוא דס"ל לר"י דהוי התראה.

אין נר' לענ"ד כן אלא כונת התוס' לומר דאע"ג דהת"ס היא אין אנו מוכרחים לומר דרב ס"ל כר"י דהת"ס הוי התראה משום דבזה אף לר"ל הוי התראה. ודברי תוס' הם

היפך מ"ש בירושלמי ועיין בשיורי קרבן סוף פ"י דיבמות וק"ל: ולולא דמסתפינא אמינא דבש"ס ירושלמי דשבועות הוא ט"ס ונשנו הסברות הפוכות וצריך להגיה שם כמו שהוא בש"ס דילן דר"י אמר טעמא משום שאב"מ וס"ל הת"ס הוי התראה.

ור"ל ס"ל משום דהת"ס לא הוי התראה, ודעת ר"י הוא דגם כשא"א לברר הספק הוי התראה ולא אמרו בירושלמי דיבמות לחלק בזה אליבא דר"י אלא לומר דר"י אמר לך דבההיא דב' יו"ט גם ר"י מודה מהטעם שיש לחלק ביניהם ואף דר' יהודה אינו מודה לגמרי לרבי יוחנן דהא בהכה זה וכו' ס"ל לר' יהודה דכיון שא"א להתברר פטור, נקוט מיהא פלגא דבאפשר להתברר מודה דהוי התראה, ודעת ר"ל הוא דבין בא"א להתברר כשבועה וכיוצא, ובין באפשר להתברר כשני יו"ט וכיוצא הת"ס ל"ש התראה כנלע"ד וא"ש את"ם: וחזה הוית להרב תפארת ישראל בפיה"מ פ"ט דסנהדרין מ"ב שהק' ע"ד רש"י (אההיא דנתכוון להרוג וכו') דהא קי"ל כר"י לגבי ר"ל בר מהני תלת וכו', (וכמו שהוקשה הרמ"ה על דברי רש"י דסנהדרין דף ע"א הנ"ל, ולפי מ"ש הכס"ן שהבאתי לעיל דרבא ס"ל דל"ש התראה אין לתמוה על רש"י אי ס"ל כר"ל משום דקאי רבא כותיה, ורק הו"ל לתלות הקו' דא"כ מה יענה ר"י למתני' וכמ"ש הרמ"ה ע"ד היש מפרשים שהביא שהוא כפירש"י) וכפי' הרמב"ם וכו', והאריך בזה מאד ושם באות דף כ' דבהא דנתכוון להרוג וכו' לכ"ע לא הוי התראה משום שהדבר תלוי במקרה דכשהתרו בו הדבר ספק ותלוי במקרה למי יפגע וכו'.

אבל אם הדבר מבורר ועומד אלא שהוא והעדים אינם יודעים בבירור כגון שאמרו לו כמדומה לנו שזו חלב וקבל ההתראה ואכלו ושוב נודע שהוא חלב חייב גם לר"ל וכו' עי"ש שהאריך להסביר זה ושוב כ' דבזה מתורץ קושית התוס' חולין י"א ע"ב דהכא נמי הספק בפעולה אם הנרצח טרפה ולכ"ע הוי התראה וכו', (ומה שפי' בכונת קו' התוס' דאף דקיי"ל דהת"ס שה"ת ק"ל לר"ל דס"ל דל"ש התראה מנ"ל דאזלינן בת"ר.

ומה שתי' התוס' דשמא ס"ל שמה התראה ר"ל מהא מוכח רב כהנא דלא כר"ל לענ"ד אין נראה כן בכונת התוס' דמאי קושיא לר"ל הא מצי סבר כילפותא דאינך אמוראי דהתם וממילא לא מצי רב כהנא למילף עפ"י מדותיו דלא כר"ל, ומ"ש עוד דתירוצם תמוה דא"כ קשה קושית רש"י שבועות ל"ז ריש ע"א וכו' עי"ש מה שתי', פלא בעיני דלא ראה דברי התוס' בשבועות שם כמ"ש הרואה) ושם באות ו' כ' דהיכא דאגלאי מילתא למפרע גם לר"ל הוי התראה כההיא דיבמות ד' פ' נעשה סריס למפרע ודבריו הם כדברי התוס' שם ועיין בשיורי קרבן סוף פ' יו"ד דיבמות ד"ה כמ"ד וכו' שכ' שדברי התוס' הם הפך ש"ס ירושלמי שם דגם בזה חשיב הת"ס וכבר כתבתי בסמוך מה שנלע"ד בדעת הירושלמי

בסברת ר"י ור"ל בזה: וראיתי להרב פתח הדביר ח"ג בסי' שי"ט אות ז שחקר גבי בורר דאינו חייב אלא בבורר להניח היכי משכחת ביה התראה דהא הוי הת"ס דשמא יאכל תכף וכו' והאריך לבאר דהוי הת"ס ואשכח לה פתרי על פי דברי התוס' שבת דף ד' גבי מדביק פת בתנור וכו' והכא נמי בבורר וכו' ושוב כתב דאף דקי"ל הת"ס הוי התראה כמ"ש הרמב"ם וכו' מ"מ צריכינן לד' התוס' לפי מ"ש הרב שבת של מי על ד' התוס' שבת הנ"ל שהק' מאי מקשו הא הוי הת"ס הא קי"ל הת"ס שמיה התראה ותי' על פי מ"ש התוס' כתובות דף ט"ו ד"ה וספק וכו' דבזורק אבן דאינו יודע אם יבא לידי חיוב גם אם יזרוק גם לר"י לא הוי התראה וה"ן במדביק פת דלא ידעינן בודאי אם ידביק יתחייב דשמא ירדה לא הוי התראה לכ"ע, ובורר דמי למדביק וע"כ צריכים אנו לדברי התוס' דשבת דמטעם שאינו מחוסר מעשה הוי התראה.

ושוב הביא מ"ש היבי"ש דהתוס' כתובות ל"ג ס"ל דהל' כר"ל וה"ד החינא וחיסדא הנ"ל (ושם כתוב עה"ג דכ"ן דעת מרן כ"מ בפ"א מהל' מילה ה"ב מדכ' דאיכא למ"ד הת"ס הוי התראה וכן יש לדקדק מדברי השאג"א שהבאתי בד"ה ועפ"י וכו' אבל אין דקדוק זה כדאי להכריח כן ופשוט) עיש"ב והנה לפום ריהטא נראה דהי"ל לומר דאף דאנן קי"ל כר"י דהת"ס שמה התראה מ"מ צריכינן לדברי התוס' וכו' כי היכי דלא תקשי לר"ל דהא בורר היא אחת מל"ט מלאכות ואטו יחלוק ר"ל על משנתינו דבורר חייב ומ"ש הרב שש"מ דמדביק דומה לזורק אבן לגו.

לענד"ן דלא דמי דהתם תלוי במקרה ואינו ידוע לשום אדם אם יבא תקלה מזה משו"ה לכ"ע לא הוי התראה אבל במדביק הרי הוא יודע שאם לא ירדה יעשה איסור בודאי שכן התרו בו אלא שיש לנו ספק שמא היה דעתו לרדותו כמו שיש ספק שמא יאכל ולא יותיר והוי הת"ס ולר"י חייב. ועי"ש בפה"ד שכתב בשם הפ"מ שהק' עמ"ש הרמב"ם דהקונה חמץ או חמצו לוקה דאמאי דילמא בטלו קודם שיתחמץ.

ובקנה חמץ שמא הפקירו קודם שזכה בו ובג"ד סגי ומה בכך שמשך ותי' דכיון שקבל ההתראה מודה שלא הפקיר. וכן בפסחים בשוחט פסח על חמץ לוקה ושם ר"י ור"ל וכו' ואמאי הא מצי אמר שבטלו כבר ולמ"ש א"ש כיון שמקבל עליו התראה לוקה ע"כ ומוכח מדבריו דפשיט"ל דכל כה"ג דיכול להתנצל באופן שלא עשה איסור גם למ"ד הת"ס שמה התראה לא חשיב התראה דאל"כ מאי ק"ל על הרמב"ם דהא איהו פסק כר"י ומ"ש דכיון דקבל התראה וכו' דבריו הם כדברי הנו"ב וכבר כתבתי שיש לפקפק ע"ז מדברי התוס' במדביק פת וכו': הן אמת דמדברי הרב פה"ד שם נראה דמשמע ליה דכונת התוס' בתי' הוא לומר דכיון שקבל התראה ל"ח תו הת"ס שכתב לחקירתו לענין בורר

וכו' וז"ל וגם מדברי התוס' דשבת יש ללמוד שאם תכ"ד של התראה בורר אף שיאמר אח"כ דלאותה סעודה הוא בורר אינו נאמן כיון דשתק בעת ההתראה דכי היכי דאמרינן התם דודאי לא היה בדעתו לרדות ה"ן י"ל דשתיקתו בשעת התראה על ברירתו מורה דדעתו הי' על ברירה האסורה וכ"כ הפ"מ וכו' וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' שבועות הי"ב או שקבל ההתראה ולא טען בעת ההתראה שטעה אף שטען אח"כ אין שומעין לו הרי דכל שקבל ההתראה שוב אין מקבלים אמתלא ממנו וכדברי התוס' והפ"מ עכ"ל.

אך לענ"ד אם הי' כן כונת התוס' לא היה צריך להאריך בתי' אלא בקיצור נמרץ כיון שקבל ההתראה שוב אינו נאמן אף אם יטעון דדעתו הי' לרדות: ושם בסי' ש' אות א' הביא דברי החק"ל בקושר קש"ק הנ"ל ו' ע"ד דאף דתלוי בדעתו שייך שפיר התראה וסקילה דכשקבל ההתראה ואומר דרוצה לקשור קש"ק שוב אינו יכול לומר בהפך כמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' שבועות וכו' וה"ד הרמ"ה בסנהדרין על דף ע"ח ע"ב וע"ט במה שדחה פי' הי"מ בההיא דנתכון להרוג וכו' דהוא משום הת"ס דמתבאר כן מדבריו ושוב כתב דאם כונת החק"ל הוא משום דהת"ס ל"ש התראה הוא תמוה דהא קי"ל דהוי התראה וכמ"ש הרמב"ם פט"ו מהל' סנהדרין והרשב"א בתשו' סי' קמ"ו ועיין דינא דחיי לאוון דף קצ"ח ע"ד.

אלא שהתוס' ס"ל דהל' כר"ל כמ"ש היבי"ש כלל קע"ח ועיין חנא וחסדא דף ר"ב ושבת של מי ע"ד תוס' שבת דף ד' ד"ה קודם ע"כ תו"ד שם. וכברכתבתי מה שנלע"ד בכונת קו' הג' חק"ל והרב רו"ד נר' כמסכים לדבריו ואין להאריך: העולה מכל מה שכתבנו דדעת הפוסקים לפסוק כר"י דהת"ס הוי התראה וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א והרמ"ה, ולא מצינו מפורש מי שפוסק בזה כר"ל דלא הוי התראה (דמה שנראה מדברי התוס' ורש"י בהנך דוכתי שערי דחיה לא ננעלו ואין דבריהם מופת חותך דס"ל כר"ל) אלא דקשה לכאורה דכיון דרבא ס"ל דהת"ס ל"ש התראה אמאי לא פסקינן כרבא דבתרא הוא (שבזה היה נראה דאין להפליג מה שהבין הג' יבי"ש ונמשכו אחריו הרבנים חינא וחסדא ופה"ד דדעת התוס' לפסוק כר"ל כנז"ל, דלכאורה הוא דבר שא"א דהא קי"ל בכ"מ כר"י לגבי ר"ל בר מתלת דכיון דרבא ס"ל כר"ל אפשר שפיר לפסוק כר"ל ורבא, ואף דהיבי"ש לא ראה ש"ס הנ"ל דרבא ס"ל דהת"ס ל"ש התראה דא"כ לא היה מכריח מדברי התוס' דפוסקים כן כמובן, מ"מ אין לנו לתמוה ע"ד התוס' אם באמת סוברים לדינא דלא הוי התראה וכבר כתב הג' משל"מ בפח"י מהל' מעשה הקרבנות דהיכא דאמוראי אחריני קיימי כר"ל או דסו' אחריתי מרווחת טפי כר"ל הל' כר"ל כ"ן לכאורה ליישב באם נאמר דדעת התוס' בזה לפסוק כר"ל אלא דצריך להתיישב בזה במה שהאריך הג' יד מלאכי

באות תקס"ח שהביא בענין זה מערכה מול מערכה ובספר ישמח לב הנד"מ בדף ג' ע"ד ייחס להתוס' סנהדרין מ"ז ד"ה מ"ט דס"ל דכלל דהלכה כר"י נגד ר"ל הוא אף היכא דאיכא אמורא אחר דקאי כר"ל וצריך להתיישב בכ"ז וכעת אין הפנאי מסכים) ולאידך גיסא יש לתמוה על רבא גופיה דהא מארי' דהאי כללא דהל' כר"י נגד ר"ל בר מתלת מר ניהו רבא עצמו כמ"ש בפ' החולץ דף ל"ז ואיך א"כ יסבור בזה כר"ל ואי הכי ארבע הוו ולכאורה הוא תימה רבתי אם כנים הדברים כמ"ש הרב כסף נבחר שהבאתי בתחלת אות זו דרבא ס"ל כר"ל דהת"ס לא הוי התראה, והייתי נבוך בזה ולא מצאתי די השיב לקו' זו: עד שמצאתי את שאהבה נפשי מר ניהו הג' חת"ס בחיו"ד סוף סי' ט' אנהיר לן עייניו וז"ל (ע"ד רבא חולין פ"א ע"א היא חולין ובנה שלמים וכו') אע"ג דרבא ס"ל במכות גבי אונס שגירש שמיה התראה לשיטת רש"י והריטב"א שם גם הרי"ף והרמב"ם שם ס"ל הכי, י"ל כמ"ש הרמב"ם בהלכות שבועות היכא דהלאו מפורש בתורה וזה עובר עליו אע"ג דאפשר שיתקן אח"כ ולא יהיה לאו כגון אונס שגירש בשעת מעשה עבר על לאו מפורש אע"ג דאפשר שיתקננו מ"מ הת"ס הלז שמיה התראה.

אבל הכא דאינו עובר על לאו שהרי אין שחיטה ראויה עד אחר רך כשיזרוק יהיה הלאו למפרע נמצא אינו עובר על לאו מפורש בזה הת"ס לא שמיה התראה עכ"ל הרי אשכחנא מרגניתא טבא דקושטא הוא דרבא ס"ל דהת"ס הוי התראה ובשיטתיה דבכל דוכתא קיי"ל כר"י לגבי ר"ל קאי נמי בהאי דינא וההיא דחולין שנייא היא וכמ"ש הג' חת"ס אך בחלקות ישית בין מפורש לאינו מפירש כאמור, ומצאתי להריטב"א בחי' לקי' דף ע"ח ע"א שכתב דרבא ס"ל הת"ס הוי התראה עי"ש ונעלם זה מהר' כסף נבחר, ויש לתמוה על הג' יבין שמועה והרבנים חו"ח ופה"ד הנ"ל שנמשכו אחריו להכריח דהתוס' ס"ל דקיי"ל כר"ל ואהכי לא ניח"ל להתוס' לומר דרבא נקט טעמא דאישתליין דאתי לכ"ע גם למ"ד הת"ס הוי התראה, דכיון דהל' כר"ל ועכ"ל דכן ס"ל גם לרבא דהוא בתרא דחיקא להו לומר דחשש רבא לס' ר"י דלא קיי"ל כותיה דאי ס"ל להתוס' דהל' כר"י מאי ק"ל וכו' עי"ש.

ולפי מה שנתבאר דרבא ס"ל הת"ס הוי התראה ממילא ודאי אין לנו להכריח מדברי התוס' דס"ל דנקטינן כר"ל דאף אי נימא דאינהו ס"ל הכי אכתי קשה מאי ק"ל להתוס' ע"ד רבא הרי רבא ס"ל דהוי התראה. ובאמת שצ"ע להבין קושית התוס' על מילתיה דרבא מאחר דרבא ס"ל דהוי התראה ומקושית התוס' נר' דמשמע להו בדעת רבא דס"ל דלא הוי התראה יהיה איך שיהיה עכ"פ אהנייא לן שיטתיה דסבא הגאון חת"ס ליישב בזה דעת הפוסקים כר"י דהת"ס הוי התראה וכמבואר ועיין סנהדרין דף ע"ז ע"ב אמר

רבא זרק צרור וכו' ותנא תונא וכו' מה"ד הת"ס וכו' משמע דקמ"ל דלאו הת"ס היא הא אי הוי הת"ס היה פטור, אלא די"ל דקמ"ל דהת"ס הוי התראה וכ"כ הרמ"ה שם אפי' שני ושם גריס רבה וק"ל (יעיין לקמן אות ק"ב ד"ה והנה): ושם בחת"ס בד"ה הנה וכו'.
הביא מ"ש הוא עצמו על הגליון ע"ד התוס' יבמות פ' ע"א הנ"ל וז"ל בירושלמי סוף פי"א דיבמות פליגי ר"י ור"ל בעושה מלאכה בב' יו"ט דלר"ל הואיל וסופו לאיגלויי הוי התראה ונתבאר בפ"מ במראה הפנים פ"ג ה"ז דשבועות וכו' והתוס' ס"ל דתרתי בעינן רובא ואיגלאי וכו' עי"ש שנראה כוונתו ליישב סתירת דברי התוס' הנ"ל עמ"ש בנדה דף מ"ו ע"ב ששם כתבו משום רוב ולא כתבו משום דאגלאי למפרע ועמד בזה רבינו המשל"מ בפי"ו מהלכות סנהדרין עי"ש.
אך מ"ש דבירושלמי אמרו דר"ל ס"ל הואיל וסופו לאיגלויי הוי התראה הוא תימה לכאורה ויראתי להגיה ר"י במקום ר"ל והיינו כמ"ש המראה הפנים דר"י לא אמר דהוי התראה אלא כשאפשר להתברר וכו' אלא שדברי הגאון מרה"פ לע"ד צ"ע וכמש"ל ואין להאריך: נחזור למה שכתבנו דדעת הפוסקים לפסוק כר"י דהת"ס שה"ת וכ"כ הריטב"א בקידושין הנ"ל דהכי קיי"ל עי"ש ויש לתמוה עמ"ש הגאון נו"ב במ"ת א"ח סוף סי' נ"ג ונ"ז אני כותב דרך ספק וכו' ובשגם שאין בו צורך לדינא דחיוב ב"ד ליכא משום הת"ס וחיוב כרת קמי שמיא גליא וכו' עי"ש דנראה דנקיט בפשיטות דקיי"ל דהת"ס לא שמיה התראה ואין הדבר כן כאמור, וע"ע בנו"ב ח"א באה"ע סי' ע"ה בד"ה ובזה וכ' נ"ל וכו' ושם בסי' פ' אות כ"ף דשם נקיט כן בפשיטות דהת"ס לא הוי התראה, והוא פלא איך נעלם מגאון מובהק שכמותו דכל רז לא אניס ליה דהל' רווחת דהת"ס הוי התראה, ואף אי נימא דקיי"ל כר"ל דלא הוי התראה.
מ"מ כיון דפלוגתא היא לא נפלאת לומר דשמאי ס"ל הת"ס שה"ת ולכן המשלח חייב והכא נמי דאמר טעמא משום דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן ולא אמר טעמא משום הת"ס (אף אם נאמר דרבא ס"ל הת"ס ל"ש התראה כדמשמע מש"ס דחולין פ"א שהביא הרב כס"ן, ולא נימא כמ"ש החת"ס ושכן דעת המפרש בדעת רבת כנז"ל מ"מ) היינו משום דשמאי הזקן הא גלי דעתיה בההיא דצא והרוג את הנפש דס"ל הת"ס שה"ת אהכי אצטריך לטעמא דזה נהנה וכו'.
וכן ראיתי להגאון מלא הרועים במע' בן נח אות י"ב שכתבו ע"ד הנו"ב הנ"ל דשמאי הזקן ס"ל דהת"ס הוי התראה (אלא שנר' מדבריו דנקטינן כמאן דאמר הת"ס ל"ש התראה עי"ש ואינו כן כאמור). וכן יש לתמוה עמ"ש הרב אהלי יהודה הכהן דף ל' ע"ב דקיי"ל בכל התורה הת"ס ל"ש התראה עי"ש והוא פלא דנהפוך הוא כאמור ועיין בקובץ על יד

פ"ו מהל' ע"ז ה"ד בשם הפ"ח שהק' הא הוי הת"ס וחפשתי בפ"ח בנימוקיו על הש"ס ובנימ' על הרמב"ם ולא מצאתי דב"ק לראות מאי ק"ל, הא קיי"ל דהוי התראה: שו"ר בנו"ב מ"ת באה"ע סי' ע"ז (ד"ה ומה שתמהתם) שהושג ע"ז עי"ש וכתב שם לחלק דדוקא בחייבי מלקיות הוא דס"ל לר"י דהת"ס הוי התראה אבל בחייבי מיתות אף דאיכא תנאי דגם בזה ס"ל דהוי התראה מ"מ ר"י גופיה ס"ל בחייבי מיתות דלא הוי התראה והכריח כן מש"ס במס' מכות דף ט"ז ע"א אי לר"ל תרי תנאי אליבא דר"י וכו' ואמאי לא אמרו אי לר"ל ורי"ו תרי תנאי אליבא דר"י דהא גם לרי"ו קשה דר"י אדר"י בהת"ס אלא ודאי לרבי יוחנן ל"ק דר"י אדר"י בהת"ס דיש לחלק בין מלקות למיתת ב"ד וכו' עי"ש ולא זכיתי להבין דלדידיה נמי תקשי אמאי לא כיילו לר"ל בהדי רבי יוחנן בענין לאו שאין ה מעשה וכו' ולימא דלר"י ור"ל ל"ק בענין לאו שאין בו מעשה דהא דידיה הא דרביה דהא גם לר"ל קשה דר"י אדר"י בענין לאו שאב"מ כי היכי דקשה לרי"ו בהת"ס ועכ"ל דלא מקשי הש"ס לר"י או לר"ל אלא מדברי רבי יהודה שהביא כל חד מנייהו דאז ליכא למימר דלא שמיע ליה אידך דרבי יהודה, וע"כ מקשי לר"ל בענין הת"ס דאיהו ראה וידע דבי רבי יהודה בתרי דוכתי בענין הת"ס והני מילי דר"י בהת"ס סתראי נינהו ולא מקשי על ר"ל דר"י אדר"י בענין לאו שאב"מ דאימור לא שמיע ליה אידך דאמר רי"ו משמיה דר"י ואין אחריותו עליו, ולר"י הוא בהפך דמקשי לדידיה דר"י אדר"י בענין לאו שאב"מ דמייתי איהו מילתיה דר"י בשתי עניינים, ולא ק"ל בענין הת"ס דאימור לא שמיע ליה בההיא שעתא הא דר"י דהכה זהוכו', וא"כ אין מש"ס דמכות הנז"ל הכרח לחלק אליבא דרי"ו בין מלקות למיתת ב"ד כמבואר: ובגוף החילוק הזה הגם דהגאון נו"ב נראה דפשיט"ל האי מילתא טובא (דאף שאח"כ מצדד בזה כיעי"ש, מ"מ נר' דלא חזר בו מסברא זו וכן ייחס אליו הגאון רע"ק איגר בתשובתו סוף סי' ק"ז דף ק' ע"א ד"ה יפה) לקוע"ד יש סתירה מפורשת מדברי הירושלמי סוף פרק י"א דיבמות דבעינן למימר דההיא דהכה זה וכו' פליגא על רי"ו דאמר בשני יט"ו דהת"ס הוי התראה ש"מ דלרי"ו לא שאני ליה בין מלקות למיתת ב"ד ובחי' הרמ"ה לסנהדרין דף ע"ז ע"ב אמ"ש בש"ס מה"ד הת"ס היא דאימור לא הדרה קמ"ל כתב ע"ז קמ"ל דהת"ס הוי התראה וכרבי יוחנן דאמר הכי ע"כ הרי דגם במיתת ב"ד ס"ל להרמ"ה דלרי"ו הוי התראה, וכן מתבאר מדברי הרמ"ה הנז"ל בד"ה גם מדברי הרא"ם וכו'.

וראיתי בנו"ב ח"א א"ח סי' ל"ה, (בד"ה ואין לומר) דשם מיירי בחיובי מיתת ב"ד ואמר מר דתלי בפלוגתא דר"י ור"ל ודקי"ל כר"י דהת"ס הוי התראה וכו' עי"ש ודבריו אלה נראים עיקר דלא כמ"ש במ"ת הנ"ל וכן מתבאר דעת איזה רבנן בתראי המובאים בדברינו

הנז"ל מראש ועד סוף וצ"ע: נד התראת ספק דס"ל להרמב"ם בפ"ה מהלכת שבועות דדוקא כשהלאו מפורש בתורה עי"ש בלח"מ מה נקרא מפורש, ועיין להרבנים מנחה טהורה דף צ"ט מלאכת שלמה חכים דף י"ו ע"ב חתם סופר יו"ד סוף סי' ט' נו"ב מ"ת אה"ע סי' ע"ז (ד"ה ואמנם חשבתי) שו"ת שיבת ציון סי' פ"ט עמודי אש בחידושיו על הירושלמי דף י"ט ע"ב: נה היינו ת"ק זימנין דלא מקשינן הכי כגון היכא דאפ"ל דהתנאים האחרונים מחולקים בסברת הת"ק דלמר הכי אמר ולמר הכי אמר עיין להרב תוי"ט פ"ב דנגעים מ"א ד"ה לא שחורים ונר' דלזה נתכוון הרשב"ם במסכת בתרא דף ע"ז ע"ב במתניתין בד"ה לא מכר את הצמד שכתב דברי הכל היא אלא דפליגי ר"י ורבנן בפי' דהך מילתא וכו', והיינו שהוקשה לו מאי דתנן וחכ"א אין הדמים ראיה דלכאורה היינו ת"ק ומפרק כלאחר יד דר"י ורבנן לפרושי מילתיה דת"ק אתו ומצאתי למרן חיד"א ביעיר אזן במער' הפ"ה אות י"ב שכתב כלל זה בשם התוס' וחידושי הר"ן ותוספי הרא"ש וז"ל היכא דאיכא דברי ת"ק ואח"כ פליגי תרי תנאי אפשר לפרש דהתרי תנאי פליגי בדעת ת"ק מר סבר שכונת ת"ק הכי ואידך סובר שכונת ת"ק הכי וכיוצא בזה יש לפרש כאשר יהיה האופן זה באמוראים כ"כ התוס' בפסחים ריש ד' פ"ב דרב זביד ורב חנא פליגי אליבא דר"ח בר עוקבא וכ"כ בדף פ"ג ד"ה ור"ש דר"י ור"ש פליגי אליבא דת"ק וכ"כ הר"ן בחי' סנהדרין על דף כ"א גבי לא ירבה לו נשים די"מ דר"י ור"ש פליגי אליבא דת"ק ושם יש הגהה דכתוב בתוספי הרא"ש דכה"ג איכא בפ' חזקת ובפרק המזבח מקדש בזבחים עכ"ל חידושי הר"ן לסנהדרין אין אצלי אך ראיתי כן בחי' רבינו יונה לסנהדרין שם שאחר שכתב דג' מחלוקות בדבר כתב ואיכא למימר דטעמא דרבנן לא איתפרש ור"י ור"ש פליגי אלבייהו והאי טעמא טפי עדיף עכ"ל, ומה שיקשה לכאורה לפי כלל זה מאי פריך הש"ס בשבת דף כ"ד ע"ב חכמים היינו ת"ק והוצרך לשנויי דאיכא בנייהו דרב ברונא ואמאי לא משני דנחום המדי ורבנן פליגי בפי' מלתיה דת"ק ע' במכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף כ"ז ע"ד:

נו היינו ת"ק היכא דאיכא למימר דאתי למיסתם כת"ק לא קשיא לן הכי עיין להרב תוי"ט פ"ב דנגעים מ"א ד"ה לא שחורים ואני ההדיוט מצאתי כן בתוס' מנחות י"ב ע"א ד"ה זה וזה ועיין במכתב לחזקיהו דף כ"ז ע"ד: נז התנאה לפניו במצות וכו', דדרשינן מזה אלי ואנוהו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין לקמן במערכת הזיי"ן אות י"ב: נח הניחא למ"ד כתב הרב יד מלאכי בסי' רי"ז בשם הרב כנה"ג דכשאומר כן בש"ס נקטינן כמאן דנאמר עליו הניחא וכו' והאריך לדחות כלל זה יעיש"ב ועם שאיני כדאי להכניס ראשי אומר אני עני דמדברי הרשב"א בשו"ת ח"א סי' א' קצ"ט במאי דשקו"ט בסוגיא דפ"ק

דיבמות דף י"ב ע"ב עם סוגיא דהתם דף ק' ע"ב עי"ש מתבאר יפה דמסתמא מסתברא לומר דכי אמרינן הניחא למ"ד וכו' אלא למ"ד וכו' אית לן למינקט כמ"ד בתרא דאי לאו דנקטינן כותיה לא הוה מק' הש"ם אליביה זהו הסברא פשוטה אלא דחדית לן הרשב"א ז"ל דאשכחן טובא בש"ס דמקשי אליבא דמאן דלא נקטינן כותיה עי"ש ודו"ק, ועיין דרכי שלום ד"נ ע"א ולהרב מוהרא"ל בשו"ת בירך משה ריש סי' כ"ב: נט הפקר* ב"ד הפקר כתב הרב מחנה אפרים בהלכות מכירה סי' ב' (סוף ד"ה איברא) דלא מהני אלא להפקיע ממון מרשות הבעלים אבל לעשות שאינו זוכה כזוכה כאילו הגיע לידו ממש לא אמרינן והרב מוהר"ץ הירש חיות בחי' לגטין דף כ' ע"א הק' מדאמר ר"א יכילנא למיפסל כולהו גטין וא"ל רבא מ"ט אילימא דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה ודלמא אקנויי אקנו ליה ופירש"י דהפקר בי"ד וכו' דש"מ דמהני להפקיע מהאשה ולזכותו לבעל עי"ש.

ולפי הנראה לא ראה מ"ש הטור סי' קי"ך דבכלל התקנה הוא שהאשה תקנה אותו להבעל וא"כ מגוף דברי הש"ס אין מקום להקשות על הרב מחנה אפרים דשפיר י"ל שכונת הש"ס אימור אקנויי אקנו ליה רבנן היינו דתקון רבנן ואצריכו לה להקנותו להבעל ומ"ש רש"י דהפקר ב"ד הפקר אפשר לפרש ג"כ דמשום דיש כח בידם להפקיר הוא דהפקירו ממונה והצריכוה להקנותו להבעל ואף אם אפשר להעמים כונה זו בדברי רש"י מ"מ לק"מ על הרב מחנה אפרים דהרואה דברי הרב בגופן שלהן ישר יחזו פנימו דלא כ"כ אלא ליישב דעת התוס' מקושית הר"ן (בפרק התקבל דף ס"ד אההיא דקטן זוכה לעצמו וכו'), ומובן דגם הרב מודה דהר"ן לא ס"ל כן אלא שהוא כתב סברא זו ליישב דברי התוס' וא"כ אין לנו לסתור דברי הרב מח"א אלא אם נמצא סתירה לסברתו בדברי הש"ס או בדברי התוס' עצמם באיזה מקום והכא דמדברי הש"ס אין סתירה לפי מה שפירש הטור א"כ גם מרש"י לק"מ.

ומצאתי שהרב דברי אמת בקונטרס ט' סי' ו' הביא סוגיא דגטין הנ"ל ומ"ש רבינו הטור שהאשה תקנה אותו להבעל וכתב בשם הרב ג"פ שנתן טעם למ"ש שתקנה אותו להבעל ולא סגי ליה בהפקר ב"ד משום דנהי שיש כח לב"ד לאפוקי ממונא מהאשה ע"י הפקר מ"מ היאך יקנה אותם הבעל דלא מצינו שיש כח לב"ד לאוקומי ברשות אדם דבר שאינו שלו ולא החזיק בו וכו' הגם שמצינו בפרק הנזקין דף נ"ה אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דניחייב עליה שאני התם דהחזיק בדבר ונכנס ברשותו משא"כ הכא דלא נכנס ברשותו לפיכך אמר תקנהו לבעל עכ"ל הג"פ וכתב הרב דב"א וכיוצא לזה כתב הרב מח"א בהלכות מכירה וכו' (הביא תו"ד המח"א בזה) וכיוצא לזה כתב הרב המבי"ט

בח"ב סי' קכ"ח וכו', ותמה עליהם מהש"ס בגטין דף ל"ו בסוגיא דפרוזבול (כמו שנביא דב"ק להלן בס"ד) הרי דהרב ג"פ כתב חילוק זה על סוגיא דגטין דף כ' הנ"ל והרב דב"א לא חלי ולא מרגיש להקשות עליהם מסוגיא זו והיינו מטעם שכתבתי דנוכל לפרש דב"ד הפקירו ממונה ולא סגי להו בהא ואצרוך שתקנהו להבעל ומה שהקשה הרב דב"א מסוגיא דפרוזבול הוא מדאמרינן אמר רבי יצחק מנין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא בעצת השרים יחרם כל רכושו ור"א אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע ב"ן ראשי האבות וכי מה ענין ראשין אצל אבות לומר מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשין מנחילין את העם כל מה שירצו והביא דברי הרשב"א בחידושיו שכתב מפורש דמהכא שמעינן דכח ב"ד יפה להפקיר ממונו של זה ולזכותו לזה אפילו קודם שבא לידו וכן מוכח מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו להם דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פ' לפ' וזכה לו מיד אף קודם שבא לידו אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהיה לשמעון וזוכה בו מעתה שמעון עכ"ל, נראה שהרב קצר במקום שהיה לו לבאר תמיהתו דמפשט דבריו נראה שכל תמיהתו היא עפ"י דברי הרשב"א ולולא דברי הרשב"א לא היה לו שום תמיהה מגוף הש"ס וזה לא יתכן שאם כן אין מזה סתירה לדברי הרב מח"א שהרי גם הוא מודה שהר"ן לא ס"ל כן ואם גם הרשב"א ירבור ולו ידע כסברת הר"ן אין מזה סתירת דרכו לדעת,התוס' אך נראה דגם בלא דברי הרשב"א קשה מסוגיא זו גם למ"ש הרב מח"א לדעת התוס' והוא דמקמי הכי מקשינן אתקנת פרוזבול מי איכא מידי דמדאורייתא משמט והתקין הלל דלא משמט ושני אביי בשביעית בזה"ז דרבנן וכו' והדר מקשינן כיון דמדאורייתא לא משמטא היכי תקון רבנן דמשמט ושני אביי שב ואל תעשה הוא ורבא אמר הפקר ב"ד הפקר דאמר ר' יצחק מנין להפקר ב"ד הפקר שנאמר יחרם כל רכושו ור"א אמר אלה הנחלות וכו' והוה אפשר לפרש דרבא לא אתא אלא לשנויי קושיא בתריתא היכי תקון רבנן דתשמט ואמר משום דהפקר ב"ד הפקר אבל לקושיא קמיתא דכיון דמדאורייתא משמט היכי תקין הלל דלא תשמט מודה לאביי דשביעית בזה"ז דרבנן ואי הכי אין לנו הכרח דהפקר ב"ד מועיל גם לזכות לאחר דרבנן הפקירו ממונו של מלוה וממילא זכה בו הלוה אמנם רש"י פירש להדיא דרבא מהדר לשנויי גם קושיא קמייתא ואמר דאפילו תימא דשביעית בזה"ז דאורייתא הפקר ב"ד הפקר ומזה ודאי מוכח שפיר דיש כח בידם להפקיר מזה וגם להקנות לאחר שהרי קאמר רבא דטעמא דפרוזבול משום הפקר ב"ד הוא הרי דממון זה שמוחזק בו הלוה הפקירוהו ב"ד והקנוהו להמלוה וש"מ דיש בכח ב"ד לפעול שתי פעולות להפקיעו מזה ולזכותו לזה ומתבאר מדברי התוס' שם בע"א

בד"ה מי איכא מידי דמדאורייתא משמט וכו' שאחר שראו דברי רש"י שפירש דשינויא דרבא גם אקושיא קמייתא קאי סברו וקבילו פירושו (מדלא ערערו דלא שייך לומר בזה הפקר ב"ד להוציאו מרשות הלוה ולהקנותו להמלוה שאין כח בידם לפעול שתי פעולות) וגם בתחלת דבריהם שכתבו דרבא לא מיהדר אקושיא קמייתא לא כתבו כן אלא משום דאין סברא לומר שיתקן הלל תקנתא קבועה לעקור מצות שמיטה של תורה עפ"י מה שיש כח לב"ד להפקיר משמע דאם בעת מן העתים ירצו להפקיר באופן זה להוראת שעה ולא תקנה קבועה לעקור מצות התורה לגמרי ניחא ליה לרבא לומר גם בזה הפקר ב"ד הפקר וא"כ נמצא דבין לרש"י בין לתוס' שמעינן מינה דאמרינן הפקר ב"ד הפקר גם להקנות לאחר, אלא שהרב דברי אמת סמך על המעיין בגופא דשמעתא ובפירש"י ותוס' והביא מן החדש שכ"כ מפורש הרשב"א בחידושיו כן נלע"ד לדחוק בכונתו וחידושי הרשב"א לגטין אין נמצאים בידי אך ראיתי שכתב כן מפורש בתשו' המיוחסות להרמב"ן בסי' רנ"ו ודרבא דמשני הפקר ב"ד הפקר מיהדר נמי אקושיא קמייתא דהיכי תקון הלל דלא תשמט עי"ש.

ומדברי הרב מוהרימ"ט בח"א ריש סי' קי"ח נראה קצת דהתוס' אף אחר שראו פירש"י לא חזרו ממה שפי' בתחלה אך אינו מוכרח כמו שיראה הרואה: וראיתי להרב נחמד למראה בח"א דף כ"ט ע"ב שכתב דמוכח מכמה דוכתי בש"ס דילן דהפקר ב"ד מהני גם להקנותו לאחר והם א) סוגיא דגטין דף כ' ע"א הנ"ל עפ"י דברי רש"י ב) סוגיא דגטין דף ל"ו דאמר רבא הפקר ב"ד הפקר ובזה לא הביא דברי רש"י כלל רק דברי הש"ס ג) סוגיא דפרק איזהו נשך דף ע' ע"א גבי זוזי דיתמי היכי עבדינן להו וכו' עפ"י דברי רש"י שם בד"ה בבי דינא וכו' עי"ש מתבאר דכונתו בראיה שניה היא מגוף דברי הש"ס וכבר כתבתי דמגוף דברי הש"ס אין ראיה כלל דהיה אפשר לפרש דרבא לא מיהדר לשנויי אלא קושיא בתריתא ואין בזה הקנאה לאחר כי אם הפקר ממונו לבד וממילא זוכה בו הלוה שמוחזק בו אמנם עיקר ההוכחה לזה הוא עפ"י פירש"י ותוס' ודברי הרשב"א שהביא הרב דברי אמת וראיתי עוד שם שאחר שהוכיח מכל המקומות הנ"ל דיש כח בידם גם להקנות לאחר הביא דברי הרבנים ג"פ בסי' ק"ך ומח"א בהלכות מכירה הנ"ל ותמה עליהם איך נעלם מהם כל המקומות שבש"ס הנז"ל דמוכח להיפך וכתב ששוב ראה מ"ש הרב דברי אמת הנ"ל וגם עליו תמה איך לא הקשה עליהם מכל הני דוכתי אתו"ד עי"ש ותימה על תמיהתו דמסוגיא דגטין דף כ' ודאי לא קשיא מידי לפי פירוש הטור דאקנויי אקנו ליה רבנן דאמרו בש"ס היינו שהצריכו שהאשה תקנה אותו לבעל ולזה יש להם כח גם לדעת הרב גט פשוט.

ומסוגיא דפרק איזהו נשך מלבד שאין מגופא דשמעתתא שום הכרח לזה כי אם מדברי רש"י וכבר רמז שם בנחמד למראה פירוש הרא"ש בזה דלדבריו אין שם עסק להפקר ב"ד הפקר כיעי"ש וא"כ לא יהיה בזה סתירה לדברי הרב מח"א לדעת התוס' ועוד אף לפירש"י י"ל דשאני התם בקרוב לשכר דאין כאן הפקעת ממון מן התורה דמן התורה זכו היתומים בריוח זה אלא דאיכא איסורא דרבנן וגבי הא מהני הפקר ב"ד להוציא מזה ולהקנות לזה אבל היכא דמן התורה ממון זה הוא של המחזיק בו וחז"ל הפקיעוהו ע"י כח הפקר אין מזה ראיה דנימא גם בזה דיש כח בידם גם להקנותו לאחר ומה שיש להקשות עליהם ועל כולם הוא מסוגיא דפרוזבול ועפ"י פירש"י והתוס' עצמם וכבר הקשה זאת הרב דברי אמת והביא שגם הרשב"א כתב מפורש דשמעינן מהכא דיכולים להקנות לאחר מכח הפקר ב"ד וכן מתבאר לענ"ד מדברי הרשב"ם במס' בתרא דף קל"א ע"א בד"ה אלא תנאי ב"ד וכו' עי"ש, וכן הוכיח הרב נחמד למראה שם מדברי רשב"ם בב"ב דף קי"ו ע"א עמ"ש בש"ס אמר ריי"ק דבי ר' אמי מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחים שכתב שהוא משום דהפקר ב"ד הפקר עי"ש והרב מוהר"ק הירש חיות בהגהותיו למס' גטין ע"ד התוס' בדף י"ד ד"ה כהלכתא בלא טעמא שכתבו פי' מה שמועיל לקנות אבל טעם יש למה תקנו חכמים מעמד שלשתן וכו' כתב שדקדקו לכתוב מה שמועיל לקנות כלומר דבעלמא אין כח ב"ד כי אם להפקיר ולא להקנות לאחר וכמ"ש הרב מח"א (הנ"ל) וכ"כ הרב בית אפרים בחח"מ וכו' עי"ש ולפי דקדוקו מדברי התוס' לא היה לו להקשות על הרב מח"א מדברי רש"י שבדף כ' ע"א הנ"ל אחרי שהרב מח"א כ"כ לסברת התוס' והרי התוס' בדף י"ד הנ"ל סוברים כן אלא דלענ"ד אם כוונו התוס' לזה יקשה באמת מי הרשה אותם באלו להקנות מה שאין כחם יפה בעלמא כי אם להפקיר ולא להקנות וראיתי עוד שם בנחמד למראה שכתב בשם הריטב"א בחי' לגטין דף ל"ו הביא דבריו בספר קהלת יעקב בתוס' דרבנן דף נ"ד ע"ג דהא מילתא תליא בהילפותא דהפקר ב"ד דלר' יצחק דיליף מיחרם כל רכושו אין כח ביד ב"ד אלא להפקיר מזה ולא לזכותו לאחר ולר' אלעזר דיליף לה מאלה הנחלות יש כח ביד ב"ד להפקיר מזה ולזכותו לזה ושנקטינן כר"א וכתב דלפי זה קשה דר' יצחק אדר' יצחק מההיא דב"ב דף קי"ו דמוכח דלריי"ק מכח הפקר ב"ד יכולים גם להקנות לאחר וניחא ליה דריי"ק התם אליבא דר' אמי קאמר וליה לא ס"ל אי נמי דסתם ריי"ק לחוד וריי"ק דר' אמי לחוד עי"ש ולענ"ד תירוץ השני נח לי דהאמת הוא דריי"ק דבי ר' אמי לאו היינו סתם ריי"ק כמו שמתבאר מדברי הרב בסדר הדורות והראשון קשה דא"כ אמר ריי"ק דבי ר' אמי

אמרי מלמד וכו' מיבעי ליה למימר וכדברי הריטב"א כתב הרב קרבן נתנאל ע"ד הרא"ש בפ' השולח.

סי' י"ג דמה שהביאו הרי"ף והרא"ש ילפותא דר"א מנחלות הוא להוכיח דיש כח בהפקר ב"ד גם להקנות לאחר וכתב ששוב מצא דרש"ל ביש"ש פרק האשה קמא סי' י"ט כתב כן עי"ש ומשמע דר"ל דבהא פליגי ריי"ץ ור' אלעזר דלריי"ץ דיליף מיחרם אין לנו לומר אלא דיש כח בידם להפקיר בלבד אבל לא להקנות לאחר ומפני זה הוצרכו להביא דרשת ר"א דמוכח מינה דגם להקנות יש כח בידם כן נראה לכאורה אבל אינו מוכרח די"ל כמו שאכתוב להלן בס"ד (בד"ה ולענין הלכה) ולעיקר קושית הרב מוהרצה"ח מסוגיא דגטין דף כ' הנז"ל לפי הנראה אפשר ליישב עפ"י מ"ש בס' חידושי טיב גטין בסוגיא הנ"ל בשם הפנ"י אלא שאין ס' פנ"י אצלי לעיין היטב בדבריו עי"ש: ונראה מדברי הרב חתם סופר בא"ח סוף סי' קי"ז דהא מילתא תליא בפלוגתא דקמאי אי קנין דרבנן מהני לשל תורה או לא דמ"ד קנין דרבנן לא מהני לשל תורה ס"ל דאין כח ביד ב"ד להפקיר מזה ולזכותו לאחר ומ"ד קנין דרבנן מהני לשל תורה סובר דיש כח גם לזכותו לאחר (מר קעסיק שם בקנין אגב למ"ד דרבנן וכתב דמ"מ בחמץ מועיל מן התורה שהרי טעם הסוברים דקנין דרבנן לא יועיל לקידושין דאורייתא וכדומה הוא משום דהפקר ב"ד אינו אלא להפקירן מיד המקנה ולא להקנותו להקונה ולא מתקדשת האשה עי"ז וא"כ בחמץ סגי לו בהפקר ולא צריך יותר והך דהפקר ב"ד הפקר דאורייתא וכו' עי"ש משמע דלמ"ד קנין דרבנן מהני לשל תורה על כרחין לומר דס"ל דיש כח ביד ב"ד להפקירו וגם לזכותו לאחר) וכן מתבאר מדברי הרב שו"מ בח"א ס"יד"ה וז"ל ומעל' הקשה לשיטת הפוס' דאגב מדרבנן מה הועיל ר"ג וזקנים לענד"נ דל"מ לשי' הב"י באה"ע סי' כ"ח דקנין דרבנן כגון מע"ג מהני מה"ת א"כ גם כאן ל"ק אלא אף לדעת רי"ו דלא מועיל מעמד ג' להיות מקודשת מן התורה.

נלפ"ד דבאמת יוקשה למה לא ניחא דהפקר ב"ד הפקר וקנה דתורת הפקר, אך כבר נודע מ"ש הג"פ ומק"ח סימן תמ"ח דנהי דהפקר ב"ד הפקר אבל קנין לא הוי ולפי"ז זהו בדבר של בעלים לגמרי אבל מתנות כהונה דמוכרחים ליתן רק שיש לבעלים טובת הנאה דיכולים ליתן למי שירצו א"כ כל שיקנה מדרבנן באגב וכבר נסתלקו מזה הבעלים ואחרים לא מצו לקנות שוב מועיל אף קנין דרבנן דנהי שאינו קנין אבל הבעלים נסתלקו מזה שפיר זכו הם בתורת הפקר עכ"ל, ולפ"ז י"ל דהתוס' והרשב"א והריטב"א אזלי לשיטתייהו לפי מה שמתבאר ממ"ש בשו"ת אור לי סי' ל"א אות נ"ג ואות ע' דדעת הרשב"א והריטב"א דקנין דרבנן מהני לשל תורה ולכן סוברים ג"כ דהפקר ב"ד מהני

גם לזכותו לאחר ומ"ש הרב מח"א דלא מהני אלא להפקיע מרשותו של זה אבל לא להחזיקו ברשות אחר כתב כן לדעת התוס' דפ' התקבל כנז"ל ודעת התוס' שם היא דקנין דרבנן לא מהני לשל תורה כמ"ש באור לי שם אות מ"ה ומשו"ה סברי נמי דלא מהני אלא להפקיע ולא לאוקומי ברשות אחר.

ואם כנים אנחנו בזה נוכל ליישב תמיהת הרב רמ"ץ בחא"ח סי' כ"ה אות י"א שהביא מ"ש המק"ח מסברא דנפשיה דהפקר ב"ד לא מהני רק לעשות הדבר הפקר אבל לא להקנות לחברו ונסתייע רק מס' ג"פ והוא מנא שדבר זה של כת הקודמים היא והובא באס"ז למס' בתרא דף ק' וז"ל וכל היכא דאמרינן הפקר ב"ד הפקר בעל הנכסים אבד זכותו ע"י הפקר והרי הן כדבר שאינו שלו ויש לחברו רשות להחזיק בו ברשות ב"ד אבל אינו זוכה בו בדבור ב"ד עד שיחזיק וכו' ורבים צריכים קניה בברירת דרך וכשהחזיקו מיהא קנו וכו' והפקר ב"ד הפקר וכו' עכ"ל האס"ז וכתב ע"ז הרב רמ"ץ וז"ל אך צ"ע מפשטות דברי הרשב"א בגטין דף ל"ו (הביא דברי הרשב"א שהביא הרב דב"א הנ"ל וסיים) ומזה משמע דהפקר ב"ד עושה קנין ולהכי מגבינן מלוה למלוה בפרוזבול אף דהיא עקירת ד"ת בקום ועשה עכ"כ ולפי מה ששיערנו י"ל דמ"ש באס"ז לב"ב הנ"ל והם דברי הרר"י בעליות שיעי"ש אזיל בשיטת הסוברים דקנין דרבנן לא מהני לשל תורה לכן ס"ל דלא מהני הפקר ב"ד להקנות לאחרים והרשב"א לשיטתיה כאמור ומדברי הרשב"א הנ"ל תמיה לי על רע"ק איגר בתשו' סי' רכ"א אות ו' (ד"ה ויראה לי) שכתב וז"ל ויראה דודאי מודים התוס' והרא"ש דמה שמצינו שנתנה תורה כח לחכמים הוי דאורייתא אלא סוברים כיון דהפקר ב"ד למדנו בגטין דף ל"ו מקרא דיחרם כל רכושו א"כ לא מצינו אלא דיש כח לחז"ל לסלק רשות בעלים ממנו כמו שם דעשאוהו חרם אבל שיהיה כח בידם לומר שיהא קנוי לאחר לא מצינו ובכ"מ קיל יותר סילוק מלהקנות דסילוק אין צריך קנין ולהקנות חפצו לחברו צריך מעשה קנין וכו' אתוד"ק ועם שכתב כן ליישב דעת התוס' והרא"ש מרוצת לשונו מורה שדבר זה פשוט הוא בעיניו כאילו אין חולק בדבר ואין במשמעות דבריו שכותב כן רק לדעת התוס' והרא"ש והוא תימה שנעלם ממנו דברי הרשב"א דממקום שבא להוכיח דלא מהני הפקר ב"ד להקנות לאחר משם הוכיח הרשב"א בהיפך ולדברי הריטב"א שהביא הרב נחמד למראה דבר זה שנוי במחלוקת רי"ץ ור' אלעזר בילפותא דהפקר ב"ד הפקר עכ"פ אין הדבר פשוט כדמשמע ליה לרע"ק ומה גם שכתב הרב נחמד למראה דנראה מדברי הריטב"א דהלכתא כר' אלעזר דיליף מאלה הנחלות וכו' ולדידיה גם להקנות לאחר יש כח ביד ב"ד ופלא בעיני שלא הביט עין הבדולח בדברי רש"י בסוגיא ההיא שפירש שינויא דרבא דקאי גם אקושיא קמייתא

דלפי זה מתבאר דמהני כח הפקר ב"ד גם להקנות לאחר וכבר כתבתי למעלה דגם מדברי התוס' בד"ה מי איכא מידי מתבאר דסברי הכי ואיך פשיטא ליה למני"ר בהיפך (קמיה שמיא גלי כי כשלמדתי דברי התשו' דסי' קכ"א לא התבוננתי לראות מה שרשום בראשה כי דברי מר בריה הרב מוהרש"א המה וחשבתי שהם דברי המחבר עצמו ותמהתי עליו כנז"ל אמנם עתה אח"ז ראיתי כי הם דברי מוהרש"א, ומר אביו בסימן רכ"ב אות כ"א השיב לו כן דבדברי הרשב"א מבואר דגם להקנות לאחר יש כח ביד ב"ד משום הפקר ב"ד עי"ש והנאני מאד אלא שגם עליה דמר תמיה לי דלא הזכיר כלל דעת רש"י ותוס' בזה) ועוד יש לפקפק ע"ד הרב מוהרש"א במ"ש לדעת הרא"ש כנז"ל, לפמ"ש הרב קרב"ן הנז"ל (בד"ה וראיתי) דמה שהביאו הרי"ף והרא"ש דרשה דנחלות הוא לומר דגם להקנות יש להם כת וצ"ע:

ולענין הלכה במחלוקת זו נראה מדברי מרן חיד"א בקונטרס אחרון שבסו"ס ברכ"י ח"מ סי' ב' שדעתו נוטה דנקיטינן דגם להקנות לאחרים יש כח ביד ב"ד שכתב וז"ל כתבו קצת אחרונים דאין לב"ד כח אלא לאפקועי ממונא אבל לא לזכות לאחר כל שלא בא לידו וגדול בדורינו בסה"ב דברי אמת בקונטרסים דף צ"ג הוכיח מגטין דף ל"ו ומדברי הרשב"א שם והריב"ש סי' שצ"ט דיש להם כח להפקיר מזה ולזכותו לזה קודם שבא לידו והאריך בזה עי"ש עכ"ל והרב שו"מ עם שבתשובתו שבמהדורא קמא ח"א סי' קכ"ד (דף ל"ח סוף ע"א) וגם בסי' ר"ה הנ"ל נראה כמסכים לסברת הרבנים ג"פ ומק"ח שיש לחלק בדבר כנז"ל מ"מ מצאתי אניו בתשו' שבמהדורא ג' ח"א סי' ק"מ שכתב וז"ל ואף שבס' גט פשוט סי' ק"ב (ק"ך) והמק"ח סי' תמ"ח כתבו דאינו רק הפקר ולא קנין כבר הארכתי בזה דבישו"ש ביבמות פרק י' מבואר דגם קנין עושה עכ"ל מתבאר דאין דעתו מסכמת לסברת הג"פ ומק"ח ועוד ראיתי אליו שם בח"ג סי' קס"ב (בד"ה והנה) שכתב מה שחדש הג"פ ומק"ח דהפקר ב"ד אינו קנין כבר כתבתי במקו"א דבישו"ש יבמות פרק האשה רבה מבואר דתלי בשני הלימודים אי ילפינן מיחרם כל רכושו אינו רק הפקר ולא קנין ואי ילפינן מקרא דמקיש לנחלה הוי קנין (גם הוא הבין כמו שכתבתי למעלה על פי דברי הרב קרבן נתנאל שהרש"ל מפרש דרי"ץ ור' אלעזר פליגי בסברא זו וכמ"ש הריטב"א שהביא הרב נחמד למראה ואינו מוכרח כמ"ש להלן איה"ש) ושוב האריך בענינים אלו וכתב (בד"ה והנה בענין הפקר) וז"ל אחר כמה שנים כה הראני רב אחד מ"ש בשטמ"ק בב"ב ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באגרתא וז"ל הצריך לענינינו בשם הר"ר יונה בעליות שלא הוזכר דינא דמלכותא אלא בהפקעה שהנכסים מופקעים מבעליהן בדין המלך וכענין הפקר ב"ד הפקר ומי שיורד בהם במנות המלך ומי שיורד

בהם שלא במצות המלך זוכה בחזקה עכ"ל ומזה נראה שהפקר ב"ד אינו רק הפקר ולא קנין והנה לא ראיתי בשיטה כי אם מה שהעתקתי וע"כ לח אוכל לשפוט ע"ז עכ"ד השו"מ וכבר הבאתי למעלה מ"ש הרב רמ"ץ בשם השטמ"ק לב"ב דף ק' ע"ב והם דברי הרר"י בעליות דהפקר ב"ד אינו עושה קנין וחידוש הוא דכל רז לא אניס ליה ונעלמו ממנו בזה דברי הרשב"א והריטב"א באותו פרק באותו מקום מקור הדין דהפקר ב"ד הפקר בסוגיא דגטין דף נ"ו ע"ב הנז"ל.

וגם מה שהביא מדברי רש"ל ביש"ש נעלם ממנו שכבר קדמו הרב קרבן נתנאל במקומו כמו שכתבתי למעלה ועוד ראיתי אליו בציון ירושלים ע"ד הירושלמי פ"ק דמם שקלים הלכה ב' שכתב וז"ל ובישש"ש פ"י דיבמות סימן י"ט כתב דהא דר"א עדיף דלא תימה דוקא שיכולים להפקיר ולא להחליט לחברו קמ"ל הך דר"א לכך למד ר"א מאלה הנחלות ודבר זה הי' בהעלם עין מהרב ג"פ וש"ב במק"ח שכתבו דאינו יכול להחליט לאחרים וכל האחרונים הלכו בעקבותיהם ולא ראו דברי הישש"ש הלז ובירושלמי כאן לא נמצא רק דברי רבי יצחק וצ"ע עכ"ל הרי גם כאן גילה דעתו דהעיקר דגם קנין עושה ולענ"ד נראה דכן מתבאר מדברי הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות סנהדרין הלכה ו' וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד ונותן כפי מה שיראה לגדור פרצת הדת ולחזק הבדק או לקנוס אלם והרי הוא אומר וכל אשר לא יבא וכו' יחרם כל רכושו שהפקר ב"ד הפקר עכ"ל מדכתב מאבד ונותן משמע דגם להקנות יש כח ביד ב"ד משום הפקר ב"ד ואתי שפיר לפי מה שפירש הרב קרבן נתנאל בפרק השולח סי' י"ג בדעת הרי"ף והרא"ש דמה שהביאו דרשת רבי אלעזר הוא משום דמינה מוכח שפיר דיש כח ביד הפקר ב"ד גם להקנות לאחרים ונמצא דדעת הרי"ף דגם להקנות מהני וידוע דעל הרוב הרמב"ם נמשך אחר דעת הרי"ף וכמ"ש הרב יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות כ"ט בשם הרב כנה"ג עי"ש אלא שקצת ישלפקפק לפי זה עמ"ש הרב ישש"ש דתלי הא מילתא בהלימודים הרי הרמב"ם נקיט הלימוד דיחרם כל רכושו ואפילו הכי קאמר דמאבד ונותן ואין לומר שנעלם ממנו לשעתו דברי הרמב"ם שהרי שם הביא מ"ש הרמב"ם דההה"ד לכל ב"ד חשוב בכ"מ ובכ"ז ונראה ליישב דאין כונת רש"ל לומר דבהא פליגי דלר' יצחק אין כח בידם כי אם להפקיר דאין בדברי רש"ל שום רמז מזה שהרי כתב וז"ל ונראה דהא דר"א עדיף דילפינן מניה שיוכלו להפקיע ממון של אחר ולהחליט לחברו ולא תימא דוקא שיכולים להפקיר אותו או להחרימו נוכ"ל ויתכן לפרש שכונתו לומר דר"א לא בא לחלוק על רבי יצחק אלא לפרש דאף דמקרא דמייתי ריי"ץ הי' אפשר לחלק בין הפקעה להקנאה אין הדבר כן אלא גם להקנות יש כח בידם וגם ר' יצחק מודה לזה (דלא כמ"ש הריטב"א

דפליגי) דכיון שניתן להם כח ורשות להפקיר ולהפקיע הממון מרשות הבעלים מה טעם לומר שאין להם כח גם להקנות וקושטא הוא דמשמעות דורשין איכא בנייהו דלרי"ץ גם מקרא דיחרם כל רכושו שמעינן דיש כח בידם גם להקנות דאין סברא לחלק בזה בין הפקעה להקנאה דכמו שיש להם כח לזה יש להם גם לזה ולר"א ניחא לי' ועדיף לי' לאתויי מקרא דנחלות דמתבאר טפי וקצת משמע דרבא דאמר הפקר ב"ד הפקר מר ניהו דמייתי הא דרי"ץ ודר"א דמר יליף מיחרם ומר מנחלות ומשמע מסתמא דאמר מילתיה לדברי הכל (שאם לא כן לא היה צריך להביא אלא דרשת ר"א מנחלות) וכיון דלרש"י רבא מיהדר נמי אקושיא קמיתא מוכח דלרבא גם לדרשת רי"ץ הדין כן שיכולים גם להקנות וסימנים יש לזה מדברי רש"י במס' סנהדרין דף ה' ע"א שכתב שהפקר ב"ד הפקר דכתיב וכל אשר לא יבא יחרם כל רכושו ביבמות דף פ"ט ואי ס"ד דאיכא נפ"מ לדינא בין דרשת רי"ץ לדרשת ר"א קשה אמאי נקט רש"י דרשת רי"ץ הלא לשיטת רש"י דרבא מיהדר גם אקושיא קמייתא עכ"ל דס"ל לרבא כדרשת ר"א וכשיטא דהכי אית לן למינקט ומדוע תפס רש"י דרשת רי"ץ שאין הלכה כמותו אלא ודאי מוכח דס"ל לרש"י דאין נפ"מ לדינא בין דרשת רי"ץ לדרשת ר"א כאמור ולפי זה גם להירושלמי הדין כן אף שהביא דרשה דרי"ץ ומה שהביאו הירושלמי והרמב"ם דרשה דרי"ץ ולכאורה טפי הוה עדיף לאתויי דרשה דר"א כתב הרב מראה הפנים בפ"ה דמס' פאה הלכה א' (בד"ה אמר ליה) דהיינו ללמוד פיטור מן המעשר דלא שמעינן מקרא דמייתי ר' אלעזר עי"ש דנראה מדבריו דלר"א דיליף מנחלות אין הפקר זה דומה להפקר בעלים ואינו פוטר מן המעשר ולענ"ד אינו מוכרח להמציא מחלוקת ביניהם לענין דינא אלא יש לומר דלרי"ץ ניחא לאתויי מקרא דיחרם דהחרם הוא כהקדש ופוטר מן המעשר ור"א משמע ליה דכיון דילפינן מקרא דנחלות שיש כח בידם להפקיר הרי הוא כהפקר בעלים ממש ופוטר מן המעשר:

ובעיקר כללין ראיתי להרב מטה אהרן במערכה זו שהאריך מענין לענין ולא יכלתי כעת להתבשם בד"ק לך נא ראה בסי' ל"ט ובמה שציין הרב מוהר"א עניו בקונטרס דבר אליהו אשר בסו"ס משנת רבי אליעזר ח"ב במערכה זו גם אשו"ר לידידי הגאון מוהרי"א נ"י בס' עמודי אש סי' כ' אות ל"ו האריך בבקיאות נפלא כדרכו בקדש ושקו"ט בדברי כמה ספרים שאין מצוים אצלי והביא מן החדש תשובת הרשב"א לאלפים סי' תשע"ה וסי' תתקס"ז (מלבד שו"ת המיוחסות הנ"ל) דנקיט דרשה דנחלות כשיטתי' שבחידושיו בסוגיא דפרוזבול ושכן דעת רש"י בגטין שם והצע"ק דכיון דדעת רש"י דיכולים לעשות קנין א"כ מדוע כתב בר"ה כ"ד ב' (צ"ל כ"ב ב') ומ"ק ט"ז א' וסנהדרין דף ה' הכתוב

דויחרם כל רכושו והנה על רש"י במ"ק לא שייך קושיא זו כי הוא מפרש מ"ש בגמ' ובגמ' מייתי דמפקרינן מדכתיב יחרם כל רכושו ומה שיש להקשות על רש"י דגטין ועל כל העומדים בשיטתו הוא מגוף דברי הש"ם דנראה דהש"ס נקיט כמאן דיליף מקרא דיחרם ומה גם לפי מה שנראה מפשטא דשמעתא שם דכולהו ומנלן דאמרינן התם סיומא דמילתא דרבא נינהו דבזה תגדל התימה לדעת רש"י דרבא ס"ל דהפקר ב"ד עושה קנין היכי נקיט ואמר מנלן דמפקרינן דכתיב יחרם כל רכושו ולשיטתו הוה ליה למינקט דרשה דר"א מנחלות אלא דגם זה לא קשיא לענ"ד ואדרבא מזה יש להוכיח מה שכתבתי דאין נפ"מ לדינא דגם לרי"ץ הדין כן דיכולים להקנות ומשמעות דורשין איכא בינייהו וראיתי עוד שם שכתב בשם ס' כסף נבחר כלל י' סי' ע"ט דדעת הרמב"ם דאינם יכולים לעשות קנין וכתב הוא נר"ו ע"ז שמפני זה כתב הרמב"ם בהלכות סנהדרין פכ"ד הילפותא דויחרם ושכן נקטי הרא"ש בתשו' כלל ל"ה סי' א' ובאגודה יבמות סי' צ"ד ובשו"ת רגמ"ה שבמרדכי פרק אלו מציאות סי' רנ"ז וסמ"ג ל"ת סי' ר"ח רק הילפותא דיחרם כל רכושו וכ"ה בירושלמי פ"ה דפאה ופ"א דשקלים מחשבתו ניכרת מתוך דבריו שדעתו לומר דכל רבנן קדישי הנז"ל דנקטי הילפותא דיחרם כל רכושו סברי מרנן דאין כח ביד ב"ד אלא להפקיר ולא לעשות קנין וכדעת הרמב"ם שכתב בשמו בס' כס"ן והנה דברי הרמב"ם בזה לא ידעתי איה מקום כבודם כי עיינתי בכסף נבחר שם ולא ראיתי שדבר מזה (ולא ידעתי איזה ט"ס הוא בעמודי אש) כמו שיראה הרואה ולכן לא אוכל לדון בדעת הרמב"ם.

אמנם מה שנראה שדעתו לומר דגם הרא"ש סובר דאינו עושה קנין מדהביא הילפותא דיחרם כ"ר עמו הסליחה רבה שכבר כתבתי דהרב קרבן נתנאל בפרק השולח ע"ד הרא"ש סי' י"ג כתב (באות מ"ט) דמה שהוצרכו הרי"ף והרא"ש להביא דרשת ר"א מקרא דנחלות הוא לומר דיש כח בידם גם להקנות וא"כ לפי דעת הרב עמודי אש יצ"ו הנה הרא"ש יושב בסתר מתשו' לפסקים והא ודאי דוחק גדול מסתמא אמנם לפי מ"ש בעניותין גם בתשו' סובר כמשמעות דבריו שבפסקים דיש כח בידם גם להקנות ולא פליגי בהכי רי"ץ ור"א ומשמעות דורשין איכא בינייהו ואף שכתב הרב קרב"ן שם באות מ"ח דהרי"ף והרא"ש לא סברי כרש"י אלא שינויא דרבא לא קאי אלא אקושיתא בתרא מ"מ לאו משום דאין כח בידם להקנות אלא משום דלא מסתבר להו שיתקן הלל לעקור לגמרי לדורות מצות ה' אחת מתרי"ג מצות כיעי"ש ולענ"ד אין נראה כן מדברי הר"ן שם דמדהביא פירוש רש"י על דברי הרי"ף נראה דכונתו לפרש גם בדברי הרי"ף ועכ"פ אין הכרח דסברי דאינו עושה קנין ואדרבא מדמייתו דרשת ר"א מוכח דסברי דעושה

קנין כמ"ש הרב קרב"ן וכל הרבנים הנ"ל שהביאו דרשה דר' יצחק י"ל דסברי דאין נפ"מ לדינא ביניהם ודרשה חדא דקדימא בש"ס נקטי ובפרט להסמ"ג י"ל דהוא העתיק לשון הש"ס במ"ק דף ט"ז דיליף דמפקרינן נכסיה מדכתיב דיחרם כל רכושו והש"ס כיון דמיירי במנודה ניחא ליה לאתויי מקרא דמיירי בחרם.

והנה ממ"ש הרבנים הנז"ל בשם הרב גט פשוט הוה משמע לי דלקושטא דמילתא כתב חילוק זה דבין הפקעה להקנאה אמנם בעמודי אש שם ראיתי שכתב דהג"פ חזר בו וכו' ומי שנמצא אצלו ספר גט פשוט יראה איזה יכשר: והנה בשאלתות פרשת קרח שאלתא ק"ל כתב (בדיני מנודה) ואי מתבעי למיקנסיה בממוניה קנסינן ליה דכתיב וכל אשר לא יבא וכו' יחרם כל רכושו, וכתב ע"ז גאון עוזינו יצ"ו בסה"ב העמק שאלה בסק"ד וז"ל בגמרא (דמ"ק דף ט"ז ע"א) איתא ומנ"ל דמפקרינן נכסיה ובאמת מהא דכתיב יחרם כל רכושו א"א למילף אלא שהי' הפקר לכל כמו חרם שבתורה שהוא אה"ן ואין לו בעלים הכא נמי יהא נכסים בלא בעלים עד שיזכה בם אחר ולא למדנו שהיו יכולים ב"ד ליטול מזה וליתן לזה אבל מצינו בגטין דף ל"ו ויבמות דף צ"ט (צ"ל פ"ט) דמהאי קרא יליף לענין זה ג"כ משו"ה פי' רבינו למיקנסיה בממוניה דמשמע שפיר כל קנס שיהיה וכן הרמב"ם הלכות סנהדרין פכ"ד דין ו' כתב וכן הי' לדיין להפקיר וכו' או לקנוס אלם זה והרי הוא אומר בעזרא וכו' הרי דשני אופנים למד מהאי קרא וע' מש"כ שאיל' ע"ג אות י"א דדעת התוס' לחלק בדבר עכ"ל ולכאורה במחכתה"ר דבריו תמוהים במ"ש דבש"ס הנ"ל יבמות וגטין שתים זו שמענו מקרא דיחרם כל רכושו דיש כח ביד ב"ד להפקיר ולהקנות ג"כ ואינו מובן היכי משמע הכי דנהי דלרבא דאמר הפקר ב"ד הפקר ולפי פירש"י דקאי נמי אקושיא קמיתא עכ"ל דגם להקנות יש בכח ב"ד מ"מ אינו מוכרח דיליף הכי מקרא דיחרם כל רכושו דשמא טעמיה הוא משום דס"ל כדרשת ר"א מאלה הנחלות וכו' דלדידיה ודאי שמעינן שיכולים גם להקנות לאחר אבללא לדרשת ריי"ץ וכמ"ש הריטב"א שהביא בנחמד למראה הנ"ל וכן מתבאר מדברי הרשב"א שהביא הרב דברי אמת דנראה בעליל דרק מקרא דאלה הנחלות הוא דמשמע ליה דיש כח ביד ב"ד גם להקנות לאחר ומה שציין לעיין במה שכתב בשאלתא ע"ג אות י"א לא ידעתי איזה ט"ס יש ולא ידעתי מקומו איה והדברים תמוהים לכאורה אמנם לפי מה שכתבתי בכונת רש"ל דר"ל דר"א לא בא לחלק על רבי יצחק אלא לפרש דהפקר ב"ד הוי הפקר אף להקנות ולא כדמשמע לכאורה מדרשת ריי"ץ יש לומר ג"כ דזו דעת הגאון העמק שאלה יצ"ו דמשמע ליה דרבא דאמר טעמא דהפקר ב"ד הפקר לאו אליבא דר"א בלחוד הוא דאמר אלא גם לדרשת ר' יצחק הדין כן דריי"ץ ור"א לא פליגי בהא מילתא כנ"ל

לדחוק בכונתו ומסתמא ודאי במקום אשר דבר בקדשו בזה כבר הביא כל מה שדברו הראשונים בדין זה ושם מפורש איה מקום כבוד דברי התוס' שמחלקים בדבר ואנכי לא ידעתי דלכאורה מדברי התוס' בגטין דף ל"ו ד"ה מי איכא מידי הנזכר לעיל משמע בהיפך כמו שכתבתי למעלה:

שוב השגתי ספר נחל יצחק להגאון מקאוונא יצ"ו וראיתי בסי' ב' שכתב דבברכ"י הביא בשם הרשב"א והריב"ש דיש להם כח אף לזכות לזה מקודם שבא לידו וע"ז כתב דבספרו באר יצחק בחאה"ע סי' י' ענף א' הביא בשם הג"פ והמק"ח ובתשו' הג' ר"ע איגר סי' רכ"ב שכתבו דאין להם כח רק וכו' אבל לא להקנותו ולהעמיד ברשותו אם לא שיזכה בתורת קנין ושהביא דברי היש"ש שכתב דזה תליא בפלוגתא דאמוראי דלמאן דיליף מיחרם אין להם כח להקנות ולמאן דיליף מנחלות יש להם כח גם להקנות וזהו הנפ"מ בין הני אמוראי וכתב דלהרמב"ם בהלכות סנהדרין פכ"ד שהביא הדרשה דכל אשר לא יבא והוכיח כן מדבמס' מ"ק דף ט"ז ובירושלמי פ"א דשקלים ה"ד ובריש פ"ה דפאה לא הביאו אלא דרשה דיחרם כל רכושו א"כ ס"ל להרמב"ם דאינם יכולים אלא להפקיר וכ"כ באס"ז לב"ב דף ק' ע"א ד"ה ורבים במאי קנו והרשב"א וריב"ש סברי דגם להקנות לאחרים יכולים והוי ספיקא דדינא וכו' אלו תוד"ק ס' באר יצחק אין בידי לעיין בו ומ"ש דרעק"א קאי בשיטת הג"פ והמק"ח כבר כתבתי למעלה שהרב בנו כ"כ בסי' רכ"א ומר אביו בסי' רכ"ב השיבו דבדברי הרשב"א מבואר דגם להקנות לאחר הפקר ב"ד הפקר הוא ומ"ש בשם רש"ל דתליא בהילפותות אינו מוכרח שכונתו כן והי' לו להביא דברי הריטב"א שכ"כ כמ"ש הרב נחמד למראה בשמו כנז"ל ומ"ש דהרמב"ם שלא הביא הדרשה דנחלות מוכח דס"ל דאין כח בידם אלא להפקיר וכו' איברא דכן נראה לכאורה מדבריו שבפיה"מ פרק בתרא דשביעית מ"ג שהביא מה שהקשו בש"ס מי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והלל תקן דלא תשמט ומה שתירצו דמתניתין בשביעית בזה"ז וכו' דמזה מוכח ודאי דס"ל דשינויא דרבא הפקר ב"ד הפקר לא קאי אקושיא קמייתא (דא"כ היה לו להביא שינויא דרבא) והיינו ודאי משום דלא אמרי' הפקר ב"ד להקנות להמלוה.

ולפי דרכנו נלמוד דגם דעת הרש"מ בפיה"מ שם היא כן שהרי גם הוא כתב כדברי הרמב"ם כיעי"ש אמנם במטו מניה דמר לדידי חזי לי מדברי הרמב"ם בחבורו בהלכות סנהדרין הנ"ל דגם להקנות לאחר יש כח בידם שהרי כתב שיש לדיין להפקיר ולאבד וליתן וכו' או לקנוס וכו' וכמו שהבין מדבריו הגאון נצי"ב מל"ך יצ"ו בהעמק שאלה כנז"ל ומאי דמוכח מדבריו בפיה"מ דס"ל דשינויא דרבא לא קאי אקושיא קמייתא י"ל

דלאו משום דלא יועיל הפקר להקנות לאחר אלא כמ"ש התוס' בתחלת דבריהם דלא מסתבר שיתקן הלל תקנה קבועה לעקור מצות התורה לגמרי ולכן מודה לאביי בזה דטעמא דהלל משום שביעית בזה"ז דרבנן וזה ג"כ טעם הרש"מ שכתב כמ"ש הרמב"ם ובתוס' רע"ק איגר שם (עמ"ש הרע"ב דמשום דהשמטת כספים בזה"ז הוא מדרבנן היה כח ביד הלל לתקן פרוזבול) הבין מדברי התוס' הנ"ל דרבא דמשני הפקר ב"ד הפקר קאי נמי אקושיא קמייתא אך בתנאי שנאמר דשביעית בזה"ז דרבנן דאי מדאורייתא לא הי' ראוי להלל לתקן לעקור מצוה דאורייתא עי"ש ומ"ש דהרמב"ם הוכיח כן מהש"ס דמ"ק ומהירושלמי בשתי מקומות דלא הזכירו אלא דרשה דיחרם כל רכושו.

הנה לענ"ד מהש"ס דמ"ק אין שום הכרח דכיון דאיירי במנודה ניחא ליה להביא מקרא דיחרם כל רכושו ובהכרח לומר כן לפי מה שנראה דמ"ש בסוגיא דמ"ק הנ"ל הכל הוא סיום מילתיה דרבא כמו שכתבתי למעלה. וא"כ אי ס"ל להרמב"ם דפליגי רי"ץ ור"א ונפ"מ לדינא כיון דחזינן דבתלמודין עכ"פ לא הכריעו והביאו דרשות שניהם אף דבירושלמי לא הביאו אלא דרשה דרי"ץ לא היה לו לתפוס כהירושלמי דאולי בירושלמי לא שמיעא להו דרשה דר"א אבל באמת נראה דהרמב"ם ס"ל דגם לרי"ץ יש כח בידם להפקיר ולהקנות ואהכי מייתי דרשת רי"ץ מיחרם כל רכושו ומ"מ מ"ש הגאון פחד יצחק יצ"ו דדבר זה הוא ספיקא דדינא הנה אמת נכון שמתוך מה שהבאתי מלתייהו דרבנן קדישי הם המדברים בענין זה עינינו הרואות מערכה מול מערכה ומאן ספין להכריע:

ואנכי חזון הרבתי בספר נחמד שהשגתי עתה חתן סופר (נכד הג' חתם סופר) בדף ס"ז שעמד בחקירה זו והביא מ"ש המח"א ומק"ח הנז"ל וכתב שכ"כ בנתיבות סי' רל"ה ס"ק י"ג ושהביא ראי' מדאמרו הפקר ב"ד הפקר ולא אמרו קנין ב"ד קנין מוכח דרבנן אין להם כח מדאורייתא רק להפקיר הממון מרשות הבעלים ומ"מ צריך לעשות קנין כזוכה מההפקר ושכתב ששוב נמצא כן בג"פ וכו' (הביא עוד קצת מדברי הנתיבות בזה) ואין ספר הנתיבות הנ"ל מצ"א אבל הן הן הדברים שבמק"ח סי' תמ"ח סק"ט ד"ה וגם יש תקנה וכתב שהג' מוהרש"ק בספר קנין עולם החזיק בסברא זו דדוקא להוציא מרשות חברו נעשה מדרבנן דאורייתא ולא להכניסו לרשות הקונה ושהביא ראיות לזה ממ"ש בסו"פ יש בכור גבי ירושת אשתו שאינה חוזרת ביובל משום דסבר ירושת הבעל דאורייתא וכו' וממ"ש הפוסקים דמוכר שט"ח דיכול למחול הוא משום דמכירת שטרות דרבנן ושהביא ג"כ ראיה להיפך מש"ס סנהדרין דף ל"א גבי בן סו"מ דאינו חייב עד שיגנוב מאביו ומאמו דמקשי הש"ס מה שקנתה אשה קנה בעלה והרי הוא תקנתא דרבנן

וכו' והרב חתן סופר השיב על דבריו בזה ואחר שפלפל קצת בזה והביא מ"ש הג' שואל ומשיב בציון ירושלים במס' פאה הנז"ל והביא סוגיא דמ"ק ודברי רש"י במס' ר"ה דף כ"ב ע"ב והרמב"ם בהל' סנהדרין שהביאו רק הילפותא דיחרם כל רכושו ואחר כ"ז כתב דהי' נראה להלכה דאין כח ביד חכמים אלא להפקיע כדמוכח מש"ס דילן במ"ק הנ"ל ומש"ס ירושלמי בפאה ושקלים ומרמב"ם הלכות סנהדרין הנ"ל שהביאו רק הילפותא דיחרם כל רכושו שוב כתב דאין הוכחה מדברי הרמב"ם דודאי בכל המקומות שהוא משום קנס שקנסו חכמים לא שייך קרא דנחלות אלא קרא דיחרם כל רכושו ומשו"ה במ"ק ובירושלמי דקאי על קנס שקנסו לעקור הכלאים ולהפקיר התרומה ולהפקיר גדיש שלא לוקט תחתיו הביאו קרא דיחרם דאיירי מקנס ותקנת חכמים מקרא דנחלות וא"ש דברי הרמב"ם דאיירי בקנסות אלו תו"ד הרב חתן סופר עיש"ב וכ"כ הרב יד דוד בחי' למ"ק דף ט"ז ע"א ליישב מה שהקשה בס' קהלת יעקב דף נ"ד ע"ג דלרבא דנקיט בגטין כדרשת ר"א שם מנחלות הי' לו להביא במ"ק קרא דנחלות ולמה הביא מקרא דיחרם כל רכושו (דמשמע ליה דמ"ש ומנלן דמפקרינן נכסיה וכו' דברי רבא המה ולאו סתמא דש"ס קאמר לה) וכתב דלק"מ בגטין בעי הש"ס למילף שרשאים ב"ד להפקיר נכסיו ולהורות בדין אף עפ"י שע"י כך נוטלים ממון מזה ונותנים לזה ובזה מיירי קרא דאלה הנחלות אבל במ"ק מיירי מתורת קנס אפילו לאבד נכסיו וכ"ש להפקירן ובודאי זה א"א ללמוד כי אם מקרא דיחרם דשם מוכח דיכולים להפקירן דרך קנס עכ"ל ובחידושי למס' גטין שכתבתי בילדותי ראיתי שכתבתי ששמעתי אז מפי הרב מוהר"י אלפאנדארי בע"ס פרת יוסף שאמר ליישב מה שמקשים על הרב מח"א מההיא דגטין דף כ' דילמא אקנויי אקנו לי' רבנן דשניא ההיא דאיכא יד סופר באמצע ונימא דכך היתה התקנה להפקיר הזוז מידה ויזכה בו הסופר בעד הבעל והוא בעצמו יזכה לבעל עכ"ד ושם כתבתי דרך שקו"ט ע"ד הרבנים מטה אהרן ונחמד למראה בענין זה: והיה נלע"ד דהפקר ב"ד מהני גם לגבי עובדי כו"ם דהא דהוי הפקר הוא מדאורייתא כמ"ש הג' חתם סופר בחא"ח סוף סי' קי"ז הנז"ל וכ"כ הרב מק"ח בסי' תמ"ח סק"ט (בד"ה וגם יש תקנה) ור"כ מפורש הרשב"א בתשו' סי' תשע"ה ובמיוחסות סי' רנ"ו וא"כ כשם שנתנה תורה הקדושה רשות להפקיר ממון ישראל הה"ד וכ"ש שיש להם רשות להפקיר ממון של עכו"ם.

אמנם מדברי הרב שואל ומשיב במ"ק ח"א סי' קכ"ד נראה דס"ל דלגבי עכו"ם לא אמרינן הפקר ב"ד הפקר שהביא מ"ש הרב מג"א בפירושו על התוספתא בפ"ו דמס' קמא שכתב דמה שנראה מדברי התוס' שמותר לעשות סוכה ברה"ר הוא משום דלב ב"ד מתנה עליהם וכתב הרב שו"מ דהא דלב ב"ד מתנה עליהם אינו אלא כשישראל שרוים על

אדמתם אבל בזה"ז שבטלה קדושת הארץ לא מצו ב"ד להתנות על הגוים עי"ש ואם איתא דהפקר ב"ד מהני לגבי נכרים אמאי לא מצו ב"ד להתנות הרי הא דב"ד מתנים בענין זה הוא מדין הפקר ב"ד וכן ראיתי שם לקמיה (בדף ל"ח סוף ע"א) שכתב לתמוה על המג"א שכתב טעם היתר סוכה ברה"ר משום דלב ב"ד מתנה הרי הא דלב ב"ד מתנה הוא מדין הפקר וזה לא שייך לענין סוכה דלא שייך הפקר בדבר שאח"כ יהי' שלו וכמ"ש התוס' ביבמות דף ס"ט (ט"ס הוא וצ"ל פ"ט ד"ה שהפקר ב"ד) וגם הפקר ב"ד אינו עושה קנין ועדין אינו שלכם מיקרי עכ"ל הרי שכ' מפורש דלב ב"ד מתנה הוא מתורת הפקר וא"כ ממ"ש בתחלת דבריו דלב ב"ד מתנה לא מהני אחר שבטלה קדושת הארץ דלא מצו ב"ד להתנות על הגוים מתבאר דס"ל דהפקר ב"ד לא מהני לנכרים וצ"ע: ודע שמה שכתבתי למעלה כמה פעמים דהריטב"א כתב דרי"ץ ור"א פליגי בדין זה דלרי"ץ אין כח ביד הפקר ב"ד אלא להפקיר ולא להקנות ולר"א יש להם כח אף להקנות כתבתי כן עפ"י עדות הרב נחמד למראה שכ"כ בשם קהלת יעקב בדף נ"ד ע"ג ולא פניתי לעיין בספר קהלת יעקב כי הס' קה"י שבידי הוא דפוס אשכנז ואין הדפים מכוונים לדפוס הראשון והיה צריך לחפש למצוא דברי חפץ.

אמנם עתה שהשגתי חידושי הריטב"א לגטין ועיינתי בחי' לסוגיא דפרוזבול ואבקשהו ולא נמצא מ"ש בשם הריטב"א הוצרכתי לחפש בספר קהלת יעקב וראיתי שמ"ש בשמו הוא באות ק"ע בדף ס' ע"א מדפוס אשכנז והם דברי מרן מוהריט"א ובמח"כ הרב נחמד למראה לא דקדק בדבריו והרואה יראה שלא כתב מרן מוהריט"א שכ"כ הריטב"א דבהא פליני רי"ץ ור"א כמ"ש בשמו הנחמ"ל אלא שם הביא מחלוקת התוס' והרא"ש עם הריטב"א במשיכה בשומרים אם היא דאורייתא דהתוס' והרא"ש סוברים דהיא מדאורייתא מדמשאיל קורדום של הקדש מעל וחברו מיתר לבקע בו, דאי משיכה בשומרים מדרבנן היכי מעל ואיך חברו מותר לבקע בו לכתחלה והריטב"א ס"ל דאף אי משיכה בשומרים מדרבנן שפיר מעל דהפקר ב"ד הפקר וקנין דרבנן כדאורייתא חשיב לענין זה וביאר פלוגתייהו דהתוס' והרא"ש סברי דהפקר ב"ד ילפינן מיחרם כל רכושו וא"כ אין כחם יפה להפקיר אלא באופן שהבעלים יכולים להפקיר והפקר בעלים אינו אלא כשמפקיר הפקר גמור כשמיטה גופא ופירי אבל אם הפקיר הגוף ושייר הפירות לא הוי הפקר וכמו שמתבאר מדברי הרשב"א בחי' לגטין דף ע"ב שהביא הירושלמי דהמפקיר מעכשיו ולאחר ל' יום דהוי ס' תנאה ספק חזרה וכתב דאף בהפקר אי אפשר שיהיה מופקר ופירותיו לבעלים והה"ד במפקיר פירות בלבד ושייר הגוף לבעלים לא הוי הפקר וא"כ במשאיל קרדום אינו אלא קנין פירות בלבד לא שייך הפקר בבעלים

וה"ה לב"ד לא שייך לומר הפקר ב"ד בכה"ג דהא מיחרם כ"ר ילפינן ולפי ילפותא זאת לא שמעינן אלא דיכולים להפקיר בלבד וא"כ בעינן דומיא דהפקר בעלים אבל הריטב"א ס"ל דהלכתא כר"א דיליף מנחלות ולפי ילפותא זו יפה כח הפקר ב"ד להוציא מזה ולית לזה אפילו שלא מדין הפקר כדין אב שמנחיל לבניו אפילו דלא שייך דין הפקר וכ"כ הרשב"א בחי' וכו' וכן מתבאר מדברי רש"י וכו', והקשה ע"ז דרבא אדרבא דבסוגיא דפרוזבול לפי דברי רש"י יהרשב"א דקאי לשנויי גם קושיא קמייתא עכ"ל דס"ל כדרשת ר"א מנחלות וא"כ מדוע אמר רבא גופיה במ"ק דף י"ו ומנלן דמפקרינן בנכסי שנאמר וכו' יחרם כל רכושו והו"ל לאתויי מקרא דנחלות כיון דלענין דינא נפ"מ טובא דכח ב"ד יפה להפקיר מזה ולזכותו לזה וי"ל ודוק אתוד"ק ומתבאר דמרן מוהריט"א מר ניהו דהמציא בעיונו הזך לומר כן לדעת הריטב"א והרוס' והרא"ש דהריטב"א ס"ל דנקטינן כר"א ולדידיה יש להם כח גם להקנות והתוס' והרא"ש סברי דנקטינן כרי"ץ דיליף מיחרם כל רכושו ואין להם כח אלא להפקיר ולא להקנות אבל לא שהריטב"א כתב כן (כמ"ש בשמו הרב נחמ"ל הנ"ל) ויש לפקפק קצת במ"ש לדעת התוס' והרא"ש דסברי דנקטינן כדרשה דרי"ץ דילפינן מיחרם ולדידהו לא אמרינן הפקר ב"ד אלא להפקיר הרי מדהביא הרא"ש דרשה דר"א מנחלות איכא למישמע לאידך גיסא וכמ"ש הרב קרבן נתנאל הנז"ל וגם מדברי התוס' בד"ה מי איכא מידי משמע דסברי דאמרי הפקר ב"ד גם להקנות וכמו שכתבתי למעלה: ס הדחה דברים שהצריכו בהם הדחה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין להרב חכמת אדם בקונטרס בינת אדם שער איסור והיתר סי' ל"ט: כא הכרזה הא דקיי"ל דלא סמכינן אהכרזה דחיישין דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא כדאיתא בכמה דוכתי עיין יבמות דף ל"ו ודף מ"א ודף קי"ט ע"ב ובתשו' הרשב"א סי' תק"ן ובקידושין דף פ"א ע"א (ועיין בכורות דף נ"ג ע"א אלא אפשר בהכרזה ה"ן אפשר בהכרזה), כתב הרב מוהרימ"ט בח"א סי' ס"ו דלא אמרינן כן אלא היכא דאפשר לברר ולא תתעגן האשה כל ימיה אבל אם אי אפשר לברר ותתעגן האשה לעולם בכה"ג לא אמרינן עי"ש.

ולכאורה מדברי תוס' שבת קל"ו ע"ב ד"ה ואם אשת כהן היא נראה בהיפך שכתבו בתוך דבריהם דאנו מעגנים אותה משום חשש דמצריכה כרוז לכהונה עי"ש וקצ"ע ועיין מה שציין בזה החק"ל בזכרונותיו אשר בסו"ס ישרי לב במערכת החי"ת דף ק"ו ע"א אות ל"ב ולהרב מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' רמ"ו ס' א' ותוס' יבמות דף נ"ב ע"א ד"ה דמסר מודעא ושו"ת רמ"ץ יו"ד סי' ע' אות ד' ובשעת הדחק סמכינן אדבר זה עיין שואל ומשיב ח"ב סי' פ"ה ובשו"מ מהדו' ג' ח"א סוס"י צ"א כתב ח"ו להתיר עפ"י הכרזה דא"כ יכריזו על כל מראית עין ויבואו להתיר ח"ו כל איסור דמראית עין עכ"ל, ועיין פתח הדביר ח"ג

סי' רמ"ד אות ב' ובמה שציינתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת אבלות אות ע"ז: סב הבחנת הזרע כתב הרב ארעא דרבנן אות קצ"ג בשם הרמב"ם פי"א מה"ג דהוי מדרבנן ובאמת נפלאתי כי עיינתי ברמב"ם שם ה"כ ונראין הדברים דלא כתב כן אלא לגבי אשה שאינה ראויה לילד עי"ש שו"ר שמרן חיד"א בספר יעיר אזן העיר עליו בזה.

ושוב הביא מה שכ' הרב אד"ר בקהלת יעקב בתוס' דרבנן אות ק"ג ששם הביא מ"ש בתשו' הרדב"ז דלהרמב"ם הוי מן התורה ועיין עוד בספר ברכ"י אה"ע סי' י"ג אות ד' ובדברים אחדים דף מ' ע"ב דמתבאר דס"ל דנקטינן דאינו אלא מדרבנן וכן נראה דעת הרבנים מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו ליבמות ל"ד מ"א ע"ב וקרן אורה דף כ"ו ע"ב עי"ש שכתבו דעיקר קרא למילתא אחריתי ועיין אבני גזית ריש סי' י"ג ומה שפיקפק מרן חיד"א בברכ"י על הרב בית שמואל למה לא צידד לומר דגם לרבא דאמר גזרה הוא מן התורה עיין בשו"ת אור לי בהשמטות דף קמ"ז ע"א גם מה שפיקפק ע"ד הרדב"ז שכ' דהתוס' ס"ל דהוי מדרבנן דבתוס' דקמן ליתנהו להני מילי הנה הרב אהל יעקב במערכה זו דק ואשכח דברי התוס' דסברי מרנן דהוא מדרבנן להמעיין בדבריהם בדף מ"ב בד"ה לזרעך וכן משמע דעת הרא"ש בר"פ החולץ סוף סי' ז' דתקנת חכמים היא וכן מוכח להדיא מדברי הרב מוהריק"ו שרש קל"ה וכ"כ הרב המגיד בפי"א מהלכות גירושין דין כ"ד לדעת הרמב"ם דטעם הנידוי למי שקדש או כנס הוא מפני שעבר על גזרת חכמים וכן משמע מגוף דברי הרמב"ם ממ"ש בדין כ"ה וכן גזרו וכו' (מעוברת חברו) ומשמע מלשון וכן ששני הדינים שוים שכן משפט לשון וכן שמשוה דין כ"ה עם דין כ"ד וא"כ כי היכי דמעוברת חברו פשוט דהוא מדרבנן הכי נמי הא דהבחנה וכן‌משמע מהרשב"א בחי' דיבמות עלה דההיא דקדש בתוך ג' ומדברי הרב הנמק"י שם בשם הריטב"א וכ"כ הריב"ש בסי' רצ"ג והרב השבי"ט בקרית ספר פי"א מהלכות גירושין (אלא שהרדב"ז כתב לדעת הרמב"ם דהוי דאורייתא) וכ"כ בפשיטות הרבנים שבות יעקב ח"א סי' צ"ז (דלכ"ע הוי מדרבנן) ופרח מ"א ח"א סי' כ"ו והוכיח כן מדברי הרי"ף והרא"ש אלא דלפי חילוקו של הרדב"ז בשניות ח"א סי' רס"ד יש לדחות קצת ומרן החבי"ב בתשו' חאה"ע סי' ו' צדד הרבה להקל בדין הבחנה אתוד"ק גם הרב ח"ץ בסי' א' פשיטא ליה דהוא מדרבנן והרב שו"מ במהדורא ג' ח"א סי' נ"א כתב דלרוב הפוסקים ג' חדשי הבחנה אינו רק מדרבנן ושהרב החינוך ס"ל דגם ביבמה ג' חדשי הבחנה הוא מדרבנן וכתב אשר היו תמוהים על דבריו דודאי ביבמה הוא מן התורה שהרי יש לחוש שיפגע באיסור אשת אחיו שלא במקום מצוה וציין משל"מ בפי"א מהלכות גירושין עי"ש, והנה מה שציין להמשל"מ לפי הנראה הוא מ"ש שם בדין כ"ד אבל איני מבין כונתו דהרואה יראה שלא

כתב לחלק בין שאר הבחנה להבחנה דיבמה ולומר שזו מדרבנן וזו מן התורה אלא כתב דחמירא הבחנה דיבמה דבמקום איסור תורה (שמא תלד בן קיימא ונמצא ערוה עליו) חששא גמורה היא ולא גזרה בעלמא עי"ש וכיון דחששא היא י"ל דתליא בפלוגתא דחומר הספקות ולהרמב"ם ודעמיה אינו אלא מדרבנן אלא דמ"מ על הרב החינוך ודאי קשה שהרי דעתו בחומר הספקות כהרשב"א דהוא מדאורייתא כמו שכתבתי במערכת הסמ"ך אות יו"ד עי"ש ובשאלתות פרשת וירא שאלתא י"ב דאילו אתתא דמית גברא או פטר לה בגטא אסורא לינשא בגו תלתא ירחי דדילמא מיעברא מקמא וכו' ואמר רחמנא דליהוי מיחם זרעיה בתריה שנאמר להיות לך לאלהי"ם וכו'.

ושוב הביא מ"ש רבא דהוא משום גזרה שמא ישא אחותו מאביו וכו' עי"ש משמע קצת (מלשון ואמר רחמנא) שדעתו לומר דלמאן דיליף מקרא דולזרעך אחריך הוא מדאורייתא ומתבאר יפה מתוך מ"ש בשאילת שלום ובהעמק שאלה (למופת דורנו נצי"ב מל"ך יצ"ו) שם דהעיקר לדינא דהבחנה אינה אלא מדרבנן עי"ש דב"ק באורך ומה שהביאו הרבנים הנז"ל דהרדב"ז כתב דפשט דברי הרמב"ם מורים דס"ל דהבחנה היא מדאורייתא הנה ראיתי להרב מעשה אברהם בחאה"ע סי' א' קרוב לסופו שכתב דהרדב"ז בח"ג סי' תמ"ג כתב בפשיטות דהבחנה אינה אלא מדרבנן ולא הזכיר כלל שדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא ותמה עליו למה לא הזכיר דעת הרמב"ם כמ"ש בתשובה אחרת (שהביאו הרבנים הנז"ל) והביא גם מ"ש הרב כנה"ג בתשו' חאה"ע סי' ו' שכתב ג"כ בפשיטות דאינה אלא מדרבנן והעיר עליו שהרי אין דבר זה פשוט דלדעת הרדב"ז הרמב"ם סובר דהוא מדאורייתא וכן דעת גדול אחד שהובא בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' צ"ז וכו' עי"ש. והנה מדברי הגדול שבשו"ת שבו"י אין מקום להקשות על הרב כנה"ג וגם מדברי הרדב"ז לק"מ שאחרי שהרדב"ז עצמו מודה שדעת התוס' דהוא מדרבנן וכתב שגם דברי הרמב"ם יתכן לפרש שסובר כן רק שכתב דפשט דבריו מורים דמדאורייתא הוא ובתשו' אחרת כתב בפשיטות דהוא מדרבנן ולא הזכיר שדעת הרמב"ם בהיפך והיינו ודאי משום דסבר כמ"ש בתשו' האחרת שיש לפרש דבריו בענין זה וכן הוא מן הראוי שלא להמציא מחלוקת במקום שאפשר להביא דברי הפוסקים אל עמק שוה פשיטא דהכי אית לן למינקט בפרט שכן דעת כל הרבנים קמאי ובתראי הנז"ל, ועיין עמודי אש דף ט"ו ריש ע"ב: סג הזמנה מילתא היא או לא הרב מלא הרועים במערכה זו אות ד' בהגהה הצ"ע דברי התוס' בסנהדרין דף מ"ז ד"ה מ"ט דנעלם מהם ש"ס כריתות דף כ"ד ע"ב דרבא ס"ל דאין נאסרת מחיים וכו' עי"ש, וכן הקשה רבינו עקיבא איגר בתשו' סי' ג' עי"ש ולא ראו שכבר עמד בזה הרב שעה"מ בפי"א מהל' טומאת צרעת וכתב דשמא גירסא אחרת

היה להם בכריתות ובאמת בהגהות הרב"ח גריס רבה וכ"כ הרב טעם המלך אשר בשער המלך שם עפ"י הכרחיות והרב ישמח לב נר"ו דף ג' ע"ד האריך בעיקר דין זה ובמסתעף וכן הרב שואל ומשיב מהדורא ה' סי' ס"ג האריך מאד בדין הזמנה וכו' עי"ש: סד היקף גויל דבעינן בכתיבת סתו"מ כתב הרב באר המים בשו"ת יו"ד סי' י"ד (בד"ה והשתא) בשם הרב המבי"ט בקרית ספר פרק א' מהלכות תפלה דאינו אלא מדרבנן וכתב דלא מצינו מי שחולק עליו וכו' עי"ש ולא מצינו אינו ראיה דהרי הרב"ח א"ח סי' ל"ב ס"ד כתב להדיא דהוא הלמ"מ והגם דמצינו דנאמר בש"ס הלמ"מ דאינו אלא מדרבנן עיין לעיל אות ל"ה מ"מ קשה לפרש כן בדברי רב אחרון גם מדברי מרן חיד"א בשיורי ברכה שם מפרש יוצא דהבין מהרב"ח דהלמ"מ ממש קאמר והביא מרן חיד"א שם שרב אחד תמה על הרב ב"ח דמדברי התוס' בגטין דף כ' ד"ה לא צריכא דמעורה מבואר דמאי דבעינן מוקף גויל הוא מדכתיב וכתבתם כתיבה תמה וכן מפורש בדברי הרא"ש בגטין שם וכ"כ הטור בהדיא ביו"ד סי' עד"ר תמה שתהא מוקף גויל עי"ש ומשמע דכונתם לומר דהוא מן התורה דפירושא דקרא וכתבתם כתב תם וכן מתבאר מדברי הרב זרע אמת בח"ב ריש סי' קכ"ו דהוא מן התורה מדרשת וכתבתם כתיבה תמה וכן משמעות דברי הרב הלבוש בסי' ל"ב ס"ג דדרשה דדרשינן מוכתבתם כתב תם היא דרשה גמורה וא"כ גם היקף גויל דמינה הוא דדרשינן ליה משמע דהוי דאורייתא ובלבוש יו"ד סי' עד"ר כתב צריך שתהא כתיבה תמה ושתהא מוקפת גויל עי"ש קרוב לומר שהוי"ו יתירה וצ"ל כתיבה תמה שתהא מוקפת גויל כלשון רבינו הטור שם תמה שתהא מוקפת גויל ובקונטרס אסיפת דינים במערכה זו כתבתי בעיקר דין היקף גויל עי"ש: סה הלכה כרבא לגבי אביי כתב מרן הב"י יו"ד סי' רכ"ח דהיינו דוקא כי פליגי לענין דינא ולא היכא דפליגי בטעמא והרב יד מלאכי באות קנ"ד הביא דבריו והשיגה יד"ו מכמה דוכתי כיעי"ש והרב מטה אהרן דף ג' ע"ג מר ניהו מלאך מליץ ליישב אך בחלקו"ת ישית בין היכא דמטעמא נפ"מ לדינא להיכא דלא נפ"מ לדינא עי"ש: סו הכל מודים מצינו דאמרו כן בש"ס אף במידי דאיכא מאן דפליג עיין להרבנים משל"מ בהלכות קרבן פסח פ"ב הלכה י"ג ומקנה אברהם במ"ב אות דק"ל וכיוצא לזה כתבתי במע' הדל"ת אות כ"ד גבי דברי הכל.

וכן במערכת הכ"ף אות י"ח כתבתי גבי כולי עלמא לא פליגי כ"ע מודים וכיוצא, ועיין בקידושין דף ע"ה ע"א הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה וכו' לאפוקי מדהני תנאי דתנן העיד ר"י ור"י בן בתירא על אלמנת עיסה שכשרה לכהונה וכן מתבאר מדברי הר"ן דלא דחיקא לן לפרש דהכל מודים לאו דוקא ואיכא מאן דפליג והוא ממ"ש

בפירושו בפ"ג דנדרים דף כ"ו ע"ב בד"ה לרבא רישא לזה ולזה ודברי הכל עי"ש וכ"כ מרן הב"י בא"ח ריש סי' רפ"ח גבי מ"ש הכל מודים בשבת דבעינן לכם עי"ש: סז הלכה כרבי עקיבא מחברו אי אמרינן לגבי ראב"י דמשנתו קב ונקי ראיתי שחלוקים בזה מרן כסף משנה בפ"ט מהלכות רוצח ה"ט עם הרב ב"ח בא"ח סי' תר"ז ס"א בדעת הרמב"ם כמו שיראה הרואה בדב"ק ולדעת הרב"ח דפסקינן כראב"י נגד רע"ק צ"ע ליישב ההיא דהלכות רוצח דפסק כרע"ק נגד ראב"י, ומה שיש להבין בדברי מרן כ"מ הנ"ל שכתב דהל' כרע"ק מחברו וכו' והתם פליג נמי רבי אליעזר דהוא רבו עיין להרב מקנה אברהם במ"ב אות קכ"ג (ד"ה ולמה) ובמה שרשמתי לעיל אות י"ד: סח התראת ספק הרב מלא הרועים במערכה זו אות ח' כתב דמ"ד דבעינן שיתיר עצמו למיתה ומלקות ס"ל דהתראת ספק לא שמה התראה עי"ש מה שהסביר ותמוה לכאורה דהא הרמב"ם פסק דהוי התראה ופסק נמי עד שיתיר עצמו למיתה עיין פי"ג מהלכות סנהדרין שו"ר מ"ש שם באות יו"ד ודבריו שם מוכרחים מפסקי הרמב"ם וק"ל: סט הפסד מניעת הריוח אי חשיב הפסד מתבאר מדברי הפוסקים בכמה מקומות דכשמתירים איזה ענין משום הפסד אין בכלל זה מה שהוא רק מניעת הריוח ולרגל המלאכה ארשום פה אשר ראיתי בענין זה בס"ד, בא"ח סי' תלק"ט ס"ד לענין מלאכת דבר האבד בחוה"מ כתבו לחלק בין החסר מהקרן למניעת הריוח, וביו"ד סי' ש"פ ס"ו לענין אבל למכור סחורתו ע"י אחרים כתוב מפורש לחלק בין הפסד למניעת ריוח.

ורבינו מוהר"ם אלשי"ך בסי' ל"ו ה"ד הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות קפ"א כתב לחלק כן לענין תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דלא קנה דהיינו דוקא כשחב ומזיק אבל לא מונע הריוח. ועיין בשו"ת רעק"א סי' קל"ג דף קל"ג ד"ה אמנם, שכ"כ הרמב"ן ורבינו הרדב"ז בחדשות סי' תקס"ז לענין מודר הנאה כתב דבלשון בני אדם לא קרו הנאה אלא היכא דיהיב ליה מידי אבל מניעת נזק לא קרו ליה הנאה (וכ"כ במק"ח סי' אמ"ת סק"ג ד"ה לכן.

ועיין שו"מ מהדורא ג' ח"ג סי' ל"א סוף ד"ה והנה דעת) וק"ק ע"ד הרדב"ז הנ"ל דנראה דסותר דבריו אמ"ש בתשו' אחרת שהביאה הרב פר"ח בחיו"ד סי' ל"ט ס"ק כ"ז במה שכ' הפוסקים להקל בבהמת ישראל, דה"ה במקום שהשו"ב נוטל בשר מן הכשרות ולא מן הטרפות יש להתיר משום חלק השו"ב שלא חלקו חכמים בין הפסד מועט להפמ"ר ע"כ דמוכח דלא שאני ליה בין הפסד למניעת ריוח היפך מ"ש גבי מודר הנאה הנ"ל, וכבר כתב הרב פר"ח דאין לסמוך ע"ד תשו' זו דיש לחלק בין הפסד למניעת ריוח עי"ש, ועיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' צ' מי שאשתו אינה טובלת לנדתה ובעלה יודע ושותק ובא

לגרשה שכתב הרמב"ם דאין לה כתובה כתב ע"ז דהטעם הוא כדי שלא תהיה חוטאת נשכרת ואף שגם הוא נשכר שלא יפרע הכתובה מניעת פריעת כתובה לא נקרא שכר כיון שלא קבל ממנה כלום ע"כ.

ולענין אונס בשבועה כתבו הפוס' בין נזק למניעת טובה כמו שרשמתי במערכת האל"ף אות ר"פ. ובט"ז יו"ד סי' רי"ח ססק"ג (רמזו ביד מלאכי כללי הדינים אות תמ"ה וציין עוד ספרים שאמ"א עי"ש) מחלק כן לענין נשבע מחמת חשש סכנה עי"ש והרב מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד בחח"מ סי' ה' שקו"ט בדברי הרט"ז בדין הנ"ל ועל מ"ש לחלק בין הפסד למ"ר כ' שם בדף קפ"ד ע"ב ד"ה ומה וכו' כי אף שהחילוק ממניעת ריוח להפסד הוא חילוק אמתי וכתבוהו הפוסקים בדיני טרפות ג"כ מ"מ אינו שייך לכאן דלא מיקרי הפסך אלא מניעת ריוח וכו' עי"ש ובאמרי ברוך ליו"ד סי' רמ"ב הביא דברי הפ"ח סי' ל"ט הנ"ל.

ובשו"ת משאת בנימין סי' כ"ה כ' הרב השואל ללמוד היתר לנחור התישים משום העורות מדאמרינן בפרק כיסוי הדם דף פ"ה ע"ב דר"ח התיר לו רבי לנחור משום דנפל יאנינא וכו' והרב המחבר כ' לו דאין ראיה משם דאיכא פסידת הקרן משא"כ בעורות דהוא מניעת הריוח כמ"ש הרא"ש גבי דבר האבד וכו'.

וביו"ד סי' קנ"א ס"ד בדין מכירת בהמה לנכרי כתבו קצת פוס' בטעם ההיתר בזה"ז דהוא משום פסידא ולדידהו לקנות סוסים כדי להרויח אסור משא"כ לטעם האחר דשרי גם כדי להרויח עי"ש בש"ך: ובשו"ת צמח צדק (הראשון) בסי' ל"ה כתב דמה שהתיר הריצב"א בתשו' שהביא מרן הב"י בא"ח סוף סי' רמ"ה בישראל שיש לו שדות ושורים בשותפות עם עכו"ם ע"י מכירה לנכרי כיעי"ש לא התיר אלא לסלק מעליו ההפסד אבל לא כדי להרויח עי"ש (ועיין בשו"מ מ"ק ח"ב סי' ס"ז) ובשו"ת חת"ס א"ח סוף סי' קי"ו לענין רוצה בקיומו של איסור כ' לחלק בין מניעת ריוח להפסד (עיין מה שרשמתי לקמן במערכת הרי"ש אות ל"ח בזה).

ובשלחן גבוה חיו"ד סי' י"ח הו"ד בס' נחמד למראה ח"ב דף ק"נ ע"ד הסביר דברי הראב"ד שהיה מתנה עם הטבחים שכר קצוב לשנה ואח"כ היה עושה שיקבלו כרכשות מן הכשרות בשכרם (כמ"ש הפוס' בשמו) עפ"י סברא זו דיש לחלק בין הפסד למניעת ריוח עי"ש ובשו"ת דבר משה ח"ג בח"מ סי' י"ב לנשאל בעיר שיש ביניהם הסכמה שלא יתפלל שום אדם במנין בביתו ובא אורח אחד (שנתיישב בעיר על איזה זמן מה) וקבץ מנין והתפללו בביתו וטוענים עליו הממונים שעבר על ההסכמה ושישלם כל הנזק שנמשך מזה והרב כתב להשיב על טענותיהם.

ובדף ס' ע"ג כתב בשם הרב הפוסק ללמד עליו חובה מתשו' הרב מוהריב"ל ח"ג סי' ק"כ וכתב ע"ד דאין הנדון דומה דהתם הוא היזק והכא הוא מניעת התועלת וכו' עי"ש. ובסברא זו נשתמש בשו"ת שו"מ מ"ק ח"א סי' קס"ג בד"ה והנה לכאורה וכו' גבי שעבודא דר"ן דמוציאין מזה ונותנים לזה דלפמ"ש בטעמו דשדר"ן משום דהוי זה נהנה וזה לא חסר א"כ למה לא יוכל למחול הא עי"ז הו"ל פסידא וחסר דלמלוה שלו א"צ לשלם וצ"ל דמניעת ריוח לא מיקרי פסידא ודוקא אם מפסיד מכיסו הוא דמיקרי חסר וכו' עי"ש ובש"ע יו"ד ריש סי' קכ"ג מבואר בדברי הרמ"א לעניין סתם יינם של עכו"ם דהעיקר כדעת הסוברים דדוקא משום הפסד מותר להסתחר בו אבל לא כדי להשתכר דמניעת הריוח לא הוי הפסד והאריך בענין זה בשו"ת זרע אמת ח"ב סי' מ"ב דמניעת ריוח אפילו ריוח שאינו מצוי אינו חשוב הפסד וכתב שלא התיר מוהר"ם מלובלין סי' נ' למכור סחורה בסתם אעפ"י שיודע שלא יפרע אלא מיין אלא משום שלא היה להם במה להתפרנס ואף זה דוקא בהערמה הנ"ל אלא לקנות ולהסתחר להדיא כדי להשתכר אסור והמתמרמר אותו צדיק על המקלים לעשות סחורה בסתם יינם של עכו"ם להשתכר ושאין כח ב"ד יפה למחות וכו' עי"ש (ואין בידי ס' לבושי שרד ופרי תבואה שציין הרב פ"ת לעיין בדב"ק בזה): ובא"ח סי' תקל"ג כ' הרב מג"א בסק"י בשם הר"ן וש"ג לחלק לענין מלאכה בחוה"מ בין הפסד למניעת ריוח וכ' שכ"מ מדברי הטור עי"ש ועפ"י דברי המג"א הללו כ' בתפארת ישראל פ"ב דכתובות מ"ט אות ל"ז ליישב מה שהק' אדתנן האשה שנחבשה ע"י ממון מותרת דמתירא הנכרי שלא יפסיד ממונו וכו' דהא אמרינן בע"ז דף כ"ג א' דלבעול תקיף יצרו אף במקום פסידא דשאני התם דהוא רק מניעת ריוח. (יל"ד למה לא הביא דברי הפוס' בסי' תקל"ט וסי' ש"פ הנז"ל) ובישועות יעקב חיו"ד סי' צ"ט סק"ה נשתמש בסברא זו לענין קנסו שוגג אטו מזיד דבדבר שאם נקנוס אותו שוגג אטו מזיד לא יהיה לו הפסד רק מניעת ריוח כחמץ שעבר עליו הפסח שמן הדין החמץ אסור לו בפסח ואם היה מותר אחר הפסח היה מרויח ועכשיו שאסרוהו אינו אלא מניעת ריוח ובזה לכ"ע קנסינן שוגג אטו מזיד משא"כ כשמפסיד ע"י הקנס וכו' עי"ש ובסוף סי' דק"ל ובחא"ח סי' תמ"ח סק"ח ד"ה והנה ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ח' דף ח' ע"ד.

ובשו"ת חת"ס יו"ד ריש סי' ש"ג תמה ע"ד השואל דמה הפסד יש עי"ש ונראה כונתו כיון שאין שם אלא מניעת מתנה לא חשיב הפסד (אלא שי"ל דאין כונתו לזה אלא כלפי מ"ש השואל דיש הפסד מרובה אם הבכור ימצא טרפה ויצטרך לקוברו. השיבו דמה שצריך להוציא הוצאות לקוברו לא חשיב הפס"מ) ומרן מוהריט"א בפ"ה דבכורות סי'

מ"ד כתב גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח דאומר לו הרי שלך לפניך דיש סברא לומר דשרי לנגזל כדי שלא יהיה לו הפסד ואסור לכ"ע דאין להם הפסד כי אם מניעת ריוח עי"ש מד"ה איברא וכו' והלאה ובשו"ת כתב סופר א"ח סוף סי' ק"ב לענין מי ששכר שחיטת הבהמות ואם השוחט לא ישחוט בליל ת"ב יש לו פסידא ורצה אחד להתיר משום דבר האבד ודעת הרב השואל דלא חשיב זה דבר האבד כיון שאינו מפסיד מהקרן כמ"ש בסי' תקל"ט וביו"ד סי' ש"פ והחזיק על ידו הג' המחבר עי"ש: ובספר חיים ביד סי' י"ו נשאל במי שמוכר כל מידי דמיכל ומוכר לישראלים ולנכרים ורוצה למכור לנכרים חמאה האסורה לישראל שאם לא ימכור להם חמאה לא ישאו ויתנו בחנותו ויהיה לו מזה הפסד ואחר שהרבה בטעמים לאסור איסר כתב בד"ה ועוד וכו' דאין זה קרוי הפסד דמבואר בש"ס ופוסקים דמניעת הריוח לא חשיב הפסד עי"ש, והנה לא גילה לנו רז זה איה מקום מבואר דבר זה בש"ס ונעלם ממני וכל הרבנים שהזכרתי אין גם אחד שיאמר שדבר זה מבואר בש"ם, ואחשבה לדעת זאת אולי כונתו למ"ש בר"פ מי שהחשיך דהא דתנן מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתא לידיה לא והחילוק שביניהם היינו דכיסו הוי פסידא ומציאה דלא אתא לידיה הוי מניעת ריוח כן נ"ל לפום ריהטא אף שאינו נכון כ"כ לומר על זה דמבואר בש"ס ועכ"פ הדין אמת דיש לחלק בנושאים כמ"ש הפוס' קמאי ובתראי הנז"ל ועיין בירושלמי הובא בתוי"ט סוף פ' שני דשביעית לענין עבודה בשביעית שאמרו לחלק בין אברויי אילנא לאוקומי אילנא ובתשו' יד אליהו הובא בבאה"ט סי' צ' ס"ק י"ב כתב לענין תפלה בצבור דאם יגיע לו נזק אינו חייב להתפלל בצבור מה שאין כן כשאינו אלא מניעת ריוח עי"ש מתבאר מכל הרשום דהפסד ומניעת הריוח שני עניינים חלוקים הם ומעין זה כתב הרשב"א בתשו' שהביא מרן הב"י באה"ע סי' קל"ד (תוך ד"ה כתוב בקונדריסין) על איש ואשתו שנאותו להתגרש וקבעו זמן לגירושין ונתקשרו בקנס אם לא יגרש בזמן ההוא ושוב נתחרט מלגרש והשתדל להתפשר על הקנס ולא יכול ומחמת יראת הקנס גרש ולא מסר מודעא דכיון שיודעין באונסו אעפ"י שלא מסר מודעא לא הוי גט דהוי כתלוהו ויהיב דאין לומר דהוי כתלוהו וזבין (דזביניה זבינא) שהרי ע"י שגרש הרויח הקנס לא היא שאין זה כמקבל ממון אלא כניצול מהפסד ממון וכו' לא חשבינן להו כקבלת ממון עכ"ל: וראה זה חדש שראיתי להרב מוהרמ"ר גאלאנטי בספר דברי מרדכי בדרשותיו דף כ"ו ע"א (ד"ה ולפי) שכתב שנחלקו האחרונים במי שגרם לחברו שלא ירויח והזיקו שסתם ונעל דלת ההרוחה בפניו יש אומרים דחייב ככל דינא דגרמי וי"א דפטור דלא אמרו דינא דגרמי אלא במזיקו ולא במניעת הריוח ושכתבו האחרונים דהתוס' והרא"ש וההה"מ

(גבי השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם אלא תרעומת שהקשו דהא קיי"ל דינא דגרמי והוצרכו לתרץ) מוכרח דסברי דגם במניעת הריוח איתא לדינא דגרמי עיין מוהר"ש הלוי סי' ל"ט פ"מ ח"ב סי' מ"ט כנה"ג סי' שפ"ו הגהט"ו אות ס"ט פ"א ח"מ סי' ה' עכ"ל ואין גם אחד מהם מצוי אצלי לעיין בהם למען דעת מה נשתנה דין זה שלא לחלק בו בין נזק למניעת הריוח וצריך להתיישב ג"כ במה שדברו הפוסקים על מבטל כיסו של חברו אם חייב וכעת אין הפנאי על זה (השמטות): ע הלכה מפי מדרש ומאגדות אי למדין עיין במערכת האל"ף אות צ"ד מה שרשמתי בזה: עא הקדש אי נכלל בכלל מכירה עיין להרב מטה אהרן במע' החי"ת דף קכ"ח ע"ב ואילך ומש"ש בשם הרב קה"י במע"ל אות תמ"ה לא מצאתיו: ולענין שליחות אי איכא דין שליחות בהקדש עיין תוס' יו"ט פ"ג דמעילה מ"ו דלמה לא יהי' שליחות להקדש וכו' ומרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב סוף סי' ק"מ תמה ע"ד ופשיטא ליה דאין שליחות להקדש דכל מידי דלא מצי עביד לא משוי שליח וכיון דאין יד להקדש מהיכא תיתי ליה שליחות ומסיק מטעם זה דאין דין חצר בהקדש עי"ש גם בסי' קי"ט דף מ"א סוף ע"ב (מדפוס אשכנז) שחקר אי יש זכי' להקדש דנראה דתליא בפלוגתא אי זכי' מדין שליחות או לא כתב דאי זכי' מטעם שליחות אין זכי' להקדש מדאין שליחות להקדש ותמיה לי על מה שראיתי בספר יפה ענף דף ס"ד אות א' שאחר שהביא מ"ש התוס' בב"ב דף ע"ט ד"ה אין דאין יד להקדש וציין ספרי דבי רב בזה.

סיים ואמר מר ונראה דלמ"ד מדין שליחות אתרבאי דקונה כמו שנראה מדברי המח"א והבאתיו בסמוך אות ד' ועיין תוי"ט שם, ועיין קהלת יעקב דף ל"ד ע"א ול"ה ע"א ומ"ח ע"א עכ"ד והנה מ"ש באות ד' בשם המח"א הוא בהל' קנין חצר סי' א' וי"א ולא נזכר מזה כלל ומה שציין לעיין בקה"י הנה הקה"י שלפני הוא דפוס אשכנז ואי אפשר לכוין הדפים עם של הדפוס ישן, וממה שכתבתי בשמו מתבאר דאין שליחות להקדש ואף אם נאמר חצר משום שליחות אין שליחות להקדש וא"כ אף אם מדברי המח"א נראה דקונה למ"ד משום שליחות מ"מ לדידן אינו פשוט כן וכ"ז הי' לו לבאר עב הלל דאין אומרים בפורים נאמרו בש"ס ג' טעמים עיין במגילה י"ד ע"א וכתב מרן חיד"א בס' ברכי יוסף סי' תרצ"ג אות ד בשם הרב המאירי דלטעמא דרב נחמן דקריאתה זו הלולא אם אין לו מגילה יאמר הלל ולטעמי' דרבא דאכתי עבדי אחשורוש אנן לא יאמר וכו' וכ' ע"ד דמשמעות דברי הפוסקים הוא דנקטי טעמי' דרבא דהוא בתרא ומה גם לגירסת הרי"ף והרא"ש והר"ן מתקיף לה רבא וכו' דקאמר לה בדרך אתקפתא ולא אתיבו עליה ודאי דהכי הלכתא עי"ש ובמחב"ר לולא דמסתפינא הייתי משמיט הרא"ש מדבריו כי

עיינתי בחמשה דפוסים ובכלם גרסי בדברי הרא"ש רבא אמר וכו' בלא אתקפתא (שו"ר שהרבנים שערי תשובה שם ובית אהרן קריספין בדף ז' ע"ב ופי שנים שהביא שם וחתם סופר א"ח סימן קכ"ב ושיבת ציון סימן כ"ב כלם קדושים העתיקו מ"ש בברכ"י הנ"ל ולא פקפקו בזה ומסתמא ודאי המה ראו בדפוסים שלפניהם דגרסי בהרא"ש מתקיף לה רבא ועל הרוב גירסת הרא"ש כהרי"ף כידוע וכן בעין יעקב הגירסא מתקיף לה רבא עיין בהגהות הג' מוהרצה"ח ולא ראה שכן הגירסא בהרי"ף והר"ן וכן בהרא"ש כמ"ש הרבנים הנ"ל) ומה שחזק הפסק כרבא על פי גירסא זו אינו מובן לכאורה דהא תינח אם אתקפתא דרבא היתה לטעמי' דר"ן בדין הוא למידחי טעמי' דר"ן כיון דרבא אתקפי' ולא אתיבו עליה.

אך לפי האמת אתקפתא דרבא לאו אטעמי' דרב נחמן הוא אלא על המקשן דמקשה אי הכי הלל נמי נימא וכמ"ש הר"ן שם ואין בזה כדי ליתן טעם לפסוק כרבא נגד טעמי' דרב נחמן הן אמת דלפום ריהטא קלענ"ד למה לא פירש הר"ן דאתקפתא דרבא היא גם לר"ן דהא מטעמי' דרב נחמן שמעינן דשייך קריאת מגילה בפורים אלא שאינו צריך לפי שקריאתה זוהי הלולא ואהא מתקיף רבא דסובר דאין שייכות קריאת מגילה בפורים דאכתי עבדי אחשורוש אנן (בזמנו של רבא).

ולפי הנראה זאת היתה דעת מרן חיד"א דכיון דאתקפתי' דרבא שייכא גם לרב נחמן ולא אתיבו עליה דרבא כוותי' אית לן למינקט אלא דאכתי לא איפרק מחולשא דסוף סוף הרי הר"ן קרי בחיל דאתקפתי' דרבא הוא על המקשן וא"כ לא מצינו דרבא דוחה טעמי' דר"ן ושמא משמע לי' דהר"ן לא בא לומר דרבא מתקיף רק להמקשן אלא כונתו דגם להמקשן מתקיף (דלא נימא דרבא לא קאי אלא אמילתי' דר"ן ולא אמאי דלפניו) ודוחק: וראיתי להגאון שיבת ציון סי' כ"ב שדחה הכרעת מרן חיד"א למינקט כרבא מדאתקיף ולא אותבינן עלי' וכו' ואמר מר דאין מזה הכרע דאם היתה האתקפתא מאיזו משנה או ברייתא שפיר קאמר אבל כיון שאינו אלא מסברא ודיוק וא"כ עליה אנו דנין אי אית לן למינקט כרבא או כר"ן דלית לי' האי סברא ודיוק וא"כ עליה אנו דנין אי אית לן למינקט כרבא או כר"ן דלית לי' האי סברא אתוד"ק ובהורמנותי' דמר אומר אני דאין בזה כדי שביעה דהא ודאי סתמא דש"ס הו"ל להשיב על דברי רבא דאתקפתי' לאו אתקפתא ומדלא השיב ש"מ דגם חכמי הש"ס זיע"א לא מצאו די השיב מענה לשון אהך אתקפתא ור"ן גופי' לא חזינא דשמיע לי' אתקפתי' דרבא ולא חש לי' דהא לא היו פנים בפנים עם ר"ן כמ"ש בש"ץ שם מדאמרי' מתקיף לה רבא ולא קאמר מתקיף לי' וכו' ואולי רב נחמן גופי' אילו הוה שמיע לי' סברתי' דרבא הוה הדר בי' וכיון דסתמא דש"ס ידים

מוכיחות דסבר וקביל אתקפתי' דר"ן כותי' אית לן למינקט דהו"ל כאילו טעמי' דרב נחמן נשאר בקשיא כמ"ש במחזיק ברכה, ומ"מ במחב"ר הביא דברי הגאון בה"ג והרמב"ם ורב המאירי דנקטי טעמי' דרב נחמן ויעש מטעמים לסברתם וכ' הרב שערי תשובה והבי"ד הרב דברי מנחם שם דלפי מ"ש במחב"ר דבה"ג והרמב"ם סברי כהרב המאירי דנקיט כר"ן חזר הדין דמי שאין לו מגילה יקרא הלל ומני"ר השע"ת כתב דנ"ל דגם זה לא יקרא הלל כיון שלא הי' בכלל תקנת חז"ל וכו' עי"ש ונראה ודאי דנעלם מעיניהם דברי הרב בקונטרס שיורי ברכה שבברכ"י ששם כתב דאף לטעם קריאתה זוהי הלולא אפשר דאף מי שאין לו מגילה לא יקרא כלל בברכה דכיון דלא תקון לא פלוג וכו' עי"ש ומכל הרשום מתבאר דמ"ש הרב משפט כתוב בסי' תרצ"ג וז"ל אם אין לו מגילה לא יאמר הלל המאירי ט"ו ודברי הרב ברכ"י ע"כ הוא שלא בדקדוק דהרי בברכ"י מבואר דהרב המאירי ס"ל דהעיקר כטעמי' דרב נחמן וכתב מפורש דלהאי טעמא אם אין לו מגילה יש לו לקרוא את ההלל: עג הרוגי ב"ד דקי"ל דסייף שנהרג בו נקבר עמו אם י"ל בין ישראל לעכו"ם עיין להגאון מרן חיד"א במחזיק ברכה יו"ד סי' ט' מ"ש ע"ד הגאון שאלת יעב"ץ ח"ב סוף סי' קנ"ח: עד הערמה מצינו דוכתי דבמילי דאורייתא התירו הערמה וכנגד זה כמה מילי דרבנן דלא התירו הערמהואין לדמות הענינים ולא לתת כלל בזה לחלק בין דאורייתא לדרבנן עיין מה שהאריך בזה הרב חיי אדם בהל' פסח בנשמת אדם סי' ח' ולהג' חת"ס א"ח סי' ס"ב וסי' קי"ג והמק"ח בספרו נחלת יעקב בחלק התשובות סי' א' ודבריהם סובבים על מ"ש התב"ש בפסחים דמכירת חמץ מה שמועיל הוא משום דהוי הערמה בדרבנן.

ובחת"ס הנ"ל כתב להסביר חילוק בין הערמה למרמה עי"ש ובעיקר דברי התב"ש כ' בשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ריי"ד שמצא בתשב"ץ ח"א סי' קל"ה שכ' כהתב"ש ומביא ג"כ ראיתו. ועיין בספרים שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ט' אות ט"ו ע"ד התב"ש: עה הרהור בד"ת במבואות המטונפות דאסור אם הוא מדאור' או אינו אלא מדרבנן עיין להרב חיי אדם כלל ג' בנשמת אדם סי' ב' וספקו הוא למ"ד הרהור לאו כדבור דמי (וכן פסקו ריהפ"ו) עי"ש ומשמע דלמ"ד כדבור דמי וצדד הרב שאג"א בסי' כ"ד דהכי אית לן למינקט והרב הלק"ט בח"ב סי' קנ"ט (ה"ד בשו"ת אור לי סי' מ"ט) כתב דקי"ל כמ"ד כדבור דמי א"כ לדידהו פשוט דאיסור ההרהור במבואות מטונפות הוא מן התורה: ולענין מברך בהרהור אי איכא משום לא תשא רשמתי במע' הב' אות קט"ו בד"ה ולענין מברך עי"ש: עו הרהורי עבירה קשים מעבירה עיין בס' מכתב לחזקיהו בחידושיו למס' ר"ה דף ט"ז שקו"ט ליישב ההיא דאמור מחשבה רעה אין

מצטרף לטובה ועי' לרבינו בחיי בס' כד הקמח במערכת טהרת הלב מ"ש בזה ומערכת ר"ה ד"ה התשובה ושנות ימין ח"ב דף קל"ד ע"ב: עז הרהורי עבירה אם בשעת אנינות וצער חיישינן להרהורי עבירה עיין תוס' סנהדרין כ' ע"א ד"ה נשים וצ"ע מדאמרינן בפ"ד דקידושין דף פ' ע"ב ורבנן ס"ל כרי"ץ דאמר אפילו בשעת אנינותו של אדם מתגבר עליו יצרו ויש לעיין בשו"ת הרב אבק דרכים שציין בס' מלאכת שלמה בשו"ת יו"ד סי' י"ג ע"ש ואמצ"א ועיין מה שכתבתי בקונט' אסיפת דינים מערכת אבלות סי' קצ"ט ובאס"ז על כתובות דף ד' אמ"ש בש"ס הא באבלות הא באבלות דידה ובחנא וחסדא דף ס"ד ע"ד: ואם מפני חשש הרהור עבירה מבטלינן מצוה דאורייתא, הג' מוהרי"מ סי' י"ז הוכיח על פי סוגית הש"ס פ"ק דסוטה דף ח' דמבטלין עי"ש וגם מצד הסברא נראה דמבטלין מצוה דאורייתא בשוא"ת משום הרהור כיון דאיסור הרהור עבירה הוא איסור תורה כמ"ש הרב פתח הדביר סי' ג' אות ט"ז בשם התוס' בע"ז דף כ' וסמ"ג לאווין קכ"ו וסמ"ק מצוה כ"ד ורבינו יונה שבס' החרדים וכו' ומוהרד"ך וכו' וביאר שם דיש סוברים דהוא לאו גמור ואף להסוברים דאינו לאו גמור הא מיהא איסור דאורייתא הוא עיש"ב וא"כ פשיטא דיש לנו לחוש לו אף במקום ביטול מצות עשה בשוא"ת: ואם במקום פחד וביעתותא חיישינן להרהורי עבירה עיין נדה דף י"ג סוף ע"א הכא נמי כיון דבעיתי לא אתי להרהורי וכתב מרן הב"י בא"ח סי' ג' שהשמיטו הפוסקים זה משום דלא בקיאינן בהי ביעתותא לא אתי להרהורי והכל לפי האדם וכו' ועיין שם במגן אברהם ס"ק י"ד ובמחה"ש שם אההיא דאמרינן לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי: עח הנאה אי לוקין על ההנאה בלא אכילה עיין להרב קהלת יעקב במערכת הא' אות כ"ג וענין זה הוא מקצוע גדול האריכו בו הרבנים משנה למלך הל' יסודי התורה פ"ה והל' חמץ פ"א ה"ח ופר"ח וברכי יוסף ונהר שלום ושלחן גבוה סי' תמ"ג ועיין עוד ביו"ד סי' פ"ז ביד דוד אות ב' ספרי דבי רב די רשים בזה ועיין בגליון ש"ס ירושלמי בערלה דף י"ב ע"א כנסת הגדולה יו"ד ריש סי' קכ"ג מכתב שלמה סי' פ"ה שאגת אריה ח"ב בדף ע"א ע"ג ימי שלמה דף נ"א ע"ב פרי מגדים בפתיחה להל' בב"ק אות ג' מוהר"ץ הירש חיות לב"ק דף מ"א העמק שאלה ע"ד השאלתות בפר' צו שאלתא ע"ה ובס' עמודי אש בחי' על הירוש' בפ"ג דמס' ערלה ה"א לשון לימודים ריש חיו"ד: ואם באיסור הנאה דנפק"ל מלא יאכל לא תאכלו שיעורו בכזית כמו באכילה כיון דאפקיה בל' אכילה או שיעורו בהנאת פרוטה נשאל על זה רעק"א בסי' ק"ץ וכ' דיש ראיה דשיעורו בפרוטה ממה שאמרו בב"ק דף מ"א א"כ נכתוב רחמנא לא יהנה ומיישב בזה קושית ה"ה במשנה למלך פי"ג מהל' שגגות ד"ה אמנם ונעלם ממנו דברי המשנה למלך פ"א דמעילה ה"ג דפשיטא ליה דאיסור הנאה

דנפיק מלשון אכילה שיעורו בכזית כאכילה ועי' בציון לנפש חיה לפסחים דף כ"ב ע"ב ובפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח ח"ב פ"ג אות ד' ובשו"ת דברי מרדכי פרידבורג הוכיח משלשה מקומות בש"ס דשיעורו בפרוטה ואחד מהם הוא ראית ר"ע איגר עי"ש בסי' מ"ח (השני) ועיין בס' דרכי הוראה ח"ב פרק כ"ה ולא זכר שר דברי הציון לנפש חיה הנ"ל כיעוי"ש ובפ' ח"ן נמשך אחר סברת רעק"א דשיעורו בפרוטה עי"ש ובספר עמודי אש סי' ד' דף כ"ה ע"ג ד"ה ויש לחקור האריך בזה עי"ש: ודבר שאסור בהנאה ועושה דבר שאין גופו נהנה ממנו לא אכילה ושתיה ולא סיכה רק שמריח ממנו לרפואה דרך סגולה אע"ג דקיי"ל ריחא לאו מילתא היא מ"מ מה שמתרפאין בו חשיבה הנאה ואסור וכן אם דרך סגולת הדבר הוא להניחו עליו ואין גופו נהנה ממנו רק שמתרפא בו כ"כ מרן חיד"א בספר שיורי ברכה יו"ד סי' שמ"ט ואסר לעשות סגולה לחולה ע"י עישון שן של מת דקי"ל להחמיר כדעת הסוברים דגם מת עכו"ם אסור בהנאה והנאת הרפואה הנאה היא וזה נלמד ממ"ש בסנהדרין דף מ"ז דהוו נקטי מקבריה דרב לקדחת ולא הותר אלא משום דקרקע עולם הוא ומה שעשו בעפר קבריה דרב ודאי היינו עישון או להניח העפר עליו וכיוצא דבר שאינו הנאה ואפ"ה לא התירו אלא משום קרקע עולם מוכח דהנאת הרפואה הויא הנאה וה"ה לנ"ד עכ"ל.

ויש להבין דמ"מ ודאי לא חשיב הנאה כדרכה דהא אין דרך הנאתו בכך והרי הוא כהניח חלב חי ע"ג מכתו (פסחים דף כ"ד ע"ב) ופירש"י דחלב אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות ולא לרפואה וכיון שהוא שלא כדרך הנאתו יש להתיר משום חולי וכ"כ הרב זרע אמת בח"ב סוף סי' מ"ט דמותר לחולה שאין בו סכנה לאכול חתיכות עגולים קטנים מרוקחים בהרבה מינים שבכללם יש עצם גלגלת אדם שרוף וכתות והיה' טעמו משום שדרך לאכול אותם כרוכים בחמץ נוקשה דק כנייר וכו', וא"ת מ"מ נהנה דמתרפא מזה העצם הא ודאי חשיב שלא כדרך הנאתו דעיקר הנאת עצמות הוא לעשות תרוודות וכיוצא ודמי למ"ש רש"י בפסחים דף כ"ב (כ"ד) עכ"ל וכבר ידוע דיש פוסקים מתירים אפילו שלא במקום חולי כשעושה שלא כדרך הנאתו אלא דלא קיי"ל כן כמו שרשמתי במערכת הכ"ף אות כ"ב עי"ש אבל במקום חולי פשוט דמותר ואולי ס"ל לחלק בין רפואה שהיא עפ"י דרך הטבע לרפואה שהיא דרך סגולה כמו שמחלק הרמב"ם לענין חולה שיש בו סכנה וצריך להתיישב במ"ש מרן חיד"א בספר ברכ"י א"ח סי' ש"א אות ו' ולהרב פתח הדביר שם ואכ"מ ואיה"ש יתבאר במערכת הרי"ש: עט העלמה החילוק שבין העלמה לשכחה עיין להרב קה"י במע"ל ח"ב אות תפ"ט בשם תוס' מסכת שבת דף ע' ד"ה העלם: פ הגבהה אם הוא קנין דאורייתא או דרבנן כתב הרב משנת ר"א

ח"ב בזכרונות מער' זו אות מ דמתברר מדברי התוס' והרמב"ן והריטב"א והר"ן בפ"ק דקידושין במתני' דנכסים שיש להם אחריות וכו' שהוא מדרבנן עי"ש ואני מצאתי מבואר כן בדברי הרמב"ם בסה"מ בשע' רמ"ה שכ' והמשיכה תקנת חכמים וכן מסירה והגבהה ע"כ ומה שציין במשר"א למ"ש בדברי אמת דף ס"ט ע"ב הוא לפי הנראה מ"ש בקונטרס ז סי' ג' ד"ה ועל פי וכו' (דף צ"ו ע"ב מדפוס חדש) עי"ש שכ' שדעת רש"י והרמב"ן שהגבהה במתנה אינו קונה אלא מדרבנן וחקר איך מהני לענין גט: ואי מהני הגבהה בפיו או בעינן שיגביה בידו בדוקא עיין להרב מכתב שלמה סי' ס"ט: ואי בעינן הגבהה ג' טפחים עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ארבעה מינים סי' ג' אות ו' ועיין מהשהאריך בזה בשו"ת שבסוף ספר נתיבות השלום ח"ב דף ב' ע"א והלאה: פא היקף גויל אי בעינן בס"ת או דוקא בתפלין.

עיין להרבנים אור נעלם סימן כ', זרע אמת ח"ב סי' קכ"ו מאי דשקו"ט בזה. ועיין להרבנים אורים גדולים לימוד א' רמזו מרן חיד"א במחב"ר א"ח סי' ל"ב אות ו', ולהרב המגיה בספר משק ביתי אות קכ"ח ובכמה תשו' מרבנן בתראי ז"ל פשיטא להו דבעינן היקף גויל בס"ת כמו בתפלין מבלי פוצה פה לגמגם בדבר כמו שיראה הרואה בדב"ק ולא ראיתי צורך להעלותם על הספר כי נראה דבר פשוט כן: פב התראה לעדים עפ"י קרובים ללוה או למלוה בשבועת העדות אי מהני, עיין להג' מהרש"א ע"ד תוס' שבועות דף ל"ז ד"ה הזיד וכו' שסובר דל"מ ומדברי הרשב"א שהביא הר"ן בהל' פ' כל הנשבעין אמתני' דכשנגדו חשוד על השבועה אחד שבועת העדות וכו' עי"ש מה שהצ"ע מוכח דמהני התראה לולא דאיכא למימר דילמא אישתלו וגם הר"ן מודה למה שנראה מדברי הרשב"א דהתראת הקרובים מהני להוציא ממון והכי נמי נימא דמהני למלקות וצ"ע, ועיין מכות דף ו' ע"ב הובא בסנהדרין ט' ע"ב פלוגתא דרבנן ור"י אי מהני התראה מאחרים זולת העדים וקיי"ל כרבנן דלא בעי' התראה מפי העדים, וכתב הרמ"ה בחי' לסנהדרין לדף ע"א ע"א אמתניתין דמתרין בו בפני ג' דלרבנן אפילו התראת אביו ואמו של בן סו"מ מהני עי"ש וק"ל: פג התראה אע"ג דבכל חייבי מיתות ומלקיות בעי' התראה בשעת מעשה דאל"כ יכול לומר שכחתי מ"מ מצינו בחייבי מיתות בית דין דף ל"ב התראה בשעת מעשה דתנן בבסו"מ (סנהדרין ע"א סוף ע"א) מתרין בו וכו'.

וכתב רש"י לאו משום התראה גמורה וכו' עי"ש הא קמן דמלקין ושורפין בהתראה זו אף שאינה בשעת מעשה עכ"ל הרדב"ז בחדשות סי' שפ"ד והנה הרמ"ה בחי' לסנהדרין שם פי' ג"כ כדברי רש"י דלאו התראה גמורה וכו' משום דבעי' מעשה תוכ"ד להתראה עי"ש ויש להבין אמאי לא ק"ל להרמ"ה ע"ד רש"י דל"ל טעמא משום הת"ס ת"ל משום

דבעי' מעשה תוכ"ד להתראה לכן נראה לענ"ד דהרמ"ה ז"ל אפשר דס"ל דמ"ש רש"י שם ולאחר זמן יעשה וכו' טעם אחר הוא והיינו כטעם הרמ"ה, וכן ראיתי להרב דרך המלך דף מ"ג ע"ב שפי' כן בכונת רש"י ז"ל עי"ש (עיין לעיל אות נ"ג ד"ה גם) וצ"ע על הרדב"ז היכי מוכח מהא דל"ב התראה סמוך למעשה דנימא דלעולם ההתראה שמתרין בו העדים היא סמוך למעשה ממש בתוכ"ד ככל ההתראות דעלמא אלא דמאי דתנן דמתרין בו אביו ואמו אינו ר"ל התראה גמורה מהטעמים שכתב רש"י והרמ"ה אבל ודאי דהעדים מתרים בו בשעת מעשה, עיין הרמב"ם פ"ז מהלכות ממרים הל' ומשמע ודאי דהיינו התראה ככל התראות דעלמא ואיברא דמדברי הרב תוי"ט בסנהדרין שם נראה דפליגו הרמב"ס ורש"י דלרש"י ל"ב התראה ולהרמב"ם בעי' התראה.

אך לענ"ד אינו מוכרח אלא כונת רש"י לומר דהתראה שמתרין בו אביו ואמו אינה התראה גמורה אלא תוכחה בעלמא לקיים מה שנאמר איננו שומע בקולינו כמ"ש הרמ"ה או משום ויסרו אותו כמ"ש רש"י. ותו אף דנימא דכונת רש"י דליכא התראה סמוך למעשה אלא בהתראת אביו ואמו סגי אף דהיא שלא בשעת מעשה מ"מ מדברי הר"מ ודאי לא מוכח הכי וסתמו כפירושו דבעי' התראה ככל התראות דעלמא והדין נותן כן דמי הוציא התראה זו מכלל כל ההתראות דעלמא להחמיר עליו דאף שלא בשעת מעשה ליחשיב התראה וצ"ע ובעיקרא דמילתא דבעי' התראה סמוך למעשה, עיין במה שהאריכו הרבנים דברי אמת ריש קונטרס ה', דרך המלך שם, חינא וחסדא דף קס"א ע"ג ואילך, ומש"ש הרב דרך המלך בשם הרב"ד דמק' ע"ד רש"י מסוג' דמכות דף ו' ע"ב, עיין להרמ"ה סנהדרין הנ"ל דק"ל נמי מסוג' ההיא עי"ש ד"ק: ובגוף דין התראה אם צריך לפרט לו על איזה לאו עובר או סגי במה שיאמרו לו שעובר איסור פ' כתב בשו"ת בנין ציון החדשות סימן קל"ד דמדברי הרמב"ם פ"ב מהלכות סנהדרין מוכח דאין צריך להתרות בו הלאו ואין סתירה לזה מדברי רש"י בשבועות דף כ' ע"ב ד"ה ואזהרתיה וכו' עי"ש: פד היקש אי בעינן שיקבל מרבו או יכול לדון מעצמו, עיין להרבנים מרן חיד"א בספר יעיר אזן מער' זו אות מ"א, ומקנה אברהם במ"ב אות ע"ח ולא זכרו שרים דברי רבינו המשל"מ בהלכות קרבן פסח הי"ג עי"ש: והיקש למחצה רשמתי במערכת האל"ף אות שי"א ע"ש: והא דקיי"ל כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא מקשינן לחומרא, עיין להרב מקנה אברהם במ"ב סוף אות קמ"א ואני עני כתבתי איזה חילוקים בכלל זה הלא הם כתובים במערכת הכ"ף אות קמ"א עי"ש: פה הוא דאמר כי האי תנא, עיין במה שרשמתי במערכת החי"ת אות ק"ג ד"ה ואני אמרתי: פו הגדה בב"ד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, רשמתי לקמן במערכת הכ"ף אות פ"ב ק"א ק"ב ק"ג בס"ד: פז הפה

שאסר הוא הפה שהתיר הרב חינא וחסדא נר"ו בח"ב בקו"א דף י"ג ע"ב הביא מכמה רבוותא דלא אמרינן כן אלא בתוכ"ד ועפי"ז עמד מתמיה ע"ד הרב פמ"א ח"ב סי' נ"ג בעדים שהעידו על קיום השטר ואחר זמן אמרו שהעידו שקר ואין מכירים חת"י דאין נאמנים משום דאין אדם משים עצמו רשע דלמה לי מהאי טעמא תיפוק ליה דלא אמרינן הפה שאסר אלא בתוכ"ד עי"ש ונעלם מהרב נר"ו דאיכא מרבוותא דסברי דאמרינן הפה שאסר וכו' אפילו אחר כד"ד וא"כ היה אפ"ל דהרפמ"א נקיט טעמא רויחא דאתי ככ"ע אלא דמה שיש לעמוד ע"ד הרב פמ"א הוא לפי מה שהכריח הרב דרך המלך דע"כ לא פליגי אלא כשדבריו האחרונים מתרצי את דבריו הראשונים אבל אם הם חזרה גמורה לא עיי"ש בדף מ"ד ודף מ"ו ע"א וע"ב, ועיין בהרדב"ז החדשות סי' שצ"ח ולהרבנים מרן מוהריט"א בהלכות יו"ט פרק ה' דבכורות אות מ"ט, ויד מלאכי בכללי הדינים אות קצ"ה ואות ר', ומקנה אברהם אות צ"ט, וחינא וחסדא דף פ' ע"א, ואורים ותומים סי' פ"ב בסוף כללי המיגו אות ק"מ ורש"י כתובות ק"ט ע"ב ד"ה נאמן שהפה שאסר וכו' נראה דס"ל דאמרינן הפה שאסר לאחר כד"ד, עיין להר"ן בהלכות שם, ועיין ש"ע אה"ע סי' קנ"ב ס"ו, ולהרב פחד יצחק במערכת אשה שאמרה (דף רנ"ב ע"א מ"ד חדש) מ"ש בשם הנח"ץ ודוק: פח הלואה דאסור להלות בלא שטר ועדים נראה מדברי הפוסקים בח"מ ריש סי' ע' דאיכא איסורא ועי"ש למרן חיד"א בשיורי ברכה, אך בספר יעיר אזן מערכת האל"ף אות ק"ג הביא דברי הריטב"א למגילה דף כ"ח דאינו אלא מדת חסידות ואין בו אפילו איסור דרבנן עי"ש, ובזה יש להפך בזכות הרבה מאד בזה"ז שאין נזהרים בזה דיש להם סמיכת חכמים מ"ש הריטב"א בשם רבו.

ורבינו התוי"ט בפלפלא חריפתא ע"ד הרא"ש בסוף איזהו נשך כתב ג"כ ליישב המנהג ולא ישרו דבריו בעיני הרב מוהר"ם שיף שם כמ"ש הרואה, ומ"מ פשוט דצריך ליזהר בזה כיון דמשמעות דברי הפוסקים הוא דנקטינן כרב יהודה דאמר עובר בלפני עור וגם משמעות דבריהם דאסור מן הדין, וכבר האריכו בענין זה שני גדולי דורנו יצ"ו בשו"ת בן יהודה סי' קנ"ג וקנ"ד דאסור מן הדין (ולא ראו דברי הריטב"א הנ"ל) לדעת גדולי הפוסקים ועם שכתב בסי' קנ"ד ליישב המנהג בדוחק הוא רק להסוחרים הלווין ומלוין זה לזה ואין רצונם להודיע זה לאחרים וכו' עי"ש, והרב מזל שעה בליקוטים דף ק"ד ע"ד האריך קצת בדין זה והביא קושית הראשונים דכי מלוה בפני עדים מאי מהני הא אכתי מצי למימר פרעתי ושקו"ט בהטעמים שנאמרו בזה וגם הוא ישנו בנו"ט עי"ש ובדף ק"ה ע"א כתב דהרב מוהר"ש יונה נסתפק אם דוקא במלוה הוא דאסרו חז"ל להלוות בלא עדים אבל בפקדון בלא עדים לא אסרו וטעם הדבר דמלוה להוצאה ניתנה איכא למיחש

שמא יוציאנה ומחמת דוחקו יכפור אבל פקדון שאסור לשלוח בו יד ליכא למיחש, והרבמזל שעה כתב שיש לצדד בזה כמה צדדים ומ"מ גם הוא העלה כן מטעם אחר:
פט הלואה לנכרי ברבית דאסור מדרבנן כמ"ש ביו"ד ריש סי' קנ"ט כתב הריטב"א למגילה דף כ"ח הביא דבריו מרן חיד"א ביעיר אזן מערכת האל"ף אות ק"ג דאינו אלא מדת חסידות וחידוש הוא שלא הובא זה בשיורי ברכה שם ומסתמיות דברי הפוסקים מוכח דאין חילוק בזה בין אומה לאומה דבכל האומות אינו אסור אלא מדרבנן אמנם מדברי הרב מוהר"י אברבנאל בפ' כי תצא (כ"ג ט"ז) בהתשובה השנית על תלונת חכמי האומות על הלואה ברבית לנכרי מתבאר דלכל האומות חוץ מהשבעה אסור להלות ברבית מדאורייתא שכתב דלא התיר השי"ת כי אם לנכרי שהוא מז' אומות ולא כל שאינו מזרע יהודים נקרא נכרי כי לזרע אדום לא יאמר נכרי כי הוא נקרא אח דכתיב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ונכלל בלא תשיך לאחיך וכן ישמעאל ושאר אומות לא נקראו בשם נכרי ולנכרי שהוא מז' אומות אינו מגונה ליקח ממנו רבית וכו' עי"ש ולפי דבריו צ"ל דמ"ש בש"ס אסור להלות לנכרי ברבית משום גזרה אינו אלא לנכרי מז' אומות דאילו לשאר אומות אסור מדאורייתא והוא חידוש בעיני ולפי הנראה יש סתירה לזה מגופא דשמעתין (בפרק אז"ן דף ע"א ע"א) דאמרינן דטעמא דאסרו רבנן להלוות ברבית לעכו"ם הוא משום שלא ילמוד ממעשיו והתירו משום כדי חייו וגם התירו לת"ת שלא יבא ללמוד ממעשיו ואם איתא דבשאר אומות אסור מן התורה א"כ אחר שעלה סנחריב ובלבל את כל העולם יהיה אסור מן הדין משום ספקא דאורייתא לחומרא ולא משום שמא ילמוד ממעשיו (שיוצמח לנו מזה להקל בת"ח שאין לחוש שמא ילמוד) ונתעוררתי בזה בראותי דברי הרב יפה ללב נר"ו בח"ג דף קכ"א ע"א (בהשמטות לסי' קנ"ט) ואולי גם כונתו היתה לזה אעפ"י שאין דבריו מורים כונה זו וצ"ע: וכתב עוד הרב מוהרי"א שם בהתשובה השלישית דאפילו אם נאמר דלנכרי כולל כל שאינו מזרע היהודים מ"מ לא התירה תורה ליקח ממנו רבית כי מה שנאמר לנכרי תשיך פירושו כמו לא תשיך לאחיך שדרשו בו לא תשוך שלא יתן לאחיו רבית אבל יכול ליתן רבית לנכרי אם יצטרך ליקח ממנו מעות ברבית כי אחיו אם יקח ממנו רבית הוא עון פלילי לשניהם אשר לא זכר עשות חסד וכו' אבל הנכרי אינו מצווה לעשות חסד להישראל וכו' אתוד"ק וגם תשובה זו לפי הנראה אינה מוסכמת מהפוסקים דכלם מפרשים לנכרי תשיך כפשטו ליקח ממנו רבית אלא שנחלקו אם הוא מצוה או רשות הצד השוה שבהם לנכרי תשיך משמעו כפשוטו וכתב מרן חיד"א בספר שיורי ברכה סי' קנ"ט דללות מנכרי ברבית לא נאסר מדרבנן כמו שמפורש בדברי הרמב"ם ריש פ"ה מהלכות מלוה וכו' ועמד מתמיה

על הרב מוהר"ש פרימו ברמזי דרשותיו בפרשת וירא שעובדיה שלוה ברבית מיהורם שהיה נכרי היינו משום שלת"ח מותר וכו'.
ושוב ראה שהאריך ע"ד הטור בסי' קנ"ט ושבתוך דבריו כתב בדף ל"ו ע"א שללות מהנכרי פלוגתא דאמוראי: צ הפסד מרובה כתב הרב זכור לאברהם במערכה זו בשם הרב נ"ש סי' נ"ה דכשמפסיד יותר משתות בקרן הוי הפ"מ ושהרב שבו"י בסלת למנחה כלל ל"ח דין ב' חלק עליו דהכל לפי ראות המורה העשיר לפי עושרו וכ"כ הרב זרע אמת ח"ב סוף סי' יו"ד ובסי' י"ג בשמו עי"ש ותמיה לי על הרבנים פ"ת יו"ד סי' ל"א סק"ב וכרם שלמה סי' צ"ז דף י"ז ע"ג וע"ד ובתשו' הג' מוהר"ן טריעויטש שהביא שם שלא הזכירו מדברי השבו"י הנ"ל ומרן החבי"ף בספר חיים ביד הנדפס חדש ממש בסי' י"ו ד"ה ועוד וכו' מיסתמיך ואזיל בתר כלליה דהרב נחלת שבעה הנ"ל ולא זכר החולקים, והרב קהלת יעקב בקונטרס מענה לשון ח"ב אות קצ"ז אחר שהביא דברי הנ"ש ציין למוהרש"ה ושע"א ואין מצוים אצלי לראות אם חולקים או קיימי בסברתו ובהגהות אמרי ברוך ליו"ד סי' בר"ם ציין בזה שו"ת הרא"ם ח"ב סי' ל"ח (עי"ש בד"ה והנה המרדכי):
ומה שחדש הרב פ"ת שם שבדבר שאם הוא של איש אחד הוא הפ"מ, אם הוא של שנים או שלשה שותפין ואין מגיע לכל אחד כדי הפ"מ לא חשיב הפ"מ הן אמת דכן נראה מכח הסברא לפי מה שהעלו רבני האחרונים הנ"ל דהיתר דהפ"מ לא תלי במהות הדבר אלא הכל לפי הענין לפי הזמן ולפי האדם העשיר כפי עשרו והדל ל"ו ימעיט וא"כ בדבר של שותפין שאין מגיע כדי הפ"מ לכל אחד הו"ל כהפסד מועט אך יש לפקפק בזה מדאמרינן במסכת מנחות דף ע"ו ע"ב דהתירה התורה לקנות חטין להביא לחם הפנים ולא הצריכה לקנות סולת כבשאר מנחות משום דהתורה חסה על ממונם ש"י ופירש"י לפי שלחם הפנים הם כ"ד עשרונים ובכל שבת ושבת ועולים לדבר גדול הותר לקנות חטים שיהיה בזול אבל שאר מנחות הם דבר מועט ולא תדיר לא הותר לקנות אלא סולת עי"ש וש"מ דאין ההיתר אלא מטעם הפ"מ והרי כשנעריך ההפסד נגד כל ישראל שהם שותפים בכל הקרבנות לא יגיע לכל אחד מישראל כדי הפ"מ ואפי"ה הותר משום הפ"מ וא"כ הא בעלמא בדבר שהוא של שותפין כל שבאיכות הדבר יש בו הפ"מ אף דלגבי כל אחד ואחד לא הוי הפ"מ י"ל דחשיב הפ"מ וצ"ע, עתה ראיתי בס' היקר דרכי הוראה לגאון בדורנו יצ"ו בח"ב פרק י"ט שהביא דברי הפ"ת הנ"ל וכתב ראיה ברורה להקל בזה ממתניתין דפ"ק דשביעית מ"ד דמתבאר דמה שהותר מפני הפסד אין לחלק בו בין אם אותו דבר הוא של אדם אחד או של שותפים דאף בכה"ג חשיב הפסד אף שאין לכל אחד שיעור הפסד הראוי להתיר בשבילו בלבד והוסיף עוד ממ"ש בר"ה ד' כ"ז וביומא דף

ל"ט ודף מ"ד שאמרו התורה חסה ע"מ של ישראל אף שהוא ממון שכל ישראל שותפים בו והוא הפסד מועט לכל אחד ואחד ורק בהשתתפות הוי הפסד מרובה עי"ש דברים נחמדים ועל מ"ש עוד הרב פ"ת בשם רעק"א דאם אדם אחד שאל על שלש בהמות שלו שלכל אחת היא אותה השאלה עצמה ואם היה השאלה על בהמה אחת לבד לא היה הפסד מרובה אבל ג' בהמות הוי הפ"מ דיש להקל דחשיב זה הפ"מ כתב הגאון הנ"ל יצ"ו דהיה מקום להביא ראיה להחמיר אך האמת הוא דיש להקל, והוסיף עוד לומר דמאי דפשיטא ליה להרב פ"ת וכן מוכח מדברי רעק"א דאם בא לפנינו ג' שאלות מג' אנשים שלכל אחד לא הוי הפ"מ ובאו בבת אחת לשאול אין להקל משום דהוי הפ"מ בצירוף. נראה לו דאם הוא מידי דשכיח ולא דרך מקרה אי שכיח כדומה בעופות שאלה אחת שלכל אחד לא הוי הפסד מרובה אך אם נחמיר בזה לפי שרבו המקרים ושכיח יטרף אצל אנשים הרבה גם זה נקרא הפ"מ והוכיח כן מהירושלמי פרק י' דתרומות ה"ה עי"ש: צא הפסד מרובה אמרינן בכמה דוכתי להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו, עיין להרב מלא הרועים במערכה זו אות י"ב דהרמב"ם פוסק כן בפי"ב מהלכות תרומות ה"ה וצ"ע.

לכאורה דבמ"ק י"ב ע"א אמתניתין דמי שהיה יינו בתוך הבור וכו', עביד צריכותא בש"ס לר' יוסי דאפילו חמרא דלא נפיש פסידיה מתיר ופסקו בש"ס והפוסקים כמותו אלמא דלהפסד מועט נמי חששו, וי"ל דיין נמי הוי הפסד מרובה אלא דאינו כ"כ כמו שמן, וכן נראה ממ"ש בתר הכי חמרא טעמא מאי משום דנפיש פסידיה עי"ש ובפיה"מ תפארת ישראל במתניתין הנ"ל וק"ל, ועיין להרב באר מים חיים בקונטרס גירסא דינקותא סי' כ"ח שהק' דר"י אדר"י ממ"ש במ"ק הנ"ל למ"ש בפסחים דף ט"ו ע"ב דלהפסד מועט לא חששו עי"ש ולהנ"ל ניחא אלא דמ"ש במה"ר שם ליישב בזה דעת הרי"ף והרמב"ם דפסקו דלא כרשב"ג במסכת ב"מ דף ל"ח ע"א עי"ש דב"ק לענ"ד הוא תמוה דהא בקנקנים בפלוגתא דרבנן ור"מ שם דאמרינן דלהפסד מועט נמי חששו פסקו כן הפוס' בח"מ סי' רצ"ב סי"ו ומכללם הרמב"ם ועכ"ל די"ל בין איסור לממון כמ"ש הרב"ח בפסק הנהגת הוראת איסור והיתר (ונדפס בסוף ספרי ב"ח יו"ד ויש דפוסים שהדפיסו מחדש הב"ח עם הטור וב"י והדפיסוהו בסוף ב"ח ח"א מיו"ד) ס"ג דבממונא חיישינן להפסד מועט נמי עי"ש.

ומה שהק' עוד הרב באמ"ח דר' אמי ס"ל בפסחים דף נ"ה ע"ב דלהפמ"ו נמי חששו לא ידעתי מאי ק"ל וכי ס"ל לר' אמי דחששו מאי הוי וכמה אמוראים נמי סברי הכי והוא ג"כ יסבור כמותם ומאי קושיא. ומה שהק' ע"ד מרנכ"מ שכתב שפסק הרמב"ם כר"ה

וכו' מהא דפסק הר"מ כר' יוסי במ"ק הנ"ל לפי מ"ש לעיל ניחא ועיין לרבינו הפר"ח יו"ד סי' ל"ט ס"ק כ"ז שהוכיח מכמה דוכתי דהכי קיי"ל דלהפסד מועט לא חששו דלא כהרדב"ז שהביא שם ועיין להרבנים נו"ב יו"ד סי' נ"ג וב"ח סוף סי' תקל"ו ומוהרימ"ט בנימוקיו לפסחים כ"י הביא דבריו הרב שמן המשחה דף קכ"ה ע"ד ד"ה ומצאתי זרע אמת יו"ד סי' כ"ה סוף ד"ה אכן ואמרי ברוך הנ"ז באות הקודם ואחר זמ"ר הגיע לידי ספר צפיחת בדבש וראיתי מ"ש הרב בזה בסי' מ"ו ופנאי אין לי לחזור על לימודי ואתה תחזה: ואם אפשר להתיר משום הפסד מרובה באיסורין דאורייתא עיין להרבנים ש"ך ביו"ד סי' רמ"ב בהנהגת איסור והיתר ובהקיצור שם אות ב' והרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לחולין דף מ"ט ע"ב כתב שנעלם ממנו דברי הש"ס שם ובדף ע"ו ע"ב דאמרינן רב ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל דמוכח דבאיסור תורה לא שרינן משום הפסד מרובה עי"ש ובהגהותיו לר"ה דף כ"ז דודאי דחוק מאד לומר דהנהו תרי עובדי חשיבי הפסד מועט ואהכי הוא דמתמה הכי וכתב עוד שם לחלק בין ל"ת למ"ע מן התורה דלגבי מ"ע אמרינן שפיר התורה חסה כבר"ה דף כ"ז גבי חצוצרות של כסף וכו' משום דבל"ת קי"ל דחייב לבזבז כל ממונו משא"כ במ"ע דאינו חייב לבזבז כ"א עד שליש עי"ש ויש לפקפק בטעמו דא"כ בלחם הפנים למה הותר לקנות חטים עיין מנחות דף ע"ו ע"ב דאמרינן הטעם דהתורה חסה וכו' שהקונה סולת יעלה לו ביוקר מקונה חטים והלא לפי הנראה לא יעלה לו ביוקר אפילו שליש ובכה"ג גם במ"ע אין לנו לומר התורה חסה וכו'.

ובס' דרכי הוראה שרשמתי לקמן אות צ"ב האריך ע"ד הש"ך במה שלא הביא מש"ם חולין הנ"ל בפלפול נחמד וחריף עי"ש ובפרק י"ח: צב התורה חסה על ממונם של ישראל עיין מה שרשמתי במערכת הא' אות קכ"ט דמצינו דבאיזה מקומות אמור רבנן אין עניות במקום עשירות ולא חששו להא דהתורה חסה וכו': ואם משום הפסד מועט אמרינן התורה חסה הנה הרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן במערכת הפקר אות קי"ג הוכיח דגם משום הפסד מועט אמרינן התורה חסה וכו' ממ"ש הראשונים דהא דהתורה חסה וכו' הוא מן התורה דילפינן מברייתא דת"כ ע"פ וצוה הכהן ופינו את הבית וכו' על מה חסה תורה על פכין כלי חרס וכו' והוקשה לו ממ"ש בשבת דף קכ"ד ע"ב להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו דלמה ל"ח מאחר דהתורה חסה גם על הפסד מועט עי"ש שהניחו חלק הנה מה שהביא מברייתא דת"כ לא זכר שר משנה שלמה שנינו כן בפי"ב דמסכת נגעים מ"ה.

הן אמת דגם רש"י ז"ל בחולין דף מ"ט ע"ב הביא זה מברייתא דת"כ ולא הביא מתניתין דנגעים והוא פלא ומצאתי ראיתי שכבר העיר בזה הגאון מוהר"ר ברוך פרענקיל בהגהותיו הנדפסות בש"ס חדש דפוס ראם עי"ש ובפירוש רבינו גרשום בחולין שם פי' התורה חסה על ממון של ישראל דכתיב עשה, לך שתי חצוצרות כסף ולא של זהב עכ"ל נראה דמפרש טעמא דקרא דחצוצרות כסף משום דהתורה חסה ולא משמע הכי בש"ס מס' ר"ה דף כ"ז ע"א דפרכינן מ"ש התם דזהב ומ"ש הכא דכסף ומשנינן אבע"א כל כנופיא דכסף הוא דכתיב עשה לך שתי חצוצרות כסף ואבע"א התורה חסה וכו' עי"ש דמשמע דחצוצרות כסף לאו מטעם התורה חסה אלא מגזרת הכתוב כל כנופיא דכסף.

ובספר תורת חיים כתב בחולין שם התורה חסה דכתיב והשקית את העדה ואת בעירם כן פי' הערך והראב"ן וכן פירש"י עכ"ל ולא ידעתי מי הזקיקו לזה ומי סני לי' מה שפי' רש"י בסוגיין מדכתיב ופינו וכו' ואם הוכרח לזה למה לא הזכיר ש"ס ערוך במנחות דף ע"ו ע"ב דאמרינן נמי התם התורה חסה וכו' ומסיימי בה איכא רמיזא והשקית את העדה ואת בעירם וגם על רבותינו הערוך (בערך חס) והראב"ן (אין ספרו מצוי אצלי) תמיה לי שכתבו זה לילפותא גמורה ומהש"ס מוכח דאינו אלא רמז ועיקר הילפותא היא כמ"ש במתניתין דנגעים ובת"כ הנ"ל (ועל רש"י בפי' על התורה שכתב מכאן שהתורה חסה אין לתמוה כ"כ דשפיר נוכל לפרש דכונתו לומר דמכאן רמ"ז) וגם אהש"ס דמנחות קשה דמייתי רמז ושביק ילפותא גמורה דתני תנא במשנה ובריייתא דת"כ הנ"ל ומצאתי להגאון מוהרמב"ח בקונטר' יום תרועה בסוגיא דר"ה הנ"ל שעמד בזה ותירץ דמאן דמפיק לה מוצוה הכהן וכו' ס"ל דליכא למילף מוהשקית וכו' דהתם משום צער ב"ח הוא וס"ל צער ב"ח דאורייתא ומאן דמפיק מוהשקית ס"ל צער בעלי חיים לאו דאורייתא ולא כתיב ואת בעירם אלא ללמד דהתורה חסה וקרא דופינו אצטריך לרמוז דאפילו פשוטי כלי עץ טמאים כסברת ר"י בפי"ב דנגעים מ"ה והוא חידוש כדאמרינן בפ"ק דמועד קטן דף ח' ע"א וכולי עלמא מודו דהתורה חסה עי"ש ואתה תחזה מ"ש בהגהות מצפה איתן בש"ס דפוס ראם בחי' לר"ה שם ולפי הנראה לא ראה מ"ש מרן מוהרמב"ח הנ"ל וכתב מרן רל"צ בספר מנחה טהורה דף צ"ז ע"א ליישב בזה קושית הרב קהלת יעקב אש"ס דשבת הנ"ל דסתמא דתלמודא שם ס"ל דילפינן התורה חסה וכו' מקרא דוהשקית ואת בעירם וא"כ אין ללמוד משם אלא בדאיכא הפסד מרובה ומשום הכי לא חששו להפסד מועט עי"ש ונמצא לפי"ז דהא התורה חסה אם נאמר גם על הפסד מועט או דוקא בהפסד מרובה תלוי במחלוקת הפוסקים אי צער ב"ח דאורייתא או דרבנן עיין במה שרשמתי בקונטרס זה לקמן במערכת הצד"י אות א' וצ"ע בדבר ועיין בדברי הרב מוהרצה"ח בחי'

למס' ר"ה דף כ"ז והבאתיו תו"ד לעיל באות צ"א והשגתי ס' דרכי הוראה לגאון בדורנו יצ"ו וראיתי שם בח"ב פרק ט"ז שהאריך ברוב בקיאותו וחריפותו ברוך שחלק ליראיו מחכמתו ומסיק כן לדינא דהא דהתורה חסה וכו' לא אמרינן אלא בהפסד מרובה עי"ש: צג הקדש לא מהני ע"י שליח שאם אמר לחבירו צא והקדש שור אחד משורי לא הוי הקדש דמילי נינהו ולא מימסרי לשליח וכו' כ"כ רבינו מוהרימ"ט בח"א סי' קכ"ז בד"ה ותו דדוקא לתרומה וכו' ועיין להרב שמע יעקב בפ' ויגש בד"ה וראיתי וכו' שכתב דרבים תמהו עליו דלא אמרינן מילי לא מימסרי לשליח אלא שהשליח ראשון לא ימסור לשליח שני מידי דמילי נינהו אבל בעל דבר עושה שליח במידי דמילי נינהו וציין ס' בתי כהונה שהאחריך בזה ואינו מצוי אצלי.

ואני הדל מצאתי בשו"ת חת"ס א"ח סי' פ"ד ד"ה וממקומו וכו' דקאי בשי' מוהרי"ט הנ"ל שכ' אההיא דאמרינן בע"ז דף נ"ג ע"ב דמדפלחו ישראל לעגל אמרינן שליחותא דישראל עבדי לא מטעם שליחות אתינן עלה וכו' ולעשות שליח לאסור שלו ולהזמינו ולהכינו לע"ז נמי ליתא דאין אדם יכול לומר הקדש ככרי עבורי לגבוה כמ"ש ר"ן בפ"ק דפסחים גבי ביטול חמץ ע"י שליח ועיין ט"ז סי' תל"ד סק"ו וכו' ע"כ וע' מחנה אפרים הל' שלוחין סי' ז' שתמה ע"ד מוהרי"ט כמו שהק' בס' שמע יעקב וגם עמ"ש מוהרי"ט דתרומה דמהני ע"י שליח שאני משום דמחשבה דידה כמעשה דמי כמ"ש תוספות קי' נ"ט ע"ב ד"ה מידי תמה דהקדש נמי מחשבה כמעשה כמ"ש תוס' שבועות (דף כ"ו ע"ב ד"ה משום דהוו) והביא דברי הר"ן גבי ביטול חמץ הנ"ל וכ' דנ"ל כדעת הסוברים דמהני ע"י שליח מדאמרינן בתמורה דף י' ע"א דאי מקדיש עושה תמורה מצינו תמורה בצבור כגון דאמרו לשליח צא הקדש לנו וכו' וכ' שכ"ן מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' בכורות (עיינתי שם ולא אבין ראיה לענין זה ואולי הוא ט"ס וצ"ל בפ"ח וכונתו למ"ש שם ה"ב דמאי דאמרינן קרא לתשיעי עשירי וכו' מקודשין ה"ד כשהיה המונה בעל הבהמה אבל אם עשה שליח לעשר לו וטעה אינו מקודש דלתקוני שדרי' וכו' דמשמע דעושה שליח להקדיש העשירי באמירתו) ועוד הביא מדין הפרת בעל ע"י שליח וכ' די"ל דגם הסוברים בביטול חמץ דלא מהני על ידי שליח היינו משום דהפקר לא חשיב מעשה משא"כ בהקדש ומר בריה בהגהה כתב ליישב ההיא דתמורה דאירי שאומר לשליח שיקדיש שור של שליח ומשמע לפי דבריו הללו דהוכחת הג' מח"א מסוגיא זו הוא באם נאמר דכוונת הש"ם דשוו שליח לאקדושו ר"ל שעשו שליח להקדיש משלהם ולע"ד פי' זה דחוק בכונת הש"ס דהא מקמי הכי בעי רמי ב"ח מקדיש מוסיף חומש או מתכפר ושם פי' רש"י דמקדיש היינו משלו וא"כ כי בעי נמי מקדיש עושה תמורהאו מתכפר

היינו ודאי בכה"ג וא"כ מאי קאמר א"כ מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה כגון דשוו שליח לאקדושי אם הכונה לומר שעושים שליח שיקדיש משלהם דהא ודאי בכה"ג אין שום ס"ד שיהא נחשב קרבן יחיד דכיון דבאמת הקרבן הוא משל המתכפרים היכי נימא דמשום שחלות ההקדש הי' ע"י יחיד יהי' נחשב קרבן יחיד הא ודאי אין סברא כלל.

וגם במאי דאמר ר' אבהו מקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תרומה מתבאר מדברי רש"י בדף ב' ע"ב ד"ה ומתכפר עושה תמורה דמתכפר עו"ת ר"ל שאחד הפריש קרבן משלו בשביל חברו וחברו עושה תמורה וכן הוא ג"כ משמעות דברי רש"י כאן בד"ה א"כ דמקדיש עושה תמורה וכו' עי"ש וכן הוא מבואר בדברי הרמב"ם בפ"א מהל' תמורה ה"ד המתכפר הוא שעושה תמורה כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פ' אותו הנזיר עושה תמורה אבל לא המקדיש לפי שאינם שלו ע"כ ור"ל שכיון שכבר נתנם והקנם לאותו הנזיר א"כ הרי הם של הנזיר ולכן הוא העושה תמורה וא"כ כי אמרינן נמי א"כ מצינו ציבור ושותפין עושים תמורה כגון דשוו שליח וכו' היינו ודאי בכה"ג שציבור ושותפין יאמרו לאחד שיקדיש משלו עבורם.

ונלע"ד דגם הג' מח"א מודה שכן הוא כונת הש"ס אלא דממ"ש בש"ם כגון דשוו שליח לאקדושי משמע לי' דהמתכפר בקרבן שהפריש חברו משלו בעבורו צריך שהמתכפר יקרא שם הקדש על הקרבן או שיאמר להמקדיש שיקרא לו שם קרבן בשליחותו ומזה מוכיח שפיר דחלות הקדש ע"י שליח מהני אף דמילי נינהו.

שוב מצאתי בספר יוסף אברהם פ' לך לך ובס' מטה אהרן במערכת ס"ת דף רכ"ה ע"ד שהאריכו לתמוה ע"ד הרב המגיה במח"א הנ"ל בזה עי"ש ד"ק גם הרב מוהר"י קארו הובא בשונה הלכות ח"א דף מ"ט ע"ג ד"ה ויש וכו' הקשה מדנפשיה מההיא דתמורה וכ' דיש לדחוק דלאו דוקא שוו שליח אלא שהקדיש יחיד קרבן שיתכפרו בו ציבור או שותפין ע"כ הנה חשב זה לדוחק מה שנראה שהוא אמת לקושטא דמילתא כנז"ל: וראיתי להג' חת"ס ביו"ד סי' שכ"א שנשאל עמ"ש הרמב"ן בב"ב קנ"ו ע"ב דאין אדם יכול לעשות שליח לנזור עבורו בנזירות וע"ד הר"ן בביטול דל"מ ע"י שליח וע"ד מוהרימ"ט הנ"ל ממאי דמבואר בנדרים דף ל"ו דמדעת בעלים יכול להפריש פסח וחטאת והשיב דבאמת צריך טעם אמאי לא יועיל שליחות הא בכל התורה קי"ל ששא"כ ועוד שליחות מפורש בהפרשת תרומה והוא מטעם נדר דמצי לאתשולי עלה ונעשית ע"י שליח ונילף לכל הנדרים (הרב השואל כתב בשאלתו שכ"כ מוהרי"ט בתשו' ולא רשם לו איה מקומו והחת"ס כתב לא מצאתי כעת, ובכן אין לתמוה על מה שמקשה מתרומה וכבר מיושב זה בדברי רבינו מוהרי"ט שכתב דשאני תרומה דמחשבה דידה הוי כמעשה, ואף

דנראה דנעלם מהחת"ס דברי התוס' בקידושין נ"ט ע"ב ד"ה מידי ואף למ"ש המח"א דגם מחשבת הקדש הוי כמעשה מ"מ גבי נזירות וביטול חמץ אין נראה שיהיה כמעשה, ועכ"פ לא הוה משתמיט מלהזכיר זה אי הוה אסיק אדעתיה דברי התוס' הנ"ל, הא מיהא אינו כ"כ תימה כמו אם היה רואה דברי מוהרי"ט בתשו' הנ"ל כמובן) והביא דברי הר"ן בפ' התקבל שכ' מילי לא מימסרי לשליח שאין בדברים כח להיות חוזרים ונמסרים עכ"ל ויעי"ש עוד בלשונו בסוגיא והנה בכל התורה ששא"כ ושליח עושה שלית וע"כ הא דמילי ל"מ משום דלא ילפינן שליחות אלא מקדשים וגרושין ותרומה ובכולהו איכא מעשה ותרומה דסגי במחשבה או דיבור מ"מ עיקר המצוה היא ההפרשה וההרמה והדיבור טפל לעיקר המצוה וכו' ובמילי גרידא לא אשכחן, וש"ץ שמוציא רבים י"ח הוא מטעם ערבות ושומע כעונה אבל בעלמא מילי לא מימסרי (הנך רואה דאף דראה דברי הר"ן בהא דמילי לא מימסרי שאין בדברים כח להיות חוזרים ונמסרים דמשמע דדוקא להיות חוזרים ונמסרים אין כח אבל בעל דבר מוסר ועושה שליח למילי, מ"מ משמע ליה דאינו כן אלא מ"ש מילי לא מימסרי לשליח הכונה דמה שהוא רק דברים אין ע"ז דין שליחות לומר ששא"כ והר"ן הסביר כן לפי הענין דמירי ביה וק"ל) ואפשר דילפינן מהפרה דכתיב אישה יפירנו ולא שליח ומה"ט אין מתירים בחרטה ע"י שליח להרמב"ם עיין ביו"ד סי' רכ"ח סעיף י"ו ובט"ז, ואתי שפיר נמי דלא לשתמיט ללמוד שליחות משני כתובים הבכ"א הפרה ושאלה בבעלים דלא מהני ע"י שליח ואין מלמדין ובעלמא שלוחו כמותו, (חקירתו היא רק לשיטת התוס' דב' כתובים וכו' הוא כמו מיעוטא לומר דבעלמא הדין בהפך, אך לדעת רש"י דב"כ הב"כ דאין למדין מהם וה"ה דלא ידעינן בעלמא להיפוך מהלמד מהשני כתובים עיין מלא הרועים בח"ב במערכת שני כתובים הב"כ אות ט' ויו"ד מעיקרא לק"מ), ולהנ"ל ניחא דמהפרה לא הו"מ למילף ששאלה בבעלים דממילי לא ילפינן והפרה משאלה לא אתי דהוי"א דהפרה סגי בגילוי דעת דלא ניח"ל דע"ד בעלה נודרת וא"כ לא הוו ב"כ הב"ה ומ"מ השתא דגלי בהפרה אף דבני"ד סגי מילי ל"מ לשליח מכ"ש בעלמא לא אמרינן שלוחו כמותו (מה שכתב צריכותא משני הצדדים עיין במה"ר הנ"ל אות ה') ונ"ל לחלק דדוקא במי שאינו חייב עולה ואומר לחבירו הקדש בהמתי או נכסי אבל מי שאמר הרי עלי עולה ולא אפריש דמעתה החוב מוטל עליו להפריש עולה מנכסיו אה"נ יכול לומר לשלוחו הפרש שור אחד משורי לעולה שנתחייבתי כבר דעתה ההפרשה היא המצוה אע"ג דצריך דיבור לומר שור זה עולה מ"מ כיון שכבר נתחייב בעיקר הנדר ה"ז דומה לתרומה שכריו טבל וחייב להפריש ממנו יכול לעשות שליח אע"פ שצ"ל ה"ז תרומה ולשון מוהרי"ט לא

ראיתי אי מיירי במפריש מתחלת נדרו או מיירי כשכבר נדר מאז ושולחו עתה לבקר שור מבקרו ופליג אדילן (הנה באמת בדברי מוהרי"ט נראה דאפשר להעמיס דיסבור ולו ידע לחלק בהכי שהרי כ' אבל להקדש אין בו דין שליחות שנ"ל שאם אמר אדם לחבירו צא והקדש שור אחד משורי אין בו דין הקדש דמילי נינהו וקיי"ל מילי ל"מ לשליח וכו' ע"כ ומה שנשאל הוא באפוטרופוס שנדר סך לצדקה להקדש לרפואת היתום ושקו"ט אם שייך לומר ששא"כ וכו' והיינו תחלת הקדש וא"כ י"ל דדוקא בכה"ג הוא דכתב דלא מהני מילי על ידי שליח, אלא הא דק"ל מתרומה והוצרך לתרץ דחשיב מעשה וכו' משמע דלא שאני ליה דהא תרומה לסוף הקדש דמי כמ"ש החת"ס, ואולי קושטא דמילתא קאמר דתרומה חשיב מעשה ולא מילי, או אפשר דחולק בהא אסברת החת"ס וס"ל דתרומה חשיב כתחלת הקדש שהרי מה שהכרי טבול לא על ידי דיבורו הוא אלא מעצמו הוא טבל ואמירתו ה"ז תרומה הוא תחלת הקדש.

אבל ודאי בסוף הקדש ממש היינו שכבר נדר מתחלה ועתה הוא בא להפרישו אפשר מודה דמהני ע"י שליח) ולק"מ מש"ס נדרים דהתם מיירי מחיוב חטאת דכבר נתחייב ומוטל אקרקפתי' להפריש חטאת ואין כאן נדר אשר ידור אלא להפריש וכן בק"פ ע"כ תוד"ק ועל פי חילוק זה מתיישב שפיר ההיא דתמורה א"כ מצינו ציבור עושים תמורה דשוו שליח להקדיש בהמה על מה שכבר חייבים דהיינו סוף הקדש דבזה ודאי מהני מילי לפי חילוק החת"ס וק"ל: ובזה מתיישב מה שהקשה הרב מט"א בדף רכ"ו ע"א לסברת מוהרימ"ט מדתנן בפסחים דף פ"ח ע"ב האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח וכו' והביא מ"ש בירושלמי אמתניתין דהאשה בזמן שהיא בבית בעלה וכו' דבעי הרב מהו שיצא בהקדש העבד ולאו מתניתין היא האומר לעבדו וכו' מתניתין מדעת רבו דמוכח דמדעת רבו מיהא מהני ומבואר בדברי הרמב"ם דדין זה לאו דוקא בעבד (דיש סברא לומר יד עבד כיד רבו) אלא ה"ה על ידי שליח יכול להקדיש וכו' עי"ש והנה בלשון המשנה והרמב"ם אין הכרח דעושה שליח להקדישו אלא לשוחטו וא"כ אינו ענין למאי דחידש מוהרימ"ט דלא אמר אלא במילי וכן ראיתי להרב מזל שעה בפ"ה מהל' זכיה ומתנה בדף פ"ג ע"ב שהוקשה לו אסברת מוהרי"ט מההיא דפסחים ותי' דהתם לאו מילי הוו דאיכא מעשה שחיטה וכו' עי"ש אלא דהרב מט"א כתב בשם הירושלמי דמשמע דמפרש הירוש' מתניתין דהאומר לעבדו צא ושחוט וכו' דעושהו שליח להקדיש הקרבן והוי מילי וכו' ואף דיש ליישב דמהירוש' אין ראיה אלא לעבד דידו כיד רבו, ומהרמב"ם אין הכרח דמיירי להקדישו וא"כ אין מזה סתירה לסברת מוהרי"ט, מ"מ אף אם לא

נאמר כן אלא גם שליח מהני להקדישו כמו שהבין הרב מט"א י"ל עפי"ד החת"ס הנ"ל כמובן, ועיין חת"ס א"ח סי' קי"ו (בשנית להנ"ל) בד"ה מה שהקשה אמוהרי"ט:

ועכ"פ סברת רבינו מוהרי"ט אינה מוסכמת ומ"ש החת"ס דטעם הרמב"ם דחרטה ע"י שליח אי אפשר הוא משומדמילי לא מימסרי לשליח הנה במט"א שם הביא בשם הרב קרית מלך רב שהק' ע"ד הרמב"ם דאמאי לא מהני שליח מ"ש מכל התורה דשלוחו שא"כ ותי' שהוא כדי שיתבייש הנודר כחיבא בעצמו לפני החכם ולא יהא רגיל בנדרים ושבועות וכ' שכ"כ הרדב"ז בהל' שבועות, ועוד הביא מ"ש ביבמות ק"א וקראו לו ולא שלוחם ובשבועות דף ל"ה שלח ביד עבדו וכו' ומ"ש בת"כ פ' מצורע ובא אשר לו הבית ולא שלוחו ומ"ש בירוש' ר"פ האיש מקדש ימירנו יפירנו ולא שלוחו ויליף מזה דבכל התורה שלוחו כמותו והכא מיעט קרא וכו' ועוד האריך בזה וכן הרב מזל שעה שם ונראה דעתם דלא כסברת הרב מוהרימ"ט והרב זכור לאברהם אביגדור בח"מ סי' כ"ה עמד בענין זה ודעתו לקיים סברת רבינו מוהרימ"ט והכריח דמ"ש מילי לא מימסרי לשליח לא דוקא משליח א' לשני דא"כ הוי כהלכתא בלא טעמא דאי שליחות איכא במידי דמילי הא קי"ל דשליח עושה שליח ומאי שנא במילי דאינו עושה שליח וכשם שהבעל דבר יש בו כח למסור דברים לשלוחו כן יהי' כח השליח למסור לשליח שני א"ו דאין חלות שליחות במילי ורש"י בגטין כ"ט וס"ו שכ' שאין כח בדברים להיות חוזרים ונמסרים נקיט כן לפום מאי דעסיק בשליח שבא לומר לסופר וכו' ומהפרה אין סתירה דאדרבא י"ל דמהפרה ילפינן דלא מהני שליחות במידי דמילי נינהו עי"ש ובס' שונה הלכות בח"א דף מ"ט והלאה שקו"ט הרב מוהרי"ק והרב המחבר ולדעת הרב מוהרי"ק דברי מוהרימ"ט מוקשים והרב המחבר העמיד סברת הרב מוהרימ"ט עיש"ב, גם מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' תל"ד אות ה' העמיק הרחיב בענין זה וכתב דמצא חבר לסברת מוהרימ"ט הוא מוהריר"ש בח"מ סי' ס"ז דין י"ט שכתב גבי פרוזבול דלא מהני ע"י שליח שיאמר לדיינים פ' מוסר לכם כל חובותיו וכו' משום דמילי לא מימסרי לשליח ושקו"ט עיש"ב גם הרב פתח הדביר בח"ג סי' רמ"ו אות ד' האריך מאד בדברי רבני האחרונים בענין זה ועיין פרי מגדים סוף סימן תל"ד: וחזי הוית להגי' מוהרש"ל בשו"ת נו"ב מ"ת חיו"ד סי' קמ"ז שכתב ע"ד מוהרימ"ט דברי שגגה הם דמילי לא מימסרי לשליח ר"ל משליח ראשון לשני כמ"ש רש"י גטין כ"ט וס"ו ושנעלם ממנו ש"ס דנדרים לענין הפרה וכו' עי"ש ומתוך מה שרשמתי מתבאר דזו של כת הקודמים היא וכבר הלכו נמושות מימינים ומשמאלים וע"ע בספרו שיבת ציון סי' צ"ד וסי' צ"ה בענין זה ועיין הגהות מוהר"ץ הירש חיות בנזיר דף י"א ובנדרים דף ח' ובשו"ת תפארת יוסף חא"ח סי' י' ד"ה

עוד נ"ל, ובסי' כ"ה ובשו"ת שם אריה חיו"ד סי' מ"א ובשואל ומשיב ח"א סוף סי' מ"ז נשאל ע"ד מוהרי"ט הנ"ל מההיא דשבועות דף ל"ד שלח ביד עבדו וכו' דפטור מטעם אם לא יגיד ות"ל דא"א לעשות שליח למילי ור"ל דעבד שאני דידו כיד רבו כמ"ש תוס' חדשים שם וכו' עי"ש וכדברי תוס"ח כ' גם בחידושי רעק"א אך באמת לשון הברייתא בת"כ פ' ויקרא שלח ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו וכו' ע"ש וק"ל והשו"מ כתב ליישב דבאמת אין צריך שליחות דכל שהמשלח גילה דעתו להב"ד ועדים שיש לו עדים והם לא רצו להעיד חייבים הם והו"ל מעשה קוף וכו' עי"ש וכן רצה ליישב הרב מזל שעה איזה סתירות שעל סברת מוהרימ"ט על פי חילוק זה אך לא הונח לו עי"ש.

ובס' בית מאיר א"ח בסוף סי' קנ"ד ציין למ"ש בבי"מ אה"ע סי' ק"ך ס"ד דנראה דעת הראשונים דאפילו הקדש גמור אינו ע"י שליח וספר בי"מ לאה"ע אין מצוי אצלי לראות דב"ק ועיין שו"ת בשמים ראש בכסא דהרסנא סי' ר"ד בד"ה עכ"פ וכו' מ"ש בענין נדר ושבועה ע"י שליח ולא ראיתי שהזכיר דברי מרן הב"י בסי' תל"ד עי"ש ועיין בשער המלך סוף פ"ו מהל' אישות בד"ה ודע וכו' ומ"ש שם בשם הא"ז לנזיר דף י"א בשם הרב עזריאל דבנדר ונזירות לא בעינן תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח וכו' עיין בזה בשו"ת חת"ס יו"ד סי' ר"ך בסוף ד"ה שנית וכו' בשם הג' רבו בהפלאה לכתובות דף ע"ד ע"א ובבש"ר הנ"ל וק"ל ובמה שהק' בשעה"מ דלדברי מוהרימ"ט לא משכחת הקדש על תנאי כיון דהוי תנאי שא"א לקיימו ע"י שליח והתנאי בטל והמעשה קיים וכו' עיין בס' מראה הגדול ח"א דף מ"א שהביא קושיא זו בשם הרבנים מוהריט"א בס' שמחת יו"ט ושרשי הים ח"ב דף מ"א וכ' הוא ליישב על פי מ"ש הרדב"ז בח"א סי' י"א דבהקדש לא בעינן תנאי כפול, וה"ה דלא בעינן שאר משפטי התנאים ולכן משכחת הקדש ע"ת אף שאי אפשר לקיימו על ידי שליח, ועיין בבשמים ראש ונו"ב הנ"ל בענין תנאי בדבר שאי אפשר לקיימו ע"י שליח, ועיין ישרי לב דף פ' אות ל"ג מה שציין בזה ע"ד מוהרימ"ט הנז"ל ומה שציין משל"מ פ"ו מהל' מלוה ה"א לא חזינ"א כי האי סימנא ועיין בקונטרס אסיפת דיניר במערכת חמץ סי' ה' אות כ"ז ובספר שבילי דוד ליו"ד בקונטרס הכללים שבראש הספר דף כ"ב ע"ד אות י"א: צד הרי שלך לפניך דקי"ל דאמרינן כן באיסורי הנאה, עיין להג' חת"ס א"ח סוף סי' ק"ה דנפקד שפשע ולא מכרו יכול לומר לו הש"ל ולאו דוקא כשהוא בעין ויכול לומר לו הרי של"ל הוא דפטור אלא אף אם נגנב דליתיה בעולם ואפילו ע"י פשיעה פטור משום הש"ל עי"ש ועיין ב"ק דף צ"ח ע"ב אמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו וכו' לאחר הפסח באנו למחלוקת וכו' ואינו סותר סברת החת"ס כמו שמתבאר למעיין שם: והנה במ"ש הש"ס והפוסקים לענין חמץ גזל חמץ ועעה"פ אומר

לו הש"ל דקדק הח"י בתשו' שבסי' תמ"ג סק"ו דבתוך הפסח שהכל מצווים לבערו אינו יכול לומר לו הש"ל.

ובשו"ת מים חיים רפפורט סי' ה' ד"ה שוב וכו' כ' דבקצה"ח סי' שס"ג השיג על הח"י, והמ"ח הכריע דאם תבעו בתוה"פ יכול לו הש"ל ואם לא תבעו בתוה"פ אין יכול להחזיר לו תוה"פ עי"ש, ועיין נו"ב מה"ק א"ח סי' כ' בד"ה ואמנם קשה עלי וכו' שכ' דאפילו בפסח יכול לומר לו הש"ל כמו שאומרים בכל איסורי הנאה דאורייתא ולא נחית לחלק דשאני חמץ דהכל מצווים לבערו ועיין בנו"ב מ"ת סי' ס"ה בהשגות המשיג אות ט' ובתשו' המחבר אות ט' ובספר בית מאיר לא"ח בסי' תמ"ג כ' דיכול לומר לו הש"ל ומ"ש בש"ס ועבר עליו הפסח ר"ל שעת האיסור.

ומ"ש בח"י לפי שהכל מצווים לבערו שור הנסקל לראב"י יוכיח אף דגם שם אחר שנגמר דינו הכל מצווים לבערו עי"ש וס' קצה"ח אמ"א וממ"ש במ"ח הנ"ל בשמו הייתי סבור דהקצה"ח חולק עליו בדין אך ממ"ש בשו"ת עמודי אור סי' י"ז הבאתיו בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ סי' ה' אות ל"ט נראה דהקצה"ח אף דהק' ע"ד הח"י מ"מ במסקנתו מיישב דבריו עי"ש וכתב בעמודי אור דדין זה דאומ"ל הש"ל ליתיה בגזלן נכרי עיי"ש, ועיין מחצ"ה ע"ד המג"א סי' ת"מ סק"א ומוכח מדבריו דלא ס"ל כהחת"ס הנ"ל אלא כל שאין החמץ בעין אינו פוטר את עצמו במה שהיה יכול לומר לו בפסח הרי ש"ל ויש לחלק בנושאים: ומי שגזל לולבו של חברו ועבר החג אם יכול לפטור עצמו באמור לו הרי שלך לפניך רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ארבעה מינים סי' ג' אות ז עי"ש: צה הסתכלות הוי טפי מראיה כ"כ מרן החבי"ף בספר ראה חיים דף י"ב ע"ג בפשיטות ואין הדבר פשוט כ"כ עיין מ"ש הרבנים י"מ אות קע"ט יעיר אזן אות נו"ן נח"ל ח"א דף קע"ז חינא וחסדא ח"ב דף ח' ע"ג מכתב לחזקיהו דף ל"ג ע"ב ועיין למרן הב"י בא"ח סי' ע"ה בשם הרר"י דטפח מגולה אינו אלא כשמסתכל בה אבל בראיה בעלמא מותר ודו"ק: צו הסכמה שהיא משום תיקון העיר הוי דבר מצוה מדאורייתא כמ"ש רבינו יונה והריטב"א בחי' לע"ז ה"ד הרב מוהרשד"ם עיין להרב בני אברהם בשו"ת יו"ד סי' ג' ותה"ד סי' רפ"ב וש"ע יו"ד סי' חכ"ר ס' ל"ג וט"ז יו"ד סי' ריי"ח סק"ד וס' חק"ל ח"מ ח"א סוף סי' פ"ז שציין בס' משא חיים במערכת החי"ת אות נ"ד אמ"א לראות ד"ק כי לכאורה נראה היפך מ"ש הרב בני אברהם דמסתמא ודאי הסכמת הרבים היא משום תיקון העיר ואפי"ה כ' דאינו דין תורה עי"ש ועיין להרב מוהר"י בן יעי"ש, בספר בן אברהם בשו"ת יו"ד סי' ז' ועיין בית מאיר ליו"ד בסי' ר"ח תפארת אדם יו"ד סי' נ"ט:צו הודאת בע"ד

כק' ע"ד לא אמרינן אלא במידי דממונא אבל במידי דקנסא כשאין לפוטרו משום מודה בקנס אין לחייבו מכח הודאתו הג' ש"ך יו"ד סי' רס"ז ס"ק נ"ב עי"ש.
שיש חולקים וביד שאול שם אות ל'. ובעיקר דין זה אם הוא מטעם מיגו דאי בעי יהיב ליה או מטעם דהוי כמחייב עצמו עתה כאילו אמר חייב אני לך מנה דיכול לחייב את עצמו או אינו אלא גזרת הכתוב עיין בספר חתן סופר דף נ"א ע"ג וע"ד: ואי אמרינן הודאת בעל דין וכו' בהוראה שמשים עצמו רשע רשמתי במערכת האל"ף אות ק"ע: צח הסתכלות בצורות עבודת כו"ם דאסור כתב הג' מוהרנ"ט בקונטרס קובץ על יד פ"ב דהלכות ע"ז ה"ב דנראה מרש"י שבת קמ"ט ע"א דהוא מדר' עי"ש ולא זכיתי להבין שום משמעות מדברי רש"י שם ומרוצת לשון מרן הכ"מ ודברי הרבנים פ"ח ומע"ר וצרור החיים שם מורה דהוא מדאורייתא עיין בד"ק ועיין להרב קהל יהודה דף פ"א ע"ג עמ"ש הרמ"א בסי' קמ"ב סט"ו דדבר שאין מתכוין מותר דנראה דס"ל דאיסור זה הוא מדרבנן ולענ"ד צ"ע גם מה שהכריח בקובץ ע"י ממ"ש בש"ס משום שנאמר והביא בשם הג' ה"ע דשנאמר הוא ילפותא גמורה ומשום שנאמר הוא אסמכתא עי"ש אין מזה הכרח שיהא מדרבנן דיוכל להיות דהדין ההוא הוא קבלה הלל"מ בע"פ ואסמכוהו אקרא עיין להרב אד"ר אות שמ"ט, ותו אף אי מדרבנן קאמר נראה לי דאינו כלל מוחלט ואיכא יוצאים מן הכלל עיין רש"י נדרים דף פ"א ע"ב ד"ה רשב"ג מדאורייתא וכו' ואמרו בש"ס מני רשב"ג היא אע"ג דאתמר בלשון משום שנאמר עי"ש ש"מ דאיכא משום שנאמר דהוא מדאורייתא ואף דמרן החבי"ף בספר נשמת כ"ח ח"א הכריח דמ"ש רש"י הנ"ל מדאורייתא הוא ט"ס וצ"ל מדרבנן מ"מ מדברי הרב פ"ת שהביא שם למדנו דלא שמיע ליה האי כללא וגם הוא ז"ל לא הכריח מזה ועוד עיין להרב מקנ"א במ"ב במערכת השי"ן אות תל"ו שהראה מכמה דוכתי דגם במידי דרבנן נאמר בש"ס שנאמר ולא אמרו משום שנאמר וא"כ לא נפלאת לומר על משום שנאמר דהמצא ימצא כן אדברים שהם מהתו' ועיין יומא דף מ"ב ע"ב ר' אומר וכו' אלא משום שנאמר אותה לבדה ומוכח שם דהוא מדאורייתא דת"ק נמי דריש אותה לבדה אלא דדריש טעמא דקרא עי"ש ועיין נדרים דף ע"ג ע"א ר"י אומר וכו' אלא משום שנאמר וכו', ובדברי הר"ן ז"ל שם וק"ל ועיין קידושין דף ו' ע"א האומר לקוחתי ה"ז מקודשת משום שנאמר כי יקח איש, ובפסחים דף ה' ע"ב בבתים עובר משום בל יראה ובמכות דף י"ו המשהה נקביו משום בל תשקצו וכן מאן דשתי בקרנא דאומנא וכמה דיות נשתפכו אם הם מדאורייתא עיין מה שרשמתי במערכת הבי"ת אות י"ח ואות צ"ה ולא הכריחו מדאמרו משום בל תשקצו ויש לחלק בין כשאומרים משום שנאמר וכו' לכשאומרים משום לבד.

אחר זמ"ר הראני תלמידי החביב לנצ"ח הי"ו מ"ש בתפארת ישראל (פיה"מ) בסוף פ"ח דמסכת ברכות שיש כמה מקומות שאמרו בש"ס משום (בלא שנאמר) והם דאורייתא ויש מדרבנן ועיין ר"פ שני דסנהדרין משום שנאמר ומן המקדש לא יצא ובפיסקת הש"ס: צט הלל דיו"ט אם הוא מדאורייתא מתבאר ממ"ש הרבנים ארעא דרבנן במ"ב אות נ"ו ובעפרא דארעא שם ויעיר אזן מערכה זו אות מ"ט דהוא מחלוקת להרמב"ם הוא מדרבנן ולהרמב"ן מדאורייתא וביעיר אזן צדד לומר דהרמב"ן ס"ל דהוא מדרבנן כדרהיטי דב"ק בלקוטות בפ' ע"פ ומ"ש בסה"מ הוא לדעת בה"ג.

ושוב הביא מ"ש הרשב"ץ בספר זהר הרקיע דהרמב"ן ס"ל דהוא מן התורה ולא ימנה לפי שהוא חלק מחלקי מצות שמחה ומרן מוהרמב"ח בכפות תמרים ע"ד התוס' סוכה ד' ל"ח ד"ה מי שהיה וכו' האריך קצת ליישב דעת הראב"ד בפ"ג מהל' חנוכה וכ' דהלל בפסח לדעתו הוא מן התורה ממש וייחס לזה דעת רש"י בברכות דף כ' להצילו מקושית התוס' ועיין למרן חיד"א במחזיק ברכה סי' רצ"א סוף אות ח' ומה שתמהתי עליו לקמן במערכת המ"ם אות ק"ט דנעלם ממנו דברי רש"י ותוס' בברכות עי"ש עתה שהשגתי ספר כפות תמרים (שציינו במחב"ר שם) ראיתי שכבר הובא שם דברי רש"י ותוס' ועלימו תטוף מלתו ואחרי שכבר ציין במחב"ר את ס' כפות תמרים אין כל דבר נעלם ממנו והרב ערוך השלחן א"ח סי' רצ"א אות ו' ייחס לרש"י ור"ת והא"ח דסברי כהרמב"ן דהוא מן התורה ולפי מה שביאר הגאון חת"ס בא"ח סי' קס"א ד"ה ואמנם וכו' למאי דקיי"ל בסימן תרפ"א דעיר המסופקת אם מוקפת מימות יב"נ צריכה לקרות בב' הימים נקטינן כהרמב"ן דהוא מה"ת ודעת הגאונים והר"ן דהוא מדרבנן כיעי"ש ונפקא מינה ממחלוקת זה לענין ספק ובשו"ת שאגת אריה סי' ס"ט האריך לתמוה על סברת הרמב"ן ומסיק דאינו חוזר אם נסתפק אם קרא הלל עי"ש ועיין בהגהות הגאון מוהר"ץ הירש חיות לברכות דף י"ד וע"ד הרמב"ן הנ"ל שקו"ט הגאון המפורסם מוהרש"ל הכהן יצ"ו הבאתי דב"ק לקמן במערכת השי"ן אות ס"ז בד"ה וכדי והרב עיקרי הד"ט בסי' כ"ב אות כ"ג הביא בשתיקה דברי השאג"א לפי שלא ראה שיש מבוכה בזה.

והאריך בזה ידידי הגאון הנ"ל בספרו בנין שלמה הנד"מ בתשו' סי' נ"ח עי"ש: ק הפקר מהני אף לדבר שאינו ברשותו כ"כ הג' ב"ח בתשו' סי' קכ"ד והג' מוהר"ח הכהן ראפפורט בספר מים חיים שו"ת א"ח סי' ו' עמד מתמיה על ראייתו מדברי הרא"ש וכו'. ועוד כתב דנעלם ממנו דברי תוס' קמא ס"ט ד"ה צנועים דמתבאר מדבריהם דאין הפקר חל בדבר שאינו ברשותו עי"ש ובסי' ה' ועיין פרמ"ג סי' תמ"ו בא"א ובשו"ת שו"מ ח"ב סי' ס"ו דף כ"ט סוף ע"ג כ' ועיין פרמ"ג סי' רמ"ד שכ' דמפקיר המכס והפקר מועיל בדבר שלב"ל

וזה תמוה דאף דהב"ח כ' כן מבואר בסוגיא דצנועין דף ס"ח דל"מ הפקר ברבר שאינו ברשותו ועיין קצה"ח סי' ר"א ובתשו' הארכתי ליישב דברי הב"ח אבל לא קיי"ל כן לדינא וכו' ע"כ וידידי הג' המפורסם מוהרי"א יצ"ו בספר עמודי אש דף מ"ט ע"א כתב בשם הגה לספר זכרון למשה לפסחים דף ט"ז ע"ב שנס' אי מהני הפקר לדבר שלא בא לעולם ואינו ברשותו וכתב ע"ד דנעל"מ שו"ת הב"ח דמהני וכ"פ הפרמ"ג רמ"ד ותמ"ז ות"ן והקצה"ח סרי"א השיג על הב"ח ועכ"ז אין לדחות דברי הב"ח מהל' עיין שו"מ ח"ב סי' ס"ו ע"כ.

וכבר הזכרתי דברי השו"מ שכתב דלדינא לא קיי"ל כהב"ח וכתב עוד בעמודי אש דבשו"ת הב"ח מבואר דלא לבד בבטול חמץ ס"ל כן אלא בכל הפקר דעלמא הדין כן דלא כנתיבות המשפט סרי"א שכתב לדעת הב"ח דדוקא בחמץ ס"ל כן. ואף בשו"ת דבר משה סי' ג' השיגו בזה כמש"ש בהשמטות.

ועיין חת"ס א"ח סי' קל"א ד"ה מ"ש מעלתו דיכול להפקיר דשלב"ל וכו' שכתב ג"כ דמדברי תוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל הנלקט מתבאר שאינו יכול להפקיר ולא זכר מדברי הב"ח הנ"ל: וכתב עוד בעמודי אש שם דהפרמ"ג סי' תמ"ח כ' דהפקר הוי כנדר ושבמחוקק יהודה כ' ע"ד דהפקר אינו מדין נדר דנדר לענים והפקר לעשירים.

ושנעלם ממנו דברי הרמב"ם שבש"ע ח"מ סי' רג"ע דהפקר מדין נדר, ועיין עוד בדברי מרן הב"י בא"ח סוף סי' תל"ד שכתב בפי' דהפקר מדין נדר וגם הב"ח שם מודה בזה כיעי"ש ועיין פרמ"ג בא"א סי' תמ"ח סק"ח ובספר בנין שלמה להגאון מוהרש"ך יצ"ו דף כ"ב ע"ג ושם ע"ד כתב דהקצה"ת בסי' ער"ה הסכים לדעת הרמב"ם דהפקר אינו מתורת קנין רק מתורת נדר: ואי מהני הפקר ע"י שליח עיין במה שרשמתי לעיל באות צ"ג בענין הקדש ע"י שליח וביטול והפקר ובפרטות עיין במה שהאריך בפתח הדביר ח"ג סי' רמ"ו אות ד': ואם מותר להפקיר בשבת עיין להרב פר"ח בסי' תל"ד דאסור ומרן חיד"א בברכ"י סי' רמ"ו אות ד' ושל"ט אות ח' כתב דמקשים עליו מכמה סוגיאות בש"ס דמוכח דשרי ובמחזיק ברכה סי' תל"ד בקו"א הביא מ"ש הרב שעה"מ דף צ"ו ע"ד (והוא בדפוס חדש דף מ"ו ע"ד עי"ש בפ"ו מהלכות לולב ה"ב בד"ה ובמה שתי') דהריטב"א בחי' שבת כת"י כתב דאסור דהוי כקונה קנין בשבת ושהרבנים עה"ג (בסי' כ"ה) ואור יקרות וכן דעת השעה"מ דמותר עי"ש וביעיר אזן מערכה זו אות ל' ובספר דברי מנחם סי' תל"ד הגב"יאות ב' כתב דהרב שכת של מי בדף קצ"ו ע"ב כתב בשם מרן חיד"א שהק' ממ"ש בשבת דף קמ"ח מקדיש אדם את פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט וכו' (לא ידעתי באיזה מספריו כ"כ כי בברכ"י ומחב"ר הנ"ל ליתנהו להני מלי כיעי"ש) וציין יעקב לחק דף ג'

ע"ב והיכל מלך דף ע"ד ועיין להרב שושנים לדוד ר"פ מפנין שכ' דממ"ש בש"ס שם דף קכ"ז דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וכו' וכן בדף קל"א הואיל ובידו להפקירן וכו' מוכח דשרי להפקיר בשבת וזכה לדעת חד מקאמיא הרב המאירי בפ' מפנין שכ' להוכיח כן וז"ל ממה שאמרו בסוגיא זו בענין דמאי כיון דאי בעי מפקר נכסיה וכו' למדנו שמפקירין בשבת ואעפ"י שאמרו אין מקדישין וכו' אינו דומה שההקדש כעין מכר הוא כדאמרינן מה לי מכרו להדיוט מ"ל מכרו לשמים אבל הפקר אין כאן שינוי רשות ואפילו זכה בו אחר מאליו הוא זוכה עכ"ל וה"ד הרב דרך המלך סי' ס"ב ע"ב והאריך בענין זה עי"ש גם הרב נחמד למראה בח"ב דף נ"ב ע"ג האריך בדין זה עי"ש ורעק"א בתשו' סי' עק"ד ד"ה וגם וכו', כתב דהמג"א סוף סי' י"ג ס"ל דמותר להפקיר בשבת וכתב שכ"מ בשבת ד' חל"ק הואיל ובידו להפקירן וכו'.

ושוב כתב דהרמב"ן ס"ל דאסור ושכ"כ בשה"מ בשם הריטב"א ופר"ח עי"ש שנראה דעתו כן ועיין בספר מנחת משה הנד"מ בחא"ח סי' א' שכ' לדחות הראיה מש"ס שבת הנ"ל דאע"ג דאסור להפקיר בשבת מ"מ כיון דרק משום איסורא דרביע עליה הוא מיקרי חזי עי"ש ואינו מובן דא"כ למה אסרו חכמים בטבל ואין לומר דהפקר אף דאסור מ"מ אי עביד מהני משא"כ בטבל דהרי גם בטבל אמרינן בכמה דוכתי טבל מוכן הוא אצל שבת דאם עבר ותקנו מתוקן וכבר רשמתי למעלה דרבינו המאירי הוכיח מסוגיא זו דמותר להפקיר בשבת וכן דעת רבנן קדישי הנז"ל ומ"ש הריטב"א בחי' לשבת כ"י דאסור כבר תרגם דבריו הגאון שער המלך שם דדוקא בההיא דאומר לאחרים בואו והצילו עמי הוא דאמר דבכה"ג אסור אבל הפקר בעלמא שרי עי"ש עתה נדפס ספר ברכת משה להגאון בעל ספר מנחת משה נר"ו ועי"ש בסי' ל"ו שהושג מהגאון מוהרש"ך מווילנא נר"ו מדין טבל ומני"ר כתב ליישב השגה זו ובסוף אות א' הביא דברי הרב המאירי הנ"ל וכתב דלדינא פשטות הסוגיא מוכיח דמותר כדברי רבינו המאירי, ועיין בזה בספר מור ואהלות דף י"ב ע"ד ודף י"ט ע"ב ובספר חתן סופר דף ס"ד אות ב' עמד בענין זה וכתב ליישב דעת הריטב"א דיש לחלק בין אם מפקיר ואין כונתו בהפקרו לזכות לעלמא רק כונתו לסלק עצמו דזה מותר בשבת.

אבל כשמפקיר ודעתו להקנות לעלמא בזה הוא דס"ל להריטב"א דאסור דדומה למקח וממכר וכו' עי"ש, וכן כתב חילוק זה ידידי אישי כ"ג הג' מוהרש"ל הכהן יצ"ו בס' בנין שלמה הנד"מ בסי' י"ז דף כ"ב ע"א והאריך בדין הפקר בשבת אם מותר להפקיר ואם מותר לזכות מההפקר עי"ש נפלאות תורתו: קא הלכה כר' מחבירו אי אמרינן הכי לגבי רשב"ג אביו הנה הגאונים י"מ בסי' רח"ל ומרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ל"ט ובשיורי

ברכה שבברכ"י ומחזיק ברכה שם ובברכ"י ומחב"ר סי' רמ"ח, ובברכ"י ומחב"ר יו"ד סי' יו"ד וסי' פ"ד אות כ"ט וברכ"י אה"ע סי' ט' אות ז וביעיר אזן מערכת הה' אות י"ד האריכו למעניתם בדעות הפוסקים קמאי ובתראי בענין זה הלא בספרתם, שא נא עיניך וראה נפלאות מתורתם, ואנא עפר וקטם בהגיעי אל המשקוף במילתייהו דרבנן קדישי הנ"ל לא חזינא דמייתו ש"ס דפסחים דף יו"ד ע"א על ובדק ואשכח פלוגתא דרבנן ורשב"ג וכו', ודברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות חו"מ הי"א ודברי הריב"ה בסי' תל"ט ומ"ש בזה הרב משל"ל שם ומוכח מדברי הרז"ה שם דמאי דנקטינן כר' היינו משום דסוגיין כר' (וביאר דבריו דהיינו ממ"ש בש"ס הניח עשר ומצא ט' וכו' דמוכח דחכמים דר' ס"ל קבר שנמצא וכו' ומעין זה כתב הר"ן בכתובות פ"ד עי"ש בקרב"ן אות י"ח וכ"כ הג' פר"ת בסימן תל"ט ולא זכר דברי הרז"ה עי"ש) הלא"ה הוה נקטינן כרשב"ג גם הראב"ד שכתב שם דהל' כר' לאו משום דאית ליה הלכ' כר' אף נגד רשב"ג אלא כמ"ש בשמו הרב ערוך השלחן דבס' תמים דעים דחה ראית הרז"ה הנ"ל והוכיח דהל' כר' ממ"ש רבא שם תינוק נכנס וכו' ומצא פירורין וכו' (דלא ס"ל כמ"ש התוס' שם) עי"ש והנה ביד מלאכי שם עמד מתמיה על הרב"ח יו"ד סי' קפ"ז ס"ה שכ' דהי"ל להרי"ף להביא הברייתא כצורתה ולפסוק כרבי מחבירו כדרכו בכ"מ וכו' דאיך נעלם ממנו דדעת הרי"ף וכו' דהל' כרשב"ג נגד רבי עי"ש ולקועד"ן דמ"ש בב"ח כר' מחבירו הוא ט"ס ואשגרת לישן דהא לפי שיטת מרן הב"י דטהרת האשה תלי במקור מקומו טהור או בהיפך א"כ הרי איכא רבותינו דאמרי מקור מקומו טהור וא"כ אף דלא קיי"ל כרבי לגבי רשב"ג מ"מ שפיר מצינן למפסק בהא כר' דרבותינו קיימי כותיה ובעכ"ל כן לדעת מרן הבי"י דפליגי ואמאי פסקו הפוסקים כר' אם לא משום דרבותי' קיימי כותי' וכההיא דהרז"ה הנ"ל ודוק וכל עצמו לא בא אלא להכריח דאם כדברי מרן הב"י דטהרת האשה תלי בפלוגתא לא הו"ל להרי"ף לכתוב הדין בדרך פסק אלא הי"ל להביא המחלוקת ולפסוק כר' אלא ודאי דטהרת האשה מוסכם לכ"ע, זהו כונת הרב"ח לפי דעתי.

אבל ודאי מודה הוא דאית לן למינקט כרשב"ג נגד ר' כדמשמע ממ"ש בב"ק ח"מ סי' ר"ץ סי"ז עי"ש: אך מה שיש לתמוה על הרב ב"ח הוא עמ"ש בא"ח סי' רמ"ח וה"ד בי"מ שם אח"כ בד"ה והנה וכו' שכ' שם דפסק הרמב"ם כר' משום דקיי"ל הל' כר' מחבירו והרי הרמב"ם לא ס"ל הכי וכמ"ש בי"ם הגדול שם, וכיוצא לזה תמיה לי ע"ד מרן הב"י ביו"ד סי' קפ"ז ד"ה ודע וכו' (שכתב לדעת הסמ"ג) וס' דהל' כרב בהא דקיי"ל הל' כרבי מחבירו ואין זה בכלל וסתות דפסקינן כרשב"ג וכו' ומ"מ כל הפוסקים פסקו דמותרת לשלישי כפשטא דברייתא ע"כ ומובן מדבריו דמלבד דהסמ"ג נקיט בפשיטות דבמידי דלא

איפסיק הל' כרשב"ג אית לן למינקט כר' משום כללא דכרבי מחבירו אלא גם הפוסקים דמותרת לג' היינו משום דס"ל דגם זה בכלל וסתות דפסקינן כרשב"ג או משום דס"ל דגם רבי מודה בזה כמ"ש התוס' הא לא"ה הוה פסקינן כרבי משום כללא דכר' מחבירו והוא תמוה דהא לא קיי"ל הכי כמו שהאריך להוכיח הי"ם המל"ך שם דהגאון והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והר"ן והריטב"א לגטין דף ל"ט ע"א והנמוק"י והריב"ש ומוהרי"ב והכריתות והליכות עולם ומוהר"ש סידלייו כלהו ס"ל דלא קיי"ל כרבי לגבי רשב"ג אביו ורבו וכן דעת הראב"ן בדף קכ"ז ע"א דבמאי דלא איפסיקא הלכתא נקטינן כרשב"ג דהל' כר' מחבירו אמרו ולא מאביו ע"כ וה"ד בברכ"י אה"ע סי' ט' אות ז ד"ה וחזינא וכו' וכ"כ הריטב"א לעירובין דף צ"ז ע"א כמ"ש בשיו"ב שבברכ"י א"ח סי' ל"ט, וכן דעת ר"י הראשון מטראני ה"ד במחב"ר א"ח סי' ל"ט וביו"ד סי' יו"ד ובמחב"ר א"ח סי' רמ"ח ד"ה ותבט וכו' הביא תשו' הרשב"ץ סי' כ"א שכתב דהרי"ף בפרק הנזקין והר"ב העיטור באות קיום והרמב"ן בפ' המקבל כ' דלא קי"ל כר' נגד אביו, וכתב שם דמן הדין הי"ל להר"מ לפסוק בההיא דסי' רמ"ח כרשב"ג אלא דמינקט לחומרא עדיף והוכיח מדבריו אלו דס"ל להרשב"ץ דנקטינן כרשב"ג ועמד מתמיה על איזה רבנים שכתבו בדעת הרשב"ץ דס"ל דהל' כרבי עי"ש וכ"כ עוד הרשב"ץ בח"א סי' קל"ו דף ס"ח ע"ד דהרי"ף ובעה"מ ס"ל דאין הל' כר' נגד אביו וכמ"ש בשמו הרב מקנ"א בח"ב סי' קי"ד דף ל"ב ע"ג וכ"כ הרב המאירי בשבת דף י"ט ע"א אההיא דסי' רמ"ח דהל' כרשב"ג דלא נאמר הכלל נגד אביו וה"ד הרב דברי מנחם נר"ו בח"א דף קכ"ג ע"א ושם הוק' לו ע"ד הרב"ח דסימן רמ"ח הנ"ל עי"ש ומה שהק' הגאון קרב"ן בפ' וא"מ דהו"ל למינקט כס' רש"י ורשב"ם וכו', כבר השיב ע"ד במחב"ר סי' רמ"ח הנ"ל ועיין להר"ן בפ' השולח בפלוגתא דרבנן ורשב"ג בבטלו מבוטל וכו' דלא קיי"ל כר' נגד רשב"ג אלא היכא דאתמר, וכן מתבאר מדברי הר"ן בפ"ד דכתובות ומפורש יוצא מדברי הרא"ש שם סי' כ"ב דלא קיי"ל כר' נגד רשב"ג: אמור מעתה הדבר תמוה על הרב"י איך הפה יכולה לדבר בעד הסמ"ג (וכ"ש למה שנר' מדב"ק דגם שפו' מודים בזה כמש"ל) דס"ל דהל' כר' מחבירו ומאביו הפך דעת כל הני רבוואתא קמאי עליונים למעלה, וכבר כתב' למעלה דמוכח דכן דעת הרז"ה והראב"ד ג"כ, וכן יש לתמוה על הרב נהר שלום בסי' תט"לאות ה' בדינא דעל ובדק ואשכח וכו' דכ' מרן הב"י דהל' כרשב"ג וכו' וכ' ע"ז הנה"ש וק"ל דכר' ראוי לפסוק שהל' כרבי מחבירו ואף דהל' כרשב"ג במשנתי' הא לאו משנה היא ואף במשנה לאו כללא הוא עיין תוספות יום טוב פ"ח דעירובין וכו' ע"כ והוא פלא דאזיל בתר איפכא מכל הרשום למעלה והראשונים הרז"ה והראב"ד כשבאו לפסוק כר' הוצרכו ליתן טעם משום דמוכח

הכי סוגיות הש"ס בהאי דינא אלמא מסתמא הל' כרשב"ג וכמו שכן הוא דעת כל הפוס' הנז"ל וכן הוא ג"כ דעת הט"ז יו"ד סוס"י ק' והב"ש סי' ט' סק"ד כמ"ש בברכ"י אה"ע שם ובמחב"ר יו"ד סי' פ"ד הנ"ל ושם הביא דהמנח"י כלל מ"ו ס"ק כ"ט ובכור שור ד' ק"ב השיגו על הט"ז ומני"ר כ' ע"ד דאישתמיט מנייהו מלכי דברי הרא"ש בפרק המקבל שכ' להדיא דבמידי דלא איפסיקא הל' כר' נקיטינן כרשב"ג דהל' כר' מחבירו ולא מאביו ורבו עיש"ב ועיין בפר"ח יו"ד סי' ס"ט סוס"ק מ' שנראה שנוטה דעתו למ"ש מוהר"ם שבהרא"ש פר' ואמ"ג סי' ע"ט בשם ראבי"ה ורש"י ורשב"ך וכן דעת המוהר"ם בזה דהל' כרבי אף נגד רשב"ג, וזה היפך ממה שנר' דעתו בא"ח סי' תט"ל הנ"ל דמאי דקי"ל כרבי הוא משום דהסוגיא מוכחת כר' ומ"מ גם הוא הביא דברי המרדכי דפ' וא"מ סי' תתקכ"ה דשם מבואר דס"ל דאית לן למינקט כרשב"ג לגבי רבי וכל עצמו ביו"ד הנ"ל לא בא אלא לומר דלא נקיטי' כההיא ברייתא דלא אמר כלום מפני שלהשביח מקחו וכו' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למ"ש הרא"ש דהל' כר' נגד רשב"ג וגריס דר' פליג אההיא בריתא א"כ לא נקיטינ' כוותה.

ולמ"ש המרדכי הרי גריס דרשב"ג הוא החולק ונקיטין כרשב"ג כ"ן לומר בדעתו וצ"ע ועיין למרן החבי"ב בכנה"ג יו"ד סי' קי"ח הגב"י אות מ"ט שכ' דגם המוהר"ם שהביא המרדכי הנ"ל מודה לס' ראבי"ה דקי"ל כרשב"ג נגד רבי אלא שחולק עליו מטעם אחר וכו' עי"ש: המורם מכל האמור בענין הכלל הנ"ל הגם דדעת רובא דרובא הוא דאית לן למינקט כרשב"ג נגד ר' מ"מ רש"י בסנהדרין כ"ג ע"ב ורשב"ם וראבי"ה והמוהר"ם שבהרא"ש בפ' ואלו מגלחין הנ"ל ס"ל דנקיטי כר' אף לנגד רשב"ג (אלא דלפי מ"ש במרדכי הנ"ל אדרבא ראבי"ה ס"ל דהל' כרשב"ג וגם מוהר"ם נר' דמודה לו בזה) וזהו דעת ריב"א שבהגמ"ר לכתובות סי' רפ"ז שכ' דאע"ג דרשב"ג אביו ורבו היה הל' כר' שאח"כ נתחכם יותר ממנו מדתני בכל דוכתי מילתי' דר' קודם רשב"ג ע"כ וה"ד הג' יד מלאכי שם אלא שהוא הבין שהגמ"ר כ"כ בשם ראבי"ה ועפ"ז הוק' לו דברי ראבי"ה אהדדי עי"ש אך האמת הוא בהגמ"ר כתוב ריב"א ולא ראבי"ה וכבר השיגו בזה ג"ע הרב חינא וחסדא נר"ו בח"ב ד' מ"א ע"ב עי"ש והרב מקנה אברהם בח"ב ד' ל"ב ע"ג כ' וז"ל ועיין עוד בתשו' הרשב"ץ ח"א סי' קל"ו ד' ס"ח ע"ד דאין הל' כר' נגד אביו שזהו דעת הרי"ף ובעה"מ אעפ"י שהרשב"א חולק עכ"ל נר' דר"ל דהרשב"א חולק בעיקר הכלל, ואין ס' הרשב"ץ מצוי אצלי לראות הדברים בשרשן אם כונתו שחולק וס"ל דנקיטי' כר' אף לגבי רשב"ג וכדעת רש"י ורשב"ם הנ"ל או דחולק ר"ל דלא פשיט"ל לא כמר ולא כמר ונקיט לחומ' גם בנמק"י פרק ג"פ בפלוגתא דרבי ורשב"ג בד' ק"ע בבא לידון בשטר

ובחזקה כ' דהל' כרבי מחבירו (אלא שצ"ע דבפ' התקבל כ' בהפך וכמ"ש בשמו הי"מ שם) ובמחב"ר יו"ד סי' יו"ד הנ"ל כ' שמדברי הרמב"ן והרשב"א והנמק"י והריטב"א שהביא בברכ"י אה"ע מוכח דבאיסורא דאורייתא קי"ל כר' וכ"כ הריטב"א לחולין ד' ג' ד"ה כגון דבכל האיסורין קי"ל תרי זימני הוי חזקה ע"כ וצריך להתיישב במילתייהו דרבנן קדישי הנ"ל דממ"ש ביד מלאכי דהריטב"א ונמק"י ס"ל דנקיטי' כרשב"ג לגבי רבי משמע דבין להחמיר ובין להקל נקיטי' כר' במאי דלא איפסיק הל' כרשב"ג וכן ממ"ש הרשב"ץ שהביא במחב"ר סי' רמ"ח הנ"ל דהרמב"ן ס"ל דלא קי"ל כרבי לגבי אביו משמע נמי בין להחמיר בין להקל וע"ע לקמן מ"ש בשם הגאון חק"ל:

ולפי הנר' דברי רש"י דסנהדרין ודברי מוהר"ם שבהרא"ש באלו מגלחין הנ"ל היו בהעלם מהרבנים מוהרש"א ותלמידיו שהובא בשו"ת מעיל שמואל סי' מ"ח ד' פ"ח ע"ג שהק' עמ"ש רש"י בגיטין דף ב"ן ע"א בד"ה באחרונה דר"ל דישבע דא"כ קשה הל' אהל' דקי"ל כרשב"ג בהא וקי"ל כאבא שאול דמינוהו ב"ד לא ישבע ותי' לזה הרב שארית יהודא דרש"י ס"ל בהא נמי כר' דלא כהגאון שהביא הרי"ף ומוהרש"א נרגש דהא קי"ל דאין הל' כר' נגד אביו ותי' דאיכא דוכתי דקי"ל כר' כמ"ש הרשב"א וכו' ותלמידיו שקו"ט בזה דלא כתב הרשב"א כן אלא כשיש טעם לפסוק כר' ולא בכ"מ וכו' עי"ש ואילו הוו חזו ד' רש"י דסנהדרין הנ"ל לא הוה קשה להו מעיקרא כלל דודאי רש"י ס"ל דהלכה כרבי נגד רשב"ג וק"ל: ואחר כל אלה הדברים נר' דלאו מילתא פסיקתא למינקט בכל דוכתא הל' כרשב"ג נגד רבי כדמסיק הג' יד מלאכי (ומשמע ודאי דבין בדרבנן או בדאורייתא להחמיר ולהקל ס"ל דאית לן למינקט כרשב"ג) וגם אין להחליט דהל' כר' בכ"מ נגד אביו כמו שנר' ממ"ש בס' כל החיים ד' ד' אות י"ג בשם שבת של מי ד' ט"ל וט' וקצ"ז ואמ"א לראות דב"ק אלא כמ"ש הג' מרן חיד"א במחב"ר יו"ד סי' יו"ד דבדאו' אזלינן לחומרא דבתרי הוי חזקה כר' וכ"כ שם בסי' פ"ד אות כ"ט ואות ל' דבדרבנן בתלתא הוא דהוי חזקה ובדאו' בתרי הוי חזקה ובדבריו נלמוד גם לשאר פלוגתא דפליגי רשב"ג ור' דאית לן למנקט בדאו' לחומרא ובדרבנן לקולא וכן ראיתי ל"ע הרב פתח הדביר בח"א ד' ס"ד ע"א אות ז שכ' דהג' חק"ל ח"ג יו"ד סי' ק"כ הביא בשם הרב"ן והרשב"א ורב המאירי והריטב"א והרב נמק"י דמספק"ל אי קי"ל כרבי או כרשב"ג ופסקו להחמיר בשל תורה ולאו דוקא בענין חזקה אלא בכל מחלוקת רבי ורשב"ג נקיטי' בשל תורה להחמיר ובדר' להקל עכ"ל ואם בההיא דסי' רמ"ח דלפי הנראה אין שם דררא דאיסור תורה כתב הרשב"ץ דפסק הרמב"ם כר' משום דכל כי האי מינקט לחומרא עדיף כמש"ש במחב"ר כ"ש במידי דאיסור תורה דודאי הכי מיבעי לן למנקט לחומרא: ודע דבההיא

דסי' רמ"ח כ' במחזיק ברכה שם בשם הרב תוס' שבת שהק' להרמב"ם דידיה אדידיה דבההיא פסק כרבי ואילו בפ"ו מהל' גירושין פסק כרשב"ג והצ"ע עי"ש ועיין ג"כ להג' ישו"י בסי' רח"ם אות ב' ואני עני חפשתי בפ"ו מהל' גרושין בקשתי ולא מצאתי שפ' כרשב"ג דשם בהל' י"ו והי"ח פסק כר' כמו שפסקו בש"ס ד' ג"ל הלכתא כנחמן והלכתא כנחמן עי"ש וצ"ע (והג' מוהרי"א בע"ס עמודי אש נרו' כ' לי ע"ז ת"ל וז"ל דברי המחב"ר וישו"י נכונים וכונתם למ"ש הרמב"ם בהי"ח וי"ט שלח הגט ביד שנים וכו' ואפי' היו עשרה וכו' והשיגו הראב"ד מדקי"ל כרבי וכו' והכי נמי נימא לענין שליחות עי"ש וע"ז כ' הר"ן בפ"ד דגטין דרק לגבי עדות דאפסוק הלכתא כרבי הוא דקי"ל כותיה אבל לענין שליחות דלא אפסיק הדרינן לכללין דהלכתא כרשב"ג לגבי רבי עי"ש וא"כ מבואר מזה דהרמב"ם ס"ל דהלכה כרשב"ג לגבי רבי וזה פשוט עכ"ד נר"ו.

והנה דברי הר"ן לא נעלמו ממני עיין לעיל תוד"ה אך (ובקובץ יגדיל תורה סי' צ"ו ששם ראה הג' הנ"ל מה שכתבתי בזה עי"ש סוף אות ב') אך האמת יורה דרכו דלא שייך לומר דבפו' מה"ג פסק כרשב"ג וכמבואר והבוחר יבחר ועיין ב"ח אה"ע סי' קמ"א סמ"ג): אחר זמן רב ראיתי להג' נו"ב במ"ק אה"ע סי' מ"ו שהביא סוגיא דפסחים על ובדק וכו' ודברי ה"ה וריב"ה וכו' כ' דבתשובה שב יעקב סוס"י י"א כ' דידוע דהל' כר' מחבירו וכ' ע"ד דזה שגיאה במח"כ דלא אמרו הל' כר' נגד רשב"ג שהיה אביו ורבו ובע"מ פ' כרבי משום שהסוגיא מוכח כר' והק' על הפוס' כר' ממ"ש בבכורות כ"ה ע"ב רב אסי אמר ר"י וכו' דת"ק כרשב"ג ור"י כר' והו"ל למיפסק כרשב"ג דהוא כס' ת"ק ותי' דכיון דסוף דפסחים מוכחת כר' ש"מ דליתא להא דרב אסי וכו' עי"ש ולקוע"ד ל"ז להבין דקארי זה מה ק"ל הרי הרז"ה ביאר דמאי דמוכח הסוגיא כר' היינו משום דבההיא דהניח עשר ומצא ט' אתי סברת חכמים כר' וא"כ שפיר פסקינן הכא כר' דהיינו כחכמים דאידך ברייתא דהיינו רבים, ומה גם מאי דכולל קושייתו על כל הפוס' כר' תמוה ביותר דלפי הנר' נעלם ממנו מ"ש הראב"ד שהבאתי למעלה דנקיטי כרבי משום דרבא ס"ל כן וא"כ שאר פוסקים י"ל דסברי הכי (חוץ מהרז"ה שביאר דבריו כנז"ל) ומאי ק"לעליהם, ועי' בד' הרא"ש בפ' הפועלים סי' י"א דבאיכא פלוגתא בין ס' הת"ק לחכמים אית לן למינקט כס' חכמים משום דאע"ג דס' ת"ק חשיב כרבים מ"מ איכא סתמי כיחיד וכו' עי"ש ש"מ דסברת חכמים עדיף מס' ת"ק ובמאי דקמן סוג' דפסחים אתי ס' חכמים כר' ובבכורות אתי ת"ק כרשב"ג, ובמה שנראה דעת הג' נו"ב דהל' כר"י דנימוקו עמו אמרי' אף נגד רבים יש לעמוד בזה ואכ"מ.

ומ"ש עוד הג' נו"ב דבכללי הש"ס מבואר ר' ורשב"ג הל' כרשב"ג לפי הנר' כונתו למ"ש במבוא התלמוד בד"ה סתם וכו' שכ"כ עי"ש ושו"ת שב יעקב אין מצוי אצלי לראות אם דוקא באופן שאין בו איסור תורה הוא דפ' לסמוך אדרבי שאם כך הוא יש לו עמודי עולם אשלי רברבי הנז"ל לסמוך עליהם, ובכל זאת תמיהת הג' נו"ב היא תמיהא קיימת דמה הלשון אומרת דקי"ל כר' מחבירו דהא לגבי רשב"ג אינו פשוט לומר כן, וע"ע בס' סדר הדורות בסדר תנאים ואמוראים באות היו"ד (ר"י הנשיא) שאחר שהביא ס' האומרים דגם לגבי אביו הל' כרבי, כ' אבל בס' הכריתות והרא"ש בהמקבל והר"ן שם ובהנזקין ובפ' בני העיר דאין הל' כרבי בזה והרשב"א נ"ט למקומות שהל' כרבי ועיין ריב"ש ושל"ה וכו' ע"כ ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' ט"ל פשיט"ל דקי"ל כרשב"ג שהיה אביו ורבו: ועתה הגיע לידי קונטרס ה' מקובץ יגדיל תורה וראיתי שם בסי' ל"ד מ"ש הר' הגאון מוהר"ר יעקב נר"ו שהביא מ"ש הג' ט"ב ע"ד הג' ש"י דלא קי"ל כר' נגד אביו וכו' ומני"ר אביר יעקב נר"ו כ' ובזה תמיה לי דברי הש"ך ביו"ד סי' קכ"ז (ס"ק י"ט) שהק' על רה"ג דהא רבי פליג וקי"ל הל' כרבי מחבירו ולדברי הנו"ב הנ"ל ל"ק קו' הש"ך דלא קי"ל כרבי נגד רשב"ג ע"כ ולי הצעיר תמיה לי דלפי מה שהבין שהג' ש"ך מקשי על רה"ג דמאי ראיה מייתי וכו' דהא ר' פליג וקי"ל כר' וכו' א"כ לא הי"ל להק' עפ"י מ"ש הנו"ב וכו' דלפי האמת הנו"ב לא הביא ע"ז שום ראיה חותכת רק שכ' שכ"כ בכללי הש"ס ואמת הדבר שכ"כ במבוא התלמוד כמש"ל ואין כ"כ מן התימה אם נעלם זה מהג' ש"ך, בשגם יש שם איזה כללים שאינם מוסכמים מגדולי הפוס' (לדוגמא מ"ש שם ר"מ ור"ש הל' כר"ש הנה תמה ע"ז הג' נו"ב במ"ק יו"ד רס"י כ"ו אלא שדברי הנו"ב שם תמוהים וכמ"ש במ"א ואכ"מ, עוד שם כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הל' כמותו וידוע דאין כלל זה מוסכם דבש"ס אמרי' בכמה דוכתי אמוראי נינהו אליבא דר"י עיין סוף המדיר ובהמפקיד דף ח"ל וגם גדולי הפוס' אינם מוסכמים בכלל זה הרי"ף לית ליה האי כללא ולדעת הג' תוי"ט גם הרמב"ם והרא"ש והרע"ב לית להו האי כללא ועם שאינו פשוט לומר כן וכמה דיות נשתפכו בד' הפוס' בדעת הרמב"ם והרא"ש אכמ"ל עכ"פ אינו כלל מוסכם), אבל יותר הי"ל לתמוה כי אחרי שהש"ך ראה את דברי המרדכי שבפ' ואלו מגלחין סי' תתקכ"ה ושם כ' בשם ראבי"ה דלא קי"ל כר' לגבי אביו ורבו רשב"ג ומוכח דגם המוהר"ם אינו חולק עליו בזה וכמש"ל בשם הכנה"ג בסי' קי"ח (אלא דחלוקים הרא"ש והרב המרדכי בשמועתם בשם ראבי"ה) א"כ אף שרש"י ורשב"ם ס"ל דנקיטין כר' גם לגבי רשב"ג איך יתכן להק' על רה"ג עפ"י סברתם, לאו מי איכא רב

המרדכי דאסברה לן משמא דמוהר"ם וראבי"ה דלא אמרו אלא הל' כרבי מחבירו ולא מרבו א"כ לא נפלאת היא לומר שכן דעת רה"ג ז"ל ומאי קושיא:

אך באמת לענ"ד אין כונת הש"ך להק' על רה"ג כי שפתי כהן ישמרו דעת שלא כ' שום לשון קושיא אלא כתב והשתא אתי שפיר וכו' דעת שפתיו ברור מללו דר"ל דלולא החילוק של מוהר"ם שבהרא"ש היינו צ"ל דרה"ג ס"ל כס' ראבי"ה שהביא המרדכי דקי"ל כרשב"ג נגד רבי (וזה היה לקצת דוחק אחרי שהש"ך לא ראה בו בפרק אלא דברי הרא"ש והמרדכי שמתבאר דלדברי מוהר"ם שבהרא"ש רש"י ורשב"ם וראבי"ה ומוהר"ם סברי מרנן דנקיטין כר' אף לגבי רשב"ג, ולא מרדכי ראבי"ה ומוהר"ם נקטי כרשב"ג לגבי רבי ומסתמא ניחא לן לייחס לרה"ג כמ"ש בהרא"ש כי ברבים היו הסוברים כן) אך עפ"י החילוק שבהרא"ש ניחא דאין אנו צריכים לזה, דאף אי ס"ל לרה"ג כשיטת רש"י ודעימיה מ"מ היינו דוקא במה שבידו וכו' זה נלע"ד בכוונת הש"ך ותסר מעליו תלונת הגאון יעקב שלימא נר"ו: אלה דלענ"ד דברי הש"ך דחוקים דלפי דרכו בדעת רה"ג העיקר חסר מן הספר דמביא ראיה דאינו נאמן לאסור מההיא דסוף יבמות ולפי האמת אין משם ראיה דהא לא קי"ל כרשב"ג אלא דעיקר הראיה היא והיה בהניח דע"כ לא פליגי אלא במה שהוא שלו וכו' וכ"ז היהלו לבאר ולא לכתוב דאינו נאמן כדאמרינן בפ"ב דיבמות וכו' וטפי ניחא לי לומר דרה"ג גריס דברי רשב"ג וס"ל דנקיטי' כרשב"ג נגד רבי וכדעת הראבי"ה שבמרדכי וכל הראשונים הנז"ל דסברי הכי, או דגריס דברי רבי וס"ל כשי' רש"י ודעימיה הנז"ל דהל' כרבי נגד רשב"ג ג"כ, וגם ע"ד הרב כנה"ג בסימן קי"ח אות מ"ט שהבאתי לעיל ק"ל במ"ש שם עמ"ש מרן הב"י בשם שיבולי הלקט שגוי שאמר לישראל לא תאכל מהקדרה שהשלכתי בה חלב כו' הביא מ"ש הרמ"א בת"ח כלל ג"ל אות ט' שזה פשוט מההיא דסוף יבמות דאין הנכרי נאמן לאסור והוק' לו איך כ"כ בפשטות דהא לראבי"ה שבמרדכי קי"ל כרשב"ג דנאמן להחמיר ובנדון השה"ל דהוא לאסור הי"ל להאמינו ורצה ליישב דס"ל להרמ"א דבההיא דשבה"ל גם רשב"ג מודה דע"כ ל"פ אלא במה שמקחו בידו וכו' ושוב דחה זה מכח דברי ראבי"ה שבמרדכי עי"ש ולענ"ד בלא"ה קשה לומר כן בכוונת הרמ"א שא"כ העיקר חסר מן הספר ועל הראשונים אנו מצטערים על מה שפי' כן הש"ך בדעת רה"ג כנז"ל והוא בא להוסיף לומר כן על האחרונים אשר דרכם ודאי לפרש ולא להעלים העיקר ולכתוב דזה פשוט בסוף יבמות וכו' וס' ת"ח אמ"א לראות דב"ק:

והנה בקובץ יגדיל תורה בקונטרס ז סי' פ"א הו"ד הרב מוהר"א אשכנזי נר"ו שכ' עמ"ש בקונט' ה' סי' ל"ד הנז"ל דיש להעיר דרש"י בסנהדרין ד' כ"ג כ' דהל' כרבי נגד רשב"ג

והיה נ"ל דרשב"ג זה הוא האחרון בן בנו של רבי מדהוזכר ר' קודם רשב"ג אבל כבר כ' התוס' ע"ז מ"ה ד"ה אר"ע וכו' עי"ש ומכלל הדברים הכתובים למעלה עיניך הרואות מה שיש להשיב על הערתו והנה מה שרצה ליישב דמ"ש רש"י כן הוא על רשב"ג האחרון וכו' לכאו' נר' דיפה אמר מר בזה והיה אפשר ליישב בזה מה שמקשים ע"ד הרא"ש דבפ' המקבל סי' ד"י כ' במאי דלא איפסיק הלכתא הל' כרשב"ג דאבוה ורבי' הוה ואילו בפ"ק דב"מ סי' ט"ו פסק כר' נגד רשב"ג, והג' י"מ בסי' רל"ח הנ"ל יישב קושיא זה בשני דרכים ולי אני עבדו כל הדברים בחזקת סכנה ואיכא למשדי בהו נרגא דמ"ש בתי' א' דכיון דר' ס"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ובפ' מי שמת ד' קנ"ד מוקמינן פלוגתא דר"מ ורבנן דהתם בהכי ורבנן סברי מב"ש צל"ק כס' רבי משום הכי פסקינן כר' ע"כ הנה אוקימתא זו היא למ"ד ראיה בשטר אבל למ"ד ראיה בעדים פליגי ר"מ ורבנן בפלוגתא דר"ן ור"י אי אזלינן בתר השתא וכו' וכ' שם הרי"ף והרא"ש דהאי טעמא עדיף ומסתבר ממ"ד דראיה בשטר וכו' עיין שם, ולפ"ז אין לנו הכרח דחכמים דר"מ ס"ל מב"ש צל"ק, ועוד דאף לפי האוקימתא דראיה בשטר אינו מוכרח דרבן הוא דסברי צריך לקיימו דהא שמואל ור' יוחנן ס"ל נמי דראיה בשטר ומהפכי דר"מ לרבנן כמש"ש ע"כ והא איפכא תנן וכו' איפוך ולדבריהם רבנן דר"מ ס"ל אין צל"ק דלא כרבי ועי"ש בתוס' ורשב"ם בדף קנ"ה ע"א דרשב"ם פוסק כשמואל ור"י דמב"ש אצל"ק ור"י ור"ח חולקים עכ"פ אינו פשוט לומר דר"מ וחכמים פליגי בהכי וחכמים ס"ל דצל"ק כרבי כאמור, ומ"ש בתי' שני משום דר"ן דהל' כוותיה בדיניה ס"ל דצל"ק כרבי (בכתובות דף י"ט) גם בזה יש לפקפק לפי מ"ש הרא"ש בפ' הזהב סי' כ"א דלא אמרי' הל' כר"ן בדיני אלא לגבי רש"ש ונחלקו המפרשים בכוונתו אם כוונתו למעט כל האמוראים דרק לגבי רש"ש הוא דהל' כר"ן ולא לגבי שום אמורא, או דר"ל דה"ה לגבי שאר אמוראים חביריו נמי אמרינן הל' כר"ן ולא אתי אלא לאפוקי ר' יוחנן וכיוצא מחכמים שקדמוהו (עיין בספרים שרשמתי לעיל אות י"ג) הא מיהא לגבי ר' יוחנן ס"ל להרא"ש בהזהב דלא נקיטי' כר"ן, ואף דהג' י"מ בסי' רמ"א האריך להוכיח מדברי הרי"ף ונמק"י וכ"מ בכ"מ דגם לגבי אמוראים אחרים אמרי' הל' כר"ן בדיני ובסו"ד ציין להש"ך ח"מ סי' ס"ו ושם בס"ק קכ"ב האריך להוכיח דהרא"ש חזר בו מההיא דהזהב עי"ש באורך מ"מ מידי פלוגתא לא נפיק ואנן מה נענה לדעתהסוברים דלא חזר בו וס"ל לקושטא הכי דלא אמרי' הל' כר"ן אלא לגבי רב ששת וכו' ותמיה לי טובא עמ"ש ביד מלאכי באות רל"ח הנ"ל דגם הקרבן נתנאל בפ' הניזקין הוק' לו אמאי פ' הרא"ש בפ"ק דב"מ סי' ט"ו כר' וניח"ל משום דר"ן דהל' כוותיה בדיני ס"ל הכי ע"כ והוא פלא שהרי מני"ר בקרב"ן סוף אעפ"י הביא מ"ש הש"ך דהרא"ש חזר

בו ממ"ש בפ' הזהב וחלק עליו ודחה ראיותיו עי"ש וצ"ע איך שיהיה גם תי' זה מידי פקפוק לא יצא והדרא קושיא לדוכתא ע"ד הרא"ש דידיה אדידיה ממ"ש בפ"ק דמציעא סי' ט"ו למ"ש בפ' המקבל הנ"ל, וגם יש להק' ממ"ש בפ' המקבל הנ"ל למ"ש בפ"ק דשבת סי' ח"ל לפי מה שהבין רבינו הטור בדעתו ברמזים שפוסק כר' כמ"ש בי"מ שם ודוחק לומר דס"ל דמינקט לחומרא עדיף כמ"ש הרשב"ץ לדעת הרמב"ם כמש"ל:

ולפי מ"ש ביגד"ת סי' פ"א הנ"ל הכל מתוקן דיש לומר דמ"ש הרא"ש בפ' המקבל דקי"ל כרשב"ג אביו היינו כשהוזכר רשב"ג קודם רבי דמוכח מזה דאביו הוא, משא"כ בההיא דפ"ק דשבת ופ"ק דב"מ דהוזכר רבי קודם רשב"ג שפיר פסיק הרא"ש בשתים זו כרבי לגבי רשב"ג, ומה שדחה זה עפ"י מ"ש התוס' בע"ז וכו' הנה ד' התוס' דע"ז הנ"ל עם שכ"כ גם בשאר דוכתי כמ"ש במשק ביתי סי' שפ"ח באורך מ"מ אינו מוסכם ותירוצו חוזר ונראה לפי מ"ש ר"ת שבתוס' קידושין ד' ח"י ד"ה ורמינהו דאין דרך להקדים דברי התלמיד לדברי הרב ולדבריו שפיר מצינן למימר דמדמקדים ר' לרשב"ג לאו היינו רשב"ג אביו כדברי הרב הכותב הנ"ל נר"ו: האמנם קושטא דמילתא דאין זה מן הישוב כלל ובמח"כ אין דבריו נכונים מכמה טעמי חדא דאית לן יקר סהדותא העד העיד האיש אדני האר"ש הוא הרא"ש בשם ראבי"ה דלא שנו לן בהכי שהרי בההיא תוספ' דדמאי של ערלה הן וכו' לא אמר כלום גירסת ראבי"ה היא דברי רשב"ג ר' אומר נאמן להחמיר ולא להקל ואמר ראבי"ה דהל' כרבי אף נגד אביו ומייתי שכן דעת רש"י דסנהדרין דף כ"ג (שהביא הרב הכותב הנ"ל נר"ו).

ורשב"ם בפ' ג"פ והלא בההיא דרש"י הוזכר ר' קודם רשב"ג אלא ודאי ש"מ דאין לחלק בזה וע"ע בב"מ דף ז' ע"א דמקדים ס' רבי לרשב"ג וכ' התוס' שם בדף ד' ד"ה אין נשבעין דהוא רשב"ג אביו ועוד איני מבין כוונתו דלפי הנר' כוונת הערתו היינו להציל את הג' שב יעקב מהשנת הג' נו"ב ואת הג' ש"ך מהשגת הג' מוהרי"ו נר"ו שבקונטרס יגד"ת סי' ל"ד וקאמר דשפיר קאמרי הש"י והש"ך שהרי כן הוא דעת רש"י סנהדרין הנ"ל וכשרצה לדחות דרשב"ג זה הוא האחרון ר"ל דא"כ חזרו תמיהת הנו"ב על הש"י ותמיהת הג' מוהרי"ו נרו' על הש"ך למקומן, והוא תמוה דהדבר פשוט ומבואר דאכתי לא אהני לן מידי ליישב דברי הנו"ב דהא במאי דעסיק הג' ש"י בפלוג' דר' ורשב"ג גבי קבר שאבד וכו' הוזכר סברת ר' קודם לדרשב"ג וא"כ שפיר קאמר הג' שב יעקב בההיא דהל' כר' מחבירו והיה לו לבאר דלא בא ליישב אלא השגת הג' מוהרי"ו נר"ו על הש"ך: אף גם עיקר דבריו דרשב"ג זה האחרון הוא בן בנו של ר' נעלמו ממני כי אני עני חסר מכל מדע לא ראיתי ולא שמעתי שהיה לר' בן בנו ששמו רשב"ג ומסורת בידינו כי תרי רשב"ג

הוו הא' נכדו של רבן שמעון בן הלל הזקן, והב' אביו של רבינו הקדוש שהי' נכדו של הראשון וכ"כ הרב משק ביתי בסי' תקפ"ו אבל שהי' עוד רשב"ג שלישי הוא אצלי דבר חדש מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו לדעת מבטן מי יצאו הדברים וע"ע עירובין דף ל"ב ע"א דתניא וכו' ד' רבי רשבג"א וכו' אמר רבי נראין דברי מדברי אבא וכו'.

הנה מפורש דמקדים דברי ר' לרשב"ג אביו. ודע דכל הנ"ל נדפס בקובץ יגד"ת סי' צ"ו ועמש"ל בד"ה והנה בקובץ וכו' כתב אלי הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו שמ"ש ביד מלאכי סי' רח"ל בשם מרן מוהריק"א שהרשב"א נ"ט למקומות שהל' כרבי ולא ידע איה מקום דברי הרשב"א וכו' נפק דק ואשכח דברי הרשב"א לגטין דף נ"ב בפלוגתא דר' ורשב"ג אי צריך לחשוב עמהן באחרונה שכ' הרי"ף דהל' כרשב"ג ותמה הרשב"א דבשנים אדוקין בשטר ובבא לידון בשטר ובחזקה פסק הרי"ף כרבי ושמא בההיא דב' אדוקין דפליגי במודה בשטר שכתבו אצל"ק לאו משום כללא דהל' כרבי פסקינן הכי אלא משום דתליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי כמ"ש בפ' מ"ש, וההיא דבא לידון וכו' משום דר"ג אמר רב פ' להדיא כרבי עכ"ל ומזה מבואר דצדקו ד' הי"מ במ"ש בההיא דב' אדוקין נזכה לדעת הרשב"א והיינו דס"ל להרי"ף כדעת ר"ח ור"י דקיי"ל כרב נחמן דאית ליה הכי וזה כונת הרשב"א דתליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי שלדעת איזה אמוראים היא פלוגתא דתנאי ר"מ ורבנן ור"נ פסק להדיא כן ע"כ פסקינן כן וע"כ גם הר"ח אף שפסק כרשב"ג לגבי רבי בההיא דפוסק עמו ע"מ לשבות כמ"ש בשמו בא"ז ח"ב בהל' ערב שבת סי' ג' דהל' כרבי מחברו ולא מאביו פסק כאן כרבי וכמ"ש התוס' בשמו ומיושב קצת מה שהק' כת"ר על הי"מ, ועיין היטב תוס' פסחים מ"ח ד"ה ר' אומר עכ"ד נר"ו וע"ע בקובץ יגד"ת הנ"ל סי' ק"א ד' קע"ב ובדף רל"ט אות ל' סוע"ד וע' בשו"ת צ"ץ להג' מליבאוויץ בחא"ע סי' ט' ובמה שציין ברוח חיים חיו"ד דף קס"ז ע"ב ובספר בית אפרים על טרפיות סי' ל"ו ס"ק ע"ב ובקונטרס הראיות שם סימן ל"א וסי' נו"ן, שם אריה באה"ע סי' ג' ובספר הביכורים והראיון דף כ"א ע"א: ולענין אי קיי"ל כרבי אף כשחולק עם רבי עקיבא דכיון דעל שניהם נאמר הל' כמותו מחבירו הי מנייהו דחינן, עמד בחקירה זו הרב מקנה אברהם במהדורא ב' אות קי"ד והביא מ"ש מרן כ"מ בפ"ב מהל' אבות הטומאה שהצ"ע אמאי פסק כר' ולא כרע"ק דמוכח דס"ל דכללא דכרע"ק מחברו דוחה לכללא דכרבי מחברו והאריך להסביר כן עי"ש ומצינו דכללא דהל' כרבי נדחה מפני כללא דהל' כר' יוסי מחברו עיין בירושלמי דתרומות פ"ג ה"א לכן צריכה מימר הל' כר' ובפ"מ שם דמשמע דדוקא בההיא הל' כרבי אלא דשיטת ש"ס ירושלמי דהל' כר"י גם מחבריו עי"ש במראה הפנים ומזה נוכל ללמוד גם לרע"ק רק למ"ד דהל' כרע"ק מחבריו אבל למ"ד דדוקא

מחברו אין מזה הכרח ועיין לקמן בסמוך: והיכא דפליג רבי עם חבריו אי קיי"ל כותיה ביד מלאכי אות רל"ג כתב בשם הליכות עולם דלא קיי"ל כרבי מחבריו וכתב שבסמ"ג כ' אף מחבריו והוא כ' שמצא כן גם להרמב"ם בפ"ט דשבועות מ"ה שכ' ובגמ"ר פסק כר"י מחבריו ועיין בחינא וחסדא ח"ב דף ס"ז ע"א מה שתמה ע"ד זה הי"מ גדול בזה ולא זכרו שרים דברי הרי"ף והרא"ש ר"פ היה קורא שכתבו במחלוקת ר' ורבנן ק"ש ככתבה וכו' דאין הל' כר' דיחיד ורבים וכו' וגם לא זכרו שיטת השאלתות בפ' וזאת הברכה סוף שאלתא קס"ט ועי"ש בהעמק שאלה דלא ברירא לרא"ג בהא אי הל' כר' מחברו דוקא או אף מחבריו ומ"מ נראה דאית לן למינקט כהרי"ף והרא"ש דאין ספק מוציא מידי ודאי ועיין מקנה אברהם במ"ב דף ל"ב ע"ד שכ' שיש ט"ס ביד מלאכי מה שכ' בשם פיה"מ להרמב"ם פ"ט דשבועות ואין בכל המס' שבועות כ"א ח' פרקים ובחנא וחסדא כתב דבדק בכל המס' ולא מצא מ"ש הי"מ בשמו ועיין בירושלמי דמאי פ"ב סוף ה"א דנראה קצת דרק מחברו הל' כרבי ויש לדחות, שו"ר במראה הפנים פ"ג דתרומות ה"א ד"ה התורם חבית וכו'.

ובד"ה רבי וחבריו וכו', הדבר פשוט הוא דש"ס הירושלמי אליבא דר' יוחנן ס"ל הל' כר' מחבריו אבל בש"ס דילן מבואר בכמה מקומות דהל' כר' מחברו ולא מחבריו עי"ש: והא דקיי"ל הל' כרבי מחברו ולא מחבריו ראיתי להרב חינא וחסדא בח"ב דף ס"ז ע"א שכ' בשם הרב יבין שמועה סי' רל"ב דבברייתא לא נאמר כלל זה אלא הל' כרבי ואפילו מחבריו וס' יבי"ש אמ"א לראות סמוכות שלו כי לענ"ד מדברי הרא"ש בפ' ואלו מגלחין סימן ע"ט מתבאר דגם בברייתא איתיה להאי כללא עי"ש דמשמע דאי רבים הוא פליגי עליה הוה פסקינן דלא כרבי אף דהוי ברייתא ולא פניתי כעת לעיין בס' בעלי כללים בזה, ועיין עוד בדברי הרי"ף והרא"ש ר"פ היה קורא בפלוגתא דרבי ורבנן ק"ש ככתבה וכו', כתבו דהל' כרבנן דיחיד ורבים הל' כרבים עי"ש מתבאר דגם בברייתא אמרינן ולא מחבריו וגם מדברי השאלתות בסוף שאלתא קס"ט מתבאר דאין לחלק בזה בין משנה לברייתאשהביא שם הא דתניא בסוכה דף ג' ע"א כל שמחזקת ראשו ורובו ושלחנו כשרה ר' אומר עד שיהא בה ד"א על ד"א ונסתפק אם הל' כרבי או כרבנן וכתב שם בהעמק שאלה דמסק"ל בעיקר הכלל אי נאמר גם נגד חבריו או דוקא מחברו.

ולפי דבריו ש"מ דאין לחלק בין משנה לברייתא, ואפילו נימא דמאי דמספק"ל אי הל' כרבי וכו' הוא משום דשנוי בברייתא הא מיהא ש"מ דאינו פשוט לומר דבברייתא הלכה כר' מחבריו. גם בדברי התוס' מנחות ל"ח ע"ב ד"ה אלא מבואר דגם בברייתא אמרינן הל' כר' מחברו ולא מחבריו עי"ש ועיין הרמב"ם פ"ח מהל' תמידין ומוספין הי"א ובדברי

מרן כ"מ שם: קב התראת ספק דקיי"ל דהוי התראה לעיל אות נ"ג כתבתי בשם כמה מרבנן קדישי דדוקא כשמתברר אח"כ שעשה איכור אבל כשא"א להתברר אינו בכלל התראה כלל עי"ש בד"ה וראיתי בשו"ת שואל ומשיב וכו' ומשם והלאה, ומילי דסברא נינהו ועתה בא לידי ספר עמודי אש לאחד המיוחד מגאוני דורינו יצ"ו וראיתי שם בדף א' ע"ב מר קעסיק ע"ד רש"י סנהדרין פ"ט ע"ב עמ"ש בש"ם ודילמא הדרו ביה שכ' הת"ס ותמה ע"ז דמאי שאיטיה דהת"ס לכאן דהא א"א להתברר וכו' וכתב דרש"י לשיטתיה דגם בכה"ג הוי הת"ס כמ"ש בחולין דף פ' ע"א ושבועות דף ל"ז ע"א לפי מה שפי' דבריו בשו"ת שמן רוקח (אינו מצוי אצלי) ח"ב סימן כ"ו (דברי רש"י במקומות הנ"ל הובאו גם בדברינו לעיל אות נ"ג הנ"ל והוסיף עוד) ורש"י חולין דף כ"ג ע"ב ד"ה אלא דרבי יהודה וכו' והוי הת"ס, אלמא דאף שהוא ספק לכל העולם ולא יתברר כלל עכ"ז קרי ליה הת"ס עי"ש שהאריך להכריח עפ"י זה דרש"י ס"ל דמכין מ"מ על הספק (זהו הפך ממש ממה שכתבתי לקמן במערכת המ"ם אות קכ"ח להכריח מדברי רש"י אלו בהפך עי"ש) ובעניותין אמינא לישרי לן מר דאין כונת רש"י לומר דהוי הת"ס ובאנו למחלוקת אי לוקין או לא דזה ודאי לא יתכן כלל כמ"ש אמבוהא דרבנן קדישי שהבאתי באות נ"ג הנ"ל והכי מסתבר ודאי, אלא כונתו כיון שהוא ספק היאך לוקה וס"ל דאין מכין מ"מ עה"ס (כמ"ש לקמן במערכת המ"ם הנ"ל) ולשון מושאל הוא שם ובכל מקום שכ' כלשון הזה וכמ"ש באות נ"ג הנ"ל: ומה שהביא מדברי רש"י בחולין דף כ"ג הנ"ל גם שם נלע"ד דכונתו דמשום שהוא ספק אינו לוקה ולא משום דחשיב הת"ס והת"ס ל"ש התראה דא"כ למ"ד דהוי התראה יהיה לוקה וזה מוקצה מן הדעת לומר שילקו על הספק, ובמלקות זה איכא ספק איסור תורה להכות למי שאינו חייב מלקות אלא ודאי כונתו לומר דכיון שהדין הוא מסופק לנו אי אפשר להלקותו, וכ"כ הגאון ראש יוסף בחי' לחולין שם דמ"ש רש"י הטעם משום דהת"ס לאו דוקא דאי נמי הת"ס שמה"ת היינו בנודע אח"כ דעשה עבירה עי"ש מבואר דס"ל דדעת רש"י דגם לרי"ו דאמר הת"ס שמה"ת הכא פטור משום שהוא ספק איסור, וכן הוא דעתו וכונתו במ"ש ע"ד רש"י דחולין דף פ' ד"ה בתיש שהבאתי לעיל באות נ"ג בד"ה וראיתי בשו"ת שו"מ וכו' עי"ש וזה פשוט לע"ד.

(אחז"ר ראיתי בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קע"ט דשקו"ט הרבנים ע"ד רש"י גטין ע"ג ע"ב ד"ה כאשת איש והבא עליה בחנק ע"כ דאיך יהיה בחנק הא הת"ס הוא שמא היא השעה הסמוכה למיתה ויחול הגט והיא מגורשת מעתה עי"ש ולא עלה על רו"ח לומר דרש"י ס"ל הת"ס הוי התראה): וקצת יש להכריח כן דלא תלי הא בפלוגתא דהת"ס אי

הוי התראה או לא דאי הכי קשה אמאי לא פשיט הש"ס בעיא דר' זירא דע"כ דטעמיה דר"י לאו משום ספק הוא דא"כ כי פריך הש"ס לר"ל במכות דף ט"ז ע"א הא ודאי הת"ס הוא ומשני סבר לה כאידך דר"י הכה זה וכו' ולמה ליה לר"ל להביא ההיא דהכה זה דברייתא היא לימא דסבר כאידך דר"י דאמר שיאור ישרף והאוכלו פטור משום דהוי הת"ס דמשנה שלמה היא בפסחים דף מ"ח אלא ודאי דס"ל לר"ל דטעמא דר"י משום בריה.

וכן ק' אמאי לא מקשי הש"ס לרי"ו דס"ל דהת"ס הוי התראה דר"י אדר"י, דלעיל באות נ"ג ד"ה שו"ר בנו"ב מ"ת וכו', כתבתי דמאי דלא מקשי על רי"ו דר"י אדר"י בענין הת"ס הוא משום דאפשר דלא שמיעא ליה ההיא דהכה זה וכו' דברייתא היא אבל מתניתין ודאי שמיעא ליה ואי ס"ד דטעמא דפטר ר"י בשיאור היינו משום דהת"ס ל"ש התראה תקשי דר"י אדר"י אלא ודאי מוכח לדעת רי"ו דטעמא דר"י בשיאור לאו משום הת"ס דל"ש התראה, אלא משום בריה וא"כ תפשוט בעיא דר"ז, וידעתי כי שערי דחיה לא ננעלו ויש לדחות בכמה פנים ולכן כתבתי דקצת יש להכריח כן והאמת עד לעצמו ואין צריך שום ראיה והכרח לזה דודאי אף למ"ד דהת"ס שה"ת מכל מקום כל שאינו ידוע שעשה איסור א"א להלקותו על הספק כלל: ועיינתי בהשמטת ספר עמודי אש הנ"ל.

וראיתי שכ' דרש"י בחולין דף פ"ו ע"א כ' ג"כ דהוי הת"ס והג' מוהרי"ף הגיה עבירת ספק נראה שנרגש מזה וע"כ כ' דט"ס אך לא ראה שברש"י שבהרי"ף ובהר"ן שם כ"כ וגם לא ראה שכ"ה שיטת רש"י בשאר דוכתי ועיין שו"ת הרמ"ע סי' כ"ו שכ' דהיכא דליכא לברורי לכ"ע שה"ת ולפי"ז א"ש דברי רש"י שו"ר בשו"ת שו"מ סי' קנ"ח שכ' שכן הוא להדיא בירושלמי סופ"ד דיבמות עכ"ל בהשמטות הנ"ל.

והנה מ"ש שלא ראה ברש"י שבהרי"ף והר"ן שם אין מזה שום הכרח דודאי הג' מוהרי"ף גם שם הגיה כן מסתמא וידוע דדברי רש"י שבהרי"ף והר"ן מאיש לוקחו מדברי רש"י שבהש"ס וכיון דברש"י שבש"ס הוא ט"ס א"כ גם בהר"ן וברש"י שבהרי"ף הוא ט"ס. ומ"ש שכן הוא שיטת רש"י בשאר דוכתי כבר כתבתי שאינו כן ולענ"ד נכון להגיה בכל מקום עבירת ספק במקום הת"ס וזה יל"ד על מוהרי"ף שלא העיר להגיה כן בשאר דוכתי, ומ"ש בשם שו"ת הרמ"ע אין ס' הנ"ל מצ"א אבל הדברים תמוהים דאיך יתכן לומר דלכ"ע היכא דא"א להתברר שה"ת ואדרבה איפכא מסתברא דכשא"א לברר לא הוי התראה לכ"ע.

וכן הוא באמת בשו"ת שו"מ סי' קנ"ח שהביא בהשמטות הנ"ל ונר' פשוט דט"ס הוא שם וצ"ל דלכ"ע לא הוי התראה. ומ"ש ולפ"ז א"ש דברי רש"י ר"ל דרש"י לאו דוקא קאמר

משום דהוי הת"ס וכלומר דהת"ס ל"ש התראה, אלא אף למ"ד דהת"ס שמה התראה הכא פטור (אלא דממה שכתב כן אחר שהביא דברי הרמ"ע משמע דמדנפשיה אמר מר ליישב בזה דברי רש"י, ואילו ממ"ש בשו"מ נראה דהרמ"ע גופיה כ"כ ע"ד רש"י אלו עי"ש).

ולפי זה גם הגאון עמודי אש נר"ו אחר חזרה ס"ל כדעת רבנן קדישי הנ"ל דכשא"א לברר שעשה איסור לכ"ע אין לחייבו על הספק, ואיה"ב אודיענו שיתקן מה שנכתב בטעות בהשמטות הנ"ל. ולפי הנר' לא היה לו פנאי לעיין בעת ההיא בדברי הירושלמי, וסמך עמ"ש בשו"מ שכן מבואר בירושלמי סוף פ"ד דיבמות.

וכבר כתבתי באות נ"ג דט"ס הוא וצ"ל סוף פי"א ועי"ש מ"ש עוד בזה בס"ד: והנה ראיתי עוד בעמודי אש הנ"ל בחי' על הירושלמי ובדף י"ט ע"א ע"ד הירושלמי סוף פי"א דיבמות האריך בענין הת"ס בבקיאות נפלא כל רז לא אניס ליה אך במחכ"ת יש שם דברים מגומגמים ואינם לפי כבודו ומחוסר הפנאי אין בכחי להאריך רק בקיצור נמרץ אני אומר דמ"ש שם ליישב סתירת דברי התוס' בענין אגלאי מילתא למפרע (שרשמתי לעיל אות מ"ח) עפ"י דברי הירו' הזה ואמר מר דביבמות כתבו דלא נצרך לומר דרב ס"ל הת"ס לא שמה (נ"ל דצ"ל שמה התראה) התראה די"ל דס"ל כשיטת רי"ו דבאב"מ לכ"ע הוי התראה, ובנדה כ' לר"ל עי"ש בעניותי איני מבין דב"ק דאם התוס' משתמטים מלומר דבהכרח רב ס"ל, דהת"ס שמ"ה והיינו דלא כר"ל, א"כ צריכים למצוא פתח שיבא סברת רב גם לר"ל ומה הועלנו במה שנאמר דרב ס"ל כשיטת רי"ו דבאג"מ וכו' לכ"ע הוי התראה, גם מ"ש שם ליישב בזה דברי הג' יבי"ש שהוכיח דהתוס' ס"ל דהל' כר"ל דל"ש התראה ודחה הכס"ן דהתוס' כ"כ לרבא ורבא ס"ל דל"ש התראה וכ' ע"ז הג' עמודי אש ליישב זה דבההיא דכתובות הוי אג"מ למפרע ומאי מק' התוס' נהי דרבא ס"ל בחולין דל"ש התראה היינו בכגון ההיא דנשפך הדם דליכא אגמ"ל אבל בהא נימא דמודה דהוי התראה אלא ודאי דס"ל להתוס' דבכל מקום לא הוי התראה ע"כ תו"ד, ולענ"ד אף אם נודה דההיאדכתובות הוי אג"מ ומוכח א"כ דהתוס' ס"ל דלרבא לא שאני בין ליכא אג"מ לאיכא אג"מ.

מ"מ אין לנו הכרח ד תוס' ס"ל להל' כן כר"ל דס"ל דהת"ס ל"ש התראה כלל בין בדלא אג"מ בין בדאג"ם דאפ"ל דהתוס' משמע להו כיון דאמר רבא בההוא דחולין הת"ס ל"ש התראה והא ודאי לא ס"ל כרי"ו דלרי"ו גם בההיא הוי התראה אלא ודאי כר"ל ס"ל. א"כ מסתמא ס"ל כותיה לגמרי דבין בלא אג"מ ובין באג"מ ל"ש התראה ואהכי ק"ל שפיר ת"ל דהוי הת"ס דלרבא ל"ש התראה ואין מזה הכרח דס"ל להלכה דל"ש התראה,

ואעיקרא להעמיס כ"ז בדברי התוס' דסמכו על החילוק שבירושלמי דיש לחלק בנושאים וכו' אף אם היה מפורש כן בש"ס דילן באיזה מקום היה קשה בעיני כמעייל פילא וכו' לומר שלכך נתכוונו התוס' דאין דרכם לסתום כ"כ בדבר התלוי בהקדמת איזה בקיאות דעל מי יסמוכו, כ"ש שלא הוזכר מזה בש"ס דילן, ודברי התוס' הם כפשטם.

וגם הג' יבי"ש פשיטא לי דלא עלה על דעתו כל אלו הפלפולים ואין להאריך וצריך לעיין בשו"ת ב"א אה"ע סי' מ"ב שציין הג' מוהר"ץ ה"ח ע"ד התוס' ב"ק דף מ"ד ואמ"א. וראיתי עוד שם שהביא מ"ש הריטב"א לקידושין שהבאתי לעיל באות נ"ג ד"ה עד שמנאתי וכו' דרבא ס"ל דהת"ס הוי התראה והוסיף שכ"כ הריטב"א בחי' לשבועות דף ט"ז ע"ב ושכן מוכח ממ"ש בחי' הרשב"א שם וציין תוס' ב"מ דף יו"ד ע"ב ושט"מ שם, וכ' דהאור חדש פסחים דף ה' ופנ"י פסחים דף ס' כתבו דרבא ס"ל ל"ש התראה וכ' ע"ד דליתא, והביא ג"כ ש"ס דסנהדרין דף ע"ז שהבאתי שם וכ' דמוכח דרבא ס"ל דל"ש התראה, וכבר כתבתי שם מ"ש הרמ"ה לחד פירושא דהקמ"ל הוא דהת"ס שה"ת: ושם ראיתי שכ' דהרבנים מוהר"ם מרוטנבורג האחרון ותפארת צבי ליו"ד סי' קפ"ה ומנחת עני סי' ק"ח כתבו דקיי"ל דהת"ס הוי התראה וכרי"ו.

וגם עמ"ש הנו"ב שהבאתי שם בד"ה שו"ר בנ"ב מ"ת וכו' עי"ש כ' דבכלילת שמואל אות ז סימן ל"ג חיזק דבריו אך מני"ר נר"ו דחה דברי הנו"ב מכח הירושלמי דסוף פי"א דיבמות וכ' דבתשו' הרשב"א סי' קמ"ו וברי"ו נתיב א' ח"ד מספר אדם מבואר דגם במיתה קיי"ל דהוי התראה. ועוד האריך בכמה דברים נכוחים מאירים ומזהירים, כזוהר הרקיע כדרכו בקדש עי"ש.

ועיין בקובץ יגדיל תורה קונטרס ח' סי' צ"ח הובא שם קו' הג' פנ"י לקידושין דף ס"ג סוף ע"ב וס"ד ע"א נאמן לנדרים וכו' דאיך לוקה הא לא הוי התראת ודאי וכו' ותי' דהו"ל איגלאי מילתא למפרע וכו' עי"ש וס' פנ"י הנ"ל אמ"א. ולפי מש"ל דקיי"ל דהת"ס רוי התראה נר' דצ"ל דכונתו להקשות על ר"ל מהברייתא דמסייעינן מינה לרב חסדא: וראיתי עוד בעמודי אש דף ד' אות י"ב שכ' בשם התשב"ץ ח"ב סי' קמ"א דקיי"ל הת"ס שמ"ה כמ"ש הרמב"ם בה"ס פי"ו ובתוס' פ' הערל ע"כ, וכ' ע"ד הנה מ"ש בשם הרמב"ם ה"ס הנה נודע מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות שבועות להיפוך וכאשר האריכו המפר' בפי' דבריו.

גם מ"ש בשם תוס' דיבמות הנה בד' פ' ד"ה נעשה מבואר בהיפך וצע"ג ע"כ ועמו הסלי"ר כי דברי הרשב"ץ נכונים דודאי דדעת הרמב"ם הוא דהת"ס שמה"ת והאחרונים האריכו להסביר מ"ש הרמב"ם בה"ש לחלק בין לאו מפורש וכו' (כמו שרשמתי לעיל באות נ"ג

ושם רשמתי גם מ"ש הוא עצמו בתי' על הירושלמי עי"ש) ואין כונתם לומר דהרמב"ם סותר דבריו כמ"ש הרואה, ושפיר קאמר הרשב"ץ דהרמב"ם פוסק דהת"ס שמה"ת גם מ"ש דאדרבה התוס' ס"ל דל"ש התראה כמבואר ביבמות דף פ' וכו', כבר נתבאר מכל הרשום דאין הכרח מדברי התוס' דסברי דל"ש התראה.

הן אמת דדברי הרשב"ץ אינם מדוקדקים כ"כ דמשמע מדבריו דהתוס' כ' מפורש דשה"ת ואינו כן ואדרבא פשט דבריהם נר' דס"ל בהיפך (לולא דיש ליישב דבריהם באופן שיסכימו למאי דקיי"ל), ואין זה כדאי לכתוב צע"ג. ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' שי"ח ד"ה ונחזי וכו' מה שהסביר במטיל מום בקדשים בזה"ז דאינו לוקה משום דהוי הת"ס ולכאורה תמוה דהא קיי"ל שה"ת ומצאתי בהגהה לספר מצות השם בסי' רפ"ח שכ' בכונתו דהוא משום דהוי כאינו מפורש בתורה דלא הוי התראה: קג הא גופא קשיא המורגל הוא לומר בלשון זה כשמקשה רישא אסיפא ומצאתי בנדרים פ' יו"ד דף ע' ע"ב דאמרינן הכי בקושיא מבחוץ עי"ש: קד הלכה זימנין פסיק הש"ס הל' כמאן דאית לן למינקט כותיה מכח איזה כלל וה"ט משום דאיכא מאן דמיפך ומחליף הסברות עיין במכתב לחזקיהו דף ל' ע"א ואור לי דף ק"ג ע"ד בשם הרב כנה"ג בכללי הגמ' בשם הג' רא"ם ז"ל ולפי הנר' אין כן דעת הראשונים בפ"ק דקי' ט' ע"א אמ"ש בש"ס והלכתא שיראי לא צריכי שומא שהק' אמאי הוצרך לפסוק הל' דהא קיי"ל דהל' כרבה נגד רב יוסף וגם אמאי אמרו הל' שיראי וכו' ולא אמרו הל' כרבה עי"ש בתוס' והרא"ש ותוס' רי"ד והרשב"א והריטב"א והר"ן בהלכות שם והרב המרדכי אות תפ"ח והרמב"ן בחי' שם ה"ד הרב משק ביתי אות קנ"ג והר"ן בהל' בפרק מי שאחזו גבי פלוגתא דרבה ור"י בההוא דאמר לאריסיה וכו' (בדף ע"ד ע"ב) ואי הוו סברי ככלל הנ"ל נראה דלק"מ וע"ע תוס' מגילה דף כ"ט ד"ה והלכתא וקצ"ע ועיין לעיל אות י"א: קה הלכה זימנין דפסיק הש"ס הל' אע"ג דלא צריך והיינו אגב דאיצטריך ליפסק הל' במילי אחריני כ"כ הרב משב"ב אות קנ"ג בשם הרמב"ן והרשב"א לקידושין דף ט' עי"ש וכ"כ גם הריטב"א בחיד' שם והר"ן בהלכה בפרק מי שאחזו שרשמתי באות הקודם:

קו הלכה זימנין דפסיק הש"ס הל' אע"ג דלא צריך והיינו היכא דנר' לש"ס דלא מסתבר טעמיה והוה ס"ד דלית הל' כותיה כ"כ הרב משב"ב אות קנ"ג עפ"י דברי תוספות בכורות כ"ג ד"ה משנת עי"ש ונלע"ד דכן יש ללמוד מד' הי"מ שהביאו התוס' בקידושין דף ט' ד"ה והלכתא והרא"ש שם והר"ן בהל' בפ' מי שאחזו שרשמתי באות ק"ד שכ' אאאא לפסוק כרבה משום דר"י הביא כמה ראיות לדבריו עי"ש ועיין לקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל או"ק י"ט שהבאתי מ"ש הרב בא"ז לביצה דף כ"ד אמ"ש בש"ס שם הל' כרשב"ג

כ' דמשום דהוה ס"ד דלא מסתבר כותיה הוצרכו לפסוק כותיה וכ' ע"ד דק' ע"ז מש"ס כתובות ע"ז ע"א וב"מ ל"ח ע"א דמק' והאמר ר"י כ"מ ששנה וכו' עיי"ש ועיין לעיל אות י"א: קז הלכה מכלל דפליגי היכא דלא בא לפסוק הל' זו בפרטות אלא בהדי אחריני נקיט לה באגב לא שייך להק' הל' מכלל דפליגי כ"כ הרמב"ן בחי' לקידושין דף ט' ה"ד הרב מש"ב אות קנ"ג וכ"כ הריטב"א בחי' שם ועיין להרב מקנ"א במ"ב אות ק"ה וכ"כ הר"ן בהל' בפ' מי שאחזו שרשמתי באות ק"ד: קח היה אומר אעתיק פה מ"ש במ"א בכללי הפוסקים לפי שיוצא לנו גם לדברי הש"ס כמו שיתבאר להלן, כ' מרן הב"י א"ח סי' רמ"ד דמ"ש הריב"ה ר"ת היה מתיר הוא משום דכשבא מעשה לידו לא התיר משו"ה דקדק לכתוב היה מתיר ר"ל מתחלה היה מתיר ובסוף חזר בו (ומה שהוצרך הריב"ה לכתוב תחלת מחשבתו ביאר הרב"ח שם וה"ד לקמן במערכת הכ"ף אות קכ"א עי"ש) וכ"כ עוד בסי' רמ"ה עמ"ש הריב"ה ור"י היה מתיר בתנור שקבלו בשו"ת וכו' עי"ש וכ"כ מרן החבי"ב בשכנה"ג יו"ד עמ"ש בקיצור תשו' הרשב"א בענין התרת נדר של קוביא (ה"ד מרן הב"י יו"ד סי' רכ"ח ד"ה כ' המרדכי פ' השולח) ואם התירו היה נר' לרשב"א שמה שעשה עשוי וכו' כ' ע"ז מרן החבי"ב דמשמע דמעי' הוה ס"ל הכי ושוב הדר ביה משמעתיה עי"ש וה"ד בשו"ת מלאכת שלמה קמחי בדף י"ב ע"א ודברי מרן הב"י סי' רמ"ד ורמ"ה הביאם הרב צפיחת בדבש סי' ח' ומר בריה בפתח הדביר סי' קל"ב דף קל"ט ע"ב (עי"ש שלא זכר דברי ר' אבהו, וס' בר"מ בן אדרת ופני מבין שציין שם אין מצויים אצלי לראות ד"ק) ונקטו זה לכלל מוחלט דפוסקים שכותב היה אומר פ' ר"ל שלבסוף חזר בו טי"ש בד"ק ולהרב מוהרמ"ב בגמ' סי' נ"ג דף דק"ל ע"ב: ולפי קוע"ד אחרי המחי"ר נראה דלא יתכן לומר שזה גדול בתורה שכן הוא דרך הפוסקים בכ"מ, שהרי עינינו הרואות להריב"ה ז"ל בדוכתי טובא שכ"כ אף בדבר שלא חזרהפוסק מסברתו.

א) עיין בא"ח סי' ס"א ואדוני אבי הרא"ש היה אומר שאין לחוש דהתם הקריצה וכו':

ב) ובסי' ס"ט היה אומר ר"ת וכו', עיין בהרא"ש פ"ג דמגילה סי' ז' שכ' היה או ר"ת וכו'. ושוב הביא מ"ש בספר הישר ומוכרח דלא ברירא לן דחזר בו ר"ת דא"כ בק"פ הרא"ש היה לו להביא חזרתו דהיינו חמשה (בהרא"ש כתוב ע"ש ס' הישר ששה אך הג' קרב"ן הגיה חמשה וגם לפי גירסא שלפנינו הרי א"כ שמעינן דלא חזר בו ר"ת והכל שפה אחת ודברים אחדים ומ"ש בטור ז' ובהרא"ש כתוב ששה אולי יש באיזה מהם ט"ס וכבר העיר ע"ז מרן חיד"א בברכ"י שם) הן אמת דהרב פה"ד בדף קל"ט הנז"ל עלה קאי ואמר מר דר"ת חזר בו ומשו"ה כ' הריב"ה היה אומר ר"ת עי"ש אך אינו נלע"ד וכדכתיבנא: ג) ובסוף סי' צ' והר"מ מרוטנבורג היה אומר דוקא כשבהכ"נ פתוח לרה"ר וכו': ד) בסי'

צ"ב וא"א הרא"ש היה אומר שאין לחלק ל"ש ליכלוך וכו': ה) בסי' ק"ב ואם היושב ישב כבר וכו', היה אומר אדוני אבי הרא"ש וכו': ו) בסימן קפ"ח בסופו אם חל ר"ח בשבת וכו', היה אומר הר"ר יוסף וכו': ז) בסי' רס"ג ועוד היה אומר ר"ת שאם היה דלוק ועומד וכו' ובתוס' והרא"ש והר"ן ורב המרדכי כתב דברי ר"ת בלא היה אומר: ח) בסי' רצ"א בסופו ור"י היה אומר כיון דילפינן וכו': ט) ובסוף סי' רצ"ב חכמי פרוביצנא היו אומרים וכו' היה אומר הרר"י עי"ש ובסי' תכ"ב: י) בסוף סי' ש"ז ור"ת היה אומר אחר שלא הובא בשבילי וכו' ועיין בתוס' דף קי"ד ע"ב: יא) בסוף סי' ש"כ ור"י היה אוסר אפילו דלא ניח"ל: יב) בסי' שכ"ה ור"ת היה אומר הא דאמרינן בממלא לצורך ישראל וכו' ועי"ש בתוס' והרא"ש והר"ן וק"ל: יג) בסוף סי' תרכ"ד וא"א הרא"ש היה מתיר לישאל: יד) בסוף סי' תרמ"ד וא"א הרא"ש היה אומר שאין לחוש: טו) ביו"ד סי' ס"ו ור"י היה מתיר גם הדם: טז) בסי' ע"א בסופו וא"א הרא"ש היה מתיר לבשלו וכו':

יז) בריש סי' קי"ג והרב אברהם היה מתירם: יח) בסוף סי' קט"ו וא"א הרא"ש היה אומר: יט) בסי' קכ"ג ורבינו אפרים היה מתיר היכא שיבשן בתנור מיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל: כ) בסי' רכ"א ולכך היה אור"ת המשכיר בית לחבירו ואח"כ הדיר וכו' וסברת ר"ת כתבה הרא"ש בלשון מכאן הורה ר"ת וכו', ואין בלשונו שום משמעות חזרה והריב"ה כתב בלשון היה אומר: כא) בסי' רע"א תשו' לגאון וכו' ומורי ר"מ גאון הוה פליג וכו', ומבואר שם דלא הדר ביה רמ"ג מדקאמר דכדאי הוא רמ"ג לסמוך עליו בשעה"ד עי"ש (ועיין בדברי הרב"ח שהבאתי בקונטרס הכללים במערכת הכ"ף אות קכ"א ודו"ק): כב) שם ומיהו היה אור"ת דעיבוד שלנו וכו' והתוס' והרא"ש כתבו ס' ר"ת בלא היה אומר עי"ש במגיל' דף י"ט אלא דהרא"ש פ"ק דגטין כ' היה אומר: כג) באה"ע סי' ע', כתב ר' אליהו חייב אדם להשכיר עצמו כפועל וכו' ור"ת היה אומר וכו' וס' ר"ת כתבו התוס' והרא"ש בלא היה אומר כיעי"ש: כד) ובח"מ סי' קל"ח ס"ז והיה אומר א"א הרא"ש וכו' וא"א הרא"ש וכו' היה אומר וכו' עי"ש: כה) בסי' רי"ח ס"ג, ומיהו היה אומר א"א הרא"ש ז"ל דוקא כשגבוהים ג"ט: כו) בסימן רס"ח ס"ג וא"א הרא"ש היה אומר שאין חילוק: כז) בסי' פר"ה ס"ב ומיהו היה אומר א"א וכו': כח) בסי' של"ט ס"ו והיה אומר א"א הרא"ש וכו': הנה מכל המקומות הנ"ל כ"ח מעשיו הגיד רבינו הטור כי זה דרכו דרך הק' לכתוב בלשון הי' אומר וכיוצא אף על סברא אמתית דליתא בחזרה כאשר אספתי באמרים דוכתי הנ"ל יגדל נא כ"ח: ולפי הנראה גם רבינו הרא"ש ז"ל כן הוא דרכו בקדש לכתוב בלשון זה אף בסברא אמתית כמ"ש הרואה במקומות שארשום בס"ד: א) בפ"ק דברכות סי' י"ג הי' אור"ת שאין זה כ"א סיום הברכה והי' אומר והערב

וכו' ולא הביא שום חולק וגם הריב"ה בק"פ שם כ' סברתו בשמו ובא"ח סי' מ"ז סתם כמותו עי"ש והתוס' בברכות דף מ"ו ופסחים דף ק"ד וכתובות דף ח' שציין מרן הב"י כתבו ס' ר"ת בלא הי' אומר:

ב) בפ"ג דברכות סי' י"ח והי' תמיה ר"ח הכהן וכו' והרב אלחנן הי' אומר וכו' ומלבד שמהמשך לשון הרא"ש מוכח דנקט כותיה אף גם רבינו הטור פסק כמותו עיין בסי' תכ"ג: ג) שם סי' כ"ח והי' אומר ר' יונה וכו' עי"ש והריב"ה בא"ח סי' מ"ד סתם כן עי"ש: ד) בפ"ד דברכות סוף סי' ב' וחכמי פרובינצא היו אומרים וכו' הי' אומר ר' יונה וכו' עי"ש וכ' בק"פ שם כהרר"י עי"ש ועיין בטור סי' רצ"ב ותכ"ב בסופם: ה) בפ"ב דפסחים סי' ט' וכן גדולי שפירא ר' שמריה ור"א ור' יהודא היו אוסרים: ו) שם סי' ט"ז ועוד הי' אור"ת וכו' ועוד הי' אור"ת וכו' אבל וכו' הי' אור"ת וכו' ולדעת מרן הב"י בסוף סי' קס"ח רבינו הטור פוסק כר"ת (אלא שתמה ע"ד דלא הי"ל לסתום כר"ת ועיין לרבני האחרונים שם ואין גם אחד שיכריח דאי אפ"ל דפוסק כר"ת מאחר שסברת ר"ת כתבה הרא"ש בלשון היה אומר דמ"ש דחזר בו) ועי"ש בתוס' והר"ן שכ' ס' ר"ת בלא הי' אומר: ז) בפ"ג דמ"ק סי' צ"ה ומתוך כך הי' אור"ת וכו' ועוד הי' אור"ת וכו' ופסק כן בק"פ והיא הלכה פסוקה ביו"ד ריש סי' שצ"ב עי"ש וע"ע בדברי הרא"ש פ"ד דיבמות סי' כ"ז: ח) בפ"ק דמגילה סי' ו' הי' אור"ת וכו' ובק"פ והר"ן ורב המרדכי כ' ס' ר"ת בלא הי' אומר ודעת הרא"ש לפסוק כר"ת כמו שהעיד מר בריה בטור ריש סי' תרצ"ב: ט) ובפ"ד דיבמות סי' כ"ו ומתוך זה הי' אומר רבינו שמשון הזקן וכו' והרנ"י כתב סברתו בלשון כ' רבינו שמשון וכו' ובפ' אע"פ כתב הר"ן פ' רבינו שמשון וכ"כ רב המרדכי שם, והתוס' בדף ס' ע"ב כ' אומר ר' שמשון וכו' והרא"ש שם סי' כ' בלשון הי' אומר וכו' ובק"פ שם כ' התיר ר' שמשון: י) בכתובות פ' אע"פ סי' ל"ב מכאן הי' רוצה להוכיח ר' אליהו ז"ל שאדם מחויב להשכיר עצמו וכו' וגם הר"ן כתב הי' רוצה ר"א ללמוד וכו' והתוס' כתבו בדף ס"ג ד"ה באומר מכאן מוכיח ר"א, והריב"ה באה"ע סי' ע' הביא סברת ר"א בלשון כתב ר"א עי"ש: יא) בפ' המדיר סי' ד' הי' אומר רשב"ם וכו' והיא הלכה פסוקה לחלק בין לשון כל הזן אינו מפסיד לאם תזון לא תפסיד והתוס' הביאו ס' וכן הר"ן בלא הי' אומר ורבינו הטור יו"ד סוף סי' רכ"א ה"ד בלשון כתב רשב"ם: יב) בפ' הכותב סי' ח' וכן הי' אומר הר"מ מנרבונא וכו' וכן הלכה עיין בק"פ שם וטור ח"מ סי' רצ"ז: יג) בפ"ק דגטין סי' י"א והי' אור"ת וכו' והר"י הי' דוחה וכו' ומיהו דברי ר"ת אמת וכו' ועיין בדברי הרא"ש פ"ב דמגילה סוף סי' ב' ציין למ"ש בהל' ס"ת סי' ד' ושם הביא ס' ר"ת בלא הי' אומר: יד) שם

ריש סי' טו"ב ריב"א הי' אומר דאפי' בע"כ של לוה וכו' ועי"ש בק"פ וטור ח"מ סי' קכ"ו ס"ח: טו) שם באמצע הסי' גבי מע"ג כ' הי' אור"ת דל"מ מע"ג בעכו"ם.

וכו' וע' בק"פ וטור ח"מ סי' קכ"ו סכ"ט: טז) בפ"ח דחולין סי' נ"א והרא"ם ז"ל הי' אוסר אותו באכילה וכו' (בהרא"ש כתוב והרמב"ם אך מרן החביב בכנה"ג יו"ד סי' פ"א הגב"יאות ל"ז כתב דגרסי הרא"ם עי"ש טעמו ונימוקו) והריב"ה בטוי"ד סי' פ"א הביא סברתו בל' כתב הרא"ם עי"ש: טוב) שם סוף סי' נ"ב ור"ת הי' אומר דלגירסא זו וכו' ובק"פ שם הביא ס' ר"ת בלא הי' אומר וס"ל לר' הטור בסוף סי' פ"ז דדעת הרא"ש כר"ת עי"ש: הנה מכל המקומות הנז"ל סי' טו"ב תהא לנו לעינים דכן דרך הרא"ש ז"ל לכתוב בלשון הי' אומר וכיוצא אף בסברא אמתית ושלא חזר בו בעל השמועה מסברתו: ואנכי הרואה דגם רבותינו התוס' משתמשים בלשון זה בכמה מקומות ולא כ' שחזר בו בעל השמועה, הלא המה: א) ברכות דף י"א ע"ב ד"ה שכבר וכו' והי' אור"ת כשאדם עומד ממיטתו ללמוד וכו': ב) שם דף כ"א ע"ב ד"ה עד שלא יגיע וכו' ור"ת ור"י היו אומרים וכו': ג) שם דף ל' ע"ב ד"ה מסתברא והיה אומר ר"י וכו': ד) שם דף ל"ט ד"ה בצר ליה שעורא והר"י הי' אומר בבורא נ"ר וכו' והר"י הי' מפרש וכו': ה) שם דף מ"ג ע"א ד"ה הואיל וכו' ורבינו יחיאל הי' אומר וכו': ו) שם שם ד"ה ועל ההדס וכו' והר"מ מקוצי הי' אומר שיברך בורא מ"ב (דרך אגב אודיע כי בדברי הרב בית יהודה סימן מ"ב יש ט"ס שכ' בשם השר מקוצי לברך שהכל ולפי הנראה צ"ל יש מפרשים שהביאו התוס', שוב ראיתי למרן חיד"א בברכ"י סימן רט"ז אות ד' מ"ש ע"ד עי"ש): ז) בפסחים דף ל"ז ע"ב סוף ד"ה דכולי עלמא וכו' ור"ת הי' אומר דאף על גריזמלי וכו': ח) ביבמות דף ס"א ד"ה ואין הכותים וכו' ורבינו משולם הי' אומר דגבי פורענות דוקא וכו': ט) בכתובות דף ק"י ע"ב ד"ה הוא אומר והי' אומר רבינו חיים וכו' וקצת פוסקים נמשכו אחר סברתו דבזה"ז ליכא מצוה ואף החולקים לא כ' דהר"ח חזר בו עיין מה שהאריך בפרט זה מרן אחרון חבי"ף בנשמת כ"ח ח"א סי' מ"ט:

י) בע"ז דף ל"ד ע"א סוף ד"ה מתענין לשעות ועוד הי' אור"ת כי אף לא גמר בלבו וכו': יא) שם ד"ה דורדיא דעכו"ם ר' אפרים הי' אומר כי מס' וכו': יב) חולין דף ס"ד ע"א ד"ה סימנין ומיהו ר"ת הי' אוסר וכו', ומ"ש אח"כ ומיהו נר' וכו' הם דברי התוס' ולא חזרת ר"ת: יג) שם דף ס"ה ד"ה ר"י אומר ושמו חגב אומר הי' הריב"ם דר"י מפרש מיל' דת"ק ועי"ש בהרא"ש סי' ס"ו: יד) שם דף ק' ע"א ד"ה בשקדם וכו' ורבינו אפרים הי' אומר מתוך כך וכו' ור"א הי' מביא ראי' וכו': הנה ד"י לנו בז"ה להוכיח בי"ד חזקה דכן הוא גם דרך רבותינו בעלי התוס' לכתוב בלשון הי' אומר וכיוצא בסברא קיימת ובמקומות הנ"ל

המצא ימצא גם בדברי שאר המפרשים הראשונים כלשון הזה כמו שיראה הרואה, ועיין עוד, א) בדברי הרר"י בפ' תפלת השחר ד"ה ואם טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת וכו' הי' אומר רבינו הק' וכו': ב) הרא"ש בפ"ו דברכות סי' ל"ה והר"ז הלוי הי' אוסר לאוכלו מפני חשש דם: ג) טור א"ח סי' ר"ה והי' אומר אדוני אבי הרא"ש: ד) בהגהות סמ"ק ה"ד מרן הב"י א"ח סי' כ"ז ד"ה ואיטר וכו' ולכך הי' אומר מורי ר' יחיאל וכו' ופ' ריב"ה כר' יחיאל: ה) בב"י א"ח סי' של"ז ד"ה וכ' עוד וכו' והאגור כתב שאביו הי' אוסר הכיבוד: ו) בב"י א"ח סי' תנ"א ד"ה כלי כסף בסה"ת הי' מתיר: ז) בב"י שם ד"ה מדוכה וכו' שר"ת הי' מתיר בהגעלה: הנה שבעה אלה עינים מאירות שכן דרך גם שאר רבני המחברים ז"ל לכתוב בלשון המורה שחזר בו בעל השמועה אף שבאמת לא חזר בו: ומצינו ג"כ בדברי הפוסקים שמשתמשים בלשון כיוצא בו היה רגיל היה נוהג וכדומה וארשום פה אשר שזפתם עיני בס"ד ואלו הן הנצרפין למען דעת כי אין בלשון כיוצא בזה מופת חותך לחזרה: א) בטור א"ח סי' פ"ט וא"א הרא"ש הי' שותה מים בשבת בבוקר קודם תפלה וכו' עי"ש ובסי' רפ"ט:

ב) בסי' צ' ור"י הי' ממתין אף בבהכ"נ שלנו ביום: ג) בסוף סי' קי"ד והר"מ מרוטנבורג הי' רגיל לומר בש"ע וכו' וא"א הרא"ש הי' נוטה לסברת הר"מ: ד) בסי' קס"ה והר"מ מרוטנבורג הי' נוהג וכו' וכן הי' נוהג א"א הרא"ש: ה) בסי' קס"ו וא"א הרא"ש הי' רגיל אף בראשונים וכו': ו) בריש סי' קע"ג וא"א הרא"ש הי' רגיל ליטול ידיו וכו': ז) בסוף סי' קפ"ב והר"מ מרוטנבורג הי' נוהג לברך וכו': ח) בסי' קפ"ז וא"א הרא"ש הי' אומר הודו לה' כ"ט וכו' והר"מ הי' אומר אודך וכו' וא"א לא הי' אומר אלא וכו': ט) בסי' קפ"ח וכן הי' נוהג א"א הרא"ש שפתיחה וכו': י) בסוף סי' קצ"ט והר"י הכהן הי' מורה הלכה למעשה וכו' והי' מביא ראי' וכו': יא) בסי' ר"ג וא"א הרא"ש הי' נוהג כר"י: יב) בסי' רט"ו וא"א הרא"ש הי' נוהג כהרמב"ם: יג) סוף סי' רל"ט וא"א הרא"ש הי' אומר השכיבנו: יד) סוף סי' רפ"ו וא"א הרא"ש הי' נוהג ביוה"כ: טו) סי' רצ"א וכן הי' עושה א"א והי' אומר וכו' וא"א הרא"ש לא הי' מברך על היין: טז) סוף סי' ש"א והר"מ מרוטנבורג הי' מחמיר שלא לצאת בה וא"א הי' יוצא בה: יז) סוף סי' ש"ו והרמ"מ הי' מדמה אותו למדידה של מצוה: יח) בסי' תמ"ד ור"ת הי' נוהג לעשותה וכו': יט) סי' תקמ"ה וכן הי' נוהג א"א: כ) סי' תקפ"ח ורי"ף הי' תוקע בב"ד: כא) סי' תרכ"ד וא"א הי' מוחה בידם: כב) סי' תרכ"ו ורבינו יחיאל הי' נוהג: כג) וביו"ד סוף סי' ט' ולזה הי' נוטה דעת א"א הרא"ש: כד) שם סי' כ"ד (בחלדה) והרא"ם הי' מחמיר גם בזה: כה) שם גבי הגרמה ולזה הי' נוטה דעת א"א הרא"ש: גם בדברי התוס' והרא"ש וכדומה נמצא שמשתמשים בלשונות כאלו, עיין,

א) תוס' ברכות כ"א ע"ב ד"ה ער וכו' ור"ת הי' רגיל כשהי' מתפלל ביחיד וכו': ב) דף ל"ז ע"ב ד"ה אמר וכו' וכן הי' רגיל ר' דוד ממיץ: ג) שם ד"ה לחם ור' יחיאל הי' מסופק:
ד) במס' ע"ז דף ל"ד סוף ד"ה מתענין ור"י הי' רגיל כשהי' מתענה באחד בשבת: ה) הרא"ש ברכות פ"ג סי' כ"ו ומתוך קושיא זו הי' גורס רב האי גאון מהו שיכנס וכו': ו) שם פ"ד סי' י"ז שהוא הי' מפרש וכו': ז) בפ"ב דפסחים סוף סי' ט"ז ור"מ הי' נוהג כשלשין עסה: ח) שם סי' ט"ו ולכאורה הי' נראה כחכמים וכן הוא דעתו באמת אף שכתב בלשון לכאורה וכמ"ש זה הי"מ גדול במערכת המ"ם אות תכ"ג: ט) רב המרדכי פ"ג דברכות אות ס"ד ר"ת הי' רגיל וכו' ור"פ ור"י היו אומרים וכו': י) שם פ"ו אות קי"ט וכן הי' רגיל רד"מ: יא) שם אות ק"כ והי' נוהג ר"י שלא לאוכלם: יב) שם במגילה פ"א אות תשפ"א ור"מ הי' רגיל לומר זמן: יג) מרן הב"י א"ח סי' רל"ט ד"ה וכתב עוד שמוהר"ם הי' נוהג: יד) בסי' רנ"ט ד"ה טמן וכו' כ' בשה"ל וכו' הי' מקפיד ריב"ז וכו': טו) בסי' רצ"א ד"ה ויש אומרים וכו' וכ"כ בשה"ל שהי' ריב"ר נוהג להשלים:טז) בסי' רצ"ח ד"ה ומצוה וכו' שהר"מ הי' נוטל אבוקה: יז) בהגמי"י ריש פ"ח מהל' שבת ורבינו שמחה משפירא הי' רגיל: יח) בד"מ א"ח סי' צ"ה כתב מוהרי"ל שהי' נוהג לעמוד וכו': ואמרתי ח"י אנכי מקומות אלו יעידון יגידון כי כן אורחות צדיקים הפוסקים ז"ל לדבר בלשון עבר ולא ללמד שחזר בו כלל: אני טרם אכלה לדבר אשובה אראה שכחת האומר דוכתי דנקטי הפוסקים בלשון הי' אומר וארבעה לו ידעתים: א) טור א"ח סי' ר"ג הילכך הי' אומר הר' יצחק תותין וכו': ב) שם סי' ר"ה והי' אומר א"א הרא"ש דוקא כשבישלם וכו':
ג) בהגמי"י פ"ח מהל' שבת אות ר' מכאן הי' אומר ר' שמשון: ד) הרא"ש פ"ד דברכות סי' ט"ו והי' אומר ר' יונה: וגם בלשון הי' אוסר הי' מתיר ראיתי עוד בדברי הפוסקים ועל ארבעה לא אשיבנו: א) טור א"ח סי' תקמ"ה וריב"א הי' אוסר כיון דאפילו אות א' וכו': ב) טור יו"ד סי' ל"ט ואומא שנסרכה לאונא וכו' הי' ר"ת אוסר: ג) ב"י יו"ד סי' ס"ו עמ"ש ריב"ה וא"א הרא"ש כתב טוב להחמיר לאסור כלה וכו' עי"ש בב"י והרא"ה כ' וכו' ולמעשה הי' אוסר בכולן וכו' וכשנמצא על חלמון ג"כ הי' אוסר וכו': ד) טור יו"ד סוף סי' צ"ב ור' יחיאל הי' מתירה בשעה"ד, שוב מצאתי עוד בטור א"ח סי' תס"ב ומי בצים הי' מסת' רש"י ור"ת הי' מתיר, ושם בב"י בד"ה כ' בטור יו"ד וכו' וא"א הרא"ש הי' מס' וכו' ורבינו נתנאל הי' מקפיד וכו': ואחר כל הכבוד הזה עין כל חוזה אשר מפורש יוצא מפי כבודן של צדיקים עליונים למעלה דכן הוא דרכם בקדש לכתוב על ספר איזה פוסק הי' אומר הי' אוסר הי' מתיר וכיוצא כאשר הראיתיך בעיניך באותו"ת ומופתים הנ"ל [מאי"ן יב"א עזרי (עם ב' כוללים סימן טוב לכל המקומות הנ"ל לפי שסי' ר"ג מטור א"ח נרשם

ב"פ שלא בהשגחה)] איככה נוכל להחליט ללמוד דרך כלל מדברי מרן הב"י בסי' רמ"ד ורמ"ה הנז"ל דכל מקום שכותב איזה פוסק בלשון הזה להורות נתן דחזר בו כדמשמע להו לב' המאורות הגדולים צפיחת בדבש ופה"ד הנז"ל, ובע"כ למשכוני אנפשין ולומר דדוקא בהנהו סי' רמ"ד ורמ"ה דאשכחן דהדרו בהו כמ"ש הפוס' דר"ת ור"י הדרו בהו. אמטו"ל היכא דאיכא למידרש דרשינן וניחא לן למימר דגם הריב"ה תנא דווקנא אף הוא הי' מתכוין מטמין ברמ"ז הרומ"ז על האר"ש הוא הי' אומר לומר דחזרו בהם אבל ודאי לא ללמד על הכלל כולו שכן הוא בכל מקום דודאי מודה מרן ז"ל דשייך לשון זה אף בדבר שלא חזר הפוס' מס' כדמוכח מדוכתי הנז"ל: וראיתי להרב מקנ"א בדף ס' ע"ג בשם הג' מוהרשד"מ ח"מ דף ריח ע"ג דמדקאמר הי' אור"ת ולא אמר אור"ת נראה שלבסוף חזר בו והוא ז"ל ציין לעיין בקידושין דף כ"ד ע"א שהי' רמ"א ולא חזר בו והביא דברי רבינו הטור א"ח סי' תקס"ג והי' אומר ר"ת ותוס' ברכות כ"א ד"ה עד (ועוד הביא מ"ש תוס' בבא בתרא דף קמ"ט סוף ד"ה דקא מיגמרו טענתא וכו' ועוד הי' אומר ר"י וכו' ול"ז להבין דעתו ד"ע בזה דשם החזרה מפורשת ואינו מענין דאיירי ביה להשיג על כלליה דרב מוהרשד"ם מדוכתי די רשים, ואם כונתו להביא דמשכחת הי' אומר ושחזר בו לזה לא הי' צריך מורה מקום, ועיין שם בתוס' הנ"ל והי' מפרש ר"ת) ולא זכר דברי מרן הב"י ומרן החבי"ב הנז"ל כיע"ש, ומדבריו למדנו דגם בדברי התנאים אית לן למידק הכי לפום האי כללא וקצת נראה כן מדברי הרב צפיחת בדבש הנז"ל כיעי"ש, וכיוצא לזה ראיתי לגדול בדורינו הרב סב"ק מוהרח"א אדאדי נר"ו בספר ויקרא אברהם הנד"מ בדף קי"ח אות ט"ו בשם מרן חיד"א בכסא רחמים דף ע"ב דאם אומר בש"ם היו אומרים ר"ל מקודם היו אומרים כן ושוב חזרו בהם או לפחות נתבטלו דבריהם ע"כ ואמ"א לא שו"ת הג' מוהרשד"ם ולא ס' כס"ר לראות ד"ק, ועל הראשונים אנו מצטערים דאף שמצינו כן בדברי הפוסקים לא יתכן לתת כלל מוחלט לכ"מ כנז"ל, ולא די לנו אלא שנוסיף לומר כן גם בדברי תנאים ואמוראים ומצינו בלשון התנאים הוא הי' אומר ועבוד רבנן פריש"ה דמרגלא בפומיה וכו' עיין להרב רע"ב ריש מס' אבות ואמאי לא נימא הכי בשאר דוכתי ובמנחות דף מ"ג ע"ב נאמר שם כמה פעמים הי' ר"מ אומר והם הלכה פסוקה וע"ע נדה דף ל"ח ע"א ודף מ"ח ע"ב ודף נ' ע"א וגטין דף ד' ע"א אומר הי' ר"מ וכו' ובכמה דוכתי במשנה ובריייתא שהי' ר"מ אומר שהי' ר"ש אומר וכיוצא, ב"ק י"ד ע"א ד' כללות הי' רשב"א אומר וכתובות דף ע"ב ע"א הי' ר"מ אומר וכו' ושם הי' ר' יהודה: ולפי המשוער בדעתי המצא ימצא עוד במקומות רבים בש"ס כיוצא לזה ואמרתי לא אצא לחפש"י חנם כי לפי מה שנתברר מכל הנז"ל בדברי הפוסקים משנה שאינה

צריכה היא, והרב פה"ד בדף קל"ט ע"ב הנ"ל כתב דבקונטרס האותיות כתב בכלל זה ולא זכינו לאורו ועיין מכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף י"א ע"ד ובח' התשו' ח"י ע"א וע"ב ודף מ"ו ע"ב ובהשמטות וק"ל: ואחר זמ"ר מצאתי להג' מעדני יו"ט מני"ר תנא דמסייען לכל מאי דכתיב בעניותין, שבפרק אלו טריפות סי' ס"א עמ"ש הרא"ש ור"ת הי' רוצה לאסור וכו' ומיהו נראה אע"ג דהלכה וכו' כ' ע"ז דהאי ומיהו נראה יתכן לפרש דנראה לר"ת קאמר ור"ל דמתחילה הי' נראה לר"ת לאסרו וחזר בו משום האי ומיהו וכו' וסיים בזה"ל אך התוס' כתבו דר"ת הי' אוסר ולא כ' הי' רוצה לאסור עכ"ל מתוך דבריו ניכר מחשבתו דלא ניח"ל לפרש בדברי התוס' כד הוה בעי למימר מעיקרא לפי שהתוס' כ' הי' אוסר דמש' דעמד ר"ת בשיטתו ולא חזר בו דאם חזר בו היו כותבים בפי' כן או בלשון הי' רוצה וכו' כמ"ש הרא"ש.

ומספק"ל בכונתו אם אחר שראה דברי התוס' חזר בו ממ"ש בתחי' בכונת דברי הרא"ש או דמפרש דפליגי התוס' והרא"ש בזה ועכ"פ לדאתאן עלה מפורש יוצא דס"ל דלשון הי' אוסר משמעותו דלא חזר בו ששתי כעל כל הון שזכיתי לדעת עליון: הגם הלום ראיתי למרן החבי"ף בס' כל החיים הנדפס חדש ממש שכ' בדף ט"ז ע"ד אות ג' הי' מתיר ולא אמר הוא מתיר יורה דהדר ביה צפיחת בדבש דף כ"ה ע"ג ועיין למרן הב"י סי' רמ"ה וכו' עי"ש ולפי הנראה כשראה דבר זה בספר צפיחת בדבש נראה לו דבר חדש והעלהו על ספר הזכרונות ואחר זמן רב דרך לימודו בדברי מרן הב"י סי' רמ"ה לא זכר שר שכבר מצוין שם וחשב שחידוש הוא שחידשה תורה דיליה להביא מן החדש ובנה אצלו ציון וזה נמצא לרוב בעלי אסיפות כמבואר אצל עי"ן רוג"ל בד"ק ועכ"פ תמיה לי על מרן החבי"ף לרוב בקיאותו איך לא זכר מכל הנז"ל והוא פלא: והן עתה נד"מ ספר ימי שלמה להרב כמוהרש"ק נר"ו וראיתי בדף י"ח ע"ד שכ' בתו"ד דזה כלל גדול מסור בידינו כשכותבים התוס' ור"ת הי' אומר דחזר בו ולא קאי הכי במסקנא עי"ש וכבר כתבתי דאין זה כלל מוחלט ולמאי דעסיק מני"ר נר"ו לא הי' צריך לכלל זה דגוף דברי הר"ן מוכיחים דלא עמד בסברתו משום דק"ל בברייתא וכן הבין הרדב"ז מסקנת הר"ן עיין להרב עה"ש סי' תרי"ג וה"ה בס' משק ביתי אות שנ"ב: קט הוא סבר כשאומרים בש"ס בלשון זה אם ר"ל דאיהו ס"ל הכי ואנן לא ס"ל הכי עיין להג' ברכ"י א"ח סי' נז"ר אות ב' ומחב"ר שם ועיין לקמן במע' הקו"ף אות מ"ג לענין קסבר ר"פ וע"ע שיורי ברכה סי' תק"ד ד"ה וראיתי:

קו הקריבהו נא לפחתך וכו' לא אמרינן אלא בדבר שהיה ראוי מעיקרו ונתקלקל ומחמת קולקולו נפסל דומיא למאי דכתיב בקרא עור פסח וכו' שכ"ז במינו היה ראוי ונתקלקל

משא"כ דבר שריחו רע מעיקרו מצד טבעו, וכיוצא לזה כ' בחיי אדם כלל ג' סי' י"ב דדבר שריחו רע מצד טבעו אין צריך להרחיק ממנו לד"ת דדוקא צואה שנתהוה הריח רע ע"י עיפוש וסרחון וכו' אבל לא עטרן וכו' והיינו משום דדרשינן מענינא דקרא וכסית את צאתך והיה מחניך קדוש דוקא צואה שנסרח ע"י עיפוש וכו' הכ"ן מענינא דקרא וכו' כ"כ הרב פתח הדביר בח"גסי' ס"ד אות ח' עי"ש שכ' כן מכח קושיא ואין דבריו נראים לע"ד דודאי אין סברא לחלק בזה דסוף סוף כיון שאין הדבר ראוי להקריבו לסגנים יש לפוסלו לצורך גבוה מק"ו דלהדיוט ולא דמי כלל להההיא דהרב חיי אדם דאין אנחנו עושים שום מצוה עם הדבר הסרוח רק שעושים המצוה כנגדו ומגיע ממנו ריח רע ולזה ילפין מענינא דקרא דאין זה ריח רע שאסר הכתוב ואף בההיא לולא מצינו גוף הדין דמוכח כן בש"ס דילן וירוש' (כמ"ש במ"א) לא היינו דורשים ומוציאים דין מדעתינו, ולענין הקריבהו וכו' דלא מצינו שום הכרח בש"ס לחלק כן מאן ספין לדרוש כן מדעתו ובפרט בדבר שהוא נגד הסברא (עיין מה שרשמתי בקונטרס כללי הפוס' סי' י"ו אות נו"ן): וכתב בפתח הדביר בסי' ער"ב אות א' שהרב בית עובד בכת"י נסתפק בדבר שנאסר למצוה משום הריח רע ותקנו ע"י תערובות דברים אחרים עד שסר ממנו הריח רע כאילו לא היה אי אף בכה"ג איכא משום הקריבהו והביא ראיה לצד זה והוא ז"ל דחה ראיתו ודעתו דבכל כה"ג ליכא משום הקריבהו וכו' כיון דהריח רע חלף הלך ויעבור והנה איננו:

ובספר עמודי אש סי' ה' אות כ"ד כ' בשם ס' ויכוח מים חיים דאין שייך הקריבהו וכו' אלא בדבר מאוס כעכבר שנפל לשמן ושתמה עפ"י זה עמ"ש בת"ח דבשמים שנתנו ביין אסור להבדיל בהם משום הקריבהו וכו' ומני"ר הג' עמ"א נר"ו כ' ע"ד דליתא כמ"ש הרמב"ם ורש"י ותוס' ובאמת היא משנה מפורשת סוכה מ"ח שהיין והמים מגולין פסולים לגבי מזבח ומסיק בנמ"ר דאף דמותר בשתיה אסור משום הקריבהו, ולענ"ד מדין גילוי אין כ"כ סתירה דשפיר נוכל לומר דחשיב מיאוס לגבי סגנים ושרים אף בענין שאין לחוש כ"כ משום ארס בדבר שמועיל בו העברת מסננת מ"מ לבם נוקף שמא נשתייר מהארס כל שהוא כמ"ש בירושלמי סו' פ"ד דסוכה עד כדון מים יין אר"ש המשמח אלהים ואנשים וכ' הרב קרבן העדה דאפילו העבירו במסננת אינו משמח דיראים לשתות ממנו וכו', ועי"ש במפתחות כ' ליישב דברי ס' מי"ח דכוונתו דרק כשיש גריעותא במהות הדבר ולא במה שאין בו שום גריעותא רק שנעשה בו דבר איסור בזה לא שייך הקריבהו וכו':

קיא הואיל ואישתרי לענין אברי בשר נחירה שניתותרו דאבעיא לן בפ"ק דחולין דף י"ז ע"א אי שרו וסלקא בתיקו וכ' שם הרא"ש דנפ"מ למי שאסר עצמו באיזה דבר לזמן ידוע וכו' עי"ש ועיין להג' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' ס"ד שהביא בשם המורה שלמד מזה לנדונו להקל במידי דרבנן דכיון דלא אפשיטא הו"ל סד"ר ולקולא והוא ז"ל לא הסכים עמו משום דאיכא למיעבד ס"ס לחומרא ס' אי הל' כר"ש דלא ילפינן מידי מהאי בעיא את"ל כהרא"ש שמא בבעיא זו נקיטינן לאיסורא כיון דלא אפשיטא אלו תוד"ק ותמיה לי איך לא השגיח דסברת המורה לא נפלאת היא היא מוצאת בדברי הג' רש"ל בים ש"ש פ"ק דחולין סי' ל"ו שכ' להדיא דלדברי הרא"ש מי שאוסר על עצמו בלשון נדר או שבועה דאורייתא אסור בכה"ג ואם אוסר עצמו בנדר דרבנן מותר דס' דרבנן לקולא ולא הודה להרא"ש בנפקותא קמא משום דבנדרים אזלינן אחר לשון בני אדם, ומ"מ הודה לו בנפקותא תנינא דבדבר דגזרו ב"ד וכו' והו"ל סד"ר לקולא עיש"ב ומרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' תקנ"א אות ו' כ' ע"ד הרא"ש הנ"ל שכתבו הפוסקים דבדרבנן אזלינן לקולא עי"ש (וכעת לא ידעתי מי הם הפוס' דכ"כ אבל עדותו נאמנה מאד כנודע דרב גובריה וחיליה כל רז לא אניס ליה) ולא חיישי להא דחדית לן הג' נו"ב דאיכא ס"ס לחומרא, וכבר ידוע כמה דיות משתפכות בס"ס דפלוגתא אי חשיב ס"ס להקל בדאו' (עיין לקמן במע' הסמ"ך אות ל"ב מה שרשמתי בזה) וה"ה להחמיר במידי דרבנן וגם בעיקרא דהאי מילתא אי בדאיכא ס"ס להחמיר בדרבנן אזלינן לחומרא האריכו רבנן בתראי והג' שעה"מ בהל' מקואות כלל ה' מסיק דדעת הרמב"ם והתוס' והרר"י והרא"ש וה"ה והרע"ב דאף דאיכא ס"ס להחמיר אזלינן לקולא בדרבנן ולא נמצא חולק בפי' כ"א הריב"ה בא"ח סי' שצ"ד (אף שהביא שם דעת כמה מרבנן בתראי דאזלי לחומרא עי"ש) ועיין בס' שרשמתי לקמן במע' הס' אות ג"ל ועוד יש לפקפק קצת בהאי ס"ס לפי מאי דרשום בזכרוני מכללי הס"ס אך כי אין הפנאי מסכים עתה להתיישב בזה אבל יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי עכ"פ עינינו הרואות דסברי הפוס' בכה"ג למילף מדברי הרא"ש למידי דרבנן למיזל לקולא ולא לצרף בזה דברי רש"י ז"ל ומצאתי דגם הג' תה"ד סי' רפ"א כ' דנ"מ מפסק הרא"ש לענין נדר דרבנן עי"ש ופלא על הג' נו"ב שנעלם ממנו:

גם מ"ש בנו"ב שם לענין בעיא דלא אפשיטא וסלקא בתיקו במידי דרבנן אי אזלינן לקולא עיין מה שרשמתי במע' הבי"ת אות י"ט ואות נ"ו ואות ז"ן ואח"ז נתבוננתי די"ל דמ"ש רש"ל ותה"ד הנ"ל אין מדבריהם סתירה להנו"ב משום דחשיב איתחזק להיתר ובכה"ג גם הנו"ב מודה דלא נקטינן לאסור בס"ס דלחומרא בדרבנן משא"כ בההיא דהמורה דלא הוי איתחזיק היתרא וק"ל: והנה בשו"ת נו"ב הנ"ל ביאר יפה דאין שום ס"ד לומר דמי

שקבל עליו נזירות שיהיה מותר בענבים שנמצא בידו משום דע"כ לא נסתפקו בש"ס אלא בדבר שלא היה אסור עד עתה לשום אדם ועתה הוא שנאסר וכו' עי"ש דברים נכונים ראוים אליו ובזה נלע"ד ליישב מה שהק' ע"ד הרא"ש מהא דאמרי' ביבמות דף פ"א ע"א דמאי דתנן דכהן שאירס אלמנה ונתמנה לכ"ג יכנוס הוא מדכתיב יקח אשה דמשמע דאי לאו קרא הו"א דלא יכנוס ש"מ דלא אמרי' הואיל ואישתרי וכו' עיין להרב קרבן אליצור ד' זק"ן סו' ע"ד וגם הוא ז"ל הקשה מסו' ע"ז ס"ד ע"א אההיא דותו אתגיירו וכו' עיש"ב ולפי דברי הג' נו"ב אין זה מכלל הבעיא כלל דכ"ג וע"ז כבר אסורים ועומדים לאחרים וא"כ כ"ג כשנתמנה תכף נאסר וכל מצות כהונה גדולה עליו וכן גר שנתגייר וק"ל: ובהכי י"ל קו' הרב זל"א אביגדור בשו"ת א"ח סי' נו"ן ממ"ש בקידושין כ"א ע"ב פלוגתא דרב ושמואל בכהן דיפת תואר עי"ש ולהנ"ל ניחא וק"ל, ואגב אומר דלפי הנראה יש חיסור בדברי הזל"א שם במ"ש בד"ה והיה וכו' שסיים וסלקא בתיקו כמ"ש הרא"ש ע"כ והוא תמוה דמה לו להביא עדות נאמנה מדברי הרא"ש מאחר דעינינו הרואות דמסיק בש"ס בהדיא בתיקו וגם י"ל דמרוצת לשונו מורה באצבע דמייתי לפשוט ספקו טהור מגוף הבעיא בש"ס וזה לא יתכן דהא לרש"י ז"ל דפי' דהוא משום דרוש וקבל שכר משמע דליכא למילף מניה למילי אחריני וכמ"ש בנו"ב הנ"ל לכן נר' דיש חיסור לשון ורצונו להביא מד' הרא"ש דילפינן מינה לבעלמא וק"ל וגם מעיני זל"א הנ"ל נראה דנעלם תשו' תה"ד והים ש"ש הנ"ל כיעי"ש ועיין להרב מקנה אברהם במערכה זו שכ' וז"ל הואיל ואישתרי וכו' אי אמרי' ליה אף באיסורין דרבנן עיין נחב"כ סי' ג' ו' ע"ב ואין בידי נחב"כ ח"א ולפי הנר' תיבת אף יש למחוק וי"ל וק"ל וקצת מדברי הנחב"כ הביא תלמידיה דרב מני"ר מרן חיד"א במחב"ר סי' עד"ש עי"ש:

ועל מ"ש הרא"ש אי נמי כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחד כמו שאסרו גבינות הנכרים וכו' פי' הג' נו"ב שם דאריש דבריו קאי ומיירי בדבר שאסרו ב"ד מזמן פ' ואילך ולא מיירי באסרו דבר אחר שיהיה אסור מעכשיו אלא אמרו ב"ד שדבר זה יהיה אסור מיום פ' ואילך עיש"ב ולפי"ז נראה דצ"ל דמאי דנקיט הרא"ש לדוגמא כגון גבינות הנכרים וכו' לאו לדמותם ממש קאמר דהא דכשגזרו על הגבינות לא אסרום תכף ומיד אלא אמרו שיאסרו פ' ואילך אלא ודאי דלדוגמא בעלמא חדא מילתא ממילי דאסרו חז"ל נקיט ולפי"ז י"ל מה שהק' ה"ה טירת כסף בדף רנ"ו ע"ג ע"ד הרא"ש דמשמע דס"ל דאי באברי בש"ן פשיטא לן דניתותרו מותרים הכי נמי בגבינות הנכרים אמרי' דמה שהיה בידם מותר ועמד מתמיה דאיך אפ"ל כן בשלמא בבש"ן דעד עתה היה היתר גמור ד"ה לא ציוה עדין שיהא אסור מצינן למימר דהנותר ממנו משעת ההיתר יהיה מותר משא"כ

בגבינות דלפי הטעמים שאמרו בע"ז דף ל"ה ע"ב גם עד עתה היה ראוי לאסור אלא שעד עתה נעלמו הטעמים מרז"ל ועתה שנתגלו ואסרו איך אפ' להתיר המשוייר יעיש"ב ולפי האמור ניחא דאין כונת הרא"ש שיהיה הדין כן בגבינותדאעיקרא מי גילה רז זה דבגבינות היה האיסור לזמן ידוע אלא לדוגמא בעלמא נקטיה: ועוד נראה דאף אי נימא כדמשמע ליה להרב ט"ך דילפינן גבינות מבש"ן לק"מ אחרי המחי"ר דאע"ג דאיכא טעמים לאוסרה הא ודאי לא חשיב ודאי איסור ולא אפי' ספק איסור דמי איכא למ"ד דלדעת הסוברים דחומר הספיקות מן התורה יהיה אסור גבינות מדאורייתא אלא ודאי אינו נכנס בסוג ספק שקול אלא חשש בעלמא ולא היה הדין מחייב לאסור לולא דחז"ל גדרו גדר לעשות משמרת וכל כמה דלא אסרוהו אינו בכלל האיסור דומיא דבש"ן וק"ל: והגאון רש"ל בים ש"ש הנ"ל אחר שהודה והסכים למ"ש הרא"ש אי נמי שאם רצו ב"ד וכו' סיים וז"ל ולפ"ז מה שנעשה בימי שגזרו חכמי רוסיא בקיבוץ רוב עם שלא לשתות יין ישראל כי אם שיש לו עדים חשובים שהעידו על כשרותו והגבילו זמן לגזרתם כל מה שניתותרו ג"כ אסור דס' דאו' הוא עכ"ל וצריך להבין האי והגבילו זמן לגזרתם דנקיט בלישני' מאי נפל"מ לאשמועי' זה ואי בא לאשמועינן גופא דעובדא הו"ל להודיע ג"כ עד איזה זמן הוא דאסרוהו וגם רחוק הוא לדעתי לומר דקבעו זמן שעד זמן פ' יהיה אסור ושוב יחזור להיתר דכיון דמשום מכשול איסור אסרוהו היה ראוי להם לאסור לעולם ועם שמצינו כיוצא לזה גזרת רגמ"ה שלא לישא ב' נשים דכתבו הפוס' דלא גזר אלא עד אלף החמישי מ"מ יותר נראה דהגבילו זמן להתחלת האיסור קאמר דאמרי ב"ד שמיום פ' יהיה אסור והוצרך לפרש זה משום דאל"כ לא היה צ"ל דמה שנשתייר בידם אסור משום דס' דאו' הוא דאף אי לא חשיב אלא דרבנן אם היו אוסרים אותו תכף בודאי שגם מה שהיה בידם אסור וכמו שביאר הג' נו"ב ז"ל לכן הוצרך לומר שהגבילו זמן ולכן לפי שהוא ס' דאורייתא אמרי' דמה דנשתייר אסור וק"ל: והן עתה ראיתי להרבנים ט"ז וש"ך יו"ד סי' רי"ח מה שכ' להשיג ע"ד הרמ"א מד' הרא"ש הנ"ל וריו"ו ותה"ד הנ"ל ואפשר דלהם נתכוון הג' ברכ"י א"ח הנ"ל ועיין להג' שיבת ציון סי' נו"ן ונ"א מ"ש בזה וק"ל וי"ל במה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת יוה"כ אות י"ו אחר זמ"ר בא לידי ס' שו"ת רמ"ץ וראיתי בחיו"ד סי' ט"ל שנשאל בדין תבשיל שמתירים לכבוד שבת מה דינו אם מותר מהתבשיל אחר שבת והאריך בדין זה דהואיל ואישתרי וכו' וכעת לא אוכל לעיין בדב"ק ואתה תחזה ועיין בס' מעשה אברהם חיו"ד סי' מ' באשה טהורה שהתחילה לאכול עם בעלה בקערה אחת והרגישה שפירסה נדה אם מותרת לגמור סעודתה בקערה א' הואיל ואישתרי וכו' ושם האריך בכלל דין זה ובס' זכרון יעקב

סי' ך' נשאל במי שהיה נוהג להחמיר שלא לאכול חדש ורק עתה בצוק העתים התיר לעצמו בשבת ויו"ט אם מותר לאכול ממה שנשתייר משבת וכתב במסקנתו דאסור כיון שהיה אסור לו קודם השבת ורק מפני כבוד השבת דחינו האיסור ולא הותר לגמרי ולא דמי לבשר נחירה שהרי קודם לכן לא היה אסור כלל וגם לא דמי לבשר שנשתייר משבת חזון שכ' הברכ"י קולא די"ל דהיינו להנוהגים איסור רק בשבוע שחל ט"ב שבשבת עדיין לא נאסר ומ"מ לא התיר למעשה משום שי"ל דמ"מ כבר חל האיסור מאשתקד אתוד"ק:

קיב הסכמה שיש ס' אם יש בה חרם אי אזלינן לחומרא עיין לקמן במער' החי"ת אות מ"ב: קיג הלכה במילתא דלמר מבעיא ליה ולמר פשיט"ל נקיטי' כמאן דפשיט"ל אף בתלמיד נגד הרב כ"כ הרמב"ן בפ"ב דקמא עמ"ש רבה בדף כ"ו ע"ב זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו וכ"כ בשמו הרבנים חשק שלמה בכלליו אות ל"א ומוהר"י אירגז הובא דבריו בס' מים רבים א"ח דף י"א ע"ג וכיוצא לזה כ' הרב התשב"ץ ח"ב סי' רב"ע ה"ד הרב ח"ש שם באות מ"ג דהיכא דלישנא קמא פשיט"ל ולאיכא דאמרי מספק"ל לא שבקינן פשיטותא דל"ק משום ספיקא דלישנא ב' עי"ש וכ"כ מרן כ"מ בפ"ז מהל' ע"ז הי"א בשם הר"ן דאע"ג דקי"ל סד"ר לקולא היכא דלישנא קמא פשיט"ל לחומרא ולישנא ב' מספק"ל אזלינן לחומרא עי"ש וה"ד הרב קה"י בתו' דרבנן אות דר"ך, ועפ"ז נר' דיש לפשוט מה שנסתפק הג' משל"מ בפ"ב מהל' טומאת מת הל' יו"ד בעצם כשעורה דמבע"ל לרב אשי אם הוא בקליפה ואם הוא יבשה ור"פ פשי' ליה דיבשה ובקליפה ביומא דף ע"ט אי נקיטי' כר"פ דפשי' ליה או כרב אשי דמספק"ל דהוא מארי' דתלמודא טפי עי"ש ולפי האמור נר' דנקיטי' כר"פ שהרי אף כתלמיד נגד הרב וכן נגד כללא דסד"ר לקולא נקיטי' כמאן דפשי' ליה ולא חיישי' למאן דמספק"ל משום דזה כלל גדול אין ס' מוציא מידי ודאי וכמ"ש הרב מוהרי"א שם בשם הרב מוהראנ"ח ח"ב סי' כ"ה עי"ש וא"כ אף דר"א מאריה דתלמודא טפי נראה דאית לן למינקט כר"פ דפשי' ליה, וכ"ר להרב שיח יצחק בסוף דיומא הנ"ל שכ"כ בשם שכ"י ורב המאירי וציין להמש"ל הנ"ל ושמטעם זה לא הוצרך הר"מ לכתוב בפי' דמסתם משמע בקליפתה ויבשה עי"ש:

והנה שם ביומא בעי ר"פ ככותבות שאמרו בגרעינתה או ב"ג ור"א פשי"ל עי"ש וכ' הרב יד דוד בדף דר"ך ע"ב ליישב דברי ר"ן גאון שהביאו התוס' שם דכיון דר"פ מספק"ל והכי ס"ל להירוש' אע"ג דר"א פשי"ל נקיטי' כר"פ (עי"ש מ"ש בשם המשל"מ הנ"ל ואחרי המחי"ר אין לשונו מדוקדק כמ"ש הרואה) ולא זכר דברי הרמב"ן הנ"ל וגם לא מ"ש השכ"י ורב המאירי הנ"ל, ולעד"נ דלפי מ"ש הרמב"ן שם דמסתמא אמרי' דחזו בתראי סברא דקמאי ולא סבירא להו עי"ש הכי נמי אית לן למי' דהגם דהירוש' מסייע למאן

דמספק"ל כיון דהש"ס דילן בתרא אית לן למינקט כפשט' דש"ס דילן ובלא"ה נמי נראה דאית לן למינקט כפשי' דש"ס דילן, דהרי בבעייא דלא אפשיטא בתלמודין ואיפשי' בירוש' דנשתפכו כמה דיות בזה אי נקיטין כש"ס דילן או כפשי' הירוש' העלה מרן חיד"א בס' יעיר אזן מערכת הב' אות י"א דהיכא דהוא בעיא בדבר פרטי לכ"ע נקיטי' כפשיטות הירוש' עי"ש אלמא דס' מאן דפשי"ל עיקר וא"כ כל שכן הוא היכא דש"ס דילן פשי"ל דאיבעי לן למינקט הכי ולא משגחינן בס' דר"פ אף דמס"ל הירוש' (ועיין לעיל במע' הבי"ת אות ץ' שהבאתי דברי הר"ן דנר' דס"ל דגם כי מספק"ל לש"ס דילן והירו' פשיט"ל נקיטי' כש"ס דילן וכ"ש איפכא) ובעיקר כללין אי אמרי' הכי בפוס' רשמתי בקונטרס כללי הפוס' סי' י"ו אות י"ט ועיין בטו"ז סי' תרמ"ו ס"ק ו' בבעיא דדיחוי אצל מצות כיון דרבא פשיט"ל דאין דיחוי אף דר' ירמיה מספק"ל לא שבקי' פשיטותי' דרבא וכו' ובשו"ת צמח צדק החדש בחאה"ע סי' ץ' אות ד' הוכיח דהריטב"א ורבו הובא באס"ז לב"מ דף כ"ח (בסוגיא דסימנים אי דאורייתא או מדרבנן) סברי דאף דנקיטינן הלכה כבתראי ורב אשי בתרא הוא לגבי רבא נקיטינן כרבא דפשיטא ליה ולא כרב אשי דמספקא ליה וכתב דאף דשאר פוסקים לא פסקו בההיא כהריטב"א ורבו יש לומר דלאו משום דפליגי אהאי כללא אלא מטעמים אחרים עי"ש דב"ק:

והנה לפי כלל זה דנקיטינן כמאן דפשיט"ל משום דאין ספק מוציא מידי ודאי א"כ במחלוקת ב"ש וב"ה בביצה דף י"ו ע"א ב"ש אומרים מחד שביך לשבתיך ובה"א ברוך ה' יום יום נראה דאית לן למינקט כסברת ב"ש והוא משום דחזינן דפליגי רבוותא בהא מילתא אי ב"ה פליגי אב"ש דהא"ז כ' דמ"ש בש"ם אבל הלל הזקן מדה אחרת יש בו וכו' לא שחולק וס"ל דלא מצי עביד כב"ש אלא גם הוא מודה דעדיף טפי למיעבד כב"ש והרמב"ן ס"ל דחולקים והלכה כב"ה (עיין בד"מ סי' ר"ן ומ"ש בשם הא"ז עיין בס' הא"ז בח"ב בהלכות ערב שבת סי' ח"י סק"ג שיש קצת שינוי לשון ממ"ש בד"מ ובקרבן נתנאל ע"ד הרא"ש שם ובש"ע הרב מוהרש"ו בסי' רמ"ב ס"י) וכיון דס' ב"ש מבוררת ובדעת ב"ה יש ספק אם מודים לב"ש או לא יש לנו לעשות כב"ש דסברתו ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי, איברא דמשמעות לשון הברייתא בש"א וכו' ובה"א וכו' מורה כמ"ש הרמב"ן דפליגי אבל איך שיהיה מאן ספין להכריע נגד דעת רבינו הא"ז שכ' מפורש דב"ה מודים דהכי עדיף טפי ולגבי דידן הוי ספק מחמת פלוגתא דרבוותא ואית לן למיעבד כסברת ב"ש, ואפשר שמטעם זה פסק בס' האגודה כסברת שמאי הזקן כמ"ש בשמו בס' לב חיים ח"ב סי' ק"ן שפוסק כשמאי הזקן מדלא הביא (בפרק כל כתבי סי' קמ"ב) כי אם סברת שמאי הזקן בלבד, וצדד בלבחיים לומר דהרי"ף והרא"ש בפ' כל כתבי שהביאו

בסתם סברת שניהם סתמו כפירושו דהלכה כב"ה ולענ"ד אין מסתמיות זה הכרע לפי מה שנתבאר מדברי הרא"ם בפרשת יתרו ע"פ זכור את יום השבת (בד"ה נראה לי) דבמחלוקת שמאי והלל אין לנו כלל לפסוק כהלל דלא נאמר הכלל אלא כשנחלקו ב"ש וב"ה עי"ש וא"כ הרי"ף והרא"ש בפ' כל כתבי שלא הביאו אלא סברת שמאי והלל אין לומר בזה דמסתמא דעתם לפסוק כהלל כמובן, אבל תמיה לי מי הזקיקו להביא ממרחק ממ"ש בפ' כ"כ והיה לו להביא דברי הרי"ף והרא"ש במס' ביצה באותו פרק באותו מקום שהביאו כל דברי הש"ס במילואם סברת שמאי והלל והתניא נמי הכי בש"א מחד בשבת וכו' ובה"א כיעי"ש דבזה ודאי שייך לומר דסתמו כפירושו דהלכה כב"ה ומה שצדד בלב חיים דכוונת הרי"ף והרא"ש לומר דהדבר שקול ודעביד כמר עביד וכו' רחוק לומר כן בדבריהם שבמס' ביצה הנ"ל דכיון דהביאו תניא נמי הכי בש"א וכו' ובה"א וכו' הראו לדעת שזו מחלוקת ב"ש וב"ה היא ומסתמא סמכינן אכללין דהלכה כב"ה, עוד יש לתמוה שלא הזכיר בלב חיים סברת הא"ז דהרוצה לעשות כב"ש עושה והרוצה לעשות כב"ה עושה (ממ"ש בד"מ הנ"ל נראה שדעת הא"ז לפסוק לגמרי כסברת שמאי אך בגוף דברי הא"ז מפורש כמו שכתבתי עי"ש) וגם לא זכר דברי הד"מ בזה, וכתב שם בשם הרב מוהר"ש יפה בס' יפ"ת על ב"ר פי"א סי' ד' שהסכים דאין בזה הלכה כב"ה לגבי ב"ש כי בדבר התלוי בסברא לא נאמר כן ומאן דעבד כמר עבד שכל אחד יש לו בחינה טובה ע"כ ויש לענ"ד לפקפק בזה מי שם פה לעקור כלל שבידינו בשפת חלקות לחלק יצא דבדבר התלוי בסברא לא נאמר כן וצריך לעיין בדברי הרב בגופן שלהן ואין הספר מצוי אצלי שו"ר בס' כל החיים דף ה' אות טו"ב שהביא גם שם דברי יפ"מ הנ"ל וז"ל הלכה כב"ה ולא כב"ש אין זה אלא כשפליגי בענין איסור והיתר אבל כי לא פליגי אלא בסברא היכי הוי טפי לש"ש דעביד כמר עביד וכו' שכל אחד יש לו בחינה וכו' ויראה שלכך רבים מהפוס' לא חששו להזכיר זה הכלל שהניחו הדבר לרשות האדם שיעשה כל אחד כרצונו עכ"ל ולענ"ד אם היו סוברים הפסקים סקים כלל זה היה להם להוציא זה מהכלל דהלכה כב"ה דמסתמא יש לנו לומר דאין לחלק בזה:

ובשו"ת כתב סופר סי' ל"ח הביא בשם הגאון מ"א החת"ס ששמע מפ"ק שפי' הא דאמרו הלל מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לש"ש הכונה ע"ד שכתב הרמב"ם בכל דרכיך דעהו שאפילו אכילתו ושתייתו של אדם יהיה רק לש"ש להיות בריא לעית"ש ולא להנאת גופו והלל היה מעצר ברוחו לכוין רק לש"ש וגם אכילתו בחול היה מצוה ובוטח בה' שיזמין לו לשבת דבר אחר כיון שאכילת חול ג"כ היא מצוה וב"ש לא הי' לו מדה זו כ"כ שיהי' כונתו רק לש"ש ועכ"פ לא היה בטוח שתהי' תמיד כונתו לש"ש לכן

הי' משמר מחד משבת לשבת וא"כ ראוי לפסוק בודאי כב"ש כי אנן יתמי דיתמי מה נענה וה"ט דרש"י בפ' יתרו שתפס כב"ש וכדבריו מצא בספר שם אפרים עהת"ו להגאון בית אפרים שמצא בפסיקתא דר' שמלאי ור"א עבדו כב"ש ופי' הש"א הא דהלל ושמאי כדרך שפי' החת"ס ושהאמוראים החזיקו במדת ב"ה שהיא מדת כל אדם ומסיק הכת"ס דאנן נמי אית לן למינקט כב"ש והרמב"ן וטוש"ע והרמ"א אילו היו רואים הפסיקתא הוו פסקי הכי אתד"ק ובספר מור ואהלות דף י"ז ע"ב ד"ה עוד כתב בשם מג"א סי' ר"נ וקרבן שבת פ"א סי' ד' דקיי"ל בזה כב"ש ובזה יישב מה שהוק' לו על מה ששמע שקדוש אחד הי' נוהג בכל מוש"ק לשלוח אדרו"ף על יין לקידוש על שבת הבא משום ששבת מעין העוה"ב ואז יהי' הל' כשמאי והי' ק"ל דהא אסור לעבור ע"ד ב"ה ויישב עפ"י הנ"ל ואינו נכון בעיני דהרי אותו קדוש לא ס"ל כשמאי מדיהיב טעמא דשבת מעין העוה"ב וכו': וראיתי להגאון העמק שאלה בשאלתא א' ס"ק כ"א שהביא דברי הרמב"ן בפי' על התורה הנ"ל דהלל לא ס"ל כבית שמאי והק' מדאמרינן בשבת דף ט"ו ע"א דרק בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל ותו לא ובדברי הרא"ם הנז"ל מבואר גם כן דשמאי והלל חלוקים ויש לתמוה גם עליו מהא דשבת וכן י"ל על הא"ז דמיהדר להוכיח דמאן דעביד כב"ש עביד מעובדא דההוא קצב בפרק כל כתבי ועדיפא מינה הו"ל להכריח דלא פליגי שמאי והלל שהרי לא נחלקו אלא בשלשה מקומות, וכן יש לתמוה על האגודה שפוסק כשמאי הזקן (כמה שכתב בלב חיים הנ"ל) מדלא הביא אלא סברת שמאי וכיון דלא יתכן לומר דפליגי הו"ל להביא גם דעת הלל הזקן.

וכ"ז לשיטת הגאון העמק שאלה נר"ו אך לדעתי אין מזה הכרח כלל דמ"ש בש"ס דרק בשלשה מקומות נחלקו היינו מה שנחלקו שמאי והלל לבד ולא מצינו שנחלקו באותו ענין ב"ש וב"ה כהנהו ג' דחשיב הש"ס וכן הוא הנהו דפריך הש"ס מנייהו ותו ליכא וכו' אבל הא דקמן דלאו מחלוקת שמאי והלל בלחודייהו כי גם ב"ש וב"ה נחלקו כדמייתי הש"ס תנ"ה בש"א וכו' ובה"א וכו' אינו בכלל הזה כנלע"ד פשוט: שוב ראיתי דבכגון זה אינו פשוט לומר דאית לן למינקט כסברת ב"ש והרב ראשון לציון בדף ס"ח ע"ד כ' שהוא מחלוקת הפוסקים כמ"ש בשמו הרב משק ביתי במערכת הבי"ת אות ק"ג וז"ל מאי דקי"ל דהל' כב"ה בכ"מ נר' דהיינו דוקא היכא דב"ה פליגי בהדיא אמנם היכא דמספקא לן בדעת ב"ה אי פליגי אב"ש או לא ונשאר בתיקו אזי ודאי דיש לפסוק כב"ש דאין ספק מוציא מידי ודאי שהרי סברת ב"ש נאמרה להדיא ולפי צד האחד מודו בזה ב"ה לב"ש ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואמרינן דלא פליגי וצד זה הוא העיקר והל' כב"ש כן הוא דעת הרי"ף אמנם דעת הרמב"ם דאפילו בכה"ג נקטינן כב"ה ומינה דכל הפוסקים

דפסקו התם כב"ש קיימי בשיטת הרי"ף וכן להפך עכ"ל המש"ב וספר רל"ץ אין מצוי אצלי לראות תנא היכא קאי, ולפום ריהטא נראה דנחלש כח עיקר כללין (דהיכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה נקטינן כמאן דפשיטא ליה משום דאין ספק מוציא מידי ודאי) דהא קמן דעת הרמב"ם ודעמיה דלא סמכי בזה.

ומ"מ יש פנים לחלק בנושאים ולומר דבעיקר כללין כ"ע מודו היכא דידוע לנו בבירור דלמר מספקא ליה לא חיישינן לסברתו נגד סברת החולק דפשיטא ליה וצ"ע והרב יד מלאכי במע' זו אות קנ"א כתב לגבי כללא דהל' כרב באיסורי דלא אמרינן אלא היכא דודאי אמרה רב אבל היכא דאיכא פלוגתא במילתא אי אמרה רב לא פסקינן כספקא דרב קמיה שמואל כ"כ הרב ראשון לציון דף ל"ז ע"ב וכיוצא בזה כתב בדף ס"ח גבי ב"ה עכ"ל ואיני יודע אם דבריו שבדף ל"ז הם בסגנון דבריו שבדף ס"ח (שלא כ"כ אלא לדעת הרי"ף או שכ"כ בסתם לכ"ע) ועכ"פ מבקיאות הש"ס יבמות דף י"ח ע"ב שהביא הרב יד מלאכי שם (כיון דאתמר משם שמואל בהדיא ומשמיה דרב באמוראי לא שבקינן משמיה דשמואל בהדיא ומוקמינן כאמוראי אליבא דרב) יש סעד גדול לעיקר כללין וכן ממ"ש ר"י הזקן בס' המכריע סי' ח' שציין הרב יד מלאכי והובאו דבריו ביעיר אזן מער' זו אות כ"ג דכי פליגי בדעת רב לא מצינן למידחי מילתי' דשמואל משום דרב דהא לא ידעינן בבירור היכי קאמר רב עכ"ל וכיוצא לזה כתב מרן חיד"א שם בשם הרב כנה"ג בתשו' בחיו"ד סי' פ"ד עי"ש מתחזק כללין כמובן ועיין עוד בדברי מרן כ"מ בפ"ה מהלכות כלאים ה"ח אע"ג דקיי"ל הל' כרב באיסורי משמע לרבינו כיון דשמואל פשיט"ל וכו' ואיכא מ"ד דרב נמי ס"ל כוותיה הכי נקטינן וכו' ועיין לקמן אות קכ"ה ד"ה עוד כלל:

קיד הלכה כדהמ"ב לא אמרינן בקריעה כמ"ש במ"ק דף כ"ו אבילות לחוד קריעה לחוד וכתב הרמב"ן ה"ד מרן הב"י סי' ש"מ ד"ה קטן שמת ביום ל' וכו' דכי מפקינן קריעה מאבילות היינו לומר דליתי' בקריעה האי כללא דהל' כמ"ב לעולם אלא היא כשאר ד"ס והסכים מרן לסברתו דלא כהי"א שהביא הרמב"ן וכ"כ הרב ב"ח שם סי"א דבפלוגתא דלא אפסיק הלכתא בקריעה נקטינן להקל ככל ד"ס, ולזה כיון הג' ח"ץ סי' י"ז ד"ה תשובה עי"ש, והגאון השואל שם לא נחית לחלק בהכי והוה משמע ליה דלעולם אזלינן בקריעה לחומרא אך כבר גילה דעתו בסה"ב שבות יעקב ח"א סי' ד"פ דכ"ז כתב בעידן ריתחא בלי עיון בס' הפוס' ושוב חזר על לימודו ופי' הא דלא אמרינן בקריעה הל' כמיקל וכו' היינו דלא הוי כאבילות דהל' כמיקל אפילו יחיד נגד רביסאבל ודאי היכא דהוי ספק דדינא אזלין לקולא דקריעה דר' והביא ד' הרמב"ן הנ"ל עי"ש וכ"כ מרן החבי"ף

בספר חיים ביד סימן ק"י וציין לעיין בספר פח"י מער' זו ואמ"א ועיין למרן הב"י סי' ת"ב ד"ה אין קורעין על ש"ר וכו' ומשמע התם דהל' כמ"ד אינו קורע וכו' ולהנ"ל נר' דלא הוה צריך לזה דאף אי לא היה שום משמעות לענין הל' כמאן נקטינן הו"ל למיפסק לקולא אלא דקושטא דמילתא קאמר דהכי משמע בש"ס ואפשר דגם הרי"ף והרא"ש שכ' דהמסקנא דש"ס דאינו קורע וכו' היינו קושטא דמילתא ולאו למימר דאי לאו הכי הוה פסקינן לחומרא, ועכ"פ בדברי מרן נר' דצ"ל כן לפי מ"ש בסי' ש"מ דנקטינן כהרמב"ן כנז"ל כנלע"ד דלא כדמשמע ליה להרב חינא וחסדא בח"א דף נ"ט ע"ב עי"ש ויש איזה ט"ס בלשונו כמ"ש הרואה וס' שו"ג שציין אמ"א וע"ע להגאון העמק שאלה נר"ו (פי' על השאלתות) בפ' ויחי שאלתא ל"ה אות ב' גם הוא דרך בדרך המלך שלמה חינא וחסדא הנ"ל בכונת הרי"ף עי"ש ודעת השאלתות שם ובה"ג שהביא שם לפסוק בהא דקריעה על ש"ר לחומרא וכתב שם דטעמם דאבלות לחוד וכו' ובמידי דקריעה בפלוגתא דליכא הכרעה הו"ל ספק בדברי קבלה ונחלקו הראשונים אי אזלינן לחומרא עיין הר"ן פ"א דמגילה בהא דחזקיה קרי בטבריא בב' ימים ובטו"א שם אלו תוד"ק נר"ו וכלומר דדעת השאלתות והגאון למיזל לחומרא, ולפי הנר' נעלם ממנו דברי הרמב"ן שהביא מרן הב"י בסי' ש"מ הנ"ל ובפשיטות הול"ל דדעתם כדעת הי"א שהביא הרמב"ן דבס' בקריעה אזלינן לחומרא, ועיין בספר חיים ושלום ח"ב דף כ"א ע"ג מ"ש בד"ה ואולם וכו' ודו"ק:
ואי אמרינן הל' כיחיד המיקל באבל נגד רבים המחמירים, עיין במכתב לחזקיהו בחלק התשו' סי' י"א ועיין לקמן תוך אות קי"ח חינא וחסדא ח"א דף ס"ו ע"ד וס"ב ע"א: ואי אמרינן כן בתלמיד ורבו עיין בב"י סי' שצ"ו וב"ח שם הזכירם בחינא וחסדא שם דף נ"ט ע"ג: קטו הידור מצוה התנאה לפניו במצות אם הוא מדאורייתא רשמתי במערכת הזיי"ן אות י"ב: קטז הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו אם הוא דוקא נגד יחיד או אפילו נגד רבים האריך הגאון יד מלאכי בסי' ר"ל להוכיח דדוקא מחברו ולא מחבריו והשיג על כמה מחברים שכתבו דהל' כר"י מחבריו דנימוקו עמו עי"ש ומרן חיד"א ביעיר אזן מער' זו אות מ"ה האריך ג"כ בזה וכתב ליישב לדעת הסוברים דגם מחבריו דה"ד כי פליג בהדי חבריו כגון ר"מ, ר"ש, ר' יהודה אבל נגד סתם משנה או אפילו אינו סתם גמור אלא יש מחלוקת כצד הסברא סתמית בכה"ג מודו דאין הל' כרי"ו ושבזה מתיישב רוב השגות הי"מ עיש"ב, ומתבאר מדב"ק דאף דיש ליישב דעת הסוברים דגם נגד רבים אמרינן הל' כרי"ו מ"מ נכון יותר דעת הסוברים דנקטינן כרבים.
והמעיין בדב"ק בגופן שלהם ישר יחזה דברוב בקיאותם הנפלא נעלם מעיני קדשם דברי הריטב"א בחי' לעירובין דף י"ד ע"ב וז"ל (עמ"ש בש"ס א"ל אמרת א"ל לא) פי' כפר

בדבריו משום דהוה הדר בי' וס"ל דהל' כרי"ו אפילו כדפליג בהדי רבנן ואפי"ה לית הל' כוותיה דהא רבא מתמה ואמר האלהים אמרה וגמירנא ליה מניה לומר דלית הל' כרי"ו והן בלישנא דרב יוסף אמר ר"י אמר שמואל וטעמא משום דס"ל דלא אמרינן נמוקו עמו אלא היכא דפליג עם יחיד ולא לגבי רבים ואמרינן נמי פוק חזי מאי ע"ד ופירש"י דע"ד כרבנן וכו' ואע"ג דאיכא דמתני על השותה מים וכו' לא דחינן סברא דלישנא קמא בכדי כיון דאיכא רב יוסף ורב יהוד' ורבא דסברי הכי עכ"ל הרי מבואר דס"ל דלא נקטינן כרי"ו לגבי רבים: אף גם זאת לא זכרו שרים דברי הירושלמי פ"ג דתרומות ה"א ואמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן ר' יוסי וחבריו הל' כרי"ו ע"ש ובחי' יפה עינים לעירובין דף מ"ו ע"ב תמה ע"ד הירושלמי הללו דבברכות פ"ב ה"ד ושביעית פ"ח ה"ז מוכח דרק מחברו ולא מחבריו דנגד סתם אין הל' כרי"ו וכן מוכח בנדה פ"א ה"ד דמהני רבו עליו וצ"ל דט"ס הוא בתרומות וצ"ל מחברו עי"ש עוד.

ובתפארת ישראל (פיה"מ) פ"ח דיומא מ"ז סוף אות מ"א נקיט בפשיטות דהל' כרי"ו גם מחבריו כתוס' תענית דף כ"ח א' והביא ראיה לזה מש"ס בכורות ל"ז ע"א פשיטא וכו' סד"א ר"י נימוקו עמו וכו' והתפלא על התוי"ט סוף תרומות ופ"ה דמ"ב מ"ב שכ' דרק נגד יחיד הל' כר"י עי"ש כל דבריו ובאמת על הרב תוי"ט אין לתמוה אם תפס שיטת רבים ונכבדים אמבוהא דרבנן קדישי שהביא ביד מלאכי דסברי דאין הל' כרי"ו מחבריו.

ומה שהוכיח התפ"י מהש"ס דבכורות עיין ביעיר אזן אות מ"ד שהביא בשם הסמ"ג דאדרבא מסוגיא הנ"ל הק' הסמ"ג לדעת הסוברים דהל' כרי"ו מחבריו ומ"ש מתוס' תענית עיין ביד מלאכי שם דהתוס' מיחלפא שיטתייהו בזה. ואני תמה על הת"פי דמלבד דמה שתפס בפשיטות דהל' כרי"ו מחבריו הוא היפך כל דברי הראשונים ואחרונים שהזכירם לטובה בי"מ שם, אף הוא היכך דברי עצמו שפסק בפ"ח דכלאים בהלכתא גבירתא מ"ה דשור הבר אינו כלאים עם שור בייתי והיינו כת"ק דר"י שם מ"ו ור"י ס"ל מין חיה ולר"י הוי כלאים הרי דפוסין כרבים נגד ריו"ו וכן פסק באמת הרמב"ם ז"ל והני מילי דמר (תפ"י) סתראי נינהו.

ומדברי הנו"ב במ"ק אה"ע סי' מ"ו ד"ה ולע"ד תמוה על הפוסקים וכו' נר' דפשיט"ל דהל' כרי"ו דנימוקו עמו גם נגד הסתם עי"ש ולא נחית לעיין בזה כי הדבר ברור דאיפכא מסתברא או דעכ"פ אין הכרע אף דמהש"ם גטין ס"ז ע"א שציין שם מתבאר דכן ס"ל לרבי דהל' כרי"ו אף נגד רבים לא נקטי הפוסקים הכי ועיין בספר הא"ז בח"א סי' ש"ץ ובפ' או"ב גבי שור הבר פר"ח ורבותינו הג' נמנו שמכסין דמו וכו' וחלבו אסור משום ספק וכן הל' ואיני מבין אמאי הוי ספק הא ודאי הל' כרבנן או שמא שאני ריו"ו אע"ג

דיחידאה הוא קי"ל דנימוקו עמו עכ"ל ועיין בחידושי הגאון מוהר"ץ הירש חיות לב"ק דף כ"ד.
דנקיט דאין הל' כרי"ו מחבריו ומיישב בזה קושית התוס' שם גם בחי' מצבה איתן שם כתב דבחידושיו לשבת כתב דהעיקר הוא דלא קיי"ל לרי"ו מחבריו ובשו"ת מים חיים ראפפורט בחיו"ד סי' ל"ח לא הזכיר מדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים בזה רק הביא סוגיא דעירובין מ"ו ע"ב ושמוכח מדברי תוס' בד"ה כר"י דלר"י בר אידי אין הל' כרי"ו מחבריו וכתב דאף למ"ד דהל' כרי"ו מחבריו ה"ד היכא דליכא פלוגתא דאמוראי כמ"ש התוס' בפסחים מ"ח ד"ה ר' אומר.
גבי הל' כר' מחברו, ועיין לקמן במערכת החי"ת אות ק"ח מה שכתבתי ע"ד הרב לשון לימודים, ובשו"ת פרת יוסף להגאון מסלאנים בסי' מ"ה כתב הרב השואל דהל' כרי"ו מחבריו והמחבר השיבו דאינו ברור אם הל' כרי"ו נגד רבים כמו שהארכתי בחא"ח (אולי הוא בכת"י) דכמה אמוראים לית להו הנך כללי יעויין בירושלמי דמעשרות פ"א ובש"ס דידן סנהדרין כ"ז וגטין ס"ו דשמואל במקום שנראה לו פוסק כר"י וכשלא נראה אינו פוסק עכ"ל, וכן מוכח מדהוצרך שמואל בב"מ דף י"ב לפסוק הל' כרי"ו ולפי"ז צ"ל דמ"ש שמואל בגטין ס"ז ע"א דהל' כרי"ו גם לגבי רבים (שמזה הוא דפשיט"ל להנו"ב דגם נגד רבים הל' כרי"ו) סברא דרבי הוא דקאמר וליה לא ס"ל: והנה ביד מלאכי הנ"ל סיים דאף דהרשב"א בחי' בפ' אותו וא"ב כתב דהל' כרי"ו מחבריו.
מ"מ בתה"ב וגם בחי' במקומות אחרים כתב דאין הל' כרי"ו מחבריו וסמי חדא וכו' עי"ש, ולפי הנר' לא זכר שר תשו' הרשב"א סי' ת"א דמתבאר דס"ל דהל' כר"י אף נגד הסתם דהוי רבים והפר"ח ביו"ד סי' ק"י ס"ק מ"ט ד"ה עוד וכו' תמה באמת ע"ד הרשב"א הללו כמו שתמה בסי' פ' ע"ד הרשב"א שבפ' או"ב הנ"ל וצריך להתיישב בסתירת דברי הרשב"א בכל כי האי גוונא הי מנייהו עבדינן עיקר, ועיין במה שרשמתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' יו"ד אות ב'.
ועיין עוד בשו"ת פרת יוסף הנ"ל בסי' י"ו דף ל"ח ע"ג דבתחלה הוק' לו ע"ד הרמב"ם בפיה"מ סוף תרומות דלא כר"י וע"ד האחרונים שכתבו דהל' כר"י מחברו ולא מחבריו מש"ס דגטין ס"ז ע"א (היא הוכחת הנו"ב הנ"ל) דפסק שמואל בשם רבי כרי"ו אף במקום רבים משום דנימוקו עמו ושוב הביא ש"ס דחולין דף קל"ז אמר ר' אלמלא וכו' ר' יוחנן מפי שמועה וכו', וכתב דר' יוחנן ושמואל פליגי אליבא דרבי אי הל' כרי"ו נגד רבים והל' כר"י נגד שמואל ולא קיי"ל כרי"ו נגד רבים עי"ש מה שצדד בדעת שמואל בזה ולא זכר סוגיא דגטין דף ס"ו ע"בועיין בשו"ת שיבת ציון סי' צ"ד מ"ש בדעת שמואל וגם

לענין פסק הלכה איך ננקוט: וראיתי להגאון מוהרי"א נ"י בסה"ב עמודי אש בסי' ד' כלל י"ב האריך מאד בענין זה הפליא עצה הגדיל תושיה הן הראה את כבודו ואת בקיאותו הנפלא ולא יכולתי להעמיק בדבריו כי בא לו בארוכה מענין לענין וחוזר לאותו ענין כדרכו בקדש.

רק את זה אגב ריהטאי חזיתי ואספרה אשר בדף ל"ג סוף ע"ד כתב דמצא בירושלמי תרומות פ"ג ה"א דגרים הלכה כר"י מחברו וכ"ה ברמב"ן עה"ת בפרשת יתרו על פסוק לא יהיה לך ובהג"א בפרק יש נוחלין סי' ל"ז וכו' עי"ש, ולפי הנראה בירושלמי שלפניו כתוב הלכה כרי"ו מחברו ומתיישב תמיהת היפה עינים ע"ד הירו' אלא דמ"מ כיון דבפני משה שם גריס מחבריו היה לו להעיר בזה.

ואולי גם בפ"מ שלפניו כתוב מחברו. עוד ראיתי שם בתחלת האות שהק' בחי' רז"ה עמ"ש הרמ"א יו"ד סי' כ"ח דיש להסתפק בבופל"י אם הוא חיה ויכסה בלא ברכה דהלא פלוגתא דר"י ות"ק הוא והל' כת"ק וא"כ א"צ לכסות כלל דכל הפטור מן הדבר ועושה נקרא הדיוט וליישב קושיא זו חשף זרועו להודיע כי כמה גאונים פוסקים כרי"ו אפילו מחבריו שכ"ה דעת ר"ח ורש"י ותוס' תענית כ"ח ע"א וגם בא"ז הביא דעת הגאונים ורשב"ן כן לכן פסק הרמ"א דיכסה בלא ברכה.

ותמיהני עליו דכל רז לא אניס ליה איך נעלם ממנו דברי רבינו הב"ח באותו פרק באותו מקום בסי' כ"ח ס"ה שכ' דכיון דלא אפסיקא הלכתא בהדיא אם שור הבר מין חיה או בהמה וכו' אזלינן לחומרא ועוד דלא ברירן לן אם הבופלא הוא שור הבר וכו' ע"כ לענינינו והדבר ברור לפי זה דבמח"ב החי הרז"ה אין מקום לדבריו כלל דודאי דין הבופלא אתי לכ"ע דלמ"ד דהל' כר"י נגד ת"ק הא ודאי בעי כיסוי ולמ"ד נמי דהל' כת"ק מ"מ כיון דלא ברירא לן אי זה הוא שור הבר שנחלקו בו ר"י ות"ק ודאי אית לן למיזל לחומרא להצריכו כיסוי, ובלא ברכה כדין כל הספקות במידי דאו' ויפה פסק הרמ"א משה אמת ותורתו אמת דלא כמ"ש בחי' הרז"ה דהו"ל פטור מן הדבר וכו' אף גם דלא כדברי רב חביבי בישראל גדול שמו נר"ו דמשום דיש פוסקים כרי"ו נגד ת"ק הוא דהצריך כיסוי.

אלא אף גם למאן דפשיט"ל דאין הלכה כר"י מחבריו הדין כן ואני אמרתי בחפשי בספר ש"ץ וראיתי בתב"ש שם שהחזיק במ"ש הב"ח דיש ספק אם זהו שור הבר שנחלקו ר"י ות"ק עי"ש. וגם עמ"ש החי' רז"ה הנ"ל ראיתי שכבר הושג ממרן חיד"א בס' שיורי ברכה יו"ד סי' כ"ח דאין שום קושיא ותמיהא על הרמ"א והדברים פשוטים כמ"ש ב"ח ותב"ש ותימה על ידידינו עליון שנעלם ממנו כל זה, ועיין פחד יצחק באות הרי"ש הנד"מ בדף צ"ו ע"א עד דף צ"ט, וכתב שם בשם מרן בכלליו והשל"ה דממה שאמרו הל' כר' יוסי

מחבירו מוכח דלא כנגד רבו: קיז הלכה כמאן דשקיל וטרי הש"ס אליביה אי נקיטינן הכי או לא ובאיזה ענין שייך לומר כן האריך בכל זה ביד מלאכי עי"ש כסי' ת"ט ות"י ותי"א נפלאות תורתו ומרן חיד"א ביעיר אזן במערכת המ"ם אות א' נשא ונתן באמונה על דברי שני שרי צבאות ישראל בס' י"מ הנ"ל, וע"ע במחזיק ברכה יו"ד סי' ס' אות ב' ובספר ישרי לב דף קי"ג אות א' כתב דהרב יד מלאכי העלה דקי"ל כמאן דשקו"ט הש"ם אליביה ואולם הג' חק"ל יו"ד ח"א סי' ר"ט העלה דאין כלל זה מוסכם עכ"ל ולפי הנראה כונתו לומר דבחק"ל הביא דעת הרבה פוסקים דסברי דאין הכרע מהשקו"ט שבהש"ס דהכי הלכתא דאל"כ מאי קאמר דבחק"ל העלה דאין כלל זה מוסכם הלא גם הרב יד מלאכי לא נעלם ממנו שיש בזה חולקים אלא שכ' דלא נקיטינן כותייהו שכ"כ במסכנתו בדף צ"ג סוף ע"א דדעת רה"ג וישיבתו ולדעת הכנה"ג והרי"ף והרמב"ם ור"ח וספר אגודה והרמב"ן והמרדכי והראב"ד והר"ן והנ"י וה"ה והכ"מ ורש"ל ובאר שבע גדול כח השקו"ט שבש"ס לפסוק הלכה אפילו ביחיד נגד רבים וכיון שלא נראה בעליל מאן דפליג בהא אלא ר"י מטראני והרא"ש נקיטינן כדברי המרובין עי"ש הרי דאף הוא ראה שיש חולקים וא"כ בעכ"ל דהחק"ל לטפויי אתא דאיכא נמי פוסקים אחרים דסברי כרימ"ט והרא"ש והרב מוהרא"י שהובא בי"מ כתב דגם הרא"ש קאי בשיטת רוב הפוסקים הנ"ל זולת הר"י מטראני דחולק בזה ואין טעם לדבריו ז"ל וזה דוקא אם השקו"ט הוא לענין נפקותא דדינא אבל אם הוא מחמת איזה קושיא שיש עליו ומתרצים דבריו אין לומר שפוסקים כמותו מדשקו"ט אליביה שכן דרך האמוראים לפרש דברי הקדמונים עכ"ד במסקנתו בדף צ"ז ע"ב.

ועיין בימי שלמה דף ע"ד ע"ד ולקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל סק"ד וי"ג וס"ק ט"ז וכבר כתבתי קצת בזה עי"ש. ולעיל במערכת הב' אות ס"ו כתבתי לענין אי בעי הש"ס אליבא דמאן דלא קי"ל כוותיה עי"ש ורבינו מוהרלנ"ח בפסק הסמיכה בדף ע"ו ע"ב (מדפוס לעמבערג קודם ד"ה עוד כתב וז"ל שאולי איזה מר נפש וכו') האריך קצת להסביר באיזה ענין שייך לומר מדשקו"ט אליביה הל' כוותיה עי"ש: ריח הלכה כדברי המיקל באבל מודעת זאת דקי"ל הכי אף בפוסקים כדמוכח מדברי מרן הב"י בסי' שצ"ו וכ"כ מוהרח"ש בח"ג סי' נ' ושו"ת דברי אמת סי' ב' ומוהרי"ז בגו"ר יו"ד כלל ה' סי' ט' נשתמש בזה אף בפוסקים אחרונים והגו"ר שם סי' יו"ד הסכים עמו וכתב דכלל זה מהני אף ביחיד נגד רבים כ"כ בברכ"י יו"ד סי' שצ"ז.

ובדב"א שם כ' דנראה מדברי מרן ב"י סי' שפ"ז דאיתי אף בפוסקים שכ' כיון שהראב"ד ורמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקיטי' וכ"ש שמקלים והל' כמ"ב וזה יש

לדחות דאדרבה משמע דאם היו מחמירים ג"כ הוה נקיטי' כוותייהו שהם נגד הרמב"ם. ואי ס"ל האי כללא בפוסקים הלא גם ברבים ויחיד הו"ל לפסוק כיחיד והכי הול"ל ולענין הלכה נקיטי' כדברי המ"ב וכ"ש שהם רבים המיקלים, ובסימן שפ"ט כ' ומ"מ הו"ל ריב"א יחידאה ועוד שהוא מחמיר באבל ולא קי"ל כותיה.

משמע דאף אם לא היו החולקים רבים הוה נקי' דלא כריב"א משום כללא דהל' כדהמ"ב, ושם בד"ה ולענין הלכה הו"ל הראב"ד יחיד והלכה כרבים והיינו להחמיר משמע דלא נקיטי' כיחיד המיקל ושם בסוף הסי' בד"ה ומ"ש רבינו שהרמב"ם וכו' מ"מ כיון שהרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקיטי' דרבים נינהו (נגד הרמב"ם המיקל) ועוד דמסתבר טעמייהו וכו' ובסוף סי' שמ"ב ולענין הלכה נקיטי' כדברי המ"ב היינו כדברי הרמב"ן ומשמעות דברי הרמב"ם נגד סברת הרא"ש והטור (וכ"פ בש"ע ונרשם בבאהגר"ו כמ"ש הטור בשם אביו.

ולפי הנראה הוא ט"ס וצ"ל דלא כמ"ש הטור וכו') ובריש סי' שע"ח כ' הל' כדהמ"ב שהם הרא"ש וסה"מ והטור נגד התוס' ומשמעות דברי הרמב"ם (ועיין מ"ש בקונטרס אסיפת הדינים מערכת אבלות אות ק"ב ע"ד הג' העמק שאלה בזה) ובסימן ש"ץ ד"ה ומ"ש בשם הרי"ף וכו' ולענין הל' כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקיטי'.

ר"ל להקל נגד רש"י ותוס' ורמב"ן והרא"ש וטור ולא בא בכח הכלל רק משמע דמשום שהם שנים מהעמודי ההוראה פסק כן. ואף אם היו מחמירים היה פוסק כמותם ועיין בסוף ד"ה תניא כשם וכו' ולענין הלכה כיון שהרי"ף ורמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקיטינן והיינו להחמיר נגד הרי"ץ גיאת ובה"ג וסה"מ, א"כ מוכח דמ"ש בד"ה ומ"ש בשם הרי"ף וכו' לאו משום דס"ל דהכלל הוא גם בפוסקים אלא משום דהם שני עמודי ההוראה.

ושם בראש הסימן ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והראב"ד מסכימים לדעת אחת הכי נקיטינן (להחמיר לאסור לספר שער שמעכב את האכילה) ומדלא צירף גם דעת הרי"ץ גיאת משמע דדעתו לפסוק לאסור בליל ל' יום וזו אחת מן ההלכות שחזר בו רבינו הב"י שבש"ע פסק כהרי"ץ גיאת ועי"ש בבאהג"ש שתמהו בזה ולענ"ד יותר יש לתמוה עמ"ש בב"י דנקיטינן כהרמב"ם והראב"ד דמשמע דהוא משום דהוי רבים נגד רמב"ן.

ותימא דאף אי נימא דהל' כמ"ב לא נאמר בפוסקים ביחיד ורבים הו"ל למינקט כהריצ"ג ובה"ג דמותר לאחר ז' דהוו תרי ותרי ומה גם דהרמב"ן מסייע להו בהא. וקצת משמע דגם הטור ס"ל כן דכיון דלא הביא שדעת הרמב"ם כהראב"ד רק כ' סברת הראב"ד דאוסר כל ל' יום וכ' דהרינ"ג ובה"ג מתירים אחר ז' ושהרמב"ן מתיר תוך ז' א"כ משמע דלכל

הפחות דעתולפסוק דלא כהראב"ד האוסר כל ר' ומדוע יפסוק מרן להחמיר באבלות, ובסי' שצ"ט ד"ה ומ"ש ולאחר שיקבר וכו' ולענין הלכה נקיטינן כותייהו דרבים נינהו. וגם כי בה"ג שדבריו ד"ק סבר כן ע"כ (דברי בה"ג הם שהביאו התוס' כתובות דף ד' ע"א והרא"ש שם כמ"ש בב"י וכתבו בשמו דלא אמרו הלכה כדהמ"ב אלא בתנאים ולא באמוראים אשר מדברי בה"ג אלו למדו קצת פוסקים דליתיה להאי כללא בפוס' מכ"ש דאמוראים) ואי ס"ל למרן דאיתיה להאי כללא בפוסקים מאי קאמר דהלכתא כוותייהו דרבים נינהו הלא גם לגבי רבים אתמר האי כללא ועוד שם בסוף ד"ה ר"ה וכו' כ' ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש וא"ז מסכימים לדברי הרמב"ן הכי נקיטינן ע"כ והיינו להקל ולא הזכיר כלל מטעם דהל' כדהמ"ב.

ובסוף סי' ת"א וז"ל ולנהוג אבלות בפורים נקיטינן כהרמב"ם והרא"ש דרבים נינהו ובתראי ומקילי באבלות ע"כ ובסי' שצ"ו (שהזכיר בברכ"י) כ' הא קי"ל הל' כבתראי וקי"ל הל' כדהמ"ב הילכך נקיטינן כהרא"ש והטור להקל והיינו נגד מוהר"ם והגמי"י וריי"ו עי"ש הנה אף דיש רבים נגד סברת הרא"ש נקיט כהרא"ש ומשמע דעיקר טעמו משום דמיקל הוא דאילו מטעם הל' כבתראי הרי הרי"ו בתרא הוא א"ו משמע דמ"ש הל' כבתראי ר"ל לגבי מוהר"ם ואי משום דרי"ו בתרא לגבי הרא"ש הרי נקיטינן הל' כדהמ"ב: הנה מכל הנז"ל מוכח דאין לנו להחליט בדעת מרן דס"ל דאיתי' להאי כללא גם בפוסקים או דס"ל דליתי' בפוסקים דיש מקומות שנראה כן ויש מקומות שאין נראה כן והרמ"א בד"מ סי' ש"ץ אות ה' כתב וז"ל ונראה דאע"ג דהל' כדהמ"ב מ"מ כיון דרבים חולקים דהיינו רש"י ותוס' והרמב"ן והרא"ש הלכה כרבים וכ"ש דהבתראי הקשו ע"ד הרי"ף וכ' שדברי רש"י עיקר דהכי נקיטינן עכ"ל גילה דעתו דנגד רבים ליתיה להאי כללא בפוסקים.

והרב ב"ח בסי' שצ"ו כתב לדעת ריי"ו דאף אי איתיה להאי כללא בפוס' מיהו אם הרב מחמיר ומקובל כן מרבותיו והתלמיד מיקל בזה אמרינן אין הל' כתלמיד במקו"ר וכו' עי"ש ומשמע מדבריו דגם הוא מודה דאיתי' לה"כ בעלמא. וכ"ן ממ"ש בב"ח סוף סי' ת' ולענין הל' וכו' דרבים נינהו ותו דהל' כדהמ"ב עכ"ל נראה דר"ל דאף אם לא הי' לנו הכרח מטעם שהם רבים הי' לנו להכריע מטעם דהל' כדהמ"ב אלא דממ"ש בתשו' ה"ד בכרם שלמה (חאאס) בסוף הלכות קריעה נראה דלית ליה האי כללא בפוסקים שכ' וז"ל ובתשו' הב"ח כתב דרק בפלוגתא דתנאי הל' כדהמ"ב ואפילו אותם שכ' בפוסקים הל' כדהמ"ב אינו ר"ל כל חכם שירצה אלא דוקא שהוא מיקל קולא שהיקילו בה חכמים

הראשונים ועיין תוס' כתובות דף ד' ע"א ד"ה אלא ומבואר נגלה דלא ס"ל כמוהרי"ז שהביא בברכ"י שנשתמש זה בפוסקים אחרונים.
ובד"א סי' ב' הנ"ל כתב דהכנה"ג סי' שפ"ז כ' דמדברי מרן הב"י נראה דנקיט' כן בפוסקים ושהמ"ב ומקור ברוך ס"ל הכי. אך מוהרשד"ם ומוהרא"ש ומוהרי"ל פסקו לחומרא וכ"ד מוהריט"ץ וזק"א וכ"ן דעת מוהרלנ"ח וכ' דבשכנה"ג סוף הל' חוה"מ העלה דאף בפוסקים אמרינן הכמ"ב וכ"נ דעת הדב"א עי"ש וספר כנה"ג ושכנה"ג הנ"ל אמ"א אך ראיתי מ"ש בכללים מדרכי הפוסקים להכנה"ג שנדפסו במגיני ארץ דפוס זיטאמיר באות צ"א אחר שהביא מ"ש מוהרשד"ם ומוהרא"ש דל"א בפוס'.
כ' וז"ל ואני דקדקתי בתשו' מדברי מרן הב"י בכמה מקומות דס"ל דבפוסקים אמרינן הכדהמ"ב ע"כ נראה דעתו קצת דנוטה להסכים לזה. וכן ראיתי בשו"ת אהל יצחק יו"ד סי' ל"ו וסי' ל"ז שייחס להכנה"ג ושכנה"ג הנ"ל דס"ל הל' כהמ"ב אף בפוסקים וכ' שכ"ד בית דוד וכרם שלמה ושו"ג וכן הוא דעתו עי"ש ובסי' ל"ה.
וכן כתב בשמו בשו"ת מגן שאול סוף סימן כ"ג וכ"נ דעתו: ועל דברי הרמ"א בד"מ סי' ש"צ הנ"ל ראיתי במסגרת השלחן סי' שפ"א אות ו' שהביא שו"ת חיים שאל שכ' ע"ד וז"ל ומ"ש מור"ם בד"מ כיון דרבים חולקים נקיטינן כוותייהו לישרי לן מר דהלכה כדהמ"ב ודאי אף אי נפישי טפי המחמירים דאי לא מאי אהני כללא הרי בלא"ה אי נמי הוו פלגא ופלגא סד"ר לקולא ובש"ס הלך אחר המיקל וכ"כ הגו"ר כלל ה' סי' יו"ד וכו' ע"כ וגם המסגרת השלחן הנ"ל מסכים לזה דהל' כמ"ב בפוסקים ונגד רבים עי"ש ועיין ברכ"י א"ח סוף סימן תקמ"ח ושם במחב"ר נתווכח עם רב אחד אם איתי' להאי כללא ביחיד נגד רבים ועיין מ"ש ע"ד במכתב לחזקיהו בח' התשו' סי' י"א דאין ס' דכלל זה איתי' גם ביחיד נגד רבים כמו שהוכיח הגו"ר מהש"ס בעירובין ומ"ק ושם שקו"ט ע"ד שו"ת זרע אמת ח"ב סימן קס"א עיש"ב.
ובזר"א הנ"ל אחר שהאריך מאד בענין זה והביא דברי מרן הב"י בכמה מקומות דבקצתם נראה דדעתו לפסוק כמ"ב בפוס' ובקצתם נראה בהיפך וגם שיש לתמוה איך אישתמיט מניה דברי התוס' והרא"ש בפ"ק דכתובות שכתבו בשם בה"ג דל"א כלל זה אלא בתנאים. ותימה לומר דלא חש לדבריהם ובפרט שכ"כ בה"ג שדבריו ד"ק וכו' (הי' לו להזכיר דברי מרן בב"י סימן שצ"ט הנ"ל דחבב בזה הענין דברי בה"ג כמ"ש הרואה) ולכן כתב דאין כונת מרן להשתמש בכלל זה גם בפוסקים אלא דוקא במחלוקת שקול וכו' ומסיק דיש לחוש לס' בה"ג דל"נ כלל זה באמוראים ובפוסקים.

וכ"ז ביחיד מיקל נגד רבים אבל ברבים ורבים אף בפוסקים אמרינן הל' כדהמ"ב דבש"ס הלך אחר המיקל. ועד"ז יל"פ דעת מרן ב"י ע"כ עי"ש וכ"כ שם בסוף סימן קנ"ד ועי"ש בסוף סימן קנ"ח.

ובכרם שלמה דף נ"ב בהלכות אנינות ד"ה אם אשתו אוננת וכו' והלכדהמ"ב ולא באונן ע"כ משמע דבאבילות מיהא מודה דהל' כמיקל בפוסקים וזה היפך ממאי דמשמע מדברי שו"ת ב"ח שהביא בסוף הל' קריעה הנ"ל בשתיקה כהודאה: וראיתי בספר בן אברהם בשו"ת שבסוהס"פ בחיו"ד סימן ט' בד"ה ועו"ק וכו' שכ' וז"ל ולא יהא אלא מחלוקת יחיד (היינו ס' רבינו יו"ט המיקל להסתפר ביום כ"ט שחל בע"ש) ורבים הא קי"ל הל' כדהמ"ב ואפילו יחיד לגבי רבים וכו' ע"כ נראה בעליל דאית לי' האי כללא גם בפוסקים.

ושם אחר סימן הנ"ל בד"ה דרך אגב הביא דברי בה"ג שהביאו התוס' והרא"ש דל"נ אלא בתנאים וכתב שכ"כ הסמ"ג עשין ד' וההגמי"י פ"י מהל' אבל משם ס"ה ורבו ור"י וכ' דפשיטא ודאי דהכי קי"ל וכ"ש דלא אמרינן כן בפוסקים וכמ"ש מוהרשד"ם וכו' וכתב דמדברי מרן הב"י נראה דנאמר אף בפוסקים וכמו שמפורש יוצא ממ"ש בריש סימן שע"ח ושפ"ז ושפ"ט ושצ"ו ותמה דמנ"ל למרן לחלוק על כל הראשונים בלא ראיה וכו'. ולע"ד אין כל ראיותיו מוכרחות ודבריו נראים כסותרים למ"ש בסמוך לזה דלו יהי מחלוקת יחיד ורבים וכו' כמש"ל. וממ"ש בנחפה בכסף ח"ב סי' ה' דף מ"ב ע"ב ואפילו למאן דס"ל דהאי כללא אתמר נמי בפוסקים וכו' משמע דאיהו לא ס"ל הכי ובשו"ת משנת רבי אליעזר ח"ב יו"ד סי' כ"ג סוף ד"ה ואיך שיהיה כתב דכלל מוסכם דהל' כדהמ"ב אף בפוס' ושם בסי' כ"ד ד"ה ומעתה כ' כיון דקים לן יסוד מוסד דהל' כדהמ"ב אפי' בפוסקים ע"כ.

ובספר בית אהרן מערכת אבל אות ד הביא מ"ש הכנה"ג בשו"ת בע"ח יו"ד סי' רל"ט ור"מ דאף דנראה מדברי מרן בכ"מ דאפילו בפוסקים הל' כמ"ב היינו בצירוף הכלל דהל' כבתראי משא"כ הכא וכו'. וכ' ע"ד דיש להשיב עליו מכמה דוכתי ומדברי עצמו במקום אחר ואכמ"ל עי"ש שנראה דעתו שאין לחלק בזה ובהעמק שאלה פרשת חיי שרה שאלתא ט"ו אות י"ד ייחס להשאלתות דס"ל כבה"ג דלא נאמר באמוראים ובספר חינא וחסדא ח"א דף נ"ט ע"א וע"ב הביא דברי מרן כנה"ג שבתשו' בע"ח הנ"ל והק' עליו דידיה אדידיה ממ"ש בשכנה"ג סימן תקמ"ח והביא שו"ת זר"א סי' קס"א הנ"ל דגם מרן ס"ל כמ"ש בה"ג ורק כשיש טעם פוסק כהמיקל וכו' וסייעו דמצינו למרן בכללו בדפוס אמשטרדם דף פ"ו ע"ב שהביא לכלל גדול מ"ש התוס' והרא"ש בשם בה"ג, ומ"מ

סיים דמדברי רבני האחרונים נראה דנקטי בפשיטות כלל זה גם בפוסקים עי"ש שציין ספרים רבים בזה ועיין חת"ס יו"ד סימן שמ"ב הובא בפ"ת יו"ד סימן שע"ב סק"ז: וחזה הוית בספר ימי שלמה דף קס"ט ע"ב וז"ל בענין הלכמ"ב אי נאמר בפוסקים עין רואה למרן ב"י סימן שע"ח ושפ"ט ושצ"ו דס"ל דאפילו בפוסקים קי"ל הכי וכס' הרב המאור והר"וודישרן סמיכן כל קבל דנא איכא מרבוותא דסברי דכיון שכתבו התוס' דדוקא בתנאי ולא באמוראי כ"ש בפוסקים דליתא להאי כללא וה"ד מרן החבי"ב בסימן שפ"ז מערכה מול מערכה.

ושוב הביא מ"ש בספר בן אברהם שתמה על מרן (כמש"ל בד"ה וראיתי) וכתב ע"ד והמעיין יראה דלא שלטו מאורות עי"ק דהאיכא מהגאונים ורבנן קמאי דס"ל כשי' מרן הב"י וגם כמה מרבנן בתראי ס"ל הכי ומאי האי כללא דנקיט בלישניה דכלם ס"ל וכו' והא ליתא עכ"ל ראה זה חדש כי בכל הספרים הנ"ל לא ראיתי מי שהזכיר דהרב המאור והר"ן ועוד איזה גאונים ס"ל דנאמר כלל זה גם בפוסקים כמ"ש הימ"ש בשם כנה"ג וס' הנ"ל אמצ"א לראות איה מקום כבוד דברי רבנן קדישי הללו ואם אמת הדבר כן הוא פלא על כל המחברים הנ"ל שלא העלו על שפתם דבריהם בזה וגם מרן בכלליו לפי מ"ש בשמו בחינא וחסדא הנ"ל משמע דלא זכר חולקים על ספר בה"ג והוא פלא.

ועיין בספר בית מאיר ליו"ד בסי' שצ"ז וז"ל ואין לומר הלכה כדהמ"ב שכבר כתבו התוס' בשם בה"ג שזה אינו אלא בתנאים ולא באמוראים וכ"ש בפוסקים אך עדיין צ"ע בפוסקים אם כלל זה דבה"ג מוסכם להלי' בין הפוס' עכ"ל ולא ראה דברי מרן הב"י והרמ"א הנז"ל ואמבוהא דרבנן קדישי המדברים בזה ככל הכתוב למעלה: שוב התבוננתי דמ"ש בימי שלמה בשם הר"ב המאור ור"ן לפי הנראה כתב כן על פי מה שראה בדברי אמת סוף סימן ב' בשם הר"ב המאור פ' וא"מ בד"ה והא דתניא רשאי להופכו וכו' וה"ד הר"ן דף שצ"ג (הוא בד"ה שמע שמועה קרובה ברגל) עי"ש ד"ק ומדבריו הוכיח בדב"א דהל' כדהמ"ב גם בפוסקים וכונתו דאף דבאמת הרז"ה לא הסכים לסברת היש מן החכמים היינו משום דלא נראה לו סברתו בענין זה אבל מאי דס"ל להיש מן החכמים דמשום שנסתפק לנו אזלינן לקולא משום דהכהדמ"ב בזה לא דחה סברתו כנ"ל בכונתו.

ומ"מ לקוע"ד איני רואה מזה ראי' דס"ל דהאי כללא איתי' בפוסקים דלא אמרו אלא בספק בעלמא שאין גילוי בפוסקים בהא הוא דאזלינן לקולא ככל ספק בדרבנן אבל דבר השנוי במחלוקת יש לנו להכריע על פי הרוב להקל או להחמיר או עפ"י כל דכבתראי וכיוצא משאר כללים כדעבדינן בשאר סד"ר ומאן לימא לן דסברי רבנן קדישי הנ"ל

דנקיטינן בכי הא כללא דהל' כדהמ"ב במחלוקת הפוסקים ונפ"מ שלא נחוש לכלל דיחיד ורבים וכיוצא כי אין זה במשמעות דבריהם הנ"ל לפי קוע"ד.
גם מ"ש עוד בדב"א ועיין הר"ן דף שפ"ח וכתב הרי"ף כל תיקו בהאי ענייא לקולא כדאמרינן הל' כדהמ"ב הרי דאף בתיקו דאבלות פסקו לקולא ע"כ לפי הנראה כונתו למ"ש בנמק"י (וייחסו להר"ן שלא בדקדוק כידוע) ר"פ וא"מ סוף ד"ה אבל חייב עי"ש ומלבד דנראין הדברים דט"ס הוא בנמק"י דהא במנודה קעסיק ומה ענין כללא כדהמ"ב למנודה ובחידושי אנשי שם כ' ע"ד הנמק"י וז"ל חוץ מכבודו כי אין הטעם רק משום דבש"ס הולכין בספקו להקל ע"כ וא"כ לא איירי כלל בתיקו דאבלות ועוד אף אי הוה מיירי בתיקו דאבלות אין ראי' מזה כמש"ל על ראייתו מהר"ב המאור.
אך מ"ש עוד בדב"א ועיין מרדכי פ' וא"מ דף ת"ג ע"א נראה משם דאף באמוראים אמרינן הכמ"ב ע"כ אם כונתו למ"ש במרדכי רמז תתפ"ב היא ראי' ברורה שכ' שם וז"ל ועוד ראי' מדקאמר שמע ש"ק בשבת ולמ"ש נעשית רחוקה דפליגי אמוראי ר' מני אמר אינו קורע ר"ח אמר קורע והלכתא כדברי המיקל באבל כדאמרינן בכל דוכתא באבלות ע"כ ואיני יודע למה כתב בלשון נראה משם וכו' דהרי מפורש כ"כ: קיט הלכה למ"מ אין עונשין מהללמ"מ כ"כ הר"ן פ"ז דשבת אמתניתין דהמוציא מרשות לרשות ועיין תוי"ט פי"ג דזבחים מ"ז ד"ה ר"א ובמ"ש ע"ד בפיה"מ תפארת ישראל רפ"ב דכלאים וכתב שם בתפ"י דדוקא כשעיקר האיסור מה' אין עונשין אבל אם עיקר האיסור מהתורה ושיעורו מהלכה עונשין ועיין בזה באריכות בציון ירושלים על דברי הירושלמי בפרק לולב וערבה הלכה ו': קכ הלכה כחכמים נגד ת"ק עיין מה שרשמתי במערכת הח' אות ק"ט: קכא הזכרת שם שמים לבטלה אם יש חילוק בין שם הוי"ה ב"ה לשאר שמות הקדושים עיין מה שרשמתי במערכת האל"ף אות שי"ג ועי"ש לענין מלך העולם והשם אי הוו הזכרה: ואי שרי להזכיר שם ה' בנוסח בקשה בלא ברכה עיין בא"ח סי' קפ"ח ס"ז ובמג"א שם ובפה"ד ח"א דף ק"י ע"ג ובח"ב סי' קצ"ט דף כ"ב ע"ד ועיין בשו"ת מוהר"ם מרוטנבורג האחרונים בסי' ט"ז ד"ה ולענין.
ובקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות מ"ג כתבתי אם מותר לומר האזכרות שבמטבע ברכות שהובאו בש"ס וכן שבפסוקים ובמערכת ראש השנה אות ט"ו ואות כ"ח: ואיסור ברכה שאינה צריכה אם הוא מדאורייתא רשמתי במע' הבי"ת אות: ואם יש חשש במה שנוהגים העולם כשמברך איש את רעהו ואומר לו ה' יתן לך כך וכך הנה בס' מעם לועז ס' בראשית כתב דטעות גדול נפל במה שאומרים כן דיש לחוש שמא ימות ונמצא מזכיר ש"ש לבטלה כמו לא לומר לה' קרבן אלא קרבן לה' ובספר ישרי לב

דף ו' ע"ב דהחק"ל או"ח דף רכ"ז דחה דבריו, וכ' בשם ספר תושע יהודה דמאי דכתיב ה' עמכם בועז לא אמר כן אלא עמכם ה' והתורה כתבה בהפך משום כבוד השם וכ' ע"ד דאין דבריו נראים ומה יענה להכתוב ה' עמך גבור החיל אלא העיקר הוא דבנדרים דאיכא חשש חזרה וחרטה לא כן בשאלת שלום ע"כ ואין אצלי ספר תושי"ה להבין מאי מקשה ע"ד מה' עמך וכו' דהכי נימא דשינתה תורתנו הקדושה משום כבוד ה' הנכבד: ואם יש חילוק בהזכרת ש"ש לבטלה בין כשמזכיר בלה"ק לכשמזכיר בשאר לשונות עיין פה"ד ח"א דף צ"ד ע"ג בשם כמה פוס' דאין חילוק בין מזכיר בלה"ק לכשהוא בלע"ז וכן הוא בתשובת הגאונים שבסו"ס נהרות דמשק סי' קמ"ב ובתשו' רבינו האיי גאון הנקרא שו"ת איי הים בסי' קמ"ב וז"ל השומע אזכרה מחברו בכל לשון צריך לנדותו או אין מנדין אלא לה"ק בלבד, תשו' מי שמנדה בכל לשון מנדה וחסידים הראשונים עושים כן עכ"ל ועיין חיים ושלום ח"א דף ע"ד ע"ד ומה וכו' והלאה וכ' שבס' תוכחת חיים האריך ובס' כל החיים דף א"ך ע"ד אות ב' כ' דאפילו בלשון לע"ז אסור ועיין מה שרשמתי בקונטרים אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות י"ט מק"ו ועיין פרי תבואה סי' ס"ו ק"ד בפ"ת יו"ד סי' שכ"ח סק"ב דמדברי הפנ"י לברכות דף י"ב מתבאר דבלשון תרגום ליכא משום הזכרת ש"ש לבטלה, אלא שאין דבריו מוכרחים די"ל דגם בלשון חול שייך הזכרת ש"ש לבטלה ואילו היו רואים דברי שו"ת הגאונים הנ"ל לא היו מהנדסים בזה: קכב הלנת המת עיין מה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים מערכת אבלות (עי"ש במפתחות).

ובקונטריס זה לעיל במערכת הב' אות ק"ג ובמערכת הקו"ף רשמתי אם הול אסמכתא: קכג הקפה מוכר בהקפה שזקף עליו המעות במלוה אי הוי ככסף עיין מה שרשמתי לקמן במערכת הכ"ף אות קל"א: קכד הלכה כרשב"ג במשנתינו בכלל זה ואביזריה כתבתי לקמן במערכת הכ"ף אות ק"ל בס"ד עי"ש: קכה הלכה כרב באיסורי אינו אלא כי פליגי רב ושמואל ולא מצינו שנחלקו תנאים בזה אבל כי פליגי תנאי באותו ענין עצמו דקי"ל בהו יחיד ורבים הלכה כרבים אז קי"ל כהתנא ולא כרב באיסורי כ"כ הרב חזון נחום (לדעת הרמב"ם) והביא דבריו הרב יד מלאכי באות קמ"ט ומדקדוק לשון הנ"ל נלע"ד דרק לגבי כללא דיחיד ורבים דאלים טובא דמדאורייתא הולכין אחר הרוב הוא דאמר מר לדחות כללא דכרב באיסורי כנגדו אבל במחלוקת רב ושמואל שנחלקו בו תנאים ויש לנו כללים לתפוס כדברי איזה תנא, וסברת רב באותו ענין היא כסברת החולקאין ה"ן דמודה דנקיטינן כללא דהל' כרב ואם האמת הוא כן לא ק"מ מה שהק' עליו הר' יד מלאכי ממה שפסק הרמב"ם בהל' ע"ז פ"ז ה"י ככללא דרב באיסורי נגד

כללא דרש"מ ור' יהודא הל' כר"י כמובן, אלא שאני מבטל דעתי נגד מה שהבין הרב בכונתו אחרי שאין ס' חזון נחום אצלי לעיין בדב"ק ועי"ש עוד ביד מלאכי שאחר שהוכיח מכמה מקומות דהרמב"ם פוסק ככללא דאמוראי ולא אשגח בכללא דתנאי סיים דצריך להתיישב הרבה בזה שהרי כתב הכנה"ג בסוף ספרו דהיכא דאיכא כלל אחר מנגד לזה לא אהני לן הך כללא עי"ש ובכללי התלמוד שבכנה"ג אות ל"ג עכ"ל ועיין במער' הרי"ש אות נ"ב: ודעת הרא"ש לפי הנראה הוא דבכה"ג נקיט עיקר כללא דאמוראי דגבי פלוגתא דר' יוסי ורש"מ עם ר"י בפ' הערל דף פ"ג ע"א גבי קליטת הרכבה אם היא לשלשה ימים או לב' שבתות ורב פסק כרי"ו ורש"מ, ושמואל פסק כר"י כתב הרא"ש בהלק"ט הלכות ערלה סי' ט' דקי"ל כרי"ו ורש"ם משום דרב פסק כן והלכה כרב באיסורי והנה ידוע דהלכה כרי"ו נגד ר"י וכ"ש כי קאי רש"מ נמי כרי"ו וא"כ פשיטא דהלכה כרי"ו ורש"מ ולמה לי משום דהלכה כרב באיסורי אלא ודאי כונתו דאילו הוה איפכא דרב הוה פסיק כר"י ושמואל כרי"ו הוה פסקינן כר' באיסורי ואלא מיהא בהא נקיטינן כרי"ו משום דרב פסק כרי"ו והלכה כרב באיסורי.

גם הרמב"ם בפ"ג הי"א מהל' שחיטה פסק כרי"ו ועם שמעיקר הדין אין הכרע דאפשר דמה שפסק כן הוא משום כללא דהלכה כרי"ו נגד ר"י מ"מ מדברי מרן כ"מ שם נראה דמה שפסק כרי"ו הוא משום כללא דהל' כרב באיסורי עי"ש וצריך לעיין בדברי הפוסקים במאי דאפליגו ר"מ ור' יוסי בתענית מ"ו ע"ב כל האמור במגילת תענית וכו' שנחלקו רב ושמואל אם הלכה כר"מ או כרי"ו עיין בטוש"ע רס"י תרפ"ו ובדברי המפרשים: שוב התבוננתי דהלכות אלו אינם מענין כללין וזה כלל אחר וקבעו הרב יד מלאכי באות קמ"א לכלל בפ"ע דכללין הוא היכא דפליגי רב ושמואל סברא דנפשייהו ואשתכח דכוותייהו סברי תנאי מר אתי כמר ומר אתי כמר ואלו מן ההלכות שאמרו רב ושמואל לפסק הלכה אם כר"מ או כר"י וכיוצא והוא הכלל שבאות קמ"ח ונראה ודאי שנעלם מהרב יד מלאכי דברי הרא"ש הנ"ל דמתבאר דס"ל דגם כי פליגי בפסק הלכה נקיטינן ככללא דהלכה כרב באיסורי דלא כהרבנים יש"ש פ"ג דיבמות סי' ב' והליכות אלי כלל ער"ב שכתבו בפשיטות דלא נאמר כלל זה אלא כי פליגי אליבא דנפשייהו וכבר הקיפם בהלכות הרב יד מלאכי שם ויש לתמוה עליהם גם מדברי הרא"ש הנ"ל וצריך לעיין בגוף דברי הרדב"ז בס' יקר תפארת בפ"ה מהלכות כלאים ה"ח הביא דבריו הרב נחמד למראה ח"א דף צ' ע"ב שכתב דלא אתמר כללא דהלכה כרב באיסורי אלא כי פליגי בסברא דנפשייהו ולא כי פליגי בפסק הלכה אם מה שכתב כן הוא דוקא לדעת הרמב"ם או שכתב כן לכלל פשוט דאז יש לתמוה עליו גם מדברי הרא"ש הנ"ל: עוד

כלל אחר אמר הרב יד מלאכי באות קנ"א בשם הרב ראשון לציון דף ל"ז ע"ב דלא אמרי' האי כללא אלא היכא דודאי אמרה רב אבל היכא דאית פלוגתא אי אמרה רב לא פסקינן כספקא דרב קמיה דשמואל וסויעו וסעדו ממ"ש בש"ס יבמות דף י"ח ע"ב לא שבקינן דשמואל ומוקמינן כאמוראי אליבא דרב ושוב הביא שכ"כ בפשיטות רבינו ישעיה הזקן בס' המכריע סי י"ח ועיין למרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות כ"ג שהביא קרוב לזה מתשו' הרב כנה"ג בחיו"ד סי' פ"ד.

ואני עני מצאתי למרן כ"מ בפ"ה מהלכות כלאים ה"ח שכ"כ על מה שפסק הרמב"ם כמו שפסק שמואל בפרק הערל דף פ"ג כר' יוסי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאע"ג דקי"ל כרב באיסורי משמע לרבינו דכיון דשמואל פשיטא ליה הכי ואיכא מ"ד דרב נמי ס"ל כוותיה הכי נקיטינן והוא ממ"ש כדברי הרב רל"צ דכיון דאינו ברור דרב חולק על שמואל לא אמרינן בכה"ג הל' כרב באיסורי ומדברי רבנן קדישי הנ"ל שויתי עזר לכללא דהיכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספק"ל אמרינן דאין ספק מוציא מידי ודאי והלכה כמאן דפשיט"ל עיין לעיל אות קי"ג וכן דעת רבינו המשל"מ בפ"ז מהלכות כלים הי"ב גבי כללא דרב ורבי יוחנן הלכה כרי"ו דהיינו דוקא היכא דפסיקא לן סברת רי"ו אבל כשאמוראי נינהו אליבא דרי"ו אית לן למינקט כוותיה דרב עי"ש וכ"כ מרן חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ' ה"ד הרב פתח הדביר בח"ג סימן רפ"ב אות ט"ו בד"ה ופוק חזי עי"ש: וראיתי להרב מלא הרועים בקונטרס שונה הלכות בכללא דרבי חייא ורב ושמואל ורי"ו אות ז שכ' וז"ל היכא דפליגי רב ורי"ו ומילתא דרי"ו לא פסיקא לן דאמוראי נינהו אליבא דרי"ו לענ"ד פשוט דלא שבקינן ודאי דרב וניזיל בתר ספקו דרי"ו ונפלאתי על הרב משל"מ בפ"ז מהלכות כלים שכ' והדבר צריך תלמוד ואפשר וכו' עי"ש.

הנה גם הוא מסכים לדעת רבנן קדישי הנ"ל דלא נאמרו הכללים דהל' כפ' נגד פלוני אלא כשסברת מאן דהכלל מחייב לפסוק כמותו היא סברא ברורה דס"ל הכי ולא היכא דמספקא ליה סברתו ומה שהתפלא ע"ד המשל"מ בעניותי הפלאה זו איני יודע מה הוא דלפי הנראה הבין מדברי המשל"מ דמטיל ספק בכלל זה ומשו"ה הצריך תלמוד דנראה לו דהדבר פשוט לומר כן דאין ספק מוציא מידי ודאי אך המעיין בדברי המשל"מ ישפוט בצדק דגם הוא ז"ל פשיט"ל הכי אלא שהצ"ת ליישב מה שנראה דעת הרמב"ם בהיפך כיעי"ש: קכו הגהת ספרים מסתברא דאסור ולייטי עלה קמאי כנודע באיזה ענין מותר רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה"א אות א' עי"ש: קכז הוכח תוכיח מצוה זו אם היא כשאר מצות שצריך לרדוף אחריה או לכשתזדמן כתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ה"ה אות ב': קכח הטיית דין אדם רשע אם מותר כתבתי בזה בקונטרס

סיפת דינים במערכת ה"ה אות ג' בס"ד: קכט השוה הכתוב אשה לאיש וכו', כתב הרב פרמ"ג בפתיחה הכוללת בח"ב אות י"ד דמדברי רש"י בקידושין דף ל"ה ע"א וביבמות דף פ"ד ע"ב משמע דדוקא בלאו שיש בו מעשה דאיכא עונש מלקות או כרת אבל לאו שאין בו מעשה לא השוה אשה לאיש ומהרמב"ם פי"ב מהלכות ע"ז הל' י"ג הוכיח דלא ס"ל ה"כ מדכתב כל מל"ת אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל יטמא למתים ואילו הוה ס"ל כרש"י לא הוה שתיק עכ"ל ובפסחים דף מ"ג ע"א כתב רש"י בד"ה לכל עונשין מכאן שנשים חייבות על כל לא תעשה שבתורה שהרי עונשן מלקות עכ"ל.

וגם מדבריו אלו יש להוכיח כהוכחת הרב פרמ"ג מדבריו שביבמות וקידושין הנ"ל. וזו היא שיטת רש"י בתמורה דף ב' ע"ב שכתב דהג' הנ"מ לאו שיש בו מעשה בהני עונשין שוין זל"ז דכתיב אשר יעשו עונשין שיש בהן מעשה כגון חילול שבת ושאר איסורין אבל לאו שאין בו מעשה וכו' עי"ש.

וכתב הרב לח"מ בפ"א מהל' תמורה דגם הרמב"ם גריס כגירסת רש"י הנ"ל וחידוש הוא שהרב פרמ"ג נעלם ממנו דברי הרב לח"מ הנ"ל דלדבריו בטלה מחלוקת (שהמציא הפרמ"ג) שהרי גם הרמב"ם נקיט כרש"י וכדברי הרב לח"מ כתב גם כן הרב יבין שמועה בכלל קצ"ה דהרמב"ם בהל' תמורה גורס כגירסת רש"י הנ"מ בלאו שיש בו מעשה וכו' אלא דחלוקים בצד מה לענין אם אשה לוקה בתמורה מחמת הריבוי או לא אבל במה שיש לחלק בעיקר הכלל בין שיש בו מעשה לאין בו מעשה שוים הם כיעי"ש אלא דבאמת סתמיות דברי הרמב"ם שבהל' ע"ז הנ"ל מורים כמ"ש הפרמ"ג בדעתו שבכל לאוין האיש והאשה שוים: והרב מקנה אברהם במ"ב אות קמ"ה דף מ"ב ע"א הביא מ"ש בת"כ והביאו רש"י בפרשת אחרי (י"ז ו') ע"פ לא תקרבו להזהיר הנקבה כזכר ומה שהק' הרא"ם דת"ל מדהשוה הכתוב אשה לאיש וכו', וכתב דהרב שמע שלמה תירץ דאי לא כתיב לשון רבים הוה אמינא דבמידי דערוה דוקא זכר חייב דעביד מעשה אבל היא דקרקע עולם היא וא"כ הו"א דהשוה הכתוב וכו' היינו במידי דתרוייהו עבדי מעשה תדע דהא דהשוה וכו' ילפינן לה מדכתיבאיש או אשה כי יעשו, וכתב שכ"כ גם הרבנים מנחת יעקב ושפתי חכמים ושכ"כ הרב יבין שמועה בכלל קצ"ה דדוקא בלאו שיש בו מעשה הוא דהשוה הכתוב דהא אשר יעשו כתיב ומדברי התוס' בקידושין דף ל"ד ד"ה מעקה הוכיח דגם בל"ת שאין בו מעשה השוה הכתוב וכו'.

מדק"ל ל"ל לחייב נשים במעקה הא כתיב ביה לאו לא תשים דמים והשוה הכתוב וכו' עי"ש והרי מעקה הוי לאו שאין בו מעשה כמ"ש הרמב"ם בפי"א מהלכות רוצח ה"ג

אלא ודאי דגם בכה"ג השוה הכתוב ונמצא לפי זה דדבר זה שנוי במחלוקת רש"י ותוס' ומשמעות דברי הרמב"ם הוא כסברת התוס' כאמור ולפי מ"ש הרב יד מלאכי במערכה זו אות ר"ט בשם רבינו מנוח דמ"ש בש"ס השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה לאו דוקא אלא הה"ד לעונשים שהם מד"ס נראה דיש להבין מדבריו דקאי בשיטת התוס' שהרי ודאי גם בל"ת שאין בו מעשה דאין בו מלקות מ"מ עונש מיהא איתי ליה דעבר אמימרא דרחמנא ועונשו בידי שמים ואם בעונשין מד"ס שוים הם אנשים ונשים כ"ש בעונש שבידי שמים על שעובר על ל"ת שאין בו מעשה דדוחק לומר דדוקא בעונש שבידי אדם הוא שהושוו ולכן במידי דאית ביה מלקות של תורה או מכת מרדות מדרבנן או שיש בו כרת דשייך ביה מלקות דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם התרו בו למלקות לוקה אבל בעונש שבידי שמים לא הושוו ומצאתי בס' יאיר נתיב (להרב גו"ר שנדפס מקרוב עם הגהות דברי מרדכי) בפתיחה לדברי מרדכי דף ג' ע"א שכתב בשם הרשב"ץ ח"א סי' ג' שכתב השואל וז"ל אע"ג דבפ"ק דב"ק באה הברייתא ואמרה השוה הכתוב וכו' מ"מ ה"מ בלאו שיש בו מעשה או מיתת ב"ד או כרת כגון השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך וכו' וכגון לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ שהן לאוין שאין בהם מעשה מי יכריחנו לומר שהנשים בכלל האנשים וכן כל כיוצא בזה כמה לאוין וכו' (לפי הנראה יש חיסור לשון וצ"ל ה"מ וכו' או כרת אבל בלאו שאין בו מעשה כגון השמר לך וכו' וס' הרשב"ץ אין אצלי לעיין בדב"ק) וע"ז השיב הגאון בעל התשב"ץ וז"ל ומה שהקשה לך וכו' שלא היה לנו ללמוד אלא חייבי מיתות ב"ד או כרת איני יודע למה שהרי בפרשה ההיא לא הוזכרו חייבי מיתות וכריתות ולכל חטאת האדם כל עבירות שבתורה מישתמעי שהרי הכתוב כלל כל עבירות שבתורה בזה ובכולם יש עונש או בידי אדם או בידי שמים ובגמ' אע"ג דמצרכי קרא לדינים ולמיתה האמורה בתורה אבל לעונשין לא משמע להו לבני תלמודא דהוי קרא מייתי לה כולהו ולא מפקינן מינייהו ולא חד ואפילו לאו שאין בו מעשה שהרי כולן חטאות נינהו עכ"ל הרשב"ץ וסיים (הרב דב"מ) הרי מפורש שדוחה דברי השואל ומסיק להלכה שאין לחלק בין לאוין שיש בהם מעשה ללאוין שאין בהם מעשה, ולפי"ז יש לעיין בדברי רש"י פסחים ויבמות וקידושין עכ"ל.

והביא מ"ש ביד מלאכי בשם ר' מנוח וכתב שבספרו שנות חיים (ס' זה לא ראיתי ולא שמעתי בלתי היום) בפ"ד מהל' שביתת עשור האריך בזה וציין ש"ע ח"מ סי' צ"ו ס"ו דאשה שנתחייבה שבועה משביעין אותה ואם מסרבת כופין אותה והוא מתשו' הרא"ש שהביא הטור וכתב הטעם דהשוה הכתוב לכל עונשין שבתורה גם ציין לספרו מאמר

מרדכי (גם הוא כהנ"ל) אות כ"ב והאריך בציונים הרבה עי"ש: קל השוה הכתוב אשה לאיש וכו' הרב פרמ"ג בפתיחה הכוללת ח"ב אות י"ב הביא מ"ש הרא"ם ע"פ ונכרתו הנפשות (ויקרא י"ט כ"ט) שכתב רש"י הזכר והנקבה במשמע דהא דהשוה הכתוב וכו' היינו דוקא כשהפעולות שוות אבל בעריות שהוא בועל והיא נבעלת לא אמרינן השוה וכו' ומשו"ה איצטריך ונכרתו לשון רבים והקשה עליו דא"כ מאי פריך ביבמות דף פ"ד ע"ב יקחו למה לי מדהשוה הכתוב נפקא הרי אין הפעולות שוות דהאיש מקדש והאשה מתקדשת ועיין רא"ם שם (ויקרא י"ח ו') ובלא"ה צריך קרא על האשה דקרקע עולם היא ולענין יעבור וא"י אשה אינה מחוייבת וצריך קרא למיתה ומלקות כה"ג ולומר דהוי מעשה עכ"ל והנה ע"ד הרא"ם שע"פ ונכרתו הנ"ל לא קשיא די"ל דכונתו דהוה ס"ד לחלק כן אבל אין ה"נ דלקושטא לא אמרינן הכי שהרי כתב בלשון דאי מהתם הוה אמינא ה"מ כשהפעולת שוות וכו'.

אבל הכא שהוא בועל והיא נבעלת אימא לא קמ"ל אבל מדבריו שע"פ לא תקרבו לגלות ערוה (ויקרא י"ח ו') מוכח דלקושטא קאמר ולא לס"ד בעלמא שכתב אי נמי י"ל שדברי רב יהודה אמר רב אינם אלא באותה האזהרה עצמה שהוזהר הזכר כאכילת חמץ וחלב וכיוצא דשייך באשה כמו באיש אבל בעילה שאינו נופל באשה שהאיש בועל והאשה נבעלת והכתוב הזהיר שלא יבעול איך יתכן לומר השוה הכתוב אשה לאיש וכיון שאזהרת הזכר היא שלא יבעול העריות ואין זה שייך באשה אלא שלא תבעל מהם שהוא ענין אחר הוצרכו חז"ל לומר אין לי אלא איש שלא יבעול אשה שלא תבעל מניין ת"ל תקרבו לשון רבים לכלול גם האשה והראיה ע"ז הפירוש שהרי אפילו בשני זכרים שהבועל זכר והנבעל זכר הוצרכו לומר שגם נבעל בכלל האזהרה מלא תשכב לא תשכב כתיב וכל זה אינו אלא מפני שפועל השוכב לחוד ופועל הנשכב לחוד עכ"ל דברים אלו מורים דלקושטא דמילתא קאמר דלא נאמר כללא דהשוה הכתוב וכו' אלא בדבר שהפעולות שוות וא"כ שפיר קמותיב הרב פרמ"ג מההיא דיבמות והרב מקנה אברהם במ"ב אות קמ"ה הביא כללו של הרא"ם הנ"ל והמעיין בגוף דבריו יראה שלא ראה דברי הרא"ם שעל פסוק ונכרתו כי אם דבריו שע"פ לא תקרבו וכתב שהרב שמע שלמה בפ' אחרי דף נ' ע"ג הקשה עליו מסוגיא דיבמות (כמו שהקשה הפרמ"ג) והוא תירץ דאחר דכתיב לא תקרבו לשון רבים לחייב ולהזהיר גם האשה אף שאין פעולותיהן שוות שפיר מקשינן והא מדרב יהודה נפקא דליכא למימר דהאיש מקדש והיא מתקדשת דלא תקרבו גלי לן דלא שנא ולענ"ד תירוץ זה הנה נכון ליישב דברי הרא"ם שעל פסוק ונכרתו כמ"ש למעלה אבל לא יתכן לומר כונה זו בדבריו שע"פ לא תקרבו שדבריו ברור מללו שכונתו

שלפי האמת הדין כן ואף דלגבי דידן שראינו גם דבריו שע"פ ונכרתו נוכל לדחוק גם בדבריו שע"פ לא תקרבו שלא אמר אלא דהוה אמינא לחלק בהכי אבל לא שבאמת הדין כן אבל הרב מקנ"א שלא ראה אלא דבריו שע"פ לא תקרבו לא ידעתי איך נתקררה דעתו בזה:

עוד ראיתי להרב מקנ"א שם בשם הרב דינא דחיי לאוין דף ק"ט ע"ד שכתב ע"ד הרא"ם דאי כתיב קרא לא תשכב או לא תבעול אמרינן כמ"ש הרב אבל היכא דכתיב לא תנאף ובאזהרת הנאוף האיש והאשה שוין דהאיש נקרא נואף וגם האשה נקראת נואפת כדכתיב מות יומת הנואף והנואפת אזהרת לא תנאף אשה ואיש שוים מדהשוה עכ"ל וס' ד"ד אין מצ"א לראות דב"ק אמנם מסיגנון לשון הנ"ל משמע לי דהרב ד"ד בא לסתור תירוץ הרא"ם ואמר דאילו אזהרת העריות היתה בלשון לא תשכב לא תבעול היה אפ"ל כדברי הרא"ם אבל מאחר שאזהרת העריות נאמרה בלשון לא תנאף הרי א"כ הפעולות שוות מיקרי ותיהדר קושיותיו דלמה לי לא תקרבו לשון רבים מדהשווה הכתוב נפקא אך הרב מקנ"א נראה שהבין בכונת הרב ד"ד שבא לפרש דברי הרא"ם שכדי ליישב קושית הרב שמע שלמה מהיא דיבמות כתב וז"ל ועוד לפי מ"ש בדינא דחיי לכונת הגאון הרא"ם דדוקא אמרו היכא דכתיב לא תבעול או לא תשכב אבל אי כתיב לשון ניאוף לא וה"ה לשון קיחה הוי כמו לשון ניאוף דשייך לאיש ולאשה דאיש לוקח לאשה ואשה לאיש עכ"ל ולענ"ד אף אם נניח דכונת הרב ד"ד לפרש דברי הרא"ם מ"מ אין הנדון דומה לראיה דניאוף מצינו שמשמש בלשון אחד לזכר ולנקבה נואף נואפת אבל לא מצינו לשון לקיחה באשה שתקח את האיש והאשה היא שדה הבעל ואמרינן עלה נסתחפה שדהו אבל אין האיש שדה האשה ולא שייך באשה לקיחה את האיש כלל ושפיר מקשו הרב שמ"ש והפרמ"ג הנ"ל אף לפי חילוק הרב דינא דחיי הנ"ל: קלא הפרשת כ"ג מביתו ללשכה ז' ימים קודם יוה"כ אמרינן ביומא דף ג' דלר"י הפרשה זו דאורייתא אבל הפרשה דשריפת הפרה היא מדרבנן מעלה בעלמא ולר"י אידי ואידי דאורייתא ומהתימה מהרמב"ם שכ' בפ"ב מהל' פרה ז' ימים קודם שריפת הפרה וכו' ודבר זה קבלה מפי מרע"ה וכבר ראיתי שהרגישו בו המפרשים עכ"ד הרב ארעא דרבנן באות קפ"ז ויש טעות הניכר דשתי הסברות כתבם בשם ר"י וזה לא יתכן וצ"ל ולריב"ל אידי ואידי דאורייתא או ולר"ל אידי ואידי דאורייתא כמ"ש בס"א ורישלקיש תני תרת ומספקא לי איך היתה גירסתו ומה היתה כיס תמיהתו על הרמב"ם ואפשר דגירסתו ריב"ל תני תרתי וא"כ לריב"ל תרוייהו מדאורייתא ואילו מדברי הרמב"ם משמע ליה דסובר דשל שריפת הפרה היא מדרבנן בעלמא וזהו שכתב קבלה מפי מרע"ה כלומר

דאינו הלל"מ כבעלמא רק קבלה בעלמא וכמו שהבין הרב פר"ח בספר מים חיים בחידושיו על הרמב"ם בפ"א מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג' עי"ש ואהכי קשיא ליה דכיון דריב"ל סבר דאידי ואידי דאורייתא הכי איבעי לן למיפסק דהא קיי"ל דהלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן.

וצ"ל לפי זה דלא ראה הרב אד"ר דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג' ששם ג"כ כתב בלשון שכתב גבי הפרשה לשריפת הפרה (דמשמע לפי שיטה זו דהיא ג"כ מדרבנן כמו שבאמת כן הבין ג"כ הרב פר"ח מדברי הרמב"ם אלו) שאם כן היה לו להגדיל התימה על הרמב"ם בהלכות עבודת יוה"כ דפסק דלא כמאן דהא מר הוא דאמר דעד כאן לא פליגי אלא בכהן השורף את הפרה אבל בפרישה שלפני יוה"כ דברי הכל דאורייתא היא, ואפשר דגירסתו היתה ר' יוחנן ור"ל ומלשון הרמב"ם משמע ליה דהיא מדאורייתא וכמו שהבין מדבריו הרב משל"מ בהלכות פרה אדומה פ"ב ואהא קשיא ליה דכיון דלר"י של שריפת פרה אינה אלא מדרבנן אמאי פסק כר"ל נגד ר' יוחנן וכקושית הרב משל"מ ע"ד הרמב"ם הנ"ל עי"ש ולקושיא זו כבר כתוב בש"ס דפוס ווין הגהות מו"ה ז"ב דגירסת הרמב"ם היתה ריב"ל תחת ר"ל ופסק כריב"ל עי"ש ובמ"ש במכתב לחזקיהו דף ע"ב ע"א אלא דיש להרגיש על הרב אד"ר שלא זכר דברי התוס' שם בדף ד' ע"א ד"ה נכנסו מים תחת דם שכתבו דילפותא דממילואים אסמכתא בעלמא אלא דהרב פר"ח שם האריך לתמוה על סברא זו משמע ליה דילפותא גמורה מדאורייתא היא עי"ש דב"ק ובמכתב לחזקיהו דף ע"א ע"ג דהרשב"ץ בח"ג סי' ל"ז (בד"ה עוד כתבת ואשר יראה לי בסיבת הנס) פשיטא ליה דפרישה שלפני יוה"כ ללשכה היא מדאורייתא אלא דמה שמפרישין אותו מאשתו אינו אלא מדרבנן שמא תמצא נדה וכו' כמ"ש בגמ' וכיון שהוא משום גזרה אינו אלא מדרבנן עי"ש ועתה אין בידי שו"ת הרשב"ץ.

ומ"ש הרב פר"ח דלכאורה נראה שהיא מדרבנן מדאמרינן בש"ס תניא כותיה דר"י בזאת יבא אהרן ורי' עיין במ"ש במכתב לחזקיהו דף ע"ב ע"ג ע"ד התוס' ד"ה נכנסו מים לבאר כונת ראיתו ועתה השגתי ס' יד דוד שיטה וראיתי שכתב שהרב חק"ל בסי' קי"ב הרבה להשיב ע"ד הפר"ח והרב המחבר כתב דכונתו לומר דמדדרשה זו אסמכתא בעלמא היא הכי מי שאר הדרשות אסמכתות הן ועי"ש מ"ש על דברי הפ"ח במה שהוכיח שהיא מדאורייתא וכתב דעכ"פ דעת התוס' דהיא מדרבנן או דלכל הפחות ספוקי מספקא להו וחידוש הוא שלא הזכיר דברי הרשב"ץ ודברי הרבנים משל"מ ואד"ר הנז"ל.

ואולי כבר הובאו דב"ק בס' חק"ל ואמ"א לראות דב"ק האל יתברך יזכנו לבנין בית מקדשנו ותחזנה עינינו כהנים בעבודתם בב"א (השמטות):